ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

ספר השיחות
תנש"א

- כרך ב -

יום ד', כ"ז ניסן - ש"פ תבוא, כ"א אלול

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

- הוצאה שלישית -

יוצא לאור על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

770 איסטערן פארקוויי — ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושלש לבריאה

מאה שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

SEFER HASICHOS -- 5751
Volume Two

Second Printing 1998
Third Printing 2003
by
Kehot Publication Society
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
Orders Department:
291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213
(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148
www.kehotonline.com

Library of Congress Cataloging-in-Publication Data
Schneerson, Menahem Mendel, 1902—1994
[Sihot 5751]
Sefer ha-sihot, 5751 / mi-kevod Kedushat Menachem
Mendel Shene'ursohn, mi-Lyubavitsh.
p. 15x22 1/2 cm. -- (sifriy. Otsar ha-hasidim, Lyubavitsh)
(Kovets Shalshelet ha-or; hekhal 9, sha'ar 3.)
Hebrew and Yiddish.
Title on v. 1. t.p verso: Sefer Hasichos, 5751
Includes bibliographical notes and indexes.
Contents: kerech 2. Yom Daled 26 Nissan—Sh. P. Tavo, 21
Elul.
ISBN 0-8266-5770-2 (v.1): $13.00
ISBN 0-8266-5771-0 (v. 2): $13.00
1. Jewish Sermons, Hebrew. 2. Jewish Sermons, Yiddish.
3. Hasidism--Sermons. 4. Habad--Sermons.
I. Title. II. Title: Sihot, 5751. III. Title: Sefer hasichos,
5751. IV. Series. V. Series: Sifriyat Otsar ha-Hasidim,
Lyubavitsh.
BM740.2.S298 1993 Hebr
296.8'3322--cd20
Library of Congress Catalog Card #89-15226 CIP

Printed in Israel

בס"ד.

פתח דבר

בקשר עם יום הבהיר, ה' טבת, היום בו „דידן נצח" באופן גלוי לעין כל העמים בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאוויטש,

הננו מו"ל את „ספר השיחות ה'תנש"א" חלק שני, שבו נכללו השיחות המוגהות שנאמרו בחצי השני של שנת ה'תנש"א (יום ד', כ"ו ניסן — ש"פ תבוא, כ"א אלול).

מאז שנת תשמ"ח זכינו, אשר חלק הארי מהתועדויות שבתות השנה יו"ל מוגה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, וע"פ בקשת רבים, ומפני כמות השיחות שראוי שיקבעו ברכה לעצמן, לא צרפנו שיחות אלו ב„הוספות" לספרי לקוטי שיחות (כשיחות השנים הקודמות), אלא אספנו אותן תחת כפיפה אחת, בספר בפני עצמו.

* * *

השיחות מופיעות כמתכונתן המקורית, ומכאן — ההבדל בצורתן הלשונית, פעם בלשון הקודש ופעם באידית, כפי שהוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצאו לאור בשעתן[1].

* * *

בסוף הספר הוספנו:

א. ר"ד משיחת צום גדלי', ד' תשרי.

ב. „הדרן" על מסכתות בנ"ך (ברכות נזיר יבמות כריתות) — יצא לאור לקראת י"א ניסן ה'תנש"א, התחלת שנת התשעים לכ"ק אדמו"ר שליט"א.

ג. ה„מכתבים כללים" והמברקים (לקראת מועדי השנה) של שנת ה'תנש"א.

ד. מפתח ענינים, פסוקים, מחז"ל וספרים — על ב' החלקים דספר זה.

* * *

ויה"ר שנזכה בקרוב להו"ל עוד שיחות ומאמרים של כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויחזק השי"ת בריאות כ"ק אדמו"ר שליט"א וישלח לו רפואה שלימה וקרובה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הקדושים, ויתן לו אריכות ימים ושנים טובות ונעימות, ויראה הרבה נחת משלוחיו, תלמידיו, חסידיו ומכלל ישראל, וינהיג את כולנו מתוך

---

1) בעתון „כפר חב"ד" ועתון „דער אַלגעמיינער זשורנאל" (ואח"כ בקונטרסים בפ"ע).

בריאות, הרחבה ונחת, ובקרוב ממש יוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה במהרה בימינו ממש. ונלמוד תורה מפיו של משיח צדקנו שילמד תורה את כל העם כולו ומלך ביפיו תחזינה עיניך בהתגלות מלך המשיח לעין כל, תיכף ומיד ממש, והיתה לה׳ המלוכה, אמן כן יהי רצון.

יום ועש״ק פ׳ מקץ, ר״ח טבת ה׳תשנ״ג, (**הי׳ תהא שנת נפלאות גדולות**),
צדי״ק שנה לכ״ק אדמו״ר שליט״א
ברוקלין, נ.י.

בס״ד.

להוצאה החדשה

בקשר עם יום הבהיר י״א ניסן – יום מלאות מאה ואחת שנה להולדת כ״ק אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע,

הננו מדפיסים בהוצאה חדשה את ספר השיחות תנש״א (כרך שני).

ויה״ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד „הקיצו ורננו גו׳״, ומלכנו נשאינו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, „תורה חדשה מאתי תצא״.

מערכת „אוצר החסידים״

מוצש״ק פ׳ שמיני, יום הבהיר כ״ה אדר-שני, ה׳תשס״ג
מאה ושתים שנה להולדת הרבנית הצדקנית נ״ע זי״ע
ברוקלין, נ.י.

מפתח

הוספות

מכתבים כלליים לחג הפסח תנש"א

מברקים

משיחת אור ליום ד' פ' שמיני, כ"ו ניסן ה'תנש"א

— ביחידות הכללית להאורחים שיחיו —

א. שטייענדיק נאָענט צום סיום פון חודש ניסן, „חודש הגאולה"[1] — וואָס זיין ענין כללי ועיקרי איז חג הפסח, „זמן חירותנו"[2], ווען מ'דאַנקט דעם אויבערשטן פאַר די נסים ונפלאות וועלכע ער האָט באַוויזן בײַ יציאת מצרים — איז פּאַסיק זיך אָפּצושטעלן אויף די נסים ונפלאות וועלכע האָבן פּאַסירט און פּאַסירן היינטיקן יאָר אין דער איצטיקער תקופה[3].

*

די נסים'דיקע הנהגה פון דעם אויבערשטן אַרויסנעמענדיק אידן מעבדות לחירות ביציאת מצרים איז ניט אַן איינמאָליקע זאַך וואָס האָט פּאַסירט נאָר דעמולט (בײַ יציאת מצרים), נאָר „בכל[4] דור ודור [ובכל יום ויום[5]] חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא [היום[5]] ממצרים" [ביז אַז דאָס דריקט זיך אויס במעשה בפועל בליל הסדר, אַז „ישב בהסיבה דרך חירות כו'"[6]], און ווי מ'זאָגט אין דער הגדה של פסח (בליל הסדר): „לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמהם"[7] [ביז אַז „אילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים"[8]], און „לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל כו' למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה כו' ומשעבוד לגאולה כו'"[4].

און נאָכמער: גאולת מצרים האָט „אויפגעעפנט" די וועג (דעם צנור)[9] און געגעבן דעם כח אויף חירות וגאולה — ובאופן נסי — פון אידן במשך כל הדורות וכל הזמנים[10]: גאולת מצרים איז די פתיחה והתחלה און איז כולל[11] אַלע גאולות (כולל אַ גאולה וואָס „לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו כו'"[12]), ביז אויך — די גאולה האמיתית והשלימה[13] (שאין אחרי' גלות[14]), אויף וועל־

1) שמו"ר פט"ו, יא.

2) נוסח התפלה והקידוש דחה"פ. וראה לקו"ש חי"ז ע' 71 ואילך.

3) ראה גם מכתב כ"ה אדר ש.ז. (לקמן ע' 883 ואילך).

4) משנה פסחים קטז, ב.

5) הוספת אדה"ז בתניא רפמ"ז.

6) טושו"ע סתע"ב ס"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. וראה גם משנה פסחים צט, ריש ע"ב. רמב"ם הל' חו"מ פ"ז הי"ז.

7) הגש"פ פיסקא ד"ה בכל דור.

8) שם פיסקא ד"ה עבדים היינו.

9) ד"ה כימי צאתך תש"ח פי"ב (סה"מ ע' 164). וראה גם ד"ה זה תשמ"ב (סה"מ מלוקט ח"ב ע' לז ואילך) ס"ג.

10) וראה גבורות ה' (להמהר"ל) פס"א.

11) וכן מסעות בנ"י במדבר העמים (וכן מסעות בנ"י במשך כל הדורות) נכללים בהמסע ויציאה ממצרים, ולכן נאמר „אלה מסעי בנ"י אשר יצאו מארץ מצרים", מסעי לשון רבים (אף ש„מארץ מצרים הוא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו מרעמסס לסוכות") — ראה לקו"ת מסעי פח, ג ואילך.

12) ד„שם גאולה עלה" (רש"י ד"ה אתחלתא — מגילה יז, ב).

13) ואילו זכו היתה גאולת מצרים הגאולה שלימה (ראה ספרי דברים א, ב. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 346), כפי שאמרו בשירת הים „מקדש אד' כוננו ידיך ה' ימלוך לעולם ועד" (בשלח טו, יז־יח. ובפרש"י שם), כי גאולת מצרים היא ההתחלה דגאולה השלימה.

14) מכילתא עה"פ בשלח טו, ב. תוד"ה ד"ה ה"ג ונאמר — פסחים שם. ועוד.

כע עס שטייט[15] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". און דערפאַר זאָגט מען אין דער ברכה[16] „אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים" (בהמשך ובסיום פון „לפיכך" הנ"ל): „כן ה' אלקינו כו' יגיענו למועדים כו' בבנין עירך כו' ונודה לך שיר חדש על גאולתנו כו'".

פון דאָס אויבנגעזאָגטע איז פאַרשטאַנדיק — וויבאַלד אַז „בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", און יציאת מצרים איז די התחלה און איז כולל אַלע גאולות פון אידן — אַז דורך אַריינטראַכטן זיך אין די נסים ונפלאות פון יציאת מצרים קען מען זען ווי זיי שפּיגלען זיך אָפּ — „בכל דור ודור", „בכל יום ויום" — אין די איצטיקע נסים ונפלאות, דורך וועלכער „הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם"[17] פון די וואָס „עומדים עלינו" „בכל דור ודור", ביז — (ווי דאָס ברענגט צו) די נסים ונפלאות אין דער גאולה שלימה (וועלכע זיינען בדומה צו די נסים פון יציאת מצרים). וכדלקמן (סעיף ג).

ב. און אָט די הנהגה נסית — וואָס האָט זיך אויפגעטאָן לכל הזמנים באַ יציאת מצרים — שטייט נאָכמער בגלוי אין חודש ניסן, וואָס „בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל"[18], וכידוע אַז ניסן איז מלשון נס[19], און נאָכמער: ניסן (מיט צוויי נוני"ן) באַווייזט אויף „נסי נסים"[20]; ובמיוחד — אין דעם צווייטן האַלב חודש, וועלכער הויבט זיך אָן מיט חג הפסח (בחמשה עשר בניסן), „זמן חירותנו",

ובפרט בקביעות שנה זו — „שנת אראנו נפלאות" — ווען דער ערשטער טאָג פסח איז געווען ביום השבת, וואָס איז בכלל אַ זמן חירות (בערך צו די אַנדערע טעג פון וואָך) — די באַפרייאונג פון יעדער מלאַכה (אויך פון „מלאכת אוכל נפש" וואָס איז מותר ביו"ט[21]), און מ'האָט אַלץ מן המוכן (כל מלאכתך עשוי'[22]);

עאכו"כ נאָך אַלע (זיבן) אַכט טעג פון חג הפסח [ווי דאָס איז אין חוץ לארץ, וואו עס געפינען זיך איצטער רוב מנין ובנין פון אידן], וואָס אין „זמן חירותנו" עצמו זיינען די ימים האחרונים פון חג הפסח אַ העכערע דרגא אין חירות לגבי די ימים הראשונים, וכידוע[23] אַז די ימים ראשונים זיינען פאַרבונדן בעיקר מיט גאולת מצרים און די ימים אחרונים[24] — בעיקר מיט דער גאולה האמיתית והשלימה, שאין אחרי' גלות, חירות אפילו בערך די חירות פון גאולת מצרים, נפלאות אפילו בערך די נפלאות פון „כימי צאתך מארץ מצרים"[25].

און דערפון ווערט עס נמשך אין די איצטיקע טעג נאָך פסח בסיום וחותם פון

15) מיכה ז, טו.

16) בהגש"פ — ממשנה פסחים שם.

17) הגש"פ פיסקא ד"ה והיא שעמדה.

18) ר"ה יא, א. שמו"ר שבהערה 1.

19) ראה מדרש לקח טוב עה"פ בא יב, ב: ניסן שבו נעשו נסים לישראל.

20) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

21) בא יב, טז.

22) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. טושו"ע או"ח סש"ו ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א.

23) ראה שיחת אחש"פ (בסעודת הלילה) ה'ש"ת (ספר השיחות ע' 72). תשמ"ח (סה"ש ח"ב ע' 384). לקו"ש חל"ז ימים אחרונים של פסח ס"ה.

24) ובפרטיות יותר — בימים האחרונים עצמם: שביעי של פסח שייך בעיקר לגאולת מצרים, ואחרון של פסח לגאולה העתידה, כמודגש בהפטורת היום, ובאכילת סעודתו של משיח באחרון של פסח [ובפרט בקביעות שנה זו, שהסעודה היתה גם במוצאי שבת קודש, סעודתא דדוד מלכא משיחא] — ראה שיחת אחרון של פסח ש.ז. (לעיל ח"א ע' 436 ואילך).

25) ראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

חודש ניסן (וואָס אויך דעמולט זאָגט מען ניט קיין תחנון[26], „נוהגין לעשות כולו (כל חודש ניסן) קודש כעין יו"ט"[27]), ואדרבה – הכל הולך אחר החיתום[28].

ובפרט אַז דאָס איז אויך אין דער וואָך פון פ' שמיני, און בשנה זו – לייענט מען פ' שמיני שמונה פעמים, וידוע דער פת־גם[29] אַז „שמיני שמונה שמינה", אַז אַ יאָר ווען מ'לייענט שמיני שמונה פעמים וועט זיין אַ „פעטער" יאָר געבענטשט בגשמיות וברוחניות – און איצטער, בסוף חודש ניסן, האַלט מען באַ מסיים זיין די אַכט מאָל פון קריאת פ' שמיני – וואָס שמיני באַווייזט אויף די הנהגה נסית פון דעם אויבערשטן[30] (שלמעלה משבעת ימי ה־היקף פון מעשה בראשית, סדר הטבע[31]), ועאכו"כ שמונה פעמים שמיני, אַז מ'האָט אַ יאָר וואָס איז „פעט" און אָנגעפילט מיט נסים ונפלאות, אין אַן אופן פון שומן[32], וואָס איז „מפעפע בכולו"[33].

ג. דער סדר באַ גאולת ויציאת מצרים איז געווען (בכללות):

„התחלת הגאולה והנסים"[34] איז געווען מיט דעם נס גדול[35] (נאָך פאַר חג הפסח) פון „למכה מצרים בבכוריהם"[36], אַז דוקא די בכורי מצרים אַליין האָבן געשלאָגן די מצריים, ובאופן פון „למכה" דוקא (ניט „להורג" וכיו"ב), ווייל די בכורים האָבן דאָך ניט גע'הרג'ט אַלע מצריים (נאָר אַ טייל פון זיי), נאָר געשלאָגן זיי („למכה"). ואדרבה: אין „למכה" איז דאָ די מעלה, אַז די מצריים אַליין קומען דערנאָך צו דער הכרה אין די נסים און זיי אַליין טרייבן אַרויס אידן פון מצרים.

דערנאָך – ביום חמשה עשר בניסן – איז געווען יציאת מצרים בפועל, און דוקא באופן פון „ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם גו'"[37], „בשלח פרעה את העם"[38]. און די אידן זיינען אַרויס בשלי־מות, „ברכוש גדול"[39], „בכספם וזהבם אתם"[40], און אין אַן אופן פון „וינצלו את מצרים"[41], „כלי כסף וכלי זהב ושמלות"[42], ביז אַז „אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם"[43].

ביז – דער גמר וסיום פון יציאת מצרים באַ קריעת ים סוף, וואָרום אפילו ווען אידן זיינען אַרויס פון מצרים זיינען די מצריים נאָך געבליבן בתקפם, ביז אַז „וירדפו מצרים אחריהם"[44], און ס'איז געווען (שייך) דער פחד ומורא פון מצרים עליהם; משא"כ דורך טביעת מצרים בים,

---

26) שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט ס"ח. וש"נ.

27) שו"ע אדה"ז שם ס"ט (ממג"א שם סק"ג).

28) ברכות יב, א.

29) הובא ונת' בלקו"ש ח"ז ע' 297. שיחת אחש"פ וש"פ שמיני תשמ"ה. תשמ"ח (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 408 ואילך). ועוד.

30) ראה גם מכתב י"א ניסן ש.ז. (נדפס לקמן ע' 893 ואילך).

31) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא ונת' בד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח. תש"ד. תש"ה. ועוד. וראה גם הנסמן לקמן ע' 895 הערה ד"ה אָנגע־דייטעט.

32) ראה גם שיחת ערב פסח ש.ז. (לעיל ח"א ע' 429). וש"נ.

33) יו"ד סק"ה ס"ה. וראה חולין צז, רע"א.

34) שו"ע אדה"ז או"ח סת"ל ס"ב.

35) תוד"ה ואותו – שבת פז, ב בשם מדרש (ראה דעת זקנים מבעה"ת בא יב, ג). טור ושו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תל.

36) תהלים קלו, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצו"ד שם.

37) בא יב, לג.

38) ר"פ בשלח (יג, יז).

39) לך לך טו, יד. וראה ברכות ט, סע"א ואילך. הובא בפרש"י עה"ת בא יא, ב.

40) לשון הכתוב – ישעי' ס, ט.

41) בא יב, לו. וראה ברכות שם.

42) בא שם, לה.

43) פרש"י שם, לו, ממכילתא עה"פ.

44) בשלח יד, ט.

„לא נשאר בהם עד אחד"[45], חוץ פון דעם „אחד", פרעה מלך מצרים (וועלכער איז דערנאָך געוואָרן מלך נינוה)[46] בכדי ער זאָל זעען די נסים ונפלאות וואָס דער אויבערשטער האָט געמאַכט פאַר אידן.

ד. „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות":

יעדערער קען זען בגלוי ווי די נסים פון יציאת מצרים שפּיגלען זיך אָפּ איצטער אין דעם נצחון בימינו אלו — סיי אין דעם עצם נצחון און סיי אין דעם זמן ווען דאָס קומט פאָר, ובמיוחד — אין די ימים זכאין פון חודש ניסן (וואָס בשנה זו שטייט דעמולט נאָכמער בהדגשה דער ענין החירות, כנ"ל):

נאָך פאַר חג הפסח — איז געוועזן דער „למכה מצרים בבכוריהם", אַז די „בכורים" פון אומות העולם[47] (כולל פון מדינת מצרים און די מדינות ערביים הסמוכות לה) — כפי החלטת באי כחם אין די „יונייטעד ניישענס" — האָבן מלחמה געהאַט און געשלאָגן „מצרים", אַ צורר היהודים, (מצרים מלשון[48]) „מיצר" לישראל ר"ל,

וביום הפורים שנה זו — „שנת אראנו נפלאות" — איז געוועזן דער נצחון (ווי די אוה"ע האָבן מכריז געווען), און זיין מפלה, באופן פון „למכה גו'" (ניט „להורג"), און דוקא דורך ניט־אידן („בכוריהם"), וועלכע האָבן אים נוזף און מבזה געווען, און מכריח געווען אַז ער דאַרף חרטה האָבן פון פעולותיו עד אז,

און ער האָט געמוזט מודה זיין און אָננעמען און מקיים זיין די אַלע ציוויים והוראות און פאָדערונגען וואָס ער האָט באַקומען פון „בכוריהם": באַפרייען אַ טייל פון די מלחמה־געפאַנגענע, און אויך מקיים זיין די אַנדערע זאַכן וואָס מ'האָט פון אים געפאָדערט.

און דערנאָך איז געוועזן דער המשך בזה — אין חודש ניסן, און דעמולט גופא — בימי הפסח, „זמן חירותנו" — אַז „בכוריהם" אין די „יונייטעד ניישענס" האָבן ממשיך געוועזן אין דער נזיפה ובזיון שלו:

בימי הפורים ולאחרי זה האָט מען נאָך ניט געוואוסט וואָס וועט זיין דער המשך, ווי ווייט מ'וועט אים מבזה ומזיק זיין, ווי שטאַרק ער וועט בלייבן, וויפל ער וועט דאַרפן מודה זיין און אָפּצאָלן, און ווי ער וועט דאָס אַלץ אָננעמען, אָדער דאָס וועט זיין דורך אַנדערע: דערנאָך בימי חודש ניסן, בימי הפסח — זיינען „בכוריהם" אַרויס מיט אַ נזיפה חזקה און אַ החלטה למסקנא ותנאים חזקים (נוסף אויף די הוראות שלפני זה) ווי סאַדאַם דאַרף זיך אויפפירן, און אויך זעען און פאַרזיכערן אַז ער זאָל דאָס מקיים זיין: באַפרייען די שבויים, אומקערן דאָס וואָס ער צוגענומען, און אָפּצאָלן פאַר די נזקים און היזקות וואָס ער האָט איצטער געטאָן (און אויך אויף דעם וואָס ער האָט פריער געטאָן),

ובהמשך ימי החודש, ביז אין די לעצטע טעג פון דעם חודש, איז אין דעם נס צוגעקומען נאָכמער — אַז ער האָט דערצו אַלץ מסכים געווען, און אָן קיין ווידערשטאַנד און מלחמה,

ביז אַז ער האָט מגלה געווען געלטער און רכושים וואָס ער האָט באַהאַלטן (און ביז איצטער האָט מען גאָר ניט געוואוסט אַז ער האָט דאָס געהאַט).

ה. דערפון האָט מען דעם ענטפער צו

45) בשלח שם, כח.

46) מכילתא עה"פ. מדרש תהלים קו, ה. פדר"א פמ"ג. מדרש שכל טוב עה"פ. וראה תו"ש עה"פ אות קפו.

47) והרי כל המלכיות נקראות על שם מצרים (ב"ר פט"ז, ד).

48) ב"ר שם.

די אידן וואָס פרעגן: שטייענדיק אין דעם „שנת אראנו נפלאות״ — וואו זעט מען נסים ונפלאות, ביז בדוגמת די נסים ונפלאות באַ יציאת מצרים און פורים?!

מ'דאַרף נאָר אויפעפענען די אויגן און צוקוקן צו די לעצטע געשעענישן אין יענער טייל וועלט, ווי געדרוקט אין צייטונגען —

זעט מען בגלוי ממש ווי עס זיינען פאָרגעקומען און עס קומען פאָר נסים ונפלאות (בדוגמת צו די נסים ביציאת מצרים) לטובת בני ישראל ולטובת העולם כולו, אָנהויבנדיק פון דעם אַז „למכה מצרים בבכוריהם״, די בכורי אוה״ע אַליין האָבן מבטל געווען דעם כח ושליטה פון דעם צורר היהודים און צורר קעגן אַנדערע מענטשן (אויך ניט־אידן), און ער קערט אום דאָס וואָס ער האָט צוגענומען, און צאָלט אָפּ די היזקות, כולל אויך — די דברים גנוזים וועלכער ער האָט באַהאַלטן.

און נאָכמער: די נסים קומען פאָר אין די טעג פון יאָר וואָס זיינען ספּעציעל פאַרבונדן מיט נסים פאַר אידן: ימי הפורים — ווען ס'איז געווען דער נס ונצחון וגאולה פון אידן און די מפלה פון המן הרשע צורר היהודים (אין מלכות פרס ומדי), און (מיסמך גאולה לגאולה[49] —) ימי חודש ניסן וימי הפסח — גאולת ישראל פון מצרים, ובאופן פון נסים ונפלאות,

ואדרבה[50]: נס פורים איז געווען אַ נס מלובש בדרכי הטבע[50], אַזוי אַז נאָר דורך דער פאַרבינדונג פון אָנפאַנג פון מלכות אחשורוש מיט „בשנת שלוש למלכו״[51] און מיט „בשנת שבע למלכותו״[52] און מיט „חודש ניסן בשנת שתים עשרה״ למלכותו[53] וסעודות אסתר פאַר אחשורוש והמן[54] וכו' — מאַכן פון דעם אַלעם איין המשך ועניין און זיך אין דעם אַריינטראַכטן — האָט מען אין דעם דערקענט יד השם. משא״כ אין די איצטיקע געשעענישן קומען פאָר נסים ונפלאות גלויות, גלויות ניט נאָר פאַר אידן, נאָר אויך פאַר אַנדערע פעלקער.

און די נסים קומען פאָר, כאמור, אין חודש ניסן, אַזוי אַז מיום ליום (אין חודש ניסן עצמו) קומען צו נייע אַנטוויקלונגען, בקשר מיט דער החלטה פון „בכוריהם״ (אין „יונייטעד ניישענס״), און אין דער הסכמה פון סאַדאַם — ווי ס'איז געווען בימים אלה בסיום חודש ניסן, חודש הגאולה, און מ'ערוואַרט אַז עס וועט זיין אַ המשך בכיוון זה, היינט באַנאַכט, אָדער מאָרגן, איבערמאָרגן וכו'.

ו. נאָך אַן עניין אין די געשעענישן בזמן האחרון אין וועלכן מ'זעט נסים ונפלאות — איז די יציאה פון אַ ריבוי אידן ממדינה ההיא, וועלכע איז בדוגמת יציאת מצרים[55]:

לאחרי אַ ריבוי שנים פון אַ הנהגה באופן אחר לגמרי, אין וועלכע אידן האָבן פון דאָרטן ניט געקענט אַרויסגיין — איז דוקא בשנה זו ובשנה שלפני' האָט די מדינה אויפגעעפנט אירע טירן צו אַרויסלאָזן אידן זיי זאָלן גיין אין ארץ הקודש [און אפילו אויב, מאיזו סיבה שתהי', האָבן אַ טייל פון זיי זיך מתעכב געווען אין

49) מגילה ו, סע״ב.

50) תו״א מג״א צג, סע״ג ואילך. שם ק, א. ובכ״מ — נסמנו לקמן ע' 884 הערה ד״ה ווי באַוואוסט.

51) אסתר א, ג.

52) שם ב, טז.

53) שם ג, ז.

54) שם ה, ד ואילך. ז, א ואילך.

55) וראה לעיל הערה 11, שכל מסעי בנ״י (גם בזמן הזה) נקראו „אלה מסעי בנ״י אשר יצאו ממצרים״.

אַנדערע מדינות לפי שעה (אין ארצות הברית אָדער אוסטראליא וכיו"ב) ווען זיי בקרוב זיך איבערטראָגן (ברצון שלם ומתוך שמחה וטוב לבב) אין ארץ הקודש, צוזאַמען מיט זייערע משפחות].

און ביז אַז די מדינה אַליין איז זיי מסייע צו אַרויסגיין, בדוגמא ווי ס'איז געווען ביציאת מצרים, וואָס תכליתה איז געווען צו גיין אין ארץ הקודש (והבאתי אתכם אל הארץ גו'[56]), כולל אויך – סיוע פון די דברים גנוזים פון „מצרים" (כנ"ל ס"ד־ה), אַז מ'נוצט דאָס אויך, ביז אַז אַ טייל דערפון – און אויך פון אַנדערע געלטער פון אַנדערע מדינות – קומט אָן צו אידן, אחינו בני ישראל וואָס זיינען ערשט אַרויס (און גייען איצט אַרויס) ב„יציאת מצרים", פון „מצרים" (מלשון מיצרים וגבולים[*56]) פון מדינה ההיא, ב־דוגמא ווי ס'איז געווען ביציאת מצרים בפעם הראשונה, אַז „וינצלו את מצרים", ביז אַז „אף מה שלא היו שואלים היו נותנים להם", און אויך די דברים גנוזים[57].

ז. די הוראה פון דעם אַלעם איז פאַר־שטאַנדיק בפשטות:

זעענדיק די נסים וואָס דער אויבער־שטער טוט – ערוועקט עס נאָכמער אין אַ אידן, די הכרה אַז דער אויבערשטער איז דער בורא העולם ומנהיגו, און אַז ער מאַכט שטענדיקע נסים פאַר אידן, און „הקדוש ברוך הוא מצילנו מידם" פון די וואָס „עומדים עלינו".

ובפרט אַז די איצטיקע נסים דערמאָ־נען און פאַרשטאַרקן דעם הרגש באַ אידן „לראות את עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", און אַז „לא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה ממצרים אלא אף אותנו גאל עמהם" – גאולת מצרים איז די התחלה און כולל אַלע גאולות (אפילו אויך אַ גאולה וואָס „יגאלנו מן הצרות הבאות עלינו כו'"), כנ"ל,

און מ'גיט דערפאַר אָפּ שבח והודאה, „יודו לשמך"[58], „למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה כו'".

ועוד וג"ז עיקר: דער עיקר אופן ווי אַ איד נעמט אויף די נסים און טוט אויף אַז דער אויבערשטער זאָל צוגעבן נאָכמער נסים איז – דורך דעם וואָס ער איז מוסיף אין לימוד התורה און קיום המצוות בהידור,

כולל – מצות תפילין (וואָס איז דאָך אַן אות וזכר צו יציאת מצרים[59]) – און הוקשה כל התורה כולה לתפילין[60] – וואָס דורך דעם ווערט „וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך"[61], ביז אַז אוה"ע זיינען מעורר אידן אַז זייער הצלחה בעבר ובעתיד (נאָכמער) איז דאָס דערפאַר וואָס „שם ה' נקרא עליך", און – „יודו לשמך".

און אין לימוד התורה עצמו – במיוחד בלימוד פנימיות התורה, וואָס דורך דעם ווערט „אתי מר" דא מלכא משיחא[62], „אר־אנו נפלאות" בגאולה האמיתית והשלימה.

ונוסף אויף די אייגענע עבודה, דאַרף מען אויך משפיע זיין אויף נאָך אידן, דורך הפצת התורה והיהדות און הפצת המעינות חוצה, כולל ובמיוחד – באַ די

56) וארא ו, ח.

*56) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א־ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

57) ראה שמו"ר פי"ד, ג. ועוד.

58) תהלים קמ, יד.

59) ס"פ בא.

60) קידושין לה, א.

61) תבוא כח, י. ברכות ו, סע"א.

62) אגה"ק הידועה דהבעש"ט – נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

אידן וואָס קומען איצטער אַרויס (ביציאת „מצרים") פון מדינה ההיא.

ח. ויהי רצון אַז דער אויבערשטער זאָל העלפן יעדער איד ער זאָל האָבן די „עינים לראות ו(במילא) אזנים לשמוע", און „לב לדעת"[63] — צו זען „המסות הגדולות אשר ראו עיניך האותות והמופתים הגדולים ההם"[64], די נסים גלויים וואָס קומען פאָר בכל יום,

ובפרט אַז מ'האַלט שוין נאָך די „ארבעים שנה"[65] זיין במדבר העמים (פון גלות), אין אַ מצב פון „(ארבעים שנה) אקוט בדור"[66], און מ'האַלט שוין באַ „יבואון אל מנוחתי"[67], אין ארץ הקודש וירושלים[68], ביז „שלם", שלימות המנוחה — בגאולה האמיתית והשלימה,

איז פאַרשטאַנדיק, אַז אידן זיינען שוין דערצו גרייט, און האָבן שוין דעם „לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" [אַזוי ווי ס'איז געווען בארבעים השנה נאָך יציאת מצרים, וואָס כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות].

און אפילו אויב ס'איז נאָך דאָ אַ איד וועמען מ'דאַרף מסביר זיין ביז ער זאָל זען די נסים (וואָרום ער האָט זיך דערווילע נאָך ניט פאַנאַנדערגעקליבן) — קומט עס אָן אויפן לייכטסטן אופן, בדרכי נועם ובדרכי שלום ובשמחה ובטוב לבב, ס'איז גענוג מ'זאָל אים איין מאָל מעורר זיין אויף דעם.

ויה"ר אַז מ'זאָל ניט דאַרפן רעדן און דערציילן איינער דעם צווייטן וועגן די נסים, וואָרום יעדערער וועט און זעט עס בגלוי, מראה באצבעו ואומר זה[69], און איז מכיר ומודה לה' אויף די נסים,

ביז אַז ער שעמט זיך ניט צו אַרויסגיין אין אַ ריקוד צוליב די נסים גלויים!

וואָרום ער רעדט זיך ניט איין אַז ס'איז ניטאָ וואָס צו טאַנצן און שטורעמען אויף די נסים וואָס דער אויבערשטער באַוויזט, נאָר אדרבה: ער קומט צו דער הכרת האמת לאמיתו, א) אַז דער אויבערשטער באַווייזט נסים גלויים, און ב) אַז מ'דאַרף אויף דעם זיין בשמחה גדולה.

ובפרט שטייענדיק, ווי גערעדט, אין חודש ניסן, ווען אַלע אידן זיינען בדרגת צדיקים [כידוע[70] דער חילוק צווישן חודש תשרי און חודש ניסן, ע"ד דער חילוק צווישן עבודת התשובה און די עבודת הצדיקים[71]], ויש לומר אַז דאָס איז איינער פון די טעמים פאַרוואָס מען זאָגט דעמולט ניט קיין תחנון[26] (דערפאַר וואָס מ'דאַרף דערצו (תחנון) דעמולט ניט אָנקומען, כמדובר כמה פעמים[72]), וואָרום יעדער איד ווערט אויפגעהויבן (בבחי' נס, ארים נסי[73]) לדרגת צדיק[74], במילא דאַרף מען ניט אָנקומען צו אמירת תחנון

63) תבוא כט, ג.

64) שם, ב.

65) ולהעיר שכבר עברו ארבעים שנה מעת הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת ה'שי"ת, כמדובר כמ"פ.

66) תהלים צה, י.

67) שם, יא.

68) פרש"י שם.

69) ראה תענית בסופה. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

70) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג. ועוד.

71) ובנוגע להחדשים בינתיים יש לומר — שגם בצדיק ובעל תשובה יש כמה דרגות (צדיק גמור, שאינו גמור. תשובה מיראה, תשובה מאהבה. וכיו"ב). או שהם כנגד הדרגות בעבודת הבינוני. ואכ"מ.

72) לקו"ש חי"ד ס"ע 401 ואילך. חט"ז ע' 546. חל"ב ע' 75. ועוד.

73) ישעי' מט, כב. וראה ברכה י"א ניסן (לעיל ח"א ע' 420). וש"נ.

74) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים,

און תשובה אויף ענינים הפכיים, נאָר מ'האָט דעמולט די תשובה באופן פון „לא־תבא צדיקיא בתיובתא"[74] (די תשובה איז אויף דעם וואָס ער האָט געקענט טאָן זיין עבודה באופן נעלה יותר).

און דער חודש ניסן גיט נאָכמער כח צו יעדער איד און הויבט אים אויף נאָך העכער, אַז חאָטש זיין מעמד ומצב ביז איצטער איז געווען אַ הויכער, ווערט ער אויפגעהויבן לדרגת נס (למעלה מטבע העולם לגמרי), און ער זעט די נסים פון דעם אויבערשטן אַרום זיך.

ווי מ'זעט עס במיוחד באַ די אידן וואָס קומען אַרויס (כביציאת מצרים) ממדינה ההיא, אַז ניט קוקנדיק אויף די נסיונות וואָס זיי זיינען דורך און אַ טייל פון זיי האָבן ניט געהאַט אַ שייכות גלוי' מיט לימוד התורה וקיום המצוות, זיינען אַ ריבוי מהם אָנגעקומען אין ארץ הקודש, און זיי האָבן אַ שייכות לתומ"צ בפועל, אויך דורך אַרויסהעלפן אַ צווייטן אידן בזה, ביז אַז זיי אַליין — און זייערע קינדער — ווערן לומדי תורה ומקיימי מצוות בהידור;

און אפילו די וואָס האָבן זיך דערווייַלע באַזעצט, מסיבות שונות ומשונות, אין אַנדערע מדינות, וועלן זיי דערנאָך אויך אָנקומען אין ארץ הקודש, כנ"ל. ועוד וגם זה עיקר — אַז זיי קומען אַלע אָן אין „ארץ הקודש" און אין „ירושלים עיר הקודש" ברוחניות „יראה שלם", שלימות היראה[76].

ווי מ'זעט עס בגלוי אין דעם קיום פון מצות מילה[77], וואָס מ'איז דאָס איצטער מקיים ביי כו"כ פון אחינו בני ישראל מ־מדינה ההיא (וואָס זיי האָבן עס ניט מקיים געווען צוליב די נסיונות און שוועריקייטן), ביז אַז זיי בעטן זיך אַז מ'זאָל דאָס ניט מעכב זיין און גלייך מכניס זיין זיי בבריתו של אברהם אבינו, „אחד הי' אברהם"[78].

ט. ועוד והוא העיקר: פון דער שמחה ושירה[79] אויף די איצטיקע נסים גלויים, זאָל מען קומען תיכף ומיד ממש צו „נודה לך שיר חדש על גאולתנו", בגאולה האמיתית והשלימה, וואָס דעמולט וועלן זיין די גרעסטע נסים ונפלאות, „אראנו נפלאות" (נפלאות — אפילו בערך צו די נסים ביציאת מצרים),

און אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[80], בכל מקום שהם — סיי פון מדינה ההיא, סיי די וואָס האָבן זיך באַזעצט דערווייַלע במדינות אחרות — גייען, „וארו עם ענני שמיא"[81] (ע"ד ווי מ'פליט מיט אַן אוירון, אָבער נאָך שנעלער) — אין ארצנו הקדושה, אין ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי.

און מ'היילט דאָס נאָכמער צו דורך מאַכן יעדערן פאַר אַ שליח מצוה לצדקה

שמתחילים לומר בחודש ניסן שנה זו. וראה ה„פתי־חה" לקובץ י"א ניסן — שנת הצדי"ק ס"ה ואילך.

75) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, סע"ב. ועוד.

76) ב"ר פנ"ו, י. תוד"ה הר — תענית טז, א. לקו"ת ר"ה ס, ב.

77) ולהעיר מהשייכות דמילה לענין שמיני (שקורין פ' שמיני שמונה פעמים בשנה זו, כנ"ל בפנים) — שמילה (גם שאינה בזמנה) קשורה עם „למנצח על השמינית" (ראה לקו"ת תזריע כ, ד ואילך).

78) יחזקאל לג, כד. וראה רמב"ם ריש הל' ע"ז.

79) וע"ד שבנ"י אמרו שירת הים על הנס דקרי"ס וטביעת מצרים בים (ובאריכות הפרטים). ואומרים שירת הים בכל יום בתפלה — טור או"ח סנ"א. שו"ע אדה"ז שם ס"א. — וראה זח"ב נד, ב.

80) בא י, ט.

81) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

(ובהוספה מדילי'), וואָס „גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"[82]. ובפרט אין דעם בית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים – בית משולש – פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

והקיצו ורננו שוכני עפר[83], והוא וכל בני ביתו נשמות בגוף בתוכם, צוזאַמען מיט אַלע אידן פון כל הדורות,

און מ'נעמט מיט אין ארץ הקודש דעם ביהכנ"ס וביהמ"ד און אַלע בתי כנסיות ובתי מדרשות[84].

ועוד והוא העיקר: לא עכבן אפילו כהרף עין[85], יראה אל אלקים בציון[86], בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו.

---

82) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

83) ישעי' כו, יט.

85) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

86) תהלים פד, ח.

שיחת אור ליום ועש"ק פ' שמיני, כ"ח ניסן ה'תנש"א

— לאחרי תפלת ערבית —

א. בעמדנו ב„יום זכאי"[1] (בכלל, ובפרט) בנוגע להענין הכי עיקרי דגאולה האמיתית והשלימה,

— מצד כו"כ ענינים: כללות השנה, כללות החודש וכללות השבוע, וגם היום הפרטי בחודש והיום הפרטי בשבוע, כולל ובמיוחד מצד ענינו של היום והשבוע בספירת העומר, „מצוה[2] למימני יומי ומצוה למימני שבועי"[3] —

יש לעורר ולהזכיר ולהדגיש עוד הפעם ע"ד גמר ושלימות מעשינו ועבודתינו להבאת הגאולה האמיתית והשלימה, כדלקמן.

ב. ובהקדם הזכרת מעלת הזמן („יום זכאי") בשייכות להגאולה, ולכל לראש — מצד כללות השנה:

דובר כמ"פ במשך השנה ע"ד הר"ת דהשנה כפי שנקבע ונקרא בפי בנ"י: „הי' תהא שנת נפלאות אראנו" [נו"ן (ר"ת „נפלאות") לפני האל"ף (ר"ת „אראנו") — כבכתיבת זמני שטרות שצריכים לכתוב העשיריות (נו"ן) לפני היחידות[4] (אל"ף)], או „הי' תהא שנת אראנו נפלאות" [אל"ף (ר"ת „אראנו") לפני הנו"ן (ר"ת „נפלאות") — כלשון הכתוב[5] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"], ושניהם גם יחד.

וההסברה בזה:

„נפלאות" (כשלעצמם) — יכולים להיות גם באופן שאינם נראים בגלוי, כמארז"ל[6] שישנם נסים ש„אפילו בעל הנס (ועאכו"כ אחרים) אינו מכיר בניסו", ועד"ז בנוגע ל„נפלאות" שלמעלה מ„נסים". ואדרבה: יתכן שלא יראו ה„נפלאות" מצד גודל מעלתם (למעלה מנסים) — כמ"ש[7] „לעושה נפלאות גדולות לבדו", שלהיותם „נפלאות גדולות", לכן, „הוא לבדו יודע שהוא נס, אבל בעל הנס אינו מכיר בניסו"[8].

וההוספה ד„אראנו" — שה„נפלאות" נראים בגלוי בראי' מוחשית לעיני בשר („אראנו" כפשוטו[9]), כיון שהקב"ה מראה ה„נפלאות" („אראנו"), כלומר, ראיית הנפלאות היא (לא בגלל שאינם „נפלאות גדולות" ח"ו, אלא) בגלל ההשתדלות וההתעסקות דהקב"ה בכבודו ובעצמו שבכחו וביכלתו להראות גם „נפלאות גדולות" ש„הוא לבדו יודע שהוא נס".

ויש להוסיף ע"פ הדיוק בלשון הכתוב „אראנו (נפלאות)", בלשון נסתר, ולא בלשון נוכח („אראך")[10] — שמורה על דרגא

1) ראה תענית כט, א. ערכין יא, ב. וראה גם פרש"י עה"ת בהעלותך ט, ז. תצא כב, ח.

2) מנחות סו, א.

3) ויש לומר, שמצד החשיבות המיוחדת ד„יומי" ו„שבועי" בנוגע לספירת העומר, נוסף הדגשה יתירה גם בכללות ענינו של היום והשבוע (מצד הבריאה). ובפרט בקביעות שנה זו שפסח חל בשבת, והתחלת ספירת העומר במוצאי שבת, שאז השבתות הן תמימות כימי בראשית (כדלקמן ס"ה), שבזה מודגשת ההשפעה ההדדית שבין ימי ספה"ע וימי בראשית (כמדובר בארוכה בהתוועדות דאחש"פ (לעיל ח"א ע' 447 ואילך)).

4) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ה ובנ"כ.

5) מיכה ז, טו.

6) נדה לא, א.

7) תהלים קלו, ד.

8) פרש"י נדה שם.

9) „אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א. וש"נ).

10) ראה זח"ב נד, סע"א: „אראך מבעי לי'".

נעלית יותר באלקות שהיא באופן נסתר. וכיון שראיית הנפלאות היא מצד דרגא נעלית יותר באלקות, „אראנו" דייקא, באים גם ה„נפלאות גדולות" ש„הוא לבדו יודע שהוא נס" בראי' מוחשית לעיני בשר[11].

ובזה גופא — ב' סדרים: הסדר מצד מציאות העולם (כתיבת שטרות) — „נפלאות אראנו" — כי, מצד מציאות העולם (מלמטה למעלה) ה"ז „נפלאות" שלמעלה מגילוי, והתגלותם היא ע"י פעולה מיוחדת ד„אראנו". והסדר מצד התורה (לשון הכתוב) — „אראנו נפלאות" — שמלכתחילה ישנו הגילוי („אראנו") ד„נפלאות" שלמעלה מגדרי העולם (מלמעלה למטה).

ויש בזה מה שאין בזה: ב„אראנו נפלאות" (מלמעלה למטה) — מתגלית דרגא נעלית יותר באלקות, אבל הגילוי הוא (בעיקר) מלמעלה, ולא מצד גדרי התחתון (עולם); וב„נפלאות אראנו" — ה"ז מצד גדרי התחתון, אבל לא מתגלית דרגת האלקות שלמעלה לגמרי מהעולם.

והשלימות האמיתית היא בצירוף שניהם גם יחד („נפלאות אראנו" ו„אראנו נפלאות") — שמתגלית דרגת האלקות שלמעלה לגמרי מהעולם, וביחד עם זה, נמשכת וחודרת ונעשית מצד גדרי העולם.

ולכל לראש ובעיקר — התגלות הנפלאות שאודותם מדובר בכתוב — „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", התגלות הנפלאות[12] דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ג. ובשנה זו עצמה — נוסף עוד יותר מצד כללות החודש והיום בחודש, כללות השבוע והיום בשבוע:

חודש ניסן הוא „חודש של גאולה"[13], שבו היתה היציאה (גאולה) ממצרים („ימי צאתך מארץ מצרים"), ובו תהי' הגאולה העתידה („אראנו נפלאות"), כמארז"ל[14] „בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל".

ובחודש ניסן עצמו — הלילה ש(באמצע ו)מחבר יום כ"ז ניסן ויום כ"ח ניסן:

כ"ז (ניסן) — אותיות „זך" (ע"ד „שמן זית זך"[15]), מלשון בהירות — מורה ומדגיש הגילוי („אראנו") ד„ניסן" (גאולה).

ויש להוסיף בנוגע למעלת מספר כ"ז — ט' פעמים ג', היינו, שענינו של ניסן (גאולה) הוא באופן של שילוש משולש ד„חזקה" („בתלת זימני הוי חזקה"[16]), ג' פעמים ג' — ג' פעמים, ע"ד המדובר כמ"פ בנוגע לכללות השנה (שמודגש בה ענין הגאולה), שהתחלתה וראשיתה בג' ימים רצופים של קדושה, שחוזרים ונשנים (בחו"ל) ג' פעמים (בר"ה, בסוכות, ובשמע"צ ושמח"ת).

וכ"ח (ניסן) — אותיות „כח" — מורה ומדגיש החוזק והתוקף דניסן (גאולה), כולל ובמיוחד — בפשטות — (נתינת) ה„כח" להבאת הגאולה בפועל ממש.

והוספה יתירה — מצד ענינו של כללות השבוע והיום בשבוע:

כללות השבוע — פרשת שמיני[17], ש-

11) להעיר מהמבואר באוה"ת (נ"ך עה"פ (ע' תפז). ובארוכה ביהל אור ס"ע קנג ואילך) השייכות ד„אראנו נפלאות" ל„נפלאות גדולות לבדו", עיי"ש.

12) „נפלאות" — גם בערך להנסים ונפלאות דיצי"מ (ראה אוה"ת נ"ך שם. ושי"נ).

13) שמו"ר פט"ו, יא.

14) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר שם.

15) ר"פ תצוה. אמור כד, ב.

16) ב"מ קו, ריש ע"ב. ושי"נ.

17) בחו"ל (המקום שבו נמצאים לעת-עתה (בזמן הגלות) רוב מנין ורוב בנין דבנ"י). ובאה"ק — בשבוע שמחברך מפרשת שמיני.

„שמיני" קשור עם ענין הגאולה[19]. ובשבוע דפרשת שמיני עצמו – השבוע השלישי דפרשת שמיני, „חזקה" בהענין ד„שמיני".

והיום בשבוע – ערב שבת[20] שבו קורין פרשת שמיני כולה, ובקביעות שנה זו קורין „ויהי ביום השמיני" בפעם השמינית – שמיני שבשמיני (גאולה שבגאולה – תכלית השלימות בגאולה).

ד. ויש להוסיף במעלת היום – מצד הקשר והשייכות להימים הבאים[21]:

מכ"ח ניסן באים לכ"ט ניסן – ערב ראש חודש (אייר[22]), שנקרא „יום כיפור קטן"[23] – מעין ודוגמת ענינו של יוהכ"פ, „יום חתונתו" (יום הכיפורים שניתנו בו לוחות אחרונות)[24], ששלימותו בהגאולה העתידה שאז יהיו הנישואין דכנס"י והקב"ה[25].

וממנו באים לראש חודש, מולד הלבנה, ודוגמתו בישראל (שדומין ללבנה ומונין ללבנה[26]) – „שהם עתידים להתחדש כמותה"[27], בהגאולה העתידה. ובנדו"ד שר"ח הוא ב' ימים – באים מיום ראשון דר"ח ליום שני דר"ח (שבו מתחיל מנין ימי החודש[28]), שבזה מודגש ענין הגאולה שבר"ח באופן כפול[29].

ומעלה יתירה בקביעות שנה זו שערב ראש חודש חל ביום השבת[30]:

כשערב ר"ח חל בשבת – מקדימים הענינים ד„יום כיפור קטן" (ששייכים לערב ר"ח) להימים שלפני השבת[31] (כיון שביום השבת אין אומרים תחנון), וביום השבת, ערב ר"ח ממש, ישנה רק עבודה של שמחה – „וביום שמחתכם אלו השבתות"[32].

ועוד ועיקר: כשערב ר"ח חל בשבת מודגש בו ענין הגאולה גם מצד ענינו של יום השבת – מעין ודוגמת „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[33].

ומ(יום ב' ד)ראש חודש, א' אייר, באים לב' אייר – יום הולדתו של אדמו"ר מהר"ש:

---

18) כמארז"ל (ערכין יג, ב) „כינור . . של ימות המשיח שמונה".

19) להעיר, שבשיעור חומש דיום הששי מדובר אודות ד' החיות טמאות שרומזים לד' מלכיות (גלויות) שיתבטלו בגאולה העתידה (ראה ויק"ר סוף פרשתנו).

20) ביום השבת – בציבור, ובערב שבת – ביחיד, שנים מקרא ואחד תרגום (טושו"ע ואדה"ז או"ח סרפ"ה). ולהעיר, שמנהג נשיאי חב"ד להתחיל שמו"ת (פרשה או שתים) בליל ששי („היום יום" ד' טבת).

21) ובהדגשה יתירה בנדו"ד מצד ימי השבוע – ששבת שייך לערב שבת („מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"), והימים שלאחרי השבת שייכים לשבת, ובמילא גם לערב שבת.

22) ר"ת אברהם יצחק יעקב ורחל (מאו"א א, פד. ועוד) – ד' רגלי המרכבה, שבזה מודגש בי מיוחד העילוי דרגל הרביעי (דהמרכבה), שקשור עם דוד (זח"א רמח, ב. ועוד) – דוד מלכא משיחא.

23) פר"ח לאו"ח סתי"ז (מהרמ"ק). של"ה (קכ, ב. קעט, א. ועוד). יעב"ץ בסידורו. ועוד. וראה אוה"ת בא ע' רנג. וראה גם נ"כ חאו"ח שם.

24) תענית כו, ב ובפרש"י. שם ל, ב.

25) שמו"ר ספט"ו.

26) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך.

27) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

28) שהרי יום א' דר"ח נמנה ליום הל' דהחודש שלפניו (שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו).

29) ולהעיר ש„כפל" עצמו שייך לגאולה (ראה פרדר"א פמ"ח. ועוד. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל).

30) כמודגש בהפטורת היום – „מחר חודש".

31) להעיר מהשקו"ט בנוגע לדחיית ה„יום כיפור קטן" ליום חמישי (ראה פר"ח שבהערה 23). – ובזה מודגשת יותר השייכות דערב ר"ח ליום זה.

32) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

33) תמיד בסופה.

מקובל אצל חסידים הפתגם ע"ד מעלת יום הולדתו בספירת „תפארת שבתפארת"[34]. וענין זה קשור גם עם הנהגתו המיוחדת באופן ד„לכתחילה אריבער", כפתגמו המפורסם[35]: „די וועלט זאָגט אַז ווען מען קען ניט אַרונטער גייט מען אַריבער, און איך זאָג אַז מ'דאַרף לכתחילה אַריבער" (העולם סבור שכשאי-אפשר ללכת מלמטה הולכים מלמעלה, ואני סבור – אומר ומורה אדמו"ר מהר"ש – שמלכתחילה צריך ללכת מלמעלה).

וע"פ הסדר ד„לכתחילה אַריבער" – ה"ז פועל גם מלמפרע, היינו, שכל הענינים דהימים שלפנ"ז (החל מיום כ"ז ניסן) נעשים „מלכתחילה אַריבער" ובאופן ד„תפארת שבתפארת".

ה. ומעלה נוספת – מצד ימי הספירה:

התוכן דימי הספירה, הימים שבין חג הפסח („זמן חירותינו") לחג השבועות („זמן מתן תורתנו"), יציאת מצרים בשביל קבלת התורה, הוא – היציאה מהגלות[36] אל (הגאולה, שאז תהי') השלימות דמתן-תורה[37], „תורה חדשה[38] מאתי תצא"[39].

ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו שפסח חל בשבת – כדאיתא במדרש[40] „שבע שבתות תמימות תהיינה, אימתי הן תמימות . . כשיבוא פסח בשבת ויתחילו לספור במוצאי שבת, שאז השבתות הן תמימות", „שמתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת"[41], היינו, שהענין ד„תמימות" הוא בשלימות נעלית יותר[42], תמימות שבתמימות – גם ענין הגאולה שבימי הספירה הוא בשלימות נעלית יותר.

ומעלה מיוחדת בהספירה הפרטית דימים אלה[43]:

בנוגע לספירת הימים – באים מה-ספירה דיום י"ב לעומר (כ"ז ניסן), כנגד י"ב שבטים (השלימות דכלל ישראל שתהי' בהגאולה העתידה), להספירה דיום י"ג לעומר (כ"ח ניסן), הגימטריא ד-„אחד"[44] („ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"[45]), וממנו באים להספירה דיום י"ד לעומר (ערב ר"ח), שרומז לג' הידות[46] („חזקה" בענין ה„יד", „בחוזק יד"[47]) – „יד חזקה"[48], „יד רמה"[49], „יד הגדולה"[50] (שנאמרו בנוגע להגאולה ממצרים), וממנו באים להספירה דיום ט"ו לעומר, שרומז

34) „היום יום" ב' אייר. ובכ"מ.

35) אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז. ועוד.

36) ש„כל המלכיות (גלויות) נקראו ע"ש מצרים כו'" (ויק"ר שבהערה 19).

37) להעיר, שבמתן-תורה (ביום החמישים ל-ספה"ע) מתגלה שער הנו"ן (ראה לקו"ת במדבר יו"ד, ד ואילך. ובכ"מ), ר"ת „נפלאות", ורומז לנו"ן פלאות (זח"א רסא, ריש ע"ב).

38) וכיון ש„אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זח"ב קסא, ריש ע"ב. ועוד), ה"ז פועל גם בהעולם – „השמים החדשים והארץ החדשה" (ישעי' סו, כב), ועאכו"כ החידוש בישראל (שבשבילם נברא העולם) – „כן יעמוד זרעכם ושמכם" (ישעי' שם. וראה לקו"ת בסופו).

39) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

40) פסדר"כ פ"ח. פס"ר פי"ח. קה"ר פ"א, ג. ראב"ן ספ"ו. ראבי"ה פסחים סתקכ"ו. רוקח סרצ"ה (הובא במ"כ לקה"ר שם).

41) פרש"י מנחות סה, ריש ע"ב.

42) ראה לקו"ש חכ"ב ע' 145.

43) להעיר, שבשיעור הרמב"ם דערב שבת לומדים דיני ספה"ע (הל' תמידין ומוספין ספ"ז).

44) להעיר, ש„יבא (שילה)" – ביאת משיח – בגימטריא „אחד" (שיחת אחש"פ תרצ"ט (סה"ש תרצ"ט ע' 329). נת' בשיחת אחש"פ תשכ"ט (לקו"ש ח"א ע' 8)).

45) זכרי' יד, ט.

46) ראה לקו"ת נשא כא, ב ואילך. ובכ"מ.

47) בא יג, ג. יד. טז.

48) שם, ט.

49) בשלח יד, ח.

50) שם, לא.

ושייך לשלימות הלבנה („קיימא סיהרא באשלמותא"[51]), ודוגמתו בישראל שעתי־דים להתחדש כמותה (כנ"ל ס"ד).

ו. ע"פ האמור לעיל ע"ד הדגשת ענין הגאולה (במיוחד) בזמן זה — מתעוררת תמיהה הכי גדולה: היתכן שמבלי הבט על כל הענינים — עדיין לא פעלו ביאת משיח צדקנו בפועל ממש?! ... דבר שאינו מובן כלל וכלל!

ותמיהה נוספת — שמתאספים עשרה (וכו"כ עשיריות) מישראל ביחד, ובזמן זכאי בנוגע להגאולה, ואעפ"כ, אינם מר־עישים לפעול ביאת המשיח תיכף ומיד, ולא מופרך אצלם, רחמנא ליצלן, שמשיח לא יבוא בלילה זה, וגם מחר לא יבוא משיח צדקנו, וגם מחרתיים לא יבוא משיח צדקנו, רחמנא ליצלן!!

גם כשצועקים „עד מתי" — ה"ז מפני הציווי כו', ואילו היו מתכוונים ומבקשים וצועקים באמת, בודאי ובודאי שמשיח כבר הי' בא!!

מה עוד יכולני לעשות כדי שכל בנ"י ירעישו ויצעקו באמת ויפעלו להביא את המשיח בפועל, לאחרי שכל מה שנעשה עד עתה, לא הועיל, והראי', שנמצאים עדיין בגלות, ועוד ועיקר — בגלות פנימי בעניני עבודת השם.

51) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

הדבר היחידי שיכולני לעשות — למסור הענין אליכם: עשו כל אשר ביכלתכם — ענינים שהם באופן דאורות דתוהו, אבל, בכלים דתיקון — להביא בפועל את משיח צדקנו תיכף ומיד ממש!

ויה"ר שסוכ"ס ימצאו עשרה מישראל ש„יתעקשו" שהם מוכרחים לפעול אצל הקב"ה, ובודאי יפעלו אצל הקב"ה — כמ"ש[52] „כי עם קשה עורף הוא (למעליו־תא[53], ולכן) וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו" — להביא בפועל את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש[54].

ז. וכדי למהר ולזרז עוד יותר ע"י הפעולה שלי — אוסיף ואתן לכאו"א מכם שליחות־מצוה ליתן לצדקה, ו„גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"[55].

ואני את שלי עשיתי, ומכאן ולהבא תעשו אתם כל אשר ביכלתכם.

ויה"ר שימצא מכם אחד, שנים, שלשה, שיטכסו עצה מה לעשות וכיצד לעשות, ועוד והוא העיקר — שיפעלו שתהי' הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש, תיכף ומיד ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.

52) תשא לד, ט.

53) ראה שמו"ר ספמ"ב. הובא בתו"א מג"א קכג, סע"ב. לקו"ת בלק סז, ד.

54) להעיר, שהפסוק „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" הוא תשובת הקב"ה לתפלת הנביא על הגאולה (רד"ק ומצו"ד עה"פ).

55) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

משיחות ש"פ שמיני, מבה"ח וער"ח אייר ה'תנש"א

א. דעם שבת האָט מען פאַרענדיקט דעם אַכטן מאָל לייענען פרשת שמיני דעם יאָר — ווי ס'איז מערערע מאָל באַטאָנט געוואָרן אין די לעצטע וואָכן, אַז היינטיקער יאָר לייענט מען פרשת שמיני („ויהי ביום השמיני") שמונה פעמים, וואָס דאָס האָט אין זיך די מעלה — כפתגם הידוע[2]: שמיני שמונה שמינה — אַ יאָר ווען מ'לייענט (פרשת) שמיני, שמונה — אַכט מאָל, וועט זיין שמינה, אַ „פעטער" יאָר אָנגעפילט בגשמיות וברוחניות.

וואָס דאָס איז איינשטימיג מיט דעם כללות'דיקן אויפטו פון דעם היינטיקן יאָר — אויף וועלכן אידן גיבן דעם סימן און נאָמען „הי' תהא שנת נפלאות אראנו" — אַ יאָר אויסגעצייכנט דערמיט וואָס ער איז „פעט" און אָנגעפילט מיט נסים ונפלאות פון דעם אויבערשטן וואָס קומען פאָר לעיני כולם, (אויך) אַלס הכנה צו די נסים ונפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה וועלכע קומט תיכף ומיד ממש, „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[3] — ווי גערעדט און אונטערשטראָכן פיל מאָל במשך דעם יאָר, ובפרט אין חודש ניסן, מלשון נס[4] און „נסי נסים"[5].

דערצו איז דער שבת אויך:

(א) דער ערשטער שבת נאָך פסח, ווען מ'הויבט אָן זאָגן[6] און לערנען[7] פרקי אבות בשנה זו (בשבתות שבין פסח ועצרת[8]), אָנהויבנדיק פון „משה קיבל תורה מסיני כו'"[9].

(ב) דער לעצטער שבת פון חודש ניסן היי יאָר (שנת אראנו נפלאות), און נאָכמער — דער סיום פון חודש ניסן (וואָס „הכל הולך אחר החיתום"[10]), וואָרום דער שבת איז ערב ראש חודש אייר[11], „מחר חודש".

(ג) דער סיום פון דער צווייטער פולער וואָך פון ספירת העומר („ארבעה עשר יום שהם שני שבועות לעומר"), ווי דער אויפטו פון קביעות שנה זו, אַז ספירת העומר הויבט זיך אָן „ממחרת השבת"[12] כפשוטו (וואָרום דער ערשטער טאָג פסח איז געווען שבת), וואָס דאָס טוט אויף אַן

1) במנחת שבת הגדול, בשני וחמישי בשבוע שלפני חג הפסח, במנחת שבת דיום ראשון דחג הפסח, ובמנחת שבת דאחרון של פסח, ובשני וחמישי שלאחרי הפסח, ובשבת זו.

2) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 297. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 395. ע' 413 ואילך.

3) מיכה ז, טו.

4) ראה מדרש לקח טוב עה"פ בא יב, ב: ניסן שבו נעשו נסים לישראל. וראה ברכות נו, א ובפרש"י שם.

5) ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

6) כמ"ש אדה"ז בסידורו (במקומו) „נוהגין לומר פרקי אבות". ועד"ז הוא באבודרהם סוף סדר ימי העומר („לקרות"). ועוד. וכ"ה הלשון („לומר") בטואו"ח סרצ"ב (בנוגע לאמירת פרק"א בכל שבת).

7) ראה ספר הפרדס לרש"י (בפירוש התפלות). סידור רע"ג (בנוגע לכל שבת).

8) אבודרהם וסידור אדה"ז שם. ועוד — נסמן בספר „בין פסח לשבועות" פרק ה סכ"ח סקי"ב (ע' קנט). — „ויש נוהגין כך כל שבתות הקיץ" — סידור אדה"ז שם. ועוד — נסמן בספר הנ"ל שם סק"א (ס"ע קנח).

9) אבות פ"א מ"א.

10) ברכות יב, א.

11) שמזה מובן, דיום המחרת (א' דר"ח), עם היותו נמנה ליום הל' דחודש ניסן (ראה שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"ו) — שייך (גם) לחודש אייר.

12) אמור כג, טו.

עילוי אין דעם ענין ותמימות פון ספירת העומר — ווי עס שטייט אין מדרש[13]: „שבע שבתות תמימות תהיינה[12], אימתי הן תמימות . . כשיבוא פסח בשבת ויתחילו לספור במוצאי שבת, שאז השבתות הן תמימות", „שמתחילות באחד בשבת ו־מסיימות בשבת"[14].

און וויבאַלד אַז אין היינטיקער קביעות קומען צוזאַמען די אַלע זאַכן אין דעם שבת — (א) קריאת שמיני בפעם השמינית, (ב) מחר חודש, (ג) סיום שבוע השני פון ספירת העומר, (ד) התחלת אמירת ולימוד פרקי אבות — דאַרף מען זאָגן (וויבאַלד אַז אַלץ איז בהשגחה פרטית[15]) אַז זיי האָבן צווישן זיך אַ שייכות, ועוד ועיקר — אַ שייכות מיט דעם ענין פון „אראנו נפלאות". וכדלקמן.

ב. דער עילוי פון „שמיני שמונה שמינה" — פאָדערט הסברה:

„שמיני" איז (אויך) מלשון שומן (כידוע דער פירוש[16] אין „ביום השמיני עצרת"[17]). און זייענדיק אַ פרשה בתורה, פון וועלכע עס ווערט נמשך אַ הוראה ונתינת כח אויף כל השנה, איז פאַרשטאַנדיק אַז פון קריאת פ' שמיני (אפילו איין מאָל) ווערט נמשך „שמינה" (פעטקייט) על כל השנה.

שטעלט זיך די שאלה: וויבאַלד אַז „שמיני" אַליין איז ענינו שומן — איז וואָס פאַר אַ עיקר חידוש קומט אין דעם צו דורך דעם מספר הקריאות, אַז מ'לייענט (די זעלבע פרשה און דעם זעלבן ענין פון) שמיני שמונה פעמים[18], אַז דוקא דעמולט זאָגט מען אַז עס וועט זיין „שמינה", אַ „פעטער" יאָר?!

קריאת שמיני שמונה פעמים איז טאַקע מוסיף הדגשה אין דעם ענין פון „שמונה" (שמינה), אָבער פון דעם לשון הפתגם איז משמע, אַז (אַ יאָר ווען) „שמיני שמונה" (מ'לייענט שמיני שמונה פעמים) האָט אין זיך אַ חידוש לגבי שאר השנים (ניט בלויז אַ תוספת הדגשה) — אַז (דוקא דער יאָר וועט זיין) „שמינה"[19].

ג. ויש לומר דער ביאור אין דעם:

די באַזונדערע דערהויבנקייט פון „ויהי ביום השמיני" (יום „שמיני למילואים"[20]), באַשטייט אין דעם, וואָס אין דעם טאָג האָט זיך אָנגעהויבן די השראת ה־שכינה אין משכן — „היום ה' נראה אליכם, להשרות שכינתו במעשה ידיכם"[21], ביז אַז „וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם"[22].

און דער כח אויף דעם איז געקומען

---

13) פסדר"כ פ"ח. פס"ר פי"ח. קה"ר פ"א, ג. ראב"ן ספ"ו. ראבי"ה פסחים סתקכ"ו. רוקח סרצ"ה (הובא במ"כ לקה"ר שם). — וראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 96 ואילך. חכ"ב ע' 145. שיחת אחש"פ לעיל ע' 447 ואילך.

14) פרש"י ד"ה חמשים יום — מנחות סה, ריש ע"ב.

15) כש"ט הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

16) לקו"א להה"מ סי' רס (סח, סע"ב). או"ת להה"מ צה, ב. אוה"ת שמע"צ ע' א'תתיז. סה"מ תרצ"ו ע' 41. וש"נ.

17) פינחס כט, לה.

18) היינו: באם היו קורין פרשת אחרת ח' פעמים — הי' בזה החידוש של שמונה (שומן), אבל בפ' שמיני הרי הענין דשומן הוא התוכן של פרשה זו (שמיני) עצמה.

19) אלא שענין זה נמשך (לא רק בחדשי שנה זו, עד פ' שמיני דשנה הבאה, אלא) גם בשנים שלאח"ז, עד לפעם הבאה שתבוא קביעות שקורין שמיני שמונה (ואז, תהי' ההמשכה באופן נעלה עוד יותר כו'). וע"ד המבואר בלקו"ת (ברכה צח, ב) ש„מכל רגל ויו"ט הי' נמשך . . עד הרגל הבא לאחריו".

20) פרש"י ריש פרשתנו.

21) פרשתנו ט, ד ובפרש"י.

22) שם, כד.

(אויך) דורך דעם וואָס דאָס איז געוועזן ביום השמיני[23]:

עניני העולם (אויך שלימות העולם) זיינען אויסגעשטעלט אין מספר שבע. די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן אין שבעת ימי בראשית (זעקס טעג פון באַשאַף, און שבת וואָס האָט אַריינגעגעבן מנוחה אין וועלט[24], שלימות הבריאה) – די שבעת ימי ההיקף, אין וועלכע ס'איז אויסגעשטעלט זמן העולם וכללות סדר השתלשלות (שבעת ימי הבנין, שבע מדות), ווייל די צאָל שבעה ווייזט אויף דעם אור אלקי וואָס איז זיך מתלבש אין דער בריאה; "שמיני" ווייזט אויף דעם אור אלקי וואָס איז העכער פון התלבשות אין וועלט, בחי' שומר את ההיקף שלמעלה מסדר השתלשלות.

וואָס דערפאַר איז "ביום השמיני" געווען די השראת השכינה אין משכן: הגם אַז אויך פאַר דעם זיינען געווען אַ ריבוי פרטי עבודות בשבעת ימי המילואים, איז דאָס נאָך אַלץ געווען פאַרבונדן מיט אַ גילוי אלקות וועלכער איז בערך הבריאה, האָט עס ניט געהאַט דעם ענין צו אויפטאָן דעם "ושכנתי בתוכם"[25], גילוי השכינה אין משכן: דוקא ביום השמיני (וואָס "מספר זה מיוחד אליו ית'"[26]) האָט זיך אויפגעטאָן דער גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה אין דעם משכן – "היום ה' נראה אליכם, להשרות שכינתו במעשה ידיכם".

דאָס איז אויך די שייכות פון "שמיני" מיט "שמינה" (שמיני מלשון שומן) – ווייל די המשכה אין אַן אופן פון "שומן", "פעטקייט" – מער ווי ע"ד הרגיל מצד גדרי העולם – קומט דוקא פון שמיני, שלמעלה מסדר השתלשלות.

ד. תכלית הכוונה איז, אַז אויך דער אור וואָס איז העכער פון השתלשלות ("שמיני") זאָל ניט בלייבן בהבדלה פון עולם, נאָר דאָס זאָל נמשך ווערן בגילוי אין וועלט, אין אַן אופן אַז די וועלט, מצד אירע גדרים, זאָל אויפנעמען דעם גילוי.

דאָס הייסט, אַז עס זאָל זיין דער חיבור פון ביידע ענינים: דער גילוי שלמעלה ממדידה והגבלה, וואָס דאָס האָט די מעלה אַז דאָס איז העכער פאַר די הגבלות פון עולם – אין מדידה והגבלה, וואָס האָט די מעלה אַז דער מקבל ווערט דערצו אַ כלי צו אויפנעמען און קולט זיין דעם גילוי בפנימיות: עס ווערט דער חיבור פון בלי גבול און גבול.

[און נאָכמער: דער סדר העבודה בזה איז מלמטה למעלה, אַז פון דער מדידה והגבלה פון עולם, דערגרייכט מען אויך צו (אויפנעמען) דעם אור שלמעלה מגדרי העולם, כדלקמן ס"ו)].

וואָס אין דעם באַשטייט דער חידוש פון גילוי אלקות אין משכן ומקדש [און בתכלית השלימות – ווי עס וועט זיין אין בית המקדש השלישי] – ווי עס האָט זיך אויפגעטאָן "ביום השמיני" – "(ועשו לי מקדש) ושכנתי בתוכם"[25], השראת וגילוי השכינה, שלמעלה מגדרי העולם ("לי"), אין דעם משכן גשמי, אין "מעשה ידיכם". און פון משכן ווערט עס נמשך בכל

---

23) בהבא להלן ראה כלי יקר ריש פרשתנו. שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט – הובאו ונתבארו בד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח (ע' רסט ואילך). תשי"ד (ע' 191 ואילך). תש"ה (ע' 167 ואילך). ועוד. וראה גם לקו"ש חי"ז ע' 93 ואילך. מכתב י"א ניסן ש.ז. (נדפס לקמן ע' 893). ועוד.

24) כמארז"ל "מה הי' העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה" (פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל). וראה ב"ר פ"י, ט ובמ"כ שם).

25) תרומה כה, ח.

26) כלי יקר שם.

העולם (ממנה אורה יוצאה לכל העולם[27]).

ווי דאָס איז געווען בגלוי אין ארון (וועלכער איז „עיקר החפץ במשכן"[28]) — אַז „מקום ארון אינו מן המדה"[29]: אע"פ וואָס דער ארון (אין וועלכן עס זיינען געלעגן די שני לוחות הברית, הכוללים כל התורה כולה[30], וואָס אורייתא וקוב"ה כולא חד[31]) איז למעלה ממדידה והגבלה, „אינו מן המדה", האָט דער מקום הארון געהאַט אַ באַשטימטע מדה („אמתים וחצי ארכו גו'"[32]), און דער מקום איז געווען „אינו מן המדה" — צוזאַמען מיט דער מעלה פון בלי גבול אויך די מעלה פון גבול (וואָס קען אויפגענומען ווערן בגדרי התחתון).

און עד"ז קומט עס אַרויס אין דער עבודה פון אַ אידן: בכללות זיינען פאַראַן צוויי אופני וסדרי עבודה — אַן עבודה בצמצום ובמדידה והגבלה (דקדושה), און אַן עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה. ויש בזה מה שאין בזה: די עבודה במדידה והגבלה איז בערך צו דרגת האדם, ער זאָל ווערן אַ כלי צו אויפנעמען אלקות בפנימיות מציאותו. און די עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה („בכל מאדך"[33]) אַ כלי אויף אויפנעמען אלקות שלמעלה מהגבלת האדם („מאד" האמיתי): און די שלימות באַשטייט פון חיבור ביידע ענינים אין עבודת האדם: אויך אין זיין עבודה שלמעלה מהגבלה האָט ער די מעלה אַז דאָס ווערט נמשך בכלי ובפנימיות, און אויך אין זיין עבודה שבהגבלה האָט ער די מעלה פון „בכל מאדך".

ה. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דער אויפטו פון „שמיני שמונה" (קריאת שמיני שמונה פעמים), וואָס דעמולט איז דאָס „שמינה":

דער אונטערשייד צווישן „שמיני" און „שמונה" איז: „שמיני" איז אַ מספר סידורי, וואָס קומט טאַקע נאָך זיבן פריערדיקע, אָבער דאָס איז אַ באַזונדערע אַכטע — מציאות, וועלכע איז מובדל בערך פון די שבעה שקדמו לו. „שמיני" איז ניט לגמרי אַן ענין לעצמו, נאָר דאָס האָט אַ שייכות (און קומט בהמשך) צו שבעה (און נאָכמער: שמיני איז שייך דוקא נאָך דעם וואָס עס זיינען פריער דאָ שבעה): אָבער לאחרי וואָס עס קומט אַרויס דער ענין (יום) השמיני, איז דאָס (אויך) אַ באַזונדער מציאות, וואָס איז נבדל פון די שבעה. [ווי דאָס איז בנדו"ד — „ויהי ביום השמיני", דער יום שמיני למילואים, וואָס קומט נאָך די שבעת ימי המילואים, אָבער דאָס איז אַ באַזונדער, אַכטער טאָג, וואָס איז מובדל און העכער פון די פריערדיקע טעג — דער יום השמיני איז דער טאָג ווען ס'איז געווען אַ חידוש הכי עיקרי — די השראת השכינה אין משכן].

„שמונה" — אַכט — איז אַ מספר הכולל, דאָס איז כולל אַלע אַכט צוזאַמען, אויך די שבעה שקדמו לו[34]. שמונה איז דער

27) ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. וראה גם רש"י כת"י מנחות פו, ב.

28) רמב"ן ר"פ תרומה.

29) יומא כא, א. וש"נ.

30) ראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. ועוד.

31) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה הנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' רפה. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). לקו"ת נצבים מו, ב. ועוד.

32) תרומה כה, י.

33) ואתחנן ו, ה. וראה תו"א מקץ לט, ג־ד. דרמ"צ קכג, ב. קמ, ב. קס, ב. סה"מ תר"ס ע' קח. וראה ספר הערכים חב"ד ערך אהבת ה' — בכל לבבך, נפשך ומאדך ס"ד. וש"נ.

34) ע"ד האופן דספירת העומר שהספירה היא לא במספר סידורי (יום שני, יום שלישי וכו'), אלא במספר הכולל (גם הימים שלפניו) — „היום שני

טייטש אַז מ'האָט אַלע אַכט צוזאַמען. ואדרבה: דער טאָג הויבט זיי אַלע אויף צו (דער דרגא פון) שמונה, אַז אַלע זאַכן (אויך די ערשטע זיבן) זיינען אַ חלק פון „שמונה".

ועפ"ז יש לומר אַז „שמיני" און „שמונה" צוזאַמען זיינען מרמז אויך אויף דעם כח צו מחבר זיין די צוויי ענינים הנ"ל אין דעם גילוי אלקות במשכן — בלי גבול און גבול: בכדי עס זאָל זיין דער חיבור פון גבול און בלי גבול (עולם און למעלה מעולם), דאַרף אין בלי גבול (דרגא ה־שמינית) עצמו זייןביידע ענינים. און דאָס איז דער אונטערשייד צווישן „שמיני" און „שמונה": „שמיני" איז (בעיקר) דער ענין פון בלי גבול[35], און „שמונה" איז ווי בלי גבול איז אין זיך כולל (די מעלה פון) גבול (שבעה). „שמיני" גייט בעיקר אויף דעם גילוי שלמעלה מהשתלשלות (שומר את ההיקף), און „שמונה" איז מדגיש ווי דער גילוי (שלמעלה מהשתלשלות) איז כולל און ווערט נמשך אויך אין די שבעת ימי הבנין פון סדר השתלשלות, אין כל פרט ופרט — א', ב', ג', ד', ה', ו', ז' און דערנאָך ח' — ווי זיי ווערן אַלע אויפגע־הויבן און ווערן „שמונה".

און דאָס איז דער אויפטו פון דעם יאָר ווען „שמיני שמונה" — אַז „שמיני" שטייט (אויך) אין אַן אופן פון „שמונה", מ'לייענט „שמיני" שמונה פעמים: ווען מ'לייענט פ' שמיני נאָר איין מאָל (אָדער אפילו דריי מאָל) וכיו"ב, באַווייזט עס בעיקר אויף דער גילוי פון שמיני שלמעלה מעולם (אָפּגעזונדערט פון שבעה): בשעת מ'־לייענט עס אָבער שמונה פעמים, איין מאָל, אַ צווייטן מאָל, אַ דריטן מאָל וכו' ביז — אַן אַכטן מאָל (בשבת זו), וואָס שמונה איז כולל אַלע (אויך די שבעה) — דעמולט קומט אַרויס דער גילוי פון „שמיני" אויך אין יעדערע פון די — און אין אַלע — שבעה פרטים (דרגות) פון דער בריאה, און דערנאָך בתכלית השלימות — דעם אַכטן מאָל (וואָס דוקא דעמולט לייענט מען (אויך) כל הפרשה כולה), אַזוי אַז מ'האָט די שלימות פון „שמיני" שמונה פעמים — די מעלה פון „שמיני" צוזאַמען מיט דער מעלה פון „שמונה", וואָס איז כולל אויך די שבעה[36].

און דעריבער ווערט דורך דעם — „שמינה", אַ „פּעטער" יאָר: די אמת'ע שלי־מות פון שומן („פּעטקייט") איז דוקא ווען מ'האָט דעם חיבור פון „שמיני" און „שמו־נה", „שמיני" אין אַן אופן פון „שמונה", בלי גבול און גבול — וואָס דאָס באַווייזט אַז דאָס קומט פון דעם עצם (שלמעלה מבל"ג ומגבול), וואָס דאָס איז דער ענין פון שומן (ושמן), דער תמצית און עסענץ[37] פון אַלע ענינים, וואָס נעמט דורך אַלע פרטים ופרטי פרטים — כידוע אַז שומן איז „מפעפע בכולו"[38].

ו. נאָך אַן ענין אין דעם:

דער אופן ווי מ'דערגרייכט, מ'קומט

ימים", „שלשה ימים" וכו'. וראה תו"א מקץ לד, ב. סהמ"צ להצ"צ כח, א.

35) אלא שב„שמיני" גופא נכללת גם השייכות לגבול, כי שמיני בא בהמשך להענינים של שביעי.

36) וראה לקו"ש ח"ז ע' 297, שח' פעמים ויהי ביום השמיני הוא בדוגמת המשכת הבינה (ע"י תק"ש) בכל הגבולין (לקו"ת ד"ה להבין כו' יו"ט של ר"ה ס"ה — נז, ב ואילך), ב' בחי' דשער· הנו"ן (לקו"ת ד"ה מעט תוס' ביאור על ענין וספרתם — במדבר יב, א ואילך), ובכללות הוא מה שבבינה גופא הוא ג"ר — ולא ז"ת — שכללותם הוא ספירת הבינה וכידוע בענין ותבוא בעדי עדים קה"ק (לקו"ת ד"ה אלה פקודי — ד, ד ואילך).

37) ראה אוה"ת בלק ע' תתקכו.

38) יו"ד סק"ה ס"ה. וראה חולין צז, רע"א. וראה גם שיחת ערב פסח (לעיל ח"א ע' 429).

צו דעם גילוי פון „שמיני" (שלמעלה מהגבלת העולם) – איז דוקא דורך דער עבודה מלמטה למעלה אין מדידה והגבלה פון עולם, אין די שבעה דרגות – א', ב', ג', ד', ה', ו', ז', ביז מ'דערגרייכט שמונה [ווי דאָס איז בפשטות – אַז שמונה קומט דוקא דורך דעם וואָס פריער זיינען דאָ שבעה]. והטעם לזה – ווייל דוקא דורך דער עבודה במדידה הגבלה ווערט מען אַ כלי אויף צו קולט זיין העכערע גילויים, ביז דער גילוי פון שמיני און שמונה. וואָס דערפון איז מובן אַז די עבודה במדידה והגבלה איז פאַרבונדן (בשרשו) מיט גאָר אַ הויכע דרגא (העכער ווי דער שרש הבל"ג).

ועי"ד ווי דאָס איז אין „מקום ארון אינו מן המדה": דער „אינו מן המדה" איז געקומען דוקא דורך דעם וואָס דער ארון האָט געהאַט אַ מדה[39]. וואָלט דער ארון ניט געווען אין דער גענויער מדה וואָס איז מפורש בתורה, וואָלט ניט געווען קדושת הארון בשלימות, וועלכע איז כאשר ציווה ה' את משה.

דוגמא לדבר בקיום המצוות – אין מצות מעשר (ש„מפריש אחד מעשרה מן הנשאר"[40]): דער דין באַ מעשר איז אַז „אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במנין"[41] [ניט ווי באַ תרומה, וואָס „אין תורמין תרומה זו לא במדה ולא במשקל ולא במנין[42] . . אלא אומד ומפריש בדעתו כו'"[43]]. און נאָכמער באַ מעשר בהמה (ש„מצות עשה להפריש אחד מעשרה כו'"[44]), וואָס אַ חלק פון גוף פעולת המצוה איז דער מנין: „מונין א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט', והיוצא עשירי . . אומר הרי זה מעשר"[45], וכמ"ש[46] „העשירי יהי' קדש לה'".

ד.ה. דער גילוי פון „עשירי יהי' קדש", „קדש מלה בגרמי'"[47], וואָס איז בהבדלה ושלא בערך (גרמי') פון אַלע ענינים – דערגרייכט מען דוקא דורך מנין (עבודת האדם[48], „מונין א' ב' . . ט'".

וי"ל שעד"ז איז דאָס אויך בנוגע צו „ויהי ביום השמיני", אַז דער גילוי פון שמיני קומט נאָך די שבעת ימי המילואים. און דאָס שטייט נאָכמער בגלוי ובהדגשה בשנה זו ווען „שמיני שמונה", מ'לייענט שמיני שמונה פעמים, פעם אחר פעם ביז (מ'ציילט) שמונה פעמים[49], ווען מ'האָט בפועל ובגילוי „שמיני שמונה".

אַזוי אַז מ'האָט די מעלה פון קריאת פ' שמיני בכל השמונה פעמים – ובפרטיות: פעם הראשון – די מעלה פון פתיחת והתחלת הענין פון קריאת „ויהי ביום השמיני" בשנה זו; פעם השני – די מעלה פון כפליים לתושי'[50]; פעם השלישי – מעלת

---

39) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 186.

40) רמב"ם ריש הל' מעשר.

41) רמב"ם שם פ"א הי"ד. ומקורו מאבות פ"א (הפרק דשבת זו) מט"ז: ואל תרבה לעשר אומדות (כמצויין בכס"מ לרמב"ם שם). – השקו"ט והדיעות בזה, ראה בארוכה תויו"ט לאבות שם.

42) תרומות פ"א מ"ז.

43) רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ד. וראה גם ביצה יג, ריש ע"ב. וש"נ. ירושלמי תרומות שם ה"ד.

44) רמב"ם הל' בכורות רפ"ו.

45) משנה בכורות נח, ב – לדעת ת"ק. וכ"ה ההלכה – רמב"ם הל' בכורות רפ"ז.

46) בחוקותי כז, לב.

47) זח"ג צד, ב. וראה סידור עם דא"ח ר, ג ואילך. ועוד.

48) ראה לקו"ש ח"ז ע' 362 ואילך. חי"ז ע' 333. וש"נ.

49) משא"כ בקריאת פ' שמיני עצמה (פעם אחת וכיו"ב) – אף שיום השמיני בא לאחרי ובהמשך העבודה בשבעת ימי המילואים – עיקר ההדגשה היא על מעלת יום המיוחד דיום השמיני (ולא כ"כ ההמשך להשבעה שקדמו), כנ"ל בפנים.

50) ל' הכתוב – איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.

החזקה[51] [וואָס איז בהדגשה בכלל בשנה זו, כמדובר לעיל[52]]: פעם הרביעי — כנגד די ד' רגלי הכסא שלמעלה והשולחן, וד' רגלי המרכבה, וואָס דורך דעם ווערט דער קיום חזק בעמידת השולחן[53]; פעם החמישי — כנגד בחי' „החמישית לפרעה"[54], וואָס „אתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"[55]; פעם הששי — [נוסף אויף חזקה (שלשה) בכפליים, אויך —] די שלימות הבריאה (שנבראה בששת ימים); פעם השביעי — די מעלה ושלימות פון „מנוחה" וואָס קומט צו אין שלימות העולם (ביום השביעי[24]), אַזוי אַז מ'האָט די שלימות פון אַלע שבעת ימי בראשית (אין וועלכע עס שטעלט זיך אויס סדר השתלשלות, כנ"ל ס"ג); ביז די שלימות בפעם השמיני — שלמעלה מסדר השתלשלות, כנ"ל בארוכה.

ולהוסיף, אַז שמיני איז (בכללות) כולל אויך תשיעי ועשירי[56]: און דעריבער, פון שמיני קומט מען דערנאָך אויך צו תשיעי, ג' פעמים חזקה, וואָס תשיעי ווערט אַ הכנה הכי קרובה — תיכף ומיד בלי הפסק — צו העשירי יהי' קדש [משא"כ די פריערדיקע דרגות, פון א' ביז ח', אע"פ אַז פון זיי ווערט אויפגעמאַכט עשירי, איז אָבער דאָ אַ הפסק ביניהם], כולל די שלימות פון גאולה וואָס איז פאַרבונדן מיט עשירי (כדלקמן סעיף יא).

ז. דער כח צו ממשיך זיין די שכינה למטה „ביום השמיני" איז געקומען דוקא דורך משה רבינו[57], ע"י תפלתו „ויהי נועם ה' אלקינו עלינו[58], יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם"[59] — וואָרום משה, האָבנדיק אין זיך די ביידע ענינים פון בלי גבול און גבול[60], איז דער ממוצע המחבר „בין ה' וביניכם"[61], וועלכער גיט דעם כח צו ממשיך זיין אלקות שלמעלה מעולם אין עולם (ווי דאָס איז געווען אין משכן).

ווי אונטערשטראָכן אין התחלה פון פרקי אבות (וואָס מ'הויבט אָן לערנען דעם שבת פ' שמיני, כנ"ל ס"א) — „משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'": משה איז דער מקבל התורה פון דעם אויבערשטן אַליין („ומסרה וכו'", און די משנה איז ממשיך אויסרעכענען דעם סדר המסורה פון קבלת התורה מדור לדור[62]), און דורך אים — קומט אָן די תורה צו יעדער איד און אַלע אידן („תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"[63]):

וואָס דורך תורה (שקיבל משה מסיני) — חכמתו ורצונו של הקב"ה[64], ואורייתא וקוב"ה כולא חד — דער ארון הברית מיט השם — ווערט די השראת השכינה (אלקות

---

51) „בתלת זימני הוי חזקה" (ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ).

52) ראה מכתב י"א ניסן ש.ז. (נדפס לקמן ע' 904). ועוד.

53) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא (ממו"נ ח"ב פ"י). וראה לקו"ש חי"ז ע' 202 ואילך. חי"ח ע' 322 ואילך. ועוד.

54) מקץ מז, כד.

55) זח"א רי, א.

56) כידוע שבינה כוללת הג"ר, קדש הקדשים (ראה הערה 36).

57) ולהעיר שמשה — שהוריד השכינה למטה בארץ — הוא דור השביעי (שהש"ר רפ"ה), וכל השביעין חביבין (כפי שמוסיף בהמשך ההילולא רד"ה באתי לגני ה'ש"ת). וזהו ע"ד משנת"ל בפנים שגילוי בחי' שמיני הוא דוקא ע"י העבודה דשבעה.

58) תהלים צד"יק, יז.

59) פרש"י פרשתנו ט, כג. וראה גם פרש"י פקודי לט, מג. פרש"י עה"פ תהלים שם. וראה תו"ש עה"פ פקודי שם (אות לד). וש"נ.

60) ראה שיחת ש"פ צו, שבת הגדול (לעיל ח"א ע' 399 ואילך).

61) ואתחנן ה, ה. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קצ ואילך.

62) ובפרטיות — ארבעים דורות (כמבואר ומפורט בהקדמת הרמב"ם לספרו היד).

63) ברכה לג, ד.

64) ראה תניא פ"ד־ה.

שלמעלה מהבריאה) אין דעם משכן; און דורך תורה — האָט אַ איד בכח צו ממשיך זיין אלקות אין וועלט, ביז אויך אלקות שלמעלה מהבריאה.

און דער כח וואָס משה האָט אויף דעם קומט דערפון וואָס „משה קיבל תורה מסיני" (כידוע דער דיוק[65] וואָס עס שטייט „מסיני" און ניט „מהקב"ה"[66] וכיו"ב) — וואָס „סיני" איז „מכיך מכל טורייא"[67], און משה האָט מקבל געווען תורה „מסיני", ער האָט זיך אָפּגעלערנט „מסיני", אַז ער איז געווען בתכלית הביטול, „מכיך מכל טורייא", וואו נאָר אַן ענין פון גבהות (אפילו) דקדושה — איז ער געווען „מכיך" מזה, „ענָיו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה"[68]; און זייענדיק בטל בתכלית צו דעם אויבערשטן האָט ער דעם כח צו זיין „קיבל תורה מסיני", מקבל האמיתי, וואָס ווערט דער ממוצע המחבר צו איבערגעבן תורתו של הקב"ה צו אידן.

ח. ובפרטיות יותר — יש לומר אַז דער ענין (דער חיבור פון בל"ג וגבול) איז מרומז אויך בשמו של משה [דער ערשטער וואָרט פון משנה וכל המסכתא: „משה קיבל תורה כו'"]:

משה איז ר"ת „משה שמאי הלל"[69], כנגד די ג' קוים, קו הימין (חסד), קו השמאל (גבורה) און קו האמצעי (תפארת): שמאי און הלל זיינען כנגד די ב' קוים פון שמאל וימין שבתורה („מימינו אש דת למו"[70]), וואָס דערפאַר איז בית שמאי מחמירים און בית הלל מקילים, „אלו אוסרים ואלו מתירין אלו פוסלים ואלו מכשירין"[71] כידוע[72]; און משה איז כנגד דעם קו האמצעי, וועלכער איז כולל און מחבר ביידע קוים[73].

דער שרש פון בלי גבול און גבול למעלה איז — חסד און גבורה[74] [ובזה גופא — חסד וגבורה שבתורה, „מימינו אש דת למו"]: פון חסד ווערט נמשך די השפעה שלמעלה ממדידה והגבלה, און פון גבורה (וצמצום) — די השפעה מצומצמת, לפי הגבלת וכלי המקבלים; און משה — קו האמצעי (וואָס איז תכלית הביטול) — איז כולל ומחבר ביידע קוים (דערפאַר איז דער סדר אַז אין „משה" קומט פריער דער מ' — ר"ת משה (קו האמצעי) און דערנאָך ש"ה, ר"ת שמאי הלל, שמאל וימין[75]).

און דער כח אויף דעם קומט דערפון וואָס בא משה זיינען פאַראַן ביידע ענינים — כנרמז בשמו משה ע"ש „כי מן המים משיתיהו"[76]: צוזאַמען דערמיט וואָס משה האָט געהאַט די מעלה פון גילוי (חסד) — „משיתיהו" (וואָס על שם זה בעיקר ווערט ער אָנגערופן „משה"), אַז ער האָט עובד געווען עבודתו בגילוי (על היבשה), האָט ער אין זיך אויך די מעלה פון „מן המים (משיתיהו)", דער גילוי פון די ענינים נעלמים שבמים — דער גילוי כח ההעלם

---

65) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 277. ביאורים לפרקי אבות ע' 12 ואילך.

66) שהרי הפירוש „מסיני" הוא — „ממי שנגלה בסיני" (רע"ב. הובא בתויו"ט שם).

67) מדרש תהלים סח, יז.

68) בהעלותך יב, ג.

69) ראה מגלה עמוקות אופן עד.

70) ברכה לג, ב. וראה אגה"ק ס"י. סי"ג.

71) משנה יבמות יג, ריש ע"ב.

72) ראה זח"ג (רע"מ) רמה, א. אגה"ק סי"ג. לקו"ת קרח נד, סע"א ואילך. שה"ש מח, ב ואילך. ובכ"מ.

73) אוה"ת קרח ס"ע תשיז.

74) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אוא"ס (ד) ס"ג. וש"נ.

75) והטעם שמקדים שמאי להלל — נוסף על מחז"ל שהלל ענותן הי' לכן הקדימם (עירובין יג, ב) — יש לומר, מפני המעלה שבכח הגבול (גבורה) לגבי כח הבלי גבול, כדלקמן.

76) שמות ב, י.

וכח הגבול פון דעם אויבערשטן וואָס שטייט אין גבורה, ביז בחי׳ „ישת חושך סתרו״[77], דער העלם העצמי שלמעלה (וואָס פון דעם קומט דער העלם פון עולם)[78], כידוע אַז מים (מי הים), וואָס פאַרדעקט און באַהאַלט דאָס וואָס געפינט זיך בתוך הים, איז מרמז אויף דעם כח ההעלם (צמצום) פון דעם אויבערשטן[79] וואָס דערפון קומט דער העלם והסתר פון טבע העולם וואָס איז מסתיר אויף אלקות, טבע מלשון „טובעו (מכוסה ומוסתר) בים סוף״[80].

ואדרבה: דער שרש פון משה (אויך ווי ער שטייט בגלוי בעולם) איז „מן המים״, ע״ד המדובר לעיל אַז דוקא דורך מדידה והגבלה (וואָס שרשו איז העכער פאַר שרש הבל״ג) קומט מען צו אויפנעמען אויף דעם גילוי הבל״ג.

און וויבאַלד אַז באַ משה (קו האמצעי) איז געווען תכלית הביטול (ע״ד „מכיך מכל טורייא״) איז ער מגלה די מעלה פוןביידע קוים, ביז אַז ער איז זיי כולל ומחבר – בלי גבול („שמיני״) און גבול („שמונה״) ושניהם יחד, וואָס דאָס גיט דעם כח צו ממשיך זיין די השראת השכינה (שלמעלה מעולם) למטה בעולם – דער ענין פון „שמיני שמונה שמינה״.

און פון משה ווערט נמשך דער כח אויף דעם צו יעדער איד – ובפרט אַז בכל אחד מישראל איז דאָ בחי׳ משה

77) תהלים יח, יב.

78) ראה סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ קפז. ועוד.

79) וממנו נשתלשל עלמא דאתכסיא, שעל זה קאי „מן המים משיתיהו״ של משה, ששרש נשמתו הוא „מן המים״, עלמא דאתכסיא. ועלמא דאתגליא נשתלשל מכח הגילוי (חסד) שלמעלה.

80) בשלח טו, ד. וראה אוה״ת שה״ש ע׳ שטו. סה״מ תרע״ח ע׳ פט. תרפ״ט ע׳ 43. תרח״צ ע׳ קסז. וראה סה״מ מלוקט ח״ו ע׳ מט. הובא בלקו״ת ראה כב, ג.

שבקרבו[81], וואָס פועל׳ט אויף זיין עבודה בפועל (אַז באַ יעדער איד׳ן „יראה מילתא זוטרתי היא״[82]) – ווי ס׳איז געווען בזמן הקמת המשכן, אַז תפלת משה האָט גע־פועל׳ט „תשרה שכינה במעשה ידיכם״, און „וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם״ – ביטול בתכלית (אויך פון „פניהם״, בחי׳ פנימיות האדם); און פון דור ההוא ווערט עס נמשך אין כל הדורות, כידוע אַז יעדער דור (ובפרט דער דור שיצא ממצ־רים) איז כולל אַלע דורות שלפניו ושל־אחריו[83].

ובפשטות – אַז פון משה ווערט נמשך דער כח צו יעדער איד צו זיין בבחי׳ „משה קיבל תורה מסיני״, און אַלס מקבל התורה זאָל ער נתאחד ווערן (ב„יחוד נפלא כו׳״[84]) מיט דער תורה און מיט דעם נותן התורה – ישראל אורייתא וקוב״ה כולא חד[84], ביז באופן פון „והיו[85] עיניך רואות את מוריך״[86] (וואָס מעין זה איז געווען באַ מ״ת[87]). און דורך דעם – זאָל נתגלה ווערן די מעלה פון בלי גבול און פון גבול און פון שניהם יחד.

81) תניא רפמ״ב.

82) ברכות לג, ב.

83) שמכיון ש„כל אחד ואחד חייב לומר ב־שבילי נברא העולם״ (משנה סנהדרין לז, סע״א), ו„בראשית . . בשביל ישראל שנקראו ראשית״ (פרש״י ר״פ בראשית. ובכ״מ), דקאי על כל ישראל שבכל דור ודור – הרי שקיום העולם במשך כל הדורות היא ע״י עבודתם של בנ״י שבדור שבהווה. וא״כ, עבודת כל דור שייכת וכוללת עבודת כל שאר הדורות.

84) ראה זח״ג עג, א.

85) ישעי׳ ל, כ.

86) ולהעיר מדברי כ״ק אדמו״ר (מהורש״ב) נ״ע „אַז מען זיצט ביי זיך אין חדר און מען עפענט דעם לקו״ת פילט מען עצמות א״ס״ (סה״ש תש״ה ע׳ 85. ועד״ז סה״ש תש״ג ע׳ 63), „ידעתיו הייתיו״ (ראה לקו״ש חכ״ז ע׳ 263).

87) תניא פל״ו (מו, א).

ט. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין די שייכות מיט דעם סיום פון „שני שבועות לעומר" בשבת זו (פ' שמיני):

מיט דעם סיום פון „שני שבועות לעומר" ענדיקט זיך (די עבודה אין) די צוויי קוים פון חסד און גבורה (בשבוע הראשון — חסד שבחסד ביז מלכות שבחסד, און בשבוע השני — חסד שבגבורה ביז מלכות שבגבורה), ד.ה. אַז מ'האָט די שלימות פוןביידע ענינים, חסד און גבורה — וואָס אין די צוויי קוים („מימינים ומשמאילים"[88]) טיילן זיך בכללות[89] כל הענינים[90], אָנהויבנדיק אין תורה (מימינו אש גו'), „אלו אוסרים ואלו מתירין כו'" (כנ"ל בנוגע צו הלל ושמאי), און דערפון ווערט עס נשתלשל אין עולם, ובשרשו למעלה — דער קו הבלי גבול און דער קו ההעלם והגבול (כנ"ל).

ובפרטיות — איז דער סיום פון „שני שבועות לעומר" (חסד וגבורה) מיט מלכות שבגבורה: נוסף צו דעם פירוש הפשוט בזה אַז מלכות שבגבורה איז אַ פרט אין גבורה — איז אין דעם אויך דאָ דער רמזי'[91], אַז פון גבורה ווערט נתגלה דער ענין המלכות — דער גילוי פון „ה' ימלוך לעולם ועד"[92], „והי' ה' למלך על כל הארץ גו'"[93], „והיתה לה' המלוכה"[94], בגאולה האמיתית והשלימה; ואדרבה — גילוי מלכותו ית' אין אַן אופן פון גבורה (מלכות שבגבורה) — תגבורת החיות[95], ע"ד דער ענין פון „מחי' המתים" וואָס קומט מבחי' „אתה גבור"[95*] (בברכה שני' דתפילה, כנגד גבורה[96]).

דאָס הייסט — אַז אין דעם שבת (דער סיום פון „שמיני שמונה שמינה") ווערט נתגלה די מעלה וואָס איז דאָ אין גבורה (דקדושה), אין דעם ענין ההעלם והגבול — דער ענין המלכות — גאולה — שבגבורה[97].

ביז אַז דאָס ווערט נתגלה אפילו אין גבורה בפשטות, אין דעם העלם והסתר פון עולם בכלל, און פון גלות במיוחד — ווי דאָס נעמט זיך מבחי' ישת חושך סתרו. ביז אַז עס ווערט נתגלה דער מלכות (גאולה) שבגבורה — דער גילוי פון קץ הגאולה (וואָס לבא לפומא לא גליא[98], שלמעלה מגדר גילוי), וכידוע אַז דורך אַריינשטעלן דעם אל"ף פון אלופו של עולם אין גלות (גולה) — דורך „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[99] וואָס אין דעם איז „תלוי"[99] די גאולה — ווערט פון גלות גופא — גאולה[100]. ואדרבה — ווי באַלד אַז דאָס קומט דורך דעם העלם והסתר פון גלות, איז דער גילוי פון דער גאולה האמיתית והשלימה אין אַן אופן

88) לשון הכתוב — דה"א יב, ב.

89) אף שבפרטיות נחלקים לג' קוים (כנ"ל בפנים). ובפרטיות עוד יותר — לד', ה', עשרה, וכיו"ב.

90) ראה ספר הערכים חב"ד שבהערה 74 ס"ז. וש"נ.

91) ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה שער היחוד פמ"ז), שממלכות שבחסד נעשה חסד שבמלכות וכו', וכן בנדו"ד — שממלכות שבגבורה, נעשה גבורה שבמלכות.

92) בשלח טו, יח.

93) זכרי' יד, ט.

94) עובדי' בסופו.

95) ראה תו"א נח ט, ג.

95*) ראה תו"א מג"א קיז, ג. אוה"ת לך לך פו, ב.

96) יהל אור ע' קיא.

97) כידוע שלע"ל יהי' גילוי המעלה שבגבורות, ולכן תהי' הלכה כב"ש (מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב).

98) זו"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם סנהדרין צט, א. — וראה סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 397.

99) תניא רפל"ז.

100) ראה ויק"ר ספל"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ועוד.

פון תגבורת החיות, גאולה שאין אחרי' גלות[101], „ה' ימלוך לעולם ועד".

י. עפ"ז יש לומר די שייכות פון דעם שבת מיט „מחר חודש" — וואָס אין אַזאַ קביעות, ווען „שמיני שמונה שמינה", און די ספירה בשבת זו איז דער סיום פון מלכות שבגבורה (לאחרי וואָס די ספירה האָט זיך אָנגעהויבן „ממחרת השבת" כ־פשוטו, תמימות שבתמימות ע"ד „שמיני שמונה") — איז דער שבת אַלעמאָל ערב ראש חודש אייר:

דער ענין פון „מחר חודש" איז פאַר־שטאַנדיק פון תוכן ההפטורה[102] — „ויאמר לו יהונתן מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך"[103]: „ונפקדת" איז „לשון זכרון" און „יפקד" איז „לשון חסרון"[104], און „ונפ־קדת כי יפקד מושבך" איז דער טייטש[104] — אַז „כי", דורך דעם וואָס „יפקד מושבך", „שיהי' מושבך (של דוד) חסרה שאתה יושב בה", וועט זיין „ונפקדת", „אבי יפקדך (מלך שאול וועט דיר געדענ־קען) וישאל היכן אתה". וואָס דאָס איז דער קשר מיט „מחר חודש": בערב ראש חודש ווערט דער העלם והסתר הלבנה, ביז אַז ברגע שלפני המולד בלייבט ניט איבער אפילו אַ נקודה („יפקד מושבך" פון דוד, מלכות, שרש הלבנה), און דורך דעם ווערט דערנאָך (מחר —) חודש, מולד הלבנה מחדש („ונפקדת")[105].

וואָס דאָס איז ע"ד דער ענין הנ"ל פון „מלכות שבגבורה"[106]: דוקא דורך „יפקד מושבך", דער העלם והסתר (פון גבורה), ווערט „ונפקדת", דער זכרון וגילוי ענין המלכות (בית דוד), ביז די שלימות בזה — דוד מלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלימה, וואָס גאולה איז פאַרבונדן מיט דעם ענין פון „ונפקדת", ווי דער אויבער־שטער האָט געזאָגט משה'ן (במצרים)[107] „פקוד פקדתי אתכם", וואָס „סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגא־לים, יעקב אמר[108] ואלקים פקוד יפקוד אתכם, יוסף אמר להם[109] פקוד יפקוד אלקים אתכם" (און „מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך")[110], וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות בגאולה האמיתית והשלימה.

יא. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן די שיי־כות פון די אַלע ענינים [„שמיני שמונה שמינה", התחלת פרקי אבות, סיום „שני שבועות לעומר", און „מחר חודש"] מיט דער גאולה האמיתית והשלימה, וואָס דאַרף שוין מיד קומען, ובפרט שטייענדיק בשנת הי' תהא שנת אראנו נפלאות, און אין איר גופא — בסיום חודש ניסן, און אַריינגייענדיק באַלד אין חודש אייר:

אע"פ וואָס מ'געפינט זיך אין דעם העלם והסתר פון גלות — איז אדרבה: דוקא דורך דעם וואָס „יפקד מושבך", אַ איד (וואָס האָט בחי' דוד שבו) געפינט זיך ניט במקום מושבו האמיתי, סמוך על שולחן אביו, אין ארץ הקודש בירושלים עיר הקודש בביהמ"ק — איז דוקא דורך דעם ווערט „ונפקדת", אַז דער אויבער־

---

101) מכילתא עה"פ בשלח טו, ב. תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. ועוד.

102) ולא כדעת האומרים שהשייכות דהפטורה זו לערב ר"ח היא רק מפני זה שסיפור ההפטורה אירע ב„מחר חודש".

103) ש"א כ, יח.

104) פרש"י עה"פ.

105) ראה ד"ה ויאמר לו יהונתן תשכ"ח (סה"מ מלוקט ח"ה ע' רמג ואילך). ושנ"נ.

106) ראה ד"ה ויאמר הנ"ל בסופו, שע"י „יפקד מושבך" עצמו נעשה „ונפקדת" — גילוי מעלת הגוף (שלמעלה משרש הנשמה).

107) שמות ג, טז.

108) ויחי נ, כד.

109) שם, כה.

110) פרש"י שמות שם, יח.

שטער „גיט זיך אָפּ אינגאַנצן" מיט „געדענקען" אידן, „פקוד פקדתי אתכם", און לייזט זיי אויס בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו: דוקא דורך דעם העלם הלבנה (וישראל הדומין ומונין ללבנה[111]) ווערט דער מולד הלבנה מחדש, „שהם עתידין להתחדש כמותה"[112].

ועוד ועיקר: דורך „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" ברענגט מען די גאולה — וואָרום הגם אַז מ'געפינט זיך אין דעם העלם והסתר פון גלות, מיט די אַלע מדידות והגבלות פאַרבונדן דערמיט (וואָס קומען מבחי' גבורה), דוקא אין דעם ליגט דער כח צו ברענגען די גאולה (מלכות שבגבורה), כנ"ל בארוכה.

וע"ד „כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימו מעושר"[113]. ועד"ז — דורך דער עבודה בעוני הגלות, אין עני אלא בדעת[114], באַקומט מען די עשירות אמיתית בדעת און די עשירות בפשטות — בגאולה האמיתית והשלימה.

ועאכו"כ לאחרי וואָס מ'איז שוין דורך און „יוצא געווען" די אַלע מדידות והגבלות פון „עוני" (בדורות שלפני זה), און איצטער האָט מען חירות והרחבה בפשטות פון מלכות האומות, און מ'קען לערנען תורה און מקיים זיין מצוות מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף [און דערצו איז צוגעקומען בדורות האחרונים אויך דער ענין פון „עושר" בתורה — דורך די הדפסה והפצה פון אַ ריבוי ספרים וואָס (חלקם) זיינען געווען גנוזים ביז איצטער].

ומטעם זה (די מעלה אין עבודה בזמן הגלות) — וועט אויך אין דער גאולה זיין ביידע מעלות, סיי מעלת הגאולה און סיי מעלת הגלות[115] (די מעלה פון עבודה מתוך אתכפיא, ומתוך מדידה והגבלה, „מעוני"). וע"ד האמור לעיל בנוגע צו דער שלימות אין „שמיני שמונה שמינה" — דער חיבור פון מעלת הבל"ג ומעלת הגילוי והגבול וההעלם [ועד"ז וועט דעמולט זיין אראנו נפלאות — סיי אין טבע און סיי אין נס, כדלקמן].

יב. דערפון האָט מען אויך אַ הוראה בנוגע צו דער עבודה פון אידן, ובעניין שהזמן גרמא — צו ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה:

אַ איד קען דאָך טענה'ן: וויבאַלד אַז ער איז אַ מדוד ומוגבל, כולל מצד די הגבלות פון טבע העולם, און חלק חשוב מהיום איז ער עסוק (ע"פ תורה) אין דברי רשות, אכילה שתי' שינה, און בפרט אין זמן הגלות ווען ס'איז דאָ כמה מדידות והגבלות והעלמות אויף עבודת ה' בשלימות וכו' וכו' — האָט ער לכאורה אפילו ניט דעם כח צו טאָן אַן עבודה קטנה יותר, עאכו"כ ניט דעם כח צו ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה?!

זאָגט מען אים — אַז ביאת המשיח איז „תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" דוקא, און וויבאַלד אַז די גאולה איז נאָך ניט געקומען איז דאָס גופא אַ ראי' אַז ס'איז תלוי אין „מעשינו ועבודתינו" פון דעם איצטיקן דור.

ואדרבה: דוקא דורך דער עבודה אין מדידות והגבלות און אין העלם והסתר (וואָס קומט פון גבורה) — דוקא אין דעם ליגן כחות נפלאים, וועלכע האָבן דעם כח צו ברענגען די גאולה. וכפס"ד הרמב"ם[116] אַז דורך אַ מצוה אחת האָט אַ איד בכח ל„הכריע את עצמו ואת כל

---

111) סוכה כט, א. ב"ר פפ"ו, ג. זח"א רלו, ב.

112) נוסח קידוש לבנה — סנהדרין מב, א.

113) אבות פ"ד מ"ט.

114) ראה נדרים מא, א. כתובות סח, א.

115) ועד שנאמר „אודך ה' כי אנפת בי" (ישעי' יב, א).

116) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

און וויבאַלד אַז "אני נבראתי לשמש את קוני"[117] — יעדער איד, אנשים נשים וטף, און "איני מבקש כו' אלא לפי כחן"[118] [און ניט נאָר וואָס "מבקש כו' לפי כחן", נאָר דער אויבערשטער איז אויך מסייע אין דער עבודה ו"הקב"ה עוזרו"[119]] — איז פאַרשטאַנדיק אַז יעדער איד האָט די כחות צו טאָן "מעשינו ועבודתינו" לשמש את קונו,

און טאָן דאָס בשלימות — ניט בלויז אַלס אַ מסייע ועוזר צו אַ צווייטן, נאָר אַז ער אַליין טוט די עבודה, לפום שיעורא דילי', בשלימות: ביז אַז ער ווערט אַ "שותף להקב"ה" אין דער עבודה, וואָס אַ שותף אמיתי איז ניט בלויז מסייע וכיו"ב, נאָר ער איז אַ שותף אין אַלע פרטים ועניניםאון אין אחריות הדבר וכו'.

— וואָס דאָס איז אַלץ בהוספה אויף דעם וואָס אַ איד, זייענדיק אַ "חלק אלוקה ממעל ממש"[120], "חלק הוי' עמו"[121], האָט ער די גרעסטע כחות צו אויפטאָן די גרעסטע ענינים. ביז אַז ער האָט דעם ציווי "קדושים תהיו כי קדוש אני"[122], וכידוע דער פירוש[123] אין דעם אַז "יכול כמוני"[124] בניחותא.

יג. נוסף אויף כללות כח הנ"ל וואָס יעדערער האָט — קומט אין דעם אַלעם צו נאָכמער כח מצד כללות השנה — שנת אראנו נפלאות:

וויבאַלד אַז "אראנו", דער אויבער־שטער אַליין באַווייזט נפלאות — ווערט אַלץ אַנטפּלעקט: סיי די נפלאות כפשוטן אין די הנהגה נסית, נסים גלויים ונפלאים, סיי די נפלאות וואָס זיינען דאָ (באַהאַלטן) אין דער הנהגה טבעית — כולל דער כח הפועל בנפעל — ווי דער אויבערשטער איז מהוה יעדער נברא מאין ליש בכל רגע ורגע מחדש[125], באופן נפלא, וואָרום "הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'"[126], ביז אויך די נפלאות וואָס זיינען דאָ אין דעם העלם והסתר פון עולם און גלות (ביז — בחי' ישת חושך סתרו), אַז דוקא דורך דעם ווערט "ונפקדת".

ומעין נסים ונפלאות אלו האָט מען שוין אָנגעהויבן זען איצטער בשנת אראנו נפלאות (כאָטש מ'איז נאָך אין גלות), ובפרט אין חודש אדר, און נאָכמער — אין חודש ניסן, מלשון נס ונסי נסים, און דער המשך דערפון אין חודש אייר.

ובהדגשה — שטייענדיק איצטער בסוף חודש ניסן, הבא לאחרי חודש אדר, און קרוב ממש צו תחלת חודש אייר: חודש אדר איז בכללות פאַרבונדן מיט נס פורים, וואָס איז אַ נס מלובש בטבע[126*]. און בחודש אדר איז "בריא[127] (תקיף[128]) מזלי'" וואָס בריאות איז אַ ברכה אין טבע. חודש ניסן איז פאַרבונדן מיט נסים גלויים שלמעלה מדרך הטבע. און דערפון קומט מען צו חודש אייר — ר"ת[129] אברהם יצחק

117) משנה ובריי‍תא סוף קידושין.

118) במדב"ר פי"ב, ג.

119) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פי"ג.

120) תניא רפ"ב.

121) האזינו לב, ט.

122) ר"פ קדושים. וראה פרשתנו יא, מד.

123) מאור עינים עה"פ. וראה אוה"ת ר"פ קדושים. לקו"ש ח"ז ע' 321.

124) תו"כ עה"פ.

125) שעהיוה"א פ"א.

126) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

126*) תו"א מג"א צג, סע"ג ואילך. שם ק, א. ובכ"מ.

127) תענית כט, ריש ע"ב.

128) גירסת הרא"ש שם.

129) מאו"א מערכת א' אות פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו ס"כ. מגלה עמוקות אופן קכא.

יעקב רחל, די ד' רגלי המרכבה (גילוי אלקות שלמעלה מעולם), און ר"ת[130] „אני ה' רופאך"[131], אַז די ברכה ווערט נמשך אין טבע העולם (רופאך), אָבער אין אַן אופן שלמעלה ממדידה והגבלה קומענדיק פון „אני ה'", אַז געפינענדיק זיך אין אַן עולם און אין גלות וואו ס'איז שייך אַ מצב של חסרון („יפקד מושבך") וואָס דאַרף אָנקומען צו רפואה — ווערט „אני ה' רופאך" באופן אַז מלכתחילה „לא אשים עליך"[*131] — דער חיבור פון ביידע מעלות: נפלאות אין דעם העלם פון טבע און אין נסים.

ובפרט אַז דער שבת איז אויך די ספירה פון „מלכות שבגבורה", גילוי מלכא משיחא מתוך גבורת הגלות, און שבת פ' שמיני, ווען עס ווערט די שלימות פון „שמיני שמונה שמינה" — וואָס איז פאַרבונדן במיוחד מיט משיח צדקנו — דער „כנור של ימות המשיח" איז פון „שמונה נימין"[132], וואָרום דעמולט וועט זיין דער גילוי פון אלקות שלמעלה מעולם, די גאולה פון די מדידות והגבלות פון גדרי העולם, און צוזאַמען דערמיט ווי דאָס ווערט נמשך אין עולם („שמיני שמונה").

ביז אַז דאָס ברענגט גלייך דעם ענין פון תשיעי און פון עשירי יהי' קדש — די שלימות פון עשרה בגאולה האמיתית והשלימה („עלי עשור"[133]), „כנור של עשרה נימין"[132] (שלמעלה מכנור של שמונה נימין).

ובהדגשה יתירה — מצד דעם וואָס גלייך בתחלת חודש אייר, בב' אייר, איז דער יום הולדת פון דעם רבי'ן מהר"ש, וידוע הוראתו ונתינת כח שלו בענין „מלכתחילה אַריבער"[134] — וואָס ער איז דער דור הששי (פון דעם בעש"ט), חזקה בכפליים, און דערפון קומט מען דערנאָך צום דור השביעי, דור השמיני, ביז דורנו זה — דור התשיעי (ג' פעמים ג' חזקה), וואָס ווערט די הכנה קרובה — בלי הפסק כלל — צו עשירי יהי' קדש בגאולה האמיתית והשלימה.

יד. ובכל זה באַקומט יעדערער נאָכמער כח פון אתפשטותא דמשה[135] שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ובפרט אַז מ'האָט היינט געלייענט אין בית הכנסת שלו [וואָס איז אַ בית משולש: של מעשים טובים, תורה, און ועיקר — תפלה], ווי אין אַלע בתי כנסיות שבחו"ל באַ אידן — דעם אַכטן מאָל פ' שמיני, אַזוי אַז ס'איז געוואָרן „שמיני שמונה שמינה",

און פון דעם בית תפלה ווערט נמשך דער כח אויך מחוץ לבית זה, ביז בכל העולם כולו, אויך אין אַ פינה נדחת (בגשמיות וברוחניות) בעולם, ביז אַז עס ווערט „ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים"[136], צוזאַמען מיט „מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו"[137],

— ווי עס ווערט נתקיים מעין זה בזמנים אלו (שנת נסים ושנת אראנו נפלאות) — דער „מקבץ נדחי ישראל" פון מדינה ההיא בלי הגבלות (ניט ווי ס'איז געווען פריער אַז בכדי אַרויסגיין פון דאָרט'ן האָט מען געדאַרפט אָנקומען צו אַ יחוס

130) ראה חי' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ בו' ממונקאטש) מאמר אייר (בשם סה"ק).

131) בשלח טו, כו.

*131) שם. וראה צפע"נ לרמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ב (בסופו).

132) ערכין יג, ב. ושי"נ.

133) תהלים צב, ד.

134) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז.

135) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד (סג, א).

136) ישעי' נו, ז.

137) שם, ח.

מיוחד און אַ דרישה מיוחדת), און זיי קו־מען אָן אין ארץ ישראל, אויך אָן הגבלות (ניט ווי ס׳איז געווען בזמן לפני זה, כידוע ומפורסם) — וואָס דאָס איז צווישן די גילויים שלמעלה ממדידה והגבלה וואָס קומען פאַר נאָך בסוף זמן הגלות.

טו. ובפשטות:

יעדער איד, אנשים נשים און אפילו טף, האָט די אחריות צו מוסיף זיין אין זיין עבודה צו ברענגען משיח צדקנו בפועל ממש!

דערפון איז פאַרשטאַנדיק, אַז עס האָט קיין אָרט ניט אַז אַנשטאָט אַליין טאָן זאָל מען זיך פאַרלאָזן אויף אַנדערע אָדער אַריפּלייגן די אַרבעט אויף אַנדערע — נאָר דאָס איז די עבודה פון כל אחד ואחת, יעדערער דאַרף אַליין טאָן זיין עבודה „לשמש את קוני" (צוליב וועלכע „אני נבראתי"), און ס׳איז זיכער אַז ער האָט אויף דעם כחות (וואָרום „איני מבקש כו׳ אלא לפי כחן" כנ"ל).

און אין וואָס באַשטייט די עבודה — איז דאָס אויך בפשטות: אין מוסיף זיין ב־תורה ובמצוות, אין לימוד התורה — נגלה דתורה און פנימיות התורה, און אין קיום המצוות בהידור,

כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא — קיום המנהג (ווי דער אַלטער רבי שרייבט בסידורו) צו זאָגן (און לערנען) פרקי אבות (נאָך תפלת מנחה[138]) בשבתות בין פסח ועצרת, ובכל שבתות הקיץ[139].

און נוסף צו אַליין מוסיף זיין בזה — דאַרף מען אויך משפיע זיין אויף אַנדערע זיי זאָלן מוסיף זיין [ובפרט אויב ביי אים (דער משפיע) אַליין האָט פריער געפעלט אין שלימות קיום עבודתו, דאַרף ער דאָך מוסיף זיין בזה כפליים לתושי׳, כולל דורך משפיע זיין אויף אַנדערע אין דעם], ובכללות העבודה פון הפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה וועלכע ברענגט במיוחד „אתי מר" דא מלכא משיחא[139*].

וכל זה — מתוך הצפי׳ והתשוקה וכו׳ חזקה צו דער גאולה[140] — „אחכה לו בכל יום שיבוא"[141], ווי מ׳זאָגט עס בכל יום בתפלה: „ותחזינה עינינו בשובך לציון ב־רחמים", און (בימי החול) — „את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח". וכמדובר כמ"פ.

ויה"ר אַז דורך די אַלע החלטות טובות פון אידן בכל מקום שהם צו מוסיף זיין בעבודתם, ועאכו"כ דורך קיום ההחלטות בפועל — זאָל דאָס שוין פועל זיין פעו־לתו, און מיד, און ברענגען די גאולה ה־אמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות,

ועוד ועיקר — תיכף ומיד ממש.

138) ולהעיר מהמנהג המפורסם ללמוד ולחזור חסידות לאחרי תפלת מנחת שבת. אבל מובן, שזהו בהוספה על קיום דברי אדה"ז בסידורו בנוגע אמירת פרקי אבות בשבתות אלו.

139) ראה לעיל הערה 8־6.

139*) אגה"ק הידועה דהבעש"ט — נדפסה בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

140) בל׳ חז"ל — „צפית לישועה" (שבת לא, סע"א). וראה רמב"ם הל׳ מלכים רפי"א: „כל מי שאינו מאמין בו (במלך המשיח), או מי שאינו מחכה לביאתו כו׳". וראה לקו"ש חלק ל׳ ע׳ 3־182. וש"נ.

141) נוסח „אני מאמין". וראה לקו"ש חכ"ג ע׳ 394.

משיחות ש"פ תזריע-מצורע, ו' אייר ה'תנש"א

א. בהמשך להמדובר ומודגש ביותר בזמן האחרון ממש ע"ד הצורך בפעולתו של כאו"א מישראל לעשות כל התלוי בו להביא את משיח צדקנו בפועל ממש תיכף ומיד ממש[1],

— **כיון שבימינו אלה ממש (עם סיומו של חודש ניסן דהי' תהא שנת אראנו נפלאות)** „כלו כל הקיצין" (**„קץ הימים" ו„קץ הימין"**[2]) כפשוטו ממש[3], **ובודאי שתיכף ומיד בא משיח צדקנו, וכאו"א מראה באצבעו ואומר** „הנה זה (**מלך המשיח**) בא"[4], **שכבר בא (בלשון עבר) ברגע שלפני רגע זה** —

יש לבאר הדגשת ענין הגאולה ופעולת כאו"א מישראל בהבאת הגאולה בעניני יום הש"ק זה[5]: לכל לראש — בעניני התורה השייכים במיוחד ליום הש"ק זה — בפרשת השבוע (כולל גם הפרשה שמתחילין לקרוא במנחה), וכן בפרקי אבות דיום הש"ק זה[6], וגם בתוכנו של הזמן — הן בנוגע לכללות החודש, והן בנוגע לימי הספירה, כדלקמן.

ב. בפרשת השבוע — תזריע-מצורע — מודגש ביותר ענין הגאולה:

„תזריע" — „אשה כי תזריע וילדה זכר" — כידוע[7] שלידה („וילדה") רומזת על גאולה (**כמ"ש[8] „ילדה ציון את בני'"**), **ולידת זכר רומזת על** החוזק והתוקף **(זכר) דגאולה האמיתית והשלימה, גאולה** נצחית **שאין אחרי' גלות („שיר חדש" לשון זכר[9]) ע"י משיח צדקנו, היינו, ש„וילדה זכר"** רומז על „לידת **(התגלות)** נשמת משיח **שהיא ממדריגה היותר עליונה . . מעלמא דדכורא"[10].**

ובפרטיות יותר: „אשה כי תזריע" — קאי על כללות העבודה דכנסת ישראל („אשה") בזמן הגלות שנמשלה ל„זריעה"[11] („תזריע"), כמ"ש „וזרעתי' לי בארץ"[12], „הבאים ישרש יעקב גו'"[13]; וע"י הזריעה

---

1) שיחת כ"ח ניסן (לעיל ע' 470). שיחות ש"פ שמיני (לעיל ע' 475 ואילך).

2) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. ושי"נ.

3) נוסף לכך שבזמן הגמרא כבר „כלו כל הקיצין" (סנהדרין צז, ב).

4) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ (פ"ב, ח (ב)).

5) נוסף על הדגשת השייכות הכללית דגאולה ליום השבת בשירו של יום — „מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה).

6) וכפרט בהלימוד בפעם הראשון והעיקרי (בשנה זו) — בשבתות שבין פסח לעצרת, כהכנה למתן-תורה (אף שהמשך הלימוד הוא גם בכל שבתות הקיץ), ובאופן דפעולה נמשכת על ובכל שבתות השנה כולה (גם בימות הגשמים).

7) אוה"ת פרשתנו (כרך א) ע' ע. וראה גם תו"א ר"פ וארא. תו"ח שם צו, ב ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות ק"פ פ"ב (דרמ"צ עז, סע"ב ואילך). ועוד.

8) ישעי' סו, ח.

9) תהלים צו, א. ישעי' מב, יו"ד. וראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

10) אוה"ת ריש פרשתנו (כרך ב) ע' תצא — בשם האוה"ח ר"פ תזריע (וראה גם הגהות הצ"צ לפי' האוה"ח — באוה"ת ריש פרשתנו (כרך ג') ע' תתט ואילך). ובאוה"ת שבהערה 7: „וילדה זכר קאי על משיח . . מבחינה ומדריגה עליונה מבחי' עתיק".

11) ראה תו"א שמות נג, ג ואילך. שם ר"פ בשלח. ובכ"מ.

12) הושע ב, כה.

13) ישעי' כז, ו.

ד„מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[14] נעשית (תיכף ומיד, ללא הפסק כלל) הצמיחה („יציץ ופרח ישראל"[13]) דהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו שאין אחרי' גלות – „וילדה זכר".

ו„מצורע" – כדאיתא בגמרא[15] „מה שמו (של משיח) . . חיוורא דבי רבי שמו (מצורע של בית רבי[16]), שנאמר[17] אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלקים ומעונה", „מאי סימני' יתיב ביני עניי סובלי חלאים"[18], „מנוגעים, והוא נמי מנוגע, דכתיב[19] והוא מחולל מפשעינו וכתיב חלינו הוא נשא"[20].

ובפרטיות יותר – כהמשך הכתוב „זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו"[21], ועד שנוהגין לקרוא פרשה זו בשם „פרשת טהרה"[22] – ש„מצורע" הוא שמו של משיח בזמן הגלות, שאף שמצד עצמו הוא בתכלית השלימות, כמ"ש[23] „ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", מ"מ, סובל וכואב בעצמו צער ומכאובי הגלות; ו„ביום טהרתו" (ש„נרפא נגע הצרעת מן הצרוע") קאי על מעמדו ומצבו של משיח כשמתגלה וגואל את בנ"י בגאולה האמיתית והשלימה[24].

ג. וצריך להבין[25]:

א) הקשר והשייכות דב' הפרשיות תזריע־מצורע (שבכו"כ שנים קורין שניהם יחדיו) – דלכאורה, השם „תזריע" (שמצד עצמו קשור עם ההולדה, כמפורש בכתוב „אשה כי תזריע וילדה", שכאשר „תזריע" אזי בא ההמשך ד„וילדה") מורה על הגאולה, ואילו השם „מצורע" (שמצד עצמו הוא היפך הטהרה, ויש צורך בפעולה מיוחדת כדי לפעול המעמד ומצב ד„ביום טהרתו") מורה על (צער ומכאובי) הגלות, ואיך יתחברו שניהם יחדיו?

ב) ועיקר: בנוגע להמשך הפרשיות – תזריע (ואח"כ) מצורע – דלכאורה, לאחרי ש„אשה כי תזריע וילדה זכר", גאולה נצחית שאין אחרי' גלות, לא שייך עוד מעמד ומצב ד„מצורע" שקשור עם ענין הגלות?

ג) ועד"ז בכל א' מב' הפרשיות בפ"ע – שם הפרשה ביחס לתוכנה:

בפרשת „תזריע" – שם הפרשה מורה על הגאולה („אשה כי תזריע וילדה"), והמשך ועיקר הפרשה הוא בדיני נגעים[26] שמורה על הגלות[27]; ובפרשת „מצורע" –

---

14) תניא רפל"ז.

15) סנהדרין צח, ב.

16) פרש"י שם. וראה לקמן ס"ח.

17) ישעי' נג, ד.

18) סנהדרין שם, א.

19) ישעי' שם, ה.

20) פרש"י סנהדרין שם.

21) ראה בארוכה אוה"ת ר"פ מצורע – פרטי הרמזים בהשייכות דטהרת מצורע לביאת המשיח.

22) ראה לקו"ש ח"ז ע' 100 הערה 5.

23) ישעי' נב, יג. תרגום עה"פ. זח"א קפא, ב.

24) ועד"ז בנוגע לביהמ"ק – כדאיתא במדרש (איכ"ר פתיחתא כא. הובא ביל"ש פרשתנו רמז תקנא בסופו) על הפסוק (פרשתנו יג, מה) „והצרוע אשר בו הנגע וגו'", „והצרוע זה בית המקדש כו'" – שנקרא „צרוע" („מצורע") בחורבנו (כההמשך שם: „וטמא טמא יקרא חורבן ראשון וחורבן שני"), וטהרתו רומזת על בנין ביהמ"ק. – ועד"ז בויק"ר פרשתנו ספי"ז (בנגעי בתים): „(ונתתי נגע צרעת) בבית ארץ אחוזתכם, זה ביהמ"ק . . ונתץ את הבית, וביתא דנא סתרי' . . יכול לעולם ת"ל ולקחו אבנים אחרות, שנאמר (ישעי' כח, טז) לכן כה אמר ה' אלקים הנני יסד בציון אבן אבן בחן פנת יקרת גו'".

25) כהבא לקמן – ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 70 ואילך.

26) נגעי אדם – „אדם כי יהי' בעור בשרו שאת וגו'" (יג, ב), ונגעי בגדים – „והבגד כי יהי' בו נגע צרעת וגו'" (שם, מז).

27) ראה ויק"ר פרשתנו ספט"ו: „שאת זו בבל . . ספחת זו מדי . . בהרת זו יון . . נגע צרעת זו אדום".

שם הפרשה (כפי שנקראת בתורה) מורה על הגלות, והמשך הפרשה הוא בדיני טהרת המצורע („זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו") שמורה על הגאולה.

ולכאורה, כיון ששם הפרשה מבטא ומדגיש תוכן הפרשה, הי' מתאים יותר שהפרשה שמדברת בדיני נגעים (ענין הגלות) תקרא בשם „מצורע", והפרשה שמדברת בדיני הטהרה (ענין הגאולה) תקרא בשם „תזריע"?

ד) ועד"ז בנוגע לשמו של משיח: כיון שמשיח הוא גואלם של ישראל — למה מדגישים בשמו (שהשם מתאר מהותו ועני נו) ענין הגלות ע"י קריאתו בשם „מצורע"?!

ד. ויובן בהקדם הביאור בענין הנגעים[28]:

על הפסוק „אדם כי יהי' בעור בשרו גו'", מבואר בלקו"ת[29] ש„אדם הוא במדרגה גדולה לפי שהוא שלימו דכולא[30] . . אדם הזה כשמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים . . יוכל להיות עדיין בעור בשרו בחי' התחתונה שבו לא נתברר הרע והפסולת ממנו ונולדים סימנים בגשמיות בבשרו . . והם הנגעים . . מפני שברוחניות בעבודת ה' תיקן במעשיו ובירר הרע מן הטוב בכל הדברים (בירור הרע מן הגוף ומן הנפש), רק פסולת שבסוף לבושיו עדיין לא נתברר, לכן נולדו בבשרו . . רק בחיצוניות".

ויש להוסיף בדיוק לשון הכתוב „אדם כי יהי' בעור בשרו גו' לנגע צרעת": „בעור בשרו" — שלא זו בלבד שאינו שייך לה„עצם" (העצמיות) דהאדם וגידים שלו, אלא שאינו שייך אפילו לה„בשר" (וגידים) דהאדם, דבר המשתנה וניתוסף בו ע"י אכילה ושתי' שנעשים דם ובשר כבשרו, כי אם לה„עור" שמסביב (חיצוניות ומקיף) לה„בשר". ו„בעור בשרו" (החיצוניות דהבשר) גופא — „אדם כי יהי' בעור בשרו", היינו, שאין זה דבר הרגיל, אלא מקרה („מקרה נקרית") היוצא מגדר הרגיל[31]. וגם אז (כש„והי' בעור בשרו") הו"ז רק „נגע צרעת" — „נגע" גם מלשון נגיעה, היינו, שהענין הבלתי־רצוי אינו שייך (אליו, אפילו לא) לחיצוניותו („עור בשרו"), אלא רק נוגע בו.

ועוד ועיקר — כפי שמוסיף בלקו"ת[32] — „וגם נגעים דברים גבוהים הן, שאינו נק' טמא עד שיקראנו הכהן טמא, וכשעדיין לא קרא לו שם טמא אין הנגעים בכלל טומאה[33], אלא אדרבה, הם אורות עליונים[34], רק שהם דינא קשיא דקדושה".

ה. ויש לומר, שב' ענינים אלו [שהנגעים הם „רק פסולת שבסוף לבושיו (בחיצוניות) שעדיין לא נתברר", והם „דברים גבוהים . . אורות עליונים" (ענינים הפכיים לכאורה)] — תלויים זה בזה:

כיון ש„נגעים" הם בעצם „דברים גבו־

28) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חל"ז תזריע תנש"א. וש"נ.

29) פרשתנו כב, ב.

30) ראה זהר פרשתנו מח, א.

31) ראה לקו"ת שם (מדברי הרמב"ם), שהנגעים הם „שלא כדרך הטבע . . שאינם מליחות המצויים . . אך מעשה נסים הם" (ראה לקו"ש חכ"ב ע' 65 הערה 9).

32) שם. וראה גם סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת מצורע בתחלתו.

33) משנה נגעים רפ"ג. רמב"ם הל' טומאת צרעת פ"ט ה"ב. וראה תו"כ ופרש"י פרשתנו יג, ב. תו"כ ר"פ מצורע.

34) להעיר, ש„נגע" אותיות „ענג" (זהר ח"א כו, ריש ע"ב. ח"ב רסה, ב. ח"ג רעג, א. ועוד), ועפ"ז י"ל שה„אורות עליונים" ד„נגעים" קאי על בחי' עונג העליון (וראה לקמן הערה 65).

הים . . אורות עליונים", לכן, גם כשנשתלשל מהם ענין בלתי־רצוי ע"י יניקת החיצונים, ה"ז רק ענין חיצוני שנוגע (נגיעה בלבד) בבחי' התחתונה („בסוף לבושיו") בלבד.

ולכן, גם התיקון על זה (טהרת המצורע) הוא (לא ע"י ענין חדש לגמרי, אלא) ע"י גילוי ענינם האמיתי של הנגעים שהם „אורות עליונים" — כמרומז בלשון הכתוב „זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו", ש„טהרתו" היא ע"י „יום", שענינו אור וגילוי, כמ"ש[35] „ויקרא אלקים לאור יום", היינו, גילוי האורות עליונים (ענינם האמיתי) של הנגעים (ועי"ז מתבטלת יניקת החיצונים עד להיפך הטהרה אפילו בחיצוניות בלבד[36]).

ו. וביאור הענין[37]:

סיבת האפשרות ליניקת החיצונים עד להיפך הטהרה (בגלוי ובחיצוניות) מה„אורות עליונים" דנגעים (לאמיתתם), היא, מפני גודל מעלת ה„אורות עליונים" שאינם יכולים להתלבש ב„כלים". ובלשון הקבלה והחסידות — „אורות דתוהו"[38] שלמעלה מהתלבשות ב„כלים דתיקון", שמהם נשתלשלו (לאחרי השבירה כו') כל הענינים הבלתי־רצויים.

והענין בעבודת האדם:

ה„אורות עליונים" שאינם מתלבשים ב„כלים" פועלים תנועה של „רצוא" — שהו"ע כלות הנפש, „שכלה תכלה אור הנפש ותסתלק מן הכלים . . מיעוט הכלים שלא יהי' בחי' התפשטות למטה, אלא להסתלק למעלה וליכלל באור ה'"[39]. ומזה יכול להיות יניקת החיצונים — „מחמת שאין נמשך בחי' שוב בכלים ואותיות דקדושה, אזי מבחי' הרצוא לבד יוכל להסתעף יניקת החיצונים, כמו שאחר ההתלהבות בתפלה אם אינו עוסק בתורה יוכל להתהוות מההתלהבות בחי' דינים קפידא וכעס, ומזה נסתעף ג"כ יש וגסות כו'"[40].

והעצה לזה — כמארז"ל[41] „אם רץ לבך שוב לאחד", שלאחרי ה„רצוא" צ"ל „שוב", שהו"ע הביטול, עד ל„ביטול במציאות . . (ש)אין לו כח כלל להתפעל ברשפי אש בבחי' יש ודבר, אלא הוא כאבן דומם . . כמו שאנו רואים בבוא העבד לפני המלך . . כשבא מקרוב מאד לעמוד לפני המלך אז לא נשאר בו כח ועוז . . מפני שנתבטל ממציאותו לגמרי . . ומצד הביטול . . יבוא ההשבה להתפשט בכלים מכלים שונים למטה דוקא", ועי"ז נשלמת הכוונה העליונה שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים דוקא[42].

ונמצא, שפעולת ה„שוב" שלאחרי ה„רצוא", היא, שגם ה„אורות עליונים" שלמעלה מהתלבשות בכלים (תנועת הרצוא) יומשכו ויתגלו ב„כלים" (תנועת השוב).

וכדי שיוכל להיות חיבור ב' התנועות דרצוא ושוב, העלאה והמשכה, חסד וגבורה, צ"ל התגלות בחי' שלמעלה משניהם — בחי' התפארת, ששרשה בבחי' הכתר

---

35) בראשית א, ה.

36) וכדי לבטל היפך הטהרה בחיצוניות עכ"פ שנעשית כבר (לפני התגלות האורות עליונים) — צ"ל כל פרטי הענינים דטהרת המצורע שבהמשך הפרשה.

37) בהבא לקמן — ראה לקו"ת ר"פ מצורע. סהמ"צ להצ"צ שם.

38) להעיר מהשייכות ד„מצורע" ל„תוהו" — „המצורע בגימטריא תהו" (תורת לוי"צ ע' קסט).

39) סהמ"צ להצ"צ שם פ"א.

40) לקו"ת שם.

41) ספר יצירה פ"א מ"ח. תקו"ז בהקדמה (ז, א). וראה סה"מ תרנ"ט ע' ריא בהערה.

42) לקו"ת וסהמ"צ להצ"צ שם. וראה גם תניא ספ"נ.

שלמעלה מסדר השתלשלות, שעל ידה נעשה חיבור ב' הקוין דחסד וגבורה[43], העלאה והמשכה, רצוא ושוב, שגם ה„אורות עליונים" שלמעלה מכלים יומשכו ויתגלו ב„כלים"[44].

וזהו"ע טהרת המצורע — „זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו" — „תורת המצורע" (ולא „טהרת המצורע" וכיו"ב), ש„תיקונו (של המצורע) . . ע"י עסק התורה . . כי עיקר עסק התורה צ"ל בבחי' ביטול"[45], וכמ"ש „ונפשי כעפר[46] לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך", שע"י ה־ביטול כעפר נעשה „כלי" לתורה, שהיא מבחי' נעלית ביותר שלמעלה מסדר השתלשלות — בחי' התפארת, כמארז"ל[47] „תפארת זו מתן תורה", ולכן בכחה לחבר ב' התנועות דרצוא ושוב, שגם האורות עליונים יומשכו ויתגלו בכלים, ועי"ז מתבטלת האפשרות דיניקת החיצונים עד להיפך הטהרה דנגעים, כיון שהאורות עליונים (ענינם האמיתי של הנגעים) נמשכים ומתגלים למטה.

ז. ומזה מובן גם בנוגע לכללות הענין דגלות וגאולה — נגעי המצורע (גלות) וטהרתם (גאולה):

גלות — שענינו העלם והסתר האור האלקי, כמ"ש[48*] „אותותינו לא ראינו גו'", ועד לחושך, ובפרט החושך כפול ומכופל דסוף זמן הגלות — מצד שרשו ומקורו הו"ע נעלה ביותר[49], „אורות עליונים" שלמעלה מהתגלות בכלים, ועד לבחי' שלמעלה מגילוי לגמרי („לא ראינו"[50]), בחי' „ישת חושך סתרו"[51], ומפני גודל מעלת והפלאת האורות שלמעלה מגילוי, נשתלשל למטה העלם והסתר וחושך כפשוטו, שמזה באים כל הענינים הבלתי־רצויים שבזמן הגלות.

וכיון שבשרשו ומקורו הו"ע נעלה ביותר, אורות עליונים שלמעלה מגילוי, לכן, גם לאחרי שנשתלשל למטה להעלם והסתר וחושך כפשוטו, עד לענינים ד־היפך הטהרה וכו', אין זה אלא בחיצוניות ובדרגא התחתונה ובאופן של נגיעה בלבד.

ולכן, גם התיקון שע"י „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" הוא (לא ע"י ענין חדש לגמרי, אלא) ע"י התגלות ענינו האמיתי של הגלות [כמודגש גם שהתיקון הוא (לא ע"י ביטול הגלות, אלא) ע"י הפיכת הגלות לגאולה, כידוע[52] שע"י

43) ראה לקו"ת פרשתנו כג, ג ואילך.

44) ראה גם דרושים שבהערה 60.

45) לקו"ת פרשתנו כה, א.

46) „כעפר" דייקא — ש„הכל הי' מן העפר" (קהלת ג, כ), ולכן, ע"י הביטול כעפר נעשה „כלי" לכל הענינים הטובים, ועד לענין הכי טוב — תורה, כדלקמן בפנים.

47) ברכות נח, סע"א.

48) תהלים עד, ט.

49) להעיר ש„קוב"ה בגלותא סליק לעילא ולעילא" (זח"ג כ, ב. ועוד), „למעלה מעלה מכל ההשתל'", „בבחי' העצמי' ממש" (אוה"ת שה"ש ע' תרפו). וראה לקמן ס"י.

50) „לא ראינו דייקא, שאינו נראה ונגלה לעיני בשר . . אבל מ"מ אותותינו קיימות* . . ועז"נ לעושה נפלאות גדולות לבדו, שממשיך נפלאות גדולות תמיד אלא שהן בבחי' לבדו (הוא לבדו יודע שהוא נס), דהיינו בבחי' העלם" (לקו"ת שה"ש לד, א. אוה"ת שם ע' תקכד).

51) תהלים יח, יב.

52) ראה ויק"ר ספל"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

*) „שהן אותיותינו, דהיינו אותיות התורה כו'" (שם). — ועפ"ז י"ל שע"י התורה נעשה המשכת וגילוי ה„אותותינו" דזמן הגלות („נפלאות גדולות לבדו") באופן הנראה ונגלה לעיני בשר (וראה לקמן הערה 54).

המשכת וגילוי האל"ף (אלופו של עולם) נעשה מ„גולה" „גאולה"[53] – אורות עליונים שלמעלה מגילוי („ישת חושך סתרו"), אשר, ע"י „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" פועלים שגם האורות העליונים שלמעלה מגילוי יומשכו ויתגלו למטה[54] (ועי"ז תתבטל בדרך ממילא האפשרות להעלם והסתר כו' עד להיפך הטהרה אפילו בחיצוניות בלבד).

ויש לומר, שהיתרון ב„מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" (שעי"ז פועלים שהאורות העליונים יומשכו ויתגלו למטה) הוא מצד הביטול והמסירת־נפש שמודגשת ביותר (ובעיקר) בזמן הגלות, וע"י הביטול והמס"נ שמצד בחי' היחידה, הקשורה ומקבלת מבחי' „יחיד" שלמעלה מכל סדר ההשתלשלות, נעשה חיבור ב' התנועות דרצוא ושוב, שהאורות העליונים נמשכים ומתגלים בכלים.

ח. עפ"ז מובן הקשר והשייכות והמשך הפרשיות תזריע־מצורע (גאולה וגלות), ענין הנגעים בפרשת תזריע, וטהרתם בפרשת מצורע (כנ"ל ס"ג):

כיון שהגאולה היא (לא ענין בפ"ע, אלא) התגלות ענינו האמיתי של הגלות (בדוגמת טהרת המצורע ע"י התגלות ענינם האמיתי של הנגעים) – לכן, לאחרי ההקדמה הכללית (לב' הפרשיות) „אשה כי תזריע וילדה זכר" שרומז על כללות העבודה בזמן הגלות („תזריע") שעי"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות („וילדה זכר") – באים פרטי הענינים בהמשך הפרשיות:

בפרשת תזריע (גאולה) מדובר בענין הנגעים (גלות) – כיון שהנגעים הם אורות עליונים (שלכן, גם לאחרי הירידה למטה ה"ז רק „בעור בשרו"), שיומשכו ויתגלו למטה בהגאולה:

ובפרשת מצורע (גלות) מדובר אודות טהרת הנגעים (גאולה) – כיון שטהרת הנגעים היא ע"י התגלות ענינם האמיתי של הנגעים (ענינו האמיתי של הגלות), היינו, שתוכנה של הגאולה הו"ע ד„מצורע" למעליותא[55], ובאופן שנשללת האפשרות לענין הפכי (כיון שהאורות העליונים נמשכים ומתגלים למטה), גאולה נצחית שאין אחרי' גלות („וילדה זכר").

[ויש להוסיף ולבאר גם הקשר וההמשך להפרשה שמתחילין לקרוא במנחת שבת זו – אחרי־קדושים[56]:

---

53) ראה אוה"ת בא ע' רעג: „ההפרש בין גולה ובין גאולה הוא ע"י אות אל"ף . . שהוא פלא, בחי' אראנו נפלאות". ושם: „ולכן נק' ר"ח ניסן חודש של גאולה, כי הוא ראש חדשים וכו נמשך ראשון הוא לכם, בחי' אני ראשון כו' אלופו של עולם". – ועפ"ז תומתק הדגשת ענין הגאולה בימים האחרונים ממש, עם סיומו של חודש ניסן דשנת אראנו נפלאות.

54) ראה אוה"ת שבהערה 49: „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, פי' נפלאות הוא מה שמוסתר ומופלא בבחי' ההסתלקות בעילוי אחר עילוי . . קוב"ה בגלותא סליק לעילא ולעילא . . ואראנו נפלאות הללו שיבוא ויתגלה למטה מטה", היינו, שענין הגאולה („אראנו נפלאות") הוא גילוי ענינו האמיתי של הגלות, „מה שמוסתר ומופלא . . לעילא ולעילא", שנמשך ומתגלה למטה.

55) להעיר, שבשניהם (במצורע ובגלות) נאמר „בדד" [במצורע – „בדד ישב" (פרשתנו יג, מו), ובגלות – „איכה ישבה בדד" (איכה א, א)] – „בדד" למעליותא, שמורה על דרגא נעלית ביותר שמובדלת לגמרי („בדד") משאר הדרגות. – ולהעיר, שגם המשיח (שנקרא „מצורע") הוא מובדל לגמרי מכל העם, כמ"ש „הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד", למעלה מהאבות, ולמעלה ממשה כו' (ראה תנחומא תולדות יד).

56) להעיר שהקשר בין הפרשיות תזריע־מצורע ואחרי־קדושים הוא בהדגשה יתירה בקביעות שנה זו – שיום השק זה הוא שבת פרשת תזריע־מצורע בחוץ לארץ, ושבת פרשת אחרי־קדושים בארץ הקודש.

פרשת אחרי — שבה נאמר הציווי וה־אזהרה שלא יהי' „רצוא" בלי „שוב" (כלות הנפש ד„שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו"[57]), אלא רצוא ושוב דוקא, נשמות (שמצ"ע הם בתנועת הרצוא) בגופים (ש־מצ"ע הם בתנועת השוב) דוקא [ועד לחיים נצחיים דלעתיד לבוא (ובנוגע לדורנו זה — ללא הפסק בינתיים[58*]), חיי הגוף דוקא, ובאופן שהנשמה ניזונית מן הגוף[59]], ש־זהו"ע דחיבור הרצוא ושוב, שהאורות העליונים נמשכים ומתגלים בכלים[60]:

וענין זה נעשה מצד דרגא נעלית של־מעלה משניהם[61] — פרשת קדושים, שבה נאמר הציווי (ונתינת־כח) „קדושים תהיו כי קדוש אני", שבהיות בנ"י בעוה"ז הגש־מי (שאז שייך הציווי ד„קדושים תהיו", „הוו פרושים"[62]), ה"ה במעמד ומצב של קדושה („קדושים תהיו"), ועד לקדושה הכי נעלית דקדושתו של הקב"ה, כדרשת חז"ל[63] „יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני", כפירוש החסידות[64] „יכול כמוני" בניחו־תא, שכאו"א מישראל „יכול" להיות „כמו־ני" (כביכול), דרגת הקדושה ד„קדוש אני"].

ומודגש עוד יותר בשמו של משיח (הגואל) שנקרא בשם מצורע[65] — „מצורע של בית רבי", ש„יתיב ביני עניי סובלי חלאים", „מנוגעים, והוא נמי מנוגע" — שמשיח נמצא בעולם בזמן ומקום הגלות, ובמצב של גלות, שסובל תחלואי הגלות [כהמשך הגמרא[51] „אמר רב אי מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש", „אם משיח מאותן שחיין עכשיו[66] ודאי היינו רבינו הקדוש[67],

57) ראה אוה"ת ר"פ אחרי. נת' בדרושים שבהערה 60.

58) והעילוי ד„אל עפר תשוב" הוא (ברוחניות) ע"י הביטול ד„ונפשי כעפר לכל תהי'" (וראה הערה 61).

59) ראה המשך וככה תרל"ז פפ"ח ואילך. המשך תרס"ו ע' תקכח. לקו"ש ח"כ ע' 44. חכ"א ע' 88. ועוד.

60) ראה ד"ה כתוב באוה"ת — במאמרי אדה"ז אתהלך לאזניא (ע' לג). ד"ה וכל הלבבות באוה"ת אחרי (כרך ב) ע' תקלח ואילך. ד"ה אחרי מות תרמ"ט. לקו"ש ח"ג ע' 988 ואילך. חכ"ז ע' 119. חל"ב ע' 98 ואילך.

61) ע"י הקדמת הביטול דשוב, כנ"ל ס"ו.

62) פרש"י ר"פ קדושים.

63) ויק"ר פכ"ד, ט.

*) ולהעיר שגם העילוי ד„אל עפר תשוב" הוא הזיכוך מהגשמיות לגמרי שנעשה ע"י **הביטול** דהגוף (ראה סה"מ עטר"ת ע' חטו).

64) ראה מאור עינים ר"פ קדושים (מז, ב). אוה"ת עה"פ.

65) ראה אוה"ת נ"ך (ע' צג) שהטעם שמשיח נקרא „חיוורא דבי רבי", הוא, לפי ש„בהרת עזה כשלג . . (היא) הלעו"ז דענג העליון לבושי' כתלג חיור, ועו"כ משיח שהוא גילוי פנימיות עונג העליון סובל הנגע בכדי שעי"ז יומשך העונג כתלג חיור".

66) ועי"פ פס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספי"א) „ואם יעמוד מלך מבית דוד כו'" — היינו שהוא כבר מלך.

67) ושם (בהתחלת הסוגיא): „דבי רבי שילא אמרי שילה שמו, שנאמר עד כי יבוא שילה, דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו (כמו ינאי, כל אחד הי' דורש אחר שמו*), שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו, דבי רבי חנינה אמרי חנינה שמו, שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה, ויש אומרים מנחם בן חזקי'** שמו, שנאמר כי רחק ממני מנחם משיב נפשי". וראה גם ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר

*) פרש"י שם. — ולהעיר מדיוק לשון רש"י „כל אחד הי' דורש אחר שמו" (ולא שהתלמידים חידשו ששמו כשם רבם).

**) כ"ה („בן חזקי'") בדפוסים שלפנינו, וב־ירושלמי ואיכ"ר: „מנחם" סתם. — ולהעיר שרש"י מעתיק תיבת „מנחם", ומוסיף „בן חזקי'". וכנראה שצ"ל בפרש"י „ה"ג בן חזקי'", אלא שהבחור־הזעצער „תיקן" והשמיט „ה"ג". ועצ"ע.

דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה"[68]), ומצפה בקוצר רוח ובכליון עינים[69] להתגלות (מההעלם בזמן ומצב הגלות), דמלך המשיח גואל את ישראל בגאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות, כפס"ד הרמב"ם[70] "יעמוד מלך מבית דוד וכו'".

ט. האמור לעיל קשור גם עם פרק שני דאבות (שלומדים ביום הש"ק זה) — שהתחלתו "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם":

ובהקדם הדיוקים במשנה זו — ומהם[71]: (א) "איזו היא דרך ישרה" — הרי מקרא מלא דיבר הכתוב[72] "ישרים דרכי ה'", (ב) "(שיבור לו) האדם" — "אדם" דייקא, ש"אדם הוא במדרגה גדולה . . שלימו דכולא" (כנ"ל ס"ד), (ג) הקשר לבעל המאמר — "רבי אומר" — רבינו הקדוש, ולא בשמו ("רבי יהודה הנשיא", כפי שנזכר תיכף במשנה שלאח"ז), אלא בתואר "רבי".

ויש לומר הביאור בזה — בהמשך להאמור לעיל בנוגע להתגלות וביאת המשיח:

רבי (רבינו הקדוש) — עליו נאמר (בזמנו) "אם משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש, דסובל תחלואים וחסיד גמור הוה", דאף שהי' "חסיד גמור", שגמר עבודתו[73], אעפ"כ הי' סובל תחלואים, תחלואי הגלות, כמו משיח (ששמו "חיוורא דבי רבי", "מצורע של בית רבי"), שעם היותו בתכלית השלימות, סובל וכואב תחלואי הגלות (כנ"ל ס"ב).

ותוכן מאמרו — "רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם":

"האדם" — קאי על "אדם הזה (ש"הוא במדרגה גדולה . . שלימו דכולא") כשמוכשרין מעשיו ותיקן כל הדברים . . רק פסולת שבסוף לבושיו עדיין לא נתברר כו'" מצד ענין הגלות — כמו רבי; ובדורנו זה — דור האחרון של הגלות, עקבתא דמשיחא, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני העבודה שהיו צריכים להעשות במשך זמן הגלות — י"ל שכל בנ"י הם בדרגא זו.

והשאלה היא: כיון שכבר נסתיימו "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" — מהי ה"דרך ישרה" (הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה) שיבור לו האדם (כללות בנ"י) שגמר עניני העבודה כדי לפעול התגלות וביאת המשיח[74]?

פ"א, נא. וראה לקוטי לוי"צ על מארז"ל ע' קו ש"כל הדעות אמת הם ואלו ואלו דא"ח", עיי"ש.

ואנן (חסידים) נעני' אבתרייהו (בנוגע לרבותינו נשיאינו, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) — יוסף שמו, שנאמר "יוסיף אדנ-י שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", יצחק שמו, שנאמר "אז ימלא שחוק פינו".

68) פרש"י שם. — וע"ש זה נקרא "חיוורא (מצורע) דבי רבי", "ע"ש רבינו הקדוש שנקרא רבי . . שהי' סובל תחלואים ויסורים כמוהו" (חדא"ג מהרש"א שם).

69) שלכן "שרי חד ואסיר חד (מתיר נגע ומקנחו וקושרו מתיר האחר ועושה כן, ואינו מתיר שני נגעים יחד (כשאר הסובלי חלאים שיושב ביניהם)), אמר דילמא מבעינא דלא איעכב (אי בעי לי לצאת ולגאול את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שני נגעים)" — סנהדרין שם ובפרש"י.

70) שבהערה 66.

71) בהבא לקמן — ראה גם סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 420 ואילך. ועוד.

72) הושע יד, יו"ד.

73) ע"ד הפירוש ב"צדיק גמור" — "מלשון כלי שנגמר מלאכתו" (לקו"ת דרושי סוכות פא, א).

74) ומתחיל מהתגלות וביאת המשיח שבכאו"א מישראל, כידוע שהפסוק "דרך כוכב מיעקב גו'" שקאי על מלך המשיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ה), קאי גם על כאו"א מישראל (ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו), כיון שיש בו ניצוץ מנשמת משיח (מאור עינים ס"פ פינחס).

והמענה לזה – „כל שהיא תפארת לעושי' ותפארת לו מן האדם":

„תפארת" – קאי על התורה („תפארת זו מתן תורה"), שמצד גודל מעלתה בכחה לחבר ב' התנועות דרצוא (קירוב ודביקות להקב"ה, „תפארת לעושי'") ושוב (המשכה למטה, „תפארת לו מן האדם"), שהאורות העליונים יומשכו ויתגלו בכלים (כנ"ל ס"ו), שעי"ז מתגלה ענינו האמיתי של הגלות (אורות עליונים), באופן שמושלל ענין הגלות כפשוטו, גאולה שאין אחרי' גלות (כנ"ל ס"ז-ח).

ויש להוסיף בביאור הטעם שהתורה (תפארת) היא „דרך ישרה" להתגלות וה־באת המשיח – ע"פ הידוע[75] שבמשיח צדקנו ישנם ב' ענינים: מלך (המלך ה־משיח) ורב (שילמד תורה את כל העם), והחילוק שביניהם, שענין ה„מלך" שב־משיח מורה על ההשפעה באופן מקיף שנעשית ע"י הביטול דקבלת עול מלכותו, וענין ה„רב" שבמשיח מורה על ההשפעה באופן פנימי שנעשית ע"י לימוד התורה עד שחשיב „כאילו ילדו"[76], ויש לומר, ש־צירוף שניהם (מלך ורב, מקיף ופנימי) יחדיו מורה שגם האורות עליונים של־מעלה מהתלבשות בכלים (כ"א באופן מקיף בלבד) נמשכים ומתגלים בכלים (באופן פנימי), בכח התורה („תפארת").

י. ויש לקשר זה גם עם תוכנו של הזמן – חודש אייר:

חודש אייר הוא החודש השני, שבו נעשית העבודה מלמטה למעלה – לאחרי הקדמת הגילוי מלמעלה למטה בחודש ניסן, ש„בו נעשו נסים לישראל"[77], עד ל„נסי נסים"[78], ש„נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"[79], „חודש של גאולה"[80], עד לגאולה מכל עניני מיצר וגבול.

ויש לומר, שבהמשך החדשים (ניסן ואייר) מודגש הקשר והשייכות והחיבור שביניהם – שהגילויים הנעלים (אורות עליונים) דחודש ניסן נמשכים ומתגלים בפנימיות (בכלים) ע"י עבודת האדם מלמטה למעלה.

והכח לחברם יחד הוא מצד דרגא הכי נעלית שלמעלה משניהם – כמודגש בה־ספירה דב' אייר (היום הראשון מהימים הפרטיים דחודש אייר, לאחרי ראש חודש שכולל כל ימי החודש) – „תפארת שב־תפארת"[81], שעל ידה נעשה חיבור ב' התנועות דרצוא (אורות עליונים) ושוב (בכלים).

וכיון שהגילויים הנעלים דחודש ניסן, „חודש של גאולה", נמשכים ומתגלים למטה ע"י עבודת האדם – מתבטלת האפשרות לענין של גלות, כ"א באה גאולה נצחית שאין אחרי' גלות.

זאת ועוד:

„אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל, ד' רגלי המרכבה[82]. והענין בזה – שג' האבות (כנגד ג' רגלי המרכבה), חסד

---

75) אוה"ת פרשתנו (כרך ג) ע' תתטז. ובארוכה – סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך.

76) סנהדרין יט, סע"ב. פרש"י במדבר ג, א.

77) מדרש לקח טוב בא יב, ב.

78) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

79) נוסח הגש"פ.

80) שמו"ר פט"ו, יא.

81) ומודגש גם בדרכו של אדמו"ר מהר"ש – שב' אייר („תפארת שבתפארת") הוא יום הולדתו, ש„מזלו גובר", ופועל ומשפיע על כל ההולכים בדרכיו – „לכתחילה אַריבער", שעבודת האדם למטה (בכלים) היא „לכתחילה אַריבער" (למעלה מכלי, מהגבלה).

82) מאו"א א, פד. ב"ש לאה"ע סקכ"ו ס"ב. מג"ע אופן קכא.

גבורה ותפארת, הם בחי' האורות, ורחל (רגל הרביעי שעל ידו נעשית שלימות המרכבה), בחי' המלכות (כנסת ישראל), היא בחי' הכלים[83]. וי"ל שחיבורם יחד (בר"ת ד"אייר") מורה על המשכת וגילוי האורות (גם האורות עליונים) בכלים.

ויש להוסיף, ש"רחל" מורה על העילוי ד"מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" להביא את הגאולה — כמ"ש[84] "רחל מבכה על בני' גו' כי איננו", "איננו" דייקא (ולא "אינם"), כיון ש"קוב"ה בגלותא סליק ("איננו") לעילא ולעילא"[85], ועי"י פעולתה של רחל (מעשינו ועבודתינו דכנסת ישראל) בזמן הגלות ("מבכה גו' כי איננו") באה הגאולה (כהמשך הכתוב[86] "יש שכר לפעולתך גו' ושבו בנים לגבולם"), וה־אורות העליונים שהיו בבחי' הסתלקות לעילא ולעילא (ענינו האמיתי של הגלות) נמשכים ומתגלים למטה, ועי"ז מתבטלת האפשרות ליניקת החיצונים ("כרחל לפני גוזזי' נאלמה"[87]) ועד להיפך הטהרה דזמן הגלות (ענין הנגעים[88]) — כ"א אדרבא, שבאה גאולה שאין אחרי' גלות.

יא. ויש להוסיף ולקשר זה גם עם היום המיוחד בספירת העומר — מלכות שבתפארת:

ובהקדים — שבספירת העומר (מחסד שבחסד עד מלכות שבמלכות) נכללים כל עניני העבודה ("מעשינו ועבודתינו"), הן בנוגע לנפש האדם — "לתקן את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו כו' ולטהרנו ולקד־שנו", והן בנוגע לכללות העולם — "ויושפע שפע רב בכל העולמות", שעי"ז באה ה־גאולה האמיתית והשלימה שאין אחרי' גלות — "הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה"[89].

ומעלה יתירה בקביעות שנה זו — שראש הפסח חל בשבת, והתחלת הספירה היא "ממחרת השבת"[90] גם כפשוטו (נוסף על דרשת חז"ל[91] שפירושו "ממחרת היו"ט"), שאז השבתות הן תמימות כימי בראשית, שמתחילות באחד בשבת ומסיי־מות בשבת[92] — שכיון שהסיום דכל שבוע ב"מלכות" (מלכות שבחסד, מלכות שב־גבורה, מלכות שבתפארת כו') הוא ביום השבת שקשור עם הגאולה, "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[93], מודגש ביותר ענין הגאולה ב"מלכות" — מלכות בית דוד בתקפה ובשלימותה ע"י מלך המשיח, שעל ידו תתגלה מלכותו של הקב"ה בכל העולם, כמ"ש "והיתה לה' המלוכה"[94], "והי' ה' למלך על כל ה־ארץ"[95].

והענין בזה:

מלכות (בשייכות לגאולה) — מלך ה־משיח — מורה על החוזק והתוקף דענין הגאולה ללא התחשבות במניעות ועיכו־

83) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 46. ושי"נ.

84) ירמי' לא, יד.

85) זהר שבהערה 49.

86) שם, טו־טז.

87) ישעי' נג, ז. וראה סה"מ תרנ"ט ע' קנב. תש"ד ע' 84. ועוד.

88) להעיר, ש"ספחת" ו"בהרת" הם כנגד רחל (ו"שאת" כנגד לאה), ותיקונם ע"י עשיית ה"כלים" (ע"י הדיבור והמעשה בתורה ומצוות) שבהם יומשכו האורות עליונים, בחי' שוב שלאחרי הרצוא (לקו"ת וסהמ"צ להצ"צ שבהערה 37).

89) כמחז"ל "כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק" (עירובין נד, א).

90) אמור כג, טו.

91) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ.

92) פסדר"כ פ"ח. פס"ר פי"ח. ראב"ן ספ"ו. ראבי"ה פסחים סתקכ"ו. ועוד.

93) כנ"ל הערה 5.

94) עובדי' בסופו.

95) זכרי' יד, ט.

בים, ובלשון חז"ל[96] „אמר מלכא עקר טורא", שאפילו „הר" („טורא"), תוקף המנגד, נעקר (ממקומו למקום אחר[97]) ע"י המלך.

ובעומק יותר: כיון שהחיות והמציאות של כל בני המדינה וכל עניני המדינה תלוי' בהמלך[98], מובן, שלאמיתו של דבר לא שייך מציאות של מנגד להמלך, שהרי כל מציאותו של ה„מנגד" (כפי שנראה בחיצוניות) תלוי' בהמלך. ועד"ז בנוגע להגאולה — שענין המלכות (מלך המשיח) מדגיש שלאמיתו של דבר אין העולם (גלות) יכול להיות מנגד להגאולה, כיון שכל מציאות העולם תלוי' בענין הגאולה (מלכות), כדאיתא בגמרא[95] „לא איברי עלמא אלא . . למשיח"[99], ולכן, ה„ניגוד" דהעולם (גלות) להגאולה אינו אלא ענין חיצוני בלבד, וביטולו הוא ע"י התגלות ענינו האמיתי של העולם — מלכות[100].

ובהתגלות המלכות (מלכותו של הקב"ה ע"י מלך המשיח) ישנם כמה אופנים ודרכים — מלכות כפי שהיא בשבעת המדות: מלכות שבחסד, מלכות שבגבורה, מלכות שבתפארת, מלכות שבנצח, מלכות שבהוד, מלכות שביסוד, ומלכות שבמלכות.

וע"פ מאמרו של רבי שה„דרך ישרה" להתגלות וביאת המשיח היא „תפארת" (כנ"ל ס"ט), מובן גודל העילוי ב„מלכות" דשבוע (ושבת) זה — מלכות שבתפארת.

ועוד ועיקר — שאין צורך להמתין להמשך השבתות דספה"ע, כיון שע"י מלכות שבתפארת („דרך ישרה", בריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין[101]), נמשכים ומתגלים גם פרטי עניני המלכות שלאח"ז[102]: מלכות שבנצח — נצחון המלך (על עניני העולם שמעלימים בחיצוניותם), מלכות שבהוד — יופי המלך, „מלך ביפיו תחזינה עיניך"[103], מלכות שביסוד — חיזוק המלכות באופן יסודי ונצחי, ומלכות שבמלכות — הגילוי ד„מלכותך[104] מלכות כל עולמים"[105] („מלכותך" דייקא — מלכות דא"ס שלפני הצמצום[106] (הקשורה עם כתר ופנימיות הכתר, „כתר עליון איהו כתר מלכות"[107]), שנמשכת ומתגלה ונע-

---

96) ב"ב ג, סע"ב.

97) כדיוק הלשון „עקר טורא" — שאינו מתבטל ממציאותו, אלא נעקר ממקום למקום (רוחניים), שזהו"ע דאתהפכא חשוכא לנהורא.

98) ראה לקו"ש ח"ח ע' 25. ושי"נ.

99) וגם לשאר הדעות (שם) — „לדוד", מלכות בית דוד („המלכות שניתן לו היא לעולם לו ולזרעו" — חדא"ג מהרש"א שם), שמלך המשיח הוא מזרעו: ו„למשה" — „גואל ראשון הוא גואל אחרון" (ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. ושי"נ).

100) ולהעיר, שהמשכת וגילוי אלופו של עולם (שעי"ז נעשה מ„גולה" „גאולה", כנ"ל ס"ז) הו"ע ד„אחד", „אמליכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות" (ברכות יג, ב), „מלכות הוא ענינו" (רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ט).

101) ראה תניא פי"ג. אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

102) ע"ד גמר ושלימות העבודה דספה"ע (הכנה למ"ת) בר"ח סיון, „בשבוע הז' ביום ג' בו" (תו"א יתרו סז, ג) — תפארת שבמלכות.

103) ישעי' לג, יז.

104) תהלים קמה, יג.

105) ובלשון הרמב"ם בנוגע למלך המשיח — יש לומר: „יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה" — הו"ע מלכות שבתפארת, כי „תפארת" הו"ע התורה (ראה גם לקמן ס"ב), „ילחם מלחמות ה' וינצח" — מלכות שבנצח, „ובנה מקדש במקומו" — מלכות שבהוד, כמארז"ל (ברכות שבהערה 47) „ההוד זו בית המקדש", „וקבץ נדחי ישראל" — מלכות שביסוד, שנקרא „כל", ע"ש שאוסף ומקבץ האורות דכל הספירות, ו„אהפוך אל עמים גו' לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד" — מלכות שבמלכות.

106) ראה לקו"ת שה"ש יד, ד. ובכ"מ.

107) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

שית „מלכות כל עולמים", „מלכות" דייקא, שאין צורך ב„ממשלה" בעל כרחם, כיון ש„מלכותו ברצון[108] קיבלו עליהם"[109]).

יב. וביאור ה„דרך ישרה" להתגלות וביאת המשיח ע"י „מלכות שבתפארת" — בנוגע למעשה בפועל:

ובהקדמה — שכיון שמשיח צדקנו עומד לבוא תיכף ומיד, אבל עדיין לא בא בפועל, שלכן דרושה ההשתדלות האחרונה („סוף לבושיו") של כאו"א מישראל להביא את המשיח, צריכה להיות הפעולה (לא ע"י מלכות בטהרתה, ענינו של מלך המשיח עצמו, אלא) ע"י „מלכות שבתפארת", כלומר, ענינו של המשיח (מלכות) כפי שהוא בתורה (תפארת), כאמור לעיל (ס"ט) שע"י התורה (ענינו של משיח בתור „רב") נמשכים ומתגלים האורות עליונים דהגאולה (ענינו של משיח בתור „מלך") באופן פנימי.

ובפשטות: „תפארת" — הו"ע לימוד התורה, ו„מלכות שבתפארת" — הוא לימוד התורה בעניני מלך המשיח ובעניני הגאולה שנתבארו בריבוי מקומות[110],

— בתורה שבכתב (ובפרט „בדברי הנביאים . . שכל הספרים מלאים בדבר זה"[111]) ובתורה שבעל פה, בגמרא (ובפרט במסכת סנהדרין ובסוף מסכת סוטה[112]) ובמדרשים, וגם — ובמיוחד — בפנימיות התורה, החל מספר הזהר (ש„בהאי חיבורא דילך דאיהו ספר הזהר כו' יפקון בי' מן גלותא ברחמים"[113]), ובפרט בתורת החסידות (שע"י הפצת המעיינות חוצה אתי מר דא מלכא משיחא[114]), בתורת רבותינו נשיאינו, ובפרט בתורתו (מאמרים ולקוטי שיחות) של נשיא דורנו — מעין ודוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח, „תורה חדשה מאתי תצא"[115], שילמד לכל העם פנימיות התורה (טעמי תורה), ידיעת אלקות („דע את אלקי אביך"[116]), כפס"ד הרמב"ם[117] ש„באותו הזמן . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו'" —

והההוספה בלימוד התורה בעניני משיח והגאולה („מלכות שבתפארת") היא ה„דרך ישרה" לפעול התגלות וביאת המשיח והגאולה בפועל ממש.

יג. ועל של פועל באתי — ובודאי יעוררו ויפרסמו בכל מקום ומקום:

כדי לפעול התגלות וביאת המשיח תיכף ומיד — על כאו"א מישראל (האנשים — הן יושבי אוהל (יששכר) והן בעלי עסק (זבולון), וכן הנשים והטף, כל חד וחד לפום שיעורא דילי') להוסיף בלימוד התורה (במיוחד) בעניני משיח וגאולה.

ומה טוב — שהלימוד יהי' (ברבים) בעשרה, כי, נוסף על המעלה ד„עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרוי'

108) להעיר, שרצון הוא כתר, וכתר קשור עם מלכות, כנ"ל בפנים.

109) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נו, סע"ב ואילך. סידור (עם דא"ח) נג, ג. יהל אור עה"פ (ע' תרפה). ועוד.

110) ונקל למוצאם — ע"י ספרי המפתחות (שרבו בדורנו זה) על סדר הא־ב, בערכים המתאימים: גאולה, משיח, וכיו"ב.

111) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

112) וע"פ האמור לעיל (ס"ז) שהגאולה באה ע"י התגלות ענינו האמיתי של הגלות — יומתק שסימני הגאולה הם בסוף (סיום וגמר) מסכת סוטה הקשורה עם הגלות.

113) זח"ג קכד, ב — ברע"מ. הובא ונת' באגה"ק רסכ"ו.

114) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו.

115) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

116) דה"א כח, ט.

117) בסיום וחותם ספרו „משנה תורה".

ביניהם"[118], יש מעלה מיוחדת כשלומדים עניני משיח והגאולה ברבים בנוגע להתפעלות והשמחה ברגש הלב, שעי"ז הולכת וגדלה ההשתוקקות והצפי' לביאת המשיח[119].

ועוד ועיקר כפשוט — להוסיף בקיום המצוות בהידור, ובמיוחד בההידור במצות הצדקה (כללות כל המצוות[120]) ש"מקרבת את הגאולה"[121].

וכדאי ונכון לקשר ההוספה בצדקה עם ההוספה בתורה בעניני משיח והגאולה — עי"ז שההוספה לצדקה היא מתוך כוונה לקרב ולזרז את הגאולה, כיון שכוונה זו כשלעצמה היא חלק מלימוד התורה בעניני הגאולה — הלימוד (במחשבה — מזמן לזמן) דמאמר חז"ל "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה"[122].

יד. ויה"ר שההחלטה בכהנ"ל תמהר ותזרז ותביא תיכף ומיד את התכלית והמכוון — התגלות וביאת המשיח בפועל ממש, תיכף ומיד ממש.

ובפשטות — שביום הש"ק פרשת "אשה כי תזריע וילדה זכר", "זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו" (לפני הקריאה בתורה ועאכו"כ לפני לימוד פרקי אבות במנחה), תהי' לידת והתגלות משיח צדקנו ("חיוורא דבי רבי" כפי שהוא "ביום טהרתו") — שזוכים לשמוע ההכרזה (בכל העולם ובכל סדר ההשתלשלות) ש"הנה זה (מראה באצבעו ואומר זה) מלך המשיח בא", והנה זה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בא (כיון ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"[123], וצדיקים קמים לתחי' מיד[124]), וכל רבותינו נשיאינו, וכל צדיקי ונשיאי ישראל, ומשה ואהרן עמהם.

וביחד עם כל בנ"י, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[125], "עוד אקבץ עליו לנקבציו"[126], "מאשור וממצרים כו' ומאיי הים"[127] — באים "עם ענני שמיא"[128], לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, לבית המקדש (ש"בית תפלה יקרא לכל העמים"[129]), ולקדש הקדשים — כמ"ש בהפרשה שקורין תיכף במנחה: "בזאת יבוא אהרן אל הקודש"[130], כניסת כהן גדול ביוהכ"פ לקדש הקדשים[131], ולעתיד לבוא — לא רק אהרן, אלא גם כאו"א מישראל שיהי' בדרגת כה"ג ("ממלכת כהנים", כהנים גדולים[132]), ולא רק ביוהכ"פ, אלא גם "בכל שעה שהוא רוצה ליכנס"[133].

---

118) אבות פ"ג, ו. וראה אגה"ק סכ"ג.

119) ולכן, גם אלה שרוצים ללמוד בעיון ושקו"ט (ועד לחדש חידושי תורה בעניני משיח וגאולה), מתוך מנוחה וישוב הדעת, ע"י הלימוד לעצמו או בחברותא — ישתדלו (מזמן לזמן) להשתתף גם בהלימוד בעשרה, כדי שיהי' אצלם גם המעלה שע"י הלימוד בעשרה (כבפנים).

120) ראה תניא פל"ז.

121) ב"ב י"ד, א.

122) ובסגנון האמור לעיל — מלכות שבתפארת — יש לומר: תפארת הו"ע התורה, ומלכות — שעיקרה קיום מצוות המלך — הו"ע (המצוות, ובפרט מצות) הצדקה. ובמלכות שבתפארת (שהמלכות עצמה היא במדת התפארת) — גם הצדקה (מלכות) היא חלק מהתורה (תפארת).

123) ישעי' כו, יט.

124) ראה זח"א קמ, א.

125) בא י"ד, ט.

126) ישעי' נו, ח.

127) שם יא, יא.

128) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין שבהערה 18.

129) ישעי' נו, ז.

130) אחרי טז, ג.

131) להעיר ששיעור היומי ברמב"ם הוא בהלכות עבודת יום הכיפורים (פרקים א־ג).

132) יתרו יט, ו ובבעה"ט עה"פ.

133) ויק"ר פכ"א, ו. וראה רד"ל שם. שמו"ר פל"ח, יו"ד ובמפרשים שם.

ועוד והוא העיקר – שכל זה נעשה בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, כך שיכולים להודות ולברך על לידת והתגלות המשיח: „שהחיינו[134] **וקיימנו והגיענו**[135] לזמן הזה״.

134) להעיר, שברכת שהחיינו מברכים על שמחה הנרגשת בלב – דוקא על דבר שישנו בפועל עתה.

135) וי״ל גם מלשון נגיעה, שיכולים (לא רק להראות, אלא גם) לגעת (אָנרירעז – לקו״ת ר״פ שמיני).

משיחות ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר ה'תנש"א

א. אין צוזאַמענהאַנג דערמיט וואָס עס רעדט זיך לאחרונה[1] וועגן דער גאולה האמיתית והשלימה, אויף וועלכע מען וואַרט בכל יום און מ'האָפט אַז תבוא בכל יום — ווי דער פסק דין בהלכה אַז מ'־מאַכט אַ נדר ניט טרינקען וויין ביום ש־יבוא המשיח טאָר ער ניט טרינקען וויין קיינמאָל ניט[2] — תיכף ומיד ממש, און וועגן די פעולות וואָס יעדער איד דאַרף טאָן צו ברענגען די גאולה — איז פאַסיק צו אָפּשטעלן זיך מבאר זיין דעם אינ־האַלט פון דער גאולה, וואָס דאָס מאַכט לייכטער צו פאַרשטיין און וואָס דאַרף באַשטיין די אַרבעט וואָס פאָדערט זיך צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'זאָל זיך צוגרייטן צו דעם מצב הגאולה.

דער אינהאַלט פון יעדער זאַך גיט זיך אַרויס אין זיין נאָמען[3]. אַזוי אויך בנוגע צו דער גאולה — קען מען האָבן אַ באַגריף אין איר תוכן דורך אַריינטראַכטן זיך אין דעם פירוש פון איר נאָמען — „גאולה".

דער ענין הגאולה ווערט באַצייכנט אין תורה מיט פאַרשידענע אויסשפּראַכן. אָנהויבנדיק פון די ד' לשונות של גאולה[4] בכתוב[5]: „והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי", און דער לשון החמישי — „והבאתי"[6]. וואָס כאָטש אַז די אַלע לשונות האָבן דעם אַלגעמיינעם אינהאַלט פון אַרויסגיין פון גלות, איז דאָ אַן עילוי אין דעם לשון „גאולה": וי"ל אַז צוליב דער מעלה ווערט (יעדע גאולה, ובמיוחד —) די גאולה האמיתית והשלימה אָנגערופן (בפי כל ישראל) מיט דעם נאָמען „גאולה"[7] (סתם)[8] [דוקא די גאולה האחרונה איז די גאולה האמיתית והשלימה (מיט אַ ה"א הידיעה)], וויבאַלד אַז דער וואָרט (גאולה) גיט אַרויס דעם תוכן פון דער גאולה האמיתית והשלימה.

ב. אין דעם וואָרט „גאולה" זעט מען אַ דבר פלא: „גאולה" איז די זעלבע אותיות ווי „גולה" (גלות) נאָר מיט אַ תוספת אל"ף!

ווי עס שטייט אין מדרשי[9] אַז אין דעם

---

1) שיחות (לעיל): כ"ח ניסן (ע' 470). ש"פ שמיני (ע' 475). ש"פ תזו"מ (ע' 490).

2) רמב"ם הל' נזירות פ"ד הי"א.

3) ראה שעהיוה"א פ"א. וראה בארוכה בזה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"א*. לקו"ש ח"ו ס"ע 35 ואילך, ובהערות שם. וש"נ.

4) שהם גם ד' לשונות של גאולה העתידה (ראה ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ד"ה והי' אור ה־לבנה תרנ"ד. ד"ה לכן אמור לבנ"י תרנ"ח. תרע"ח. וראה ספר הליקוטים־דא"ח צ"צ ערך גאולה ס"ג. וש"נ). וראה גם בחיי וארא ו, ח.

*) אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ס"ע רפח ואילך. המו"ל.

5) וארא ו, ו־ז.

6) שם, ח.

7) דאף שכל גאולה (גם גאולה פרטית שאינו „גאולה דגלות . . אלא שיגאלנו מן הצרות כו'" „שם גאולה עלה" (מגילה יז, ב ובפרש"י) — הרי זה חידוש, ומובן (מזה גופא) שעיקר שם גאולה הוא בנוגע ל„גאולה דגלות" (ששלימותה תהי' בגאולה האמיתית והשלימה). וכפשטות דברי רבא בגמרא מגילה שם: „גאולה בשביעית . . מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית". ורק אח"כ מבאר, ש„מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא".

8) וכלשון ניגון (חב"ד) הידוע: זאָל שוין זיין די גאולה [כפי שניגנו לפני שיחה זו]. ועוד לשונות וניגונים כיו"ב — ע"פ מנהג ישראל.

9) ויק"ר ס"פ אמור (ספל"ב). שהש"ר פ"ד, א (ז). קה"ר רפ"ד.

וואָרט „גולה" („וגולה על ראשה"[10]) זיינען פאַראַן צוויי פירושים: „תרין אמוראין, חד אמר גולה (לשון גלות) וחד אמר גאולה". וידוע דער ביאור אין דעם[11], אַז „תוספת האלף שעל ידו נעשה מבחי' גולה בחי' גאולה" גייט אויף דער אל"ף פון „אלופו של עולם", וואָס דורך דער עבודה פון אַ אידן אין גלות צו „אַריינשטעלן" (ממשיך און מגלה זיין) דעם אל"ף דער אלופו של עולם אין גלות[12], ווערט פון „גולה" – „גאולה".

ולכאורה אינו מובן: גאולה איז פונקט פאַרקערט פון גלות. איז היתכן אַז (דער וואָרט) גאולה איז אין זיך כולל דעם וואָרט „גולה" (גלות), און נאָכמער: גאולה באַשטייט (און ווערט אויפגעמאַכט) דוקא פון (דעם וואָרט) גולה, ביז אַז רוב ה־אותיות פון „גאולה" זיינען גאָר „גולה"[13], און די הוספה באַשטייט נאָר פון דעם איינציקער אות אל"ף; און אויך דער ראש התיבה[14] (פון גאולה) בלייבט דער גימ"ל פון „גולה"?!

ג. וי"ל דעם ביאור אין דעם:

גאולה איז ניט דער טייטש, אַז דורך אַרויסגיין פון גלות פאַרלאָזט מען דעם לעבן, די פעולות און דער וועלט וואָס איז געווען (פריער) אין גלות. אדרבה: גאולה הייסט, אַז די מציאות וואָס איז פריער געווען פאַרשקלאַפּט אין גלות ווערט (ניט בטל ח"ו, נאָר) אויסגעלייזט.

און דער אויפטו ושלימות פון גאולה האמיתית והשלימה איז, אַז אַלץ ווערט אויסגעלייזט. קיינע ענינים בלייבן ניט „פאַרלאָרן" ח"ו אין גלות, מזועט קיין זאַך ניט איבערלאָזן אין גלות. אפילו די „נדחים" און „אובדים" (וואָס ווערן אַזוי אָנגערופן אין תורת אמת[15]) – וועלן נגאל ווערן. די גאולה וועט זיין אַן אמת'ע און פולקאָמענע גאולה בכמות ובאיכות פון אַלע זאַכן, פון דעם כלל גדול בהם ביז דעם פרט שבפרט שבהם: יעדער איד און אַלע אידן – „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[16], און אויך חלקם בעולם – „כספם וזהבם אתם"[17], מיט אַלע זייערע פעולות און אויפטועכצן אין גלות. די גאולה וועט אויסלייזן יעדער מענטש און אַלע מענטשן (אויך אומות העולם) און אַלע עניני העולם, און יעדערען בפרט עם כל עניניו.

אַלע (חיוב'דיקע) זאַכן אין גלות פאַר־בלייבן אויך ווייטער, נאָר עס ווערט בטל זייער גלות־צושטאַנד: עס ווערט בטל דער העלם והסתר וואָס פאַרדעקט אויף זייער אמת'ע און פנימיות'דיקע מציאות[18], און די פאַרשקלאַפונג צו די דרכי הטבע וגשמיות העולם וואָס קומט דערפון אַרויס.

---

10) זכרי' ד, ב.

11) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה גם אוה"ת כא ע' רעג. בהעלותך ס"ע תכג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

12) שהרי „בכל מקום שגלו שכינה עמהן . . גלו לבבל שכינה עמהן" (מגילה כט, א) – כפירוש הא' (במדרש שם) ב„וגולה על ראשה", ש„גלה לבבל וגלתה שכינה עמהן", „דהיינו מה שהאלקות הוא מוסתר והעולם נראה יש ודבר נפרד כו'" (לקו"ת שם, א).

13) וגם לא נשתנה הצירוף (סדר האותיות) של „גולה".

14) להעיר ש„לשון נוטריקון מן התורה" (שבת קה, א).

15) ישעי' כז, יג. וראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, א. ובכ"מ. סה"מ אידיש ע' 78 ואילך.

16) כמ"ש ביצי"מ (בא י, ט). ו„כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו).

17) ישעי' ס, ט.

18) ראה הערה 12.

און ווי דער רמב"ם פסק'נט[19]: „אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהי' שם חידוש במעשה בראשית, אלא עולם כמנהגו נוהג . . אמרו[20] חכמים[21] אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד", דער אויפטו וועט דעמולט זיין — אַז „ויחזרו כולם לדת האמת"[22], „ויתקן (משיח) העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר[23] כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"[24].

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער וואָרט „גאולה" איז כולל דעם וואָרט „גולה", אָבער — מיט אַ תוספת אל"ף: די גאולה איז ניט מבטל (די עבודה אין) גלות, אדרבה: די גאולה באַשטייט פון אויפהויבן (דעם לעבן אין) „גולה" (דורך אויסלייזן אַלע ענינים פון גלות) און דערפון גופא מאַכן „גאולה" — דורך דעם וואָס מ'איז מגלה אין אַלע ענינים פון „גולה" דעם אל"ף פון אלופו של עולם — מ'נעמט אַראָפּ דעם העלם והסתר אין די עניני גלות וועלכע פאַרדעקט אויף איר אמת'ע מציאות און תכלית, מ'איז מגלה דעם אלופו של עולם שבזה — די תכלית פון אַלע עניני גלות צוליב וועלכער דער אויבערשטער האָט זיי באַשאַפן — אַזוי אַז פון „גולה" ווערט „גאולה".

גאולה איז דער גילוי האל"ף (פון אלופו של עולם) אין „גולה" — דער גילוי האמת והפנימיות פון אַלע עניני הגלות, און אַלע פעולות אין זמן הגלות: דער גילוי אלקות אין כל עניני העולם — ווי דאָס איז אַלץ מגלה „כבודו" של הקב"ה (וואָס „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"[25]) — פון אלופו של עולם.

ד. האמור לעיל איז אַ הסברה ווי „גאולה" איז אין זיך כולל „גולה", ווייל די כוונה איז אַז גאולה זאָל אויפהויבן (אויך) דעם גלות. מ'דאַרף אָבער האָבן ביאור: פאַרוואָס איז דאָס (די עלי' פון גולה) אַזאַ ענין עיקרי אין גאולה, ביז אַז אין דעם באַשטייט איר נאָמען „גאולה" (גולה בתוס' אל"ף), וואָס אַ נאָמען באַווייזט אויף מהות הדבר[2]?

נאָכמער: דער אויפטו פון גאולה באַשטייט ניט נאָר אין דער עלי' פון די עניני גלות ועניני העולם, נאָר אין דער גאולה (בתקופה השני' — לאחרי התקופה הראשונה וועגן וועלכער דער רמב"ם הנ"ל רעדט[26]) וועלן זיך אויפטאָן נייע, גאָר נייע ענינים בשינוי מנהגו של עולם (ביז דעם ענין עיקרי ויסודי פון תחיית המתים[27], וואָס איז אַ חידוש במעשה בראשית). איז היתכן אַז דער גאַנצער מצב לעתיד לבוא (אויך דאָס וואָס איז למעלה מעולם וגלות — בתקופה שני') ווערט אָנגערופן מיט אַ שם כללי: „גאולה" — „גולה" בתוספת אל"ף?!

---

19) הל' מלכים פי"ב ה"א. וראה עבוה"ק ח"ב פל"ח.

20) שם ה"ב.

21) ברכות לד, ב. וש"נ.

22) שם ה"א.

23) צפני' ג, ט.

24) רמב"ם שם פי"א ה"ד.

25) אבות ספ"ו.

26) ראה „דבר מלכות" — חידושים וביאורים בהל' מלכים (קה"ת תנש"א) סימן ג (מלקו"ש חכ"ז ע' 191 ואילך). סימן ד (מהדרן על הרמב"ם — נאמר יו"ד שבט תשמ"ז (נדפס בסה"ש תשמ"ז)). וראה גם הדרן על הרמב"ם (משיחות ש"פ לך לך) ש.ז. (לעיל ח"א ע' 98 ואילך). ועוד.

27) אחד מי"ג העיקרים (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ג). ועד שהכופר בזה אין לו חלק לעוה"ב (סנהדרין ר"פ חלק. רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ו).

איז דערפון מובן, אַז כללות הגאולה — אויך די ענינים נעלים שבה — איז פאַרבונדן מיט דער עבודה פון אַריינשטעלן דעם אל"ף פון אלופו של עולם אין „גולה". ביז אַז דאָס מאַכט אויף די גאולה (אַזוי ווי דער וואָרט „גאולה" ווערט אויפגעמאַכט פון אותיות „גולה" בתוס' אל"ף), און אַלע עניני גאולה ווערן נמשך און הויבן אויף די „גולה", כדלקמן.

ה. דער ביאור אין דעם וועט מען פאַרשטיין לויט דער ערשטער משנה אין היינטיגן פרק, פרק שלישי פון פרקי אבות: „הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה", און דערנאָך איז די משנה ממשיך אויסרעכנען די „שלשה דברים" — „דע מאין באת, ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו'".

שטעלט זיך די שאלה — מנינא למה לי[28]: וואָס איז דאָ נוגע דער מספר אַז עס זיינען פאַראַן „שלשה דברים"? און אפילו אויב ס'איז נוגע דער מספר, פאַרוואָס דאַרף עס דער משנה אויסטייטשן, יעדערער קען דאָך אַליין ציילן בהמשך ה־משנה אַז מ'רעכנט אויס שלשה דברים?

ויש לומר איינער פון די ביאורים אין דעם:

דברי המשנה „הסתכל בשלשה דברים" [וואָס לשון המשנה איז „דבר קצר וכולל ענינים רבים"[29]] מיינט ניט נאָר די דריי זאַכן וועלכע ווערן אויסגערעכנט ווייטער אין משנה, נאָר אויך דער ענין פון „שלשה דברים" בכלל: די משנה זאָגט אַן אַ הוראה: „הסתכל בשלשה דברים" — אַ מענטש דאַרף מסתכל זיין (אַ הסתכלות בעיון) אין „שלשה דברים"[30], און דורך דעם „אין אתה בא לידי עבירה":

איינער קען מיינען אַז ביי אים דאַרפן זיין נאָר צוויי ענינים: ער אַליין און דער אויבערשטער כביכול וועמען ער דינט, „אני נבראתי לשמש את קוני"[31].

זאָגט די משנה — „הסתכל בשלשה דברים": אַ מענטש דאַרף זיך צוקוקן (מסתכל זיין) און זעען (אַז עס זיינען פאַראַן) „שלשה דברים": נוסף צו זיין מציאות („אני") און די מציאות פון דעם אויבערשטן („קוני") כביכול — איז דאָ אַ דריטע זאַך: די מציאות העולם וועלכע דער אויבערשטער האָט באַשאַפן, און דורך וועלכער אַ איד איז משמש את קונו[32].

די תכלית[33] פון בריאת העולם און פון ירידת הנשמה למטה אין אַ גוף גשמי בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו איז — צוליב אויספירן די כוונה פון „נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[34], אַז אַ איד דורך זיין עבודה זאָל מברר ומזכך זיין זיין גוף ונפש החיונית און די גשמיות וחומריות העולם, און מאַכן דערפון אַלעס אַ דירה צו דעם אויבערשטן.

וואָס דאָס טוט ער אויף דורך זיין

---

28) לשון הש"ס — שבת עג, ריש ע"ב. וש"נ.

29) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

30) וכיון שלשון המשנה הוא „דבר קצר (וכולל ענינים רבים)" — אין צריך לפרש מה הם ה„שלשה דברים".

31) משנה וברייתא סוף קידושין.

32) ראה גם שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ח ס"ט (סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 435). ש"פ אמור תשמ"ט ס"ז (סה"ש תשמ"ט ח"ב ס"ע 439 ואילך). ש"פ אחו"ק תש"נ ס"ז (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 434־5).

33) בהבא להלן — ראה תניא פל"ו ואילך. ובכ"מ.

34) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו.

עבודה בגוף למטה בקיום התומ"צ, וואָס (רוב) מצוות נתלבשו בדברים גשמיים[35], און דורך מקיים זיין אַ מצוה מיט אַ דבר גשמי איז מען מברר ומזכך דעם דבר גשמי און מ'מאַכט דערפון אַ כלי צו אלקות. ווי דורך מצות צדקה [ש„שקולה כנגד כל המצוות"[36], „עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה"[37]] — אַז אַ איד נעמט „מיגיע כפיו", פון די גשמיות'דיקע געלט וואָס ער האָט פאַרדינט, און „נותן חיי נפשו לה'"[37]. ועד"ז אין אַלע מצוות.

און דער ענין השלישי („הסתכל בשלשה דברים") צו מאַכן אַ דירה בתחתונים — איז (ניט קיין זייטיקער ענין, נאָר אדרבה: דאָס איז) נוגע צו דער שלימות פון די צוויי (כביכול): דער אויבערשטער און דעם אדם העובד, וואָרום „נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים", און „זה כל האדם ותכלית בריאתו וירידתו לעוה"ז להיות לו ית' דירה בתחתונים"[38].

ועד כדי כך איז דאָס נוגע צו דעם אדם (ער זאָל זיין „הסתכל בשלשה דברים") — אַז צוליב דעם איז געוואָרן ירידת נשמתו למטה ע"י הקב"ה: ניט קוקנדיק אויף גודל העילוי פון דער נשמה למעלה, „נשמה[39] שנתת בי טהורה היא"[40] וואו ס'איז ניטאָ קיין אָרט אויף היפך הטהרה, האָט דער אויבערשטער איר אַראָפּגעשיקט, „אתה[39] בראתה, אתה יצרתה, אתה נפחתה בי", ביז אין עולם העשי' הגשמית, וואו ס'איז דאָ „את החיים ואת הטוב"[41], און אויך דער דרך השני פון היפך הטהרה (ביז אַז די נשמה דאַרף דאָרט אָנקומען צו שמירה, „ואתה[42] משמרה בקרבי"[42]) — בכדי אויספירן די כוונה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים.

דלכאורה: ירידת הנשמה בגוף איז היפך פון הנהגתו הרגילה של הקב"ה, וואָס ער איז דער מקור ותכלית הטוב והחסד, ומטבע הטוב להטיב[43], ומצד החסד והטוב האָט דאָך שטענדיק געדאַרפט זיין עליות, און דאָ נעמט דער אויבערשטער אַ נשמה און איז איר מוריד למטה, אַ „ירידה גדולה ובחי' גלות ממש"[44], „מאיגרא רמה לבירא עמיקתא"[45]!

איז דערפון פאַרשטאַנדיק דער גודל העילוי (והחסד) פון דער עבודה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים, אַז צוליב דעם איז כדאי אַראָפּשיקן די נשמה למטה, ניט צוליב די נשמה עצמה („כי הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל"[46]), נאָר צוליב מתקן זיין דעם גוף ונה"ב וחלקו בעולם, בכדי מאַכן אַ דירה בתחתונים. וואָרום דורך דער ירידה ועבודת הנשמה למטה צו מאַכן אַ דירה בתחתונים, ווערט אויפגעטאָן נאָך אַ העכערער ענין ווי עבודת הנשמה עצמה למעלה — דער גילוי פון עצמותו ית'[47] אין תחתונים.

---

35) ראה גם תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, סע"ב ואילך).

36) ב"ב ט, א.

37) תניא פל"ז (מח, ב).

38) שם (מט, סע"א).

39) נוסח ברכות השחר.

40) ראה לקו"ת בחוקותי מו, סע"ד ואילך. ר"פ דברים. ובכ"מ.

41) נצבים ל, טו.

42) ראה לקו"ת דברים שם. אוה"ת שמות (כרך ז) ע' ב'תקיח.

43) עמק המלך שער שעשועי המלך רפ"א. שעהיוה"א פ"ד. שומר אמונים ויכוח ב' סי' יד.

44) כי גם כשיהי' צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים לא יגיע למעלות דביקותו בה' בדחילו ורחימו בטרם ירידתו לעוה"ז החומרי לא מינה ולא מקצתה כו' (תניא שם (מח, סע"א)).

45) ע"פ לשון חז"ל — חגיגה ה, ב.

46) תניא שם (מח, ב).

47) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנא־ג. וש"נ.

ביז אַז דער עילוי ווערט נמשך און אויפגעטאָן אויך אין דער נשמה (שירדה למטה), אַז נוסף צו דעם וואָס די נשמה דערגרייכט צו אַ העכערע דרגא (של־מעלה ממקום שמשם ירדה), דער גילוי התוקף פון דער נשמה, באַקומט די נשמה אויך אַ שייכות צו דעם גילוי פון עצמותו ית' וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך (עבודת הנשמה למטה אין מאַכן) דער דירה ב־תחתונים[48].

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק הוראת המשנה „הסתכל בשלשה דברים": ניט קוקנדיק אויף דעם גודל העילוי פון דער נשמה פון אַ אידן, „חלק אלוקה ממעל ממש"[49], דאַרף זיין עבודה באַשטיין אין דעם, אַז נוסף לזה וואָס ער מאַכט פון זיך אַליין אַ „דירה" צום אויבערשטן דורך אַנטפּלעקן זיין נשמה אין זיין גוף הגשמי (דעם עילוי בהנשמה וואָס קומט דורך דעם אַרויס) — זאָל ער אויך זיין „הסתכל בשלשה דברים", און מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים פון עולם, אַז דער עולם עצמו ווערט אַ דירה צום אויבערשטן.

און דורך דעם דערגרייכט אויך דער אדם עצמו צו זיין שלימות (ווייל „זה כל האדם ותכלית בריאתו כו'"), און אע"פ וואָס דאָס איז פאַר אים אַ ירידה (בחיצו־ניות ו)לפי שעה, ווערט דוקא דורך דעם דער עילוי אין אים אַליין — אַז „אין אתה בא לידי עבירה": דורך זיין עבודה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים (הסתכל בשלשה דברים), איז „אין אתה בא לידי עבירה", אפילו ניט צו „לידי", די אפשריות צו טאָן אַן עבירה.

ו. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין דער ענין פון „גאולה" אותיות גולה ב־תוספת אל"ף:

גאולה איז (ניט מבטל „גולה", נאָר איז) אין זיך כולל „גולה", ואדרבה: זי הויבט אויף גולה דורך אַריינשטעלן און מגלה זיין אין איר אלופו של עולם — ווייל די כוונה איז צו מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים, כולל ווי די תחתונים זיינען אין גלות, צו מגלה זיין אלופו של עולם אין תחתונים במצבם ווי זיי שטייען אין גלות.

ואדרבה: אין דעם באַשטייט דער תוכן ומהות פון גאולה [אויך די עניני גאולה שלמעלה מעולם וגלות, דער שינוי במנ־הגו של עולם, אַזוי ווי תחיית המתים[50]] — „גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי"[51], ביז אַז עס ווערט אַ דירה לו יתברך בתחתו־נים, לו לעצמותו[52].

און דעריבער איז דער ענין פון גאולה תלוי אין „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[51] (גולה), די עבודה פון אַריינ־שטעלן דעם אל"ף (אלופו של עולם) אין גולה, ביז אַז דורך דעם ווערט אויפגע־מאַכט גאולה [רוב האותיות און ראש תיבת גאולה איז — „גולה", כנ"ל ס"ב].

דאָס הייסט: נוסף לזה וואָס די (עלי' גדולה פון דער) גאולה קומט דורך דער ירידה אין גלות [ע"ד גילוי תוקף אור

---

48) בארוכה ע"ד ב' ענינים אלו — ראה לקו"ש חט"ו ע' 246 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' שכ. סה"מ מלוקט ח"ה ע' רמג ואילך. ועוד.

49) תניא רפ"ב.

50) כמ"ש בתניא רפל"ז: תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות". וי"ל ש„ימות המשיח" קאי על תקופה הראשונה (שלא „יבטל דבר ממנהגו של עולם") ו„תחיית המתים" קאי על תקופה השני'.

51) ל' התניא שם.

52) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ — נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא.

הנשמה ע״י ירידתה למטה], ווערט גאולה אויפגעמאַכט פון „גולה״ (בתוס׳ אל״ף עצמה[53] — די דירה לעצמותו ווערט אויפגעטאָן אין תחתונים עצמם [ע״ד דער עילוי וואָס ווערט אויפגעטאָן אין נשמה דורך דער דירה בתחתונים][54].

* * *

ז. ענין הנ״ל איז נאָכמער אונטערשטראָכן אין דעם איצטיגען זמן בשנה: (א) ימי הספירה, ובהם עצמם (ב) דער פערטער שבת פון די „שבע שבתות תמימות״[55] — מלכות שבנצח, (ג) פרשת השבוע — אחרי־קדושים, און די פרשה וואָס מ׳הויבט אָן לייענען בתפלת המנחה — פ׳ אמור, (ד) י״ג אייר.

די עבודה פון ספירת העומר — דער בירור פון די שבעה מדות (פון נה״ב), עיקר העבודה בזמן הזה (זמן הגלות)[56] — באַשטייט אין דעם, אַז נוסף צו „ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה״[57] — ווערט דורך דעם אויפגעטאָן אויך אין עולם ובכל העולמות: „ועל ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות״[57]. און דורך דעם[58] קומט צו (נאָכמער) אין דער נשמה פון דעם אדם העובד, ווי מ׳איז ממשיך אין דער תפלה (לאחרי „יושפע שפע רב בכל העולמות״): „ולתקן את נפשותינו ורוחותינו ונשמותינו מכל סיג ופגם ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה״ — ע״ד „אין אתה בא לידי עבירה״ (תיקון ועליית האדם) און די עבודה בעולם.

און דורך דער עבודה פון ספירת העומר — אַריינשטעלן דעם אל״ף אין „גולה״, דורך בירור השבע מדות — ברענגט מען די גאולה, און „יחזיר לנו עבודת בית המקדש למקומה במהרה בימינו אמן סלה״ (ווי מ׳זאָגט אין דעם „הרחמן״ תיכף נאָך דער ברכה[59]).

אין די ימי הספירה עצמם — וואָס טיילן זיך בכללות אויף „שבע שבתות תמימות״ [ובפרט בשנה זו, וואָס מ׳האָט אָנגעהויבן ציילן „ממחרת השבת״[55] כפשוטו] שטייט דאָס נאָכמער בהדגשה אין דעם פערטן שבת, ווען מ׳איז מסיים די ספירה פון מדת הנצח, ביז שלימותה — מלכות שבנצח [נאָך דעם סיום פון מדת החסד ביז מלכות שבחסד, מדת הגבורה

---

53) וזהו הטעם ש„יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא״ (אבות פ״ד מי״ז), מפני המעלה בעבודה „בעולם הזה״ דוקא (גילוי האל״ף ב„גולה״), בעשיית דירה בתחתונים (תענוג בורא), שלמעלה „מכל חיי העולם הבא״ (תענוג נברא), ובעולם הבא יהי׳ גילוי ענין זה למטה (ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 243 ואילך).

54) ולכן שלימות השכר תהי׳ לנשמות בגופים דוקא, בתחיית המתים (לקו״ת צו טו, ג. ובכ״מ (נסמנו בסה״מ מלוקט ח״ד ע׳ קעז הערה 7)) — כדעת הרמב״ן (בשער הגמול בסופו). ואדרבה: לע״ל תהי׳ הנשמה ניזונית מן הגוף (ראה המשך וככה תרל״ז פצ״א־ב. המשך תרס״ו ע׳ תקכח. ס׳ השיחות תורת שלום ס״ע 127 ואילך. לקו״ש ח״כ ע׳ 44. חכ״א ע׳ 88. ועוד). וראה סה״מ מלוקט ח״ה ע׳ רנ ואילך.

55) אמור כג, טו.

56) ראה בארוכה מאמרי אדהאמ״צ דברים ח״א בתחלתו.

57) נוסח ה„רבונו של עולם״ לאחרי ספה״ע.

58) ועפ״ז י״ל סדר התפלה, שהענין דתיקון „נפשותינו כו׳״ נאמר לאחרי הענין דהשפעת „שפע רב בכל העולמות״, דלכאורה מקומו שייך לעיל לאחרי שהאדם מתפלל על תיקון עצמו („ואטהר ואתקדש כו׳״), ורק לאחרי זה צ״ל התפלה ע״ד ההשפעה בעולם? וי״ל, כי הפעולה בעולם מוסיפה בעבודת הנשמה עצמה „לתקן את נפשותינו כו׳״, כבפנים.

59) כ״ה בסידורו של רבינו הזקן (ובכמה סידורים). וראה לעיל ח״א ע׳ 444 הערה 80.

ביז מלכות שבגבורה און מדת התפארת ביז מלכות שבתפארת] – דער נצחון איבער דעם (העלם והסתר פון) גלות, ביז נצח שבנצח, און הוד שבנצח – די שיינ־קייט אין דעם נצחון, און יסוד שבנצח – דער יסוד וקביעות פון דעם נצחון, ביז מלכות שבנצח – דער נצחון פון מלכא משיחא בגאולה האמיתית והשלימה.

ח. אָנהויבס פ' אחרי רעדט זיך וועגן עבודת אהרן כהן גדול בקדש הקדשים – „בזאת יבוא אהרן אל הקודש גו'"[60].

אַ מעין ודוגמא צו דעם מצב הגאולה איז – דער כהן גדול אין קדש הקדשים: קדש הקדשים איז דער הייליקסטער אָרט אין דער וועלט. אַן אָרט וואו עס האָט מאיר געווען אלקות בגלוי (אָן העלמות והסתרים). צוזאַמען דערמיט איז דאָס געווען אַ מקום גשמי בעולם הזה, און דער כהן גדול איז דאָרט אַריין אַלס אַ נשמה בגוף [ניט ווי ס'איז געווען באַ נדב ואביהוא, רצוא בלי שוב[61]].

מעין זה איז געווען באַ יעדער כהן, וואָס צוזאַמען דערמיט וואָס „הכהנים הובדלו . . שנאמר[62] ויבדל אהרן להקדי־שו קדש קדשים"[63] (למעלה מעולם), האָט ער געטאָן זיין עבודה דוקא אַלס נשמה בגוף אין עולם, אַן עולם וואו ס'איז דאָ אַן אָרט אויף היפך הטהרה – און דוקא דאָרטן איז ער מקיים דעם ציווי (בריש פ' אמור) „אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו". וואָס שלי־מות ענין הטהרה וועט זיין בגאולה האמי־תית והשלימה [ומעין הכנה לזה איז אויך דאָ בזמן הגלות, אַז כהנים זיינען נזהר פון עניני טומאה, וי"ל שזהו גם הכנה צו דער שלימות הטהרה לע"ל[64], כולל דורך דעם וואָס „אמור גו' ואמרת" – „להזהיר גדו־לים על הקטנים"].

ונוסף צו דער זהירות (להזהיר) פון היפך הטהרה, האָט אַ כהן געדאַרפט טאָן זיין עבודה בביהמ"ק (קדושה) אָנגעטאָן אין די בגדי כהונה, וועלכע זיינען געווען „לכבוד ולתפארת"[65] (שלימות בגשמיות). ועפ"ז יש לבאר, פאַרוואָס אַ כהן ששימש „מחוסר בגדים" איז עבודתו פסולה[66], „בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם"[67] – אע"פ וואָס ענינם[68] פון די בגדי כהונה איז געווען (בעיקר) „לכבוד ולתפארת" (וואָס דאָס איז לכאורה ניט אַזוי נוגע צו דער עצם עבודה)? נאָר שלימות העבודה אין משכן באַשטייט דערפון אַז דאָס זאָל זיין בתכלית השלימות וההידור „לכבוד ולתפארת", אויך בגשמיות כפשוטה – אויפן שענסטן און בכבוד'יסטן אופן בכל ביז – בגשמיות העולם, מ'נוצט אויס פאַר דער עבודה אין קדושה אַלע מעגלעכ־קייטן פון עוה"ז.

ובשלימות – איז דער ענין הכהונה באַ דעם כהן גדול (וועלכער האָט געטראָגן שמונה בגדים).

ועפ"ז אולי יש לומר הטעם פאַרוואָס

---

60) טז, ג.

61) ראה לעיל ע' 496. וש"נ.

62) דה"א כג, יג.

63) רמב"ם הל' כלי המקדש רפ"ד – מפסחים קד, א.

64) כמ"ש (יחזקאל לו, כה) „וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו'".

65) תצוה כח, ב.

66) משנה זבחים טו, ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י ה"ד.

67) זבחים יז, ב. וש"נ. רמב"ם שם. וראה בכ"ז אנציקלופדי' תלמודית ערך בגדי כהונה (ע' שלג). וש"נ.

68) ראה רמב"ן עה"פ (תצוה שם) „ועשית בגדי קדש גו' לכבוד ולתפארת": שיהי' נכבד ומפואר במלבושים נכבדים ומפוארים. ואכ"מ.

דער כהן גדול דאַרף זיין „גדול מאחיו . . בעושר"[69] — ווייל די שלימות הקדושה פון כהן גדול איז פאַרבונדן דערמיט אַז דאָס ווערט נמשך מיט שלימות בכל ביז אין גשמיות העולם (עושר).

וע"פ המבואר אין מדרש (עה"פ „בזאת יבוא אהרן")[70] „בכל שעה שהוא (הכהן גדול) רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה" („בזאת") — יש לומר, אַז מקומו ה־אמיתי פון דעם כהן גדול איז אין (דרגת) קדש הקדשים, און אַזוי וועט זיין בגלוי בגאולה האמיתית והשלימה ווען עס וועט זיין שלימות האדם והעולם וביטול כל ענינים הפכיים (משא"כ לפני זה איז מען ניט קיין כלי אויף דעם „בכל שעה"). וואָס דעמולט וועט זיין די שלימות הגילוי פון המשכת קדושה בגלוי למטה (אין בית ה־מקדש השלישי), אַ דירה לו יתברך בתח־תונים, כנ"ל.

ט. אַזוי ווי אַלע עניני תורה (מלשון הוראה[71]), איז אין דעם אויך דאָ אַ הוראה פאַר יעדער איד:

אַלע אידן זיינען „ממלכת כהנים"[72], „כהנים גדולים"[73], ובגלוי ובשלימות וועט עס זיין בגאולה האמיתית והשלימה[74]. ובמילא האָט יעדער איד אַ שייכות — אַלס נשמה בגוף — צו דער קדושה פון קדש הקדשים (שלימות הקדושה). וכפס"ד ה־רמב"ם[75] „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו אותו . . ה"ז נתקדש קדש קדשים כו'".

וע"פ מדרש הנ"ל, אַז „בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס", י"ל אַז יעדער איד האָט בכח (ווי ער שטייט למטה אַ נשמה בגוף) צו זיין בדרגת „קדש הקדשים", ווי"ל אַז אַזוי וועט זיין בפועל לעתיד לבוא.

[ויומתק ע"פ דער סיפור אין נביאים[76], אַז בזמן הסכנה האָט יהושבע באַהאַלטן יואש'ן (וואָס ער איז געווען מזרע הממלכה) און מניקתו „בחדר המטות"[77], „בעליית בית קדשי הקדשים"[78], „ויהי אתה בית ה' מתחבא שש שנים גו'"[79]. וואָס דערפון איז מובן, אַז זייענדיק אין קדש הקדשים האָט ער דאָרט געהאַט אַלע זיינע צרכים גשמיים: אכילה ושתי' ושינה[80]. ויש לומר, ווייל באמיתית הדברים איז מקומו פון יעדער איד אין קדש הקדשים (ווי עס וועט זיין בגלוי בגאולה האמיתית והשלימה). נאָר דאָס איז נתגלה געוואָרן בפועל — דורך דער ירידה (סכנה), ע"ד ווי דער עילוי הגאולה קומט דורך דער עבודה אין „גולה"].

ווי פאַרשטאַנדיק אויך פון דעם ציווי (ונתינת כח) בהתחלת פ' קדושים [די

69) יומא יח, א. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ה.

70) ויק"ר פכ"א, ז. ועוד.

71) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

72) יתרו יט, ו. וראה זבחים יט, רע"א (בהמשך להסוגיא ע"ד בגדי כהונה): „זימנא חדא הוה קאימנא קמי' דאיזגדר מלכא והוה מדלי לי המיינאי ותיתיי' ניהלי' ואמר לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כתיב בכו'", „וצריכין אתם לנהוג עצמכם בתפארת של כהנים" (פרש"י שם).

73) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פרק עט (פ). — וי"ל השייכות ד„ממלכת כהנים" ל„כהנים גדולים", כי כהן גדול הוא מלך שבכהנים, „ראש לכל הכהנים" (ל' הרמב"ם שם פ"ד הי"ב).

74) ראה בעה"ט שם: ולעתיד לבוא תחזור להם כו'.

75) הל' שמיטה ויובל בסופן.

76) מלכים־ב יא, א ואילך. דברי הימים־ב כב, יא ואילך.

77) מלכים שם, ב. דה"י שם.

78) פרש"י עה"פ.

79) מלכים שם, ג. דה"י שם, יב.

80) וראה גם שיחת ליל ד' דחג הסוכות שנה זו.

פרשה וואָס מ'האָט געלייענט דעם שבת צוזאַמען מיט פ' אחרי] — „קדושים תהיו כי קדוש אני": זייענדיק אַ נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי (וואָס דאַרטן איז שייך דער ציווי פון „קדושים תהיו, „הוו פרו־שים"[81])

— שטייט אַ איד אין אַ מצב של קדושה, ביז די קדושה הכי נעלית פון קדושתו של הקב"ה, כפירוש החסידות[82] אויף דרשת חז"ל[83] „יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני" — „יכול כמוני" בניחותא, בדרגת הקדושה פון „קדוש אני".

י. ויש לקשר כל זה אויך מיט דעם שם בעל היאָרצייט[84] פון י"ג אייר[85] — ישראל ארי־ה ליב.

ובהקדים, אַז אע"פ וואָס דאָס איז לכ־אורה אַ שם פון אַן איש פרטי, האָט דאָס אַ שייכות מיט אַלע אידן[86] (וואָרום אַלע אידן זיינען אַ מציאות אחת, קומה אחת שלימה[87]). ובפרט אַז שמו הראשון איז ישראל — דער שם כללי פון יעדער איד און אַלע אידן [וכידוע[88] אויך אַז נשמת יעקב (וואָס שמו איז ישראל[89]) „כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם"].

ועפ"י הוראת אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הידועה[90], אַז „עניני עבודה שיכולים לקשר בדברי התניא . . מותר לדבר ול־הרחיב בהם הדבור" (אע"פ וואָס אַזוי איז דאָ די זהירות אין זאָגן פירושים בספר התניא[91]) — איז עד"ז מובן בנדו"ד: כדאי ונכון צו מבאר זיין אַ הוראה פון שם בעל היאָרצייט — בשעת דאָס קען צוגעבן אין יראת שמים און עבודת ה'.

„ישראל"[92] — דער שם הכללי פון אידן (כנ"ל) — האָט אין זיך צוויי ענינים הפכיים לכאורה: (א) „ישראל" איז ר"ת „יש ששים ריבוא אותיות לתורה"[93], וואָרום עס זיינען דאָ ששים ריבוא נשמות ישראל כלליים (און יעדערע פון זיי טיילט זיך אויף ששים ריבוא נשמות פרטיים[94]), און יעדע נשמה איז כנגד איין אות פון די ששים ריבוא אותיות לתורה, וואָס דער אות איז זיין מקור החיות כו'. און (ב) „ישראל" איז על שם „כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל"[95].

דער ענין פון „שרית עם אלקים וא־נשים ותוכל" באַווייזט אויף דער עבודה און מלחמה נגד העולם — „עם אלקים" (שרו ומלאך של עשו[95]), „ואנשים" (עשו ולבן[96]) — וואָס דאָס איז לכאורה פונקט פאַרקערט פון דעם וואָס „ישראל" איז ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה, ווי

81) פרש"י ר"פ קדושים.

82) ראה מאור עינים עה"פ (מז, ב). אוה"ת עה"פ.

83) ויק"ר עה"פ (פכ"ד, ט).

84) כן נקרא („יאָרצייט" באידיש) גם בספרים שבלשון הקודש. וגם אצל אחבנ"י הספרדים (שאינם מבינים שפה זו). ולפעמים מוסיפים הפירוש בלה"ק: „יום השנה".

85) הוו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו' ישראל ארי' ליב, אחיו של — יבלחט"א — כ"ק אדמו"ר שליט"א. נולד ג' (?) סיון תרס"ט. נפטר י"ג אייר תש"ב. המו"ל.

86) ועאכו"כ עם יוצאי חלציו שי'.

87) לקו"ת ר"פ נצבים. וראה תניא פל"ב (מא, א): כולן מתאימות ואב א' לכולנה כו'.

88) אגה"ק ס"ז.

89) וישלח לב, כט.

90) אגרות־קודש שלו ח"ב ע' תשב. ושי"נ. וראה גם ס' השיחות תש"ב ס"ע 83 ואילך.

91) ראה במקומות שבהערה הקודמת.

92) ראה גם (באופן אחר) שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר תשמ"ה. שיחת פסח שני תשמ"ז.

93) מגלה עמוקות אופן קפו.

94) ראה תניא פל"ז (מח, א).

95) ב"ר פע"ז, ג. פרש"י וישלח לב, כה.

96) פרש"י עה"פ.

נשמות ישראל זיינען פאַרבונדן מיט תורה שלמעלה מעולם.

וי"ל דעם ביאור אין דעם (אין עבודת ה'):

לכל לראש דאַרף יעדער איד וויסן אַז ער איז „ישראל" — זיין מקור ושורש החיות איז פון זיין אות אין תורה, און דעריבער, דאַרף יעדער זאַך וואָס ער טוט זיין מיוסד ועפ"י הוראות התורה.

דערצו דאַרף ער וויסן, אַז שלימות עבודתו (אַלס ישראל) באַשטייט אין דעם, אַז ער זונדערט זיך ניט אָפּ פון דער וועלט אַרום אים, נאָר „הסתכל בשלשה דברים": נוסף צו זיין עבודה מיט זיך אַליין („ישראל" פאַרבונדן מיט זיין אות בתורה), דאַרף ער טאָן די עבודה פון לעשות לו יתברך דירה בתחתונים — אַלס ישראל דורך אַרויסגיין (צוזאַמען מיט די הוראות התורה) אין וועלט, און האָבן צוטאָן מיט „אלקים" (מלאך) — די כחות הטבעיים ב־עולם (כמאחז"ל[97] „אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל"), און „אנשים", „עשו ולבן" (אומות העולם) — און דאָרט אויפמאַכן אַ דירה פאַר דעם אויבערשטן ע"פ די הוראות התורה (פון די יש ששים ריבוא אותיות לתורה), דורך דעם וואָס „שרית עם אלקים ואנשים", ער איז אַ שר, געוועל־טיגט איבער די וועלט און די אוה"ע.

און אין אַן אופן פון „ותוכל" — אויך מלשון כל און כלול און כליל, אַז זיין עבודה (פון „שרית") איז ניט דורך מבטל זיין מציאות העולם, אָדער מתגבר זיין אויף עולם בעל־כרחך, נאָר באופן אַז ער נוצט אויס די כחות הטבעיים עצמם אין עבודת ה', און פועל'ט אויף די אוה"ע אַז זיי מצד עצמם זאָלן דינען דעם אויב־ערשטן, באופן פון „מלכותו ברצון קבלו עליהם"[98], ביז אַז די וועלט אַליין זאָגט אַז „ותוכל", די וועלט אַליין איז מסייע צו זיין עבודה (כדלקמן סי"ב).

און דורך דעם ווערט „ותוכל" מלשון כל (אַז מ'האָט אַלע עניני העולם), און מלשון התכללות — אַז דער איד איז אין זיך כולל כל עניני העולם, און — ער הויבט זיי אויף, ביז אַז עס ווערט אויפגע־טאָן דער ענין פון גאולה (וואָס איז כולל „גולה"), דורך המשכת האל"ף פון אלופו של עולם אין „גולה".

און דורך דער עבודה בבירור וזיכוך העולם ווערט אויך „ותוכל" מלשון יכולת, אַז עס קומט צו באַ דעם אידן נאָכמער יכולת, כמבואר בכ"מ[99] אַז דורך דער עבודה פון נפש האלקית ווי ער איז זיך מתלבש אין דעם גוף ונה"ב און טוט די עבודה בעולם, קומט אין אים צו כח וחיות ויכולת חדשה, מצד דעם וואָס „רב תבואות בכח שור"[100] (פון נה"ב).

און דער אופן ווי מ'טוט די עבודה פון „ישראל" — איז דורך „ארי' ליב": „הוי . . גבור כארי לעשות רצון אביך שבש־מים"[101] (ווי עס שטייט אויך אין ריש ות־חלת השולחן ערוך[102]), ער איז זיך מתגבר אויף אַלע העלמות והסתרים בעולם: און נוסף צו דער התגברות שלו בעבודתו בעניני קדושה („ארי'" בלשון הקודש), איז ביי אים דאָ די התגברות אויך אין די

97) ב"ר פ"י, ו. וראה שערי זהר לב"ר שם. וש"נ.

98) נוסח ברכת „אמת ואמונה" דתפלת ערבית. וראה לעיל ע' 501. וש"נ.

99) ראה לקו"ת האזינו עה, ב ואילך. ועוד.

100) משלי יד, ד.

101) אבות פ"ה מ"כ.

102) טור או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם. ובשו"ע המחבר: יתגבר כארי.

עבודה בעניני רשות וחול, די עבודה בעניני העולם („ליב" בלע"ז).

ולהוסיף, אַז „ליב" איז אויך אותיות לב מיט אַ יו"ד באמצע, וואָס איז מרמז אויף לבו של אדם (לב), און די עשר כחות הנפש (י'), [ובפרטיות יותר שרייבט מען אַמאָל „לייב" מיט צוויי יו"דין, כנגד די צוויי דרגות בנשמה: יעקב, ישראל[103]], וואָרום די עבודה (פון „ישראל") פון מאַכן אַ דירה בתחתונים ווערט אויפגעטאָן דורך די עשר כחות הנפש, ווי זיי זיינען אַרומגערינגלט מיט דעם לבו של אדם — וואָס לב ישראל איז אַלעמאָל בשלימות[104], „אני ישנה ולבי ער"[105]. ועוד י"ל, אַז דער „לב" וועלכע רינגלען אַרום דעם י' — זיינען די ג' לבושים פון מחשבה דיבור ומעשה, וועלכע זיינען מקיף די עשר כחות, און ברענגען זיי אַרויס בעבודת האדם בפועל למטה[106].

ויש לקשר זה אויך מיט דעם טאָג פון י"ג אייר: י"ג איז בגימטריא אח"ד, וואָס איז מרמז אויף דער עבודה פון אויפטאָן „והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד"[107], גילוי מלכותו ית' ואחדותו ית' בעולם, ביז אין אַן אופן פון „מלכות שבנצח", כנ"ל (ס"ז).

* * *

יא. ע"פ האמור לעיל האָט מען אַרויס כמה לימודים בנוגע צו דער עבודה פון אידן צו ברענגען די גאולה, און ווי מ'דאַרף זיך גרייטן צו דער גאולה — שטייענדיק איצטער ממש בסוף זמן הגלות, „גולה", און האַלטנדיק אָט אָט באַ דער גאולה.

קודם כל — האָט מען אַן ענטפער צו די וואָס וואונדערן זיך און שרעקן זיך דערפון וואָס מ'שטורעמ'ט אַז יעדער איד דאַרף טאָן און פועל'ן אַז די גאולה זאָל קומען תיכף ומיד ממש (און זייענדיק „אָפּענע" מענטשן, דריקן זיי אויס בדיבור זייער וואונדער און דאגה): בשעת משיח וועט באַלד קומען, וואָס וועט זיין — פרעגן זיי — מיט אַלע פעולות און זאַכן וואָס זיי האָבן אויפגעטאָן במשך כו"כ שנים אין גלות: די געשעפטן וואָס זיי האָבן אויפגעבויט, דער רכוש און נכסים וואָס זיי האָבן געשאַפן, די פריינט און פאַרבינדונגען, סיי צווישן אידן און סיי צווישן אוה"ע, וואָס זיי האָבן באַקומען (ובפרט עסקני ציבור), ועוד כיו"ב?!

איז דער ענטפער אויף דעם, אַז מ'האָט זיך ניט וואָס צו שרעקן, וואָרום גאולה איז ניט דער טייטש, אַז עס ווערט בטל כל „מנהגו של עולם", די גוטע זאַכן וואָס זיינען אויפגעטאָן געוואָרן (ע"פ תורה) אין גלות: אדרבה: גאולה איז אין זיך כולל אַלע ענינים (טובים) פון „גולה", באופן אַז זיי ווערן אויפגעהויבן צו אַ מצב פון גאולה, צו זייער אמת'ע מעלה ושלימות — דורך דעם וואָס מ'איז מגלה אין זיי דעם (אל"ף) אלופו של עולם, די אמת'ע כוונה ותכלית אין די אַלע פעולות (שבזמן הגלות) — ווי דאָס אַלץ ברענגט אַרויס „כבודו" של הקב"ה.

ובמילא האָט מען ניט וואָס צו דאגה'ן וועגן די פעולות — אפילו בעניני רשות — וואָס מ'האָט אויפגעטאָן (ע"פ תורה) בזמן הגלות. ואדרבה: דערפון האָט מען די הוראה — אַז יעדער בעל עסק וכיו"ב

---

103) ראה בארוכה לקו"ת דרושים לר"ה סב, ג (וראה גם תו"א משפטים עז, ריש ע"ב). ספר הליקוטים־דא"ח צ"צ ערך יעקב סמ"ד (ע' א'קא ואילך). וש"נ. וראה ברכת י"א ניסן ש.ז. (לעיל ח"א ע' 7־416).

104) ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

105) שה"ש ה, ב. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיט.

106) ראה תניא פ"ד.

107) זכרי' יד, ט.

דאַרף זוכן וועגן ווי צו מגלה זיין אין זיינע עניני עסק וכו' „כבודו" של הקב"ה, און אויסנוצן זיינע געשעפטן און נכסים און פאַרבינדונגען — צו מוסיף זיין אין תורה ומצוות.

דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק די הו־ראה לאידך גיסא — פאַר די וואָס מיינען אַז די עבודה פון גאולה באַשטייט פון ניט האָבן צוטאָן און שולל זיין „מנהגו של עולם" — אַז אדרבה: די גאולה איז תלוי דוקא אין „מעשינו ועבודתינו" בזמן ה־גלות[5], און דעריבער דאַרף זיין „הסתכל בשלשה דברים": די עבודה צו ברענגען גאולה דאַרף באַשטיין אין „שרית עם אלקים ואנשים ותוכל", צו מאַכן אַ דירה בתחתונים, און צוגרייטן די וועלט צו דער גאולה — טאַקע אין אַן אופן פון „שרית עם אלקים ואנשים", מלחמה האָבן מיט דעם העלם והסתר פון עולם, אָבער באופן פון „ותוכל", „מלכותו ברצון קבלו עליהם".

אַנהויבנדיק פון חלקו בעולם, דורך מוסיף זיין אין קיום המצוות, מיט דברים גשמיים, כולל ובמיוחד — מצות הצדקה („עיקר המצות מעשיות"), אַז ער נעמט פון זיינע גשמיות און זיינע עשירות (מיט וועלכע דער אויבערשטער בענטשט אים) און העלפט אַ צווייטן, אַז ביים צווייטען זאָל אויך זיין מזון ולבושים, באופן פון „לכבוד ולתפארת", בהתאם צו „ממלכת כהנים", ועד"ז העלפט ער אַרויס מוסדות תורה וצדקה וכיו"ב.

און אַזוי אויך אין זיין עבודה בעניני רשות שלו — טוט ער דאָס באופן פון „כל מעשיך לשם שמים"[108] און „בכל דרכיך דעהו"[109].

ועוד וגם זה עיקר — דורך הפצת ה־תורה והיהדות, והפצת המעינות חוצה. כולל ובמיוחד — צו מעורר זיין אידן בכל העולם כולו, אַז זיי זאָלן מוסיף זיין נאָכ־מער אין לימוד התורה וקיום המצוות,

און אַזוי אויך מפרסם ומגלה זיין בכל העולם כולו „אלופו של עולם", כולל — דורך משפיע זיין אויף אוה"ע בנוגע צו קיום שבע מצוות בני נח[110], און זיי צו־גרייטן צו „והיתה לה' המלוכה"[111].

יב. ע"פ הנ"ל, אַז „גאולה" הויבט אויף די עניני הגלות עצמם (דורך מאַכן פון זיי גופא אַ דירה בתחתונים), ביז אַז דוקא די עבודה אין גלות ברענגט די גאולה, איז פאַרשטאַנדיק, אַז די עניני העולם עצמו און די אוה"ע עצמם (אויך בזמן הגלות) זיינען (באמת) מסייע צו דער עבודה פון ברענגען די גאולה (כנ"ל).

ויש לומר, אַז שטייענדיק בסוף זמן ה־גלות, סמוך צו דער גאולה — קומט אַרויס דער סיוע בגלוי יותר.

ווי מ'זעט עס אין די דורות האחרונים במיוחד, און נאָכמער — אין דעם זמן ה־אחרון, ובפרט אין די לעצטע טעג ממש:

אין די דורות שלפני זה האָבן (רוב) אידן געלעבט אין מדינות וואו עס זיינען געווען מניעות ועיכובים וכו' (לא תקום פעמיים[112]) צו עבודת ה' בכלל.

משא"כ בדורות האחרונים — לעבן (רוב) אידן אין מדינות וואו עס הערשט אַ מלכות של חסד, אַנהויבנדיק פון מדינה זו (וואו עס געפינען זיך רוב ומנין ובנין פון אידן), וואָס איז מסייע אידן צו דערגרייכן

---

108) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

109) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

110) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

111) עובדי' בסופו.

112) ל' הכתוב — נחום א, ט. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 306 הערה 55.

אַ גאולה פנימית בעבודתם, ביז – אַז זיי זאָלן טאָן די עבודה וואָס וועט ברענגען די גאולה כפשוטה, און דעמולט וועט דער מלכות (של חסד) אויך מסייע זיין אידן צו זיך אומקערן אין ארץ ישראל (בלשון הכתוב[113]: והביאו את כל אחיכם גו').

און בשנה האחרונה זעט מען ווי דער יחס צו אידן איז נתפשט געוואָרן אין נאָך מדינות, ביז אויך במדינה ההיא, וואו עס זיינען (ביז לאחרונה) געווען הגבלות בנוגע צו דער חירות פון אידן בעבודתם בתומ"צ און אויך בנוגע צו זייער אַרויס־גיין ממדינה ההיא – איז זייער יחס איצט־ער איבערגעקערט געוואָרן, אַז זיי לאָזן אידן מקיים זיין תומ"צ, און לאָזן אידן אַרויס פון דאָרט (אָן די הגבלות פון אַמאָל), ואדרבה – זיי זיינען נאָך מסייע די אידן צו פאָרן אין ארץ הקודש. מעין הכנה צו דעם סיוע פון אוה"ע אַז אידן זאָלן אַרויסגיין פון גלות און גיין אין ארץ הקודש בגאולה האמיתית והשלימה.

יג. נוסף צו דעם סיוע ישר פון אוה"ע צו אידן – זיינען אויך דאָ ענינים אין וועלכע מ'זעט ווי אוה"ע אַליין טוען פעו־לות של טוב וחסד, וואָס איז נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו[114], אַלס צו־גרייטונג צו „והיתה לה' המלוכה" בגאולה האמיתית והשלימה.

ניט ווי ס'איז געווען אַמאָל, אַז דוקא עם ישראל (אע"פ וואָס „אתם המעט מכל העמים"[115]), האָט משלים געווען בפועל די כוונה פון דירה בתחתונים, און אחדות פון מלכיות אוה"ע האָבן זיך געפירט באופן אכזרי איינער צום צווייטן, און האָבן זיך בעיקר מתעסק געווען אין תועלת עצמן, אָדער אין כובש זיין אַנדערע מדינות וכיו"ב.

צווישן די ענינים גלויים וואָס זיינען צוגעקומען בימים אלו ממש וואו מ'זעט ווי עולם און אוה"ע גרייטן צו און זיינען מסייע די וועג צו דער גאולה – דורך דעם ענין פון צדקה און חינוך, צוויי יסו־דות עיקריים אין ישובו של עולם, „לשבת יצרה"[116]:

ס'איז ידוע ומפורסם (אין אַלע צייטונ־גען) וועגן די מאורעות בימים האחרונים – אַז די מדינה (וואָס איז מיוסד אויף צדקה וחסד, כידוע) האָט אויסגענוצט איר שטאַרקן כח צו אַרויסהעלפן און ראַטע־ווען מענטשן במקום רחוק בעולם (ווייט אַוועק פון דער מדינה), אע"פ וואָס דורך דעם קומט ניט אַ תועלת ישרה צו תושבי מדינה זו:

די מדינה האָט געשיקט אַ ריבוי מענטשן און אנשי חיל פון איר אַרמיי צו אַרויסהעלפן די פליטים אין יענע ערטער, צוזאַמען מיט עסן און קליידער און רפו־אות. אַנשטאָט נוצן די אוירונים אויף עניני כיבוש, און אַנשטאָט נוצן די עסן און קליידער פאַר די בירגער פון דער מדינה – נוצט מען זיי אויף ראַטעווען אומגליק־לעכע מענטשן, ובפרט קליינע קינדער, פון קעלט, ביז פון היפך החיים.

וואָס דערביי זעט מען די רחמנות פון תושבי מדינה זו: בשעת זיי האָבן געהערט און געזען ווי מענטשן ליידען – איז הגם אַז זיי זיינען ניט זייערע קרובים, און האָבן מיט זיי קיינמאָל קיין שייכות ניט געהאַט – איז די מדינה נתעורר געוואָרן צו זיי העלפן. בהתאם צו דער שיטה פון מדינה זו בעניני צדקה, אַז מ'העלפט

113) ישעי' סו, כ.
114) ראה ב"ר רפל"ט.
115) ואתחנן ז, ז.
116) ישעי' מה, יח.

אַרויס מענטשן בכל העולם כולו, און מען וואַרט אפילו ניט אַז מ'זאָל בעטן הילף.

עד"ז איז אויך ידוע אַז בימים האחרונים איז מנהיג מדינה זו אַרויס מיט אַ הכרזה והוראה מפורטת בנוגע צו חינוך הנוער. בהתאם לזה וואָס בתחלת נשיאותו האָט ער מכריז געווען אַז זיין שאיפה איז צו געדענקט ווערן אַלס דער „עדזשוקיישען (חינוך) פרעזידנעט", צוליב די פעולות ושינויים גדולים לטוב וואָס ער וועט איינפירן צו מחזק זיין דעם חינוך אין דער מדינה.

דער אויפטו אין די לעצטע ערשיינונגען (צווישן אַנדערע) איז פאַרשטאַנדיק בפשטות: הגם אַז באַ אידן איז דאָס קיין חידוש ניט, ווייל באַ זיי איז אַלעמאָל געווען די הנהגה ע"פ התומ"צ, בענין הצדקה וחינוך וכו' – איז דאָס נאָכמער מגלה ווי יש בעה"ב לבירה זו, וואָס דאָס איז דער אמת'ער יסוד אויף צדקה און חינוך [וכמדובר כמ"פ, אַז אמת'ע הצלחה אין חינוך איז תלוי אין דער ידיעה והכרה פון דעם קינד אין דעם בורא עולם ומנהיגו].

וכל זה איז – נוסף צו נאָך כמה ענינים וואָס פאַסירן בהשגחה פרטית מדי יום ביום, סיי בנוגע צו דעם כלל און סיי בנוגע צו יעדערען אין זיינע ענינים פרטיים – און די כוונה בזה, איז אַז דאָס זאָל נאָכמער מגלה זיין ווי וועלט איז מסייע צו מאַכן אַ דירה בתחתונים און ברענגען די גאולה,

[כולל – דאָס וואָס בשבוע האחרון האָט מען געפונען בפינה נידחת בעולם אבנים טובות ומרגליות, ע"י ברכתו של הקב"ה [בדוגמת „והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן"[117] (פאַר די בגדי כהונה), אַז די

117) ויקהל לה, כז.

ענינים הביאורים[118], און די כוונה בזה איז – אַז מ'נוצט דאָס אויס אויף קישוטי כלה, מוסיף זיין אין צדקה, כנ"ל].

יד. די מסקנא פון האמור לעיל בנוגע לפועל:

די גאולה קומט דוקא דורך דער עבודה אין גלות, פון מגלה זיין אלופו של עולם אין „גולה", אַזוי אַז דור זה, דער דור האחרון אין גלות, וועט זיין דער דור הראשון פון גאולה.

און דער אויבערשטער העלפט אַז מ'זעט אין די מאורעות האחרונות בעולם ווי די וועלט אַליין איז מסייע און פירט צו דער גאולה.

ובפשטות מיינט דאָס – כנ"ל – אַז יעדער איד דאַרף מוסיף זיין אין „מעשינו ועבודתינו" בכלל וועלכע ברענגט די גאולה, כולל ובמיוחד – ווי גערעדט בהתוועדות שלפנ"ז – אין לימוד התורה בעניני גאולה, אין תושב"כ (וואָס „כל[119] הספרים מלאים[120] בדבר זה"), און תושבע"פ, משנה וגמרא ומדרשים וכו'.

ובזה גופא – דאַרף מען מוסיף ע"פ די הוראה פון פסח שני, אַז „ס'איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן"[121] – צו מאַכן אַ חשבון צדק צי

118) ת"י עה"פ.

119) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ב.

120) ויש לומר הדיוק ב„מלאים" (ש„מלא" ע"פ תורה פירושו – שמלא כולו), שגם הפסוקים ב„כל הספרים" שאינם מדברים (בגלוי) בעניני גאולה, או אפילו שתוכנם הפכי (לכאורה) מענין הגאולה – הרי, לאמיתתו של דבר, תוכנם האמיתי הוא „דבר זה" – ענין הגאולה. וע"י עיון והעמקה בפירוש פסוקים אלו (במפרשים וכו') נראה בגלוי ש„כל הספרים מלאים בדבר זה". ויומתק ע"פ המבואר לעיל, שפנימיות ענין הגלות („גולה") הוא ענין הגאולה, אלא שמגלים זה ע"י גילוי האל"ף דאלופו של עולם בגלות, שעי"ז נעשה מ„גולה" – „גאולה".

121) „היום יום" יד אייר, פסח שני. ס' השיחות תש"א ע' 115.

מ׳האָט מתקן ומשלים געווען די עבודה בעבר כדבעי, אָדער מ׳קען אין דעם נאָך צוגעבן: און מ׳האָט דערביי די הוראה ונתינת כח, אַז אפילו אויב ס׳האָט עפּעס געפעלט איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן און מ׳קען אַלעמאָל מתקן זיין.

ועוד ועיקר — אַז עס זאָלן נתגלה ונתתקן ווערן אַלע ענינים וואָס ווייזן זיך אויס אַז זיי זיינען פאַרלאָרן געגאַנגען, אָדער זיינען טאַקע פאַרלאָרן געגאַנגען אין גלות, כולל — פאַרלאָרן למעליותא (זייענדיק למעלה מגדר גילוי) — דער גילוי הקץ וואָס „לבא לפומא לא גליא"[122], און משיח צדקנו, וועלכער קומט „בהיסח הדעת"[123] (כי אם במציאה), שנאמר „מצאתי דוד עבדי"[124] (במזמור פ"ט בתהלים[125]), און דאָס ווערט נתגלה אין דעם מזמור צדי"ק[126] — „ויהי נועם ה׳ אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו"[127], בבית המקדש השלישי, בגאולה האמיתית והשלימה, די גאולה פון אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו גו׳ בבנינו ובבנותינו".

122) ז"ח בראשית ח, א. מדרש תהלים ט, ב. וראה גם סנהדרין צט, א.

123) סנהדרין צז, סע"א.

124) ראה ב"ר פכ"ט, ג.

125) פסוק כא.

126) ולהעיר שבאות „פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שמות ג, טז) פקד פקדתי אתכם [ולהעיר שמשה הי׳ בן פ׳ כשגאל ישראל ממצרים], צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל ולומר להם צמח צמחתי לכם שנאמר (זכרי׳ ו, יב) איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה׳" (פדר"א פמ"ח). ובבמדב"ר ס"פ קרח מביא הכתוב (ירמי׳ כג, ה): והקימותי לדוד צמח צדיק גו׳ (וראה פי׳ הרד"ל לפדר"א שם). וראה ד"ה לך באוה"ת (עדרת, א). תרכ"ז. תר"ל.

127) פסוק טו"ב.

משיחות ש"פ אמור, כ' אייר ה'תנש"א

א. בהמשך צו דעם וואָס עס האָט זיך גערעדט[1] וועגן דעם ענין פון גאולה

— אַז דער וואָרט „גאולה", אותיות „גולה" בתוספת אל"ף[2], גיט אַרויס דעם תוכן פון דער גאולה (מער ווי די אַנדערע ד' — ה' לשונות של גאולה[3]): (א) דאָס אויסלייזונג פון אַלע עניני הגלות (גולה): גאולה איז ניט שולל די עבודה אין גלות, נאָר זי איז כולל און הויבט אויף גלות — דורך אַרויפשטעלן און מגלה זיין דעם אל"ף פון „אלופו של עולם"[4] אין „גולה", ווי דער אויבערשטער איז בעה"ב און פירט אָן מיט אַלע עניני העולם אויך אין גלות, (ב) די גאולה ווערט „אויפגעמאַכט" דורך דער עבודה אין גלות (אַזוי ווי דער וואָרט „גאולה" ווערט אויפגעמאַכט — און רוב אירע אותיות זיינען — אותיות „גולה", נאָר מ'איז מוסיף אַן אל"ף) —

וועט מען זיך אָפּשטעלן אויף נאָך אייניקע נקודות אין דעם, וואָס דאָס וועט צוגעבן נאָכמער הסברה אין דער עבודה וואָס אידן דאַרפן טאָן שטייענדיק „ערב הגאולה".

ב. דער אויפטו פון גאולה (די הוספה וגילוי האל"ף אין גולה, און אין ביידע אויבנדערמאָנטע ענינים) זעט מען גלייך אין דער ערשטער גאולה (און מקור אויף אַלע גאולות[5]) — גאולת מצרים:

די גאולה איז באַשטאַנען אין דעם, אַז נוסף דערצו וואָס אַלע אידן זיינען אַרויס פון מצרים („בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[6]) ובשלימות און מיט אַלע זייערע זאַכן (ע"ד מ"ש' „כספם וזהבם אתם"[7]), האָבן זיי מיט זיך אויך מיטגענומען און אויסגעלייזט די ענינים פון „גולה" (גלות מצרים) — „וישאלו[8] ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות גו' וינצלו (ורוקינו[9]) את מצרים", „שעשאוה[10] כמצודה שאין בה דגן . . כמצולה שאין בה דגים"[11] [און — „וגם[12] ערב רב עלה אתם"[13]].

1) שיחת ש"פ אחו"ק, י"ג אייר (לעיל ע' 504 ואילך).

2) ראה ויק"ר פרשתנו ספל"ב. שהש"ר פ"ד, א (ז). קה"ר פ"ד, א (א). לקו"ת בהעלותך לה, ג. אוה"ת בא ע' רעג. בהעלותך ס"ע תכג ואילך. נ"ך ע' תקי. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ד.

3) וארא ו, ו־ח. וראה לעיל ע' 504 הערה 4.

4) ראה אוה"ת בא שם.

5) כמובן ממאחז"ל (ב"ר פט"ז, ד. ויק"ר פט"ז, ה) „כל המלכיות נקראו על שם מצרים". וראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפ"ב (ע' 164).

6) בא י, ט.

7) ישעי' ס, ט.

8) בא יב, לה־לו.

9) ת"א, ת"י ופרש"י עה"פ. פרש"י ברכות שבהערה הבאה (ד"ה כמצודה).

10) ברכות ט, ב. פסחים קיט, א.

11) „פי' שלקטו כל הניצוצין שנפלו בשבירה אליהם ונתרוקנו מצרים מהם עד שנשארו כמצולה כו' ולא השאירו שם אפי' ניצוץ א'" (תו"א וארא נו, סע"ד).

12) בא שם, לח.

13) שזה („רב") מרמז על הר"ב ניצוצים (מהרפ"ח ניצוצים) שנתבררו ועלו אתם ממצרים (תו"א בא ס, ג). ועפ"מ המבואר בתו"א שבהערה 11, מובן, שבמצרים היו רק ר"ב ניצוצים, ונתבררו

ד.ה. — די גאולה איז געווען ניט נאָר אַ יציאה אַן אַרויס פון מצרים, נאָר אַ גאולה אויך פון מצרים (גולה) עצמו, דורך אַריינשטעלן און מגלה זיין דעם אל"ף (אלופו של עולם) אין די עיניי הגלות — זייער תכלית צוליב וועלכע דער אויבערשטער האָט זיי באַשאַפן און געגעבן צו מצרים, בכדי אידן זאָלן זיי מברר זיין דורך „וינצלו את מצרים" (און דורך דעם זאָל נתקיים ווערן דער „ו־אחרי כן יצאו ברכוש גדול"[14]).

ביז אַז „וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום"[15], „אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם"[16] די מצריים אַליין, און נאָכמער: „מלמד שהשאילום בעל כרחם . . בעל כרחם דישראל"[17] — וואָס לכאורה: (א) צוליב וואָס האָבן זיך די מצריים „געיאָגט" אָפּגעבן פון זייערע כלים כו' (היפך טבע האדם)?! (ב) דער ציווי („וישאלו איש מאת רעהו גו'"[18]) איז געזאָגט געוואָרן צו די אידן, ניט צו די מצריים? (ג) לאחרי וואָס דער אויבערשטער האָט געבראַכן מצרים דורך ברענגען אויף זיי די עשר מכות, פאַרוואָס דאַ „מיט־אַמאָל" איז דער צוגאַנג פון די מצריים אַז „וישאלו ממצרים גו'", „וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום" (און ניט דורך שבירתם)?

נאָר וויבאַלד אַז גאולה איז דער טייטש (אויך) די גאולה ועלי' פון מצרים („גולה") עצמו דורך אַנערקענען אַז דער אויבערשטער איז אלופו של עולם און פירט אַן מיט דער וועלט, און די מצריים (זייענדיק (כמה מהם) חכמים[19]) האָבן דאָס (סו"ס) פאַרשטאַנען און מר־גיש געווען (און די וואָס לא חזו — איז „מזלייהו חזו"[20*]), „וידעו מצרים כי אני ה'"[21] — דעריבער האָט עס געדאַרפט געטאָן ווערן, און ס'איז בפועל געטאָן געוואָרן, ניט בעל כרחם פון די מצריים, נאָר ברצונם (נוסף אויף דער פעולה פון אידן אין דעם), באופן פון „וישאילום" (און „וה' נתן את חן העם בעיני מצרים"), ביז אַז „אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם", ביז „בעל כרחם" פון די אידן.

ועד"ז זעט מען אין דעם — דעם צווייטן ענין הנ"ל אין „גאולה" (אַז דאָס ווערט אויפגעמאַכט פון (דעם וואָרט) „גולה" (בתוספת אל"ף): דוקא דורך דער ירידה אין גלות מצרים („ועבדום וענו

כולם*, ושאר הפ"ו ניצוצים (בגימט' אלקים) נתבררו בגליות שלאחרי זה (ראה תו"א וישב כז, ד).

14) לך לך טו, יד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך. ועוד.

15) בא שם, לו.

16) פרש"י שם, ממכילתא עה"פ.

17) ברכות שבהערה 10.

18) בא יא, ב.

*) ראה לקו"ת וספר הליקוטים להאריז"ל ר"פ תצא בטעם האיסור לחזור למצרים (בשלח יד, יג. שופטים יז, טז. תבוא כח, סח) — כי „הגליות הוצרך לברר ניצוצי קדושה . . והנה במצרים באותו גלות בירדו כל הקדושה שהי' בקרבם ולא נשאר דבר . . ולכן צוה שלא לראותם עוד, ולא עשה כן בשאר גליות שעדיין לא בירדו כל מה שהי' בקרבם לגמרי".

19) כמ"ש (מ"א ה, י) „ותרב חכמת שלמה . . מכל חכמת מצרים" (וראה לקמן ס"ו). וראה מקץ מא, ח. וארא ז, יא.

20) מגילה ג, א*. סנהדרין צד, רע"א.

21) נסמן בהערה 24.

*) ובפרש"י שם ד"ה מזלייהו (הובא בחדא"ג מהרש"א סנהדרין שם): שר של כל אדם למעלה.

אותם"[22]) — איז געוואָרן די עלית (גד־לות) וגאולת מצרים, באופן פון „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"[14] (וואָרום אילו לא ירדו אבותינו למצרים וואָלטן זיי ניט (באַקומען און) אויפגעהייבן די „כלי כסף וכלי זהב ושמלות" פון מצרים).

דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק בנוגע צו אַלע גאולות (וועלכע זיינען געגליכן און נעמען זיך פון גאולת מצרים[5]), ביז דער גאולה האמיתית והשלימה, אויף וועלכע עס שטייט[23] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — אַז זי הייסט „גאולה" דערפאַר וואָס איר תוכן איז: (א) (אויסלייזן) אויפהייבן די עניני גולה (דורך מגלה זיין אין זיי דעם אלופו של עולם), און (ב) דוקא דורך דער עבודה אין גולה קומט די גאולה.

ג. מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין:

נוסף אויף דעם וואָס דורך גאולת מצרים האָט זיך אויפגעטאָן דער גילוי פון אלופו של עולם אין מצרים — „וידעו מצרים כי אני ה'" [וואָס דאָס איז געווען איינער פון די טעמים אויף די מכות[24]], אַז דער אויבערשטער איז בעה"ב און פירט אָן מיט דער וועלט[25] — האָט זיך אויך אויפגעטאָן נאָך העכערע ענינים (פאַר אידן), אַז „נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"[26], און „בכבודו ובעצמו"[27] — עצמות א"ס ב"ה[28],

ביז אַז די כוונה[29] (אין יציאת מצרים) איז מתן תורה, „בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"[30], דער גילוי פון „אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"[31], ובאופן פון „פנים בפנים דבר ה' עמכם"[32], של־מעלה פון דעם גילוי פון אלופו של עולם, ווי דער אויבערשטער איז דער בורא העולם ומנהיגו („בראשית[33] ברא אלקים את השמים ואת הארץ")[34], כידוע אַז תורה איז „קדמה לעולם"[35], קדמה גם במעלה (למעלה) מעולם.

ועאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן דער גאולה האמיתית והשלימה — וואָס דעמולט וועט זיין, נוסף אויף דעם גילוי פון אלופו של עולם (בכל הבריאה), גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה — „אלה[36] תולדות פרץ" מלא[37] וואָס איז העכער פאַר דעם „מלא"[37] פון „אלה[38] תולדות השמים והארץ בהבראם" (עולם על מילואו נברא[39]), ביז אַז עס וועט זיין אַ חידוש שלא בערך לגבי דעם מצב

---

22) לך לך טו, יג.

23) מיכה ז, טז.

24) ראה וארא ז, ה. יז. ח, ו. יח. ט, יד. כט. בא יא, ז. בשלח יד, ד. יח. וראה לקו"ש חל"ו ע' 33 ואילך.

25) ראה אברבנאל וארא ט, טז.

26) הגש"פ פיסקא „מצה זו".

27) שם פיסקא „ויוציאנו".

28) ראה סה"מ אעת"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד. סה"מ תער"ב־תרע"ו ע' סז.

29) „עיקר תכלית המכוון" – תו"א ר"פ שמות (מט, א).

30) שמות ג, יב.

31) יתרו כ, ב. וראה מכילתא ופרש"י שם. שמו"ר פכ"ט, ג.

32) ואתחנן ה, ה.

33) בראשית א, א.

34) כמבואר בכ"מ הטעם שבעשה"ד נאמר „אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא „אשר בראתי שמים וארץ", כי הגילוי אלקות ביצ"מ (ומ"ת) הוא למעלה מהגילוי דבריאת שמים וארץ (ראה סידור עם דא"ח רפד, ב ואילך. ובכ"מ).

35) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. זח"ב מט, א.

36) רות ד, יח.

37) ב"ר פי"ב, ו. שמו"ר פ"ל, ג.

38) בראשית ב, ד.

39) ראה ב"ר שם. פי"ד, ז. פי"ג, ג.

בגאולת בבל ומדי וכו', סיי אין עולם — אַ חידוש אין מעשה בראשית („הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה"[40], „ה־שמים החדשים והארץ החדשה"[41]), און סיי אין גילוי אלקות — דער גילוי פון פנימיות עתיק[42], ביז דער גילוי פון עצמותו ית' למטה, אין דער „דירה לו יתברך בתחתונים"[43],

ביז אַז „לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם ש־נאמר[44] כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"[45]: און עס וועט דע־מולט זיין אַ חידוש אין תורה: כשם ועַ"ד ווי גלות וגאולת מצרים איז געווען אַ הכנה צו מתן תורה, אַזוי וועט די גאולה האמיתית והשלימה ברענגען אַ חידוש אין תורה — דער גילוי פון פנימיות ה־תורה[46], „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[47], ביז „תורה חדשה מאתי תצא"[48].

און וויבאַלד אַז די אַלע ענינים — וועלכע זיינען שלא בערך העכער פאַר דעם גילוי איצטער פון אלופו של עולם — ווערן נכלל אין (שם) גאולה, דאַרף מען זאָגן אַז דאָס אַלף איז אויך מרומז אין „גאולה" אותיות „גולה" בתוספת אל"ף.

ד. דער ביאור אין דעם:

אין[49] דעם אות אל"ף — וואָס קומט צו אין (וואָרט) „גאולה" (לגבי „גולה") — זיינען פאַראַן כמה פירושים: (א) אל"ף פון לשון אלוף, אלופו של עולם. (ב) אל"ף פון לשון אולפנא ולימוד, ואאלפך חכמה[50] ואאלפך בינה. (ג) אל"ף אותיות פלא.

אין דער עבודה פון איבערמאַכן גלות („גולה") צו גאולה זיינען פאַראַן בכללות דריי ענינים, דריי דרגות ושל־בים: גילוי אלקות אין ובערך לעולם (אלופו של עולם). גילוי אלקות של־מעלה מעולם אָבער עס האָט נאָך עפּעס אַן ערך ויחס צו עולם, ובמיוחד — דורך תורה שקדמה לעולם (אולפנא). און גי־לוי אלקות שלמעלה לגמרי מעולם, ב־אופן מופלא ומובדל, ובמיוחד — דורך די נפלאות שבתורה[51] וואָס וועלן נתגלה ווערן בגאולה האמיתית והשלימה[52] (פלא).

די ערשטע זאַך[53] באַשטייט פון מגלה

---

40) ישעי' סה, יז.

41) שם סו, כב. וראה בזה לקו"ת שה"ש בסופו (נא, ג). ספר הליקוטים דא"ח־צ"צ ערך לע"ל ע' תריב ואילך. ועוד.

42) משא"כ כל הגילוים דעכשיו הם מחיצוניות עתיק — פע"ח שער הק"ש רפט"ו, הובא בלקו"ת שם.

43) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו.

44) ישעי' יא, ט.

45) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

46) ראה תו"א ר"פ שמות (מט, א): „כמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים . . הי' בכדי לזכות לקבלת התורה . . כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לע"ל כו'".

47) פרש"י שה"ש א, ב.

48) ישעי' נא, ד. ובויק"ר פי"ג, ג: חדוש תורה מאתי תצא. וראה קה"ר פי"א, א (ח): תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח.

49) בהבא להלן — ראה בארוכה ספר הערכים־חב"ד מערכת אותיות — אל"ף (ע' עב ואילך). ושי"נ.

50) לשון הכתוב — איוב לג, לג.

51) ראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' תסא. ובארוכה — ד"ה גל עיני תשל"ז (סה"מ מלוקט ח"ה ע' רעא ואילך). ושי"נ.

52) ראה שער האמונה פ"ס.

53) בהבא להלן — ראה אמרי בינה פתח השער פ"א. שם ספ"ה.

זיין אין כל עניני העולם (— בגלות) דעם אל"ף פון אלופו של עולם, ווי דער אויבערשטער איז דער אלוף און בעה"ב פון וועלט און אין וועלט: דער עולם — עולם מלשון העלם והסתר[54] — איז באַשאַפן געוואָרן אין אַן אופן אַז ער (מצ"ע) פאַרדעקט אויף אלקות, דעם דבר ה' וואָס איז עם שטענדיק מהוה, מחי' ומקיים[55]. און די עבודה פון אַ אידן באַשטייט אין מגלה זיין בעולם ווי דער אויבערשטער איז אלופו של עולם, הן בכללות העולם און הן בפרטי העולם — „כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננת"[56], און אַזוי אויך בכל פרטי הנבראים — דער גילוי פון דעם כח הפועל בנפעל[57].

וואָס דורך דעם גילוי פון אלופו של עולם אין „גולה" — ווערט אויפגעטאָן די גאולה, ווען עס וועט זיין „וידע כל פעול כי אתה פעלתו"[58].

אַ העכערער ענין אין דעם גילוי האל"ף איז — דער ענין פון אל"ף מלשון אולפנא ולימוד, אאלפך חכמה אאלפך בינה: דער גילוי אלקות בגאולה האמי־תית והשלימה וועט זיין — נוסף צו בחי' אלקות אין דער בריאה (אלופו של עו־לם), כח הפועל בנפעל — אויך, אלקות וואָס איז העכער פון דער וועלט (כנ"ל), וואָס דאָס קומט פון אל"ף שב־בחי' מוחין (חכמה ובינה), וואָס איז העכער פאַר די מדות פון וועלכע עס נעמט זיך עולמי[59] (עולם חסד יבנה[60]): ובמיוחד — איז דאָס דורך דער גילוי התורה (וואָס ווערט נתגלה נאָך דער גאולה), וואָס „אלפיים שנה קדמה תורה לעולם"[35], „אלפיים" אויך מלשון אא־לפך, אאלפך חכמה אאלפך בינה[61].

און דערנאָך קומט מען צו נאָך אַ הע־כערן ענין אין דעם אל"ף — אותיות פלא — גילוי הנפלאות אין דער גאולה, כמ"ש[23] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (נפלאות אפילו בערך די נפלאות בגאולת מצרים[62]), כולל ובמיו־חד — די נפלאות שבתורה[55] („גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך"[63]), גילוי פני־מיות התורה, „סוד טעמי' ומסתר צפונו־תי'", וועלכע זיינען מצ"ע מופלא ומוב־דל (ביז — בתכלית ההעלם[64]), און אויך דאָס ווערט נתגלה, ביז באופן פון אול־פנא ולימוד, ביז אין (אלופו של) עולם[65].

---

54) ראה לקו"ת שלח לז, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' א'נט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. ושי"נ.

55) שער היחוד והאמונה פ"א.

56) תהלים ח, ד.

57) במכ"ש ממעשה בשר ודם „שהוא יש מיש", ו„כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף" (שעהיוה"א רפ"ב), שגם שם ישנו כח הפועל בנפעל, „כידוע בהרב המגיד ז"ל . . שאמר בפירוש על מה שהכיר לפועל הכלי מתוך הכלי כו'" (שער האמונה ספכ"ז), ועאכו"כ ב„מעשה ה' עושה שמים וארץ", „שהוא יש מאין", ו„צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו" (שעהיוה"א שם).

58) תפלת העמידה דר"ה (ברכת „אלקינו כו' מלוך כו'").

59) אוה"ת תבוא ס"ע תתשיז ואילך. וראה ספר הערכים-חב"ד שבהערה 49 ע' עג. ושי"נ.

60) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תש"ח ריש ע' 273. ושי"נ.

61) לקו"ת שה"ש א, סע"ד. המשך והחרים תרל"א ע' כו. סה"מ תש"ח ס"ע 273.

62) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). ושי"נ.

63) תהלים קיט, יח.

64) ומתאים גם עם זה שאל"ף אותיות „אפל", בחי' חושך (ישת חושך סתרו — תהלים יח, יב) שלמעלה מאור וגילוי (אוה"ת יתרו ע' תתקלג).

65) ראה ספר הערכים שם ע' עב. ע' צה. ע' קט. ע' קכט. ושי"נ.

ובלשון החסידות — אין די ספירות למעלה: (א) אלופו של עולם איז כנגד ספירת המלכות, גילוי מלכותו ית' בעולם — „אחד"[66], „אמליכתי' למעלה ולמטה ולארבע רוחות"[67]. ובכללות יותר — ענין המדות, וואָס פון זיי איז דער מקור אויף הנהגת העולם. (ב) אולפנא ולימוד (אאלפך חכמה אאלפך בינה) איז בחי' המוחין (חכמה ובינה), מוחין השייכים למדות, וואָס דאָס איז למעלה מעולם, אָבער פאַרט די התחלה ומקור אויף עולם[68]. (ג) פלא איז בחי' מוחין (חכמה) מצ"ע, עצם המוחין[69], ביז ווי דאָס איז פאַרבונדן מיט כתר (ביז מיט פנימיות הכתר), שמופלא ונבדל לגמרי מעולם[70].

וידוע[71] אַז איצטער איז דער עיקר העבודה אין בירור השבע מדות (כיבוש שבע ארצות), און אין מוחין השייכים למדות: משא"כ בגאולה האמיתית והשלימה וועט זיין (אויך) די עבודה פון מוחין מצ"ע (כיבוש שלש ארצות, קיני[72] קניזי וקדמוני[73]).

ועד"ז אויך אין גילוי אלקות בגאולה האמיתית והשלימה: נוסף צו דעם גילוי פון כח הפועל בנפעל, און גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה, וועט אויך זיין דער גילוי פון עצמותו ית' למטה, ואדרבה — כח העצמות ווערט נתגלה דוקא אין דעם יש הנברא[74].

ה. עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק אַז דער אויפטו פון גאולה — „גולה" בתוספת אל"ף — איז כולל אַלע דריי ענינים פון דעם גילוי האל"ף (אין דער עבודה בגלות): אלופו של עולם, אולפנא, פלא:

און דוקא דורך דער עבודה אין גלות, דורך אַריינשטעלן דעם אל"ף (די דריי ענינים שבו) אין „גולה" — ווערט אויפגעמאַכט די גאולה, און אַלע דריי ענינים ודרגות שבה (אויך די ענינים הכי נעלים שבה): גילוי כח הפועל בנפעל, „וידע כל פעול כי אתה פעלתו" (מלכות), גילוי שלימות האולפנא ולימוד התורה, גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה (מוחין), ביז גילוי הנפלאות (מוחין בעצם, כתר)[75].

---

66) שזהו גימט' של א'.

67) ברכות יג, ב. וראה ספר הערכים שם ע' עט. וש"נ.

68) ראה אמרי בינה שבהערה 53.

69) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' נה. ספר הערכים שם ע' קכ. וש"נ.

70) ראה אמרי בינה שם. ספר הערכים שם ע' קט ואילך. וש"נ.

71) מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו (ע' ג ואילך).

72) לך לך טו, יט. ובפרש"י: עתידים להיות ירושה לעתיד.

73) וי"ל שגילוי הג' מוחין מצ"ע (בחי' פלא) דלע"ל נעשה דוקא ע"י בירור (חכמות) העולם, קיני קניזי וקדמוני שלמטה (שנשתלשלו לאחרי צמצום ופרסא כו' מג' מוחין) — ע"ד שגאולה נעשית דוקא ע"י גילוי האל"ף שב„גולה". ועי"ד המבואר לקמן בפנים (ס"ו) בענין „ותרב חכמת שלמה . . מכל חכמת מצרים".

74) ראה לקמן ס"ט.

75) ומעין זה והתחלה בזה בגאולת מצרים — כנ"ל בפנים, שנוסף לגילוי אלופו של עולם במצרים („וידעו מצרים כי אני ה'", אפילו „בקרב הארץ" (וארא ח, יח)), כפי שבא לידי ביטוי גם בזה ש„ה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום" — היו שם נפלאות* (עד שמדמים ה„אראנו נפלאות" שלע"ל ל„כימי צאתך מארץ מצרים" — מיכה ז, טו), עד להגילוי ד„בכבודו ובעצמו" שהי' במצרים.

ועוד ועיקר, שגלות מצרים היא ההכנה למתן תורה, גילוי האל"ף ד„אנכי ה' אלקיך" (בחי' כתר), הכולל כל התורה כולה (תניא רפ"כ), גם פנימיות

---

*) ראה שמות ג, כ. ועוד.

ד.ה. — מ'באַנוגנט זיך ניט דערמיט וואָס מ'איז מגלה אין „גולה" בחי' אלופו של עולם (אלקות בערך הבריאה), דורך אויסנוצן די עניני העולם „לשם שמים"[76] און אויף „דעהו"[77], נאָר מ'איז דאָרט אויך מגלה וממשיך בחי' אולפנא (מוחין השייכים למדות), דורך לימוד התורה, ביז אויך — בחי' פלא, דורך לימוד פני־מיות התורה (נפלאות שבתורה), כדלקמן (ס"ח ואילך).

ויש לומר, אַז נוסף צו דער עבודה (פון לימוד פנימיות התורה) אין גלות, ווערט דאָס אויפגעטאָן אויך דורך דעם עצם ענין (ירידה) פון „גולה" (דורך מגלה זיין אין גולה דעם אל"ף, די כוונה עליונה אין דער ירידה) — כמ"ש[78] „ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי", דלכאורה: אין וואָס באַשטייט די הודאה אויף דעם וואָס „אנפת בי"?! מ'קען ניט ענטפערן אַז די הודאה איז אויף דעם וואָס שטייט בהמשך הכתוב „ישוב אפך ותנחמני", ווייל דעמולט איז דאָס ניט קיין הודאה בשלימות: אויב די הודאה איז אויף דעם וואָס „ישוב אפך" (דער ביטול ושלילה פון „אנפת בי") וואָלט געווען נאָך בעסער — און נאָך אַ גרעסערע הודאה — אַז עס וואָלט לכת־חילה ניט געווען „אנפת בי"! דערפון איז מוכח, אַז די הודאה איז דוקא אויף דעם וואָס „אנפת בי".

איז דער ביאור אין דעם, ווייל דוקא דורך דער ירידה אין גלות באופן פון „אנפת בי" קומט די עלי' פון דער גאו־לה, ביז די העכסטע ענינים שבה — גי־לוי בחי' אל"ף אותיות פלא: און בשעת מ'איז מגלה אין „גולה" דעם אל"ף (פון פלא) — די כוונה עליונה שבזה — ווערט נתגלה דער „אודך ה'" אין דעם „אנפת בי", בחי' הודאה דוקא אויף אַ דבר פלא שלמעלה משכל וחכמה (של האדם), ע"ד מ"ש[79] „אודה שמך כי עשית פלא", וואָס דאָס גייט אויף אריכות הגלות וואָס איז אַ דבר פלא, ו„אינו מושג בשכל כלל, זהו מכלל במופלא[80] ממך אל תדרוש"[81], און דאָס גופא ווערט דערנאָך נמשך בגילוי בבחי' „כי עשית — אלף"[82], ב־

התורה, ואדרבה — במ"ת הי' גילוי מעשה מרכבה („ויראו את אלקי ישראל גו' ויחזו את האלקים" (משפטים כד, י־יא. וראה גם שמו"ר פג, ב. וש"נ)), מעין הגילוי אלקות בגאולה האמיתית והשלימה, כמ"ש (ואתחנן ד, לה) „אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", „הראית ממש בראי' חושיית" (תניא פל"ו — מו, א).

ובפרטיות יותר: הגילוי דמ"ת בא לאחרי ההכנה דמ"ט ימים, ימי הספירה, שלאחרי יציאת מצרים, שענינם (בעבודת האדם) — בירור הז' מדות (ובשלימות — ז' מדות כלולום מז') במ"ט יום, ועי"ז מגיעים — „תספרו חמשים יום" (אמור כג, טז) — לגילוי שער הנו"ן (דבינה) שבערך להמ"ט שערים (ע"ד בחי' מוחין השייכת למדות), ועד לבחי' הב' בשער הנו"ן שהיא שלא בערך — מופלא ומובדל — מהמ"ט שערים (ראה בארוכה לקו"ת במדבר יב, א ואילך), בחי' נפלאות, נ' פלאות (זח"א רסא, ריש ע"ב) — שנתגלה במ"ת.

אבל ביצ"מ ומ"ת הי' בגילוי לפי שעה. ובגלוי הי' במ"ת בעיקר הנתינה דתורה הנגלית (ראה תו"א ר"פ שמות), בחי' אולפנא ולימוד. משא"כ בגאולה האמיתית והשלימה תהי' שלימות הגילוי באופן תמידי ונצחי (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל ואילך), וגילוי פנימיות התורה (תו"א שם — נעתק לעיל הערה 46), בחי' נפלאות שבתורה.

76) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

77) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

78) ישעי' יב, א.

79) שם כה, א.

80) חגיגה יג, א.

81) ביאורי הזהר להצ"צ ע' תקלא.

82) זח"ג קצד, ב.

שכל וחכמה (אאלפך חכמה)[83]. און דוקא דורך דער עבודה בהתגברות אויף דעם חושך הגלות קומט מען צו דער שלימות הגילוי פון פנימיות התורה בגאולה ה־אמיתית והשלימה[83].

ו. וויבאַלד די גאולה האמיתית וה־שלימה קומט דורך משיח צדקנו, איז פאַרשטאַנדיק, אַז אויך אין משיח זיינען פאַראַן די דריי ענינים (אין דעם אל"ף) פון גאולה.

ובהקדים דעם דיוק בדברי הרמב"ם[84] אַז מלך המשיח איז „מבית דוד ומזרע שלמה"[85], דלכאורה אינו מובן: דאָס וואָס ער שרייבט „מבית דוד" [ווי ער שרייבט אויך אין ספר הי"ד[86]] איז דער־פאַר וואָס באַ בית דוד איז „עיקר המל־כות"[87], „כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו כו' עד עולם"[88], „מלכי בית דוד הם העומדים לעולם"[89]: אָבער וואָס איז דער רמז אין „ומזרע שלמה"[90]?

ויש לומר (בפנימיות הענינים): בימי[91] שלמה איז געווען מעין דעם מצב פון דער גאולה האמיתית והשלימה. בזמן דוד זיינען געווען מלחמות, ביז אַז „דם לרוב שפכת"[92] (און דערפאַר האָט ער ניט געקענט אויפבויבן דעם בית ה־מקדש[93]), משא"כ בזמן שלמה האָט גע־הערשט שלום, וואָס דערפאַר ווערט ער אָנגערופן בשם שלמה, ווייל שלום הי' בימיו[94] — מעין שלימות השלום לעתיד לבוא.

ויש לומר אַז דער טעם אויף דעם, ווייל באַ שלמה איז געווען שלימות החכמה — „ויחכם מכל האדם"[95], ד.ה. אַז נוסף צו דעם ענין המלכות איז ביי אים געווען אויך שלימות בחכמה[96]. און נאָכ־

83) המשך תער"ב ח"א פרכ"ה ואילך.

84) בפיה"מ סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ב. ועד"ז בסהמ"צ שלו מל"ת שסב („אין מלך למי שמאמין בתורת משה רבינו אלא מזרע דוד, מזרע שלמה דוקא" (ראה לקו"ש חכ"ה ע' 110 הערות 52־51)). אגרת תימן פ"ג („אי אפשר שלא יעמוד מזרע שלמה איש כו'").

85) והוא ע"פ תנחומא ס"פ תולדות*. אגדת בראשית פמ"ד (מה)*. וראה מפרשי הזהר ח"א קי, ב. ושי"נ.

86) הל' מלכים פי"א ה"ד: ואם יעמוד מלך מבית דוד. ובהל' תשובה פ"ט ה"ב: אותו המלך שיעמוד מזרע דוד.

87) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ח. וראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חכ"ה ע' 110 ואילך. חכ"ח ע' 109 ואילך. ח"ל ע' 100־99.

88) רמב"ם שם ה"ז.

*) ושם: ממי הוא מדוד, שנאמר (דה"א ג, י) ובן שלמה רחבעם (בנו), אבי' בנו וגו'.

89) שם ה"ט.

90) דאם בא רק לשלול שאר בני דוד, הו"ל לפרש גם שם בנו של שלמה (ראה שוה"ג להערה 85), שהרי גם לשלמה היו כמה בנים.

91) בהבא להלן ראה ד"ה פדה בשלום בס' שערי תשובה לאדהאמ"צ (שער התפלה) פי"א (נה, ד ואילך).

92) דה"א כב, ח. וראה גם שם כח, ג.

93) שם.

94) כמ"ש (דה"א כב, ט) „שלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימיו".

95) מ"א ה, יא.

96) ראה ספר המצות להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב, שדוקא במלך דוד הי' המשכת בחי' חכמה במדת והנהגת המלכות שלו (ובהמשך הענין מבאר, שדוד קיבל מאדם חכמה עילאה (עצמיות החכמה שלא נוגע למדות), ומיוסף קיבל חכמה תתאה (להנהיג המלוכה בפועל), משא"כ בכל המלכים שלאחריו (כולל שלמה, שעליו נאמר ויחכם מכל האדם) לא הי' הארת החכמה מאיר בהם לעניין הנהגת מלכותם (כ"א רק בניצוץ הפרטי שלהם

מער: „ותרב חכמת שלמה . . מכל חכמת מצרים"[97] — דער יתרון פון אל"ף (אאלפך חכמה) וואָס קומט אַרויס דורך „גולה" (חכמת מצרים).

וואָס בכח זה „כל חכמי הגוים נתבטלו בעצם לגבי חכמת שלמה שלא ע"י מלחמה ע"כ נק' שלמה כי שלום הי' בימיו"[98], ביז אַז די אומות האָבן געבראַכט צו שלמה'ן די ניצוצי קדושה (כידוע בנוגע צו מלכת שבא[99]) — מעין שלימות השלום לע"ל, וואָס „לא ירעו ולא ישחיתו גו' כי מלאה הארץ דעה גו'"[44], ע"ד ווי דער בירור דורך „עסק התורה דבחכמה אתברירו בביטול הרע בעצם כמו לע"ל דכתיב[100] וראו כל בשר בחי' ראי' דחכמה כו' וידע[58] כל פעול כו'"[98].

וי"ל אַז דאָס איז נוגע צו שלימות ענין המלכות, וואָס דערפאַר איז בײַ שלמה געווען אַ מלכות בשלימות, „וישב שלמה על כסא ה'"[101] במצב של מנוחה ושלום (בכללות), בערך צו מלכות דוד אויף וועלכע עס זיינען געווען קטרוגים וערעורים כו'.

ואילו זכו וואָלט מלכות שלמה געווען שלימות ענין המלכות און בית ראשון וואָלט געווען דער בית נצחי, בגאולה נצחית; אָבער צוליב דעם וואָס עס האָבן זיך אין דעם אַריינגעמישט דברים בלתי רצויים, איז דערנאָך געווען „קרוע אקרע את הממלכה"[102] (למלכות יהודה ומלכות ישראל), און ס'איז דערנאָך געווען דער חורבן, און דערנאָך — חורבן בית שני, און גלות זה האחרון — ביז עס וועט זיך אומקערן שלימות ענין המלכות ע"י מלך המשיח, למעלה ממלכות שלמה, ווען „מלך[103] אחד יהי' לכולם למלך גו' ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד", „ודוד[104] עבדי נשיא להם לעולם"[105].

עפ"ז י"ל די הדגשה אַז משיח איז „מבית דוד ומזרע שלמה" — ווײַל דער אויפטו פון משיח וועט באַשטיין פון מעלת דוד (מלכות) ומעלת שלמה (שלום), דורך דעם וואָס משיח וועט האָבן שלימות ענין המלכות, כולל חכמה שבמלכות (ווי דאָס קומט אַרויס דורך „גולה", חכמת מצרים), ביז אַז „אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי' יותר משלמה"[106], ביז שלימות ענין המוחין (בבחי' פלא), נוסף אויף מוחין ומדות ומלכות — כמ"ש[107] „ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'". וכידוע[108] אַז

להבין ולהשכיל בתורת ה' ובכל אשר בעולם). וצע"ג איך ליישב זה עם המבואר בפנים (המצב דלע"ל).

97) מ"א ה, י.

98) שערי תשובה שם (נו, א).

99) מ"א י, א ואילך. תו"א בראשית ו, רע"א. סה"מ תשי"ד ע' 107. ובכ"מ.

100) ישעי' מ, ה.

101) דה"א כט, כג.

102) מ"א יא, יא.

103) יחזקאל לז, כב.

104) שם, כה. וראה לקו"ש חל"ה ע' 206 ואילך.

105) ואולי יש לומר לחידודא, שענין זה מרומז גם בלשון „גאולה האמיתית והשלימה": „אמיתית" — רומזת לשלימות המלכות על כל בני ישראל, כי יעקב הוא מדת האמת (זח"א קלט, סע"א. קסא, א. תניא ספי"ג. ועוד) ונשמתו „כלולה מכל הנשמות שבישראל מעולם ועד עולם" (אגה"ק ס"ז). ובתיבת „שלימה" ישנם האותיות של „שלמה".

106) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

107) ישעי' יא, ב.

108) אוה"ת תזריע (כרך ג) ע' תתטז. ובארוכה — סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך.

משיח וועט זיין סיי אַ מלך און סיי אַ רב, „וילמד כל העם" תורה[109], כולל – די נפלאות פון פנימיות התורה[110].

ז. בכדי אַז באַ יעדער איד'ן זאָל זיין דער כח צו אויפנעמען דעם גילוי פון משיח, דאַרף ביי אים זיין מעין פון די דרגות הנ"ל אין דעם אל"ף [כידוע אַז יעדער איד האָט אין זיך אַ ניצוץ פון משיח[111], און דעריבער זאָגט יעדערער[112] „ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו גו'"]: מלכות, מדות, מוחין השייך למדות, און מוחין בעצם.

ויש לומר, אַז דאָס איז דער תוכן המשנה אין אָנהויבס פון היינטיקן פרק (רביעי), וואו ער רעכנט אויס פיר זאַכן: „איזהו חכם כו', איזהו גבור כו', איזהו עשיר כו', איזהו מכובד", וידוע אַז זיי זיינען כנגד די פיר דרגות אין וועלכע עס טיילן זיך די (עשר ספירות וואָס זיי ווערן נשתלשל[113] די) עשר כחות הנפש, כנגד די ד' אותיות פון שם הוי'[114]: איזהו חכם – חכמה, איזהו גבור – בינה, איזהו עשיר – תפארת (כללות ה־מדות)[115], איזהו מכובד – מלכות (שענינו כבוד).

והיות אַז יעדער איד האָט אַ חלק אלוקה ממעל ממש[116], און נאָכמער „חלק הוי' עמו"[117] – וואָס העצם כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו[118] – דעריבער איז ער אין זיך כולל אַלע פיר אותיות פון „אלו־ה" (בחי' אלופו של עולם), און פון הוי' (אלקות שלמעלה מעולם).

און זיין עבודה באַשטייט פון מגלה זיין די פיר ענינים אין זיך, ביז אין אַן אופן פון לפנים משורת הדין, „מילי דחסידותא"[119], בחי' נפלאות (שבתורה).

און דורך דעם וואָס ער האָט בגלוי אַלע פיר ענינים ווערט די שלימות המלכות, שלימות כסא המלכות של ד' רגלים דוקא – „וישב שלמה על כסא הוי'", ומעין זה באַ יעדער איד, וואָרום אידן זיינען „בני מלכים"[120] און נאָכמער – „מלכים"[121], ביז אַז דורך דעם באַקומט ער אַ שייכות צו „מכובד", וואָס נעמט זיך פון כבודו של הקב"ה [במכ"ש פון אַ מלך באוה"ע אויף וועמען מ'זאָגט „שנתן מכבודו לבשר ודם"[122]]. ועאכו"כ דורך זייער שייכות צו תורה (ביז אַז יעדער איד האָט זיין אות[123] און חלק בתורה), „כל[124] בניך לימודי ה'"[125], און

---

109) רמב"ם הל' תשובה שם.

110) ראה סהמ"צ שם פ"ג. לקו"ת צו יז, א־ב. שער האמונה פנ"ו ואילך. ועוד.

111) מאור עינים ס"פ פינחס.

112) תפלת רבש"ע בעת הוצאת ס"ת ביו"ט.

113) תניא רפ"ג.

114) שער מאמרי רז"ל ולקוטי הש"ס לאבות כאן. וראה סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 446 ואילך.

115) לכאורה הי' י"ל, שעשיר הוא בינה, וגבור הו"ע המדות (גבורת ותוקף המדות). והסדר במשנה הוא – תחלת בחי' דוכרין (י' וו' דשם הוי' – חכמה ומדות), ואח"כ בחי' נוקבין (ב' ההי"ן דשם הוי' – בינה ומלכות). ודוחק הכי גדול הוא – דמה מכריח לשנות סדר שם הוי'?!

116) תניא רפ"ב.

117) האזינו לב, ט.

118) כתר שם טוב בהוספות סקט"ז. וש"נ.

119) ראה ב"ק ל, א.

120) שבת סז, א.

121) תקו"ז בהקדמה (א, ריש ע"ב).

122) ברכות נח, א. רמב"ם הל' ברכות פ"י הי"א. טואו"ח סרכ"ד. שו"ע שם ס"ז. הל' ברכות הנהנין לאדה"ז סי"ג ס"ט.

123) ראה מג"ע אופן קפו.

124) ישעי' נד, יג.

125) ואף שמאחז"ל (ברכות בסופה. וש"נ) „א"ת בניך אלא בוניך", ידוע (ראה ס' הליכות אלי ס"ג. ועיין מו"נ ח"ג פמ"ג. שו"ת הרדב"ז ח"ג תשובה אלף

„מאן מלכי — רבנן"[126] — וואָס דורך דעם קומט צו אויך חכמה שבמלכות (בחי' שלמה), ביז שלימות המלכות, ווי דאָס איז כולל אַלע פיר ענינים הנ"ל: חכם, גבור, עשיר, מכובד.

אַזוי אַז מ'האָט שלימות הכסא של ד' רגלים, אויף וועלכע ס'איז שייך שלימות ענין הישיבה („וישב שלמה על כסא ה'"). ולהוסיף, אַז דורך דעם ווערט אויך נמשך ראשו של מלך למטה, אַזוי אַז מען באַקומט מער שייכות צום מלך, און רגליו ווערן אויפגעהויבן על „הדום רגלי"[127] — וואָס דורך המשכה מלמעלה למטה און העלאה מלמטה למעלה ווערט די שלימות החיבור פון אלקות שלמעלה מעולם ביז בבחי' נפלאות מיט עולם, פון גילוי בחי' אל"ף אין מציאות העולם והגלות („גולה").

ובהדגשה יתירה — שטייענדיק ביום השבת, וואָס איז כנגד ספירת המלכות, ובפרט בימי הספירה בשנה זו (ווען די ספירה האָט זיך אָנגעהויבן „ממחרת השבת"[128] (אויך) כפשוטה), וואָס דעמולט איז יעדער שבת פון די „שבע שבתות תמימות"[128] כנגד מלכות פון דער ספירה דשבוע ההוא: מלכות שבחסד, מלכות שבגבורה, מלכות שבתפארת, מלכות שבנצח, מלכות שבהוד, מלכות שביסוד, מלכות שבמלכות, און דעם שבת — מלכות שבהוד (וואָס דאָס איז שוין כולל כל הספירות, ביז מלכות שבמלכות, כדלקמן ס"ח), מלכות ווי ס'איז פאַר־

בונדן מיט דער שלימות פון הודאה (בחי' פלא), כנ"ל.

ח. אין דעם אַלעם קומט צו נאָכמער שטייענדיק אין דעם שבת נאָך ל"ג בעומר (ובתוך השלשה ימים פון ל"ג בעומר[129]), יום ההילולא ויום שמחתו של רשב"י[130]:

דורך רשב"י איז געווען דער גילוי פון פנימיות התורה (בחי' נפלאות שבתורה), און דער עיקר גילוי איז געווען ביום הסתלקותו, נשמתא דנשמתא דאורייתא (די פנימיות פון די סודות וואָס ער האָט מגלה געווען כל ימי חייו)[130*], ביז אַז דורך כתיבת דברים אלו (בספר הזהר), איז דאָס דערנאָך נתגלה געוואָרן צו אַלע אידן, ביז באופן פון יתפרנסון[131] בהבנה והשגה — גילוי בחי' נפלאות שבתורה אין חכמה בינה ודעת. די התחלה — ומעין ובדוגמא — פון דעם גילוי פנימיות התורה לע"ל.

סח (תרמג). אנציקלופדי' תלמודית ח"ב ערך אל תקרי) ש„אל תקרי" מוסיף עוד פירוש, ואינו ממעט פירוש הראשון.

126) ראה גיטין סב, א.

127) ישעי' סו, א.

128) אמור כג, טו.

129) ולהעיר מהחידוש בשנה זו בענין שלשה: מב' ימי ראש השנה נכנסו תיכף ליום השבת, וכן בי"ט כסלו (שחל ביום חמישי בשבוע), ראש השנה לחסידות, שענינו נמשך בכ"ף כסלו, וממנו נכנסו תיכף ביום השבת. וכן בנוגע לל"ג בעומר, מ"ת דפנימיות התורה (המשך תרס"ו ע' ריט), שחל ביום חמישי, וענינו נמשך על ג' ימים (ראה שער הכוונות ענין ספה"ע דרוש יא. ועד"ז בפע"ח שער ספה"ע פ"ז). וימי הפורים שלפ"ז, וכהסימן פל"ג הובא בסידור (וטור או"ח סתכ"ח).

ועפ"ד הרמז י"ל שענין שלשה קאי על עבודת הג' מוחין מצ"ע, ענינה של פנימיות התורה (שנתגלתה ע"י הרשב"י, ובאופן של חב"ד ע"י אדה"ז) — מעין וטועמי' של העבודה דלע"ל (כיבוש קיני קניזי וקדמוני).

130) נסמן בסה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 440.

130*) ראה בארוכה ד"ה גל עיני תשל"ז (סה"מ מלוקט ח"ה) שבהערה 51. וש"נ.

131) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת המק"מ לספרו. כסא לתקו"ז שם.

דערצו האָט רשב"י אויך מחבר גע־וועזן פנימיות התורה און נגלה דתורה[132]. וי"ל אַז אין תורה עצמה איז נגלה דתורה און פנימיות התורה ע"ד דער חילוק צווישן אל"ף מלשון אולפנא ולי־מוד (מוחין השייך למדות), און אל"ף אותיות פלא (מוחין בעצם). און רשב"י האָט מחבר געווען שניהם.

וי"ל אַז בכח זה האָט ער אויך אויפ־געטאָן דעם כח אויף גילוי אלקות (אויך די דרגות שלמעלה מעולם) אין (אלופו של) עולם — כמאמר הידוע שלו[133]: „תניא ר"ש בן יוחאי[134] אומר כו' כל מקום שגלו (ישראל) שכינה עמהן כו' גלו לבבל שכינה עמהן כו' גלו לאדום שכינה עמהן", ד.ה. אַז אויך זייענדיק אין (בבל כו') „גולה" האָט מען דאָרט דעם גילוי פון אלופו של עולם, „שכינה עמהם".

ועד"ז איז רשב"י ממשיך בכל העולם כולו — כמאמר שלו[135]: „יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין", אַז ער קען אויסלייזן כל העולם מלשון העלם והסתר מן הדין, כולל דעם דין הגלות.

ויש לקשר זה אויך מיט דעם וואָס ל"ג בעומר איז דער טאָג פון „הוד שב־הוד", וואָס באַדייט דעם ענין פון (הוד מלשון) הודאה, און הודאה שבהודאה — בחי' פלא (שלמעלה מהשגה), און דער־פון ווערט עס דערנאָך נמשך אין אל"ף (הבנה והשגה). ולהוסיף, אַז הוד שבהוד איז אויך „סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות"[136] — ד.ה. אַז דאָס איז כולל אַלע מדות (עשיר), ביז מלכות שבמלכות (מכובד), נוסף אויף די המשכה פון מוחין ע"י (חכם, וגבור). און הוד איז אויך די ספירה החמישית, וואָס איז מ־רמז אויף בחי' חמישית לפרעה[137], דאת־פרעו ואתגליין מיני' כל נהורין[138], ב־בחי' פרוע, שלמעלה מסדר והשתלשלות (בחי' פלא), און דאָס גופא ווערט דער סדר קבוע (בחי' אל"ף) לע"ל.

ט. און פון רשב"י ווערט דערנאָך נמשך דער גילוי פנימיות התורה בדו־רות שלאחרי זה, ביז דור האריז"ל, ווען ס'איז געוואָרן „מצוה לגלות זאת ה־חכמה"[139], און דערנאָך — איז אין דעם צוגעקומען דורך גילוי תורת החסידות ע"י הבעש"ט והמגיד (מייסדי תורת החסידות הכללית), און נאָכמער — דורך דעם אַלטן רבי'ן (מייסד תורת חסידות חב"ד) און רבותינו נשיאינו ממלאי מקו־מו — לימוד פנימיות התורה באופן פון חכמה בינה ודעת, און הפצת המעינות חוצה, אָנהויבנדיק פון דעם חוצה שב־אדם — זיינע כחות הנפש, ביז אויך פון נפש הבהמית, ביז חוצה שבעולם — מעין וטועמי' פון גילוי פנימיות התורה בגאולה האמיתית והשלימה.

און אַזוי קומט אין דעם צו — דורך רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו מדור לדור, ביז כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו. צו די גילויים פון פנימיות התורה בדו־רנו זה, ובזה גופא — קומט צו משנה

---

132) ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה.

133) מגילה כט, א.

134) כן הוא („יוחאי" באל"ף) בעין יעקב. וי"ל שבזה מרומז הגילוי דבחי' אל"ף, כבפנים.

135) סוכה מה, ב.

136) סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר דש, א ואילך.

137) ויגש מז, כד.

138) זח"א רי, א.

139) אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

לשנה, ביז די גילויים בימים אלו ע"י כת"י דמאמרי דא"ח שנדפסו ונדפסים עתה.

ובאופן, כאמור, אַז מ'איז ממשיך די נפלאות שבתורה (בבחי' פלא) אין הבנה והשגה, ביז אין אַלע כחות הנפש (חכמה, בינה, מדות ומלכות), ובלשון פון תורת אדה"ז הידועה[140] עה"פ „משכיל לאיתן האזרחי" (תחלת מזמור פ"ט) — אַז איתן שבנשמה (עצם הנשמה, בחי' פלא) „יש לו משכיל, מה שע"י כח המשכיל הוא האזרחי, מזריח לכל הכחות והחושים", וואָס דער כח המשכיל (שלמעלה משכל וביחד עם זה איז ער מקור השכל) איז ממשיך פון למעלה משכל אין שכל[141]; און הגם אַז שלימות זריחה זו וועט זיין לע"ל, ווערט דאָס שוין אויך אויפגעטאָן איצטער[142].

און דערפון ווערט נמשך דער כח צו ממשיך ומגלה זיין אלקות אויך אין עולם (אלופו של עולם) — כסיום ה־מזמור פ"ט: ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

און דערנאָך קומט מען צו מזמור צדי"ק, „תפלה למשה איש האלקים", ביז סיומו — „ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו'", דער גילוי עלינו פון נועם ה', שלימות התענוג (עתיק[143]), ביז „ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו", אין דעם („נועם" אותיות) „מעוך" האמיתי, ביהמ"ק השלישי.

ובפשטות — אַז דורך לימוד התורה בכלל, ובפרט פנימיות התורה, כפי שנתגלתה בתורת החסידות,

— כולל — דורך המסתכל בפני הרב, במאור פניו (חכמת אדם תאיר פניו[144]), וואָס דאָס גיט צו אין הבנת הלימוד [כמאחז"ל[145] „אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזיתי' לר' מאיר מאחורי', ואילו חזיתי' מקמי' הוה מחדדנא טפי, דכתיב[146] והיו עיניך רואות את מוריך"] —

ווערט ער אַ כלי צו גילוי אלקות בעולם, כולל גילוי כח הפועל בנפעל באופן של ראי' (חכמה), און נאָכמער — דער גילוי פון כח העצמות אין יש הנברא, וואָס „הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט כו'" (כמ־בואר באגה"ק[147] בספר תניא קדישא).

אָנהויבנדיק ווי דאָס איז אין דער עבודה פון אַ אידן (כמבואר בתחלת ספר התניא), אַז ביי אים איז די עבודה ניט נאָר אין סור מרע — „אל תהי רשע", נאָר אויך „תהי צדיק"[148], דאָע"פ וואָס „אין כל אדם זוכה להיות צדיק ואין לאדם משפט הבחירה בזה כל כך כו'"[149] מצד דעם וואָס מ'געפינט זיך למטה אַ נשמה בגוף ונה"ב אין עוה"ז הגשמי והחומרי — איז אָבער דורך דעם וואָס ס'איז דאָ דער כח העצמות אין דעם גוף הגשמי (פון אַ אידן), כנ"ל, גיט דאָס דעם כח אַז אויך למטה זאָל מען דערגרייכן די העכסטע דרגות, ביז „תהי צדיק"

---

140) קונטרס לימוד החסידות ע' 5־6.

141) ראה ד"ה כי מראש צורים תשכ"ח (נעתק בקובץ י"א ניסן שנת הפ"ט אות טז).

142) ד"ה וייצר תרפ"ה (סה"מ תש"ח ע' 63. נעתק שם אות טו).

143) ראה קובץ י"א ניסן שנת הצדי"ק אות ו, יח, כא. ועוד.

144) קהלת ח, א.

145) עירובין יג, ב. וראה ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב.

146) ישעי' ל, כ.

147) סימן כ (קל, ריש ע"ב).

148) נדה ל, סע"ב.

149) תניא פי"ד.

(עכ"פ דורך דעם וואָס „יעשה את שלו לקיים את השבועה שמשביעים תהי צדיק כו', ועוד שההרגל כו' נעשה טבע שני", „וכשירגיל כו' הרי באתערותא ד־לתתא אתערותא דלעילא וכולי האי ואולי יערה כו' ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק כו'"[149]), וי"ל אַז לאחרי די אַלע ענינים – של בירור וזיכוך כו' – וואָס אידן זיינען דורכגעגאַנגען במשך דורות, קען איצטער יעדער איד זיכער דערגרייכן די העכסטע דרגות, ביז „תהי צדיק" בגלוי (דער גילוי פון „ועמך כולם צדיקים"[150]), ווי ס'וועט זיין בשלי־מות הגילוי בגאולה האמיתית והשלי־מה[151].

ביז אַז דורך דעם – די עבודה פון הפצת המעינות חוצה – האָט מען דעם כח צו מגלה וממשיך זיין אלקות אין וועלט, ביז אין חוצה שאין חוצה ממנה.

און דאָס אַלץ ווערט אַ הכנה וכלי – צו „ונגלה כבוד הוי' גו'"[109] בגאולה האמיתית והשלימה, „ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", און צו דעם גילוי פנימיות התורה, ביז באופן פון „והיו עיניך רואות את מוריך".

י. די הוראה דערפון בפשטות – ב־נוגע צו די פעולות וואָס אידן דאַרפן טאָן צו נאָכמער ממהר זיין די גאולה:

אין צוגאָב צו די פעולות אין חלקו בעולם, ביז בכל העולם, צו מגלה זיין ווי דער אויבערשטער איז אלופו של עולם אין דער וועלט און אין יעדער זאַך אין וועלט, ובפרט דורך דעם וואָס מ'נוצט אויס אַלע עניני העולם „לשם שמים" און אויף „דעהו", אַזוי אַז יעדע זאַך בעולם איז מגלה „כבודו" של הקב"ה –

דאַרף אויך זיין אַ הוספה מיוחדת אין אולפנא ולימוד התורה, ובמיוחד – אין פנימיות התורה כפי שנתגלתה בתורת ה־חסידות, באופן של הבנה והשגה, בחכ־מה בינה ודעת,

און אויך – משפיע זיין אויף אַנדערע אַרום, דורך הפצת התורה והיהדות, ו־הפצת המעינות.

ויה"ר אַז דורך דער עבודה פון פאַר־ענדיקן „אַריינשטעלן" און מגלה זיין דעם אל"ף אין „גולה" – וועט דאָס גלייך ברענגען די גאולה, תיכף ומיד ממש, אַזוי אַז נאָך ווי אידן שטייען ב־מעמדם ומצבם איצטער ממש, אין זייע־רע לבושים ובגדים, אפילו אויב זיי זיינען נאָך „בגדים צואים"[152], וואָרום די גאולה קומט באופן פון לא עכבן אפילו כהרף עין[153], און ערשט לאחרי הגאולה „ויאמר[152] גו' הסירו הבגדים גו' מ־עליו"[154], ועאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן „ועמך כולם צדיקים".

און אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", גייען צוזאַמען מיט אַלע זייערע ענינים, „כספם וזהבם אתם", ועאכו"כ מיט אַלע בתי כנסיות ובתי מדרשות[155] און די ספרי תורה שבהם

---

150) ישעי' ס, כא.

151) כמאחז"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כולם צדיקים גו' (סנהדרין ר"פ חלק). וכפי שאומרים קודם פרקי אבות.

152) ראה זכרי' ג, ג ואילך.

153) ראה מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

154) ועיד המבואר בנוגע לתחה"מ, שכשם שאדם הולך כך הוא בא כו', כשם שהוא הולך לבוש בא לבוש כו' ואח"כ אני מרפא אותן (ב"ר רפצ"ה. זח"ג צא, א. וראה תשובות וביאורים ס"א (ע' 55)).

155) ראה מגילה כט, א.

— כולל דעם ספר תורה וואָס מ'האָט די וואָך מסיים געווען, ע"י השתדלות של נשי ובנות ישראל, צוזאַמען מיט אַ סיום וסדר הכנסת ספר תורה, בשמחה גדולה בריקודים וכו', און פאַרבונדן מיט איר הוספה בנתינת הצדקה, ה־מקרבת את הגאולה[156] —

אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בביהמ"ק השלישי, „מקדש אד' כוננו ידיך"[157].

156) ב"ב י, א.

157) בשלח טו, יז.

משיחות ש"פ בהר־בחוקותי, מבה"ח סיון ה'תנש"א

א. ענינו של ר"ח סיון (שמתברך ביום השי"ק מברכים החודש[1]) מפורש בקרא[2] — „בחודש השלישי גו' ביום הזה (בראש חודש[3]) באו מדבר סיני":

„מדבר סיני" קשור עם מתן־תורה: „סיני" — „משה קיבל תורה מסיני"[4], ו„מדבר (סיני)" — כדרשת חז"ל[5] „ניתנה במדבר . . במקום הפקר[6], כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל".

ולכן, כש„באו מדבר סיני" (בר"ח סיון) — המקום הראוי למתן־תורה — התחיל הענין דמתן־תורה („מיד אחר ר"ח[7] התחיל משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה"[8]), ובלשון המדרשי „אמר הקב"ה . . הרי השעה שאתן להם את תורתי"[9].

וענין זה מודגש גם בהקריאה בתורה שבסמיכות למתן־תורה[10] — כידוע הכלל ש„(לעולם) קוראין (פרשת) במדבר סיני קודם עצרת"[11] (וההתחלה בזה במנחה דיום השי"ק זה), כיון ש„מדבר סיני" (אליו הגיעו בנ"י בר"ח סיון) הוא המקום הראוי למתן־תורה.

ב. ויש לבאר תוכן הענין ד„מדבר סיני" („מדבר" דייקא[12]) — בשייכות למתן־תורה:

„מדבר" — „מקום הפקר" — הוא מקום שאין עליו בעלות, לא בעלות של יחיד, וגם לא בעלות של רבים (כמו „רשות

1) נוסף על המשכת הברכה דיום השבת על כל ימי השבוע — „מיני' מתברכין כולהו יומין" (ראה זח"ב סג, ב. פח, א).

2) יתרו יט, א.

3) פרש"י עה"פ (משבת פו, ב: „כתיב הכא ביום הזה באו מדבר סיני, וכתיב התם החודש הזה לכם ראש חדשים, מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח").

4) אבות רפ"א.

5) יל"ש עה"פ (רמז ערה). וראה גם במדב"ר פ"א, ז: „במדבר . . חנם לכל באי העולם".

6) נוסף על הלימוד שהאדם צריך להיות „כמדבר" — „אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו" (עירובין נד, א), „כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה" (נדרים נה, סע"א), „כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה" (במדב"ר שם), „מי מקיים את התורה מי שמשים עצמו כמדבר ומפליג עצמו מן הכל" (שם פי"ט, כו. תנחומא חוקת כא). וראה לקמן סי"ב ובהערה 112.

7) אבל בר"ח עצמו „לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא" (שבת שם). וראה לקו"ש חכ"ח ע' 7 ואילך. ושי"נ.

8) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תצד — משבת שם.

9) דא"ז פרק השלום. ועוד. — ולהעיר, שהמדובר שם הוא בנוגע להמצב דבנ"י, „הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חני' אחת הרי השעה כו'", שענין זה למדים ממש"נ בהמשך הכתוב „ויחן שם ישראל נגד ההר", „ויחן" לשון יחיד, „כאיש אחד בלב אחד" (פרש"י יתרו יט, ב), ומזה מובן גם בנוגע להמקום עצמו (שבו נעשה השינוי במצבם של ישראל) שאודותיו מדובר בהתחלת הכתוב (לפני ההמשך ד„ויחן") — „באו מדבר סיני", ש„מדבר סיני" הוא המקום הראוי למתן־תורה, כבפנים (וראה לקמן סי"ב).

10) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א): „המועדים של כל השנה כו' בכולן יש שייכות לאותם הפרשיות שחלות בהן כו'".

11) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב („המנהג הפשוט"). טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד.

12) ובפרט שבכמה מקומות נאמר „סיני" („משה קבל תורה מסיני"), או „הר סיני", כבהתחלת פרשתנו (בהר): „וידבר גו' בהר סיני", מבלי להזכיר „מדבר (סיני)".

הרבים״, רשות שהיא בבעלות הרבים), ובגלל שאין עליו בעלות **יכול כל מי שרוצה לבוא** ולזכות בו, **„כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל״.**

ולכאורה, נתינת התורה לבנ״י היא (לא באופן שהקב״ה הסיר בעלותו **מן התורה („תורתו״)** והפקירה **לכל, היינו, שנעשית כדבר** שאין עליו בעלות **שכל אחד יכול לבוא ולזכות בו (ע״י פעולה של קנין), אלא) באופן ש„**נתן לנו **את תורתו״, היינו, שהתורה היא** בבעלותם **של כל בנ״י (ללא צורך בפעולה של קנין), כל אחד ואחת מישראל, מגדול ועד קטן, עד לקטן שנולד זה עתה[13*], שמצד שייכותו ל„קהלת יעקב״,** ה״ה יורש הכלי[14], **כל התורה כולה[15], כמ״ש[16] „תורה צוה לנו משה** מורשה **קהלת יעקב״[17].**

ועפ״ז צריך להבין הטעם ששייכותה של התורה לכל ישראל שנעשית בר״ח סיון („הרי השעה שאתן להם את תורתי״) **מודגשת בכך ש„ביום הזה באו** מדבר **סיני״ — מקום** הפקר[18], **ולא מקום** שב־בעלותם **של כל בנ״י (ברשות הרבים[19] וכיו״ב), כמו שהתורה ניתנה לבעלותם של כל בנ״י?**

ג. ולאידך — צריך להבין הטעם שה־ענין ד„מדבר״ („בחודש השלישי גו׳ ביום הזה באו מדבר סיני״) מודגש בפרשת במדבר שקורין בסמיכות ממש לעצרת, ולא בפרשה שקורין בשבת שממנו מתברך היום ש„באו מדבר סיני״, פרשת בהר־בחוקותי (כהקביעות בכמה שנים, וגם בשנה זו (בחו״ל, שהן מחוברין).

ובהקדמה — שקריאת פרשת במדבר קודם עצרת היא (לא רק מצד השייכות ד„מדבר סיני״ למתן־תורה (כנ״ל ס״א), אלא) גם (ובעיקר) מפני ש„עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת״[20], וזה שמוסיפין וקורין גם במדבר סיני קודם עצרת הוא „כדי שלא להסמיך הקללות שבבחוקותי לעצרת״[21], היינו, שהפרשה שקורין בעי־קר קודם עצרת (מתקנת עזרא) היא פרשת בחוקותי, ובכמה שנים בהר־בחוקותי.

---

13) **וגם** לפני **„תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא . . במצות מילה״ (שו״ע אדה״ז או״ח (מהדו״ב) סוס״ד). — כיון שגם אז ה״ה חלק מ„קהלת יעקב״.**

14) **כמו בן יחיד (כתורת הבעש״ט (כש״ט הוספות סקל״ג) אודות גודל החביבות דכאו״א מישראל אצל הקב״ה כמו בן יחיד כו׳) — אע״פ שיחד עמו ישנם ששים ריבוא מישראל, שכל א׳ מהם הוא בן יחיד.**

15) **ויתירה מזה —** שלמד **כל התורה כולה במעי אמו (נדה ל, ב), ובכח זה ביכלתו** ללמוד **כל התורה כולה בצאתו לאויר העולם (לאחרי ש„בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כו׳״ (נדה שם)), במשך כל ימי חייו (ראה עיון יעקב ועץ יוסף לע״י נדה שם. לקו״ת שלח מד, א. ובכ״מ).**

16) **ברכה לג, ד.**

17) **וראה רמב״ם הל׳ ת״ת רפ״ג (ולאדה״ז רפ״ד): „כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל מי שירצה יבוא ויטול״, כלומר, כיון שהתורה היא ירושה לכאו״א מישראל, לכן יכול לבוא וליטלה, ללמדה כו׳, עד שיהי׳ מוכתר** בכתר תורה.

18) **ובפרט ש„מקום הפקר״ הוא (לא רק לבנ״י, אלא) „לכל באי העולם״.**

19) **להעיר ש(הרוחב ד)רה״ר נלמד מ„רוחב הדרך במחנה לוים שבמדבר״ (שו״ע אדה״ז או״ח סשמ״ה סי״א).**

20) **„כדי שתכלה השנה וקללותי׳ . . עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן״ (מגילה לא, ב).**

21) **תוס׳ שם.**

---

*) ודוגמתו בבת — בקריאת השם (כמו אצל בן בעת המילה) שעל ידו נמשך ומתגלה חיות הנשמה בהגוף (ראה לקו״ת פרשתנו מא, ג. ובכ״מ). — ולכן נכון **להקדים** קריאת השם בקרה״ת הסמוכה להלידה, גם בימי החול, ולא להמתין לקרה״ת דיום הש״ק.

והשייכות דתוכן פרשת בהר־בחוקותי[22] למתן־תורה מודגשת (א) בשם הפרשה: „בהר סיני"[23] — ההר שעליו ניתנה התורה, ו„בחוקותי" — מלשון חקיקה, שרומז על אותיות החקיקה שבלוחות[24], שכוללים כל התורה כולה, תושב"כ ותושבע"פ, ואפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש[25]. (ב) ובתוכן הפרשה, הן בתחלתה וראשיתה — „וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר גו' ושבתה הארץ שבת לה'", „מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותי' ופרטותי' ודקדוקי' מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני"[26], והן בסיומה וחותמה — „אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני".

וצריך להבין הטעם שבפרשה זו — שקורין ביום השי"ק שממנו מתברך ר"ח סיון שבו „באו מדבר סיני" — לא נזכר הענין ד„מדבר סיני" (כבפרשת במדבר שקורין במנחה), אלא „בהר סיני".

ד. ויש לבאר תחילה היחס והחשיבות של המקום בעולם שבו ניתנה התורה (בהר סיני שבמדבר סיני) — דלכאורה, כיון שפעולת התורה היא בכל העולם כולו, מה נוגע (כל כך) המקום המסויים בעולם שבו ניתנה התורה[27] — דיש לומר, שבבחירת מקום מסויים בעולם שראוי לנתינת התורה מודגשת המטרה והתכלית דפעולת התורה בעולם, כדלקמן.

ויובן בהקדים הביאור בהשייכות דתורה לעולם שמודגשת במאמר המשנה במסכת אבות שלומדים ביום השי"ק זה — „בעשרה מאמרות נברא העולם"[28]:

איתא בזהר[29] „כתיב[30] עשרה עשרה הכף בשקל הקודש . . עשרה מאמרות למעשה בראשית כדתנן בעשרה מאמרות נברא העולם, עשרה מאמרות למתן תורה אלו עשרת הדברות"[31], „בגין דעלמא לא אתברי אלא בגין אורייתא, וכל זמנא דישראל מתעסקי באורייתא עלמא מתקיים . . אם[32] לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי"[33], ומסיים שעי"ז „אשתכח בי' שלמא", ע"ד מארז"ל[34] „כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[35].

22) נוסף על התקנה „שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים . . כדי שתכלה השנה וקללותי'".

23) כפי שנקראת בכ"מ — „בהר סיני" (סידור רס"ג, רמב"ם סדר תפלות ואבודרהם סדר הפרשיות), ולא „בהר" סתם.

24) ולהעיר, שענין החקיקה נוגע עד כדי כך שבשביל זה צ"ל נס מיוחד (ו„לא עביד קוב"ה ניסא למגנא" (ראה דרשות הר"ן דרוש הקדמה הא')) — „מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין", „הואיל והכתב הי' נראה משני עבריהם הי' לה ליפול, אם לא שבנס הי' עומד" (שבת קד, רע"א ובפרש"י).

25) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.

26) תו"כ ופרש"י עה"פ (נת' בלקו"ש חי"ז ע' 276 ואילך).

27) ובפרט שלא נקבעה קדושה במקום זה, כמ"ש (יתרו יט, יג) „במשוך היובל המה (וגם הצאן) יעלו בהר".

28) ריש פ"ה.

29) ח"ג יא, סע"ב.

30) נשא ז, פו. — ולהעיר, שפרשת נשא קורין בסמיכות למתן־תורה (בשבת שלאחרי מ"ת, ובכמה שנים — בשבת שלפני מ"ת).

31) וממשיך לבאר הקשר והשייכות שביניהם: „כתיב (בעשה"ד) אנכי ה' אלקיך, וכתיב במעשה בראשית יהי אור ויהי אור, דא מהימנותא דקב"ה אור אקרי, דכתיב ה' אורי וישעי ממי אירא וגו'", ועד"ז בשאר עשה"ד ועש"מ.

32) ירמי' לג, כה.

33) וראה גם שבת פח, א. ע"ז ג, א.

34) רמב"ם הל' חנוכה בסופן (וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך. וש"נ).

35) ולכן ניתנה התורה „בחודש השלישי", „אוריאן תליתאי בירחא תליתאי" (שבת שם) — כי,

והענין בזה — שע"י ה„עשרה מאמרות" שבמתן־תורה (עשרת הדברות) מגלים ה„עשרה מאמרות" שבמעשה בראשית, היינו, שהעולם (מעשה בראשית) אינו מציאות בפ"ע שמעלים (ועד שמסתיר) על אלקות[36], שהרי כל מציאותו אינה אלא ה„עשרה מאמרות" שעל ידם היתה בריאת העולם מאין ואפס ממש בששת ימי בראשית, ו„מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"[37], כי, „אילו היו מסתלקות . . כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות . . היתה (הבריאה כולה) חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש"[38].

ה. ובפרטיות יותר — כהמשך דברי המשנה, „בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר, והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, וליתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות":

ובהקדם השאלה הידועה[39]: כיון ש„במאמר אחד יכול להבראות", למה יהי' העונש והשכר על עולם שנברא בעשרה מאמרות כש„שויו" אינו אלא מאמר אחד — „אם הוא רוצה להרבות במאמרים אין הדבר מוטל על הרשע ולא על הצדיק"?

ויש לומר הביאור בזה, שבבריאת העולם ישנם בפועל ב' אופנים — „במאמר אחד"[40] ו„בעשרה מאמרות":

„במאמר אחד" — נבראת מציאות היש, יש מאין ואפס המוחלט, „החומר הראשון"[41] ששוה בכל הנבראים שבעולם. ו„בעשרה מאמרות" — נבראת (נתגלתה[42]) הצורה דכל פרטי הנבראים שמחולקים זה מזה ע"י ההתחלקות דעשרה מאמרות, כולל גם „צירופים וחילופי אותיות המתגלגלות ברל"א שערים פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה", שע"י נבראו כל ריבוי פרטי הברואים שבעולם[43].

והחילוק שביניהם:

בהבריאה „במאמר אחד" (בריאת היש מאין ואפס המוחלט) — כיון שבריאת יש מאין היא (לא באופן של קירוב והתלב־

ענינו של „שלישי" לחבר ולאחד ההתחלקות והניגוד ד„שנים", שזהו"ע השלום (ראה בארוכה לקו"ש חכ"א 110 ואילך. ועוד).

36) ואף ש„עולם" הוא מלשון העלם (לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ) — ה"ז העלם למעליותא (ע"ד מ"ש „ישת חושך סתרו"), כיון שהכח המהוה הוא בבחינת ריחוק והבדלה, כדלקמן ס"ה.

37) נוסח ברכת יוצר.

38) שעהיוה"א בתחלתו.

39) מדרש שמואל על המשנה.

40) והפירוש „במאמר אחד יכול להבראות" הוא — לא רק בדרגת היכולת, אלא שהיכולת באה גם בפועל (ראה פרדס שער יא פ"ג. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פי"א. ובכ"מ).

41) ראה רמב"ן ר"פ בראשית: „אין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא . . הוציא מן האפס הגמור המוחלט יסוד דק מאד אין בו ממש . . מוכן לקבל הצורה . . והוא החומר הראשון כו'". — ולהעיר, שהלשון „ברא" נאמר תיכף ל„בראשית" — „בראשית נמי מאמר הוא" (ר"ה לב, א. וש"נ), והוא ה„מאמר אחד" (פרדס שער ב פ"ו. לקו"ת פרשתנו מא, ד. ובכ"מ).

42) להעיר, שבריאה היא גם מלשון גילוי (כמו „שמא הבריא", ניקב ויצא לחוץ (חולין מג, ב)), דקאי על התגלות הצורה דהנבראים (נוסף על התכללות הצורה בבריאת החומר מאין ליש) מן הכח אל הפועל (ראה רמב"ן שם).

43) שער היחוד והאמונה פ"א. וראה גם שם פי"ב: „כל אות היא המשכת חיות וכח מיוחד", „כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור ההמשכה והתגלות האור והחיות והכח הנגלה ונמשך באות זו", וכל נברא מפרטי הנבראים „נברא . . וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו (דעשרה מאמרות) או חילופיהן ותמורותיהן".

שות, אלא) באופן של ריחוק והבדלה (שאינו מתגלה בהנבראים, בענינם וב־מעלתם)[44], מודגשת יכלתו ית׳ („במאמר אחד יכול להבראות"), ש„בכחו וביכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט" (כח העצמות[45]), ולא מציאות הנברא, שגדרו (לאחרי שנברא) אין ואפס[46], ומציאותו אינה אלא התגלות כחו ויכלתו ית׳ ב־בריאת יש מאין ואפס המוחלט:

ובהבריאה „בעשרה מאמרות" (כל ריבוי פרטי הנבראים וההתחלקות שביני־הם, כל נברא ונברא עם מזגו ותכונתו המיוחדת) מודגשת (בעיקר) מציאות ה־עולם („בעשרה מאמרות נברא העולם"), שבריאתו היא באופן שניתן תוכן ומעלה וחשיבות בכל פרטי הנבראים שנבראו ב־עשרה מאמרות, שהם כנגד עשר ספירות, עשר תכונות (מעלות) כלליות שבהם כלולים כל הענינים שיש בהם מעלה וחשיבות.

ו. וכיון שהמאמרות דמעשה בראשית הם כנגד המאמרות שבמתן־תורה, מובן, שב׳ הענינים ד„עשרה מאמרות" ו„מאמר אחד" שבעולם ישנם גם בתורה[47]:

במתן־תורה כתיב[48] „אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי", היינו, שבתורה ישנם ב׳ ענינים: „אחת" („מאמר אחד") – מצדו ית׳ („דיבר אלקים"), שכשם שהוא ית׳ אחד כך גם חכמתו ית׳ (תורה) היא אחת, היינו, שכל עניני התורה ענינם אחד – חכמתו ית׳, „אורייתא וקוב"ה כולא חד"[49]; ו־„שתים" (ועד להתחלקות דעשרת הדברות, „עשרה מאמרות") – מצד האדם והעולם („שמעתי"), היינו, שחכמתו ית׳ יורדת ומתלבשת בעניני האדם והעולם שהם באופן של ריבוי והתחלקות (עשרת הדברות, שכוללים תרי"ג מצוות, כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים שבאדם, „עולם קטן"[50], ודוגמתו בעולם כפשוטו), כדי לפעול שהמעלה והחשיבות שבפרטי הנב־ראים שבעולם תנוצל ותהי׳ ע"פ התורה.

ולכן, ע"י ה„מאמר אחד" שבתורה מגלים ה„מאמר אחד" שבעולם, וע"י ה„עשרה מאמרות" שבתורה מגלים ה„עשרה מאמרות" שבעולם:

ע"י ה„מאמר אחד" שבתורה, שמודגש ב(לימוד התורה ע"י ה)הקדמה ד„ברכו בתורה תחילה"[51], שזהו"ע הביטול ל„נותן התורה", היינו, שניכר בתורה (לא כ"כ ההתחלקות דפרטי ההלכות שמדברים בעניני העולם, אלא נקודת האחדות) שהיא חכמתו של הקב"ה („אחת דיבר אלקים") – מגלים בעולם ה„מאמר אחד", היינו, ש־ניכר בעולם (לא ההתחלקות דפרטי הנבראים לפי מזגם ותכונתם, אלא) כח העצמות שמהוה את העולם מאין ליש:

וע"י ה„עשרה מאמרות" שבתורה, ש־מודגשים בריבוי ההתחלקות דהלכות התורה המלובשים בעניני העולם, ועד ל„כל מעשיך יהיו לשם שמים"[52] ו„בכל

44) ראה ד"ה פתח אלי׳ תשט"ו פ"ו (סה"מ מלוקט ח"ה ע׳ קח־ט). ושי"נ.

45) „מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמצי־אותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו וביכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש" (תניא אגה"ק ס"כ).

46) ראה גם ד"ה ברוך שעשה נסים תשט"ו פ"ז (סה"מ מלוקט שם ע׳ קכ).

47) ואדרבה – התחלתם בתורה, ומהתורה משתלשלים גם בעולם.

48) תהלים סב, יב. וראה לעיל ח"א ע׳ 302 ואילך. ושי"נ.

49) ראה זח"ג עג, א.

50) תנחומא פקודי ג. ועוד.

51) ב"מ פה, ריש ע"ב. ושי"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע׳ 3. ושי"נ.

52) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל׳ דעות ספ"ג.

דרכיך דעהו"[53] – מגלים בעולם ה"עשרה מאמרות", היינו, שניכר בעולם שהתוכן והמעלה והחשיבות שבו היא התוכן והמעלה והחשיבות ד"עשרה מאמרות" של הקב"ה, כנגד עשר ספירות עליונות, שלימות הקדושה, כפי שנמשכת ומתגלה בעולם.

ובסגנון אחר קצת: פעולת ה"מאמר אחד" היא ביטול העולם (שמצד עצמו, לולי הכח המהוה, ה"ה אין ואפס), העלאה מלמטה למעלה (ממציאות לביטול המציאות); ופעולת ה"עשרה מאמרות" היא שמציאות העולם תהי' חדורה בשלימות הקדושה, המשכה מלמעלה למטה[54].

ז. ויש בזה מה שאין בזה:

מעלת ההתגלות ד"עשרה מאמרות" שמתלבשים בעניני העולם באופן של התחלקות מצד מזגם ותכונתם – שחודרת בגדרי העולם, אבל, הגילוי הוא רק דרגת האלקות שיש לה ערך ויחס לעולם, ולא דרגת האלקות שלמעלה מהעולם;

ומעלת ההתגלות ד"מאמר אחד" שלמעלה מההתחלקות דעניני העולם – שמתגלה דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, אבל, גילוי זה אינו חודר בגדרי העולם (כיון שלא ניכרת המעלה והחשיבות שבפרטי הנבראים מצד מזגם ותכונתם, ואדרבה, מצד עצמם ה"ה אין ואפס).

והשלימות האמיתית היא בצירוף שניהם יחד – שגם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם (מאמר אחד) נמשכת ומתגלה וחודרת בהתחלקות דפרטי הנבראים (עשרה מאמרות)[55].

ועי"ז נשלמת כוונת הבריאה שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים[56]: דירה – שבה מתגלה הדר בה בכל עצמותו[57], היינו, לא רק דרגת האלקות שבערך לעולם, אלא גם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, ועד למהותו ועצמותו ית', אחדות הפשוטה (מאמר אחד); ו(ה־דירה היא) בתחתונים – שהגילוי דמהותו ועצמותו ית' נמשך וחודר במציאותם של התחתונים כפי שהם בהתחלקות וריבוי מצד מזגם ותכונתם (עשרה מאמרות)[58].

ח. וענין זה (פעולת התורה בעולם ע"י המאמר אחד והעשרה מאמרות) מודגש גם בהכנה למתן־תורה ע"י ספירת העומר מפסח עד עצרת:

---

53) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

54) ועפ"ז יש לבאר תוכן דברי המשנה, "בעשרה מאמרות נברא העולם . . והלא במאמר אחד יכול להבראות, אלא ליפרע מן הרשעים . . וליתן שכר טוב לצדיקים כו'" – שמפשטות לשון המשנה משמע שהחילוק בין מאמר אחד לעשרה מאמרות הוא לא רק הוספה בענין דשכר ועונש, אלא לצורך כללות הענין דשכר ועונש – כי, שכר ועונש אינו שייך מצד תנועת הביטול (מאמר אחד), כמו ש"עבד" אינו מקבל "שכר" על העבודה לרבו, כי אם מצד הגדר דמציאות העולם, ולכן, הטעם ש"בעשרה מאמרות נברא העולם" (אף ש"במאמר אחד יכול להבראות") הוא כדי שיהי' הענין דשכר ועונש, "ליפרע מן הרשעים . . וליתן שכר טוב לצדיקים".

55) ובסגנון דספרי חקירה של גדולי ישראל: נקודה שמופשטת מהתחלקות דאורך ורוחב, וביחד עם זה, כוללת כל ריבוי ההתחלקות דאורך ורוחב כו'.

56) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

57) המשך תרס"ו ס"ע ג (ועוד – נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא).

58) ודוגמתו בדירת האדם – שבפרטי ההתחלקות דהדירה (ששה קצוות), ד' כתלים, רצפה וגג, נמשך ומתגלה עצם הדירה (נקודה שלמעלה מהתחלקות) שקשורה עם העצם דהאדם, כל מי שאין לו בית אינו אדם (ראה יבמות סג, א ובתוס' שם).

מתן־תורה בא לאחרי ההקדמה דיציאת מצרים, ש„נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם"[59], כדי ש„בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"[60].

וכיון שהכוונה דמתן־תורה היא חיבור עליונים ותחתונים, „עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים"[61], וחיבור אמיתי הוא (לא באופן שהעליון יורד מעליונותו, שאז אינו עליון לאמיתתו, והתחתון עולה מתחתונותו, שאז אינו תחתון לאמיתתו, אלא) שהעליון כמו שהוא בעליונותו מתחבר עם התחתון כמו שהוא בתחתונותו — ה"ז נעשה ע"י ההכנה דספירת העומר:

התוכן ד„וספרתם לכם ממחרת השבת גו' שבע שבתות גו' תספרו חמשים יום"[62] בעבודת האדם[63] — ש„ממחרת השבת" (מחרת היו"ט[64]) מתחילה העבודה בהמשכת גילוי העצמות („בכבודו ובעצמו") שלמעלה מה(התחלקות ד)עולם[65] (מאמר אחד), שיאיר („וספרתם" מלשון ספיר ובהירות, אור וגילוי) בפרטי התחלקות המדות (שבע שבתות, ז' פעמים ז') שבאדם ובעולם (עשרה מאמרות), עד שיתגלה („תספרו" גם מלשון גילוי) ויחדור בהם הגילוי דיום החמישים, שער הנו"ן שלמעלה ממ"ט השערים ששייכים לעולם, ובשער הנו"ן עצמו — לא רק הדרגא התחתונה שיש לה ערך ושייכות למ"ט השערים (שלכן נכללת עמהם, „חמישים יום"), אלא גם הדרגא העליונה שלמעלה לגמרי ממ"ט השערים[66] (מאמר אחד), שנמשכת ומתגלה ביום החמישים[67].

ויש להוסיף, שבקביעות שנה זו, שהתחלת הספירה היא במוצאי שבת (ממחרת השבת גם כפשוטו) וסיומה ביום השבת, שבועות שמתחילות באחד בשבת ומסיימות בשבת שבשבת, תמימות כימי בראשית (תמימות שבתמימות)[68] — מודגש יותר שהגילוי ד„בכבודו ובעצמו" חודר בגדרי העולם, שבתות תמימות כימי בראשית.

ט. ובהדגשה יתירה בספה"ע שבר"ח סיון („בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני") — „בשבוע הז' ביום ג' בו הוא כאילו נכנסה כל השבוע"[69] (שלימות ההכנה למ"ת ע"י ספה"ע):

---

59) נוסח הגש"פ.

60) שמות ג, יב ובפרש"י (משמו"ר פ"ג, ד).

61) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

62) אמור כג, טו־טז.

63) ראה לקו"ת אמור לה, ב ואילך. במדבר יו"ד, א ואילך. ובכ"מ.

64) תו"כ ופרש"י עה"פ.

65) וגם התגלותו בעולם היא „בחצי הלילה" — ש„רגע דחצות לא יש במציאות, שכמה שיש לחלוק בזמן שייך או לחצי הראשון או לחצי השני של הלילה, וחצות עצמו לא יש במציאות, ומ"מ הרי יש חצות, וכמ"ש ויהי בחצי הלילה וגו', א"כ ה"ז למעלה מהזמן, והיינו שמאיר אז מבחי' אוא"ס דלאו מכל אילין מדות איהו כלל, וע"כ הוא למעלה מהזמן" (סה"מ תש"ו ס"ע 72. וראה גם לקו"ש ח"ג ס"ע 868 ואילך).

66) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.

67) ויש לומר, שב„זמן מתן תורתנו" ישנו חיבור ד(מעין) למעלה מהזמן עם זמן — שאין לו יום קבוע בחודש סיון, שבזמן שהיו מקדשים החודש ע"פ הראי' הי' חל „פעמים חמשה פעמים ששה פעמים שבעה"* (ר"ה ו, ב), ואעפ"כ, נמשך ומתגלה ב„האי יומא דקא גרים" (פסחים סח, ב).

68) פסדר"כ פ"ח. פס"ר פי"ח. ראב"ן ספ"ו. ראבי"ה פסחים סתקכ"ו. ועוד. — נת' בארוכה בשיחת אחש"פ — לעיל ח"א ע' 447 ואילך. לקו"ש חה"ש תנש"א.

69) תו"א יתרו סז, ג.

---

*) ולכן, אף שחה"ש הוא יום אחד (דלא כפסח וסוכות), אין אומרים „יום מתן תורתנו", אלא „זמן מתן תורתנו" (וראה השלמה לשו"ע אדה"ז (להר"נ מדובראָוונא) רסתקפ"א בקו"א).

יום ג' בשבוע הז' הוא לאחרי שנשלמו מ"ד ימים דספה"ע, שבהם נכללת עיקר העבודה דספה"ע בבירור וזיכוך המדות — כי „מ"ד ימים הם בבחי' יניקה . . עד"מ שהחלב מגדל אברי הולד . . גידול של המדות שבנה"ב והעלאתן . . ע"י המשכת מוחין דיניקה . . במ"ד ימי הספירה עד"מ דם נעכר ונעשה חלב" (וזוהי ההכנה לטעימת טעם דגן, שהו"ע נתינת התורה (שנמשלה ללחם) בחג השבועות)[70].

וכיון שנשלמה עיקר העבודה דבירור וזיכוך פרטי המדות, ע"י גילוי אור שב-ערך להתחלקות דפרטי המדות (עשרה מאמרות) — נעשים מוכנים ועומדים לקבל הגילוי אור דיום החמישים שלמעלה מהתחלקות דמ"ט יום (מאמר אחד), ע"י הקדמת הביטול שבראש חודש (מיעוט הלבנה עד שנעשית בבחי' נקודה), ואז יכול להיות שלימות הגילוי („ביום הזה"[71]) דיום החמישים[72].

[ומעין זה גם בל"ג בעומר, הוד שבהוד — שספירה זו היא „סוף ותשלום הספירות בעיקר המדות שנק' גופא, כי מבחי' הוד שבהוד ולמטה מסתיים בחי' גופא, עיקר המדות, ומתחילים בחי' ההשפעה לבר מגופא", ולכן מאיר גילוי אור עליון של-מעלה מהתחלקות דפרטי המדות, ע"י הקדמת הביטול דבחי' ההודאה, שזהו"ע הוד שבהוד, ונעשה הגילוי דפנימיות התורה[73]].

ויש להוסיף בהשייכות דר"ח סיון ל-מתן-תורה גם מצד ספה"ע דר"ח עצמו[74], יום מ"ה לספה"ע, שמספר מ"ה[75] הוא הגימטריא ד„אדם", אותיות א' דם[76] — ע"פ הידוע שהתורה נמשלה ל„דם" שממשיך חיות לכל האברים בשוה[77], ונקראת גם „אדם", „זאת התורה אדם"[78] (דם בתוספת אל"ף) — דיש לומר, ש„דם", שמתפשט ונמשך בכל אברי הגוף, רומז על ה„עשרה מאמרות" שבתורה (ההתחלקות דפרטי הלכות התורה)[79], ו„אדם", א' דם, רומז על המשכת ה„מאמר אחד" שבתורה שלמעלה מהתחלקות דפרטי הלכות התורה, „אחת דיבר אלקים", שענין זה נעשה ע"י הקדמת הביטול בעבודת התפלה[80].

י. ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהפרשיות שקורין בתורה ביום השבת שממנו מתברך ר"ח סיון — פרשת בהר-בחוקותי:

---

70) ראה לקו"ת במדבר יז, ד (בשייכות למ"ד הימים משביעי של פסח עד עצרת).

71) „יום" הוא אור וגילוי, כמ"ש „ויקרא אלקים לאור יום", וגם „זה" מורה על הגילוי, „מראה באצבעו ואומר זה" (ראה תענית בסופה. ועוד).

72) ראה תו"א שם.

73) ראה בארוכה סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, א ואילך.

74) נוסף לכך שהוא לאחרי הספירה דיום המ"ד, ערב ר"ח.

75) ולהעיר, ש„מה" הו"ע הביטול — „ונחנו מה" (בשלח טז, ז־ח).

76) של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א).

77) לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ.

78) חוקת יט, יד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 141. וש"נ.

79) דאף שהתורה עצמה היא למעלה מהת-חלקות, כמו שהדם ממשיך חיות לכל האברים בשוה — הי"ז „עד"מ בעל הבית מסדר בביתו שכלי פלוני יעמוד במקום פלוני וכלי פלוני במקום פלוני כו'" (לקו"ת שם, ג).

80) כמארז"ל (ברכות יו"ד, ב) „מאי דכתיב לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם", שהאדם מצ"ע הוא בחינת דם, וע"י התפלה מתחבר עם אלופו של עולם, א' דם (אוה"ת תהלים (יהל אור) ע' שנה. המשך תער"ב ח"ב פשצ"א ואילך. וראה שם פת"ד: „א' הוא בחי' א"ס בנפש שזהו שרש ומקור הנשמה כו', ובא בבחי' דם שזהו הנשמה המלובשת בגוף כו'").

„בהר" — גדלות וגבהות[81], ונקרא בחי' צומח שבדומם[82] — מורה על עבודה באופן של התחלקות לפרטים (עשרה מאמרות), שבזה מודגשת תנועת הצמיחה והגידול מדרגא לדרגא, „ילכו מחיל אל חיל"[83].

ו„בחוקותי" — מלשון חקיקה, כמו אותיות שבלוחות שהם באופן של חקיקה מיני' ובי' — מורה על הנקודה העצמית שלמעלה מהתחלקות לפרטים (מאמר אחד), שבאים לזה ע"י הביטול שלמעלה מהבנה והשגה, „חוקה חקקתי גזירה גזר־תי"[84], ו„אין לך רשות להרהר אחרי'"[85].

וחיבורם יחד (שקורין בהר־בחוקותי בשבת א', לז' קרואים, וא' מהם (הרביעי) מחבר שניהם ע"י הברכה לפני הקריאה בס"פ בהר ולאחרי הקריאה בר"פ בחוקו־תי) ע"י דרגא שלמעלה משניהם — מורה שגם בהתחלקות לפרטים (בהר) נמשכת וחודרת הנקודה העצמית שלמעלה מהת־חלקות (בחוקותי).

ויש להוסיף, שחיבור ב' הקצוות מרומז גם בכל פרשה בפ"ע: „בהר סיני" — „סיני" בגימטריא „סלם"[86], שמחבר מעלה ומטה בב' אופני ההליכה שאודותם מדובר בפ' בחוקותי: „והתהלכתי"[87] לשון רבים, ב' הליכות, הליכה מלמעלה למטה (תורה, שניתנה מסיני), והליכה מלמטה למעלה (תפלה, „סולם דא צלותא"[88]), כמודגש בעליית משה רבינו להר סיני הן לצורך קבלת התורה, והן לצורך התפלה על בנ"י[89] — שכללות החילוק שבין המשכה למטה (תורה, שלימודה באופן של הבנה והשגה, מציאות האדם[90]) להעלאה למעלה (תפלה, „דע לפני מי אתה עומד", ביטול המציאות[90]) הוא ע"ד ובדוגמת החילוק שבין עשרה מאמרות למאמר אחד, שע"י עשרה מאמרות נעשית ההמשכה למטה, וע"י מאמר אחד נעשה (הביטול ו)העלאה למעלה (כנ"ל ס"ז).

יא. ועד"ז (ויתירה מזה) בפרשת במדבר — שהתחלתה קורין במנחה דשבת מברכים חודש סיון, וכולה (מתחילתה עד סופה) בשבת שלפני עצרת:

„מדבר" הוא מלשון דיבור, שרומז על הדיבור דתורה, וגם על הדיבור דתפלה[91] — ב' התנועות דהמשכה למטה והעלאה למעלה, שהם ע"ד ובדוגמת עשרה מאמ־רות ומאמר אחד.

ועוד ועיקר:

„מדבר", מלשון דיבור בתוספת מ"ם, מורה על האדם המדבר[92] (מקור הדיבור), וענינו בתורה — הדגשת מעלת וחשיבות

---

81) ע"ד מארז"ל (סוטה ה, א) „ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית". ועיקר — ענין התוקף וההרחבה בקדושה, כמ"ש (דה"ב יז, ב) „ויגבה לבו בדרכי ה'" (וראה לקו"ש חכ"ב ע' 159 ואילך. וש"נ).

82) תו"ח בראשית כ, א. שמות קיב, ב. ועוד.

83) תהלים פד, ח.

84) במדב"ר ר"פ חוקת. תנחומא שם (ג. ח). ועוד.

85) פרש"י ר"פ חוקת. — מיומא סז, ב.

86) ב"ר פס"ח, יב. ובפי' המת"כ ומהרז"ו.

87) פרשתנו כו, יב. וראה לקו"ת פ' ראה כו, א. אמ"ב שער הק"ש פפ"ז ואילך. אוה"ת פרשתנו (כרך ב) ע' תרמ ואילך. ועוד.

88) זח"א רסו, ב. ועוד.

89) כמ' יום האמצעיים, ועאכו"כ מ' ימים ה־אחרונים שהיו ברצון, כמ' יום ראשונים (פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד, יו"ד).

90) אף שבפרטיות יותר צ"ל גם בתורה הקדמת ענין הביטול, וגם בתפלה ענין המציאות והתחלקות (שנקודת ההודאה ד„מודה אני" נמשכת בפרטי ה־ענינים דברכות השחר).

91) ראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך מדבר (ע' נד ואילך). וש"נ.

92) ועד שנקרא בתואר „מדבר".

(מציאות) האדם בדיבור התורה, עד כדי כך, ש„כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"[93], היינו, שהעיקר הוא דיבורו של האדם, והקב"ה קורא ושונה כנגדו (אחריו) — דרגת התורה שבערך להאדם (עשרה מאמרות); ו„מדבר" מלשון „מְדבר" (מ"ם חרוקה), שהדיבור הוא מאליו, „כלומר, שאין בזו בחי' דיבור בפ"ע (כמו מְדבר, מ"ם בשבא), רק בחי' שכבר נדבר, דהיינו שהדיבור הוא בבחי' ביטול בדבר ה' המדבר בו"[94], כמו דיבור התפלה שהתחלתה „אדנ-י שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך"[95] (תפלה אריכתא[96]), ועד"ז בתורה, שהלימוד הוא בתכלית הביטול, בבחינת „תען לשוני אמרתך"[97], כעונה אחר הקורא[98] — דרגת התורה שלמעלה מהאדם (מאמר אחד).

וחיבורם יחד ע"י דרגא שלמעלה משניהם — בחי' מדבר למעליותא[99], „ארץ גו' לא ישב אדם שם"[100], למעלה לגמרי מבחי' אדם[101], שמצד בחי' זו נעשה החיבור דשניהם (שהמאמר אחד יומשך ויחדור בעשרה מאמרות), שגם דרגת התורה שלמעלה מהאדם, בחי' תען לשוני אמרתך, תומשך ותחדור במציאות האדם ע"י לימוד התורה באופן של הבנה והשגה, ועד לחידוש והוספה בתורה, שבזה מודגש יותר הענין ד„כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו", שהאדם מחדש בתורה, והקב"ה חוזר ואומר החי־דוש שנתחדש ע"י האדם.

ויש לומר, שכיון שסדר העבודה (גם בהכנה למ"ת בהפרשיות שקורין לפני מתן־תורה) הוא מן הקל אל הכבד, לכן, בפ' בהר־בחוקותי שקורין בשבת שלפני ר"ח סיון (לפני ברכת החודש), מודגש בעיקר שישנם ב' קצוות (בפ' בהר — מצי־אות והתחלקות לפרטים, ובפ' בחוקותי — ביטול ונקודה שלמעלה מהתחלקות לפרטים)[102], ויתירה מזה, שהתחלת וסיום פרשת בהר־בחוקותי היא בהענין ד„הר סיני" (ולא „מדבר סיני"[103]), הר דייקא, שמדגיש הענין דמציאות והתחלקות פרטית; ובפ' במדבר שקורין בשבת ש־לפני מתן־תורה[104] מודגש בעיקר חיבור ב' הקצוות ע"י בחי' שלמעלה משניהם, „מדבר" ש„לא ישב אדם שם", כנ"ל.

יב. עפ"ז יש לבאר גם הטעם לנתינת התורה במדבר (מקום הפקר) דוקא — כמודגש בר"ח סיון ש„באו מדבר סיני", ובהקריאה דשבת שלפני עצרת בפרשת במדבר:

נתבאר לעיל (ס"ב) ש„מדבר" הוא „מקום הפקר", היינו, מקום שאין עליו בעלות, דלא כ„רשות הרבים", רשות שהיא בבעלות הרבים.

ובביאור ענינם בתורה — יש לומר:

---

93) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

94) תו"א יתרו סז, ריש ע"ד. שם (בהוספות) קט, א.

95) תהלים נא, יז.

96) ברכות ד, ב. — ואולי י"ל הפירוש ד„תפלה אריכתא", אריכות (גדלות ושלימות) בתפלה ש־נעשית ע"י הקדמת הביטול ד„אדנ-י שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך".

97) תהלים קיט, קעב.

98) תו"א יתרו סז, ב. ובכ"מ.

99) ראה לקו"ת במדבר ב, ב ואילך. ובכ"מ.

100) ירמי' ב, ו.

101) וי"ל — למעלה גם מבחי' א' דם (ראה לעיל ס"ט).

102) ואילו חיבורם יחד הוא: (א) רק בדרך רמז — ע"ז שקורין ב' הפרשיות יחד, (ב) ואינו בכל השנים.

103) ורק במנחת שבת (לאחרי ברכת החודש) מתחילין לקרוא פרשת במדבר („במדבר סיני").

104) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו — שקורין פרשת במדבר בערב זמן מ"ת.

„רשות הרבים" — רומז על דרגת התורה שיש לה ערך ושייכות להרבים, ששים ריבוא מישראל (כרשות הרבים שעוברים בו ששים ריבוא[105]) כנגד ששים ריבוא אותיות התורה[106], ולכן היא מלכת־חילה ברשותם ובבעלותם של הרבים, באופן של ירושה („מורשה קהלת יעקב") — דרגת התורה ששייכת לעולם, עשרה מאמרות;

ו„מדבר", „מקום הפקר" — רומז על דרגת התורה שלמעלה לגמרי משייכות לעולם, „אורייתא וקוב"ה כולא חד", מאמר אחד, שמצד עצמה אינה שייכת לבעלותם של הרבים, אלא שהקב"ה מפקירה (כביכול), ועי"ז נותן רשות (וזכות קנין) ש„כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל"[107].

ולכן ניתנה התורה במדבר, במקום הפקר — כדי לרמז שהשלימות האמיתית דקבלת התורה, היא, כשמקבלים גם דרגת התורה שלמעלה לגמרי משייכות לעולם, שכדי שיוכלו לקבלה צריך הקב"ה לתת אותה במקום הפקר דוקא. ויש לומר, שתכלית השלימות דנתינת התורה במקום הפקר תהי' לעתיד לבוא[108], ש„תורה[109] חדשה מאתי תצא": „מאתי" — תורתו של הקב"ה ממש שלמעלה לגמרי משייכות לעולם, ולכן נתינתה לעולם היא עי"ז ש„(מאתי) תצא", שיוצאת (כביכול) מ־רשותו של הקב"ה, שמפקירה כדי ש„כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל".

ועפ"ז יש לבאר גם המשך הכתוב „בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני (ולכן) ויחן שם ישראל", „ויחן" לשון יחיד, „כאיש אחד בלב אחד"[110], „הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ונעשו חני' אחת הרי השעה שאתן להם את תורתי" — כי, כדי לקבל דרגת התורה שלמעלה משייכות לעולם ולאדם שניתנת במקום הפקר, צריך האדם לצאת ממציאותו, עי"ז ש„עושה עצמו כמדבר הפקר"[111], תכלית הביטול, וביטול זה מתבטא (לכל לראש) בשלילת המחלוקת ואהבת השלום (כי סיבת המחלוקת היא ישות עצמו), ועי"ז נעשה ראוי ומוכשר לקבל דרגת התורה שלמעלה משייכות לעולם שניתנת במקום הפקר[112].

---

105) ראה שו"ע אדה"ז שבהערה 19.

106) ו„אף שבתורה אין נמצא ס"ר אותיות, היינו, מפני אותיות המשך שהם אותיות אהו"י שבכלל הנקודות שאינן בכתב אבל ישנם במחשבה . . אך איזו מהנקודות הם אינו ידוע כו'" (לקו"ת פרשתנו מא, ב. מג, ד).

107) כי, הפקר הוא לא רק סילוק הרשות, אלא גם נתינת רשות (וזכות קנין) לכאו"א ליטול הדבר המופקר (ראה צפע"נ לרמב"ם הל' נדרים פ"ב הי"ד (י, ד). הל' מתנות עניים פ"ב (לא, ג) ופ"ד (נט, ג)).

108) ראה גם אוה"ת במדבר (הוספות) ע' א'תק: „בחי' מדבר שבתורה הוא מדריגה היותר גבוה דהיינו הבחי' שאינו מובן הסודות והטעמים שבה ואין שום תענוג, אך אנו עושים בלתי שום תענוג עצמו רק מפני רצונו ית', דאורייתא וקוב"ה כולא חד".

109) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

110) דלא כשאר כל החניות שלפנ"ז (תו"כ ופרש"י עה"פ. וראה לקו"ש חכ"א ע' 100. וש"נ).

111) במדב"ר שבהערה 6.

112) ויש לומר, שדרגת התורה שניתנה במדבר (מקום הפקר) ע"י הקב"ה, היא למעלה מדרגת התורה שבאה עי"ז שהאדם משים עצמו כמדבר (הפקר) — „אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו תלמודו מתקיים בידו" (תלמודו שיש לו כבר, בחי' ירושה שבתורה), „כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר אינו יכול לקנות את החכמה והתורה" (בחי' מכר שבתורה), „כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה" (בחי' מתנה שבתורה) — כי, ג' הבחי' דירושה מכר ומתנה יש להם ערך ושייכות להמקבל (ראה לקו"ש חי"ג ע' 115 ואילך. וש"נ), משא"כ דרגת התורה שניתנת ע"י הקב"ה במדבר, מקום הפקר, היא (מצד עצמה) למעלה לגמרי משייכות להמקבל.

ואע"פ שההכנה לנתינת התורה במדבר היא ע"י הביטול, שלילת המציאות, ה"ז באופן ש„כל הרוצה לקבל יבוא ויקבל", „יקבל" דייקא, קבלת האדם (דלא כהלשון הרגיל מתן תורה, „ניתנה במדבר") — ש־בזה מודגש שגם דרגת התורה שלמעלה ממציאותו חודרת ונעשית מציאותו[113], ע"י הלימוד בהבנה והשגה, ועד להחידוש בתורה, תוקף המציאות דקדושה[114].

יג. ויש לומר, שב' הקצוות דתכלית הביטול ותוקף המציאות מודגשים גם בקריאת פרשת במדבר בשבת שלפני עצרת (והתחלתה במנחת שבת זה):

שם הפרשה, „במדבר" (ע"ש התחלתה „וידבר גו' במדבר סיני") — מורה על תכלית הביטול, „כמדבר זה שהכל דשין בו"; ותוכן הפרשה ע"ד מנין בנ"י (שעל שם זה נקרא כל הספר „חומש הפקו־דים"[115]) — מורה על תוקף המציאות („דבר שבמנין לא בטל"[116]) וגודל החשיבות („מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה"[117]) דכלל ישראל ודכאו"א מישראל.

ויש להוסיף, שב' קצוות הנ"ל מודגשים גם בב' הטעמים דקריאת פרשת במדבר בשבת שלפני עצרת — לרמז על נתינת התורה במדבר, ולהפסיק בין הקללות שבפרשת בחוקותי לעצרת:

בהרמז על נתינת התורה במדבר, מקום הפקר, מודגש ענין הביטול (מאמר אחד), ש„עושה עצמו כמדבר הפקר", כנ"ל.

ובהפסק בין הקללות שבפרשת בחו־קותי לעצרת, מודגש ענין המציאות (עשרה מאמרות) — כי, הצורך בהפסק זה (בפשטות) הוא מפני שהתורה היא מקור כל הברכות, כמודגש בהתחלת התורה באות ב', ר"ת ברכה[118], החל מהברכה הכי עיקרית שמודגשת בציור דאות ב', ש־„סתום מכל צדדיו ופתוח מצד אחד"[119], שרומז על העולם שנברא ע"י הקב"ה באופן שמוקף מג' רוחות מלבד רוח צפונית[120], כדי שהאדם (ע"י עבודתו) ישלים[121] ויסבב גם רוח צפונית — שבזה מודגשת מעלת האדם (תוקף המציאות), שעל ידו דוקא נעשה העולם מוקף מכל ד' רוחות (ללא נתינת מקום לפירצה), כציור מ"ם סתומה ד„לםרבה המשרה"[122] (מ"ם

---

113) ודוגמתו בשלילת המחלוקת ואהבת השלום — שאין זה רק מצד הביטול והעדר המציאות (ע"ד „עושה שלום במרומיו", „מיכאל שר של מים גבריאל שר של אש ואין מכבים זא"ז", כמשל ב' שרים שמנגדים זל"ז שמתבטלים ממציאותם בעמדם לפני המלך (ראה תניא אגה"ק סי"ב. לקו"ת אמור לח, א. ובכ"מ)), אלא גם בהיותם בתוקף המציאות, עם כל הכחות והחושים כו', ה"ה במצב של אחדות ושלום.

114) וע"ד מ"ש „ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך" — שע"י הביטול כעפר שהכל דשין עליו („משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו"), נעשה ראוי ומוכשר לקבל הדרגא ד־„תורתך", תורתו של הקב"ה שלמעלה משייכות לעולם, שניתנת במקום הפקר דוקא, ודרגא נעלית זו — מקבלה באופן ד„פתח לבי בתורתך", פתיחת הלב, תוקף המציאות דקדושה.

115) יומא רפ"ז ובפרש"י.

116) ביצה ג, סע"ב.

117) פרש"י ר"פ במדבר.

118) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א (קרוב לסופה). וראה לקו"ש חט"ו בתחלתו. וש"נ.

119) ירושלמי שם. וראה מקומות שבהערה הבאה.

120) מדרש הנעלם לשה"ש (בזהר חדש). רבו־תינו בעה"ת וחזקוני ר"פ בראשית. וראה גם ב"ב כה, ריש ע"ב.

121) ע"ד מש"נ „אשר ברא אלקים לעשות", „לתקן" (בראשית ב, ד. וראה ב"ר פי"א, ו ובפי' רש"י).

122) ישעי' ט, ו. — וראה של"ה דל"ז ע"א (הובא באוה"ת נ"ך ס"ע קפד): „בראשית ג' רוחות סתומים ורוח צפון נשאר פתוח כו' ובמ"ת נשלמו ד'

סתומה באמצע התיבה), שרומזת[123] על גאולה[124], שנעשית ע"י עבודת האדם ב־המשכת וגילוי האל"ף (אלופו של עולם) באמצע ה„גולה" — „גאולה"[125]*.

*

יד. ויש לקשר האמור לעיל עם הוראה לפועל בענין שהזמן גרמא:

א) „להקהיל קהילות בכל שבת להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"[126] (כולל גם באופן ד„העמי־דו[127] תלמידים הרבה"[128]), אשר, אם הדברים אמורים בכל שבת, בשבת שממנו מתברך „זמן מתן תורתנו" על אחת כמה וכמה.

ב) לעורר ולזרז בכל מקום ומקום שבקריאת עשרת הדברות ב„זמן מתן תורתנו" יהיו בבתי־כנסיות כל ילדי ישר־אל **(גם הקטנים ביותר, ועד לתינוקות שבעריסה[129]) שהם ה„ערבים" לקבלת התורה, „בנינו עורבים אותנו"[130].**

וכל זה — בהדגשת ב׳ הקצוות דביטול ומציאות (מאמר אחד ועשרה מאמרות) האמורים לעיל:

מחד גיסא — ענין הביטול שמודגש בהתאחדות עם כו"כ מישראל, „להקהיל קהילות", ובפרט ע"י האחדות דכל בנ"י, האנשים והנשים והטף, בשעת קריאת עשה"ד, היינו, שההתאחדות היא לא רק עם האנשים שבערכו ובמדרגתו בלימוד התורה („להקהיל קהלות . . ללמוד בהם תורה לרבים"), אלא גם עם קטנים וקטני קטנים, שכולם יחדיו באים לביהכ"נ[131] — תכלית הביטול.

רוחות ונעשו מ"ם סתומה, והוא מ"ם סתומה בפסוק למרבה המשרה".

123) ראה ספר הערכים־חב"ד מע׳ אותיות ה־תורה מ"ם (ב) ע׳ רג ואילך. ושי"נ.

124) ויש לומר, שענין הגאולה מרומז גם בהמילוי דאות ב׳ (בי"ת) — ת׳ ר"ת תחיית המתים (שלימות הגאולה), וי׳ רומז על עשרת הדברות (ס׳ רזיאל המלאך. הובא בתו"ש בראשית אות ל בהערה), שעל ידם פועלים ענין הגאולה (ת׳) בעולם (ב׳). ועצ"ע.

125) ראה ויק"ר ספל"ב. וראה בארוכה שיחות ש"פ אחו"ק וש"פ אמור (לעיל ע׳ 504 ואילך. וע׳ 520 ואילך). — ויש להוסיף בהרמז שבאות ג׳ שהיא הר"ת ד„גולה" ו„גאולה", שג׳ ד„גולה" רומז להנתינת מקום ל„גולה", מפני שהעולם מסובב מג׳ רוחות בלבד, ורוח צפונית, ש„מצפון תפתח הרעה", נשארת פרוצה. וג׳ ד„גאולה" רומז על עבודת האדם באופן ד„גמול דלים" („גימ"ל דל"ת גמול דלים" (שבת קד, א)), ע"י המשכת וגילוי אלופו של עולם, שעי"ז מהפך הד׳ ד„דלים" לעולם שמוקף מכל ד׳ רוחות, כמו מ"ם סתומה*.

126) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

*) וראה מק"מ ר"פ שלח בשם הרח"ו (הובא באוה"ת נ"ך שם) שלעת"ל יפתח הקב"ה המ"ם סתומה באלכסון ותיעשה **ב׳ דלתין** של בן דוד, ואז יבוא המשיח (וע"פ המבואר באוה"ת שם שהד׳ מורה על דיבור, וב׳ דלתין הם ב׳ בחי׳ דיבור — אולי יש לקשר זה עם ב׳ בחי׳ הדיבור ד„**במדבר**" (מלשון דיבור), דיבור דתורה ודיבור דתפלה (כנ"ל סי"א)).

127) אבות פ"א מ"א.

128) ו„הרבה" בבת אחת — ע"ד מש"נ ביצי"מ „ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד", „שהיו יולדות ששה׳ בכרס אחד", ועד"ז בהיציאה מגלות האחרון („כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") בנוגע לתלמידים, ש„כל המלמד כו׳ באילו ילדו" (סנהדרין יט, סע"ב. פרש"י במדבר ג, א).

129) להעיר מירושלמי יבמות פ"א ה"ו.

130) שהש"ר פ"א, ד (א). וראה לקו"ש חכ"ח ע׳ 315. ועוד.

131) להעיר מברכות כח, א: „שהי׳ ר"ג מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש", ולאחרי שראב"ע נתמנה לנשיא, „אותו

*) „ויש אומרים שנים עשר . . ויש אומרים ששים" (שמו"ר פ"א, ח).

ולאידך גיסא — ביחד עם הביטול שבהתאחדות עם כו"כ מישראל, מודגש גם תוקף המציאות דכאו"א מישראל בפ"ע (כבענין הפקודים), שכאו"א מהם מקבל את התורה, ולומדה ומשיגה בהבנה ו־השגה שלו (ועד שמחדש בתורה[132]), כל חד וחד לפום שיעורא דילי'.

טו. ויה"ר — והוא העיקר — שה־החלטה להוסיף באחדותם של ישראל כהכנה לקבלת התורה („שנאו את המח־לוקת ואהבו את השלום") תמהר ותזרז ותפעל תיכף ומיד ביטול הגלות (שסיבתו היפך אהבת ישראל[133], ובהבטל הסיבה בטל בדרך ממילא המסובב), ותיכף ומיד ה"ה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יהי' שלימות הענין דמתן־תורה, „תורה חדשה מאתי תצא".

ובפשטות — שעוד לפני „זמן מתן תורתנו", ולפני ר"ח סיון, בעמדנו בשבת מברכים חודש סיון, שבת פרשת בהר־בחוקותי, זוכים לקיום היעוד והסיפור שבהתחלת פרשת בהר: „כי תבואו אל הארץ וגו'", ובהתחלת פרשת בחוקותי: „ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו"[134], „עתידה[135] ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת"[136], ו„אילני סרק עתידים לעשות פירות"[137].

ובהמשך לזה באים לספר הפקודים — המנין דכל בנ"י וכאו"א מישראל, ע"ד מ"ש[138] „ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל", וכולם יחד נעשים מציאות אחת ד„קהל גדול"[139], ועד למנין העשירי, ביחד עם השירה העשירית והפרה העשי־רית („העשירי יהי' קודש"[140]), ע"י „המלך המשיח מהרה יגלה אכי"ר"[141] — שתיכף ומיד ממש רואים שמשיח נמצא כבר בינינו, וכאו"א מראה באצבעו ואומר „הנה זה (המלך המשיח וכבר) בא"[142].

ובהמשך לזה באים ל„זמן מתן תורתנו" בתכלית השלימות — בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים (שבו נמצא הארון עם הלוחות[143], שהם בבחי' „בחו־קותי", אותיות החקיקה) — „תורה חדשה מאתי תצא", תורתו של משיח שילמד את כל העם[144], ועד להלימוד מהקב"ה ב־

היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתל־מידים ליכנס . . ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי" (ארבע מאות או שבע מאות). וגם לאחרי ש„אחזו לי' בחלמי' חצבי חיורי דמליין קטמי" (כלומר אף אלו אינם ראויים — פרש"י), מסיק „ולא היא, ההיא ליתובי דעתי' הוא דאחזו לי'" (כיון ש„הוה קא חלשא דעתי' דר"ג כו'"). ויש לומר בתיווך הדברים (ה־מסקנא „לא היא", ואעפ"כ „אחזו לי' בחלמא", שבודאי לא הראו לו דבר שקר ח"ו) — שגם כשמצד עצמם אינם ראויים, מ"מ, ע"י שמכניסים אותם לביהמ"ד נעשים ראויים כו'.

132) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. ושי"נ.

133) ראה יומא ט, ב.

134) כו, ד.

135) שבת ל, סע"ב. וש"נ.

136) ודוגמתו בזמן הזה — „כמהין ופטריות" (שבת שם), „כענין הספיחים* שג"כ בלי זריעה" (ביאוה"ז להצ"צ ע' תתכז־ח).

137) תו"כ ופרש"י עה"פ.

138) ישעי' כז, יב.

139) ירמי' לא, ז.

140) פרשתנו כז, לב.

141) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג (משיעורי הרמב"ם דשבת הבאה שמתברך משבת זה).

142) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

143) וגם שברי לוחות (ב"ב יד, ב), שמורה על עבודת התשובה (לב נשבר) — „משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא" (ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ).

144) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. ועוד. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

*) ולהעיר מהשייכות לפרשת בהר — „ספיח קצירך" (כה, ה).

כבודו ובעצמו („מאתי" ממש), כמ"ש[145] „לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו אותי", ו„לא[146] יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"[147], תיכף ומיד ממש.

---

145) ירמי' לא, לג.

146) ישעי' ל, כ.

147) כפי ש„כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה" (תניא פל"ו).

משיחות ש״פ במדבר, ערב חג השבועות ויום ב׳ דחג השבועות ה׳תנש״א

א. מ׳האָט גערעדט מערערע מאָל, אַז אין צוגאָב צו דעם אַלגעמיינעם אינהאַלט פון אַ יום טוב אין וועלכע אַלע יאָרן גלייכן זיך אויס, זיינען דאָ אויך ספּעציעלע אָפּלערנונגען פון דער קביעות מיוחדת פון דעם יום טוב אין דעם באַשטימטן יאָר, וועלכע אונטערשטרייכן און מאַכן נאָך קלערער — און גיבן צוגאָב כחות אין אויספירן — דעם אַלגעמיינעם לימוד פון דעם יום טוב בכל השנים.

היי־יאָר צייכנט זיך אויס דערמיט וואָס חג השבועות קומט גלייך נאָך יום השבת: דאָס הייסט, אַז די עבודה פון דעם חג השבועות ווערט געטאָן מיט און אונטער דער השפעה פון יום השבת קודש, ובפרט אַז צווישן זיי איז ניטאָ קיין הפסק פון טעג און עובדין דחול. אַזוי אַז מ׳האָט אַ חזקה פון דריי קדושה־טעג נאָכאַנאַנד[1].

און דער שבת איז אויך — שבת פרשת במדבר[2].

אַזאַ קביעות איז אויך אויסגעטיילט דערמיט וואָס דער ערשטער טאָג שבועות איז ביום ראשון בשבוע, וועלכער איז בדוגמא צו יום ראשון פון מעשה בראשית, ווי פאַרשטאַנדיק פון דעם שיר של יום זה[3]; און דערפון קומט מען גלייך אַריין אין יום השני בשבוע[4], און דערנאָך — אסרו חג — ביום השלישי בשבוע.

אַלע זאַכן, ובפרט פאַרבונדן מיט דער תורה׳דיקער קביעות פון ימים טובים און פון פרשיות אין תורה[5], זיינען בהשגחה פרטית[6] און בתכלית הדיוק. איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז די קביעות פון חג השבועות גיט אַ ספּעציעלע אָנווייזונג וועלכע אונטערשטרייכט נאָכמער און גיט מערער כחות אין אויספירן אויך דעם כללות׳דיקן באַדייט פון דעם יום טוב.

ב. די שייכות פון חג השבועות, זמן מתן תורתנו, מיט שבת — איז אונטערשטראָכן אין מאמר חז״ל[7]: „דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל״.

וויבאַלד אַז די זאַכען זיינען בתכלית הדיוק (כנ״ל), ועאכו״כ פאַרבונדן מיט דעם ענין כללי פון מתן תורה, איז מובן אַז דאָס וואָס „בשבת ניתנה תורה״ (און אַזוי איז דאָס „לכולי עלמא״) איז דערפאַר וואָס (נתינת ה)תורה און שבת האָבן צווישן זיך אַ שייכות פנימית.

1) ראה בארוכה המכתבים כלליים דתחלת שנה זו (לקמן ע׳ 859 ואילך). ושיחת ש״פ האזינו (לעיל ח״א ע׳ 3 ואילך) — ביאור העילוי דקביעות שנה זו, שמימי ר״ה, וימים ראשונים ואחרונים (בחו״ל) דסוכות, נכנסו תיכף ליום השבת, וכן בי״ט כסלו, ובימי הפורים, ועוד. וכמדובר כמ״פ במשך השנה העילוי וההדגשה דענין של שלשה (חזקה) בשנה זו — ראה מכתב י״א ניסן ש.ז. (לקמן ע׳ 893 ואילך). ועוד.

2) ש„המנהג הפשוט שיהיו קורין במדבר סיני קודם עצרת״ (רמב״ם הל׳ תפלה פי״ג ה״ב. טושו״ע או״ח סתכ״ח ס״ד).

3) ראה לקו״ת שה״ש כה, סע״א: „אנו מונין היום יום ראשון בשבת . . וקשה הרי כבר עברו רבבות ימים משימ״כ עד עתה וא״כ איך אומרים היום יום ראשון כו׳, אלא . . כל יום א׳ הוא ממש יום ראשון כמו יום א׳ של ששת ימי בראשית כו״. וראה גם סה״מ תש״ד ע׳ 192. וראה הנסמן בהערה 27.

4) ובארץ ישראל יום השני הוא אסרו חג.

5) ראה של״ה חלק תושב״כ ר״פ וישב (רצז, א).

6) כש״ט הוספות סקי״ט ואילך. וש״נ.

7) שבת פו, ב.

ויש לומר איינער פון די ביאורים אין דעם[8]: שבת איז ענינה – מנוחה. כמאחז"ל[9] "מה הי' העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה". ובלשון פון ברכת המזון דשבת (געגומען פון לשון המשנה[10]) "(הרחמן הוא ינחילנו ל)יום שכולו שבת ו־מנוחה לחיי העולמים"[11]. ובהדגשה יתירה – בלשון תפלת מנחה פון שבת[12]: "יום מנוחה . . מנוחת שלום . . מנוחה שלימה שאתה רוצה בה" (און בכמה מקומות נאָך לשונות של מנוחה).

דער ענין המנוחה בעולם האָט זיך אויפגעטאָן בשלימותו דורך מתן תורה – כמאחז"ל[13] אויפ'ן פסוק[14] "ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי", "ה' יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו"[15], ווי עס שטייט[16] "ארץ יראה ושקטה", "בתחלה יראה ולבסוף (באַ מ"ת) שקטה"[17].

און דעריבער האַלטען אַלע אַז "בשבת ניתנה תורה", ווייל דורך נתינת וקבלת התורה איז אויפגעטאָן געוואָרן מנוחה ו"שקטה" פון עולם, שלימות הענין פון "באת שבת באת מנוחה" (וואָס איז געווען "חסר" אין די ששת ימי בראשית, איידער ס'איז געקומען שבת)[18]*.

ג. דער ביאור אין דעם פאַרוואָס מנוחה ווערט אויפגעטאָן דוקא דורך שבת און תורה (מתן תורה וקבלת התורה):

די וועלט מצד עצמה איז באַשאַפן געוואָרן אין אַן אופן פון שינוי ותנועה (היפך פון מנוחה, "חסר מנוחה")[19], ולכל לראש – די שינויים פון כללות ענין הזמן (יום ראשון, יום שני וכו'), וואָס ענינו וגדרו איז – חילוף ושינוי פון עבר הוה ועתיד (ובכללות – קדימה ואיחור), און אַלע נבראים שבעולם (וואָס גדרו איז זמן ומקום[20]) זיינען אונטערוואָרפן די שינויי הזמן, אַזוי אַז זיי ווערן שטענדיק נש־

8) ראה גם (באו"א) תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ.

9) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל). וראה ב"ר פ"י, ט ובמתנות כהונה שם (ד"ה "שאנן") בשם חז"ל.

10) תמיד בסופה.

11) שכל שבת הוא מעין (והכנה ל) ה"יום שכולו שבת ומנוחה" (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכח. ועוד).

12) הטעם שאומרים זה דוקא בתפלת מנחה דשבת י"ל – כי אז הוא גילוי דשלימות מנוחת שבת. אבל ענין זה שייך לכל היום, כמפורש בהתפלה: "יום מנוחה".

13) שבת פח, א. וראה גם ע"ז ג, א.

14) בראשית א, לא.

15) "הששי משמע הששי המיוחד . . ששי בסיון שניתנה בו תורה" (פרש"י שבת שם).

16) תהלים עו, ט.

17) שבת שם. ע"ז שם.

18) ומה שאחז"ל ש"באת שבת באת מנוחה" ביום השביעי למעשה בראשית (ריבוי שנים לפני מ"ת) – י"ל: א) מנוחת שבת בעולם שנעשה במ"ת (לאחרי הציווי לישראל על קיום מצות שבת) הוא באופן נעלה יותר ממנוחת שבת לפני מ"ת (הבאה מלמעלה)*, ע"ד העילוי של כל המצוות לאחרי מ"ת לגבי קיומם לפני מ"ת. ב) ועיקר: פעולת מנוחת שבת בעולם היא על התנאי (שעשה הקב"ה עם העולם בתחלת בריאתו) שישראל יקבלו את התורה (כולל – מצות שבת), וקיום התנאי פעל מנוחה בעולם למפרע (בתחלת בריאתו).

19) ראה בארוכה תפארת ישראל (להמהר"ל) פ"מ.

20) ראה שעהיוה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת בהר מא, ב. ברכה צח, א. ובכ"מ. – וראה לקו"ש חכ"ו ע' 61 ואילך.

*) ע"ד שמנוחת העולם (נח מלשון מנוחה ונייחא (ראה פרש"י בראשית ה, כט. ב"ר פ"ל, ה)) שנעשתה ע"י המבול ("לא ישבותו" (נח ח, כב)) היא נעלית יותר מהמנוחה שנפעלה ע"י השבת במעשה בראשית קודם המבול.

תנה[21]: און דערצו זיינען דאָ די פּרטיות'־דיקע שינויים פון יעדער נברא בעולם.

ולהוסיף, אַז אויך די התחלקות פון מקום – די חילוקי דרגות פון מעלה ומטה והצדדים, און די שינויים ממקום למקום – איז פאַרבונדן מיט היפך המנוחה (ואדרבה – שינוי), וואָרום יעדער מקום האָט זיינע באַזונדערע ענינים והנהגות וכו', און גיין פון איין אָרט אין אַ צווייטן באַשטייט פון אַ טלטול[22] ושינוי ממקומו ומצבו הקודם[23].

יום השבת האָט אַריינגעבראַכט מנוחה אין עולם („באת שבת באת מנוחה")[19], וואָרום די בריאה איז פאַרענדיקט געוואָרן בששת ימי בראשית, „ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל אלקים גו' מלאכתו אשר עשה"[24], און עס האָט זיך אָנגעהערט בכל העולם ובכל פרטי ה־עולם – אין אַלע שינויים וחילוקי דרגות פון זמן ומקום – ווי דאָס אַלץ איז באַשאַפן געוואָרן פון ה' אחד[25], די כוונה אחת פון דעם אויבערשטן בכל פרטי הבריאה, וואָס דאָס איז העכער פאַר די שינויי הזמן והמקום[26], און דעריבער, ברענגט עס אַריין מנוחה אין כל הבריאה, זייענדיק פאַרבונדן מיט „מנוחה", סיי אין זמן – כידוע[27] אַז שבת איז אַן עלי' של־מעלה מבחי' זמן, דעריבער הויבט מען אָן דערנאָך ציילן נאָכאַמאָל: יום ראשון בשבוע וכו', און סיי אין מקום – כמ"ש[28] „שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"[29], מנוחה וקביעות במקום[30].

21) במאמר „כל הוה נפסד" (ראה מו"נ ח"ב פ"ב), תינוק משנולד מתחיל להתייבש (ראה בחיי בראשית א, כח).

22) ובפרט טלטולי גברא דקשין מדאיתתא (כתובות כח, א. סנהדרין כו, א).

23) וכמובן גם מדיני התורה בנוגע לשינוי מנהגי האדם לפי מנהגי המקום שהלך לשם או לפי המקום שיצא משם (ראה לדוגמא פסחים רפ"ד. ועוד).

24) בראשית ב, א־ב.

25) ראה חינוך מצוה לג, שאיסור מלאכה בשבת הוא כדי „לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם כו' ונזכר ביום אחד בכל שבוע ושבוע שהעולם נברא בששה ימים חלוקים ובשביעי לא נברא דבר, ובכל יום ויום נבראו ענינים חלוקים להורות על הרצון פשוט כו'". ועפ"י המבואר בפנים יובן יותר לשון החינוך „בכל יום ויום נבראו ענינים חלוקים להורות על רצון הפשוט" – כי במנוחת שבת נתגלה אחדותו ית', הרצון אחד, בכל פרטי חילוקי הבריאה.

26) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 55 ואילך.

27) לקו"ת וסה"מ תש"ד שבהערה 3. אוה"ת שבועות ע' פו. ברכה ע' א'תתצא. א'תתצט. ובכ"מ.

28) בשלח טז, כט.

29) ואף שאיסור זה (יציאה ממקומו) הוא על „אלפיים אמה" של תחום שבת (עירובין נא, א)*, וגם זה הוא דוקא מחוץ לעיר, אבל מותר לאדם לצאת ממקומו הקבוע (רשות היחיד שלו) ולהלך כל העיר וחוצה לה אלפיים אמה (ראה רש"י עירובין מא, ב ד"ה כאילו. ועוד), הרי מדיוק ל' הכתוב „אל יצא איש ממקומו", מובן, שכל זה נכלל ב„מקומו" של האדם, ואין בזה גדר טלטול והיפך הקביעות והמנוחה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח סשצ"ו ס"א: „עד אלפיים נקרא מקומו כו'", עיי"ש.

30) ואף שאמרו חז"ל בנוגע להמסעות במדבר „על פי ה' יחנו על פי ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי" (בהעלותך ט, יח. כג. עירובין נה, ב), מ"מ אי"ז שלימות הקביעות ומנוחה – כפי שהוא ביום השבת. והרי בפשטות לא היו המסעות בשבת (כיון שקשור לכמה מלאכות וכו'). ראה שבת פז, ריש ע"ב (ובתוד"ה אתחומין שם).

ועפ"י המבואר לקמן בפנים (סיו"ד), יש לומר, שממנוחת שבת (ש„מיני' מתברכין כולהו יומין" (ראה זח"ב סג, ב. פח, א)) נמשך הכח לקביעות ומנוחה גם במסעות שבמדבר, שהוא היפך ממקום מנוחת האדם („בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" (ירמי' ב, ו)).

*) ראה הדיעות בזה — שו"ע אדה"ז רסשצ"ו. הנסמן בתו"ש ח"ד ע' שלו־שלז.

און די שלימות בענין זה האָט זיך אויפגעטאָן באַ מתן תורה — ווען אידן האָבן באַקומען די תורה פון דעם אויבערשטן, וואָרום דאָס איז דער תכלית צוליב וועלכען די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן (בשביל התורה ובשביל ישראל[31]), און בשעת עס ווערט דורכגעפירט בגלוי תכלית כל הבריאה — וואָס איז אַן איין און איינציקע תכלית — אין אַן אופן אַז עס הערט זיך אָן אין דער גאַנצער וועלט, בכל פרטי העולם (זמן ומקום)[32] — ברענגט עס אַריין מנוחה בכל העולם, דורך קיום התנאי „שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית . . אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין".

והביאור בזה — ווי דאָס איז בפשטות הדברים, בטבע בני אדם: בשעת אַ מענטש פילט ניט די כוונה ותכלית אין זיין לעבן (אַז „אני נבראתי לשמש את קוני"[33]), קען ער ניט שטיין מיט אַן אמת'ע מנוחה והתיישבות, וואָרום די שינויי הזמן והמקום און אַלע ריבוי פרטים ופרטי פרטים פון זיין לעבן זיינען גורם אַ שטענדיקע אומרו, וואָס „שפּאַלט" אים פאַנאַנדער; דוקא בשעת ער דערהערט די ציל — די כוונה ותכלית — וואָס ליגט בתוך די אַלע פרטים, ד'עמולט ברענגט עס אים אַ מנוחה, וואָס איז העכער פאַר דער תנועה ושינוי פון פרטי החיים, און במילא — צו שלימות האדם, ווי מ'זעט בפשטות אַז אַ מענטש שטייט מער בשלימות ווען ער האָט מנוחה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.

און נאָכמער: דאָס ברענגט מנוחה ניט נאָר צו דעם מענטשן אַליין, נאָר אויך צו אַלע זאַכן וואָס ער טוט אין דער וועלט, אַז זיי ווערן געטאָן מער בשלימות און מיט מער הצלחה בשעת זיי ווערן געטאָן מתוך מנוחה, ביז אַז דאָס ברענגט צו מנוחה בכל העולם כולו.

ועד"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק, ל־הבדיל, בנוגע צו מתן תורה: בשעת אידן האָבן מקבל געווען די תורה איז נתגלה געוואָרן די תכלית פון כל הבריאה — בשביל התורה ובשביל ישראל, אַז אידן זאָלן באַקומען תורה ומצוות און זיי מקיים זיין, און אויך משפיע זיין אויף אוה"ע זיי זאָלן מקיים זיין זייערע ז' מצוות בני נח[34], און דורך דעם מאַכן די גאַנצע וועלט פאַר אַ דירה לו יתברך בתחתונים[35]. דעריבער האָט דאָס אַריינגעבראַכט מנוחה („שקטה") בכל העולם.

ביז אַז דערפון ווערט נמשך מנוחה אויך אין די פרטי ושינויי הזמן והמקום — ע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו מנוחת שבת, אַז „מיני' מתברכין כולהו יומין"[36], די ששת ימי הבריאה, ווען מ'איז עסוק במלאכת העולם (דער סדר פון תנועה ושינוי) — אַז אויך ווען מ'איז פאַרנומען מיט אַ פרט שבפרט, שטייט מען במנוחה, און מ'טוט יעדער פרט מתוך מנוחה, במילא ווערט עס אָפּגעטאָן בשלימות.

ד. ובפרטיות יותר — אין עבודת השם:

אע"פ וואָס אין דער עבודה פון אַ אידן זיינען פאַראַן כו"כ פרטי דרגות ואופנים — איז שלימות העבודה (מתוך מנוחה)

31) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

32) ראה זבחים קטז, א. וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. פרש"י יתרו כ, ב.

33) משנה ובריי תא סוף קידושין.

34) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י: צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח.

35) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו.

36) נסמן בהערה 30.

דוקא ווען אין אַלע פרטי העבודה פון אַ אידן הערט זיך אָן די איין און איינציקע נקודה: „אני (לא[37]) נבראתי (אלא[37]) לשמש את קוני".

ווי דאָס איז אין קיום המצוות: נוסף צו די כוונה פרטית בכל מצוה ומצוה (פון די תרי"ג מצוות), דאַרף זיין (נאָך פריער) די כוונה כללית[38], כנוסח ברכת כל המצוות – „אשר קדשנו במצוותיו וצוונו" (און ערשט דערנאָך זאָגט מען די מצוה פרטית), די כוונה בכל המצוות אַז מ'איז מקיים רצונו של הקב"ה[38].

ובלשון המשנה[39] והובא להלכה בהתחלת השו"ע[40] – „לעשות רצון אביך שבשמים" (לאחרי וואָס ער רעכנט אויס די פיר אופני העבודה: „הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי"), ובדיוק הלשון „רצון אביך" און ניט „מצוות אביך":

„מצוות" באַדייט (אויך) התחלקות המצוות לפרטים – תרי"ג מצוות דוקא, „לא תוסיפו גו' ולא תגרעו"[41], און יעדער מצוה איז אויסגעטיילט פון אַלע אַנדערע מצוות באופן קיומו וכו', ביז אַז „אין עושין מצות חבילות חבילות"[42], „דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה אחת"[43]. משא"כ „רצון" איז למעלה מהתחלקות (ושינוי דרגות) – רצון איז אַן איין און איינציקער, סיי בנוגע צו די פרטים פון דער זאַך וואָס ער וויל איז דער רצון בכל פרט בשוה, און סיי בנוגע צו כללות הענינים, איז „אין הרצון משתנה לפי אופן הענינים שהרצון בהם", „נאמר שבדבר זה הרצון הוא באופן כך ובדבר זה הרצון הוא באופן כך"[44].

און דעריבער שטייט דער לשון „לעשות רצון אביך שבשמים" – ווייל שלימות העבודה (מתוך מנוחה) באַשטייט אין דעם אַז בקיום כל המצוות זאָל זיך אָנהערן די איין און איינציקע נקודה – אַז מ'איז דערמיט מקיים רצונו של הקב"ה.

און דערפון ווערט עס דערנאָך נמשך אויך אין די פרטי המצוות, ווי יעדע מצוה שטייט „במקומה" (אַלס מצוה פרטית) – כידוע אַז יעדע מצוה איז כלול (און האָט אין זיך מעין) פון אַלע אַנדערע מצוות, וואָס דערפאַר איז „העוסק במצוה פטור מן המצוה"[45], ווייל זי איז אין זיך כולל אַנדערע מצוות, במילא איז דורך קיום מצוה זו איז דאָס „כמו שמקיים גם זה"[46] (די מצוה שני')[47].

ה. דער ענין הנ"ל זעט מען בהדגשה אין מצות אהבת ה' [וואָס איז כולל אַלע מ"ע[48], און אויך די מצוה פון יראת ה' וואָס איז כולל אַלע מצות ל"ת[48]] – „ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך"[49]:

---

37) גירסת המלאכת שלמה ועוד, קידושין שם.

38) ראה תניא רפמ"א. שער האמונה פי"ג. עטרת ראש דרוש לעשי"ת נח, ב ואילך. המשך תרס"ו ע' נז. סה"מ מלוקט ח"ב ע' נז.

39) אבות פ"ה מ"כ.

40) טור ושו"ע אדה"ז או"ח רס"א.

41) ואתחנן ד, ב. ובפ' ראה יג, א: לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו.

42) ברכות מט, א. וש"נ.

43) תוד"ה לפי – מו"ק ח, ב.

44) סה"מ קונטרסים ח"ב ע' שיב. וראה גם שם ע' שנ. סה"מ תרס"ה ע' רסח. ובכ"מ. לקו"ש חי"ג ע' 67 ואילך.

45) סוכה כה, א.

46) צפע"נ כללי התורה והמצוה בערכו. וראה שיחת ש"פ מקץ (לעיל ח"א ע' 197). וש"נ.

47) ומ"מ לא נאמר „מצוות" (אלא „רצון אביך שבשמים"), כי גם בהעוסק במצוה שפטור מן המצוה (מפני שכלול בזה כל המצוות) הי' ניכר החסרון „בריחא דלבושייכו" (ראה המשך תרס"ו ס"ע סח ואילך).

48) תניא רפ"ד. ובכ"מ.

49) ואתחנן ו, ה.

אהבה שבלב איז פאַרבונדן דוקא מיט תנועה ושינוי – בבחי' רצוא ושוב. אעפ"כ שטייט אַז די עבודה דאַרף זיין אין אַן אופן פון „אם רץ לבך שוב לאחד"[50]. ולכאורה איז ניט פאַרשטאַנדיק די הוספה פון דעם וואָרט „לאחד", לכאורה וואָלט געווען גענוג זאָגן „אם רץ לבך (דאַרף זיין) שוב", ווי עס שטייט[51] „והחיות רצוא ושוב". ואדרבה: די עבודה שבלב איז פאַרבונדן דוקא מיט אַ תנועה פון רצוא ושוב, ביז אַז חיות האדם ע"י השפעת הדם מן הלב איז תלוי אין דעם אַז עס זאָל זיין אַ שטענדיקע דפיקו דליבא, אַ תנועה תמידית פון רצוא ושוב, ועד"ז איז פאַרשטאַנדיק בנוגע צו עבודה שבלב (אהבה), אַז עס דאַרף זיין באופן פון רצוא ושוב, דער רצוא ברענגט צו אַ שוב (אין כלים), און דערנאָך ברענגט דער שוב צו אַ העכערן רצוא, און דערנאָך צו אַ העכערער שוב א.א.וו. משא"כ „שוב לאחד" איז מדגיש אַז דער שוב דאַרף זיין צו אַן איין און איינציקער זאַך – ניט קיין ריבוי, און אפילו ניט צוויי תנועות פון רצוא ושוב?!

ויש לומר הביאור בזה: שלימות ה־עבודה איז דוקא מתוך מנוחה, ביז אַז אפילו אין אַ מקום פון שינוי ותנועה (רצוא ושוב), זאָל זיין דער ענין המנוחה. וואָס דאָס ווערט אויפגעטאָן דוקא דורך דעם וואָס עס הערט זיך אָן דער רצון ה' – רצון אחד (די כוונה ותכלית אחת) – אין אַלע פרטי העבודות. און דעריבער זאָגט מען אַז „ואם רץ לבך שוב לאחד": די תכלית פון דעם שוב דאַרף זיין ניט (נאָר) צוצוקומען צו נאָך אַ העכערן רצוא, נאָר „לאחד" – צו מקיים זיין רצונו של הקב"ה. ד.ה. אַז ער הערט אין דעם אָן און איז אין דעם מרגיש ניט דעם שינוי התנועה פון זיין לב (רצוא אָדער שוב), נאָר קיום רצונו של הקב"ה וואָס איז „אחד" (אין דעם איז קיין נפק"מ ניט צי דאָס איז רצוא אָדער שוב). און נאָכמער (כלשון הידוע[52]): – אפילו נצטווינו לחטוב עצים.

און דורך דעם ווערט דער „לאחד" דערנאָך נמשך אויך אין די פרטי העבו־דות ופרטי תנועות הלב, רצוא ושוב.

ו. און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך ביטול האדם צו דעם אויבערשטן, אַז ער פילט ווי כל מציאותו איז נאָר אַן עבד לה' „לשמש את קוני". און דוקא דורך זיין ביטול אַלס אַן עבד לה' – ווערט „עבד מלך מלך"[53], ער ווערט (איין זאַך מיט) מציאות המלך (כביכול).

ועפ"ד דער פירוש הידוע אין חסידות[54] אויף „תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו"[55], אַז „תפלה לעני" באַשטייט אין דעם אַז „לפני ה' ישפוך שיחו", וואָרום דורך דעם וואָס ער שטייט בתכלית הביטול, איז זיין תפלה דוקא צו רעדן מיטן אויבערשטן אַליין.

עד"מ דער חילוק צווישן אַן עשיר ועני כפשוטו: אַן עשיר – צוליב זיין השגה אין עשירות – קען אַמאָל בעטן די גילויים פון דעם מלך, כסף וזהב וכיו"ב, ווי דער מלך געפינט זיך חוץ מארמון שלו, אָנגע־טאָן אין לבושים און אַרומגערינגלט פון שרי המלך, עבדי המלך צבא המלך וכו',

50) ספר יצירה פ"א מ"ח. – בס"י שלפנינו: שוב למקום. וראה אוה"ת יתרו ע' תתקעה. ע' תתקפא. סה"מ תרנ"ט ע' ריג בהערה. – ובתקו"ז בהקדמה (ז, א): אם רץ לבך שוב לאחור (נ"א לאחד). ובכסא מלך כתב ע"ז: שוב לאחד גרסינן.

51) יחזקאל א, יד.

52) ראה לקו"ת שלח מ, א.

53) ספרי ופרש"י עה"פ דברים א, ז. תנחומא צו יג (הובא בפרש"י בהעלותך יב, ח). ב"ר פט"ז, ג. – ובשבועות מז, ב: עבד מלך כמלך.

54) כש"ט סצ"ז. אור המאיר פ' וישלח.

55) תהלים קב, א.

אַנשטאָט רעדן מיטן מלך אַליין ווי ער געפינט זיך אַליין בחדרו, משא"כ אַן עני — צוליב דעם וואָס ער האָט גאָר קיין השגה ניט אין די גילויי המלך, בעט ער רעדן מיטן מלך ובמילא אַליין בחדרו.

ועד"ז אין עבודת ה': תפלת עשיר — צוליב זיין השגה אין גדלותו ית', די גדלות פון סדר השתלשלות, די מלאכי השרת (שרפים חיות ואופנים), ביז אין די עשר ספירות וכו' — קען באַשטיין אין דעם אַז ער זאָל בעטן די גרויסע גילויים שלמעלה, ווי דער מלך געפינט זיך אָנגעטאָן אין לבושים און אַרומגערינגלט פון משרתי המלך, די מלאכי עליון, וואָס זיינען אַ ריבוי גדול ואדיר, „אלף אלפים ישמשוני' ורבו רבבון קדמוהי יקומון"[56], ביז אַז „לגדודיו אין מספר"[57]. אָדער ער (דער עשיר) זאָל בעטן אפילו גילויים נעלים בעבודת ה' — אהבה ויראה (כסף וזהב רוחניים) וכיו"ב, ביז די גילויים פון די העכסטע דרגות וספירות אין סדר השתלשלות, וואָס ניט קוקנדיק אויף זייער גדלות — איז דאָס פאַרבונדן מיט חילוקי דרגות, ניט „שוב לאחד", דער איבערשטער אַליין (ה' אחד), ובמילא האָט ער אויך ניט מנוחה בשלימות צוליב דעם וואָס ביי אים הערן זיך אָן די חילוקי דרגות שלמעלה (כנ"ל):

משא"כ תפלה לעני — אַזאַ וואָס שטייט בתכלית הביטול (ווי אַן עני) — איז דוקא צוליב זיין ביטול (והעדר ההשגה אין די גילויים שלמעלה), באַשטייט זיין תפלה אין „לפני ה' ישפוך שיחו", צו רעדן מיטן מלך אַליין, עצמותו ית', ע"ד אני מתפלל לדעת זה התינוק[58], וואָס אַ תינוק ווייסט ניט פון ספירות וגילויים וכו', נאָר וועגן „אלוקה מצוי"[59], עצמותו ית', ניט שייך (שלמעלה) מכל הגילויים והתוארים.

און דוקא דורך תכלית הביטול פון אַן עבד — וואָס דורך דעם ווערט „עבד מלך מלך" (כנ"ל) — באַקומט ער דערנאָך אויך אַלע גילויים ועשירות פון דעם אויבערשטן, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה[60] [ווי דאָס איז געווען באַ משה רבינו, אַז דורך זיין ביטול בתכלית, „ונחנו מה"[61], איז ביי אים אויך געווען עשירות[62], „תפלה למשה"[63], תפלת עשיר[64]]. אַזוי אַז אויך אין די חילוקי דרגות פון סדר השתלשלות הערט זיך אחדותו ית', און אויך אין דעם מקום פון שינוי ותנועה האָט ער שלימות המנוחה.

ויש לומר אַז דאָס איז אויך מרומז אין דעם וואָרט „מלך" („עבד מלך מלך"), ר"ת מוח לב כבד[65]:

דער אונטערשייד צווישן מוח און לב איז, אַז דער מוח איז זיך ניט מתנענע. ואדרבה: שלימות המוחין איז דוקא דורך מנוחה והתיישבות. דאַקעגן די האַרץ איז זיך שטענדיק מתנענע (רצוא ושוב פון דפיקו דליבא), און דוקא אין דעם באַשטייט חיות הלב והשפעת הדם אל הגוף, ועד"ז די מדות שבלב (אהבה וכו') — אַז זיי

56) דניאל ז, י.

57) איוב כה, יג. וראה חגיגה יג, סע"ב.

58) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת' בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"ח (דרמ"צ קיח, א).

59) תו"א וירא יד, ב.

60) נוסח ברכה השלישית דברהמ"ז.

61) בשלח טז, ז.

62) נדרים לח, א.

63) תהלים צדי"ק, א.

64) ראה זח"א קסח, ב. וראה ד"ה תפלה למשה תר"ס (ע' מט ואילך). תשכ"ט (סה"מ מלוקט ח"ה ע' ריז). — נעתקו ב„קובץ י"א ניסן שנת הצדי"ק" (קה"ת תנש"א) אות יח, כא.

65) ראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנג, א. ושו"נ.

שטייען אין אַ תנועה ותשוקה, בבחי' רצוא ושוב (כנ"ל).

דורך עבודת העבד (ביטול) — ווערט "עבד מלך מלך", דער חיבור פון ביידע ענינים: מנוחת המוח און תנועת הלב, אַז די מנוחה פון דעם מוח ווערט נמשך און נעמט דורך אויך תנועת הלב (המדות) באופן פון "מוח שליט על הלב"[66], און נאָכמער — אַז סוף סוף איז דאָס ניט באופן פון שליטה (בעל־כרחך), נאָר באופן פנימי (ברצון). און דער כח אויף דעם איז דורך ביטול העבד — וואָס דאָס דערגרייכט אין רצון המלך ביז אין עצם המלך, וואָס איז למעלה פון התחלקות אויך פון מוחין, וואָס דאָס גיט דעם כח צו ממשיך זיין מנוחה אמיתית ("מנוחה שלימה") בכל כחות הנפש, און מחבר זיין די מנוחה פון מוח מיט תנועת הלב. וי"ל אַז דאָס איז מרומז אין דעם "כבד", וואָס דאָרטן איז נקרש הדם[67] (וואָס נעמט זיך פון לב) במקום אחד (באופן של מנוחה).

ז. ועניין זה — דער גילוי פון עצם המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה ע"י ביטול העבד (אידן) — האָט זיך אויפגע־טאָן בשלימות ובגלוי באַ מתן תורה:

באַ מ"ת איז געווען דער גילוי פון "אנכי ה' אלקיך"[68], גילוי עצמותו ית' בראי' חושיית[69], "אתה הראת לדעת"[70], און די הקדמה לזה איז געווען דער ביטול בתכלית פון עם ישראל, דורך דעם וואָס "הקדימו ישראל נעשה לנשמע", וואָס ע"ז קשרו המלאכים לכאו"א מישראל "שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע"[71], ובפרטיות יותר — איז דאָ די "ג' עטרות" וואָס די בני המדינה עשו למלך, וואָס די אידן האָבן אָפּגעגעבן צו דעם אויבערשטן, און "נתן בראשו אחת ושתים בראשם של בניו"[72]. דוקא דורך ביטול העם ווערט הכתרת המלך, ווייל זייער ביטול דערגרייכט "לפני הוי'", אין עצמותו ומהותו ית', און דאָרטן ווערט נתעורר און פון דאָרטן ווערט נמשך רצונו צו זיין אַ מלך, און דורך דעם ווערט נתהווה גאַנץ סדר השתלשלות, ביז עשי' למטה (כמבואר בדרושי ראש השנה[73]).

ווי דאָס איז געווען באַ מתן תורה בפשטות, אַז צוזאַמען דערמיט וואָס ס'איז געווען "קבלו מלכותי" — אַ נקודה אחת בכל הענינים, איז דערנאָך געווען "אגזור עליכם גזירות"[74], די פרטי המצוות. אָבער באופן אַז אין די אַלע פרטים האָט מען די מנוחה וואָס קומט דורך דער נקודה אחת שבכל המצוות.

ועד"ז אין תורה עצמה — איז נוסף צו דער גילוי התורה מלמעלה, "וירד ה' על הר סיני . . וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"[75], איז די תורה געגעבן געוואָרן באופן אַז "לא בשמים היא"[76], נאָר דוקא למטה, און פס"ד התורה ווערן דוקא דורך הכרעת השכל פון ב"ד של־מטה, "ובאת אל הכהנים . . ואל השופט

---

66) זח"ג רכד, סע"א. וראה תניא פי"ב (יז, רע"א). פי"ז (כג, א). פ"ל (לח, ב). פנ"א (עא, סע"א).

67) חולין קט, ב.

68) יתרו כ, ב.

69) ראה תניא פל"ו (מו, א).

70) ואתחנן ד, לה.

71) שבת פח, א.

72) ויק"ר פכ"ד, ח. וראה סה"מ עזר"ת ע' רכה, שהכתר השלישי הוא כנגד שהקדימו נעשה לנשמע (נוסף על שני הכתרים שכנגד נעשה ונשמע).

73) סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמה, ד ואילך.

74) מכילתא יתרו כ, ג.

75) יתרו יט, כ. ב, א.

76) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

אשר יהי' בימים ההם"[77], לויט ווי זיי שאַצן אָפּ די תנאים און מצב העולם. און דוקא דאָרטן איז מען ממשיך די מנוחה ושלום פון תורה, וואָס כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם[78].

און דערפון ווערט נמשך דער כח פון מתן תורה צו אויפטאָן מנוחה („שקטה") בכל העולם כולו, דורך דעם וואָס עס ווערט נתגלה די תכלית וכוונה פון כל הבריאה, כנ"ל.

ח. עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק דער סדר העבודה פון אידן אַלס הכנה צו מתן תורה:

לאחרי יציאת מצרים איז באַ זיי געווען די עבודה אין די מ"ט ימי הספירה בבירור פרטי המדות פון חסד שבחסד ביז מלכות שבמלכות (און עבודה בבחי' שינויים, בכל יום ויום מדרגא לדרגא): און לאחרי המ"ט ימים — בסיום פון מלכות שבמלכות, תכלית הביטול פון „תפלה לעני", האָט מען דערגרייכט צו דעם יום החמישים (שער הנו"ן), כידוע אַז מלכות דערגרייכט אין כתר, ביז אין פנימיות הכתר, „לפני הוי'" — דער גילוי פון מתן תורה[79], „אנכי ה' אלקיך", ביז באופן אַז דאָס ווערט „אלקיך" — „כחך וחיותך"[80].

און צוזאַמען דערמיט האָבן אידן באַקומען אַלע גילויים פון סדר השתלשלות, גילוי מעשה המרכבה[81], וירד ה' על הר סיני על כסא הכבוד שלו[82] וכו', נוסף אויף די גילויים והשפעות גשמיים ועשירות גשמית וואָס זיי האָבן געהאַט פון ביזת מצרים און ביזת הים, אַלץ דורכגענומען מיט דער הכרה אין דעם „שוב לאחד".

ט. ע"פ הנ"ל וועט מען פאַרשטיין דעם נתינת כח פון קביעות שנה זו, ווען מ'גייט אַריין גלייך פון שבת אין זמן מתן תורתנו, ביום ראשון בשבוע:

בכל שבת ווערט אויפגעטאָן (בדוגמא צו דעם ערשטן שבת) דער ענין המנוחה אין דער בריאה, „באת שבת באת מנוחה". ובכל יום ראשון חזר'ן זיך איבער די ענינים וואָס האָבן פאַסירט דעם ערשטן יום ראשון פון מעשה בראשית — בריאת כל העולם כולו מחדש (אָנהויבנדיק פון בריאת הזמן מחדש, יום ראשון), „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"[83], „את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותי'"[84].

ועד"ז איז אויך בנוגע צו מתן תורה: בזמן מתן תורתנו בכל שנה ווערט געגעבן די תורה „מחדש", בדוגמא ווי ס'איז געווען באַ מ"ת בפעם הראשונה [כהלשון „נותן התורה" לשון הוה[85]], און נאָכמער — באופן פון „מעלין בקודש"[86].

ועפ"ז איז מובן אַז בשעת שבת פירט גלייך אַריין אין זמן מתן תורתנו — בלי הפסק פון עובדין דחול — שטייען ב־הדגשה צוויי לימודים:

(א) ווי באַלד אַז דער ערב והכנה צו חג השבועות איז שבת, וואָס ענינה איז מנוחה,

77) שופטים יז, י. ואחז"ל „אין לך אלא שופט שבימיך" (ספרי ופרש"י עה"פ. וראה גם ר"ה כה, ב).

78) רמב"ם סוף הל' חנוכה (מספרי נשא ו, כג — ראה לקו"ש ח"ח ע' 340 ואילך).

79) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.

80) ראה לקו"ת שם טו, רע"ד. ועוד.

81) ראה משפטים כד, י ואילך. שמו"ר פ"ג, ב. וש"נ.

82) פרש"י יתרו יט, כ.

83) בראשית א, א.

84) פרש"י בראשית א, יד.

85) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ועוד.

86) ברכות כח, א. וש"נ.

דער כללות התוכן פון מתן תורה (וואָס דערפאַר איז „דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה"[87]) — גיט דאָס נאָכמער כח אויף המשכת המנוחה בזמן מתן תורתנו, קומענדיק גלייך פון דער השפעה פון מנוחת שבת.

(ב) וויבאַלד אַז זמן מתן תורתנו איז ביום ראשון בשבוע — אונטערשטרייכט דאָס נאָכמער אַז די מנוחה (פון מ"ת) ווערט נמשך אין מציאות העולם וואָס ווערט ביום זה (ראשון) נתהוה מחדש (בדוגמא צו יום ראשון פון מעשה בראשית), המשכת מנוחה אין אַן עולם וואָס איז פאַרבונדן מיט שינוי והתחלקות פון זמן ומקום.

און נאָכמער: דער חידוש במציאות העולם ווערט נמשך פון דעם חידוש פון תורה (בזמן מ"ת), כמאמר[88] אסתכל באורייתא וברא עלמא, במילא איז פאַרשטאַנדיק אַז דער חידוש פון זמן מ"ת בשנה זו איז נאָכמער פאַרבונדן מיט אַ חידוש אין המשכת מנוחה („שקטה") בקיום העולם.

י. עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק די שייכות מיוחדת מיט (שבת) פ' במדבר דוקא:

מתן תורה איז געווען דוקא אין מדבר. ומובן, אַז דאָס איז ניט צופעליק ח"ו, נאָר בהשגחה פרטית (במכ"ש מכל עניני העולם), ווייל מתן תורה האָט אַ שייכות מיט ענין המדבר.

ויש לומר איינער פון די ביאורים בזה: אין עולם גופא (וואָס מצ"ע איז „חסר מנוחה") איז דער העדר המנוחה והתיישבות האדם — אין אַ מדבר, וואָס אַ מדבר איז „לא ישב אדם שם"[89]: אויב ער איז אַן אדם, איז מקומו ניט אין אַ מדבר, ועאכו"כ ניט מקומו בהתיישבות („לא ישב אדם שם"). און דער אויפטו פון מ"ת איז — המשכת מנוחה („שקטה") אפילו אין אַ מקום וואָס איז בתכלית ההיפך פון מנוחת והתיישבות האדם („לא ישב אדם שם"), ועאכו"כ אַז דורך דעם ווערט מנוחה אויך אין שאר העולם (מקום מושב האדם).

ולהוסיף, אַז דאָס איז אויך מודגש אין דעם וואָס בתחלת פ' במדבר רעדט זיך וועגן מנין בני ישראל במדבר סיני: מנין איז פאַרבונדן מיט קביעות והתיישבות — דבר שבמנין אינו בטל[90]. ובפרט מנין בנ"י וואָס מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה[91], וואָס דאָס גיט נאָכמער צו אין זייער קביעות[92] ומנוחה. לאידך גיסא איז מנין בנ"י געווען דוקא אין מדבר, „ולא ישב אדם שם" — המשכת המנוחה למטה אין אַ מקום פון היפך ההתיישבות[93].

[וי"ל דוגמא לדבר — אין דעם מנין פון מעשר בהמה (להבדיל), אַז מ'ציילט דוקא ווי די בהמות שטייען ניט במנוחה במקום אחד, נאָר ווי זיי גייען אַרויס מן הדיר (פון שטאַל)[94], ביז אַז מ'קומט צו דעם עשירי — איז „העשירי יהי' קודש"[95], קדש מלה בגרמי'[96], שלימות המנוחה וההתיישבות].

יא. די הוראה לפועל פון האמור לעיל:

---

87) ולהעיר שבזמן הזה (שקביעות החדשים היא ע"פ החשבון) יום א' דחגה"ש (ו' סיון) אא"פ לחול ביום השבת.

88) זח"ב קסא, א־ב.

89) נסמן בהערה 30.

90) ביצה ג, ב. וש"נ. שו"ע יו"ד סק"י ס"א. שו"ע אדה"ז סתמ"ז ס"כ.

91) פרש"י ר"פ במדבר.

92) ראה לקו"ש חי"ח ע' 25. וש"נ.

93) ראה לעיל הערה 30.

94) בכורות נח, ב במשנה. רמב"ם הל' בכורות רפ"ז.

95) בחוקותי כז, לב.

96) זח"ג צד, ב. וראה סידור עם דא"ח ר, ג ואילך.

וויבאַלד אַז בזמן מתן תורתנו בכל שנה ווערט געגעבן די תורה (באופן חדש) מחדש, און זי ווערט געגעבן למטה דוקא („לא בשמים היא"), באופן אַז עס קומט צו אַ חידוש אין דער מנוחה שבעולם — איז פאַרשטאַנדיק אַז אידן דאַרפן בכל שנה מקבל זיין די תורה (מחדש,) באופן חדש, „בכל יום יהיו בעיניך חדשים"[97], ביז „חדשים" ממש, און באופן אַז זיי „נעמען" דאָס מיט זייער שכל למטה, ביז באופן של (ממש מלשון) ממשות.

ועאכו"כ בשנה זו, ווען מ'גייט אַריין פון שבת אין זמן מתן תורתנו ביום ראשון — דאַרף דער חידוש בזה זיין ביתר שאת וביתר עוז, און אין ביידע קצוות: די קבלת התורה מחדש מתוך הכרה אין דעם נותן התורה, און אַז תורה איז די תכלית פון כל הבריאה כולה, ובמילא ברענגט דאָס צו אַ חידוש אין דער מנוחה באַ דעם אידן בעבודתו און ברייינגט מנוחה בעו־לם; און צוזאַמען דערמיט — ממשיך זיין די מנוחה פון תורה אין כל פרטי המצוות, בכל פרטי הכחות שלו ובכל פרטי עבודתו, ביז אין כל פרטי העולם.

אָנהויבנדיק דערפון וואָס ביי אים קומט צו אַ חידוש אין זיין לימוד התורה מתוך הכרה אין דעם נותן התורה, וב־מיוחד — דורך לימוד פנימיות התורה, „דע את אלקי אביך ועבדהו בלבב שלם"[98], און צוזאַמען דערמיט — לימוד התורה בהבנה והשגה פון שכל האדם.

ובפשטות: יעדער איד זאָל צוגעבן אַ חידוש — בכמות ובאיכות — אין לימוד התורה,

סיי אין די שיעורים כלליים השוים לכל נפש, כולל ובמיוחד בזמנים אלו — אין אמירת פרקי אבות בכל שבתות הקיץ, ומה טוב — אַז מ'זאָל לערנען איין משנה (אָדער עטלעכע משניות) בעיון, בהבנה והשגה,

און אַזוי אויך אין די שיעורי חת"ת הידועים — לערנען בכל יום דעם שיעור חומש (כפי שנחלק לימי השבוע), שיעור תהלים (כפי שנחלק לימי החודש) און שיעור תניא (כפי שנחלק לימי השנה) — וואָס די דריי שיעורים זיינען כנגד מיט די ג' רועים פאַרבונדן מיט חג השבועות: חומש — כנגד משה רבינו שקיבל תורה מסיני[99]. תהלים — ספרו של דוד המלך, שמת בעצרת[100], און תניא — ביאור בתורת ישראל הבעש"ט וואָס אויך זיין יום ההילולא איז בחגה"ש[101]:

און אויך מה טוב ונכון וכו' אין דעם לימוד הרמב"ם (כפי שנחלק לשנה אחת (בערך) דורך לערנען ג' פרקים ליום, אָדער לג' שנים ע"י לימוד פרק אחד ליום, אָדער אין ספר המצוות),

און סיי אין די שיעורים פרטיים בכל חלקי התורה של כל אחד ואחת, כל אחד לפום שיעורא דילי'.

יב. ובענין זה (הוספה וחידוש בתורה בקשר מיט דעם זמן מתן תורתנו) יש להציע לעורר ולעודד אויף נאָך אַן ענין — צו מפרסם זיין און אָפדרוקן חידושי תורה.

ובהקדמה:

ס'איז ידוע אַז יעדער איד האָט בכח,

97) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

98) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

99) אבות רפ"א.

100) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. רות רבה פ"ג. תוד"ה אף עצרת — חגיגה יז, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 21 ואילך. וש"נ.

101) לקו"ד ח"א לב, א. מב, א. וראה לקו"ש שם ע' 22.

און נאָכמער — האָט אַ חיוב, צו מחדש זיין בתורה[102], „לאפשה לה"[103], ווי דער אַלטער רבי פסק'נט אין הלכות תלמוד תורה[104]: „לחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו וישוב דעתו". וכידוע אַז יעדער איד האָט זיין חלק מיוחד בתורה — „ותן חלקנו בתורתך"[105] — אין וועלכן ער האָט בכח צו זיין אַ תלמיד וואָס איז מחדש בתורה.

בדורות שלפנינו איז מען געווען זהיר בנוגע צו חידושי תורה (אפילו ווען דאָס איז ניט להלכה למעשה, נאָר בדרך פלפול בלבד), סיי בנוגע צו שרייבן חידושי תורה, ועאכו"כ בנוגע צו זיי מפרסם זיין בדפוס. און די הנהגה איז געווען אַז „לא כל הרוצה כו' יטול"[106], נאָר דוקא לאחרי כו"כ תנאים וואָס זיינען מוכיח אַז די חידושים זיינען מכוונים לאמיתתה של תורה כו'.

משא"כ בדורות שלאחרי זה, ביז בדורנו זה — איז מחד גיסא, דאַרף טאַקע זיין נאָך אַ גרעסערע זהירות, וואָרום ניט יעדערער וואָס שרייבט חידושי תורה און שרייבט פסקי דינים קען מען זיך אויף אים פאַרלאָזן, אָבער לאידך, צוליב ירידת הדורות — דאַרף מען זוכן וואָס מער אופנים צו מוסיף זיין אין לימוד התורה, באופן פון „יגדיל תורה ויאדיר"[107], כולל יגדיל בפרסומה.

און דעריבער[108] איז כדאי צו מעורר ומזרז זיין די אַלע וואָס זיינען שייך צו מחדש זיין בתורה — ובתנאי ווי זי ווערט געלערנט ע"פ כללי התורה כפשוט — אַז אפילו אויב זיי זיינען ניט זיכער צי זייערע חידושים זיינען מכוון לאמיתתה של תורה, איז ניט נאָר וואָס זיי זאָלן זיך ניט אָפּהאַלטן פון שרייבן די חידושים, נאָר — זיי זאָלן זיך משתדל זיין שרייבן, און דאָס אויך מפרסם זיין בדפוס (בקובץ מיוחד בפ"ע, אָדער אין אַ קובץ וואָס איז כולל חידושי תורה אויך פון אַנדערע), און ניט נאָר צווישן זייערע חברים און זייערע תלמידים, נאָר אויך צווישן לומדי תורה בכלל.

און דער עיקר טעם הדבר איז — כנ"ל — ווייל מ'זעט בפועל, ומעשה רב, אַז דורך דעם קומט צו אין „יגדיל תורה ויאדיר", אין חיות ותענוג בלימוד התורה, סיי בנוגע צו זיך אַליין, ווי מ'זעט בפשטות די תועלת וואָס קומט צו בלימוד התורה דורך דעם וואָס מ'דאַרף דאָס אַראָפּשרייבן פאַר אַנדערע, און סיי בנוגע צו אַנדערע („קנאת סופרים תרבה חכמה"[109]) — וואָס דאָס (די תועלת שבזה) איז די בעסטע בחינה אויף דעם צורך הדבר.

וכאמור, הגם אַז עס קען זיין אַז דער חידוש איז ניט אינגאַנצן אויסגעהאַלטן לאמיתתה של תורה (כנ"ל), איז דאָס כדאי. ובפרט אַז מ'קען דאָס אויך באַוואָרענען דורך ניט פסקענען אַ מסקנא להלכה, אָדער אפילו אויב מ'שרייבט אַ מסקנא — קען מען צוגעבן אַז דאָס איז: לפענ"ד, אָדער אין לסמוך על זה, וכיו"ב.

ולהוסיף, אַז בשעת מ'איז מפרסם די חידושים בדפוס פאַר אַנדערע — איז דאָך טבע בן אדם (מפני כבוד עצמו, און מנהג העולם), אויך פון נה"ב, אַז ער וועט זיין נאָכמער זהיר און נאָכאַמאָל איבערקוקן

---

102) אגה"ק סכ"ו (קמה, א).
103) זח"א יב, ב.
104) פ"ב ס"ב.
105) אבות פ"ה מ"כ.
106) לשון המשנה — ברכות טז, ב.
107) ישעי' מב, כא. חולין סו, ב.
108) ראה גם ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 249 ואילך.
109) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א.

און מעיין זיין אין דעם וואָס ער שרייבט און איז מפרסם.

יישר כחם פון די אַלע לומדי תורה ומקיימי מצוות בהידור וואָס וועלן אויס־נוצן די התעוררות פון דעם זמן מתן תור־תנו אויף זיך משתדל זיין צו מחדש זיין בתורה (ע"פ כללי התורה) און מפרסם זיין זייערע חידושים — ויהי רצון און מתפלל זיין צו ווערן אַלע נעענטער לדרגת תלמיד ותיק, וואָס כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני[110].

יג. ויהי רצון, אַז די הוספה וחידוש אין לימוד תורה קומענדיק פון דעם זמן מתן תורתנו — זאָל צוגעבן נאָכמער אין מנוחה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף פון די לומדי התורה, מתוך בריאות הנשמה ובריאות הגוף, און מנוחה פון אַלע אידן בכל מקום שהם,

און אַזוי אויך אין מנוחה בכל העולם כולו.

ביז אַז דאָס וועט ברענגען בקרוב די מנוחה אמיתית והשלימה — פון "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", דער ביטול הגלות פון אידן, וואָס גלות איז דער גרעסטער היפך המנוחה והתיישבות פון אידן — "אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם"[111], אַז עס ווערן בטל הן די טלטולי הגלות און הן דער היפך המנוחה פון דעם גלות פנימי בעבודת השם,

כולל ופשוט — דער ביטול פון אַלע העלמות והסתרים פון גלות, און אַלע שאלות בפרטי הגאולה ומשיח צדקנו, וואָס דאָס קומט מצד גלות עצמה, מצד דעם וואָס מ'איז געבאָרן געוואָרן אין גלות און אויפגעהאָדעוועט געוואָרן אין גלות, במילא איז מען אַ "גלות מענטש" ר"ל, און מ'געפינט זיך אין אַ "גלות־צושטאַנד" — זאָל דאָס אַלץ בטל ווערן, און נהפך ווערן (דורך תשובה אמיתית), דורך מגלה זיין בא זיך און מדגיש זיין די נשמה (חלק אלוקה ממעל ממש[112]), וואָס שטייט העכער פאַר גלות, און שטייט אין אַ מצב של מנוחה, מעין שבת ומנוחה לחיי העולמים.

און דאָס קומט אין אַן אופן פון מיד — "מיד" ר"ת משה, ישראל (הבעש"ט), דוד מלכא משיחא, די ג' רועים פאַרבונדן מיט חג השבועות (כנ"ל) — און תיכף ומיד ממש: תיכף לת"ח ברכה[113], מיד ר"ת כנ"ל, ממש — באופן של ממשות, אין גשמיות וחומריות העולם, אַזוי אַז מ'מאַכט פון חומריות גשמיות, און די גשמיות — אַ כלי צו רוחניות, ביז צו רוחניות הכי נעלית, ביז צו כביכול עצמותו ית', וואָס ער איז פאַרבונדן דוקא מיט דעם יש הגשמי[114],

בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, און באופן של זריזות — אויפטאָן און טאָן דעם ענין, איז דוד מלכא משיחא יבוא ויגאלנו און יעדערער פון אונז זאָגט צו משיח צדקנו "שלום עליכם", עליכם לשון רבים — כולל כל הנשמות פון די אַלע אידן פון דור הגאולה, און ער ענטפערט יעדערן באַזונדער "עליכם שלום" ["עליכם" לשון רבים כולל — די מעשינו ועבודתינו פון יעדער איד], און "עליכם שלום" צו אַלע אידן צוזאַמען,

ועוד והוא העיקר — מיד.

---

110) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 25 הערות 21-20.

111) ברכות ג, סע"א.

112) תניא רפ"ב.

113) ברכות מב, א.

114) ראה אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב). ביאורי הזהר לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

רשימת דברי כ"ק אדמו"ר שליט"א
ליל ב' דחג השבועות ה'תנש"א*
— לקהל שיחיו שחזרו מה„תהלוכה" —

א. בנוגע צו חג השבועות זאָגן חז"ל[1], אַז „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם[2], מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה הוא". וואָס דער פירוש אין „לכם" איז — „שישמח בו במאכל ובמשתה"[3].

וכידוע אַז דער חידוש פון „יום שניתנה בו תורה" איז — דער חיבור פון אלקות מיט דעם גוף הגשמי פון אידן[4] („לכם"[5]) און מיט גשמיות העולם כביכול[6] („התח־תונים[7] יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים")[8].

ב. ויש להוסיף בזה, לויט דעם וואָס עס ברייינגט זיך אין פוילישע ספרים[9], אַז „נמי לכם" איז בגימטריא „קץ":

*) הוספת ביאור בכמה ענינים דלהלן — ראה שיחת יו"ד סיון שנה זו (ביחידות הכללית להאורחים שיחיו). חלקו נעתק להלן (בפנים ובהערות).

1) פסחים סח, ב.

2) משא"כ בשאר הימים־טובים יש פלוגתא אם צ"ל „חציו לכם" (פסחים שם. ביצה טו, ב). — ואפילו לפי ההלכה (רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ט (ובמ"מ שם). טושו"ע או"ח ר"ס תקכט. שו"ע אדה"ז שם ס"י) שבכל היו"ט צ"ל „חציו לכם" — יש חילוק בין חגה"ש לשאר היו"ט, שב„שאר יו"ט ושבתות (ש)מותר להתענות בהם תענית חלום", משא"כ בחגה"ש „אסור להתענות תענית חלום" (שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ח), אף שהתענית עונג לו (טור או"ח סרפ"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ג). וראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 27 ואילך (וש"נ).

3) פרש"י פסחים שם. וראה גם שו"ע אדה"ז סתצ"ד שם.

4) ראה תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך): ובנו בחרת מכל עם ולשון (דקאי על מ"ת — ראה שו"ע אדה"ז או"ח סי' ס ס"ד) הוא הגוף החומרי כו'.

5) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 560.

6) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. ובכ"מ.

7) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

8) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמשך הגמ' שם (לאחרי הדין דבעצרת בעינן לכם): „רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תילתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" — דלכאורה: כיון שכוונת ר"י כהעילוי ד„האי יומא" היא — שעל ידו נעשה הוא לומד תורה (כפרש"י), אין זה שייך דוקא ל„האי יומא" (יום נתינת התורה), שהרי לימוד התורה הי' גם לפני מ"ת (וא"ו בסיון), וכמאחז"ל (יומא כח, ב) „מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם . . אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה הי' וכו'"?

אלא, העילוי ד„האי יומא" הוא — שאז נמשכה ונתלבשה התורה למטה, עד ש„תורה לא בשמים היא" (נצבים ל, יב. וראה שבת פט, א. ב"מ נט, ב). ועל זה אמר ר"י שע"י „האי יומא" „למדתי תורה ונתרוממתי" (פרש"י), היינו שהתורה פועלת שינוי ב„תחתונים"* (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 211 ואילך. ובכ"מ). ולכן, רב יוסף ביומא דעצרתא „הי' מצוה לאנשי ביתו להכין לו סעודה" (פרש"י פסחים שם), שבזה מודגש, שהתורה נמשכת וחודרת בכל מציאות האדם, גם בגוף הגשמי.

9) ספר מאמר מרדכי מסכת פסחים, להרה"צ כו' הר"ר מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס). וז"ל: הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם . . בעצרת שהוא זמן קבלת התורה, ואחז"ל (ראה עירובין נד, א. ע"ז ה, א. שמו"ר רפל"ב) חירות משעבוד מלכיות, אזי הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה. וזהו הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, דבעינן לשון אם תבעיון בעו (ישעי' כא,

*) ולכן, „אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא" — כי ע"י לימוד התורה מצ"ע (בלי הפעולה ד„האי יומא"), נשאר האדם והעולם בבחי' „שוקא" ורשות הרבים (ראה לקו"ש שם ע' 214. ובכ"מ).

די שלימות פון גילוי אלקות למטה בגשמיות („לכם") — וואָס „כבר הי' לעו־למים מעין זה בשעת מתן תורה"[10] — וועט זיין בגאולה האמיתית והשלימה (באַם קץ הגלות)[12]. אויך ווי דאָס וועט זיך אויסדריקן אין דעם, אַז דעמאָלט וועט פאָרקומען אַ סעודה[13] גשמית[14] דוקא (אַזוי ווי בעצרת וואָס „בעינן נמי לכם")[15].

ויש לקשר זה („נמי לכם" בגימטריא „קץ") דערמיט, וואָס בחג השבועות איז דער יום ההסתלקות פון דוד מלכא משיחא („דוד מת בעצרת"[16]). וואָרום ע"פ הידוע[17], אַז ביום ההסתלקות איז „פועל ישועות בקרב הארץ"[18], איז פאַרשטאַנ־דיק, אַז בעצרת איז דאָ אַ ספעציעלע פעולה והשפעה אין דעם ענין פון (דוד) מלכא משיחא (קץ הגלות וגאולה האמי־תית והשלימה).

ונוסף לזה איז חג השבועות אויך דער יום ההסתלקות פון (רבי ישראל) ה־בעש"ט[19], וועלכער איז אויך פאַרבונדן במיוחד מיט („נמי לכם" –) די גאולה[20] האמיתית והשלימה[21].

ולפני זה — פאַר דוד און בעש"ט — איז חג השבועות פאַרבונדן מיט דעם דריטען רועה ישראל — משה רבינו, „משה קיבל תורה מסיני"[22] [וואָס דאָס (מתן תורה) איז דאָך דער טעם אויף דעם וואָס „בעצרת בעינן נמי לכם"], „גואל ראשון הוא גואל

יב*) והוא לשון תפלה ובקשה**, נמ"י לכ"ם גימטריא ק"ץ, היינו שהוא זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה.

10) תניא פל"ו (מו, א).

11) ראה תניא שם (מו, ב): „אח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת קץ הימין שאז יזדכך גשמיות הגוף והעולם ויוכלו לקבל אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה כו'".

12) ושלימות השכר דלע"ל תהי' דוקא לבנ"י נשמות בגופים בעוה"ז הגשמי (כדעת הרמב"ן בשער הגמול בסופו. וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות – ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. דרמ"צ יד, ב. וראה אוה"ת חוקת ס"ע תתט. שם כרך ה ע' איתרלז).

13) ב"ב עה, א. ועוד.

14) נסמן ב„תשובות וביאורים" (קה"ת תשל"ד) סי"א הערה 23 (ע' 8־57).

15) ועי"פ המבואר בפנים — יש להוסיף (ע"ד הרמז) בדיוק לשון חז"ל „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם": הענין דעצרת פועל, ש„הכל – כל עניני העולם – מודים", שצריכים וזקוקים („בעינן"***) לקץ הגלות („נמי לכם"). כלומר: גם מציאות העולם עצמה באה לידי הכרה בגודל הצורך וההכרח לגאולה האמיתית והשלימה — שאז תהי' השלימות שלה (של העולם).

---

*) ובפרש"י עה"פ: אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ. וראה גם ירושלמי תענית פ"א סה"א.

**) ראה מצודת ציון עה"פ.

***) נוסף להפירוש ב„בעינן" מלשון תפלה ובקשה, כנ"ל הערה 9.

---

16) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. רות רבה פ"ג. תוד"ה אף עצרת – חגיגה יז, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 21 ואילך. וש"נ.

17) תניא אגה"ק סכ"ח (קמח, א).

18) לשון הכתוב – תהלים עד, יב.

19) לקו"ד ח"א לב, א.

20) כמענה מלך המשיח להבעש"ט על שאלתו „אימת אתי מר" – „בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה" (כמ"ש באגה"ק ה־ידועה דהבעש"ט – נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

ולהעיר מהידוע דגילוי תורת הבעש"ט הוא „טעימה" מגילוי תורת משיח (סה"מ תרס"ג בהוספות ע' רנא. וראה לקו"ש חט"ו ע' 282. וש"נ). וראה תו"ח שמות (שכט, סע"ב): „היראה הפנימית שהי' בבעש"ט ז"ל שהי' מעין יראה של משיח כו'".

21) וראה לקו"ש ח"ח ע' 23 ואילך, דענינו של דוד הוא העבודה ד„תחתונים יעלו לעליונים", וענינו של הבעש"ט – החיבור דירידת העליונים והעלאת התחתונים, ע"ש בארוכה.

22) אבות פ"א מ"א.

אחרון"[23] — דורך משה (שקיבל תורה מסיני) ווערט נמשך דער כח אויף דעם „קץ" (בגימטריא „נמי לכם") בגאולה האמיתית והשלימה.

ולהעיר ולהוסיף, אַז די ראשי-תיבות פון די נעמען פון די שלשה רועים (משה, ישראל, דוד) — איז „מיד" (ווי געזעדט פריער), וואָס איז מרמז אויף לשון חז"ל[24] — „מיד הן נגאלין", אַז די גאולה האמיתית והשלימה קומט מיד, מיד בזמן גשמי פון גשמיות העולם („לכם").

ג. ויהי רצון, אַז תיכף ומיד זאָל מקויים ווערן בפועל דער „נמי לכם" — קץ וסיום והגלות. ובמילא האָט מען דעם סיום פון יום (הראשון ד)חג השבועות, ועאכו"כ דעם המשך פון יום השני דחג השבועות שנת „אראנו נפלאות" — בגאולה האמיתית והשלימה, אַזוי, אַז אַנשטאָט זייענדיק אַ יו"ט שני של גליות — ווערט ער[25] גלייך דער טאָג פון קיבוץ גליות פון אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו"[26];

און מ'גייט אַלע צוזאַמען לארצנו הקדושה, ולירושלים עיר הקודש, ולהר הקודש, ולביהמ"ק השלישי, „ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם"[27], כולל אויך קרבנות של תודה ושמחה וואָס מ'וועט מסתם מקריב זיין אין פאַרבינדונג מיט דעם „קץ" („נמי לכם") און די גאולה, ובמכ"ש וק"ו וכו' פון אַ יחיד שיצא מבית האסורים.

ועוד והוא העיקר — אַז מ'איז ממשיך דעם זיין צוזאַמען דאָ — אין ארץ הקודש, און אין ירושלים עיר הקודש, און דאָרטן גופא — אין דעם „ציון" (די פנימיות[28]) פון ירושלים — דעם ביהמ"ק, און (דאָרטן גופא —) בקדש הקדשים, מקום הלוחות, כולל ובמיוחד — די לוחות ראשונות וועלכע זיינען געגעבן געוואָרען צו משה רבינו בתחילת המ"ם ימים ראשונים (ביום מ"ת).

— האָט מען כל ענינים אלו צוזאַמען מיט די שלשה האמורים לעיל: משה, ישראל בעש"ט, און דוד מלכא משיחא, ר"ת „מיד",

(ותיכף ו)מיד ממש, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

---

23) ראה שמו"ר פ"ב, ו. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א משפטים עה, ב.

24) ראה שבת קיח, ב. שהש"ר פ"ה, א (ב). ועוד. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

25) להעיר משו"ת חת"ס או"ח סו"ס קמה: לא י"ט ב' של גליות רמז בשעת חדות מ"ת וחירות מאוה"ע (כמ"ש המג"א או"ח ר"ס תצד), אלא י"ט ב' של גאולה בב"א כו', עיי"ש. ואכ"מ.

26) בא י, ט.

27) נוסח תפלת מוסף.

28) ראה לקו"ת דברים א, ב ואילך. רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור) ע' תקעה. ושנ"נ. ובכ"מ.

משיחת יום ב' דחג השבועות* ה'תנש"א

– בענין תורה חדשה מאתי תצא –

א. מהחידושים העיקריים בימות המשיח – כפס"ד הרמב"ם ש„באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת . . שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד (המלך המשיח) בעל חכמה יהי' יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'"[1], „ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם"[2].

ובלשון חז"ל – מיוסד על הפסוק[3] „כי תורה מאתי תצא" שנאמר ביעודי הגאולה – „תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא"[4], „עתיד[5] הקב"ה להיות יושב . . ודורש תורה חדשה שעתיד ליתן ע"י משיח"[6].

ויש לומר, שענין זה מרומז בדברי הרמב"ם שמלך המשיח „בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול הוא . . ולפיכך ילמד כל העם" – שכיון ש„נביא גדול הוא" לכן תתגלה אליו ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא", וילמדה לכל העם.

ב. ובביאור הענין ד„תורה חדשה" דלעתיד לבוא – ב' פירושים־אופנים:

א) החידוש הוא בהתגלות טעמי וסודות התורה – כדאיתא בירושלמי[7] „יש דברים שמשיקין עליהם את הפה (משיקין השפתים עליהם וסותמין את הפה ואין לגלותן[8]) כד"א[9] ישקני מנשיקות פיהו", וענינים אלו יתגלו ב„תורה חדשה" דלעתיד לבוא, ש„מובטחים[10] מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[11], וכפי שמצינו בכ"מ[12] שמשיח ילמד פנימיות התורה את כל העם.

ב) חידוש (גם) בהלכות התורה – כדאיתא במדרש[4] בנוגע ללויתן ושור הבר, „כיצד הם נשחטים, בהמות נותץ ללויתן בקרניו וקורעו ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו . . זו שחיטה כשירה היא (בתמי'), ולא כך תנינן[13] הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין . . אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא" – חידוש בהלכות התורה ששחיטה כזו תהי' כשירה.

ג. וצריך להבין:

„דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין

---

*) בתור השתתפות ב„כינוס תורה" שמתקיים באסרו־חג (וראה לקמן סי"ד).

1) הל' תשובה פ"ט ה"ב.

2) סוף הל' מלכים.

3) ישעי' נא, ד.

4) ויק"ר פי"ג, ג.

5) יל"ש ישעי' רמז תכט.

6) וראה גם פי' הרד"ק ומצו"ד עה"פ: „כי המלך המשיח יורה כו'".

7) ע"ז פ"ב סוף ה"ז.

8) פי' פני משה.

9) שה"ש א, ב.

10) פרש"י עה"פ.

11) ראה תניא אגה"ק סי"ט: „טעמי מצוות לא נתגלו . . וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית הטעם וגבולו, אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות חכמה כו'".

12) ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. שער האמונה פנ"ו ואילך. ועוד.

13) חולין טו, ב – במשנה.

לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת, שנאמר[14] את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, ונאמר[15] והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת, הא למדת שכל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר[16] חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר[17] לא בשמים היא, הא למדת שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"[18].

ועפ"ז צריך ביאור בהענין ד„תורה חדשה מאתי תצא", „ע"י משיח" ש„נביא גדול הוא" – הרי כלל ש„לא בשמים היא"[19], ו„אין נביא רשאי לחדש דבר"?

ובפרטיות יותר – הן בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה, והן (ועאכו"כ) בנוגע לחידוש בהלכות התורה:

בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה – כיון שטעמים וסודות אלו אינם מתגלים ע"י הלימוד והיגיעה בפרד"ס שבתורה[20], כי אם, עי"ז ש„תורה חדשה מאתי תצא", „ע"י משיח" ש„נביא גדול הוא", ה"ז לכאורה גדר של „נבואה", ולא גדר של „תורה"[21]?

ובנוגע לחידוש בהלכות התורה – כיון שמפורש בתורה ששחיטה בסכין פגומה אינה כשרה, איך יתכן שלעתיד לבוא תהי' שחיטה זו מותרת, היפך הכלל שהתורה „אין לה לא שינוי כו', כל דברי תורה מצווין אנו לעשותן עד עולם, וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם, ונאמר לא בשמים היא"?

ד. ויובן בהקדם הביאור בחידושי תורה בזמן הזה, כמארז"ל[22] „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש[23] הכל ניתן למשה מסיני" – „לחדש" דייקא, חידוש של התלמיד ותיק, וביחד עם זה, „ניתן למשה מסיני":

במתן־תורה ניתנו למשה כללי ה־תורה[24] שעל ידם יודעים „לסבור סברות בהלכות ולפלפל בהן בקושיות ופירוקים לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות להבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר ולחדש חידושי הלכות . . וכן בדרשות ההגדות להתבונן מתוכם מוסר השכל לידע את ה' . . כי רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים ב־אגדות"[25]. ולכן: מצד זה שהתלמיד ותיק התייגע בשכלו למצוא ולגלות דבר זה (ע"פ כללי התורה), ה"ז חידוש שלו: ומצד זה שמציאת וגילוי ה„חידוש" נעשית ע"פ כללי התורה שניתנו למשה בסיני, ה"ז כלול (בהעלם) בתורה וניתן למשה מסיני.

---

14) פ' ראה יג, א.

15) נצבים כט, כח.

16) אמור כג, כד.

17) נצבים ל, יב.

18) רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

19) ראה ב"מ נט, ב.

20) כמו בפנימיות התורה שנתגלתה בזמן הזה – ש„רוב סודות התורה שהיא חכמת הקבלה וידיעת ה' גנוזים באגדות" (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ג), „דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות" (שם פ"א ה"ד). וראה בארוכה שומר אמונים (להר"י אירגס) וויכוח ראשון.

21) בביאור החילוק שביניהם – ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 177 ואילך. וש"נ.

22) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"א, ט (ב). פ"ה, ח (ב). ועוד.

23) ולהעיר, ש„כל איש ישראל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל חדש הן בהלכות הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר . . ומחוייב בדבר" (תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א). וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב).

24) ראה שמו"ר פמ"א, ו: „וכי כל התורה למד משה כו' אלא כללים למדוהו כו'" (וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 252 ואילך. וש"נ).

25) לשון אדה"ז בהל' ת"ת שם.

ועד"ז **יש לומר בנוגע ל„תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא — שבמתן־תורה (שהו"ע חד־פעמי, שהרי לא יהי' עוד הפעם מתן־תורה[26]) ניתנו כל עניני התורה כולה, גם הענינים ד„תורה חדשה מאתי תצא" שיתגלו ע"י משיח, טעמי וסודות התורה שניתנה כולה (יחד עם „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'") למשה מסיני, וכלולים בהעלם בתורה שניתנה למשה מסיני, אלא שיש חילוק יסודי ועיקרי בין החידושים שמתגלים ע"י תלמיד ותיק בזמן הזה ל„תורה חדשה" שתתגלה לעתיד לבוא:**

החידושים בתורה שמתגלים בזמן הזה — כיון שהתגלותם היא ע"י היגיעה ב־שכלו (המוגבל) של תלמיד ותיק, מובן, שגם קודם התגלותם (בהיותם בהעלם) הי"ה כלולים בתורה באופן שיש ביכולת האדם למוצאם ולגלותם (העלם שישנו במציאות) מן ההעלם אל הגילוי.

משא"כ ה„תורה חדשה" שתתגלה ל־עתיד לבוא — כיון שאין ביכולת האדם (תלמיד ותיק) לגלותם, כי אם ע"י הקב"ה בעצמו, „תורה חדשה מאתי **תצא", מובן, שהתכללותם בתורה היא באופן של** העלם לגמרי שאינו שייך לגילוי **(העלם שאינו במציאות), ולכן „התגלותם" לעתיד לבוא ע"י הקב"ה הו"ע של** חידוש, **„תורה חדשה",** באין־ערוך לגמרי **לתורה שבזמן הזה, כמארז"ל[27] „תורה שאדם למד בעוה"ז** הבל היא **לפני תורתו של משיח".**

ה. ועפ"ז מובן שההתגלות ד„תורה חדשה מאתי תצא", „ע"י משיח" ש„נביא גדול הוא", היא חלק ובכלל התורה **שניתנה למשה מסיני, ש„אין לה לא שינוי כו' לא בשמים היא", ו„אין נביא רשאי לחדש דבר":**

א) בנוגע להתגלות טעמי וסודות התורה ע"י הקב"ה, „מאתי תצא" — אף שדרגת התורה שאינה יכולה להתגלות ע"י האדם אלא ע"י הקב"ה בעצמו („מאתי") היא שלא בערך כלל לשכלו של האדם למטה, והתורה „לא בשמים היא", **הרי עד"נ „תורה חדשה מאתי** תצא" **(„תצא" דייקא, ולא „תנתן" וכיו"ב), שתצא מן השמים („מאתי") ותבוא** למטה בארץ, **ב־הבנה והשגה** דשכל האדם.

ויש לומר, שהיציאה מן השמים („מאתי תצא") לבוא למטה בארץ מודגשת בהת־גלות ה„תורה חדשה" ע"י מלך המשיח, **שעם היותו „נביא גדול הוא", יהי' גם** „בעל חכמה .. **יתר משלמה** („החכם מכל **האדם"[28]) .. ולפיכך ילמד כל העם", היינו, שהתורה חדשה שתתגלה אצלו באופן של נבואה תומשך ותתלבש גם** בחכמת בשר ודם, **והוא „ילמד כל העם",** ש„יהיו חכמים גדולים **ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם** כפי כח האדם", **היינו, שגם הענינים הכי נעלים ד„תורה חדשה" יהיו מושגים וחדורים** בשכל האדם[29].

ב) ובנוגע להחידוש בהלכות התורה (היתר שחיטת שור הבר בסנפיריו של **הלויתן) — אולי יש לומר, שהחידוש הוא שדיני שחיטה שבתורה (שיהיו גם לעתיד לבוא[30]) לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה מיוחדת זו:**

---

26) סה"מ תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.

27) קה"ר פי"א, ח. ועד"ז שם רפ"ב.

28) ע"פ מ"א ה, יא.

29) ועפ"ז יומתק הצורך בהוספה „כפי כח האדם" (אף שעי"ז מתמעטת לכאורה ההפלאה דהשגת דעת בוראם) — כיון שבלאה"כ אין זה מתאים עם הכלל שהתורה „לא בשמים היא".

30) ראה גם תניא אגה"ק שם (קמג, א): „איך אפשר שלימות המשיח לא יצטרכו לידע הלכות

ובהקדם המבואר במפרשים[31] שהיתר שחיטה זו הוא באופן דהוראת שעה, אבל, ענין זה אינו בגדר „תורה חדשה", שהרי „למדנו מחכמים ראשונים מפי השמועה בכל אם יאמר לך הנביא עבור על דברי תורה . . שמע לו (חוץ מע"ז), והוא שיהי' הדבר לפי שעה"[32].

ויש לומר, שהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן אינו ככל הוראת שעה, כי אם „חידוש תורה" (ש„מאתי תצא") שדיני שחיטה שבתורה לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו.

[ויש להוסיף, שמצינו דוגמתו גם בהוראת שעה – כמ"ש הרגצ'ובי[33] בנוגע להוראת שעה דאליהו בהר הכרמל שנלמדת ממ"ש[34] „השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה", „אבל אתה מעלה בכל מקום שיאמר לך הנביא כדרך שהעלה אליהו בהר הכרמל" [דלכאורה מהו הצורך בלימוד מיוחד נוסף על כללות הלימוד דהוראת שעה ממ"ש[35] „אליו תשמעון", „אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה . . הכל לפי שעה שמע לו"[36]], שהחידוש בזה ש„אין עליו שם שחוטי חוץ כלל והוה קרבן", היינו, שאין זה היתר לעבור על האיסור דשחוטי חוץ, כי אם שבזה לא נאמר מלכתחילה האיסור דשחוטי חוץ[37]. וי"ל שעד"ז יהי' החידוש דהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן – שהקב"ה יגלה „חידוש תורה" (חידוש שאינו יכול להתגלות בזמן הזה ע"י תלמיד ותיק, כי אם ע"י הקב"ה) שדיני שחיטה לא נאמרו מלכתחילה על שחיטה זו].

ואף שחידוש זה שאינו יכול להתגלות ע"י תלמיד ותיק שלומד ע"פ כללי התורה, כי אם ע"י הקב"ה, אינו בכלל התורה ש„לא בשמים היא"[38] – יש לומר, שהמלך המשיח (ש„בעל חכמה יהי' יתר משלמה")

איסור והיתר . . כי איך ישחטו הקרבנות וגם חולין אם לא ידעו הלכות דרסה וחלדה ושהי' הפוסלים השחיטה ופגימת הסכין, וכי יולד איש בטבעו שיהא שוחט בלי שהי' ודרסה וגם הסכין תהי' בריאה ועומדת בלי פגימה לעולם ועד".

31) חידושי הרד"ל לויק"ר שם. חידושי מהר"ץ חיות לחולין סז, ב. ולנדה סא, ב. וש"נ.

32) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג.

33) צפע"נ עה"ת עה"פ. וש"נ. וראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 70 ואילך.

34) פ' ראה יב, יג.

35) שופטים יח, טו.

36) יבמות צ, ב. ספרי עה"פ.

37) דוגמא לדבר: החילוק בין היתר חילול שבת בפיקוח נפש, „אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כו'" (שבת קנא, ב. וש"נ), שלפי שעה התירה התורה לחלל השבת, להקרבת שני כבשים ביום השבת, שאין זה דחי' או היתר דחילול שבת, אלא שהדין ד„מחלליי" לא נאמר מלכתחילה בנוגע להקרבת שני כבשים (וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 237 ואילך. וש"נ).

38) ויתירה מזה: אפילו בענין שנחלקו חכמי ישראל (שב' הסברות הם בשכל האדם שלומד ע"פ כללי התורה) יש חילוקי דעות אם אפשר לסמוך על הודעה משמים (בת קול, וכיו"ב) שאומרת שהלכה כפלוני. וראה לקמן ס"ז.

ולהעיר מפלוגתת הפוסקים בהסוגיא ד„קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא כו'" (ב"מ פו, א) אם ההלכה היא כהקב"ה שאומר טהור – כמ"ש רבינו הזקן בלקו"ת ס"פ תזריע: „הרמב"ם ספ"ב מהט"צ פסק כהמתיבתא דספיקו טמא, וכתב הכ"מ משום דת"ק ור' יהושע פליגי בזה ספ"ד דנגעים, והלכה כת"ק, ואע"ג דקוב"ה אומר טהור, לא בשמים היא כו', אמנם בהר"ש ספ"ד דנגעים משמע דהלכה כר' יהושע משום דקוב"ה אמר טהור", ומבאר, שדרגתו של רבה בר נחמני שאמר „אני יחיד בנגעים", למעלה מרוב החכמים שבְדורו, שייכת לדרגת התורה כפי שהיא אצל הקב"ה, וההלכה בתורה (ש„לא בשמים היא") כדעת הרוב, „אחרי רבים להטות", ולכן פסק הרמב"ם כת"ק, והר"ש פסק כר' יהושע, ד„י"ל דהכא שאני, דאין זה דומה להא

יבאר וילמד ה„חידוש תורה" ב„בית דין ה־גדול שבירושלים" באופן שיתקבל אצלם בהבנה והשגה בשכלם של הסנהדרין (ע"פ כללי התורה), וכיון ש„הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל"[39], יהי' גם ה־„חידוש תורה (ש)מאתי תצא" כ„דברים שלמדו אותם מפי השמועה . . דברים שלמדום מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהן ונראה בעיניהם שדבר זה כך הוא"[40].

ו. וכיון שב' ענינים אלו — החידוש בהתגלות טעמי וסודות התורה, והחידוש בהלכות התורה (היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן) — הם ב' פירושים ב„תורה חדשה", מסתבר לומר, שיש קשר ושייכות ביניהם[41], היינו, שהחידוש בהל־כות התורה שייך ובא כתוצאה מהתגלות טעמי וסודות התורה.

וצריך ביאור:

מהי השייכות דה„חידוש תורה" שדיני שחיטה לא נאמרו בנוגע לשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן להתגלות הטעמים והסודות שבתורה, שלכן יתגלה חידוש זה לעתיד לבוא דוקא, כש„תורה חדשה מאתי תצא", כשיתגלו „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"?

ז. ויש לבאר זה בהקדמת דוגמא ל־הנ"ל — שינוי בהלכות התורה לעתיד לבוא שקשור עם דרגא נעלית יותר ב־תורה — בנוגע לפלוגתות דב"ש וב"ה:

איתא בגמרא[42] „שלש שנים נחלקו ב"ש וב"ה, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן ו־הלכה כב"ה".

ואף ש„אין משגיחין בבת קול", כיון שהתורה „לא בשמים היא"[43] — הרי, ה־הלכה כב"ה היא מפני ש„ב"ה[43] הוו רובא, ולא הוצרכו בת קול אלא משום דב"ש הוו חריפי טפי" („מחדדי טפי"[44]), כלומר, כשה„בת קול" באה לחלוק על דברי תורה[45], „אין משגיחין בבת קול" כיון שהתורה „לא בשמים היא", אבל כשה„בת קול" באה להכריע במקום של ספק, כב־פלוגתא דב"ש וב"ה, שע"פ הכלל ד„אחרי רבים להטות"[46], צ"ל הלכה כב"ה שהם הרוב, אלא שנסתפקו בדבר מפני שב"ש היו חריפים יותר מב"ה, סומכים על ה„בת קול" כיון שאין זה נגד כללי התורה[47].

ובהקדם כללות הביאור בהפלוגתות שבתורה — כדאיתא בגמרא[48] „דברי חכמים כדרבונות גו' בעלי אסופות ניתנו מרועה אחד[49] . . אלו תלמידי חכמים ש־יושבים אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו

דאחרי רבים להטות, דהיינו דוקא בפלוגתא דחכמי המשנה זע"ז, אבל הכא שאני דקוב"ה אומר טהור". ואכ"מ.

39) רמב"ם ריש הל' ממרים.

40) לשון הרמב"ם שם ה"ב.

41) כידוע הראי' מ„שעטנז" — ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ושי"נ.

42) עירובין יג, ב.

43) תוד"ה כאן — עירובין ז, סע"ב. וראה תוד"ה רבי יהושע — יבמות יד, א. תוד"ה לא בשמים — ב"מ נט, ב.

44) יבמות שם.

45) כבב"מ שם, בנוגע להפלוגתא דר' אליעזר וחכמים, שהבת קול אמרה שהלכה כדעת היחיד, היפך הכלל בתורה שהלכה כרבים.

46) משפטים כג, ב. רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ח.

47) פרטי הדעות בזה — ראה אנציק' תלמודית ערך בת קול. ושי"נ.

48) חגיגה ג, ב.

49) קהלת יב, יא.

מכשירין, שמא יאמר אדם האיך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם ניתנו מרועה אחד א־ל אחד נתנן פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב[50] וידבר אלקים את כל הדברים האלה", וכדאיתא במדרש[51] „על כל דבר ודבר . . הי' אומר לו (הקב"ה למשה) מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, אמר משה רבש"ע מתי נעמוד על בירורן של דברים, א"ל הקב"ה אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור" — ש(כו"כ מ)עניני התורה כפי שהם מצד עצמם (חכמתו של הקב"ה) יכולים להיות בב' אופנים הפכיים[52], ושניהם אמת, „אלו ואלו דברי אלקים חיים"[53], וההכרעה בזה היא ע"פ דעתם ושכלם של חכמי ישראל[53], כדעת הרוב, כפי ראות עיניהם („אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות"[54]) בכל דבר ודבר לפי ענינו[55].

וזוהי גם ההסברה בהפלוגתות דב"ש וב"ה, שבריבוי ההלכות שנחלקו בהם נוטים ב"ש לחומרא וב"ה לקולא — כיון שבאותם ענינים שבהם יש פנים לכאן ולכאן, לחומרא או לקולא, נטיית שכלם (בטבע בריאתם, שנעשית ע"פ שרש נשמתם למעלה) היא (בדרך כלל[56]) באופן שזה נוטה לחומרא וזה לקולא, וזהו הצד השוה והנקודה המשותפת בהפלוגתות שביניהם. וההכרעה בזה — כדעת הרוב, „אחרי רבים להטות", ובמקום שיש ספק בהכרעת הרוב משום שהמיעוט „מחדדי טפי", סומכים על ה„בת קול".

והנה, כלל זה ש„הלכה כב"ה", ועד ש„ב"ש במקום ב"ה אינה משנה"[57], אינו אלא בזמן הזה, אבל לעתיד לבוא תהי' הלכה כב"ש[58].

ויש לומר הביאור בזה — דלכאורה, כיון שנפסקה הלכה כב"ה, כדעת הרוב, איך יתכן שינוי שתהי' הלכה כב"ש, היפך הכלל ד„אחרי רבים להטות" — שההלכה כב"ש תהי' לאחרי שב"ד הגדול שבירושלים יעמדו למנין ודעת הרוב תהי' כב"ש[59], ועי"ז (לא יבטל אלא) ישתנה הפס"ד הקודם שהלכה כב"ה, כיון שאז יהי' דעת הרוב כב"ש[60].

---

50) יתרו כ, א.

51) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב. מדרש תהלים יב, ז. ועוד.

52) וכפי שרואים ששכל א' יכול להביא ב' מדות הפכיות, ולדוגמא: „כל יצר מחשבות לבו רק רע וגו' אמחה את האדם גו'" (בראשית ו, ה־ז), „כי יצר לב האדם רע מנעוריו ולא אוסיף עוד להכות גו'" (נח ח, כא) — שאותו הטעם שהי' תחילה לחוב נתהפך לזכות.

53) ובדברים שבעיון וסברא אין נביא עדיף מחכם, ואלף נביאים כאליהו ואלישע, ואלף חכמים ואחד, הלכה כחכמים, שנאמר אחרי רבים להטות (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה והחלק השני בסופו).

54) סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פכ"ג ה"ט.

55) וגם ע"פ המבואר בכ"מ (ביאוה"ז ל־אדהאמ"צ וישלח כ, ב) שתנאים ואמוראים הגדולים היו מביטים בהלכות התורה כפי שהם למעלה, ולפי זה היו פוסקים ההלכה — י"ל שזהו לאחרי שראייתם למעלה ירדה ונתלבשה בשכל האנושי, שלכן, אין זה בסתירה להכלל ש„לא בשמים היא".

56) מלבד מיעוט דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה (עדיות פ"ד־ה), מצד ההתכללות שבכל עניני קדושה.

57) ברכות לו, ב. וש"נ.

58) ראה מד"ש לאבות פ"ה מי"ט. מק"מ לזח"א יז, ב. לקו"ת קרח נד, סע"ב ואילך. תוספות חדשים לאבות בתחלתו.

59) כמו בזמן הזה — בהדברים ש„נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", „באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין" (שבת יג, ב (במשנה) ובפרש"י), ועד"ז בהדברים ש„חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש" (ראה לדוגמא עדיות פ"א מי"ב־יד. ועוד).

60) וכמכ"ש וק"ו מזה ש„ב"ד גדול שדרשו באחת מן המדות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך (שבענינים כאלו פליגי ב"ש וב"ה) ודנו דין, ועמד

ובטעם הדבר שלעתיד לבוא ישתנה שיקול הדעת דחכמי ישראל לנטות לדעת ב"ש — יש לומר, ע"פ דברי הגמרא ש"ב"ש מחדדי טפי", שמעלתם בחכמת התורה גדולה ממעלת ב"ה, אלא, שבזמן הזה אין הלכה כמותם כיון שרוב חכמי ישראל שמכריעים ההלכה ע"פ דעתם **לא הגיעו למעלה זו, וע"ד מארז"ל**[42] **שלא קבעו הלכה כר"מ אף ש"אין בדורו . . כמותו", משום ש"לא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו"**[61]**, משא"כ לעת"ל ש"יהיו כל ישראל (ועאכו"כ אלו שיבחרו מכל ישראל לב"ד הגדול שבירושלים)** חכמים גדולים", **תהי' אצל רובם (ואולי אצל כולם) מעלת החכמה דב"ש ש"מחדדי טפי", ולכן יפסקו ע"פ כללי התורה כדעת ב"ש.**

ונמצא, שלעתיד לבוא יהי' שינוי בהלכות התורה ע"פ טבע שכל האדם כתוצאה מדרגא נעלית יותר בלימוד התורה, וע"י זה במקום הלכה כב"ה תהי' הלכה כב"ש, בגלל וע"י שיתוסף בחכמת התורה כדרך ב"ש ש"מחדדי טפי" — ע"ד ובדוגמת **היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן כש"תורה חדשה מאתי תצא".**

ח. ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים הנ"ל שיתחדשו לעתיד לבוא — הלכה כב"ש (ש"מחדדי טפי"), והיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן (כיון ש"תורה חדשה מאתי תצא") — צריך להבין:

א) החידוש דהלכה כב"ש הוא לחומרא, **לאסור את המותר, שדבר שהי' מותר בזמן הזה כדעת ב"ה המתירים, יהי'** אסור **לעתיד לבוא כדעת ב"ש המחמירים, ואילו בשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן החידוש הוא** לקולא, **שהקב"ה** יתיר **שחיטה זו שאינה כשירה בזמן הזה?**

ב) איך יתכן שדוקא לעתיד לבוא

אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר (שופטים יז, ט) אל השופט אשר יהי' בימים ההם, אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך". ועאכו"כ כשהב"ד שעמד אחריהם "גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין"*, שאז יכול לבטל גם גזירה או תקנה ומנהג שפשט בכל ישראל (רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"א-ב).**

ולהעיר מיומא פ, א: "שמא יבוא בית דין אחר וירבה בשיעורין", "שמא יבנה בית המקדש בימיו ויתחדש בית דין ותתחדש הלכה כו'" (פרש"י שם).

---

*) ומסתבר לומר, שהב"ד גדול דלעתיד לבוא יהי' גדול מכל בתי דינים שבכל הדורות שלפנ"ז בחכמה ובמנין, דכיון שלעתיד לבוא "יהיו כל ישראל חכמים גדולים", יהי' מנין חכמי הדור שמסכימים ומקבלים דברי הב"ד (כדברי הרמב"ם (שם ה"ב) בפירוש "גדול במנין") **גדול יותר** ממנין חכמי הדור שקיבלו דברי הב"ד בכל הדורות שלפנ"ז, ואלו שיבחרו מכל ישראל (ש"יהיו חכמים גדולים") לב"ד הגדול בודאי יהיו חכמים הכי גדולים, יותר מהדורות שלפנ"ז, ועאכו"כ שראש הישיבה, אב בית דין, הנשיא שעומד תחת משה רבינו — מלך המשיח — יהי' מופלג בחכמה יותר מכל האב"ד בדורות שלפנ"ז (כדברי הרמב"ם בפיהמ"ש (עדיות פ"א מ"ה) בפירוש "גדול בחכמה"), כולל גם משה רבינו, שהרי משיח ילמד תורה גם עם התנאים ואמוראים כו' ומשה רבינו (ראה לקו"ת שבהערה 12. ובכ"מ).

**) מלבד דברים שראו ב"ד לגזור ולאסרם לעשות סיג (שם ה"ג), כדאיתא בגמרא (ע"ז לו, א) "בכל יכול לבטל בית דין דברי בית דין חבירו חוץ משמונה עשר דבר (ב"ש וב"ה יחד נמנו וגזרו עליהם בפ"ק דשבת), שאפילו יבוא אליהו ובית דינו אין שומעין לו".

61) **וזהו הטעם ש"קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא . . הקב"ה אומר כו' וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי כו'"** (ראה לעיל הערה 38) **— דלכאורה, כששומעים שהקב"ה אומר כך, איך אומרים דלא כהקב"ה — אלא שכיון שהפס"ד שלהם צ"ל** ע"פ דעתם, **לכן, כשלא השיגו** בדעתם **הטעם של הקב"ה,** הוכרחו **לפסוק כפי שמתקבל בדעתם (ראה לקו"ת תזריע כד, ב ואילך).**

יחתדשו כו"כ איסורים וחומרות דב"ש (במקום ההיתרים והקולות דב"ה בזמן הזה), בה בשעה שלעתיד לבוא לא יהי' צורך באיסורים וחומרות (ועאכו"כ שלא יהי' צורך לחדש איסורים וחומרות) שענינם לשלול האפשרות ונתינת־מקום לענין בלתי־רצוי, כיון שלעתיד לבוא יתבטלו הענינים הבלתי־רצויים, כמ"ש[62] „את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא יהי' אלא הוספה וחידוש בקדושה, החל מכללות הענין ד„תורה חדשה מאתי תצא"?

ג) בנוגע לסיבת החידוש דהלכה כב"ש, ששיקול הדעת אז דרוב חכמי ישראל יהי' כשיטת ב"ש שמחדדי טפי — מצינו דוגמתו בזמן הזה בהלכות שבהם „נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", „באו למנין ונמצאו של ב"ש מרובין"[63], ומפורש בגמרא[64] ש„אותו היום[65] . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל", דבר הכי חמור, והיפך בתכלית מהשלימות ד„תורה חדשה מאתי תצא" לעתיד לבוא?

ט. ויש לבאר תחילה המקור להוספה וחידוש במצוות התורה בימות המשיח בהלכה[66] — בהלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח[67] בספר הי"ד:

לאחרי שהרמב"ם[68] מבאר ש„התורה העידה" על המלך המשיח, „שנאמר[69] ושב ה' אלקיך את שבותך כו'", וממשיך „אף ב־פרשת בלעם נאמר ושם נבא כו'" (ומאריך בפירוש הכתובים), מוסיף בהלכה של־אח"ז[70] „אף בערי מקלט הוא אומר[71] אם ירחיב ה' אלקיך את גבולך ויספת לך עוד שלש ערים וגו', ומעולם לא הי' דבר זה, ולא צוה הקב"ה לתוהו", ועכצ"ל, שציווי זה יתקיים בימות המשיח, שאז תהי' הוספה (ושלימות) במצות ערי מקלט.

ונתבאר בארוכה במק"א[72] שבהוספת הראי' מערי מקלט מודגש שביאת המשיח הו"ע המוכרח גם מצד מצוות התורה (נוסף על כללות הענין ש„התורה העידה עליו"), שקיום מצות ערי מקלט בשלימות („ויספת לך עוד שלש ערים") תהי' כש„ירחיב ה' אלקיך את גבולך" בימות המשיח, וכיון שהבטחת הגאולה היא פרט וגדר במצוות התורה, נעשה בה תוקף הנצחיות דמצוות התורה, כמ"ש הרמב"ם בסיום הענין „ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חוקי' ומשפטי' לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן"[73] („מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת", כנ"ל ס"ג).

ויש לומר, שבהדגשת ענין הגאולה כפרט וגדר במצוה שבתורה ש„אין לה . . הוספה" ע"י הוספה בהמצוה בימות

62) זכרי' יג, ב.

63) שבת שם.

64) שם יז, א.

65) יום שגזרו הי"ח דבר כשנמנו ורבו ב"ש על ב"ה — תוספתא שם פ"א ה"ח. ירושלמי שם פ"א ה"ד.

66) משא"כ ההיתר דשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן — שמקורו במדרש (דרש שבתורה), והלכה כב"ש — שמקורו בספרי קבלה (סוד שבתורה).

67) כ"ה לשון הכותרת — בדפוס וינציאה רפד. שי.

68) פי"א ה"א.

69) נצבים ל, ג.

70) הלכה ב'.

71) שופטים יט, ח־ט.

72) לקו"ש חי"ח ע' 280. חל"ד ע' 114 ואילך.

73) כולל גם שתוקף הנצחיות הוא (לא רק בתוכנו הרוחני, אלא גם) כפשוטם של דברים — כהמשך דברי הרמב"ם (בדפוסים שלא שלטה בהם יד הצנזור): „וכל המוסיף או גורע או שגילה פנים בתורה והוציא הדברים של מצוות מפשוטן, הרי זה ודאי בדאי ורשע ואפיקורוס".

המשיח, כלשון הכתוב „ויספת לך עוד שלש ערים גו'", מרומז שבכל מקום שמצינו שבימות המשיח יהי' שינוי גרעון והוספה בעניני תומ"צ [ולדוגמא: השינוי דהלכה כב"ש, הגרעון בדיני שחיטה ע"י היתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן, וההוספה ד„תורה חדשה"], אין זה שינוי גרעון והוספה בתורה, אלא ע"ד ובדוגמת ההוספה דערי מקלט (המקור בהלכה ל־הוספה בתומ"צ בימות המשיח), שהוספה זו היא חלק מהמצוה עתה (שגדר המצוה היא שבימות המשיח יוסיפו עוד שלש ערים), שעי"ז נעשית שלימות המצוה, כדלקמן.

י. ובהקדם הביאור בהוספת שלש ערי מקלט בימות המשיח — דלכאורה אינו מובן:

א) מהו הענין המיוחד שבהוספת שלש ערי מקלט בימות המשיח, עד כדי כך, שבזה תלוי תוקף ונצחיות הבטחת ביאת המשיח שנעשית פרט וגדר במצות ערי מקלט?

ב) יתירה מזה: תוכן מצות ערי מקלט הוא בניגוד (לכאורה) לתוכן דביאת ה־משיח — כי, הצורך בערי מקלט הוא „לנוס שמה כל רוצח"[74], ואילו בימות המשיח בודאי לא תהי' המציאות דהורג נפש, אפילו לא בשוגג[75] [וכידוע השקו"ט בבי־אור הצורך דערי מקלט (אפילו שש ערים, ועאכו"כ „ויספת לך עוד שלש ערים", תשע ערים) בימות המשיח[76]], ואעפ"כ, מודגשת הבטחת ביאת המשיח בהוספת שלש ערי מקלט דוקא?

יא. ויש לומר הביאור בהנ"ל:

בתורה ישנם (בכללות) ב' ענינים: (א) „חמודה גנוזה שגנוזה לך"[77] — ענינה של התורה שהיא חכמתו של הקב"ה (שלמעלה מהעולם, אלא שירדה למטה בארץ), (ב) „נתתי' לארץ"[78] — נתינתה למטה בארץ כדי לפעול שהעולם יהי' ע"פ הוראת התורה, הן ע"י פעולה חיובית, „עשה טוב", והן ע"י פעולה שלילית, „סור מרע".

ובפרטיות יותר — החילוק שבין תורה למצוות: תורה היא חכמתו של הקב"ה, ומצוות (עשה ולא תעשה) הם הוראות להאדם איך להתנהג בעולם. ועד"ז בתורה עצמה — לימוד חכמת התורה כשלעצמה שאינו נוגע למעשה בפועל, „יגדיל תורה ויאדיר"[79], „דרוש וקבל שכר"[80], והלימוד לידע את המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה.

ובלימוד חכמת התורה כשלעצמה גופא — ה"ז החילוק שבין נגלה דתורה לנסתר דתורה[81]: בנגלה דתורה מודגשת בעיקר הפעולה דבירור העולם ע"י פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול, שלכן נקראת „אילנא דטוב ורע"[82] („עץ הדעת טוב ורע"[83]), ע"ש

74) שופטים יט, ג.

75) הן מצד ההורג — שגם שוגג צריך כפרה (פרש"י נח ט, ה. פרש"י שבועות ב, א (ד"ה תולה)), וכידוע שגם שוגג הוא מהתגברות הרע כו' (ראה לקו"ת להאריז"ל פ' ויקרא. תניא אגה"ק סו"ס כח): והן מצד הנהרג — שהריגתו בשוגג היא מפני שנתחייב מיתה על הריגה במזיד ללא עדים (מכות יו"ד, ב. פרש"י משפטים כא, יג. וראה פרש"י נח שם).

76) ראה בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 107 ואילך. ושי"נ.

77) שבת פח, ב.

78) שם פט, א.

79) ישעי' מב, כא. חולין סו, ב.

80) סוטה מד, א. וש"נ.

81) בהבא לקמן — ראה תניא אגה"ק סכ"ו. ובארוכה — קונטרס עץ החיים פי"א ואילך. וראה גם לקו"ת שה"ש מח, א ואילך.

82) זח"ג קכד, ב — ברע"מ.

83) בראשית ב, יז.

ההתלבשות לברר הטוב מהרע, להבדיל בין הפסול האסור והטמא להכשר המותר והטהור, וכן ההתלבשות בטענות של שקר (לברר האמת מן השקר) בדיני חיוב ופטור שבין אדם לחבירו[84]: משא"כ נסתר דתורה נקראת „אילנא דחיי" („עץ החיים"[85]), „דלית תמן . . מסטרא דרע . . מרוח ה־טומאה"[85*], כיון שאינה עוסקת בבירור הטוב מהרע, אלא מדברת בעניני אלקות, „דע את אלקי אביך"[86].

ובענין זה מודגש כללות החילוק שבין זמן הזה לימות המשיח:

בזמן הזה — עיקר העבודה היא ב־בירור העולם, שנעשית בעיקר ע"י לימוד נגלה דתורה, ששה סדרי משנה (כולל הפלפול והשקו"ט בגמרא ובפוסקים, ראשונים ואחרונים) בעניני איסור והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור (אלא שגם בשביל עבודת הבירורים בנגלה דתורה יש צורך בלימוד נסתר שבתורה שעי"ז יאיר בנפשו האלקות שבתורה):

משא"כ בימות המשיח — לאחרי שלי־מות עבודת הבירורים, שיופרד הרע מן הטוב — „לא יהי' עסק התורה והמצוות לברר בירורין, כי אם לייחד יחודים עליונים יותר . . והכל ע"י פנימיות התורה לקיים המצוות בכוונות עליונות . . פנימיות המצוות וטעמיהם הנסתרים"[87] (אלא שגם אז „יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר וטומאה וטהרה"[88], „אבל הנגלות יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם"[89]).

יב. ויש לומר, שזהו גם תוכן החילוק שבין שש ערי מקלט שבזמן הזה ל„ויספת לך עוד שלש ערים" בימות המשיח:

מצות עיר מקלט קשורה עם תיקון חטא עה"ד (השורש לכל החטאים[90]), כדאיתא במדרשי[91] „למה נתגרש (אדה"ר מג"ע לאחרי חטא עה"ד) על שהביא מיתה על הדורות והי' חייב למות מיד אלא שרחמת עליו וגרשתו כדרך הרוצח בשגגה שגולה ממקומו לערי מקלט".

ובפרטיות יותר ה"ז קשור עם התיקון דכל חטא ועון[92]:

ידוע שכל חטא ועון הוא מעין ודוגמת „מכה נפש (בשגגה)"[93], כמ"ש[94] „שופך דם האדם באדם", שהו"ע „שפיכת דם וחיות אדם דקדושה באדם דקליפה"[95], אלא שזהו באופן ד„(מכה נפש ב)שגגה", שלא ברצונו, כי, רצונו האמיתי של כאו"א מישראל הוא „לעשות כל המצוות ולהת־רחק מן העבירות"[96] (אלא ש„יצרו הוא

84) וגם הלימוד באופן ד„יגדיל תורה ויאדיר", „דרוש וקבל שכר", הוא, בענינים הקשורים עם טוב ורע.

85) שם ג, כב.

86) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

87) אגה"ק שם (קמה, סע"א).

88) שם (קמג, א).

89) שם (קמה, ב). ובהמשך הענין: „וגם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית, כמו אברהם אבינו ע"ה, ולכן א"צ לעסוק בהם כלל".

90) ראה סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. ועוד.

91) במדב"ר פכ"ג, יג.

92) בהבא לקמן — ראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד ואילך. ד"ה דבר אל בנ"י וגו' כי אתם עוברים וגו' תרנ"א (סה"מ תרנ"א ע' קצז ואילך). ד"ה וידבר גו' והקריתם לכם ערים גו' תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' שכה ואילך). ד"ה הנ"ל תשי"ב. תשי"ז.

93) מסעי לה, יא.

94) נח ט, ו.

95) לקו"ת במדבר יג, ג.

96) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.

שתקפר"[96], כמו אונס), ומעשה החטא הוא „בבלי דעת"[97], כמארז"ל[98] „אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות", ועוד וג"ז עיקר – ש„האלקים אנה לידו"[99], כמ"ש[100] „נורא עלילה על בני אדם", „עלילה נתלה בו"[101].

והתיקון לזה הוא ע"י הגלות לעיר מקלט – שרומז על התורה, כמארז"ל[102] „דברי תורה קולטין"[103], היינו, שהתורה קולטת את האדם העוסק בה להגן עליו ולהצילו מפני גואל הדם, „הוא[104] שטן הוא יצה"ר"[105], ולא עוד אלא שעל ידה נעשה התיקון לשפיכת דם וחיות האדם דקדושה שנמשך מהתורה, חיות חדש מ„תורת חיים"[106].

ובימות המשיח, לאחרי שלימות בירור העולם – יהי' הענין דערי מקלט באופן נעלה יותר:

ידוע[107] שגם בימות המשיח, כשתושלם עבודת בנ"י בבירור הטוב מן הרע ויגיעו לשלימות שהיתה לפני חטא עה"ד – תהי' עדיין מציאות הרע בעולם[108], ולכן ישאר הצורך בערי מקלט[109] כדי לשלול אפשרות לענין בלתי־רצוי שיכול להיות כתוצאה ממציאות הרע בעולם (כמו שלפני חטא עה"ד היתה אפשרות לענין החטא ע"י מציאות הרע בעולם[110]).

וענין זה (שלילת האפשרות לענין בלתי־רצוי) נעשה ע"י ש„ויספת לך עוד שלש ערים", הוספת סוג חדש של ערי מקלט, התגלות חדשה ב„דברי תורה

97) שופטים יט, ד.

98) סוטה ג, רע"א.

99) משפטים כא, יג.

100) תהלים סו, ה.

101) תנחומא וישב ד.

102) מכות יו"ד, א.

103) ופירוש „עיר מקלט": „עיר" – שנעשית מקיבוץ בתים, וכל בית נעשה מאבנים, שאבנים קאי על אותיות התורה (כדאיתא בספר יצירה (פ"ד מי"ב) „שתי אבנים בונות שתי בתים וכו'"), ומצירופם נעשים בתים, תיבות התורה, ובצירוף כולם יחד נעשית עיר, כל התורה כולה; ו„מקלט" – מלשון קליטה, שרומז על הקליטה דשכל האדם בתורה והקליטה דתורה בשכל האדם (כמבואר בתניא (פ"ה) שהשכל תופס ומקיף את המושכל, וגם מלובש ומוקף בו).

104) ב"ב טז, א.

105) ועד"ז אמרו חז"ל „בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין" (ב"ב שם. קידושין ל, ב), „אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש כו'" (קידושין שם. סוכה נב, ב).

106) ולהעיר, שהתורה נמשלה לדם שהוא הנפש, שעל ידו נמשך חיות הנפש, וזהו מ"ש „זאת התורה אדם", אותיות א' דם (של"ה בהקדמת בית ישראל בית דוד (כא, א). לקו"ת שם, א).

107) ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א ס"א.

108) ורק לאח"ז, בעולם התחי', יבטל הקב"ה מציאות הרע מן העולם, כמ"ש „את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ועל תקופה זו אמרו חז"ל (נדה סא, ב) ש„מצוות בטלות לע"ל" (ראה הגהות יעב"ץ ר"ה ל, א. אגה"ק סו"ס כו). – ועפ"ז צ"ל שהסעודה דלויתן ושור הבר (שבה יאכלו משחיטה זו שיתירה הקב"ה) תהי' בימות המשיח, לפני תחה"מ*, כי, לאחרי ש„מצוות בטלות" אין מקום לשקו"ט אם „זו היא שחיטה כשירה", ואין צורך ב„חידוש תורה".

109) ועי"ד שגם בימות המשיח „יצטרכו לידע הלכות איסור והיתר וטומאה וטהרה", אף שלא יצטרכו לעסוק בהם כיון ש„יהיו גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה", כנ"ל סי"א.

110) ראה גם סה"מ עטר"ת ע' תטו.

*) פרטי הדעות והשקו"ט במאמר זה — ראה בארוכה בספרים שהובאו בשדי חמד (כללים וד"ח) בערך מצות אם בטלות. תשובות וביאורים שם (והערה 9).

**) פרטי הדעות והשקו"ט בזמנה של סעודה זו — ראה הנסמן בתשובות וביאורים שם סי"א בסופו (הערה 23).

קולטין" — שזהו"ע ד„תורה חדשה מאתי תצא", התגלות טעמי תורה דפנימיות התורה, דכיון שפנימיות התורה היא למעלה משייכות לבירור טוב ורע, לכן קולטת את האדם באופן ששוללת גם האפשרות לענין בלתי־רצוי.

ויש לומר, שערי מקלט שבזמן הזה, שש ערים, הם כנגד ששה סדרי משנה (כולל פירושן בגמרא), שבהם נתבארו כל פרטי הדינים דאיסור והיתר טומאה וטהרה חיוב ופטור שעל ידם נעשה בירור העולם, וערי מקלט שיתוספו בימות המשיח, שלש ערים, הם כנגד ההוספה והחידוש בכללות התורה — „אוריאן תליתאי", שלש ערים — ע"י ההתגלות דפנימיות התורה[111].

ויומתק יותר — ששלש הערים שיתוספו בימות המשיח הם „בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו, ועליהן נאמר בתורה ואם ירחיב ה' את גבולך"[112], וידוע[113] שכיבוש ארץ ז' אומות בנפש הו"ע בירור המדות, שזוהי כללות העבודה בזמן הזה, וכיבוש ארץ ג' אומות (קיני קניזי וקדמוני) בנפש הו"ע בירור המוחין שיהי' בימות המשיח, שאז תהי' ההתגלות ד„תורה חדשה מאתי תצא"[114].

יג. עפ"ז יש לבאר גם החידוש שבימות המשיח תהי' הלכה כב"ש:

ובהקדם ביאור הפלוגתות דב"ש וב"ה, ב"ש אוסרים וב"ה מתירים — שהפלוגתא היא בנוגע לאופן פעולת התורה בבירור העולם:

בדברים שהם בודאי בלתי־רצויים, לכו"ע הבירור הוא באופן של דחי', „שמאל דוחה"[115] — טמא אסור ופסול; בדברים שהם בודאי מותרים, עניני הרשות, לכו"ע הבירור הוא באופן של קירוב, „ימין מקרבת"[115] — טהור מותר וכשר, ע"י ההשתמשות בהם לשם שמים, „כל מעשיך יהיו לשם שמים"[116] ו„בכל דרכיך דעהו"[117], שעי"ז נעשה בהם בירור וזיכוך ועלי' לקדושה; ובדברים שיש ספק האם צריכים לדחותם או שיכולים (ובמילא צריכים) לקרבם ולהעלותם לקדושה, משום שהרע אינו ניכר ונראה בפועל ובגלוי, כי אם בכח ובהעלם בלבד, וכיו"ב — פליגי ב"ש וב"ה[118]:

ב"ש[119] (ששרש נשמתם מבחי' הגבורות) — נטיית שכלם היא להחמיר, לדחות ולאסור גם הענינים שהרע שבהם הוא בכח ובהעלם בלבד, וב"ה (ששרש נשמתם מבחי' החסדים) — נטיית שכלם היא להקל, לקרב ולהתיר הדברים שאין בהם רע בפועל ובגלוי.

וחילוק זה מרומז גם בשמותיהם[120]:

---

111) ראה אוה"ת שם: „ששה ערי מקלט י"ל עד"ז ששה סדרי משנה . . ג' ערי מקלט י"ל ע"ד אוריאן תליתאי . . כשירחיב ה' גבולנו צריך להוסיף ג' ערי מקלט והוא התגלות טעמי תורה לע"ל".

112) רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ח ה"ד.

113) ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב במאמרי אדהאמ"צ דברים בתחלתו.

114) ראה גם סה"מ עטר"ת ותש"ט שבהערה 26. ועוד.

115) סנהדרין קז, ב. וש"נ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד הי"ז.

116) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

117) משלי ג, ו. רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

118) ולהעיר מביאור הלשיטתייהו דב"ש וב"ה, שב"ש אזלי בתר בכח, וב"ה אזלי בתר בפועל (ראה בארוכה „הדרן על ששה סדרי משנה" (ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 645 ואילך)).

119) ראה זח"ג רמה, א. טעמי המצוות להאריז"ל פ' תצא. תניא בהקדמה. שם אגה"ק סי"ג. ובכ"מ.

120) להעיר ממארז"ל „ר"מ הוה דייק בשמא"

„שמאי" — מלשון „השם אורחותיו"[121], ששוקל דרכיו בתכלית הזהירות גם מענינים דרע הנעלם, וכשמוצא שיש בהם רע הנעלם דוחה ואוסר אותם. ו„הלל" — מלשון „בהלו נרו עלי ראשי"[122], שהו"ע של אור וגילוי, המשכת אור הקדושה גם במקום שיש רע בכח ובהעלם[123].

ויש להוסיף, שהחילוק בין ב"ש וב"ה הוא גם בדרגת התורה שעל ידה נעשה בירור העולם:

„ב"ש מחדדי טפי" — דרגא נעלית יותר בלימוד התורה (ה„בכח" שבתורה, פנימיות התורה), שבכחה יכולים לברר (לא רק רע הגלוי, **אלא גם**) רע הנעלם, משא"כ ב"ה שלומדים התורה כפי שהיא בפועל ובגלוי (נגלה דתורה), אין ענינם לברר רע הנעלם, ובמצב כזה שאין הענין לברר הרע הנעלם, **אסור** לדחות ולרחק דברים שיכולים לקרבם ולהעלותם לקדושה.

ולכן:

בזמן הזה, שמצב העולם הוא שרוב בני־אדם אינם שייכים לדרגתם של ב"ש לשקול ולדקדק דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם ולבררו ע"י דרגא נעלית בתורה — הלכה כב"ה, וב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ועד שכש„נמנו ורבו ב"ש על ב"ה", „אותו היום . . הי' קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל", כי, עי"ז שדוחים ומרחקים מגבול הקדושה דברים שהיו יכולים לקרבם ולהעלותם לקדושה במילא **ניתוסף כח בלעו"ז**.

אבל בימות המשיח תהי' הלכה כב"ש — כיון שישתנה שיקול הדעת בטבע השכל דחכמי ישראל בהתאם לשינוי מצב העולם בימות המשיח[124] (ע"פ הכלל ש„אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות") כדעת ב"ש — כי, לאחרי שישלם בירור הטוב מן הרע, יהיו כולם במעמד ומצב ד„השם אורחותיו", לדקדק ולשקול דרכיהם בתכלית הזהירות גם מרע הנעלם (בהעלם ובכח), ועד לשלילת האפשרות דענין בלתי־רצוי — ע"י דחיית וריחוק הדברים שיש בהם רע הנעלם (כיון שנשאר עדיין בעולם מציאות הרע, כנ"ל סי"ב); וענין זה יהי' ע"י התגלות דרגא נעלית יותר בתורה („מחדדי טפי") אצל כל בנ"י — „תורה חדשה מאתי תצא", טעמי וסודות התורה, שלהיותם למעלה משייכות לבירור העולם, נשללת על ידם **אפילו** האפשרות לענינים בלתי־רצויים.

יד. ויש להוסיף, שגם בקשר ובשייכות לחג השבועות, „זמן מתן תורתנו" — שבו ניתנה כל התורה כולה, כולל גם ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא" (כנ"ל ס"ד) — מצינו דוגמת הענין דהלכה כב"ש, מעין ודוגמת החידוש דהלכה כב"ש בימות המשיח[125]:

בסיום הלכות חג השבועות[126] כותב רבינו הזקן: „במוצאי חג השבועות אסור להתענות מעיקר הדין לפי שהי' יום טבוח בזמן שביהמ"ק קיים, דהיינו, שבו ביום היו מקריבין עולות ראי' שלא היו יכולים להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם שום צורך אוכל נפש . . ואע"פ שזה הוא לדברי ב"ש אבל לדברי ב"ה מותר להקריבן אף

(יומא פג, ב. וראה בארוכה (ע"ד הענין דמדרש שמות) תשובות וביאורים הנ"ל ס"א. וש"נ).

121) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.

122) איוב כט, ג.

123) ראה לקו"ת שה"ש מח, סע"ב ואילך. ובכ"מ.

124) להעיר מטעמי המצוות שבהערה 119: „אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי כל אחד ואחד דיבר אמת לפי מקומו (דרגתו), אלא שההלכה הוא לפי הזמן".

125) ובלשון רבינו הזקן בתניא פל"ו: „וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה".

126) שו"ע או"ח סתצ"ד סי"ט.

ביו"ט עצמו, מ"מ, כיון שבדבר זה עשו ב"ה כדבריהם והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט ונעשה להם יום זה שהוא מוצאי יו"ט כמו יו"ט עצמו להאסר בו בהספד ותענית א"כ אף עתה משחרב ביהמ"ק לא הותר ההספד והתענית בו ביום".

ויש לומר הביאור בזה — בפנימיות הענינים[127]:

איתא בגמרא[128]: „מעלי יומא דעצרתא סכנתא (להקיז דם) . . משום . . דנפיק בי' זיקא ושמי' טבוח דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו"[129]. והקשה בחדא"ג מהרש"א[130] „לכאורה . . לא ה"ל לקרותו טבוח אלא טובח, שבא לטבוח אחרים", ומתרץ ש„ההוא זיקא שהוא השטן הוא היצר הרע הוא רוח מ"ה שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה, אבל כיון שקבלו התורה וכבשו את יצרם הרי אדרבה זבחו ישראל את היצה"ר".

ויש לומר, שזהו גם תוכן הענין ד„יום טבוח" (מוצאי חג השבועות) — זביחת היצה"ר. כלומר, ב„מעלי יומא דעצרתא" (ערב חג השבועות), לפני קבלת התורה, „נפיק בי' זיקא" „שבא לטבוח את ישראל אילו לא קיבלו התורה", ובמוצאי חג השבועות, לאחרי שקבלו התורה, נעשה „יום טבוח", ע"ש ש„זבחו ישראל את היצה"ר".

והטעם ש„בדבר זה עשו ב"ה כדבריהם (כדברי ב"ש) והרבה מישראל נהגו כמותם להקריבן אחר יו"ט" — יש לומר, שביו"ט עצמו, זמן מתן תורתנו, שכולל (בהעלם) גם ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא", טעמי וסודות התורה שלמעלה משייכות לבירור הרע, אין (מקום ו)צורך לזביחת היצה"ר[131] (כשיטת ב"ש, שמצד מעלתם בלימוד התורה, „מחדדי טפי", שוללים ומבטלים גם רע הנעלם והאפשרות לענין בלתי־רצוי), ולכן מוצאי חג השבועות (דוקא) הוא „יום טבוח".

טו. ונוסף על החידוש בימות המשיח דהלכה כב"ש, שדבר שהי' מותר כדעת ב"ה יאסר כדעת ב"ש, יהי' גם „חידוש תורה" לעתיד לבוא בההיתר דדבר האסור[132] — שהקב"ה יתיר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן:

ובהקדמה — שנוסף על דברי המדרש „זו שחיטה כשירה היא (בתמי') ולא כך תנינן הכל שוחטין ובכל שוחטין ולעולם שוחטין חוץ ממגל קציר והמגרה והשנים מפני שהן חונקין", קשה גם (ולכל לראש) מ„הכל שוחטין", שזוהי שחיטה שאינה בידי אדם (כי אם ע"י הלויתן), ותנן[133] „נפלה סכין ושחטה . . פסולה, שנאמר[134] וזבחת ואכלת מה שאתה זובח אתה אוכל"[135].

---

127) הביאור ע"ד הנגלה — ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 24 ואילך. וש"נ.

128) שבת קכט, ב.

129) וראה מחה"ש לאו"ח סו"ס תסח: „ונודע דבכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה כשיגיע זמן ההוא שוב מתעורר קצת מעין אותו דבר וענין ההוא".

130) לסנהדרין מג, ב.

131) כלשון רבינו הזקן „לא היו יכולין להקריב ביו"ט עצמו לפי שאין בהם צורך אוכל נפש" — די"ל ש„אוכל נפש" רומז על הענינים השייכים לנפש האלקית מצ"ע, ולא בשייכות לבירור היצה"ר.

132) ועי"ד שמצינו אצל ר' מאיר „שהוא אומר על טמא טהור ומראה לו פנים, על טהור טמא ומראה לו פנים" (עירובין יג, ב. וראה לקו"ת ס"פ תזריע).

133) חולין לא, א — במשנה.

134) תבוא כז, ז.

135) כקושיית הרש"ש בויק"ר שם.

ויש לומר הביאור בזה — ששחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן לעתיד לבוא תהי' ע"י הקב"ה[136], היינו, שסנפירי הלויתן הם הסכין שבו ישחט הקב"ה את שור הבר. וכיון שתוכן ה„חידוש תורה" הוא שבשחיטה זו לא נאמרו מלכתחילה דיני שחיטה (כנ"ל ס"ה), ה"ז כולל גם שבשחיטה זו לא נאמר הדין ד„מה שאתה זובח אתה אוכל" (שחיטת אדם דוקא), להיותה ע"י הקב"ה[137].

ובביאור הטעם ששחיטתו של הקב"ה אינה כשחיטת האדם ע"פ דיני התורה (אף ש„מגיד דבריו ליעקב גו'"[138], „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"[139]) — יש לומר:

תוכנה של שחיטה — „אין ושחט אלא ומשך"[140], שעי"ז נעשה בירור ומשיכת והעלאת הבעל-חי, שנעשה מוכשר וראוי למאכל האדם להיות דם ובשר כבשרו, ובכח זה יעבוד עבודתו לשמש את קונו ע"י קיום התומ"צ. ונמצא, שבתוכן השחיטה מודגש כללות הענין דבירור והעלאת עניני העולם לקדושה, ועד לתכלית השלימות — זביחת היצה"ר (כנ"ל ס"ב).

ועפ"ז מובן החילוק שבין שחיטת האדם לשחיטת הקב"ה — שבשחיטת האדם, כיון שפעולת הבירור היא בכחו של האדם, ישנם כו"כ הגבלות באופן פעולת הבירור שמתבטאים בפרטי דיני השחיטה שבתורה, ובלעדם השחיטה פסולה; משא"כ בשחיטת הקב"ה, כיון שפעולת הבירור נעשית ע"י הקב"ה, לא שייך בזה הגבלות, ולכן בכל האופנים השחיטה כשרה[141].

טז. ויש להוסיף ולבאר כהנ"ל (ההוספה דג' ערי מקלט בימות המשיח, ההלכה כב"ש, והיתר שחיטת שור הבר) בעומק יותר:

ובהקדם המבואר במק"א[142] בנוגע לכללות הענין דמצוות לא תעשה שיהיו גם בימות המשיח, כשעיקר העבודה תהי'

---

136) ראה ב"ב עה, רע"א: „אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, שנאמר (איוב מ, יט) העושו יגש חרבו", „בבהמות כתיב . . וה"ה עם לויתן" (פרש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).

137) בפי' ידי משה ויק"ר שם: „להקב"ה הוא מותר לשחוט גם בסנפירין, אבל לבני אדם אשר להם נתנה התורה לצרף את לבבם* ולקבוע בהם רחמנות, להם אסור בסנפירין, כי הוא צער בעלי חיים". אבל: (א) טעם זה אינו שייך לחידוש תורה לעתיד לבוא דוקא, (ב) ועיקר: מאי שנא משאר המצוות שמקיים הקב"ה אף שלא שייך אצלו הטעם דלצרף כו'.

וראה שו"ת חת"ס חיו"ד סי"ט: „אפילו אנן נמי נשחוט במגירה אם הי' אפשר לומר ברי לי שלא פגעתי ולא קרעתי, אלא שאין אדם יכול לומר כן . . כי מי יכול לשער זה, אבל הקב"ה ששוחט בעצמו יכול לומר ברי לי". וגם טעם זה אינו שייך לחידוש תורה דלעתיד לבוא דוקא.

ולכן לכאורה נראה לומר שהחידוש תורה הוא שבנוגע לשחיטה זו לא נאמרו דיני שחיטה, כבפנים.

138) תהלים קמז, יט.

139) שמו"ר פ"ל, ט.

---

*) כמ"ש בהתחלת הענין: „לא ניתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהן את הבריות".

---

140) חולין ל, ב. וראה לקו"ש חי"ט ע' 206. וש"נ.

141) ראה לקו"ת שמיני יח, ד: „היום שחיטה כזו פגומה גמורה היא מחמת ההפסק כו', אבל לעתיד צ"ל כן דוקא, כי ענין השחיטה זו היא בחי' עליות שור הבר למעלה מעלה ע"י הלויתן המעלהו בסנפיריו, ולכן צ"ל הפסק בינתיים, שהרי א"א להיות כל העליות בבת אחת . . בפעם א', אלא הפסק בין היכל להיכל, ולכן יתיר הקב"ה פגימה זו".

142) ראה שיחת ש"פ יתרו ש.ז. (לעיל ח"א ע' 305-6). ועוד.

בעשה טוב — שאז יהי׳ קיומן „בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות"[143], גבורות שלמעלה מחסדים, כידוע[144] שהשורש דמצוות לא תעשה הוא למעלה מהשורש דמצוות עשה, ע״ד ובדוגמת המעלה ד־השגת השלילה לגבי השגת החיוב, שלכן קיומם אינו באופן של חיוב, קום ועשה, אלא באופן של שלילה, שב ואל תעשה.

ועפ״ז יש לבאר גם פלוגתת ב״ש וב״ה — בשרש הענינים: ב״ש ששרש נשמתם מבחי׳ הגבורות, גבורות קדושות של־מעלה מחסדים, ראו ענינים אלו בשרשם (בכח), בבחי׳ גבורות קדושות שאינם מתגלים כי אם באופן של השגת השלילה (שלמעלה מהשגת החיוב, „מחדדי טפי"), שב ואל תעשה — ב״ש אוסרים, וב״ה ששרש נשמתם מבחי׳ החסדים, ראו ענינים אלו כפי שהם בגלוי (בפועל), ענינים שנמ־שכים ומתגלים באופן של השגת החיוב, קום ועשה — ב״ה מתירים[145].

ולכן:

בזמן הזה שרוב בני־אדם אינם שייכים לדרגתם של ב״ש לשקול ולדקדק בשורש הענינים למעלה בבחי׳ גבורות קדושות (השגת השלילה), כי אם כפי שהם בפועל ובגלוי שמהם יכולים להשתלשל ענינים בלתי־רצויים — יש להגביר החסדים על הגבורות. ולכן נפסקה ההלכה כב״ה (חסדים), ועד שב״ש במקום ב״ה אינה משנה. ועד כדי כך, שבנוגע להלכות ש„נמנו ורבו ב״ש על ב״ה" (התגברות הגבורות על החסדים), אמרו חז״ל ש„אותו היום . . הי׳ קשה לישראל כיום שנעשה בו

143) תניא קו״א קס, א.

144) ראה לקו״ת פקודי ג, ב ואילך. ובכ״מ.

145) ומרומז בשמותיהם: ב״ש, „השם אורחותיו" — לשקול ולדקדק בשורש הענינים בבחי׳ גבורות שלמעלה מהחסדים, וב״ה, „בהלו נרו" — ראיית הדבר כמו שהוא בגלוי ובפועל.

העגל" (השורש דכל ענינים בלתי־רצויים), כיון שמהתגברות הגבורות (ב״ש) על החסדים (ב״ה) יכולים להשתלשל ענינים בלתי־רצויים[146].

אבל בימות המשיח, כשיושלם בירור הטוב מן הרע, ולא יהי׳ מקום לחשש מענינים בלתי־רצויים, יהיו כולם במעמד ומצב שיוכלו לדקדק ולשקול בשורש הענינים למעלה בבחי׳ גבורות קדושות, בחינת השגת השלילה, ולכן, אותם ענינים שהיו מותרים בזמן הזה כדעת ב״ה, יהיו אסורים בימות המשיח כדעת ב״ש, כיון שיתגלה בהם העילוי והשלימות דגבורות קדושות שלמעלה מחסדים, שהמשכתם היא ע״ד השגת השלילה.

ועפ״ז יש לבאר גם תוכן הענין דערי מקלט למכה נפש בימות המשיח:

מכה נפש (השורש לכל ענינים הבלתי־רצויים שעליהם נצטווינו בלא תעשה) מו־רה על השורש דמעלת מצוות לא תעשה, גבורות קדושות שלמעלה מחסדים, השגת השלילה.

וישיבתו של מכה נפש בעיר מקלט, מורה שע״י לימוד התורה („דברי תורה קולטין"), ובפרט ע״י התגלות חדשה בתורה, „ויספת לך עוד שלש ערים", טעמי וסודות התורה (כנ״ל ס״ב), נמשך ומתגלה גם השורש דלא תעשה שהו״ע דהשגת השלילה באופן של קליטה בפנימיות, היינו, שגם הענינים הכי נעלים שמצד עצמם אינם יכולים להתגלות באופן דהשגת החיוב, כי אם באופן דהשגת השלילה, נמשכים ומתגלים בכחו של הקב״ה באופן דהשגת החיוב[147].

ויש לומר, שענין זה מודגש גם במעשה

146) ראה לקו״ת קרח נד, ג.

147) ראה גם שיחת ש״פ יתרו (לעיל ח״א) ע׳ 311־15.

בפועל (נוסף על לימוד התורה) בענין אחד עכ"פ — בההיתר **דשחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן — שגם דבר שהוא באופן** של השגת השלילה, **שאינו יכול לבוא בהשגת החיוב, שלכן** אסור באכילה **כיון שאינו יכול לבוא באופן שיהי' דם ובשר כבשרו, יומשך ויתגלה באופן של** השגת החיוב, **שלכן יהי'** מותר באכילה, **שיבוא בפנימיות ויהי' דם ובשר כבשרו.**

ובביאור הטעם שענין זה מודגש דוקא בהיתר שחיטת שור הבר בסנפירי הלויתן — יש לומר:

מבואר בדרושי חסידות[148] החילוק שבין לויתן לשור הבר בעבודת האדם, שלויתן שמקומו בים, עלמא דאתכסייא, מורה על העבודה ברוחניות ביחוד יחודים עליונים וכו', ושור הבר שנמצא ביבשה, עלמא דאתגלייא, מורה על העבודה בגשמיות בבירור העולם. ויש בזה מה שאין בזה: העבודה ברוחניות (לויתן) היא באופן של העלאה למעלה, שמשיגים אורות נעלים ביותר, אבל אין בה השלימות דהמשכה למטה, ואילו העבודה בגשמיות היא באופן של המשכה למטה, אבל אין בה מעלת האורות הנעלים יותר. ולעתיד לבוא יתחברו ב' המעלות יחדיו — שגם למטה יומשכו ויתגלו האורות הנעלים ביותר, עי"ז שהלויתן ישחוט ויעלה ("אין ושחט אלא ומשך") השור הבר, היינו, שתתגלה מעלת האורות העליונים (העלי' שע"י הלויתן) בעניני העבודה למטה (שור הבר).

היינו, ששחיטת שור הבר היא תוכן הסך־הכל דכללות **מעשינו ועבודתינו בבירור העולם, ולכן, יתגלה בזה תכלית השלימות דכללות העבודה, שגם הענינים הכי נעלים דהשגת השלילה** (לויתן, עלמא דאתכסייא) **יומשכו באופן של השגת החיוב** (שור הבר, עלמא דאתגלייא), **שלכן יתיר הקב"ה אכילת שור הבר בשחיטה אסורה, עי"ז ש"תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא", שגם הדרגא הכי נעלית בתורה,** "מאתי" **דייקא, שאינה יכולה להתגלות בזמן הזה, ושייך בה רק השגת השלילה בלבד —** "(מאתי) תצא", **שתצא ותומשך ותבוא למטה באופן של השגת החיוב, ש"יהיו כל ישראל חכמים גדולים** ויודעים **דברים הסתומים** וישיגו **דעת בוראם** כפי כח האדם, **שנאמר[149] כי מלאה הארץ (עלמא דאתגלייא) דעה את ה' כמים לים (עלמא דאתכסייא) מכ־סים"[150].**

---

148) ראה לקו"ת ר"פ שמיני. ובכ"מ.

149) ישעי' יא, ט.

150) רמב"ם בסיום וחותם ספרו "משנה תורה".

משיחות ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תנש"א

— התוועדויות א' וב'* —

א. שייכותו של יום השק זהי ל"זמן מתן תורתנו" מודגשת בכמה ענינים:

לכל לראש — להיותו יום השבת ה־ראשון שלאחרי זמן מ"ת[1], שבו נעשה העילוי והשלימות ("ויכולו"[3]) דזמן מ"ת, ובפרט שיום השבת שלאחרי זמן מ"ת הוא ב"ימי התשלומין" (תשלומין גם מלשון שלימות[4]) דזמן מ"ת. והדגשה יתירה ב־קביעות שנה זו, שזמן מ"ת חל ביום ראשון בשבוע, ויום השבת שלאחריו הוא י"ב סיון — שכיון שסיום וחותם ("הכל הולך אחר החיתום"[5]) ימי התשלומין חל ביום השבת, נעשה בו העילוי והשלימות דזמן מ"ת ודכל ימי התשלומין שלו.

ושייכות זו מודגשת גם בפרשת השבוע — פרשת נשא:

"נשא את ראש" — שעיקר ושלימות הענין דנשיאת ראש בעבודת האדם היא ע"י לימוד התורה, ולא עוד אלא שעי"ז נעשית גם ההתנשאות דכל הגוף (ועד להרגל), היינו, שגם עבודתו בעולם (הן בקיום המצוות והן בעניני הרשות באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[6] ו"בכל דרכיך דעהו"[7]) היא באופן של התנשאות.

ויש לומר שענין זה מרומז בדיוק הלשון "נשא את ראש בני גרשון גם הם", "כמו שצויתיך על בני קהת"[8] — שעי"י הנשיאת ראש דבני קהת, נושאי הארון, שזהו"ע דלימוד התורה[9], נעשית גם ה־התנשאות דבני גרשון, נושאי היריעות וכו', שקשור עם שאר עניני העבודה, כולל גם בירור העולם.

ועד"ז מודגשת השייכות למ"ת בהת־חלת הלימוד דפרקי אבות ביום השבת שלאחרי זמן מ"ת[10]:

נוסף על לימוד מסכת אבות בשבתות שבין פסח לעצרת, הכנה לזמן מ"ת, מתחי־לים עוה"פ לימוד מסכת אבות בשבת של־

---

*) לפני השקיעה היתה התוועדות (נוספת) פתאומית. — כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה, וצוה לנגן "בני היכלא". לאחרי השיחה ה־ראשונה צוה לנגן (עשרת) ניגוני רבותינו נשיאינו. ובסיום ההתוועדות (לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה) חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א מ"כוס של ברכה" (וראה לקמן סי"ג). המו"ל.

1) נוסף על השייכות הכללית דיום השבת למתן־תורה — כמארז"ל (שבת פו, ב) "דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל" (וראה תו"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך. ובכ"מ).

2) מעלת השבת שלאחרי מ"ת לגבי השבת דמ"ת עצמו — ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 49 ואילך.

3) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ. ועוד.

4) ראה לקו"ת ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

5) ברכות יב, א.

6) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

7) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

8) פרש"י עה"פ.

9) "לפי שהי' קהת טוען הארון ששם התורה הקדימו הכתוב לגרשון, שבתחלה אמר נשא את ראש בני קהת, ואח"כ אומר נשא את ראש בני גרשון וגו'" (במדב"ר ריש פרשתנו).

10) כמ"ש רבינו הזקן בסידורו ש"יש נוהגין כך כל שבתות הקיץ". — וכ"ה מנהג חב"ד, במודגש מרבותינו נשיאינו שכו"כ מאמרי דא"ח בשבתות הקיץ מתחילים במאמר המשנה בפרקי אבות ש־לומדים באותו שבת.

אחרי זמן מ"ת, תוצאה מזמן מ"ת — „משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו' והעמידו תלמידים הרבה", הדגשת הענין דנתינת התורה ולימודה ע"י כאו"א מישראל עד סוף כל הדורות.

ובהמשך הפרק עד לסיומו וחותמו מודגשת גם הפעולה דקבלת ולימוד התורה גם בנוגע לעבודה דבירור העולם — „על שלשה דברים העולם עומד, על ה־תורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים"[11], ו„על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום"[12].

ומזה מובן שמזמן מ"ת וימי התשלומין עד לסיומם וחותמם בשבת פרשת נשא, — שאז מתחדש כללות הענין דמ"ת כבפעם הראשונה, ובאופן של הוספה משנה ל־שנה[13] — צ"ל אצל כאו"א מישראל הת־חדשות והוספה בכל עניני תומ"צ, בג' ה־קוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד, כמרומז בלשון הכתוב[14] „בחודש השלישי", שבשלשת הקוין דתורה עבודה וגמ"ח („שלישי") צ"ל התחדשות („חודש"), ועי"ז נעשית גם התחדשות בעמידת וקיום העולם בזמן מ"ת (כדרשת חז"ל[15] „מאי דכתיב[16] ארץ יראה ושקטה . . בתחילה יראה ולבסוף שקטה . . שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין").

ב. וביאור הענין:

על הפסוק[14] „בחודש השלישי גו' ביום הזה גו'", מפרש רש"י „לא הי' צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו".

וההסברה בזה — שכן היא המציאות באמת[17], שבכל יום מתחדש הענין דמ"ת ע"י הקב"ה, כמודגש בנוסח ברכת התורה: „נותן התורה" לשון הוה[18], ע"ד ובדוגמת (ובמכ"ש וק"ו) התחדשות הבריאה בכל יום[19], כמ"ש[20] „המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", ועאכו"כ[21] בנוגע להתחדשות דנתינת התורה, דכיון שברי־את העולם היא ע"י התורה, כמאמר[22] „אסתכל באורייתא וברא עלמא", צ"ל תחילה התחדשות בתורה, ועי"ז נעשית גם התחדשות הבריאה.

וכללות ההתחדשות דמ"ת על כל השנה כולה נעשית בזמן מ"ת, ומהתחדשות כללית זו נמשכת ההתחדשות הפרטית בכל יום — כמו בהתחדשות הבריאה, שב־ראש השנה נעשית כללות התחדשות הבריאה על כל השנה כולה, ומהתחדשות כללית זו נמשכת ההתחדשות הפרטית בכל יום.

---

11) משנה ב.

12) משנה יח.

13) ע"ד המבואר בתניא אגה"ק (סי"ד) בנוגע לר"ה ש„בכל שנה ושנה יורד ומאיר . . אור חדש ומחודש . . עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה", ומזה מובן גם בנוגע לזמן מ"ת (ובמכ"ש וק"ו, כיון שההתחדשות בעולם נעשית ע"י ההתחדשות בתורה, כדלקמן ס"ב).

14) יתרו יט, א.

15) שבת פח, א. וש"נ.

16) תהלים עו, ט.

17) דאל"כ לא היתה תורת־אמת מצווה לאדם שיהיו דברי תורה חדשים עליו כאילו היום ניתנו.

18) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. מאמרי אדהאמ"צ שמות ח"א ע' קעה. וש"נ.

19) בהבא לקמן — ראה גם ד"ה אנכי ה' אלקיך תשמ"ט פ"ב (סה"מ מלוקט ח"ג ע' קעה) ואילך, ובהנסמן שם.

20) נוסח ברכת יוצר.

21) להעיר מהשקו"ט בזה בסה"מ תש"ה ע' 185 ואילך. ואכ"מ.

22) זהר ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג קעח, א.

ומזה מובן גם בנוגע להתחדשות ד־תורה אצל האדם, „שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו", שלימוד התורה יהי' מתוך חיות ותענוג („לא יהי' בעיניך כדיוטגמא ישנה כו' אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה"[23]) — שהנתינת־כח להתחדשות החיות והתענוג בתורה בכל יום, היא, מהתחדשות החיות והתענוג בתורה בזמן מ"ת.

ג. וצריך להבין תוכן ההתחדשות דמ"ת בשבת שלאחרי זמן מ"ת:

ע"פ האמור לעיל ישנם ב' ענינים בה־התחדשות דמ"ת: (א) כללות ההתחדשות דמ"ת שנעשה בזמן מ"ת, (ב) ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום שנמשכת מה־התחדשות הכללית בזמן מ"ת.

אבל, מהדגשת הענין דמ"ת בשבת של־אחרי מ"ת (בפרשת השבוע ובפרקי אבות, כנ"ל ס"א), משמע, שבשבת שלאחרי מ"ת יש חידוש נוסף בכללות הענין דמ"ת ש־לכן: (א) קורין בו „נשא את ראש" — נשיאת ראש בערך ל(שלימות ה)התחדשות שבזמן מ"ת, (ב) ועד שמתחילים עוה"פ „משה קיבל תורה מסיני" — מ"ת חדש בערך להתחדשות שבזמן מ"ת.

וצריך להבין: מהו החידוש הנוסף (מלבד ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת וה־התחדשות הפרטית שבכל יום) שנעשה בשבת שלאחרי זמן מ"ת, שבגלל זה מדגי־שים בו ביותר הענין דמ"ת?

ד. ויש לבאר זה בהקדם ענין נוסף בהההתחדשות דמ"ת — חידוש (לא רק התחדשות) בתורה עצמה:

ידוע[24] שאף שבמ"ת ניתנו כל עניני התורה כולה, לא רק עשרת הדברות, אלא גם תורה שבכתב כולה, ביחד עם פירושה בתורה שבעל פה כולה, כולל גם כל עניני התורה שנתגלו ונתחדשו במשך כל הדו־רות עד לדורנו זה, כמארז"ל[25] „אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני" — ה"ז באופן שבמ"ת ניתנו בעיקר כללי התורה, ומהם ועל ידם צריכים לגלות ולהוציא ריבוי פרטי הענינים שב־תורה, ועד שפרט זה שנתגלה ע"י תלמיד ותיק הוא חידוש שלו („תלמיד ותיק עתיד לחדש"), שנקרא על שמו[26], ונאמר בשם אומרו[27].

ועוד והוא העיקר — שבמ"ת ניתנו גם עניני התורה שיתגלו לעתיד לבוא, תורתו של משיח שילמד את כל העם[28] (שהרי מ"ת הו"ע חד־פעמי, ולא יהי' עוד הפעם מ"ת[29]), אלא שענינים אלה הם בהעלם, ועד כדי כך, שהתגלותם לעתיד לבוא היא בבחינת „תורה חדשה (שאינה יכולה ל־התגלות ע"י מקבלי התורה, תלמיד ותיק, כי אם ע"י „נותן התורה") מאתי תצא"[30], שהיא באין־ערוך לגמרי לתורה שמת־גלית בזמן הזה ע"י מקבלי התורה, כמאמר

---

23) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב.

24) ראה לקו"ש חי"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.

25) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד.

26) נוסף לכך שע"י הלימוד כשלעצמו (גם ללא חידוש) נקראת „תורתו", „נקראת על שמו" (ראה קידושין לב, ריש ע"ב (ובפרש"י). ע"ז יט, א).

27) להעיר ש„האומר דבר בשם אומרו" הוא מהדברים שהתורה נקנית בהם (אבות פ"ו מ"ו). וראה לקמן ס"ה.

28) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ט. ועוד. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

29) המשך תרס"ו ע' כג. ועוד.

30) ראה ישעי' נא, ד: „כי תורה מאתי תצא", ובויק"ר פי"ג, ג: „תורה חדשה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא". — נתבאר בארוכה בשיחת יום ב' דחג השבועות (לעיל ע' 566 ואילך).

רז"ל[31] „תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח".

וע"י החידוש בתורה („תורה חדשה מאתי תצא") נעשה חידוש גם בעולם — „השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"[32] („אני עושה" דייקא, ע"ד „מאתי תצא").

כלומר, נוסף על ענין ההתחדשות (הן ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת והן ההתחדשות הפרטית בכל יום) שפירושה שאותו ענין שכבר נמשך בגילוי בפעם הראשונה מתחדש משרשו ומקורו עוד הפעם (באופן נעלה יותר), ישנו גם ענין של חידוש, שניתוסף דבר חדש שעד עתה לא נמשך בגילוי — הן בתורה, „תורה חדשה", ועי"ז גם בעולם, „שמים חדשים וארץ חדשה".

ה. וביאור הענין:

אמרו חז"ל[33] „כל האומר דבר בשם אומרו (אמירה שמדגישה החידוש ד„אומרו") מביא גאולה לעולם", וההסברה בזה, שהחידוש בתורה ש„מחדשים ומגלים תעלומות חכמה שהיו כבושים „בגולה" עד עתה"[34] הו"ע של גאולה (יציאה מהגלות) בתורה עצמה[35], וע"י הגאולה בתורה „מביא גאולה (גם) לעולם".

אמנם, גאולה זו היא עדיין בזמן ומצב הגלות, כהגאולה דפורים [שממנה הראי' ש„האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם" — „שנאמר[36] ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי"] ש„אכתי עבדי אחשורוש אנן"[37] (אלא שעי"ז מזרזים וממהרים ומביאים את הגאולה האמיתית והשלימה[38]), וטעם הדבר — כיון שגם הגאולה בתורה אינה בשלימותה, שהרי גם לאחרי שה„תלמיד ותיק" (שבכל הדורות) מגלה ומחדש ענין פרטי בתורה ישנם עוד ריבוי ענינים ש„כבושים בגולה".

ושלימות הגאולה בתורה, כשיתגלו כל הענינים שבתורה, היא, ע"י הקב"ה — „תורה חדשה (שהתגלותה אינה אלא ע"י הקב"ה) מאתי תצא", היינו, שגם הגילוי („תצא") הוא בכחו של הקב"ה („מאתי"), שלכן יהי' הגילוי בתכלית השלימות (שלא ישאר שום ענין בהעלם), כמ"ש „ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"[39], „כולם ידעו אותי"[40].

ועי"ז נעשית גם ה„גאולה לעולם" בתכלית השלימות:

„עולם" הוא מלשון העלם[41], ע"ש ההעלם וההסתר של החיות האלקי שבעולם, היינו, שהחיות האלקי הוא בבחינת גלות. וה„גאולה לעולם" היא שמתבטל לגמרי ההעלם וההסתר ומתגלה החיות האלקי שבעולם.

ועוד ועיקר, „השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" — לא רק התחדשות דשמים וארץ שנבראו בששת ימי בראשית (כבזמן מ"ת, שנעשה קיום ועמי-

---

31) קה"ר פי"א, ח.

32) ישעי' סו, כב.

33) אבות שם.

34) תניא אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

35) ועד לגאולה דהקב"ה כביכול, כדאיתא בגמרא (ברכות ח, רע"א) „כל העוסק בתורה אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו פדאני כו'" (אגה"ק שם).

36) אסתר ב, כב.

37) מגילה יד, א.

38) וכפרט שכל עניני גאולה קשורים זכ"ז — „שם גאולה עלה" (פרש"י שם יז, ב).

39) ישעי' ל, כ.

40) ירמי' לא, לג.

41) לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

דת העולם באופן ד„ארץ יראה ושקטה"[42], אלא שמים חדשים וארץ חדשה, ש(עיקר) החידוש בהם הוא בהתגלות ד„אני עושה", שהכח האלקי שמהוה את השמים וארץ מאין ליש באופן של ריחוק והבדלה ואינו מתגלה בהם (בענינם ובמעלתם)[43], יהי' בגילוי ממש, שיהי' נראה בגלוי בשמים וארץ הכח האלקי שמהוה אותם מאין ליש[44] — כח העצמות, „אני (דייקא) עושה", „מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה . . (ש)הוא לבדו בכחו וביכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש"[45], שלכן יהי' העולם כולו דירה לו ית'[46], דירה לעצמותו, בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה בכל עצמותו[47], ועד (בזמנים מיוחדים) בלי שום לבוש[48], ודוגמתו לעתיד לבוא, „כדכתיב ולא יכנף עוד מוריך, פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש", „אור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש" (כפי ש„כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה, כדכתיב[49] אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו"), „ומיתרון ההארה לישראל[50] יגי' חושך האומות גם כן . . ונגלה[51] כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו'"[52].

ו. ויש לומר, שהחידוש ד„השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" לגבי התחדשות (קיום ועמידת) העולם

42) ודוגמתו בזמן מ"ת בכל שנה — שע"י ההתחדשות דתורה נעשה קיום ועמידה להתחדשות העולם, הן ההתחדשות הכללית בר"ה (ע"י ההתחדשות הכללית בזמן מ"ת) והן ההתחדשות הפרטית בכל יום (ע"י ההתחדשות הפרטית דמ"ת בכל יום).

43) ראה לעיל ע' 538-9. וש"נ.

44) ועי"ז ניתוסף יותר גם בהענין ד„שקטה" לאמיתתו ובשלימותו (ראה ד"ה אנכי הנ"ל פ"ה (סה"מ שם ע' קעט)).

45) תניא אגה"ק ס"כ.

46) תנחומא פרשתנו טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.

47) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.

48) אפילו לא הלבוש המוכרח לכסות כו' שלא יהי' לבו רואה כו' (ראה כתובות מח, א. שו"ע אה"ע סו"ס עו). — וראה הערה 50.

49) ואתחנן ד, לה. ובפרש"י: „פתח להם שבעה רקיעים כו' וראו שהוא יחידי כו'" (נתבאר באריכה בלקו"ש חכ"ד ע' 36 ואילך). וראה לקמן הערה 53.

50) כי, בישראל — מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות, משא"כ כח העצמות שבעולם — ה"ז רק שהעצמות הוא המהווה אותם ומבלעדו אין שום מציאות כלל וכלל (ראה לקו"ש חי"ב ע' 75. וש"נ).

ועפ"ז יש להוסיף בהטעם שאברהם אמר לאליעזר „שים נא ידך תחת ירכי", „לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה" (חיי"ש כד, ב ובפרש"י), נקיטת חפץ דמילה דוקא (ולא בחפצא דקרבנות שנתפרש בתורה ענינם ומעלתם גם לפני מ"ת*), אף שזה היפך הצניעות** — די"ל שבזה מרומז שתכלית השלימות דהתגלות אלקות בעולם שנעשה חפצא דקדושה הוא בישראל דוקא, כבמילה דאברהם***, „בריתי בבשרכם לברית עולם".

ואולי י"ל, שבזה מרומז גם גילוי כח העצמות שעל ידו נעשית התהוות היש מאין, שדוגמתו בהאדם למטה כח ההולדה (בכח הא"ס), שהוא דוגמת התהוות יש מאין, שהמשכתו והתגלותו בהחפצא דמצות מילה.

51) ישעי' מ, ה.

52) תניא שם.

*) כמו הקרבן דהבל, כמ"ש „וישע ה' אל הבל ואל מנחתו", „ירדה אש ולחכה מנחתו" (בראשית ד, ד ובפרש"י), וכן הקרבן דנח, כמ"ש „וירח ה' את ריח הניחוח וגו' עוד כל ימי הארץ גו' לא ישבותו" (נח ח, כא־כב), ועד"ז הקרבנות **דאברהם** (לך לך יב, ז. יג, ד. יח), וכיון שכל ענין הקרבן הוא **שמשתנה מציאותו** להיות עולה לה', **מסתבר** לומר, שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה. ועצ"ע.

**) ולהעיר מגודל הזהירות דאברהם בענין הצניעות, כמ"ש „הנה נא ידעתי גו'", „עד עכשיו לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם" (לך לך יב, יא ובפרש"י).

***) משא"כ מילת אליעזר עבד אברהם (ועפ"ז יומתק שלא השביעו במילתו הוא).

בזמן מ"ת הוא בהתאם (ונעשה ע"י) לה־חידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא" לגבי זמן מ"ת:

בזמן מ"ת, כיון שהחלק העיקרי דתורה (שיתגלה לעתיד לבוא) הי' בהעלם, היתה גם התגלות אלקות בעולם (שעי"ז נעשה קיום ועמידת העולם) באופן שהחלק ה־עיקרי — כח העצמות שעל ידו נעשית ההתהוות מאין ליש — נשאר בהעלם[53], ולכן, אף שבמ"ת בטלה הגזירה ונעשה החיבור בין העליונים לתחתונים, שעליונ־ים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעל־יונים[54], מ"מ, גם לאחרי החיבור נשאר החילוק דעליונים ותחתונים, היינו, שגדר העולם נשאר "תחתון במדרגה . . בענין הסתר אורו ית'"[52], כיון שעיקרו (כח העצ־מות) נשאר בהעלם[55].

ולעתיד לבוא, כיון שיתגלה גם החלק העיקרי שבתורה, "תורה חדשה מאתי תצא", תהי' גם התגלות אלקות בעולם בתכלית השלימות, ללא הסתר כלל, כמ"ש "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", שיראו בגלוי שהמציאות ד"כל בשר" היא הכח האלקי שמהוה אותו מאין ליש, כח העצמות, ובמילא אין חילוק בין עליון לתחתון, כיון שענינם אחד, ובלשון הידוע[56] שמציאותו של היש ה־נברא היא המציאות דיש האמיתי.

ז. עפ"ז יש לבאר החידוש שנוסף בשבת שלאחרי מ"ת גם לגבי ההתחדשות שבזמן מ"ת:

ובהקדמה — שאף שבהתחדשות ד־נתינת התורה בזמן מ"ת בכל שנה נכלל גם החידוש בתורה, כמו שבמ"ת בפעם הרא־שונה כלולים כל עניני התורה (הן החי־דושים שמתגלים ע"י דתלמיד ותיק שבכל הדורות, והן החידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא"), יש לומר, שבפרטיות יותר מודגש החידוש בתורה בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בנוגע לחידושים שיתגלו ע"י מקבלי התורה (תלמיד ותיק) במשך כל השנה, והן (ובעיקר) בנוגע לחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא" שיתגלה ע"י נותן התורה, וכתוצאה מזה גם החידוש בעולם, "השמים החדשים והארץ החדשה", שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא"[57], זמנם כל השנה כולה.

וענין זה מודגש בעניני התורה שקורין ולומדים בשבת שלאחרי זמן מ"ת, הן בפרשת השבוע (כדלקמן ס"ח), והן בפרקי אבות (כדלקמן סי"א).

ח. פרשת השבוע — פרשת נשא:

התחלת (וראש) הפרשה היא "נשא את ראש", ש"ראש" ענינו לימוד התורה, ו"נשא את ראש" (התנשאות ורוממות בה"ראש") ענינו שלימוד התורה הוא מתוך תענוג (שלמעלה מהמוחין, ועד שאין למעלה מעונג[58]), שעי"ז ניתוסף עילוי גדול יותר בלימוד התורה ("ראש"), ועד לחידוש בתורה, ועוד ועיקר — שלימות הענין דהוספה וחידוש בתורה ("נשא את ראש") לעתיד לבוא, כש"תורה חדשה מאתי תצא", טעמי תורה, בחי' התענוג שבתורה.

---

53) ועצ"ע אם במ"ת נתגלה לפי שעה גם כח העצמות שבהתהוות היש מאין, או שכח העצמות שבהתהוות יתגלה רק לעתיד לבוא. ואכ"מ.

54) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

55) ועפ"ז יש לבאר עוד טעם שלא נאמר במ"ת "אנכי ה' אלקיך אשר בראתי שמים וארץ" (כה־שאלה הידועה דגדולי ישראל שהובאה ונתבארה בכמה מאמרי חסידות — נסמן בסה"מ מלוקט שב־הערה 19) — כיון שכח התהוות הבריאה מאין ליש נשאר בהעלם (גם) לאחרי מ"ת.

56) ראה ביאוה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

57) נוסח "אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

58) ספר יצירה פ"ב מ"ד.

ויש להוסיף, שאף שבהמשך הכתוב נאמר „נשא את ראש בני גרשון גם הם גו׳״, ששייך לשבט לוי דוקא, הרי, לעתיד לבוא יהי׳ ענין זה אצל כל בנ״י, כפס״ד הרמב״ם[59] „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה׳ לשרתו ולעובדו לדעה את ה׳ . . ופרק מעל צוארו עול חשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, ה״ז נתקדש קדש קדשים״, ולעתיד לבוא יהי׳ כן מעמדם ומצבם של כל בנ״י, כפס״ד הרמב״ם בסיום וחותם ספרו ש„באותו הזמן . . לא יהי׳ עסק כל העולם (ועאכו״כ בנ״י) אלא לדעת את ה׳ בלבד, ולפיכך יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו׳״.

וענין זה מודגש גם בפרשת נזיר שבהמשך פרשת נשא:

בדיני נזירות מודגש הענין ד„אחכה לו בכל יום שיבוא״ ע״פ הלכה: „האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא בו . . אסור לעולם״[60], כיון שכל יום הוא בגדר „יום שבן דוד בא בו״, בלשון הוה, „הנה[61] זה (המלך המשיח) בא״[62].

ומזה מובן שגם הענין ד„תורה חדשה מאתי תצא״ („נשא את ראש״ בתכלית השלימות לאחרי הקדמת הפרישות מעניני העולם (נזירות) בתכלית השלימות) אינו בגדר עתיד („תצא״, בלשון עתיד), אלא בגדר הוה („תורה חדשה מאתי יוצאת״), ועד שברגע שלאח״ז נעשה כבר בגדר עבר („תורה חדשה מאתי יצאה״).

ט. וגם החידוש בעולם, „השמים ה־חדשים והארץ החדשה אשר אני עושה״ (שנעשה ע״י החידוש ד„תורה חדשה מאתי תצא״, „נשא את ראש״ בתכלית השלימות) — מרומז בפרשת נשא:

בהתחלת הפרשה מדובר אודות המנין דבני גרשון ובני מררי „לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה״*, „לעבוד ול־משא״[63], „עבודת משא״[64], נשיאת היריעות והקרשים כו׳ בעת המסעות במדבר[65]; ובסיום הפרשה מדובר אודות שלימות המשכן עצמו, „ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן גו׳״[66], ובהמשך לזה חנוכת המזבח, „זאת חנוכת המזבח ביום המשח אותו״[67], „זאת חנוכת המזבח אחרי המשח אותו״[68].

ויש לומר, שהשייכות דחנוכת המשכן ונשיאתו בעת המסעות במדבר לפרשת נשא, היא, ע״ד ובדוגמת נתינת התורה

---

59) הל׳ שמיטה ויובל בסופן.

60) רמב״ם הל׳ נזירות פ״ד הי״א (מעירובין מג, ב).

61) שה״ש ב, ח ובשהש״ר עה״פ.

62) להעיר מהשייכות דדוד מלכא משיחא לשמואל ש„נזיר עולם הי׳״ (רמב״ם שם פ״ג הט״ז) — עליו התפללה חנה בנבואתה „ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו״* (ש״א ב, יו״ד), דקאי על דוד מלכא משיחא** שנמשח ע״י שמואל (מפרשים עה״פ).

*) ולהעיר שבלקו״ת פרשתנו (כה, ב ואילך) ישנו ד״ה ה׳ יחתו מריביו וגו׳, ובו מבואר כל הפסוק עד „ויתן עוז למלכו גו׳״.

**) ובביאור הגר״א: „ויתן עוז למלכו זה משיח בן יוסף . . וירם קרן משיחו זה משיח בן דוד״.

63) ד, כד.

64) שם, מז.

65) ועד״ז בהמשך הפרשה ע״ד העגלות ש־הביאו נשיאי ישראל בחנוכת המשכן והמזבח, „קח מאתם גו׳ ונתתה אותם אל הלוים איש כפי עבודתו . . שתי העגלות . . לבני גרשון . . ארבע העגלות . . לבני מררי״, „שהי׳ משא בני גרשון קל משל מררי שהיו נושאים הקרשים והעמודים והאדנים״ (ז, ה־ח ובפרש״י).

66) ז, א.

67) שם, פד.

68) שם, פח.

במדבר דוקא[69], „ארץ גו' לא ישב אדם שם"[70], כדי שגם ה„מדבר", תחתון שאין תחתון למטה ממנו, יהי' משכן ומכון (דירה) לשבתו ית'[71], ועד"ז בנדו"ד, שהעילוי ד„נשא את ראש" (השלימות דתורה) נמשך וחודר בעולם, שזהו תוכן הענין דעשיית המשכן לאחרי ובהמשך למ"ת, כדי שהגילוי דמ"ת יומשך ויחדור בעולם[72].

וענין זה יהי' בתכלית השלימות לעתיד לבוא – בחנוכת ביהמ"ק השלישי, „מקדש[73] אדנ־י כוננו ידיך"[74], שאז יתגלה הענין ד„בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך"[75] (כמ"ש בסיום וחותם קריאת עשה"ד בזמן מ"ת) בכל העולם כולו („בכל מקום" כפשוטו), היינו, שהשלימות דביהמ"ק – ש„שם ניתן רשות לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאת כפים"[76], כמ"ש בפרשתנו[77] „ושמו את שמי", „יברכום בשם המפורש"[78] – תתגלה ותחדור בכל העולם כולו, כמ"ש[79] „ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד", „כשם שאני נכתב כך אני נקרא"[80], כיון שהעולם כולו יהי' דירה לו ית' (בדוגמת המשכן והמקדש)[81].

וכללות הענין דדירה לו ית' בתחתונים, שהעולם נעשה דירה לעצמותו, ע"י התגלות כח העצמות שמהוה מאין ליש – הו"ע ד„השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", שעיקר החידוש הוא בהתגלות ד„אני עושה" (כנ"ל ס"ה).

י. ויש להוסיף, שבפרשת נשא מרומזת גם דרך העבודה שעל ידה באים להחידוש ד„תורה חדשה מאתי תצא" (ועי"ז גם „השמים החדשים והארץ החדשה") בימות המשיח:

ובהקדם הידוע שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח, כמרומז בפסוק[82] „דרך כוכב מיעקב", שקאי על דוד מלכא משיחא[83], וקאי גם על כאו"א מישראל[84], כיון שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח[85] – בחי' היחידה, שהיא ניצוץ מבחי' היחידה הכללית, נשמתו של משיח צדקנו[86], ולכן, ע"י גילוי בחי' היחידה שבכאו"א מישראל מזרזים וממהרים ופועלים הגילוי דבחי' יחידה הכללית

69) עירובין נד, א. ועוד. וראה בארוכה לעיל ע' 535 ואילך.

70) ירמי' ב, ו.

71) ראה לקו"ת ריש פרשתנו: „שרש טעם נסיעתם במדבר עם המשכן וכליו הי' כדי להכניע כח יניקת החיצונים ששרש יניקתם הוא במדבר דוקא . . ע"י גילוי אלקות שהי' במשכן כשנשאו אותו במדבר ממילא נכנעו כו'". וראה לקמן הערה 81.

72) ראה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך. וש"נ.

73) בשלח טו, יז.

74) להעיר מהשייכות ד„(כוננו) ידיך", ג' ידות, לג' אופני העבודה דקהת גרשון ומררי (לקו"ת פרשתנו כא, ב ואילך), שהם כנגד ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח שעליהם העולם עומד.

75) יתרו כ, כא.

76) פרש"י עה"פ.

77) ו, כז.

78) פרש"י עה"פ.

79) זכרי' יד, ט.

80) ראה פסחים נ, א. וש"נ.

81) ועד"ז בנוגע לנשיאת המשכן בעת המסעות במדבר – כמבואר בלקו"ת שם ש„תועלת הכנעה זו היתה ענין הכנה לע"ל שיוכל להיות גילוי אלקות בעולם השפל שלנו, כמ"ש ונגלה כבוד ה' וגו' . . שיתגלה כבוד ה' שהוא בחי' גילוי עצמיות אלקות . . לא יסתיר שום הסתר כלל, ויהי' גילוי אלקות גם בעשי' עד שיראו כל בשר כו'".

82) בלק כד, יז.

83) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

84) ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו.

85) מאור עינים ס"פ פינחס. וראה לקו"ש ח"ב ע' 599. 692. ועוד.

86) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

בביאת משיח צדקנו, שאז יהי׳ הגילוי ד„תורה חדשה מאתי תצא", פנימיות התורה, בחי׳ היחידה שבתורה[87], ועי"ז גם „השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", גילוי בחי׳ היחידה בכל העולם כולו, „יחידו[88] של עולם"[89].

ויש לומר, שענין זה מרומז בהתחלת וסיום פרשת נשא:

בהתחלת פרשת נשא — בהמנין דבנ"י [„נשא את ראש בני גרשון גם הם גו׳", ששייך גם להמנין דכל בנ"י כפי שהם בדרגת שבט לוי, כפס"ד הרמב"ם „לא שבט לוי בלבד אלא כו׳ כל איש ואיש כו׳" (כנ"ל ס"ח)], כי, מנין בנ"י הוא מצד ההתקשרות העצמית עם הקב"ה („מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה"[90]) שהיא בשוה אצל כל בנ"י (שלכן הגדול במדריגה אינו נחשב יותר מא׳ והקטן במדריגה אינו נחשב פחות מא׳) — מצד עצם נשמתם, בחי׳ היחידה.

ובסיום פרשת נשא — בהתאחדותם של כל י"ב נשיאי ישראל (שכוללים את כל בנ"י) שהתנדבו ובאו כולם יחדיו לחנוכת המשכן והמזבח, וגם לאחרי שהקב"ה אמר „נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קרבנם גו׳"[91], „העלה עליהם הכתוב כאילו כולם הקריבו ביום ראשון וכאילו כולם הקריבו ביום אחרון"[92], שהתאחדות זו (לאמיתתה ובשלימותה) היא מצד עצם הנשמה, בחי׳ היחידה, שהיא אצל כל בנ"י בשוה.

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בהתחלת פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זה:

„בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות גו׳ וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא" — שאף שבנ"י נחלקים (בכללות) לז׳ סוגים, ז׳ מדרגות בעבודת ה׳, שבעת קני המנורה[93], מ"מ, מתאחדים כולם בהארתם „אל מול פני המנורה", ובהיותם „מקשה זהב" („מנורת זהב כולה"[94]), וכאמור, ההתאחדות האמיתית דכל בנ"י היא מצד עצם הנשמה, בחי׳ היחידה.

זאת ועוד:

בההמשך והסמיכות דפרשת המנורה לפרשת הנשיאים[95] מודגשת מעלת שבט לוי על כל י"ב השבטים, כפירוש רש"י „למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת

---

87) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות.

88) ראה תניא ספל"ג. ובכ"מ.

89) ויש לומר, שגם המשכת וגילוי בחי׳ היחידה בעולם מרומזת בשם „כוכב" (שמו של משיח, ושמו של כאו"א מישראל מצד ניצוץ משיח שבו) — כ"ו כ"ב, כ"ו הוא הגימטריא דשם הוי׳, מלשון מהוה (זח"ג רנז, סע"ב. ועוד), וכ"ב הם כ"ב אותיות התורה שעל ידם נעשית ההתהוות, כמ"ש (נחמי׳ ט, ו) „ואתה מחי׳ את כולם", „א"ת מחי׳ אלא מהוה, דהיינו יש מאין, ואתה הן בחי׳ האותיות מאל"ף ועד תי"ו, וה"א היא ה׳ מוצאות הפה מקור האותיות" (תניא שעהיוה"א פ"ב), שבזה מרומז המשכת וגילוי היחידה (בחי׳ „כוכב") בעולם (כ"ו כ"ב).

90) פרש"י ר"פ במדבר.

91) ז, יא.

92) במדב"ר פי"ד, יג (בסופו).

93) ראה לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

94) זכרי׳ ד, ב.

95) ומודגש במיוחד בהקריאה דימי חנוכה, שלאחרי שמסיימים „זאת חנוכת המזבח גו׳" ממשיכין וקורין גם „בהעלותך את הנרות גו׳ כן עשה את המנורה" (שו"ע או"ח ר"ס תרפד), ועד"ז באמירת פרשת הנשיאים בהתחלת חודש ניסן, ש„נוהגין מר"ח ואילך לקרות פרשת הנשיא שהקריב בו ביום, וביום י"ג פ׳ בהעלותך עד כן עשה את המנורה, שהוא כנגד שבט לוי" (שו"ע אדה"ז או"ח סתכ"ט סט"ו).

הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא הי' עמהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות", וביחד עם זה, כיון שבאים בהמשך ובסמיכות זל"ז מודגשת גם השייכות שביניהם[96]. והתיווך בזה — שמעלת שבט לוי נמשכת וחודרת אצל ואת כל בנ"י[97], כפס"ד הרמב"ם „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש . . כמו שזכה לכהנים ללוים".

וענין זה נעשה ע"י גילוי בחי' היחידה, כמרומז בסיום דברי הרמב"ם „הרי דוד ע"ה אומר[98] ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" — ש„גורל" קאי על עצם הנשמה[99], בחינת היחידה, בחינתו של דוד מלכא משיחא, אשר, ע"י התגלותה נעשה „כל איש ואיש" בדרגת (שבט לוי, לוי וכהן, ועד לדרגת) הקדושה דכהן גדול („ה"ז נתקדש קדש קדשים"[100]), בחי' היחידה שבישראל (בנפש), כמו קדש קדשים (בחי' היחידה ש)במקום.

ועפ"ז יש לבאר בעומק יותר הדגשת אחדותם של ישראל במתן-תורה, כמ"ש „בחודש השלישי גו' ביום הזה באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל", „ויחן" לשון יחיד, „כאיש אחד בלב אחד"[101], שלכן „אמר הקב"ה הרי השעה שאתן להם את תורתי"[102] — שהאחדות שמצד בחי' היחידה, קשורה במיוחד עם תורתו של משיח, פנימיות התורה, בחי' היחידה, שניתנה (בהעלם) במ"ת. ויש לומר, שענין זה מודגש יותר בשבת שלאחרי מ"ת, שאחדותם של ישראל שמצד בחי' היחידה שמודגשת בפרשת השבוע (כנ"ל בארוכה), היא, הכנה להתגלות תורתו של משיח שבהוספה ולאחרי הגילוי דמ"ת (שבת שלאחרי מ"ת), „תורה חדשה מאתי תצא"[103].

יא. ונוסף על הדגשת הענין ד„תורה חדשה מאתי תצא" בפרשת השבוע שקורין בשבת שלאחרי מ"ת — ה"ז מודגש גם בהתחלת פרקי אבות בשבת שלאחרי מ"ת:

בביאור תוכן הענין (האמירה והלימוד) ד„משה קיבל תורה מסיני" בשבת שלאחרי מ"ת, בהוספה על קבלת התורה בזמן מ"ת — יש לומר, שעיקר ההדגשה בזה היא על ההוספה והחידוש שבתורה ע"י מקבלי התורה, כמודגש בדיוק הלשון „משה קיבל . . ומסרה כו'", שנעשית תורתו של כאו"א ממקבלי התורה ע"י שלומדה ומחדש בה.

ועוד ועיקר — ההוספה והחידוש ע"י נותן התורה לעתיד לבוא, „תורה חדשה מאתי תצא", כמודגש (א) בהקדמה ל„משה קיבל תורה מסיני" במשנה „כל ישראל יש

---

96) ומודגש ביותר לעתיד לבוא — שיתוסף גם „שער לוי אחד" (יחזקאל מח, לא), „עתידה ארץ ישראל שתתחלק לי"ג שבטים" (ב"ב קכב, א). — ולהעיר שמספר י"ג (שרומז לי"ג מדה"ר שלמעלה מהשתלשלות) בגימטריא „אחד".

97) וי"ל שמרומז בלשון רש"י „שאתה (אהרן, נשיא שבט לוי) מדליק ומטיב את הנרות", ז' הנרות דכללות בנ"י.

98) תהלים טז, ה.

99) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. ושי"נ.

100) כמ"ש (דה"א כג, יג) „ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", והרי בהקדמה למ"ת נאמר לכל בנ"י „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", שפירושו „כהנים גדולים" (יתרו יט, ו ובבעה"ט).

101) יתרו יט, א-ב ובפרש"י. וראה מכילתא שם.

102) דא"ז פ' השלום. ועוד.

103) ודוגמתו במ"ת שבכל יום — אמירת „הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך" לאחרי מ"ת ביום זה בברכת התורה („נותן התורה" לשון הוה), כהכנה ל„תורה חדשה מאתי תצא", שכיון ש„אחכה לו בכל יום שיבוא", זמנה בכל יום.

להם חלק לעולם הבא"[104], דקאי על עולם התחי'[105], שמזה מובן שעיקר ההדגשה דמ"ת היא על התורה דלעתיד לבוא, „תורה חדשה מאתי תצא", (ב) והחתימה (לאחרי אמירת הפרק) במשנה „רצה הקב"ה לזכות את ישראל כו' שנאמר[106] ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר"[107], שעיקר ושלימות הלימוד ד„יגדיל תורה ויאדיר"[108], שאינו בשביל לידע את ה־מעשה אשר יעשון[109], אלא באופן ד„דרוש וקבל שכר"[110], הוא, ב„תורה חדשה מאתי תצא".

וכיון שלימוד התורה („משה קיבל תורה מסיני") הוא באופן ד„תורה חדשה מאתי תצא", ה"ז נמשך וחודר גם בעמידת וקיום העולם, „העולם עומד" ו„העולם קיים" — שניתוסף בזה החידוש ד„השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילוי בחי' היחידה — בחינתו של משיח שעל ידו נעשה החידוש דתורה ודשמים וארץ — מודגשת בהקדמה והחתימה לאמירת פרקי אבות: (א) „כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר[111] ועמך כולם צדי־קים וגו'" — ענין השוה בכל ישראל מצד עצם נשמתם, בחי' היחידה, (ב) „יגדיל תורה ויאדיר" — התאחדות ב' הקצוות דלימוד התורה ולומדי התורה, מהגדול שבגדולים שלימודו באופן ד„יגדיל תורה ויאדיר", „דרוש וקבל שכר", עד לקטן שבקטנים שלומד אצל מלמד תינוקות שיש טובים ממנו, ויכולים לפתוח בית ל־למד תינוקות בצדו כדי שהתינוקות יבואו אליו, משום „יגדיל תורה ויאדיר"[112].

יב. ויש להוסיף ולבאר השייכות דה־חידוש בתורה („תורה חדשה מֵאתי תצא") ובשמים וארץ („השמים החדשים והארץ החדשה") בשבת שלאחרי זמן מ"ת — גם מצד ענינו של יום השבת (שלאחרי מ"ת):

ענינו של יום השבת — ש„נקבע ב־לבבינו אמונת חידוש העולם כי ששת ימים עשה ה' וכו'"[113], ע"י המנוחה וה־שביתה מעניני העולם, וההתעסקות בעניני קדושה, ובפרט בלימוד התורה, ששייך במיוחד ליום השבת, „דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"[114]. ויש לומר, שע"י ה־התחדשות דתורה ביום השבת, נעשית גם התחדשות העולם, כמאמר „אסתכל ב־אורייתא וברא עלמא".

וע"פ הידוע שיום השבת קשור עם הגאולה, כמודגש בשירו של יום, „מזמור שיר ליום השבת"[115], „מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[116], וכמ"ש בברכת המזון דיום השבת „הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ובפרט ביום השבת לאחרי חצות, זמן המנחה, „רעוא דרעוין"[117], „בחי' פנימיות הרצון ופנימיות

---

104) סנהדרין ר"פ חלק.

105) רע"ב (ועוד) סנהדרין שם.

106) ישעי' מב, כא.

107) מכות כג, ריש ע"ב — במשנה.

108) ראה חולין סו, ב.

109) דאף שגם בימות המשיח יצטרכו לידע את המעשה אשר יעשון, יהיו כל דיני התורה „גלויים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה, וא"צ לעסוק בהם" (אגה"ק סו"ס כו), ועאכו"כ בעולם התחי' („עולם הבא") שמצוות בטלות לע"ל (נדה סא, ב. אגה"ק שם).

110) סוטה מד, א. וש"נ.

111) ישעי' ס, כא.

112) רמב"ם הל' ת"ת ספ"ב.

113) חינוך מצוה לא.

114) כנ"ל הערה 1.

115) תהלים צב, א.

116) תמיד בסופה.

117) זח"ב פח, ב.

התענוג", „עצמות התענוג ממש"[118], וסעודה שלישית[119], „נחלה בלי מצרים . . כיעקב שכתוב בו[120] ופרצת גו'"[121], שקשור עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („כיעקב שקראו בית")[122] — יש לומר, שההתחדשות דתורה ודהעולם ביום השבת קשורה עם החידוש בתורה ובעולם לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים — „תורה חדשה מאתי תצא" ו„השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"[123].

וענין זה מודגש ביותר ביום השבת שלאחרי מ"ת — דכיון שבזמן מ"ת שבשבוע זה[124] היתה כבר ההתחדשות דתורה ודהעולם, עכצ"ל, שביום השבת מודגשת בעיקר ה(הכנה ל)החידוש דלעתיד לבוא, „תורה חדשה מאתי תצא" ו„השמים החדשים והארץ החדשה".

וגם אחדותם של ישראל שמצד גילוי בחי' היחידה — בחינתו של משיח שעל ידו נעשה החידוש דתורה ודשמים וארץ — מודגשת ביום השבת, שבו צריכים „להקהיל קהלות . . להכנס בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמוד בהם תורה לרבים"[125], ובהדגשה יתירה בהקהלת קהלות בזמן המנחה, „רעוא דרעוין", בחי' פנימיות ועצמות התענוג, ודוגמתו בנפש — בחי' היחידה, שלמעלה מההתחלקות דכחות הנפש, הן כוחות פנימיים והן כחות מקיפים, ולכן מאחדת נמשכת וחודרת בכולם, עד לבחי' העקב שברגל[126], ועל ידה נעשית גם האחדות עם רבים מישראל[127] („להקהיל קהלות"), עד לשלימות האחדות דכל בנ"י — „ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"[128], „עוד אקבץ עליו לנקבציו"[129], ובאופן שנעשים „קהל גדול"[130], וכולם יחד נכנסים לבית־הכנסת ובית־מדרש העיקרי — ביהמ"ק השלישי (ש„בית תפלה יקרא לכל העמים"[131], ו„מציון תצא תורה"[132]), ללמוד ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא".

יג. ובכל זה ניתוסף עילוי מיוחד והדגשה מיוחדת בשבת שלאחרי מ"ת, שבת פרשת נשא, בשנה זו:

---

118) המשך תרס"ו ע' תקמה.

119) התוועדות הב' (המו"ל).

120) ויצא כח, יד.

121) שבת קיח, סע"א ואילך. וראה זהר שם שענין זה שייך (בעיקר) לסעודה שלישית.

122) פסחים פח, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 231. וש"נ.

123) „מאתי" דייקא, „אני" דייקא — כמודגש במיוחד ב„רעוא דרעוין", „בחי' עצמות התענוג ממש . . והיינו בחי' עצמות א"ס שלמעלה גם מבחי' סובב"ע" (המשך תרס"ו שם).

124) משא"כ בנוגע להתחדשות דכל שבת ביחס להתחדשות דהשבת שלפניו — שבכל שבוע חוזרים ונשנים כל הענינים דשי"ב, שלכן אומרים בכל שבוע „היום יום ראשון בשבת", יום שני וכו' עד יום השבת, אף שכבר עברו רבבות ימים משי"ב (ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ).

125) שו"ע אדה"ז או"ח סר"צ ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

126) ועד לעקב שברגל כפשוטו — „שמועה טובה תדשן עצם" (משלי טו, ל), כדאיתא בגמרא (גטין נו, ב) ע"ד התרחבות העצם שברגל מצד התענוג.

127) וע"ד מ"ש (תהלים נה, יט) „פדה בשלום נפשי גו' כי ברבים היו עמדי" [כידוע שעיקרו ושלימותו יהי' בביאת המשיח (ראה שער התפלה לאדהאמ"צ נו, א)] — שהפדי' בשלום דכאו"א מישראל בעבודתו הפרטית („נפשי" דייקא) היא מצד בחי' היחידה שבנפש (שם נה, ג), וקשור גם עם הרבים, „כי ברבים היו עמדי".

128) ישעי' כז, יב.

129) שם נו, ח.

130) ירמי' לא, ז.

131) ישעי' נו, ז.

132) שם ב, ג. — וראה מצו"ד שם נא, ד, ש„תורה (חדשה) מאתי תצא" הו"ע „מציון תצא תורה".

ובהקדים המדובר כמ"פ שע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות אחרית הימים (נוסף על ההודעה הכללית בזמן הגמרא ש"כלו כל הקיצין"[133]), דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה, כפי שהעיד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו — בקשר ובשייכות ל־הכרזתו הידועה "לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"[134] — שבימיו (לפני עשרות שנים) סיימו כל עניני העבודה, וצריכים רק "לצחצח הכפתורים"[135] ולעמוד הכן לקבלת פני משיח צדקנו[136], ועאכו"כ לאחרי ריבוי העבודה דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה מאז ועד עתה, כולל ובמיוחד השלימות דארבעים שנה (לאחרי הסתלקותו) ש"קאי איניש אדעתי' דרבי'"[137], "לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"[138] — בודאי ובודאי שסיי־מו גם "לצחצח הכפתורים", ועומדים הכן לקבלת פני משיח צדקנו.

וענין זה מודגש ביותר וביותר בשנה זו — שנת התנש"א, שסימנה מרומז בפסוק[139] "תנשא מלכותו" (דקאי על דוד ושלמה[140], שמלך המשיח הוא מזרעם[141]) בכל העולם כולו, והר"ת שלה "הי' תהי' שנת אראנו נפלאות", "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[142] — מתחיל מה"נפלאות" שכבר ראו (נוסף על אלה שיראו בעתיד, "אראנו") בפועל ובגלוי לעיני כל העמים בשנה זו, שבהם נתקיימו דברי הילקוט שמעוני[143]: "שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכיות אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס כו' מלך ערבי כו', ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו, כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם . . הגיע זמן גאולתכם", ומאז (ובפרט בחודש ניסן, חודש הגאולה) עומדים כבר "בשעה שמלך המשיח בא ("הנה זה בא") . . ומשמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם".

ובפרט בעמדנו בזמן מ"ת וימי התש־לומין שלו, כדאיתא בספרים[144] בהרמז במארז"ל[145] "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם", ש"עצרת . . הוא הזמן המוכשר לעת רצון להתפלל לקרב קץ הגאולה . . דבעינן לשון אם תבעיון בעו, והוא לשון תפלה ובקשה, נמי לכם גימטריא[146] קץ, היינו, שאז זמן המוכשר להתפלל שיתקרב קץ הגאולה", "קץ הימים" ו"קץ הימין"[147], ובעמדנו בשבת שלאחרי ה"קץ" דעצרת, שבת פרשת נשא, "נשא" (ר"ת שנת אראנו נפלאות) שב"תנשא" — ה"ז הזמן הכי מוכשר להחידוש ד"תורה חדשה מאתי תצא", ו"השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה" — לא רק בלשון עתיד, אלא בלשון הוה, ועד שברגע שלאח"ז נעשה כבר בלשון עבר, כיון ש"הנה זה בא", וכבר בא.

133) סנהדרין צז, ב.

134) "קול קורא" בהקריאה והקדושה דשנת תש"א־ג (אג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך). ועוד.

135) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

136) ראה "היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

137) ע"ז ה, ריש ע"ב.

138) תבוא כט, ג.

139) בלק כד, ז.

140) פרש"י עה"פ.

141) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד הי"ב. אגרת תימן.

142) מיכה ז, טו.

143) ישעי' רמז תצט.

144) ספר מאמר מרדכי עמ"ס פסחים להרה"צ כו' הר"ר מרדכי מנדבורנא (סיגעט, תר"ס).

145) פסחים סח, ב.

146) א' מאופני הלימוד בתורה, כפי שמצינו בדין נזירות שבפרשתנו ש"סתם נזירות ל' יום . . אמר קרא קדוש יהי', יהי' בגימטריא תלתין הוי" (נזיר ה, א).

147) ראה אוה"ת ר"פ מקץ. ושי"נ.

[והדגשה יתירה בענין זה – בעריכת התוועדות[148] מיוחדת (שלא ע"ד הרגיל) דכו"כ מישראל בזמן „רעוא דרעוין", השייך ביותר לגאולה האמיתית והשלימה[149] (כנ"ל סי"ב), ובאופן של סעודה ממש, ובברכת המזון[150] (אפילו על אכילה שאין בה שיעור שביעה[151]) על „כוס של ברכה"[152], שקשור עם הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפי שמצינו בגמרא[153] בנוגע לכוס של ברכה בסיום הסעודה דלעתיד לבוא[154]: „נותנין[155] לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך, ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר[156] כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא", „כסא[157] דדוד לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק, שנאמר[158] כוסי רוי', בגימטריא הכי הוי"[159].

148) כידוע ה„פתקא אשר משמי שמיא נחיתא" בגודל מעלתה של התוועדות חסידית, שבכחה לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל שרם של ישראל (אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' תיג).

149) ולהעיר מהשייכות למזמור צדי"ק בתהלים (המזמור דשנה זו), שסיומו וחותמו „ויהי נועם גו' ומעשה ידינו כוננהו" (שתוכנו השראת השכינה במשכן, ועד לתכלית השלימות שבזה בביהמ"ק השלישי) – ש„נועם" הו"ע התענוג (רעוא דרעוין), שאין למעלה ממנו, ונמשך וחודר עד למטה ב„מעשה ידינו".

150) לאחרי הקדמת ניגוני רבותינו נשיאינו (נשיאי תורת החסידות שעל ידי הפצתה חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא) – הבעש"ט, המגיד, אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח־צדק*, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר מהורש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו** – תשעה*** ניגונים שבהם מסיימים קץ הגלות, ובאים לניגון העשירי, שירה העשירית דמלך המשיח.

151) שעז"נ בברכת כהנים שבפרשתנו (ו, כו) „ישא ה' פניו אליך", „וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה" (ברכות כ, ב. וראה לקו"ת פרשתנו כו, סע"א ואילך).

*) שב' שמותיו – „צמח" ו„צדק" (בגימטריא מנחם מענדל) הם שמותיו של המלך המשיח.

**) שב' שמותיו – „יוסף" ו„יצחק" – קשורים עם הגאולה.

***) ששת הניגונים של נשיאי חב"ד, מאדמו"ר הזקן עד אדמו"ר מהוריי"צ, וניגון שלש תנועות (דהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן) שנחשב לג' ניגונים (המו"ל).

152) להעיר, ש„יש אומרים שברהמ"ז טעונה כוס אפילו ביחיד"* (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס קפב), ועאכו"כ בשלשה שמזמנים יחד, ועאכו"כ בעשרה (ומעשרה ולמעלה אפילו אלף או ריבוא) שמזכירים השם („נברך אלקינו") בברכת הזימון (שם סקצ"ב ס"ג).

153) ובפרט ע"פ מ"ש בזהר (ח"ב קצ', רע"א) „אע"ג דנשים וקטנים פטורין מן המצוות בכוס דברכה הכל חייבין, ובלבד דינדעון למאן מברכין, ודא היא ונהרו אליו כל הגוים" – כמ"ש לפנ"ז (קפט, סע"ב) שהפסוק (ישעי' ב, ב) „והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים" קאי על כוס של ברכה (וראה לקוטי לוי"צ לזח"ב ע' קלו ואילך).

154) ומעין ודוגמא לזה בזמן הזה – סעודה שלישית דשבת (ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ).

155) פסחים קיט, ב.

156) תהלים קטז, יג.

157) יומא עו, א.

158) תהלים כג, ה.

159) ובהמשך לזה (לאחרי תפלת ערבית, הבדלה וחלוקת כוס של ברכה) – קידוש לבנה, „שהם עתידים להתחדש כמותה" (סנהדרין מב, א) בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא: וסעודת מלוה מלכה – „סעודתא דדוד מלכא משיחא" (סידור האריז"ל במקומו. ועוד).

*) „אבל מנהג העולם שלא לברך על הכוס כלל ביחיד, ונכון מנהג זה ע"ד הקבלה" (שם).

*) אולי י"ל אותיות „קץ" – „באחרית הימים".

יד. והמעשה הוא העיקר[160]:

כיון שיום השבת שלאחרי זמן מ"ת, פרשת נשא, דשנת אראנו נפלאות, הוא הזמן הכי מוכשר ומסוגל להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא" — מובן שה־הוראה למעשה לפועל שהזמן גרמא היא בהכנה (**מעין ודוגמא ומביאה בפועל ממש) לקיום היעוד "תורה חדשה מאתי תצא".**

ובפשטות — התחדשות והוספה בלי־מוד התורה מתוך חיות ותענוג עד שמחדש חידושים בתורה, הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע להפעולה על הזולת, "העמידו תלמידים הרבה", כידוע ש"כל איש ישר־אל יכול לגלות תעלומות חכמה ולחדש שכל חדש בתורה, הן באגדות הן בנגלה הן בנסתר, כפי בחי' שרש נשמתו, ומחוייב בדבר"[163]**, כולל ובמיוחד — התחדשות והוספה בלימוד והפצת פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות, מעין ודוגמא ו"טעימה" מתורתו של משיח ("טועמי' חיים זכו"[161]), שלכן ע"ז מזרזים וממהרים ופועלים ביאת דוד מלכא משיחא**[162].

וכדאי ונכון ביותר שכאו"א יקבל על עצמו שנוסף על אמירת פרקי אבות ("מילי דחסידותא"[163]) בכל שבת משבתות הקיץ, יוסיף וילמד בעיון משנה אחת (לכל הפחות) עם הפירושים דמפרשי המשנה, כל חד לפום שיעורא דילי'.

טו. ויה"ר שמהדיבור וקבלת החלטה טובה בהנ"ל נבוא תיכף ומיד להתגלות ד"תורה חדשה מאתי תצא", בגאולה ה־אמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,

ו"משה (ש"קיבל תורה מסיני") ואהרן (שידליק המנורה בביהמ"ק) עמהם"[164]**, והבעש"ט וכל רבותינו נשיאינו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר עמהם, ביחד עם כל צדיקי ונשיאי ישראל וכל בנ"י ("ועמך כולם צדיקים") בדורות שלפנ"ז, ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"**[165]**, ביחד עם כל בנ"י שב־דורנו זה, נשמות בגופים ללא הפסק בינתיים,**

וכולם יחדיו שומעים ה"תורה חדשה (ש)מאתי תצא", בארצנו הקדושה, בירו־שלים עיר הקודש, בהר הקודש, בבית המקדש ובקדש הקדשים — "מעל הכפורת אשר על ארון העדות מבין שני ה־כרובים"[166].

ועוד והוא העיקר — תיכף ומיד, "מיד" ר"ת משה ישראל (הבעש"ט, **שכשיפוצו מעינותיו חוצה קא אתי מר)** דוד **מלכא משיחא, וכפשוטו ממש, באופן של ממשות, למטה מעשרה טפחים, ממש ממש.**

---

160) אבות פ"א מי"ז (בגימט' טוב) — שלומדים בשבת זה.

161) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. וש"נ.

162) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחילתו.

163) ראה ב"ק ל, א.

164) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד — פסחים קיד, סע"ב.

165) ישעי' כו, יט.

166) סיום וחותם פרשתנו.

משיחות ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א

א. אין פרשת בהעלותך איז דאָ אַ חידוש לגבי אַלע אַנדערע פרשיות התורה:

די גמרא זאָגט[1], אַז פרשת „ויהי בנסוע הארון" (בפ' בהעלותך[2]) „ספר חשוב הוא בפני עצמו", ועפ"ז קומט אויס (ווי די גמרא דאָרט ברענגט די דרשה אויפן פסוק[3] „חצבה עמודי' שבעה") אַז עס זיינען פאַראַן „שבעה ספרי תורה"[4], ווייל „פרשה זו (ויהי בנסוע הארון) ספר לעצמו, נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר לעצמו . . נמצא ספר וידבר (במדבר) נחלק לג' ספרים"[5], במילא זיינען דאָ „שבעה ספרי תורה" (די פיר ספרים – בראשית שמות ויקרא דברים, און ספר במדבר וועלכער טיילט זיך אין ג' ספרים). עפ"ז – איז דער חידוש אין פ' בהעלותך, אַז די פרשה איז אין זיך כולל „ג' ספרים" (דער חלק הפרשה פאַר פ' ויהי בנסוע הארון, פ' ויהי בנסוע הארון, און דער חלק הפרשה שלאחרי זה).

אין דעם זיינען פאַראַן כמה ענינים וואָס מ'דאַרף פאַרשטיין:

(א) אַ דבר תמוה: לויט דער חלוקה פון „שבעה ספרי תורה", קומט אויס אַז דער זעקסטער ספר (דער דריטער ספר אין ספר במדבר, נאָך פ' ויהי בנסוע הארון) הויבט זיך אָן מיט „ויהי העם כמתאוננים"[6] – אַן ענין בלתי רצוי וועלכער האָט געבראַכט אומגעוואונטשענע תוצאות („ותבער בם אש גו'"[6]), און דערנאָך – בהמשך הענין וועגן חטא מרים[7], און דערנאָך (אָבער בפרשה שלאחרי זו[8]) וועגן חטא המרגלים וכו'!

דער חידוש בזה זעט מען אויך אין דעם – וואָס אַלע ספרים האָבן אַ נאָמען, גענומען פון דעם ערשטן וואָרט (אָדער ערשטע ווערטער) פון דעם ספר: בראשית (דער ערשטער וואָרט פון ספר), שמות (דער צווייטער וואָרט), ויקרא (דער ערשטער וואָרט), במדבר (פון דעם ערשטן פסוק אין ספר), דברים (דער צווייטער וואָרט), און אויך דער צווייטער ספר אין במדבר ווערט אָנגערופן בשם „ויהי בנסוע הארון"; משא"כ דער ספר שלישי (בספר במדבר) – געפינט מען ניט ער זאָל אָנגערופן ווערן בשם (ספר „ויהי העם כמתאוננים" וכיו"ב).

ועוד ואדרבה: די ערשטע ווערטער פון דעם ספר רעדן וועגן אַן ענין בלתי רצוי. און ביז אַז יעדער וואָרט פאַר זיך באַווייזט אויף אַן ענין לא טוב: „ויהי" – „כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער"[9], „העם" – „אין העם אלא רשעים"[10],

---

1) שבת קטז, ריש ע"א. וראה גם מס' סופרים רפ"ו. ספרי פרשתנו עה"פ. ב"ר פס"ד, ח. ויק"ר פי"א, ג. פרש"י משלי ט, א.

2) י, לה־לו.

3) משלי שם.

4) ראה גם זח"ג רנד, א: ואינון חמשה חומשי תורה ואי תימא שית אינון אלא שבע אינון.

5) פרש"י שבת שם. וראה גם ב"ר וויק"ר שם.

6) פרשתנו יא, א.

7) שם יב, א ואילך.

8) ר"פ שלח (יג, א ואילך).

9) מגילה י, ב. – וגם לפי מסקנת הגמ' שם, מובן לכאורה ש„ויהי" הנאמר בנדו"ד הוא לשון צער.

10) ספרי ופרש"י עה"פ.

„כמתאוננים" — בפשטות אַז ענין לא טוב (וכן בהמשך הכתוב: „(כמתאוננים) רע באזני ה'").

ולהעיר — זהו היפך הוראת התורה[11] „חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה".

(ב) בכלל טיילט זיך די תורה אויף חמשה חומשי תורה, חמשה ספרים. וואָס איז דער אונטערשייד און אויפטו פון שבעה ספרי התורה.

(ג) וויבאַלד אַז די חלוקה פון ספר במדבר אין ג' ספרים — וואָס אַלס תוצאה דערפון טיילט זיך כל התורה אויף ז' ספרים — איז אין פ' בהעלותך דוקא, דאַרף מען זאָגן אַז ס'איז דאָ צווישן זיי אַ (תוכן'דיקער) שייכות.

בפשטות איז די שייכות ביניהם פאַר־שטאַנדיק פון דעם וואָס די מנורה — „בהעלותך את הנרות"[12] — איז פאַרבונדן מיט דעם ענין התורה (תורה אור[13]): וכשם ווי „בהעלותך את הנרות" באַשטייט פון „שבעת הנרות"[12], אַזוי טיילט זיך אויך תורה אויף „שבעה ספרי תורה"[14] (כנגד השבעה נרות)[15]. וואָס איז די שייכות בתוכן הענינים, און ווי שטימט דאָס מיט דער חלוקה פון חמשה חומשי תורה.

ב. וועט מען עס פאַרשטיין לויט דעם ביאור אין דעם תוכן און הוראה פון „בהעלותך את הנרות" בכלל.

כידוע אַז אַלע עניני התורה (תורה מלשון הוראה[16]) זיינען אַ הוראה פאַר אַ אידן אין זיין עבודה. ובפרט די ענינים פאַרבונדן מיט דער עבודה אין משכן — וועלכע שפּיגלען זיך אָפּ אין דער עבודה פון יעדער איד, כמ"ש[17] „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", „בתוך כל אחד ואחד מישראל"[18], ובפרט הדלקת המנורה („בהעלותך את הנרות") אין משכן, וועלכע דריקט אויס דעם כללות'דיקן אינהאַלט פון דער עבודה פון אַ אידן צו דינען דעם אויבערשטן (כדלקמן).

ובהקדמה: אע"פ וואָס אין בהעלותך — אַזוי ווי אין אַלע עניני התורה — זיינען פאַראַן אַ ריבוי פירושים (ששים ריבוא פירושים[19] ע"ד הפשט, הרמז, הדרוש ו־הסודי[20]), קומט לכל לראש דער פירוש הפשוט ע"ד הפשט (אין מקרא יוצא מידי

11) משנה ברכות נד, א.

12) ריש פרשתנו (ח, ב).

13) משלי ו, כג.

14) וכשם שכל שבעת הנרות הם חלק ממנורה אחת, „מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא" (פרשתנו שם, ד), כמו"כ כל חלקי התורה (ז' ספרי תורה) הם „מפי הגבורה והכל תורת ה' תמימה טהורה וקדושה אמת כו'", „ואין הפרש בין . . ותמנע היתה פילגש (וישלח לו, יב) ובין אנכי ה' אלקיך (יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו) כו'" (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הח'. וראה סנהדרין צט, ב).

15) ראה ד"ה בהעלותך — באוה"ת פרשתנו (ע' שכב). תרל"ד (ע' רלז). תרע"ח (ע' שמג). וראה גם אוה"ת לך תרפג, א. חנוכה תתקלא, א.

16) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

17) תרומה כה, ח.

18) ראה ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני פסוקים — סט, ב). אלשיך עה"פ קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן). של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת פרשתנו לד, ד. ועוד.

19) שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוה"ק (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף שער מרז"ל (פז, ב).

20) ועפ"י המבואר בכתהאריז"ל שם ששים ריבוא פירושי התורה הם כנגד הששים ריבוא נשמות ישראל, יש לומר, שכל אחד מהששים ריבוא פירושים כולל ששים ריבוא פירושים פרטיים, כמו שהוא בנשמות ישראל, שכל א' מהששים ריבוא נשמות כוללת ששים ריבוא ניצוצות (תניא פל"ז — מח, א).

פשוטו[21]), וואָס איז שייך צו יעדער איד און אַלע אידן, האנשים הנשים והטף.

ולהעיר – דאָס איז ענינו פון פירוש רש"י – „אני[22] לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"[23], פאַרשטאַנדיק אפילו פאַר אַ בן חמש (וויבאַלד ער איז שייך און לערנט) למקרא.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק, אַז די (תורה מלשון) הוראה פון „בהעלותך את הנרות" פאַר יעדער איד דאַרף מען (לכל לראש) אַרויסנעמען פון דעם פירוש ה־פשוט אין פרש"י על הפסוק, וואָס יעדער איד קען אים פאַרשטיין, ובמילא איז מובן אַז אויך די הוראה דערפון איז שייך צו יעדער איד, האנשים הנשים והטף, אויך בתחלת עבודתו (נאָך איידער ער דער־גרייכט צו העכערע דרגות אין זיין לימוד ועבודה).

ג. אויף „בהעלותך" איז רש"י מפרש: „על שם שהלהב עולה כתוב בהדלקתן לשון עלי', שצריך להדליק עד שתהא[24] שלהבת עולה מאלי'".

דער ביאור ההוראה אין דעם:

„בהעלותך את הנרות" בכלל באַדייט די כללות'דיקע עבודה פון אַ אידן ל־שמש את קונו[25]: די[26] עבודה פון „אָנ־צינדן" דעם „נר ה' נשמת אדם"[27] מיט דער ליכט פון „נר מצוה ותורה אור"[27*], און דורך דעם זאָל זי אויפלייכטן מיט איר ליכטיקייט, און באַלייכטן זיין גאַנצע מציאות, זיין גוף און חלקו בעולם – „כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו„בכל דרכיך דעהו"[28], און אויך באַלייכטן די מענטשן אַרום, ביז – באַלייכטן די גאַנצע וועלט (ממנה אורה יוצאה לכל העולם[29]) – מיט „נר מצוה ותורה אור", און אַזאַ ליכטיקייט וועלכע פאַרבינדט – מצוה מלשון צוותא וחיבור[30] – די גשמיות'דיקע וועלט מיט (כביכול) דעם אויבערשטן, אַזוי אַז די וועלט ווערט – בלשון הידוע[31] – אַ דירה לו יתברך בתחתונים, אַ „לייכטנדיקע מנורה" וועלכע ברענט און לייכט מיט ג־טלעכע ליכטיקייט.

און דער אופן ווי מ'דאַרף אויספירן די עבודה – איז, ווי רש"י איז מפרש: „צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי'":

אע"פ וואָס הדלקת והעלאת הנרות קומט דורך דעם אידן המדליק הנרות, באַשטייט די מצוה אין דעם אַז דער נר ווערט אָנגעצונדן אין אַן אופן אַז דערנאָך לייכט דאָס פון זיך אַליין, דער פלאַם פייער גייט אויף „מאלי'", און דאַרף ניט אָנקומען צו הפעולה והסיוע פון דעם מדליק הנרות.

אַזוי אויך אין עבודת השם: כאָטש אַז

---

21) שבת סג, א. וש"נ.

22) פרש"י בראשית ג, ח. ג, כד. ועוד.

23) ובפרט ע"פ דיוק לשון רש"י „לא . . אלא" – דלשון זה מורה שהוא ענין לעיכובא (ראה תוד"ה מתני' – מנחות פג, סע"ב).

24) שבת כא, סע"א (נעתק לקמן הערה 39). רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הט"ו.

25) ע"פ ל' חז"ל – משנה ובריייתא סוף קידושין.

26) בהבא להלן, ראה לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג ואילך). ובכ"מ. וראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ח (סה"ש ח"ב ע' 482). תשמ"ט (סה"ש ח"ב ע' 523 ואילך). תש"נ (סה"ש ח"ב ע' 5־504).

27) משלי כ, כז.

28) אבות פ"ב מי"ב (שלומדים בשבת זה). משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א. שו"ע אדה"ז שם סקנ"ו ס"ב.

29) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. רש"י כת"י מנחות פו, ב (ד"ה ואטומים).

30) לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55.

31) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו.

דער אויבערשטער גיט כחות אַ אידן צו טאָן זיין עבודה („הקב"ה עוזרו"[32]) אין „נר מצוה ותורה ואור" [נוסף אויף דעם וואָס ער האָט געמאַכט און „אָנגעצונדן" דעם „נר ה' נשמת אדם", און איר אַראָפּגעשיקט למטה], און אַזוי אויך באַקומט אַ איד כחות פון אהרן הכהן (רועה ישראל) וועלכער צינדט אָן דעם „נר ה'" למטה, און אויך כחות פון זיינע עלטערן און מחנכים, און פון אַנדערע מענטשן אַרום אים (ובלשון הכתוב[33] — „איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק") — פונדעסטוועגן, באַשטייט שלימות ואמיתית העבודה אין דעם, אַז (לאחרי וואָס ער ווערט „אָנגעצונדן" דורך אַנדערע) ווערט ער אַ „שלהבת עולה מאלי'", ד.ה. אַז די „נר מצוה ותורה אור" נעמט אים אויף אַזויפיל דורך, אַז דאָס לייכט פון אים — פון זיין מציאות (אַלס נשמה בגוף) — אַליין („מאלי'"), אַזוי אַז ער דאַרף ניט אָנקומען צו פעולת המשפיע (דעם „מדליק הנר"), זייענדיק אַ „שלהבת עולה מאלי'".

ד. ובפרטיות לשון רש"י — „שלהבת עולה מאלי'":

„שלהבת": איידער די ליכט ווערט אָנגעצונדן האָט מען אַ נר, אַ כלי, שמן און אַ פתילה[34], אָבער דאָס לייכט ניט. די עבודה פון אַ אידן באַשטייט אין דעם אַז ער צינדט אָן דעם נר, באופן אַז עס ווערט אַ שלהבת, אַ לייכטנדיקער נר, וואָס שיינט און באַלייכט דעם אַרום. און ניט בלויז אַ נר קטן, נאָר אַ שלהבת — אַ פלאַם פייער.

„עולה": זיין עבודה פון לייכטן ווי אַ „שלהבת" מיט „נר מצוה ותורה אור" דאַרף זיין אין אַן אופן, אַז ער בלייבט ניט שטיין אויף אַן אָרט, נאָר זיין לייכטן איז מיט אַ שטענדיקע תנועה פון הליכה ועלי' („מעלין בקודש"[35]): נוסף אויף דעם וואָס ביי אים איז דאָ די מעלה פון הליכה בכלל (וואָס איז למעלה פון עמידה (אפילו פון עמידה בתוקף), ובלשון ההפטורה[36]: „מהלכים בין העומדים"[37]), איז זיין הליכה אין אַן אופן פון „עולה": עס קען זיין אַ הליכה באורך ורוחב, ד.ה. הליכה אין דעם זעלבן „שטח" און סוג עבודה, נאָר באופן פון התפשטות לאורך ורוחב; „עולה" איז דער טייטש, אַז ער שטייגט העכער פון דעם שטח און דרגא וואו ער איז געווען ביז דעמולט [ווי דאָס איז ביי אַ שלהבת בפשטות[38]] — אַ העכערער סוג עבודה.

און די „שלהבת עולה" איז — „מאלי'": דאָס ווערט זיין אייגענע טבע און מציאות, פון זיך אַליין לייכט ער.

וואָס דערצו דאַרפן זיין די אַלע תנאים בכדי אַז דער נר זאָל זיין אַ כלי מוכשר צו זיין אַ נר דולק מאליו, דורך האָבן אַ

32) סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פי"ג (יח, א).

33) ישעי' מא, ו.

34) ראה לקו"ת פרשתנו לג, ג.

35) ברכות כח, א. וש"נ.

36) זכרי' ג, ז.

37) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת שלח לח, ד. שה"ש כ, ב. ובכ"מ.

38) ראה תניא רפי"ט, בביאור הכתוב „נר ה' נשמת אדם", „שישראל הקרוים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו [„מאלי'"] מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה היסוד האש הכללי שתחת גלגל הירח כו'". וראה ד"ה כבוד מלכותך תרס"א (ע' קעו), שטבע העלי' שבאור הוא לא (כדבר נוסף עליו) מפני שמרגיש את מעלת מקורו, אלא מפני ביטולו והעדר מציאותו (וראה לקו"ש ח"ו ע' 112). ועפ"ז מובן מ"ש בהערה 40 (ולקמן בפנים), ש„עולה מאלי'" הוא העלי' למעלה מטבעו.

פתילה ושמן וואָס איז גרייט („בטל") אויף צו מקבל זיין די ליכט [כמבואר בפרטיות אין משנה וגמרא אין דעם פרק וסוגיא פון „במה מדליקין ובמה אין מדליקין"[39]], ועד"ז אין עבודת השם — הכשרת וביטול האדם ער זאָל קענען אויפנעמען און אַנהאַלטען דעם אור פון „נר מצוה ותורה אור", באופן אַז ער זאָל ווערן אַ ברענענדיקען „שלהבת . . מאלי'", און באופן של עלי'[40].

ה. און די עבודה — באופן פון „שלהבת עולה מאלי'" — דאַרף זיין סיי בנוגע צו זיך אַליין, סיי בנוגע צו דער עבודה מיט אַנדערע, און סיי בנוגע צו דער עבודה אין עולם (כדלקמן ס"ה).

בנוגע צו דער אייגענער עבודה:

הגם אַז די עבודה ב„נר מצוה ותורה אור" פון אַ אידן הויבט זיך אָן און דאָס קומט בכח פון דעם אויבערשטן און פון זיינע עלטערן די צוויי שותפים בהולדתו (און מחנכים) — דאַרף דאָס אים אינגאַנצן דורכנעמען, אַזוי אַז ער ווערט אַ „שלהבת עולה מאלי'".

ווי דאָס איז אין „תורה אור": לאחרי וואָס בתחלת לימוד התורה איז אַ איד אַ מקבל פון תורה און פון זיין מלמד און רב ― וועלכער לערנט מיט אים תורה — דאַרף ער דערנאָך האָרעווען אין פאַרשטיין תורה מיט זיין אייגענער הבנה והשגה, ביז אַז דאָס זאָל נחקק ווערן בזכרונו ובשכלו, ביז אין אַן אופן אַז די תורה ווערט מיט אים פאַראייניקט (און ער דאַרף מער ניט אָנקומען צו זיין רב), ביז אַז „נקראת על שמו"[41] דערפאַר וואָס „תורה דילי' היא"[42] („מאלי'"), ביז אַז אדרבה — ער ווערט אַ מחדש און משפיע אין תורה, באופן פון „שלהבת עולה מאלי'".

[ובכללות יותר — דער אויפטו פון מתן תורה: אע"פ וואָס די תורה איז געגעבן געוואָרן דורך דעם אויבערשטן צו אידן און בכחו של הקב"ה קענען אידן לערנען תורה (בדוגמא ווי „בהעלותך את הנרות" דוקא בכח המדליק), איז דאָס געגעבן געוואָרן באופן אַז תורה „לא בשמים היא"[43], אָפּגעגעבן דוקא צו אידן נשמות בגופים, און דוקא ב"ד שלמטה האָט דעם כח צו פסק'נען די הלכה[44], ביז אַז דער אויבערשטער אַליין כביכול און ב"ד שלמעלה קומען הערן ווי דער פס"ד איז למטה[45], און קוב"ה „קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני"[46] — וואָרום די תורה (שבמ־גורה) למטה ווערט באופן פון „שלהבת עולה מאלי'"].

ועד"ז אין דעם אייגענעם לימוד: ער לערנט אַן ענין אין תורה אַ ריבוי פעמים ווי בימיהם — „שונה פרקו מאה פעמים"[47],

---

39) שבת כ, ב ואילך. — ובגמ' שם כא, א (וכן ברמב"ם שבהערה 24): פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן במקדש . . שתהא שלהבת עולה מאלי' ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר.

40) והגם שענין העלי' מורה שהוא עולה ויוצא ממציאותו הקודמת, ובמילא אין זה, לכאורה, ענין של „מאלי'" (מציאותו עצמה) — הרי אמיתית מציאותו („מאלי'") של יהודי היא — שהוא „עולה" תמיד (מפני ביטולו להקב"ה). וראה שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ט (ס' השיחות ח"ב ע' 528 ואילך). ד"ה בהעלותך תשכ"ט ס"ט (סה"מ מלוקט ח"ה ע' שב).

41) ע"ז יט, א.

42) קידושין לב, ריש ע"ב (וראה בפרש"י שם).

43) נצבים ל, יב.

44) ב"מ נט, ב. שבת פט, א. שמו"ר פט"ו, ב. וראה ב"מ פו, א: מאן נוכח רבה בר נחמני (וראה כס"מ להרמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב).

45) שמו"ר שם. דב"ר פ"ב, יד.

46) ב"מ שם.

47) חגיגה ט, ב.

ווי ס'איז געווען די רגילות בימיהם (בזמן הש"ס)[48] — ביז אַז דאָס ווערט נחקק בזכרונו, אַזוי אַז ער דאַרף ניט אָנקומען נאָכאַמאָל דאָס לערנען, נאָר „מאליו" — ווערט עס דערמאָנט בשכלו וזכרונו:

[ואעפ"כ דאַרף ער לערנען נאָך אַ מאָל (מאה פעמים ואחד[47]) — ניט ווייל עס פעלט אין דעם „מאליו" (דאדרבה: ביי אים איז דער „מאליו" בשלימות, הרגל נעשה טבעו[49] (שני[50])), נאָר בכדי משנה און מוסיף זיין אויף רגילותו[48] — (וואָס דעמולט ווערט ער אָנגערופן[51] „עובד אלקים")].

ועד"ז אויך אין „נר מצוה", קיום המצוות: שלימות העבודה איז בשעת ער געוואוינט איין זיין גוף הגשמי צו מקיים זיין מצוות, באופן פון „מאליו" — ע"ד „כי מטא למודים מנפשי' כרע"[52] [און צוזאַמען דערמיט איז דאָס ניט אין אַן אופן פון „מצוות אנשים מלומדה"[53], נאָר באופן פון — „מעלין בקודש"[35] (בהידור מצוות וכיו"ב)].

ונוסף אויף דעם וואָס זיין עבודה בתומ"צ דאַרף זיין באופן פון „שלהבת עולה מאליו", דאַרף אַזוי אויך זיין בנוגע צו זיין עבודה אין עניני הרשות (כל מעשיך יהיו לשם שמים און בכל דרכיך דעהו[28]) — אַז זיין מציאות בכל המעת־לעת (ניט נאָר בזמן התורה והתפלה וקיום המצוות) איז אַזוי דורכגענומען מיט „שויתי ה' לנגדי תמיד"[54], אַז אין „כל מעשיך" און „כל דרכיך", אין אַלע זאַכן וואָס ער טוט — אויך ווען ער עסט און שלאָפט און פאַרנעמט זיך מיט זיינע געשעפטן בעניני העולם — איז ער אַ „שלהבת עולה מאליו", פון זיך אַליין פירט ער זיך אויף אין אַלע ענינים „לשם שמים" און „דעהו".

און אַזוי דאַרף אויך זיין בנוגע צו דער עבודה מיט אַנדערע[55]: די אמת'ע און שלימות'דיקע השפעה אויף אַ צווייטן, איז דוקא ווען יענער ווערט אַ „שלהבת עולה מאליו" — אַז אויך ווען דער משפיע ורב גייט אַוועק, בלייבט ער פון זיך אַליין אַ לייכטנדיקע ליכט אין „נר מצוה ותורה אור" און אין דברי רשות (ניט נאָר אין מעשה נאָר אויך אין מחשבה ודיבור), וואָרום דאָס איז געוואָרן זיין מציאות, זיין טבע ורגילות, באופן אַז ער קען שטיין אויף די „אייגענע פיס", און ניט דאַרפן אָנקומען צו זיין רב ומחנך — „שלהבת עולה מאליו".

ו. ויש לומר נאָכמער: די עבודה „מאליו" גופא קען זיין אויף צוויי אופנים:

(א) אע"פ וואָס מצד עצמו איז דער גוף הגשמי פון אַ אידן לכתחילה ניט מאיר ב„נר מצוה ותורה אור" און „כל מעשיך לשם שמים" כו', אַרבעט מען איבער דעם גוף און מ'געוואוינט אים איין באופן אַז הרגל נעשה טבע שני[50], ביז טבע ראשון[49], ער זאָל מקיים זיין תומ"צ „מאליו". דאָס איז אָבער ווי אַ דבר נוסף אויף זיין מציאות

48) תניא פט"ו (כא, א).

49) תניא פמ"ד (סג, ב).

50) תניא פט"ו שם. שם ספי"ד. שבילי אמונה נתיב ד שער ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

51) מלאכי ג, יח. חגיגה שם.

52) תוד"ה עיון — שבת קיח, ב, מירושלמי ברכות פ"ב סה"ד.

53) ישעי' כט, יג. ובתניא פל"ט (נג, ב): פי' מחמת הרגל שהורגל כו'. וראה תו"א ר"פ וארא (נה, ב). המשך תרס"ו ע' שיד ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב שטז, ב.

54) תהלים טז, ח. וראה שו"ע או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ז.

55) ראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ט (ס' השיחות ח"ב ע' 525 ואילך). ועוד.

אות — ווייל ער (זיין גוף הגשמי) מצ"ע איז ניט געווען שייך צו דער עבודה, והראי' אַז מ'דאַרף אים אין דעם מרגיל זיין, נאָר דורך „הרגל — נעשה טבע" [נוסף לזה, איז טבע עצמו פאַרבונדן מיט אַ מדידה והגבלה, ע"פ הגבלת הטבע שלו].

(ב) דורך דעם וואָס מ'איז מגלה ווי די מציאות פון אַ אידן — אויך זיין גוף הגשמי — איז פאַרבונדן מיט דעם אויבערשטן, ובלשון הידוע[56]: די מציאות האמיתית פון דעם יש הנברא איז דער מציאות פון דעם יש האמיתי — איז די עבודה פון אַ אידן בתומ"צ (קיום רצון ה') ניט ווי אַ דבר נוסף, גלייך בפעם הראשונה (אפילו אין די עבודה פון הרגל נעשה טבע), וואָרום זיין מציאות עצמה איז פאַרבונדן מיט דעם יש האמיתי, און בא דעם אויבערשטן כביכול איז ניטאָ קיין חילוק צווישן דעם פעם הראשונה און פעם השני', השלישית וכו'.

ויש לומר, אַז דער סדר העבודה דאַרף זיין, אַז פריער — בתחלת העבודה (בשעת דער גוף איז מעלים אויף אור הנשמה און תומ"צ), דאַרף זיין די עבודה באופן פון הרגל נעשה טבע, דורך איבעראַרבעטן דעם גוף; און דורך דעם איז מען מגלה — דעם כח העצמות אין דעם גוף פון אַ אידן.

ז. וע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו דער עבודה פון דעם מענטשן (אויף זיך און אויף אַנדערע) — דאַרף אַזוי אויך זיין בנוגע צו דער עבודה אין עולם:

דורך דעם וואָס אַ איד טוט אַ מצוה מיט אַ דבר גשמי שבעולם (וואָס רוב מצוות זיינען דוקא בדברים גשמיים[57]) — ווערט אַ בירור וזיכוך אין דעם דבר גשמי, ביז אַז בכמה ענינים ווערט עס אַ חפצא של קדושה (ווי במצות מילה וכיו"ב).

וואָס הגם אַז קדושת החפצא ווערט דוקא דורך דעם אדם המקדש את הדבר, דוקא דורך דעם אדם המקיים את המצוה — איז אָבער דערנאָך ווערט די קדושה נקבע אין דעם דבר גשמי, אַזוי אַז אויך לאחרי (זמן) קיום המצוה וקידוש החפצא, פאַרבלייבט דאָרט די קדושה[58] [ועד"ז דער בירור וזיכוך בכל הדברים גשמיים מיט וועלכע מ'איז מקיים אַ מצוה], באופן פון „מאלי'".

ביז נאָכמער, אַז דער חפץ האָט בכח אַז אַן אדם זאָל דערמיט מאַכן אַ שבועה בנקיטת חפץ של קדושה[59], ד.ה. אַז דוקא דורך דעם חפץ של קדושה ווערט אויפגעטאָן אַ שבועת האדם (וואָס וואָלט ניט געווען דורך שבועת האדם בפני עצמו[60],

---

56) ראה ביאוה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. — וכדמשמע שם, שענין זה הוא בעיקר בנוגע לגוף ישראל. וראה סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 520 הערה 42. וש"נ.

57) תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, ב ואילך). ובכ"מ.

58) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.

59) שבועות לח, סע"ב. רמב"ם הל' שבועות פי"א ה"ח. שו"ע חו"מ ספ"ז סי"ג.

ובדוגמת זה הי' אצל אברהם (גם קודם מ"ת) כאשר השביע את אליעזר באמרו (חיי שרה כד, ב) „שים נא ידך תחת ירכי" (אף שזה היפך הצניעות), „לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה" (פרש"י שם), והחפצא של מצוה היחידי קודם מ"ת הי' במצות מילה (ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 40. ח"ג ע' 760. חט"ז ע' 213). [וצ"ע הטעם שלא השביע אותו בחפצא דקדושה של קרבנות, שכיון שכל ענין הקרבן הוא שמשתנה מציאותו להיות עולה לה', מסתבר לומר, שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו הגדר דחפצא דקדושה].

60) ו„הדיינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ בידו הרי אלו טועים, וחוזר ונשבע וספר תורה בידו" — רמב"ם שם הי"א, משבועות שם. רמ"א חו"מ שם.

אע״פ וואָס קדושת החפץ איז געוואָרן דורך דעם אדם), אַז ער ווערט געבונדן צו מקיים זיין די שבועה[61] [און אויך שבועה מלשון שובע, אָנגעזעטיקט מיט די כחות וואָס קומען דורך אַ שבועה, כידוע דער פירוש[62] אין „משביעין אותו תהי צדיק כו׳״[63]] — וואָס דאָס באַווייזט אַז דער כח הקדושה אין דעם חפץ איז געוואָרן „עולה מאלי״ פון דעם חפץ עצמו, און דאָס טוט אויף אין שבועת האדם (גם מלשון שובע[64]).

ווי דאָס איז בנוגע צו דער חפצא של קדושה פון קרבנות: הגם אַז קדושת הקרבן ווערט דורך דעם אדם המקדיש את הקרבן, ווערט דער קרבן נתקדש בקדושת הגוף, וואָס אינה נפקעת[65], די קדושה פאַרבלייבט באופן פון „מאלי״, ביז אַז דער קרבן איז מכפר על האדם (הגם אַז קדושת והקרבת הקרבן איז דוקא דורך אדם המקדיש והמקריב את הקרבן, כמ״ש[66] „אדם כי יקריב מכם קרבן לה׳״ (וכיו״ב)).

און דער חידוש בזה יש לומר, אַז אע״פ וואָס מצ״ע איז גשמיות העולם ניט פאַרבונדן מיט קדושה, און בכדי דאַרט ממשיך זיין קדושה, ביז באופן אַז דאָס זאָל אויפמאַכן אַז דערפון זאָל ווערן אַ חפצא של קדושה — דאַרף מען אָנקומען צו כחו של הקב״ה וועלכער איז מחבר הפכים (וואָס דאָס איז געגעבן געוואָרן באַ מ״ת, ווען ס׳איז נתבטל געוואָרן די גזירה[67] בין עליונים ותחתונים)[68], האָט דער אויבערשטער געגעבן דעם כח (צו אַ אידן), אַז דורך טאָן אַ מצוה מיט אַ דבר גשמי זאָל דער גשמי אַליין ווערן אַ חפצא של קדושה באופן פון „עולה מאלי״, וואָס דאַרף כביכול ניט אָנקומען צו דעם כח עליון (וכח האדם) צו ממשיך זיין קדושה אין אים[69].

---

61) ראה לקו״ש חכ״ה ע׳ 271 ואילך. וש״נ.

62) קיצורים והערות לתניא ע׳ נז. ד״ה תניא בספ״ג דנדה כו׳ וד״ה ועשית חג שבועות להצ״צ (קטעים מהם נעתקו בליקוט פירושים וכו׳ לתניא שם). סה״מ תרח״ץ ע׳ רלט.

63) נדה ל, סע״ב.

64) ושובע דקדושה הוא באופן ד„מעלין ב־קודש" („עולה").

65) חולין קלט, א. וגם בנוגע לקדושת דמים, ההלכה היא שאינה נפקעת (רמב״ם הל׳ שחיטה פי״ג ה״כ ובכסף משנה שם).

66) ויקרא א, ב.

67) תנחומא וארא טו. שמו״ר פי״ב, ג.

68) ראה בארוכה לקו״ש ח״ג ע׳ 887 ואילך. ח״ד ע׳ 1253 ואילך. ובכ״מ.

69) ויש לומר הטעם לזה, שהוא מצד כח העצמות שביש הנברא (גשמיות העולם), ש„הוא לבדו (מהותו ועצמותו) בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש" (אגה״ק ס״כ – קל, ריש ע״ב), שענין זה מתגלה בהעולם ע״י קיום התומ״צ ב־גשמיות העולם (כפי שיהי׳ בשלימות הגילוי לע״ל, כמ״ש (ישעי׳ מ, ה) „ונגלה כבוד ה׳ וראו כל בשר יחדיו גו׳״)*.

ואולי יש לומר באופן אחר, שמכיון שהוא ית׳ כל יכול, ואינו מוגדר בשום גדר ח״ו – הרי ביכלתו ליתן כח בהנבראים, שלאחרי שממשיכים בהם קדושה (ע״י קיום מצותו של הקב״ה) ה״ז „עולה מאלי״. ועי״ד המדובר במ״א (לקו״ש חכ״ז ס״ע 252 ואילך. ועוד) בנוגע להתהוות הנבראים, שביכלתו ית׳ להמציא הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו [דאף שע״פ שכל מוכרחת להיות התהוות הנמצאים באופן שיהיו תמיד צריכים אליו (וכמבואר בתניא (שעהיוה״א פ״ב. וראה בארוכה ד״ה ת״ר נ״ח תרמ״ג (ע׳ לו ואילך). ובכ״מ) דענין בריאת יש מאין מחייב שכח הפועל צריך

---

*) ועי״ד המבואר לעיל (ס״ה) בנוגע לישראל. אלא שבישראל, הרי מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות, משא״כ כח העצמות בעולם (ראה לקו״ש ח״ב ע׳ 75. סה״ש תשמ״ח שבהערה 56).

[בדוגמא ווי דאָס איז בפשטות ענין הנרות, אַז מ'דאַרף האָבן דעם אדם המדליק צו אָנצינדן דעם נר, וואָרום די פתילה גשמית און שמן גשמי מצ"ע קענען זיך אַליין ניט אָנצינדן; אָבער לאחרי וואָס מ'צינדט זיי אָן באופן המתאים – ברענען זיי "מאליו", די פתילה גשמית און שמן גשמי ווערן דער מקור אויף דעם אור הנר (און בשעת עס בלייבט ניט קיין פתילה און שמן, לעשט זיך דאָס אויס)].

ח. ועד"ז איז דאָס אויך בנוגע צו די עבודה בעניני רשות: "כל מעשיך" פון אַ אידן דאַרפן געטאָן ווערן "לשם שמים", און נאָכמער – "בכל דרכיך דעהו", ד.ה. אַז נוסף אויף דעם וואָס דאָס איז לשם שמים (לדוגמא, אַז ער עסט בכדי ער זאָל האָבן כח לערנען תורה און מקיים זיין מצוות), מאַכט מען דערפון גופא אַ הכשר מצוה וכיו"ב, ביז אַז "דרכיך" גופא ווערן (אַ חלק פון) "דעהו" עצמו[70]. און ניט נאָר וואָס מ'דאַרף ניט אָנקומען אַז דער איד זאָל דאָס דאַרפן יעדער מאָל פון־דאָס־ניי טאָן, נאָר אדרבה: דער דבר של רשות עצמו איז "עולה מאליו", און איז אים מעורר אויף זיין עבודה.

ווי פאַרשטאַנדיק בפשטות אויך בא אַ קינד – כמדובר לעיל (ס"ב) אַז די הוראה פון "שלהבת עולה מאליו" (וואָס שטייט אין פרש"י – לבן חמש למקרא) איז פאַר אַלע אידן, אויך פאַר טף:

בשעת מען איז קובע אין דעם צימער פון קינד אַ חומש, אַ סידור, אַ צדקה־פושקע וכיו"ב[71] – דאַרף מען דאָס קובע זיין אין אַזאַ אָרט און אַזאַ אופן, אַז לאחרי וואָס מ'האָט עס קובע געווען, דאַרף עס מערניט אָנקומען צו דעם אדם הקובע, און אפילו ניט צו דעם קינד, אַז ער זאָל געדענקען צו נוצן דעם חומש וכיו"ב, נאָר ווען ער גייט אַריין אין צימער איז דער חומש עצמו "עולה מאליו" און איז אים מעורר ער זאָל אַ קוק טאָן און לערנען אין דעם; ועד"ז דער סידור. ועד"ז די צדקה־פושקע – ליגט אין אַזאַ אָרט ובאופן בולט כזה, אַז דאָס איז דעם קינד מעורר ער זאָל דאָרט אַריינוואַרפן אַ פרוטה לצדקה.

ועד"ז אין אַלע ענינים פון חינוך ילדי ישראל, און דערפון אויך מובן בנוגע צו די דברי רשות פון ערוואַקסענע, ועאכו"כ דורך קיום המצוות שלהם – אַז דאָס דאַרף געטאָן ווערן אין אַן אופן, אַז די חפצא אַליין (מיט וועלכע מ'טוט אַ מצוה) – איז "עולה מאליו", ביז אַז דאָס דער־מאָנט דעם אידן אויף זיין עבודה.

ט. ע"פ הנ"ל וועט מען פאַרשטיין דעם ענין פון "ויהי העם כמתאוננים" – די התחלה פון דעם ספר ששי פון די "שבעה ספרי תורה", און די שייכות מיט פ' בהעלותך:

דער אינהאַלט פון "בהעלותך את ה־נרות" – "עד שתהא שלהבת עולה מאליו" – איז, אַז די עבודה פון אַ אידן דאַרף זיין אין אַן אופן אַז ער צינדט אָן און באַלייכט

להיות תמיד בהנפעל להוותו מאין ליש) – הרי, מכיון שהוא ית' הוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת הרשב"א סתי"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ תרע"ח ע' תכ. ועוד), הרי ההוכחות דשכל אינם ראיות באיזה אופן היתה הבריאה. אבל בנוגע להתהוות – יש מקור בתורה, וכן קיבל אדה"ז מרבותיו. שההתהוות היא בכל רגע ורגע מחדש (שעהיוה"א פ"א); משא"כ בנוגע להמשכת הקדושה בהנבראים, י"ל שלאחרי שנמשך פעם הא' הקדושה בתוכם (ע"י קיום מצוה בדבר הגשמי), הרי הקדושה "עולה מאליו", כנ"ל. ועצ"ע. ואכ"מ.

70) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך. ובכ"מ.

71) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 420.

זיך און חלקו בעולם און די גאַנצע וועלט מיט „נר מצוה ותורה אור", ביז באופן „שתהא שלהבת עולה מאלי'", אַז אויך די מציאות האדם (זיין גוף הגשמי) — וואָס מצ"ע איז עס מעלים אויף אור הנשמה — זאָל זיין „שלהבת עולה מאלי'" ב„נר מצוה ותורה אור", און עד"ז אויך אויפטאָן אין מציאות העולם, דורך מאַכן פון די דברים גשמיים בעולם אַ חפצא של קדושה.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק, אַז די שלימות פון דער עבודה איז בשעת דער „בהעלותך את הנרות" „עד שתהא שלהבת עולה מאלי'" ווערט אויפגעטאָן און נעמט דורך אַלע פרטי האדם און אַלע פרטי העולם, פון די ענינים נעלים ביז די ענינים הכי תחתונים — וואָרום די עבודה באופן פון „מאלי'" איז דאָך דער אבן הבוחן אַז די עבודה איז בתכלית השלימות ובתכלית האמת אויך מצד מציאות האדם ומציאות העולם (און ניט נאָר מצד דעם כח העליון, אָדער עכ"פ פון דעם כח פון דעם מדליק את הנרות), און דערפאַר דאַרף דאָס דורכנעמען אַלע פרטי דרגות, ביז אויף דעם חלק הכי תחתון, אַז אויך דאָס זאָל לייכטן „מאלי'". ואדרבה: דוקא דורך דעם וואָס דער תחתון ביותר איז מאיר „מאלי'" מיט דעם אור אלקי, באַווייזט דאָס אויף שלימות ואמיתית הענין פון עבודה „מאלי'" (אויך אין די דרגות נעלות יותר). ע"ד משל הידוע[72], אַז דוקא דורך אויפהויבן פון דעם חלק הכי תחתון פון אַ בנין, הויבט מען אויף דעם גאַנצן בנין, אויך די העכסטע דרגות פון בנין.

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס דער ציווי פון „בהעלותך את הנרות" איז אַנגעזאָגט געוואָרן צו אהרן כהן גדול (און ער האָט דאָס מקיים געווען בפועל) — וואָרום[73] ענינו של אהרן איז כמפורש במשנה[74] — „(הוי מתלמידיו של אהרן כו') אוהב את הבריות ומקרבן לתורה": ער האָט אַ ליבשאַפט אפילו צו די „רחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם בריות בעלמא"[75] (זייער איינציקע מעלה איז וואָס זיי זיינען באַשאַפן געוואָרן דורך דעם אויבערשטן), „ומקרבן לתורה" — די „בריות" וואָס זיינען בדרגא הכי תחתונה איז ער מקרב צו תורה וואָס איז למעלה מכל העליונים, באופן כזה אַז ער איז זיי (די „בריות") עצמן מקרב צו תורה (און ניט ח"ו מקרב זיין תורה צו זיי[76]), ביז אַז זיי ווערן „שלהבת עולה מאלי'".

און פון דעם ווי דאָס ווערט אויפגעטאָן באַ אידן (אַז אויך די „בריות" זיינען „עולה מאלי'") ווערט דערפון אויך נמשך דעם כח אין עולם, צו באַלייכטן אויך דעם חלק הכי תחתון שבעולם, ביז באופן אַז „שלהבת עולה מאלי'".

י. דער חילוק צווישן די צוויי עניני עבודה הנ"ל — (א) די אייגענע עבודה, און (ב) די עבודה בעולם, ובפרטיות — (א) די עבודה בעניני קדושה, און (ב) די עבודה אין עניני העולם, ביז אין דעם חלק הכי תחתון („בריות") — איז ע"ד דער חילוק צווישן מספר חמשה און מספר שבעה.

ווי דאָס איז אין קדושה (וואָס פון דאָרטן ווערט עס דערנאָך נשתלשל למטה): סיי אידן און סיי תורה טיילן זיך אויף די צוויי חלוקות: די שבעה נרות המנורה זיינען כנגד די שבעה סוגים אין

72) תו"א בראשית ד, א.

73) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 315 ואילך. ובכ"מ.

74) אבות פ"א מי"ב. וראה בארוכה אדר"נ פי"ב.

75) תניא פל"ב (מא, ב).

76) ראה לקו"ש שם ע' 316. חט"ו ע' 198. ובכ"מ.

וועלכע עס טיילן זיך אַלע נשמות ישראל, כנגד די שבעה מדות: יש עובד מאהבה, יש עובד מיראה וכו', ביז מלכות[77]: און עד"ז איז דאָ אַ חלוקה פון אידן אויף חמשה דרגות כנגד חמשה חומשי תורה, וי"ל שנרמז זה אין היינטיקן פרקי[78]: „חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", ומבואר במפרשים[79], אַז מ'מוז זאָגן אַז ריב"ז (וואָס ער איז געווען דער נשיא הסנהדרין, ביז אַז בבקשתו „תן לי יבנה וחכמי'"[80] איז דאָ קיום לימוד התורה עד היום הזה) האָט געהאַט מער ווי חמשה תלמידים, נאָר דער פירוש אין דעם איז — אַז אַלע זיינע תלמידים, און אַלע תלמידים ולומדי תורה בכלל (אַלע אידן — עליהם נאמר[81] „וכל בניך לימודי ה'"), טיילן זיך אויף די חמשה סוגים ודרגות[82].

אַזוי כנ"ל אויך תורה טיילט זיך אויף „שבעה ספרי תורה", און אויף „חמשה חומשי תורה".

איינער פון די חילוקים צווישן זיי (חמשה ושבעה): חמשה איז פאַרבונדן בעיקר מיט דער עבודה אין קדושה (ובכללות — די אייגענע עבודה), און שבעה באַדייט די עבודה אויך אין עולם („בריות"). ווי דאָס איז אין די מדות (ספירות) עליונות: די חמשה מדות פון חסד עד הוד זיינען כולל (עיקר) המדות, כידוע[83] אַז די ספירה חמישית (הוד) איז דער „סוף ותשלום הספירות בעיקר ה־מדות", און די ספירה הששית והשביעית (יסוד ומלכות) איז דער מקור ההשפעה לבי"ע[84], עלמא דפרודא[85].

און דאָס איז פון די אונטערשיידן צווישן ווי אידן טיילן זיך אויף שבעה דרגות (כנגד די שבעה נרות) — וואָס דאָס איז כולל אַלע דרגות פון אידן, אויך די דרגות תחתונות (ביז „הרחוקים מתורת ה' כו' בריות בעלמא"), כנגד די דרגא הששית והשביעית; און ווי זיי טיילן זיך אויף חמשה — אַלס לומדי חמשה חומשי תורה ופירושה כולו („חמשה תלמידים היו לריב"ז", וואָס כל ענינו איז געווען תורה וקדושה[86]), פאַרבונדן בעיקר מיט קדושה (די ה' ספירות).

ועד"ז איז אויך דער חילוק אין תורה צווישן די חלוקה ע"ד הרגיל אויף חמשה חומשי תורה (ע"ד די חמשה תלמידים) — וואָרום עיקר ענין התורה איז פאַרבונדן מיט קדושה: אָבער היות אַז תורה דאַרף

77) לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג). — ולהעיר, שבלקו"ת שם לא נזכר אודות העבודה שכנגד מדת היסוד (וכן לא בהעתקתו שבאוה"ת פרשתנו ע' שלז). וראה אוה"ת פרשתנו ע' של, שמבאר העבודה של מדת היסוד, ומוסיף: יסוד אינו מדה בפ"ע כ"א הוא כללות לכל הה' מדות הנ"ל.

78) פ"ב מ"ט.

79) ראה מדרש שמואל כאן, בשם הרשב"ץ.

80) גיטין נו, ב.

81) ישעי' נד, יג.

82) ראה מד"ש כאן: עיין (ריב"ז ב)כללות מזגיהם שבהם יכוללו פרטי שבחיהם (של כל התלמידים) בשבחו זה של כל א' וא'.

83) סידור עם דא"ח דש, א.

84) אוה"ת פרשתנו ס"ע שעד — בביאור ה־חילוק דחמשה חומשי תורה ושבעה ספרי תורה.

85) ראה תו"א בראשית ג, א. ובכ"מ.

86) שזהו א' הביאורים בזה, שדוקא סמוך לפטירתו בכה ריב"ז ואמר איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי (ברכות כח, ב), כי במשך כל ימי חייו של ריב"ז הי' עסוק לגמרי בלימוד התורה וקיום המצוות' (מילוי שליחותו ועבודתו בעוה"ז), ולא הי' לו פנאי לחשוב אפילו אודות תיקון נפשו כו' (ראה לקו"ש חט"ז ס"ע 271 ואילך. וש"נ).

*) דגם זה ש„מ' שנה עסק בפרקמטיא" (ר"ה לא, סע"ב. סנהדרין מא, סע"א) — מובן ופשוט שהי' בתכלית ושלימות הקדושה, באופן דכל מעשיך לשם שמים ובכל דרכיך דעהו (ראה לעיל ס"ח).

אויך אויפטאָן בעולם שנברא בשבע ימי בראשית (ו„כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[87]), דערפאַר איז אויך דאָ די חלוקה אין „שבעה ספרי תורה", כולל די דרגא הששית והשביעית, דער מקור ההשפעה בעולם.

יא. דאָס איז אויך מתאים מיט דעם תוכן פון די „שבעה ספרי תורה": די ערשטע פינף ספרים — וואָס תוכנם הכללי ווערט אָנגעדיידעט אין זייערע נעמען (בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, און ויהי בנסוע הארון) — זיינען פאַרבונדן (ובפרט התחלת הספרים) בעיקר מיט קדושה (בריאת העולם, שמות בני ישראל, ויקרא אל משה, מנין בני ישראל במדבר סיני[88], ויהי בנסוע הארון — תורה), משא"כ דער ספר הששי הויבט זיך אָן מיט אַן ענין בלתי רצוי — „ויהי העם כמתאוננים", און דערנאָך וועגן חטא מרים און דערנאָך — חטא המרגלים בפ' שלח, און מעשה קרח בפ' קרח וכו' [און אויך דער ספר השביעי — „אלה הדברים", „דברי תוכחות"[89]], וואָרום פון דעם ספרי הששי אין תורה — ווערט אַ נתינת מקום אַז לאחרי ריבוי השתלשלות זאָל זיין אַ ירידה בעולם, דעריבער הויבט זיך דער ספר אָן מיט אַן ענין של ירידה בתורה עצמה [אָבער שטייענדיק אין תורה איז דאָס אַלץ קדושה — ע"ד „יעקב[90] ועשו האמורים בפרשה"[91], נאָר פון דעם סיפור בתורה ווערט דערנאָך די נתינת מקום לאחרי השתלשלות כו' אויף דער ירידה בעולם]:

אָבער לאידך גיסא, איז דאָס אויך אַ ספר אין תורה, און נאָכמער — דער ספר הויבט זיך אָן אין ובתוכו פ' בהעלותך את הנרות, וואָס איז כולל די הדלקה פון אַלע ז' נרות „עד שתהא שלהבת עולה מאלי'" — וואָס דאָס גיט דעם כח אַז דער אור אלקי פון „נר מצוה ותורה אור" זאָל דערגרייכן אויך אין אַ מצב של ירידה למטה („ויהי העם כמתאוננים"), ביז אַז אויך דאָרט זאָל אויפגעטאָן ווערן דער ענין פון „שלהבת עולה מאלי'" [וואָס דאָס באַווייזט אויף שלימות ואמתית העבודה, כנ"ל] — דורך עבודת התשובה, ביז שלימות התשובה (מאהבה), וואָס דורך דעם ווערט „עולה מאלי'" — די מעלה וואָס קומט אַרויס „מאלי'" דורך תשובה על החטא דוקא (וואָס איז ניטאָ באַ צדיקים, ביז אַז במקום שבע"ת עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו[92]) — זדונות נעשו לו כזכיות[93], ביז זכיות ממש[94], „הואיל ועל ידי זה בא לאהבה רבה זו"[95].

ואולי יש לומר, אַז דאָס איז דער טעם פאַרוואָס התחלת ספר הששי איז מיט „ויהי העם כמתאוננים" און דאָס שטייט אין פ' בהעלותך את הנרות — וואָרום די כוונה אין דעם סיפור בתורה איז בכדי געבן דעם כח (פון תורה) אויף עבודת התשובה [וכמרומז אויך אים דעם וואָס עס שטייט „כמתאוננים", מיט אַ כ"ף הדמיון, ווייל אידן זיינען ניט שייך צו „מתאוננים" ממש, נאָר „כמתאוננים", מיט דער אמת'ער כוונה — אַז דערפון זאָל אַרויס די מעלה פון תשובה].

---

87) רמב"ם סוף הל' חנוכה (מספרי נשא ו, כג. ראה לקו"ש ח"ח ע' 340 ואילך).

88) ד„מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה" (פרש"י ר"פ במדבר).

89) ספרי ופרש"י ר"פ דברים.

90) ל' רש"י ר"פ תולדות.

91) ראה לקו"ש ח"כ ע' 342. וראה שם ע' 114. חט"ו ע' 198. חי"ל ע' 144-5. ס' השיחות תשמ"ח ח"א ס"ע 36 ואילך.

92) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

93) יומא פו, ב.

94) ראה לקו"ש חי"ז ע' 187 הערה 48.

95) תניא פ"ז (יב, א).

און פון דעם ווערט נמשך דער כח אויף טאָן די עבודה אין עולם כפשוטה, און אויך איבערמאַכן די דברים הכי תחתונים שבעולם אַז „מאלי'" זאָלן זיי לייכטן באור אלקי.

און דער כח אויף דעם קומט פון דעם ספר שלפניו החמישי (סיום המדות) — „ויהי[96] בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך" (בירור הלעו"ז), ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (השראת השכינה[96] — גילוי הקדושה).

יב. ועד"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק בנוגע צו פרשת המרגלים (בפ' שלח), ובהקדים השאלה: (א) ווי קומט אַז די תורה זאָל דערציילן בפרטיות פרשת המרגלים, וואָס איז בגנותן של המרגלים — ווען די תורה איז זהיר אפילו פון רעדן בגנותה של בהמה אינה טהורה[97]? (ב) די הפטורה, וואָס דאַרף דאָך זיין „מענין הפרשה"[98], רעדט זיך וועגן שליחת מרגלי חרש ע"י יהושע'ן[99] וועלכע האָט זיך אויסגעפירט בשלימותה — פונקט פאַרקערט פון מעשה המרגלים בפרשתנו.

וי"ל נקודת הביאור בזה: די כוונה אין דעם וואָס די תורה דערציילט פרשת המרגלים — איז בכדי אַרויסברענגען דעם עילוי וואָס קומט אַרויס אויך פון מעשה המרגלים — ווי עס קומט אַרויס בגלוי אין דער הפטורה, אַז דורך שילוח המרגלים ע"י יהושע, וואָס י"ל אַז ער האָט דאָס אָפּגעלערנט פון משה רבינו, ויהושע לא ימיש מתוך האוהל[100], און ער איז „כפני לבנה" וואָס שפּיגלט אָפּ „פני חמה" פון משה'ן[101] — האָט זיך אויסגעפירט במילואה שליחותו של משה ודעתו שהוא לכבוש את הארץ בשילוח המרגלים. וכמודגש בקרא אַז יהושע איז געווען פון די מרגלי משה, און ער (מיט כלב) האָבן אויסגעפירט שליחותם כדבעי, ביז אַז זיי האָבן געזאָגט[102] אַז „טובה הארץ מאד מאד"[103].

[נאָכמער: אויך די כוונה פון די מרגלים איז געווען בפנימיות לטוב, ובאותה שעה כשרים היו[104], כמבואר אין ספרים[105] — אַז מצד גודל מעלתם זאָגט מען[106] אַז „אין להם חלק לעוה"ב", ווייל זיי זיינען העכער פאַר אַ חלק לעוה"ב].

און אין דעם זעט מען אויך דעם ענין פון „שלהבת עולה מאלי'": דורך דעם וואָס יהושע האָט לכאורה זיך אָפּגעלערנט פון משה'ן צו שיקן מרגלים [ול־העיר אַז שילוח המרגלים ע"י משה איז געווען „לדעתך"[107], ע"ד „מאלי'"] — האָט ער דערנאָך אַליין — „מאלי'" — געשיקט מרגלים און זיי האָבן אויסגעפירט שליחותם און דערנאָך האָט יהושע דוקא אַריינגעפירט אידן אין ארץ ישראל מיט די אַלע מעלות שבזה. ויומתק בזה וואָס יהושע איז „כפני לבנה" — וואָס לבנה איז מקבל פון „פני חמה" (משה), אָבער דערנאָך ווערט דאָס אַן אור משלה („עולה מאלי'"), מעלת אור הלבנה.

96) ראה יבמות סג, סע"ב ואילך. ספרי ופרש"י עה"פ.
97) פסחים ג, א. ב"ב קכג, א.
98) טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג. טואו"ח סתכ"ח. רמ"א שם סכ"ח.
99) יהושע ב, א ואילך.
100) תשא לג, יא.
101) ב"ב עה, א.
102) שלח יד, ז.
103) ראה לקו"ת בפרשתנו עה"פ.
104) פרש"י שם יג, ג.
105) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 102. וש"נ.
106) משנה סנהדרין קח, א.
107) סוטה לד, ריש ע"ב (כגירסת הע"י). פרש"י ר"פ שלח.

יג. ויש לקשר זה אויך מיט דעם וואָס אין דער וואָך פון פ' בהעלותך (וקורין פ' שלח בשבת בתפלת מנחה) ווערט די עלי' ושלימות („ויכולו"[108]) פון חמשה עשר בסיון, ווען עס ווערט „קיימא סיהרא באשלמותא"[109] פון חודש סיון — די מעלה ושלימות פון אור הלבנה, און פון ישראל הדומין ומונין ללבנה[110], והם עתידים להתחדש כמותה[111].

און פון ט"ו סיון קומט מען צו ט"ז — ד' פעמים ד' — סיון, און טו"ב סיון, און ח"י סיון, ביז דעם שבת י"ט סיון, וועלכער פירט דערנאָך אַריין אין יום ראשון כ"ף סיון — וואָס האָט מעלת התשובה ומעלת הצדיקים יחד, עת רצון תענית כ"ף סיון[112], די עבודה פון „שלהבת עולה מאלי'" אָבער במצב טוב:

דער מגן אברהם שרייבט[113], אַז „נוהגין להתענות עשרים בסיון בכל מלכות פולין". אעפ"כ האָבן רבותינו נשיאינו זיך אַזוי ניט געפירט, אפילו אין דעם זמן ווען כ"ק מו"ח אדמו"ר איז געווען אין פולין (און כמה האָבן זיך דעמולט געפירט דאָרטן פאַסטן).

ויש לומר אַז דאָס איז ניט באופן אַז בּאַ רבותינו נשיאינו האָט געפעלט ח"ו די מעלה פון תענית בעשרים בסיון, נאָר אדרבה: מ'האָט די מעלה שבזה — דורך ניט פאַסטן (ע"ד מעלת פורים שלגבי יום (שהוא) כפורים). ובפרט ע"פ הידוע די מעלה גדולה אין עשרים — בגימטריא כתר[114]. ויש לומר אַז דאָס איז ע"ד די מעלה פון תשובה בעבודת הצדיקים (לאתבא צדיקיא בתיובתא[115]).

ולהוסיף בהשייכות מיט „מלכות פולין" דוקא: ס'איז ידוע אַז בשעת די ערשטע אידן זיינען געקומען לעבן אין פולין, האָט מען געזאָגט אַז „פולין" איז מלשון „פה לין", אַז דאָ וועט מען נעכטיקן בזמן ומקום הגלות[115*]. [און דאָס איז דער טעם אמיתי פאַרוואָס די אומה האָט אַזוי אָנגערופן די מדינה — דאע"פ אַז איהו לא חזו מזלייהו חזו[116]].

ולהוסיף, אַז לינה איז בלילה דוקא, וואָס (חושך ה)גלות איז בדוגמת ענין הלילה[117]. ד.ה. אַז דער טייטש פון „פה לין" איז — אַז דאָס לעבן במקום זה איז נאָר אַן ענין פון נעכטיקן, בזמן הגלות, אָבער דערנאָך וועט מען דערפון אַרויסגיין און קומען צו דעם מקום האמיתי פון יעדער איד — ארץ ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה. אָבער לאידך גיסא — איז דאָס פאָרט אין אַן אופן פון „לין", אַז הגם וואָס מ'איז נאָך אין גלות העלפט דער אויבערשטער אַז מ'האָט וואו צו נעכטיקן במנוחה (לפי ערך).

— ווי ס'איז געווען אין די גוטע יאָרן אין פולין, אַז די אידן האָבן דאָרט געלעבט במנוחה[118], ובזמנים מיוחדים —

---

108) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ. ועוד.

109) זח"א קנ, רע"א. ועוד.

110) סוכה כט, א. ב"ר פפ"ו, ג.

111) סנהדרין מב, א.

112) נזכר במג"א או"ח סו"ס תקפ (נעתק לקמן בפנים).

113) שם. וראה גם מג"א שם סתקס"ח סק"ח.

114) לקו"ת שה"ש לה, ג.

115) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, סע"ב. ובכ"מ. וראה זח"ג קנג, ב.

115*) וראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' קו־קז. אוה"ת וישב (כרך ו') תתרפב, סע"ב.

116) ראה מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

117) ראה זח"ג סז, ריש ע"ב. ועוד.

118) ראה שו"ת הרמ"א סצ"ה: עדיף טפי פת חריבה ושלוה במדינות אלו [פולין] . . אשר אין שנאתם גברו עלינו כמו במדינת אשכנז, מי יתן והי' עד ביאת משיחנו. וראה גם תשובות מהר"ם מינץ

באופן אַז „כל שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים"[119], כידוע אַז כמה פון די שרי הממשלה פלעגן געבן זייערע נכסים צו אידן [„משה'קע" — ווי די גויים האָבן זיי אָנגערופן, דמזלייהו חזו בחי' משה שבכאו"א מישראל[120]] אַז די אידן זאָלן דערמיט אָנפירן, און די אידן האָבן דאָס אויסגענוצט אויף ענינים טובים וקדושים לפי דעתם דבנ"י ושכלם („לדעתך"), ע"ד „ונצלתם את מצרים"[121] (היפך ווי די גויים האָבן אויסגענוצט די נכסים ווען דאָס איז געלעגן באַ זיי אין די הענט, כידוע).

דערפון איז דאָ אַ רמז אין עבודת השם (כידוע[122] אַז מ'דאַרף אַרויסנעמען אַ הוראה פון יעדער זאַך וואָס מ'הערט אָדער מ'זעט): לכל לראש דאַרף אַ איד וויסן, אַז גלות איז חושך ולילה, און ס'איז נאָר וואָס מ'נעכטיקט דאָרטן (אָבער דאָס איז ניט זיין מקום ומצב האמיתי). צוזאַמען דערמיט — דאַרף מען וויסן אַז מ'דאַרף אויסנוצן דאָס וואָס „פה לין" גופא (באופן פון „עולה מאלי'") לטוב וקדושה — ביז אַז דעם אידן ווערט לא איברי לילה אלא לגירסא[123] — דורך אויסנוצן די מנוחה פון דעם אָרט אויף (מוסיף זיין ב)לימוד התו־רה, כולל אויך בפשטות אין מדינת פולין בפשטות — צוצושטעלן וואו מ'דאַרף דאָס האָבן אַ רב ומורה דרך, און די וואָס זאָלן זיך פאַרנעמען מיט מחזיר זיין לתשובה די אידן וואָס לעבן דאָרט וכו'.

יד. ובכל זה קומט צו נאָכמער הדגשה בדורות האחרונים, בעקבתא ועקבתא דעקבתא דמשיחא ובפרט בדורנו זה, דער דור האחרון פון גלות:

אע"פ וואָס „אכשור דרי"[124] (בתמי'), ובפרט אין עקבתא דעקבתא דמשיחא כמבואר בחותם מסכת סוטה, און אויך די מעלות פון דעם דור קומען אַלס המשך פון די דורות שלפני זה, און מ'באַקומט די אַלע כחות און דעם ריבוי העבודה ב־תומ"צ פון די דורות שקדמו, ביז אַז די „הדלקה" פון די „נרות" פון דעם דור קומט אַלס תוצאה פון דער עבודה והד־רכה פון דעם דור שלפני זה וכו' — האָט מען אָבער דעם כח, אַז דערנאָך אָבער מיד — זאָל זיין „שלהבת עולה מאלי'".

ואדרבה: דוקא דער עקב שברגל, דער דור הכי אחרון, האָט דעם כח צו זיין „עולה מאלי'" און אויפהויבן די אַלע דורות שלפני זה, דורך דעם וואָס דער דור האחרון פון גלות ווערט דער דור הראשון פון גאולה — די גאולה פאַר אַלע אידן במשך כל הדורות!

ובפרט אַז הרועה[125] אהרן הכהן שבדורנו — כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו — האָט באַוויזן בגלוי זיין אהבה צו אַלע אידן, כולל — „אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", דורך זיינע פעולות רבות אין הפצת התורה והיהדות און הפצת המעינות חוצה [ובפרט ע"פ הידוע[126] אַז בדורנו זה זיינען ניטאָ אַזוינע עמי־הארצים ווי בדורות הראשונים, וואָרום היינט האָט יעדער איד אַ שייכות וידיעה אין תורה (עכ"פ אין תושב"כ, אין וועלכע מ'איז

סס"א: ביושבי תחת המלך מפולין מלכות קרקוב וסביבותי' אשר מקדם ומאז חשבו לפליטה לבני גולה.

119) אסתר ט, ג.

120) ראה תניא רפמ"ב.

121) שמות ג, כב.

122) כש"ט סקצ"ז ואילך. ושי"נ.

123) ראה עירובין סה, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

124) יבמות לט, ב. ושי"נ.

125) שכן נקרא אהרן במקרא מפורש „שלשת הרועים" (זכרי' יא, ח. וראה תענית ט, סע"א).

126) ראה תו"א מקץ מא, א. סה"מ תקס"ח ח"ב ס"ע תרמט ואילך.

יוצא יד"ח אפילו ווען לא ידע מאי קאמר[127]].

ובמיוחד – דורך זיינע „קול קורא'ס" פון „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה"[128], און די הכרזה[129] אַז מ'דאַרף נאָר „צופוצן די קנעפּלעך", און דערנאָך – די הודעה אַז מ'האָט שוין דאָס אויך פאַרענדיקט, און עס דאַרף נאָר זיין „עמדו הכן כולכם"[130] צו גיין מקבל זיין פני משיח צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה.

און דעריבער – דאַרף דאָס צוגעבן נאָכמער חיות און שמחה אין מסיים זיין די עבודה פון זיך גרייטן באופן פון „עמדו הכן כולכם" צו דער גאולה, ובפרט – דורך מוסיף זיין אין „נר מצוה ותורה אור" ובאופן אַז דאָס זאָל דערגרייכן און באַלייכטן דעם גאַנצן אַרום. ביז – בכל העולם כולו.

ותיכף ומיד ממש – גייען אַלע אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש (השלישי) ולקדש הקדשים, „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[131].

127) שו"ע אדה"ז חאו"ח ס"נ. הל' ת"ת שלו פ"ב סי"ב־יג.

128) נדפסו באגרות קודש שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך.

129) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

130) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רעט. „היום יום" טו טבת. ובכ"מ.

131) בא י, ט.

חלק משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א
— ע"ד כולל חב"ד —

א. בקשר למסיבת המלוה מלכה לטובת המוסד כולל חב"ד שמתקיימת ב־מוצאי ש"ק פרשת בהעלותך — יש להזכיר ולעורר ע"ד גודל המעלה והחשיבות דכולל חב"ד:

ידוע ומפורסם ע"ד גודל החיבה וההשתדלות של רבותינו נשיאינו לטובת כולל חב"ד, החל מאדמו"ר הזקן, מייסד הכולל ונשיאו, אשר, בכו"כ אגרות קודש שלוי הפליא והגדיל במעלת הצדקה ד־כולל חב"ד, „צדקת ארץ הקודש", וחלקם נדפסו ביחד עם ספר התניא (ע"י בני הגאון המחבר) בתור חלק רביעי דספר התניא[2], ובהמשך לזה השתדלו לטובת כולל חב"ד כל רבותינו נשיאינו (ממלאי מקומו גם בנשיאות הכולל) בדורות שלאח"ז, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

וכיון שבהשגחה פרטית מתקיימת המסיבה לטובת הכולל במוצאי ש"ק — יש לקשר זה עם פרשת השבוע, פרשת בהעלותך, כדלקמן.

ב. „בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות"[3]:

„שבעת הנרות" — קאי על נשמות ישראל כפי שנחלקים לז' סוגים, „כי ה־נשמה קרוי' נר, כמ"ש נר ה' נשמת אדם"[5], שדולק ומאיר (באופן ד„בהעלותך", „עד שתהא שלהבת עולה מאלי'"[6], כנ"ל בארוכה) ע"י „נר מצוה ותורה אור"[7], וכיון שיש „ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה וכו'"[5], כנגד שבעת המדות, מתחל־קים נשמות ישראל לז' סוגים, „שבעת הנרות".

ו„מנורה", „מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא"[8] — קאי על כללות נש"י, „מנורת זהב כולה"[9] (כמ"ש בהפטורה דפרשתנו — בהעלותך).

ותוכן הציווי ד„אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" — שכל פרטי העני־נים ד„שבעת הנרות", ז' הסוגים דנשמות ישראל שמתחלקים לז' מדרגות בעבודת ה', יתאחדו ויתכללו בה„מנורה" שהיא ה„כלל" דשבעת הנרות, עד ל„פני המנו־רה", הפנימיות דהמנורה, „פנימיות רצון העליון הנמשך ומאיר מול פני המנורה"[10].

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם בכאו"א מישראל בפרט — כי, בכל נשמה פרטית ישנם כל ז' המדות שכנגדם הם ז' אופני העבודה דשבעת המדות, היינו, שבכל נר („נר ה' נשמת אדם") ישנם

---

1) ראה לדוגמא אג"ק אדה"ז ס"א. ס"ג־ה. ועוד.

2) ראה תניא אגה"ק ס"ד: „צדקת א"י (ש)היא צדקת ה' ממש, כמ"ש תמיד עיני ה' אלקיך בה, והיו עיני ולבי שם כל הימים, והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו'". ושם ס"ח: „זריעת הצדקה . . שזורעין באה"ק התחתונה . . שהזריעה נקלטת תיכף ומיד בארץ העליונה בלי שום מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום דבר חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים, משא"כ בחו"ל".

3) פרשתנו ח, ב.

4) משלי כ, כז.

5) לקו"ת ריש פרשתנו.

6) פרש"י ריש פרשתנו.

7) משלי ו, כג.

8) פרשתנו שם, ד.

9) זכרי' ד, ב.

10) לקו"ת שם ל, סע"ד.

בפרטיות „שבעת הנרות": ועז"נ „אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" — שהעבודה בפרטי שבעת המדות מוארת וחדורה בהכלל (העצם) דהנשמה, ועד לשרש הנשמה כפי שמושרשת בעצמותו ית' („פני המנורה").

ג. ויש לומר, שענין זה שייך ומודגש במיוחד ב„כולל חב"ד":

לכל לראש בהשם „כולל חב"ד": „חב"ד", חכמה בינה דעת — הם השורש ומקור דשבעת המדות[11], „שבעת הנרות". ו„כולל חב"ד" — הוא הכלל דחב"ד ובמילא גם הכלל דשבעת המדות (נרות), כללות המנורה.

ועוד ועיקר — בהעבודה ד„כולל חב"ד": תוכן העבודה דכולל חב"ד היא העזר והסיוע ל(כאו"א מ)ישראל אנשים נשים וטף, עזר גשמי, צדקה כפשוטה, ועזר רוחני, צדקה רוחנית, ע"י הפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, שעי"ז נעשית ההתאחדות וההתכללות דכל בנ"י („כולל"), הן בצדקה גשמית[12], ש„מתוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום"[13], והן (ועאכו"כ) בצדקה רוחנית, שעל ידה נעשית האחדות וההתכללות דכל בנ"י („כולל") עם הקב"ה, באופן ש„אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".

ויש להוסיף, שהענין ד„אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" נעשה ע"י נשיאי הכלל, רבותינו נשיאינו שבכל דור, מאדמו"ר הזקן ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כי, „הנשיא הוא הכל"[14], להיותו „ראש בני ישראל", בדוגמת ה„ראש" שכולל החיות דכל אברי הגוף, וממנו מתפשטת החיות לכל אברי הגוף, ועל ידו נעשית ההנהגה דכל הגוף[15], ודוגמתו בנמשל, שעל ידי נשיא הדור נמשכים כל ההשפעות הרוחניים והגשמיים[16] לכל אנשי הדור, ועוד ועיקר, שעל ידו מתאחדים ומתכללים כל אנשי הדור להיות „מנורת זהב כולה" בפועל ובגלוי[17], ועד ש„אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", שנעשים מוארים וחדורים בהאור דפנימיות המנורה, „פנימיות רצון העליון", שנמשך ומאיר ע"י פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות דרבותינו נשיאינו, שעל ידה נעשית האחדות דפנימיות (סתים) הנשמה עם הפנימיות (סתים) דהקב"ה[18].

ד. ויה"ר שכאו"א מהמשתתפים ועוזרים ומסייעים (בנשמתם בגופם ובממונם) לכולל חב"ד יהי' בעצמו בבחינת „כולל חב"ד", עי"ז שעבודתו הפרטית תהי' באופן ד„אל מול פני המנורה יאירו שבעת

---

11) ראה תניא פ"ג: „חב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי המדות הן תולדות חב"ד".

12) ומעלה יתירה בצדקת ארץ ישראל שבה מודגשת ביותר אחדותם של כל בנ"י, כיון שלכאו"א מישראל יש חלק בארץ ישראל (ד' אמות או אמה אחת), כפי שמצינו להלכה בנוגע לפרוזבול (ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 בהערות. וש"נ).

13) פרש"י ברכות ח, רע"א.

14) פרש"י חוקת כא, כא.

15) ראה תניא פ"ב.

16) ומודגש בפרשת השבוע — שכשאמר משה „מאין לי בשר לתת לכל העם הזה", השיב לו הקב"ה „אספה לי שבעים איש גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגו'" (יא, יג ואילך), היינו, שגם השפעת בשר גשמי צ"ל באמצעות משה דוקא (ראה לקו"ת פרשתנו לא, ד. לג, ב. סה"מ תר"ס ע' קיב. סה"מ קונטרסים ח"ב שלג, ב. ועוד).

17) כמודגש בהתחלת הכתוב „ראיתי והנה מנורת זהב כולה".

18) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

הנרות", ויפעל כן גם בהזולת, ועד לה־פעולה בכל בנ"י[19].

ועוד והוא העיקר — שע"י ההוספה במצות הצדקה[20] ש"מקרבת את הגאו־לה"[21], ובפרט צדקת ארץ ישראל, מקר־בים וממהרים ומביאים תיכף את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז תהי' ההתאחדות וההתכללות האמיתית דכל בנ"י, "שבעת הנרות", כמ"ש[22] "עוד אקבץ עליו לנקבציו", שמתקבצים ונעשים מציאות אחת, "מנורת זהב כולה", "מקשה זהב עד ירכה עד פרחה מקשה היא".

ובפשטות — ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[23] מתקבצים מארבע כנפות הארץ (מכל שבע "מאשור וממצרים וגו'"[24]) ובאים לארצנו הקדושה, לירו־שלים עיר הקודש ולבית המקדש, בית המקדש השלישי, שהוא גם משולש, כיון שכולל כל הבתי־מקדשות (גם בית ראשון ובית שני)[25], ורואים הדלקת המנורה ע"י אהרן בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש — בין הערביים דיום הש"ק זה[26], לפני סעודה שלישית [הקשורה עם הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי[27]], ועאכו"כ לפני סעודה רביעית, "מלוה מלכה", "סעודתא דדוד מלכא משיחא"[28], רגל הרביעי שבמרכבה[29] [הקשורה עם ה־גאולה כפי שנמנית בתור גאולה רביעית (גאולה מארבע גלויות[30]), שבה יהי' "הכסא שלם"[31], כסא של ד' רגלים[32]], תיכף ומיד ממש.

---

19) ולהעיר, שבתיבת "כולל" מרומז שנוסף לכך שכל המשתתפים כבר הם כלל אחד, משתדל כאו"א מהם להיות "כולל" עוד משתתפים, ועד להכלל הכי גדול דכל בנ"י.

20) ובאופן ד"בהעלותך את הנרות", "עד ש־תהא שלהבת עולה מאלי'": "שלהבת" — שנתינת הצדקה היא באופן שנעשית "מטבע של אש" (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 299 ואילך. ושי"נ), וב"(מטבע של) אש" גופא עד ל"שלהבת": "(שלהבת) עולה" — עלי' והוספה בנתינת הצדקה, הן בכמות והן באיכות: "(שלהבת עולה) מאלי'" — שידו נעשית "יד המחלקת צדקה לעניים" (תניא פכ"ג) מאלי', ע"ד "מנפשי' כרע" (כנ"ל בארוכה).

21) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.

22) ישעי' נו, ח.

23) בא יו"ד, ט.

24) ישעי' יא, יא.

25) ראה זח"ג רכא, א.

26) ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"א: "אין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותי' בין הערביים".

27) ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. ושי"נ.

28) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

29) זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ובכ"מ.

30) ראה לקו"ש חט"ז ע' 91. ושי"נ.

31) פרש"י ס"פ בשלח.

32) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא. ושי"נ.

משיחות ש"פ שלה, מבה"ח תמוז ה'תנש"א

א. דובר כמ"פ אודות החלוקה ד־קריאת התורה לפרשיות השבוע[1] — שאף שבכל שבת קורין פרשה אחת בתורה השייכת במיוחד לזמן זה[2], ובכל יום מ־ימי השבוע לומדים חלק מהפרשה ה־שייך במיוחד ליום זה[3], מ"מ, כל פרשה בתורה וכל חלק פרטי שבה קשור גם עם כל התורה כולה (מ„בראשית" עד „ל־עיני כל ישראל"), שהיא (כלשון הכתוב בפרשתנו[4]) „תורה אחת"[5], כמו בפרשה אחת, שכל חלק שבה קשור עם הפרשה כולה, כמודגש בהקריאה דיום השבת (הסך־הכל דכל ימי השבוע[6]) שקורין כל הפרשה כולה מתחילתה עד סופה (בצי־בור, ובברכות לפני' ולאחרי').

וענין זה מודגש במיוחד בפרשת שבוע זה — פרשת שלח:

פרשת שלח עוסקת (ברובה) בענין אחד — פרשת המרגלים, החל משי־לוח המרגלים (מהתחלת הפרשה עד שני), הליכתם וביאתם, דברי תשובתם למשה ואהרן וכל עדת בנ"י, וכל השתלשלות המאורעות בהמשך לזה, עד להעונש וכו' (משני עד קרוב לחמישי), ובהמשך לזה גם פרשת נסכים, „כי תבואו אל ארץ מושבותיכם גו' ועשיתם אשה לה' גו' ויין לנסך וגו'"[7], שאף ש־חטאו ונגזרה גזירה עליהם, מ"מ, „בישר[8] להם שיכנסו לארץ"[9] (מסוף רביעי עד

1) כ„המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת, מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית . . וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות" (רמב"ם הל' תפלה רפי"ג).

2) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א): „המועדים של כל השנה כו' בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". וידוע פתגם רבינו הזקן שצריכים „לחיות" עם הזמן, הפרשה בתורה שקורין ולומדים באותו זמן („היום יום" ב' חשון. ובכ"מ). — ולהעיר, שהשייכות של הפרשה להזמן היא עד כדי כך שיום השבת וכל ימי השבוע נקראים על שם הפרשה: יום ראשון פרשת שלח, וכיו"ב בשאר ימי השבוע, עד לשבת פרשת שלח.

3) ביום ראשון מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני משני עד שלישי, ועד"ז בכל ימי השבוע, עד ליום השבת, משביעי עד סיום הפרשה (נוסף על הקריאה דכל הפרשה כולה, כדלקמן בפנים).

4) טו, טז. שם, כט.

5) ויתירה מזה — שכל התורה כולה שהתחלתה באות ב' וסיומה באות ל' היא תיבה אחת: „לב" (ראה אותיות דר"ע אות ב' בסופו). — ולהעיר, שהתורה נמשלה לדם, ומשכן הדם הוא בלב, וממנו מתפשט בכל אברי הגוף (ראה לקו"ת במדבר יג, א. ובכ"מ).

6) ולהעיר, שבכולם מודגשת השייכות ליום השבת, כמ"ש (יתרו כ, ח) „זכור את יום השבת לקדשו", עי"ז ש„מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטווינו לזוכרו תמיד בכל יום" (רמב"ן שם), ועד להנהגת שמאי הזקן ש„כל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת, כיצד, מצא בהמה נאה לוקחה ואומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת ואוכל את הראשונה בחול" („ואף הלל מודה שכדברי ב"ש יותר נכון לעשות, אלא שהי' בוטח בה' שבודאי יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים" (שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י)).

7) טו, ב ואילך.

8) פרש"י עה"פ.

9) יהטעם שהבשורה ע"ד הכניסה לארץ נאמרה בשייכות לפרשת נסכים דוקא — כי, בענין הנסכים מודגשת ההמשכה למטה גם בענין הקרבנות שענינם העלאה למעלה, היפך שיטת המרגלים שלא רצו להכנס לארץ כדי שלא יצטרכו

ששי[9]) — סיפור אחד ארוך שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה, אשר, כדי לידע הענין והסיפור כולו, לא מספיק ללמוד חלק אחד בפרשה, אלא צריכים ללמוד ההמשך בשאר חלקי הפרשה עד לסיום הענין כולו, שבזה מודגש ש(רוב) חלקי הפרשה הם (ענין אחד ו)פרשה אחת.

ועוד ועיקר[11] — שסיומה וחותמה של פרשת שלח („הכל הולך אחר החיתום"[12]) בפרשת ציצית[13], שעם היותה מצוה פרטית (א' מתרי"ג מצוות התורה), ה"ה „שקולה כנגד כל המצוות", שנאמר[14] „וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", ש„מנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג"[15], ודוגמתו בתורה, שכל ענין ו־פרשה בתורה קשור ושייך לכל הענינים והפרשיות שבתורה, כיון שהתורה כולה היא „תורה אחת".

וצריך להבין: (א) כיון שכל עניני ה־תורה הם בתכלית הדיוק, מסתבר לומר, שהדגשת ענין האחדות בתורה בפרשת שלח דוקא קשורה עם תוכן (רוב) הפר־שה — ענין המרגלים, (ב) הקשר והשיי־כות להזמן שבו קורין בתורה פרשת שלח, בסיומו של חודש סיון, כדלקמן.

ב. ויש לבאר תחילה תוכן הענין ד־שילוח המרגלים — הן בפרשת השבוע, והן בהפטורה שהיא סיום וחותם קריאת הפרשה כולה[16], אשר, עם היותה „מענין הפרשה"[17], שמסופר בה אודות שילוח המרגלים ע"י יהושע[18], יש בה כמה שי־נויים לגבי המסופר בפרשה אודות שי־לוח המרגלים ע"י משה (כמבואר במפר־שים[19]), ומהם:

א) במרגלים דמשה נאמר „שלח לך", ומפרש רש"י (פשוטו של מקרא) „לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח", משא"כ במרגלים דיהושע „בודאי לא עשה יהושע מדעתו רק שהשי"ת ציוהו ע"כ"[20], כמובן בפשטות (ועד שאין צורך לפרש בקרא) שלאחרי הקלקול שהי' כתוצאה משילוח המרגלים מדעתו של משה (ללא ציווי הקב"ה), לא הי'

לעסוק בעבודה דהמשכה למטה (ראה לקו"ת פרשתנו מ, סע"א ואילך. ובכ"מ).

10) וי"ל שזהו גם תוכן ההמשך דפרשת חלה שבהתחלת השיעור דששי — „בבואכם אל הארץ גו' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'" (שם, יח־יט) — היפך שיטת המרגלים שרצו להשאר במדבר כדי שלא יצטרכו לאכול מ„לחם הארץ" (לאחרי הקדמת חרישה וזריעה), כי אם, „לחם מן השמים".

11) כי, ענין (סיפור) אחד שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה ישנו בכמה פרשיות (ולדוגמא: פרשת בלק — כל הפרשה כולה (מתחילתה עד סופה) היא סיפור אחד).

12) ברכות יב, א.

13) ולפנ"ז — פרשת ע"ז ופרשת שבת (מקושש עצים), ומפרש רש"י (מיסודו של רבי משה הדרשן) „למה נסמכה פרשת מקושש לפ' ע"ז, לומר שה־מחלל את השבת כעובד ע"ז שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא* ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם", ומסיים, „ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות".

14) טו, לט.

15) פרש"י עה"פ.

16) כולל גם פרשת ציצית שבסיום וחותם הפרשה.

17) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפד.

18) יהושע ב, א ואילך.

19) ראה אלשיך, אברבנאל, אוה"ח, באר מים חיים (לאחי המהר"ל) ריש פרשתנו. ועוד.

20) לקו"ת פרשתנו נא, ג.

---

*) נחמי' ט, יג־יד — בשינוי לשון (ובדפוס ראשון נעתק הפסוק בשלימותו).

יהושע שולח מרגלים מדעתו, ועכצ"ל "שהשי"ת ציוהו ע"כ".

ב) במשה כתיב "שלח לך אנשים ("אנשים" דייקא, ולא מרגלים[21]) ויתורו את ארץ כנען" (ולא "ויחפרו (וירגלו) את הארץ"[22]), וביהושע כתיב "אנשים מרגלים", "לחפור את הארץ"[23], "לחפור[24] את כל הארץ באו"[25].

ג) במרגלים דמשה נאמר "איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו", י"ב אנשים ("שנים עשר אנשים איש אחד לשבט"[26]), ואילו במרגלים דיהושע נאמר "וישלח יהושע גו' שנים אנשים".

ד) המרגלים דמשה הם נשיאי ישראל, "כל נשיא בהם . . ראשי בני ישראל המה ואלה שמותם גו'", ואילו במרגלים דיהושע נאמר "שנים אנשים" סתם, ולא נתפרש בכתוב[27] מי היו שני האנשים (שמותיהם ועאכו"כ מעלות שלהם).

ה) שילוח המרגלים דמשה הי' באופן של פירסום — הן ביחס לבנ"י, שידעו כולם ע"ד שילוח המרגלים[28], וכשחזרו משליחותם נאמר[29] "וישיבו אותם דבר ואת כל העדה", והן ביחס ליושבי הארץ, שהרי המרגלים לא השתדלו להטמין את עצמם (כדי שלא ירגישו בנוכחותם ויחשדו בהם) ע"י שכל א' מהם ילך לבדו לרגל חלק מסויים בארץ[30], אלא הלכו כולם ביחד באופן הבולט לכל, ועד שהי' צורך שהקב"ה יעשה נס שלא ישימו לב אליהם, "בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים . . כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו"[31]; משא"כ ב־מרגלים דיהושע מפורש בקרא "מרגלים חרש" — הן ביחס לבנ"י, ש"בסתר שלחם כי לא רצה שידעו כל ישראל"[32], ולכן כשחזרו משליחותם כתיב[33] "ויבואו אל יהושע גו' ויספרו לו גו' ויאמרו אל יהושע" (ולא לכל בנ"י[34]), והן ביחס ל־

---

21) ולהעיר, שבכל הפסוקים שבפרשה לא נקראו בשם מרגלים (משא"כ בפירוש רש"י ומדרשי חז"ל). וראה בארוכה לקו"ש חל"ג ע' 78 ואילך (באופן אחר).

22) ורק בדברי התוכחה בפ' דברים (א, כב־כד) נאמר "ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ . . וירגלו אותה", כדלקמן ס"ד.

23) שם, ב.

24) שם, ג.

25) ואף שלשון זה הוא מדברי אנשי יריחו ומלך יריחו, ואילו בדברי יהושע נאמר "לכו ראו את הארץ ואת יריחו" — הרי מפורש בסיום הענין דכיבוש יריחו (שם ו, כב־כה) "האנשים המרגלים . . אשר שלח יהושע לרגל את יריחו" (וראה לקמן הערה 58).

26) דברים א, כג.

27) כי אם בדרשת חז"ל — "פנחס וכלב היו" (פרש"י שם, ד — ממדרש אגדת תנחומא). וראה לקמן ס"א.

28) כיון שכל ענין שילוח המרגלים הי' ביזמתם, כמבואר בהמשך פירוש רש"י (בהביאור ד"ה שלח לך, לדעתך) "לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמה שנאמר ותקרבון אלי כולכם".

29) יג, כו.

30) כדרכם של מרגלים, כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו ש"מרגלים אתם . . ערות הארץ באתם לראות", "שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר" (מקץ מב, ט־יב ובפרש"י). והתועלת כזה — בשתים: (א) שלא מרגישים (כ"כ) בנוכחותם, (ב) קיצור משך הזמן הדרוש לריגול הארץ כולה, כפשוט.

31) פרש"י פרשתנו שם, לב.

32) פי' הרד"ק עה"פ.

33) ב, כג־כד.

34) וי"ל שלאח"ז סיפרו גם לכל בנ"י — כמובן מפי' הרד"ק בביאור הטעם ששלחם בסתר, "כדי שלא יפחדו בשלחו מרגלים", היינו, שלא יפחדו מכשלון השליחות כפי שאירע במרגלים דמשה, "והוא לא שלחם אלא לפי שידע שיצליחו בשלי־חותם וירחיבו לב ישראל בבשורות טובות", היינו, שלאחרי ששבו משליחותם והצליחו בה, סיפרו לכל בנ"י כדי לשמח לבם.

יושבי הארץ, ש„אמר להם עשו עצמכם כחרשים כדי שלא יסתירו דבריהם מפניכם, ד"א חרש חרס, הטעינו עצמכם קדרות כדי שתהיו נראין כקדרין"[35], ועד שבמשך זמן שליחותם הוצרכו להתחבא שלא יראום יושבי הארץ, כמ"ש[36] „ותקח האשה את שני האנשים ותצפנו . . ו־תאמר להם ההרה לכו פן יפגעו בכם ה־רודפים ונחבתם שמה גו'".

ו) המרגלים דמשה „הלכו בגבולי' (של כל הארץ) באורך וברוחב"[37], „ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה"[38] (במשך ארבעים יום[39]), ואילו המרגלים דיהושע, אף שנצטוו „לכו ראו את הארץ ואת יריחו"[18] (לא רק יריחו בלבד, אלא גם הארץ), מ"מ, לא זו בלבד שנכנסו ליריחו בלבד, ולא לשאר חלקי הארץ, אלא עוד זאת, שאפילו את יריחו עצמה לא הספיקו לתור, כיון שבאותו לילה שהגיעו לביתה של רחב, הורידתם רחב בעד חלון ביתה שבקיר החומה אל מחוץ לעיר, „וילכו ויבואו ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים"[40], ותיכף חזרו ליהושע, ובכך נסתיימה שליחותם.

ג. ונקודת הביאור בזה — שפעולות המרגלים דמשה ודיהושע הם פעולות שונות אבל מצטרפות זו לזו ומשלימות זו את זו לצורך מטרה אחת, כיבוש וכני־סה לארץ.

ובהקדמה — ששילוח המרגלים יכול להיות לצורך שתי מטרות: (א) לצורך הכיבוש — „כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכרי' ששולחים לפניהם אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים, ובשובם ילכו התרים בראש הצבא להורות לפני־הם הדרכים . . שיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחילה ומאיזה צד יהי' נוח לכבוש את הארץ"[41], (ב) לצורך הכניסה לארץ (כולל ההתיישבות בה לאחרי וב־המשך להכיבוש) — שידעו ויכירו בטו־בתה של הארץ, עי"ז „שיגידו[41] להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותי' . . ויעלו בה בחפץ גדול"[42].

ויש לומר, ששילוח המרגלים דמשה (לדעתו של משה[43]) לא הי' (כ"כ) לצורך כיבוש הארץ, לדעת הדרכים ומבוא הערים (כי בזמנו של משה לא הי' צורך בדבר), אלא (בעיקר) כדי להכיר את תכונותי' ומעלותי' של הארץ; ושילוח המרגלים דיהושע לא הי' לצורך הכרת תכונות ומעלות הארץ (שתועלת זו כבר נעשתה ע"י המרגלים דמשה), אלא לצורך כיבוש הארץ, לדעת הדרכים ומבוא הערים (כי בזמנו של יהושע הי' צורך בכך), כדלקמן.

ד. ביאור הענין:

אע"פ שבקשת בנ"י לשילוח המרגלים היתה „ויחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן (תחלה

---

35) פרש"י (ורד"ק) עה"פ.

36) ב, ד־טז.

37) פרש"י פרשתנו שם, כא.

38) פרש"י שם, כה.

39) אף ש„מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארכה ורחבה" (שיעור כפול) — כיון ש„קצר לפניהם את הדרך" (פרש"י שם).

40) ב, כב.

41) רמב"ן ריש פרשתנו.

42) ויש לומר, שידיעת המעלות התכונות והסגולות המיוחדות של הארץ, דרושה ומועילה גם להכנה לסגל לעצמם אורח־חיים המתאים לארץ מיוחדת זו.

43) אף שכוונות בנ"י ש„באו . . ואמרו נשלחה אנשים לפנינו" היתה באופן אחר, כדלקמן בפנים.

לכבוש)"[44], מ"מ, לא מצינו בדברי משה להמרגלים שנצטוו לחפור את הארץ לידע מהיכן היא נוחה ליכבש[45].

וטעם הדבר – י"ל בפשטות – כיון שכיבוש הארץ לא הי' כדרך כל כובשי ארצות בדרך הטבע, אלא ע"י הקב"ה[46], כדברי משה (בדברי התוכחה[47] על בקשתם „נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ") „ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם . . ההולך לפניכם . . באש לילה לראותכם בדרך אשר תלכו בה ובענן יומם"[48], שאין צורך (ועאכו"כ הכרח) לברר „את הדרך אשר נעלה בה", כיון שהענן הולך לפניהם ומראה להם הדרך[49].

שליחותם של המרגלים היא (כמפורש בקרא) „וישלח אותם משה לתור את הארץ . . וראיתם את הארץ" – לראות את טיב הארץ, תכונותי' ומעלותי'[50]: „וראיתם את הארץ מה היא גו' הטובה היא גו' השמנה היא גו'"[51] (ולכן צום „והתחזקתם ולקחתם (השתדלות מיוחדה) מפרי הארץ", שיראו פירותי' הטובים והשמנים). ולא עוד אלא שגם ראיית העם („וראיתם . . את העם היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב") היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ יהי' בנקל אם לאו, אלא) לצורך בירור טיב הארץ כפי שמשפיעה על העם היושב עלי' – כפירוש רש"י: „יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים („החזק הוא הרפה"), יש (ארץ) מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין" („המעט הוא אם רב"). וגם ראיית „הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים" היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ יהי' בנקל אם לאו, אלא) בירור ל„החזק הוא הרפה" – כפירוש רש"י: „סימן מסר להם אם בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם, ואם בערים בצורות הם יושבין חלשים הם" – שמזה יודעים טיב הארץ, אם היא „ארץ מגדלת גבורים" או „ארץ מגדלת חלשים"[52].

---

44) דברים א, כב (ובפרש"י).

45) כדרכם של מרגלים – כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו „מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם", „גלוי הארץ מהיכן היא נוחה ליכבש" (מקץ שם, ט ובפרש"י).

46) ולכן, החשש היחידי מהעם היושב עלי', הוא, לא החוזק והריבוי הגשמי (כי, „החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", נוגע לטיב הארץ, כדלקמן בפנים), אלא „אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו" (פרש"י פרשתנו שם, כ). – ועפ"ז יש לבאר הכרחו של רש"י להוציא המקרא „היש בה עץ" מפשוטו, עץ עושה פרי כפשוטו*.

47) ועפ"ז מתורצת הקושיא למה לא נתפרש בפרשתנו שמשה לא רצה לשלוח המרגלים והוכיחם כו' – כי בפרשתנו מדובר אודות שילוח המרגלים כפי שהי' בפועל, לדעתו של משה, „לתור את הארץ", כדלקמן בפנים.

48) דברים שם, ל־לג.

49) ואילו היו נכנסים לארץ מיד, ע"י משה – הי' הולך לפניהם גם עמוד הענן לנחותם הדרך.

---

*) נוסף על ההכרח מסיום הכתוב „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים", שעפ"ז אין מקום להשאלה „היש בה עץ אם אין".

---

50) ומודגש בלשון „ויתורו" – „שיש במשמעותו גם לשון יתרון, כי רצה הקב"ה להראות להם יתרון הארץ על כל הארצות" (כלי יקר ריש פרשתנו).

51) יג, יח־כ.

52) ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (שכל פרטי הענינים שבכתוב עיקרם בנוגע לטיב הארץ) הוא מסדר ג' הכתובים, שבפסוק הראשון מתחיל „וראיתם את הארץ מה היא" (ואינו מפרט דבר) וממשיך תיכף „ואת העם היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", ובפסוק השני חוזר לארץ, „ומה הארץ גו' הטובה היא גו' ומה הערים גו' הבמחנים גו'", ומוסיף בפסוק השלישי „ומה הארץ השמנה היא גו'" – דלכאורה מתאים יותר לכתוב

ושליחות זו (לראות את טיב הארץ) נתקיימה במילואה ע"י המרגלים — „באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פרי׳"[53], ואילו לא היו מקלקלים ע"י ההוספה שלהם על השליחות (בנוגע לכיבוש הארץ[54]), „אפס כי עז העם גו׳ לא נוכל לעלות גו׳"[55], היו כל בנ"י נכנסים לארץ מיד בשמחה ובחפץ גדול.

והמרגלים דיהושע — לא נשלחו לראות את טיב הארץ (כיון ששליחות זו נתקיימה כבר במילואה ע"י המרגלים דמשה), אלא שליחותם היתה לצורך כיבוש הארץ, כי, כיבוש הארץ ע"י יהושע לא הי׳ בדרגא (נעלית כ"כ) כמו הכיבוש שהי׳ צריך להיות ע"י משה[56], ולכן היו זקוקים גם לפעולות בדרך הטבע[57], החל משילוח מרגלים, כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכרי׳[58].

ה. עפ"ז יש לבאר פרטי השינויים שבין שילוח המרגלים דמשה לשילוח המרגלים דיהושע:

בזמנו של משה לא צוה הקב"ה לשלוח מרגלים, כיון שהסיבה (העיקרית) לשילוח מרגלים כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכרי׳ אינה שייכת בכיבוש הארץ ע"י הקב"ה. אלא „לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו", שרצונם הי׳ לשלוח מרגלים כדי לחפור את הארץ, הסכים משה לכך מתוך תקוה שיחזרו בהם כשיראו שאינו מעכב[59], ובראותו שאינם חוזרים בהם, „נמלך בשכינה" האם יש מקום לשילוח מרגלים (לא כדי לחפור את הארץ, אלא כדי) לראות את טיב הארץ, ואמר לו הקב"ה „שלח לך", „לדעתך . . אם תרצה שלח"[60], היינו, שמצד הקב"ה אין צורך

תחילה ובבת אחת כל פרטי הענינים דהארץ, „וראיתם את הארץ מה היא הטובה היא גו׳ השמנה היא גו׳", ואח"כ פרטי הענינים דהעם היושב עלי׳ והערים אשר הוא יושב בהנה?

ולכן מפרש רש"י שמ"ש בהמשך פסוק הראשון „ואת העם היושב עלי׳ החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", הוא, פירוש והסבר להתחלת הכתוב „וראיתם את הארץ מה היא", „יש ארץ מגדלת גבורים . . יש מגדלת אוכלוסין", היינו, שטיב הארץ ניכר ב„העם היושב עלי׳":

ובפסוק השני מוסיף לבאר הסימן לבחון אם הארץ מגדלת גבורים ואוכלוסין — „ומה הארץ אשר הוא יושב בה (ומגדלתו) הטובה היא", „במעיינות ותהומות טובים ובריאים", שמזה יודעים שהיא „מגדלת אוכלוסין", „ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים", „חזקים הם שסומכין על גבורתם", שמזה יודעים שהיא „מגדלת גבורים":

ובפסוק השלישי ממשיך בנוגע לטיב הארץ עצמה, „ומה הארץ (כשלעצמה) השמנה היא", ומסיים „והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ", שעי"ז יראו כל בנ"י ש„השמנה היא", כיון שמגדלת פירות טובים.

53) שם, כז.

54) וגם בענין הריגול — כדברי משה בהתוכחה שבפ׳ דברים: „וירגלו אותה".

55) שם, כח-לא.

56) ראה לקו"ש ח"ט ע׳ 9 ואילך. ועוד.

57) אף שכיבוש יריחו (מנעולה של ארץ ישראל) הי׳ באופן נסי — ע"י ההקפות דהכהנים עם ארון הברית, התקיעה בשופרות כו׳ (משא"כ המשך הכיבוש דכל א"י).

58) אף שגם שילוח המרגלים לא הי׳ בתור ריגול (לדעת הדרכים ומבוא הערים) בדרך הטבע ממש, אלא מעין ודוגמא בלבד, שלכן אמר להם יהושע „לכו ראו את הארץ ואת יריחו" (כנ"ל הערה 25).

59) כפרש"י דברים א, כג: „משל לאדם שאומר לחבירו כו׳ אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב".

60) ועפ"ז יש לתרץ התמיהה בפרש"י בפ׳ דברים „וייטב בעיני הדבר", „בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה הי׳ טוב למה אמרה בתוכחות

בשילוח מרגלים גם לא לצורך ראיית טיב הארץ, שהרי „אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר[61] אעלה אתכם מעני מצרים וגו'", ואעפ"כ היתה דעתו של משה שיש לשלוח מרגלים שיראו את טיב הארץ, כי, בהיותו רועין של ישראל, ראה והרגיש את הצורך שלהם לשמוע ע"ד טיב הארץ מאנשים שיראוה תחילה, „שיגידו להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותי' . . ויעלו בה בחפץ גדול".

ולכן נאמר „שלח לך אנשים (ולא מרגלים) ויתורו (ולא ויחפרו) את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם" (י"ב נשיאי ישראל) — דכיון ששליחותם לראות את הארץ היא כדי „לשמחם במעלותי' . . ויעלו בה בחפץ גדול", הי' צורך לשלוח הנשיאים דכל י"ב השבטים, שכל אחד מהם מכיר ה־תכונות והצרכים ודואג במיוחד ומשתדל בטובתו של שבטו, שיראו במו עיניהם את כל ארץ ישראל שתתחלק לי"ב שבטי ישראל[62], וכאשר כל שבט מי"ב השבטים ישמע מהנשיא שלו שכל הארץ כולה (ובמילא גם החלק דשבט זה) טובה מאד, ישמח לב בנ"י ויעלו בה בחפץ גדול.

ומטעם זה הלכו כל י"ב המרגלים לתור את כל הארץ, לארכה ולרחבה (במשך ארבעים יום), ולא באופן שכל א' מהם ילך לחלק מסויים בארץ השייך לשבטו — דכיון שהשליחות די"ב נשיאי ישראל היא כדי שכל נשיא יוכל להעיד ולהבטיח לשבטו שראה במו עיניו את חלקם בארץ הטובה, הרי, כל זמן שלא נתחלקה הארץ לי"ב השבטים לא הי' ידוע היכן הוא חלקו הפרטי של כל שבט ושבט[63] (שנקבעה ע"פ גורל, כמפו־

וכו'" — דלכאורה, הקושיא העיקרית היא: אם לא הוטב בעיני המקום למה שלחם משה — כי, זה שלא הוטב בעיני המקום הוא בקשתם לחפור את הארץ, חה ש„נמלך בשכינה" הוא בנוגע לשילוח המרגלים בפועל לראות טובת הארץ.

61) שמות ג, יז. — וסיומא דקרא „אל ארץ זבת חלב ודבש".

ויש לומר, שרש"י מביא רק התחלת הפסוק אף שהעיקר הוא סיומו, כדי להדגיש גודל התרעומת על הבקשה דשילוח המרגלים (שלכן „חייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוה") — דכיון שהקב"ה העלה אותם „מעני (שעבוד) מצרים", צריכים להודות על כל ארץ ש־תנתן להם, שאפילו אם אינה „ארץ טובה", ה"ז באין־ערוך ל„עני מצרים", ועאכו"כ כש„אני אמרתי להם שהיא טובה", ולא עוד אלא ש„חברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים", שאפילו חברון, „טרשין שבארץ ישראל", טובה שבעה חלקים מצוען שהיא המעולה שבארץ מצרים המעולה בכל הארצות (פרשתנו שם, כב ובפרש"י).

62) ולכן „לא הי' שבט לוי עמהם" (פרש"י דברים א, כג), כיון שלא קיבל חלק ונחלה בארץ.

63) ואף שבברכת יעקב נתפרש „זבולון[*] לחוף ימים ישכון גו' וירכתו (סוף גבולו) על צידון" (ויחי מט, יג (ובפרש"י)) — הרי (נוסף לכך שנתפרש רק בזבולון ולא בשאר השבטים[**]), מלבד החלק לחוף ימים קיבלו נחלתם גם בהר ובשפלה כו', שהרי „אין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק כו'" (ב"ק פא, ב). וראה לקמן סי"א.

---

*) ועד"ז ביוסף, „ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך", „שכם ממש" — ה"ז „חלק אחד יתירה על אחיך" (שם מח, כב ובפרש"י).

**) וגם בשבט יהודה ישכר ואשר שנרמז בהם ע"ד חלקם בארץ — „נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעיין", „ראה (ישכר) לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות" ב„חלקו של אשר . . יהיו זיתים מרובים" (פרש"י שם, יא־טו־כ) — לא נתפרש היכן היא ארצם. ועד"ז בשבט גד, „כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן" (פרש"י שם, יט), ו(בנות) מנשה ש„נטלו חלק בשני עברי הירדן" (פרש"י שם, כב) — לא נתפרש

רש בקראי[64] (שנאמר קרוב לסוף שנת הארבעים) „אך בגורל יחלק את הארץ", והחלוקה ע"פ הגורל בפועל[65] היתה לאחרי כיבוש הארץ ע"י יהושע[66]), הוצרכו כל י"ב הנשיאים לתור את הארץ כולה, שעי"ז ידעו בוודאות שראו גם חלקם בארץ.

ולכן היתה שליחותם בפירסום (ופשיטא שלא באופן ד„מרגלים חרש") — לא מבעי בנוגע להידיעה דכל בנ"י, כיון שכוונת שליחותם היתה שיגידו לכל בנ"י טובת הארץ כדי לשמח לבם ויעלו בחפץ גדול, אלא גם בנוגע ליושבי הארץ, שנוסף לכך שלא עשו פעולות להטמין את עצמם כמרגלים (שמשתדלים גם להתערב בין יושבי הארץ כדי לשמוע דיבוריהם ולהכיר במחשבתם אם פוחדים מהאויב וכיו"ב), כיון שלא נשלחו לרגל את הארץ, לא חששו לעורר תשומת־לב דיושבי הארץ ע"י הליכתם יחד (בגלל הצורך בדבר כדי למלא שליחותם בראיית הארץ בשלימות, שכולם יראו כל חלקי הארץ כולה), כי, כמו שכיבוש הארץ הוא ע"י הקב"ה, שלא בדרך הטבע, כך גם שילוח והליכת המרגלים הוא שלא בדרך הטבע, ללא חשש מסכנה טבעית (אלא שבפועל עשה הקב"ה נס שיהיו טרודים באבלם ולא יתנו לב אליהם).

משא"כ במרגלים דיהושע — כיון ששליחותם לא היתה לראות טובת הארץ (שכבר נודע הדבר ע"י המרגלים דמשה), אלא ע"ד ובדוגמת[67] כל הבאים להלחם בארץ נכרי' בדרך הטבע, לכן, „וישלח יהושע שנים אנשים מרגלים חרש": שנים בלבד, ולא י"ב, ואנשים סתם, ולא נשיאי ישראל, כיון שהצורך בי"ב נשיאים הוא כדי להודיע לכל בנ"י טובת הארץ על כל חלקי', אבל כדי לרגל את הארץ מספיק (ואדרבה: מוטב יותר) לשלוח שנים (ולא י"ב) ואנשים סתם (לא נשיאים)[68], ו„מרגלים (ששליחותם באופן ד)חרש" דוקא, הן בנוגע לבנ"י, שאין צורך שכל בנ"י ידעו שנשלחו מרגלים (ומוטב שלא יודעים ומפרסמים כדי שלא יתפרסם לחוץ), כי אם שרי הצבא וכיו"ב, שצריך להורות הדרך שילכו בה, ועאכו"כ בנוגע ליושבי הארץ, שהוצרכו לעשות פעולות להסתיר את עצמם.

ובשמעם את דברי רחב „ידעתי כי נתן ה' לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל יושבי הארץ מפניכם . . וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם"[69] — לא היו צריכים לצאת לרחובה של עיר לשמוע מה בפי הבריות,

---

המקום המדוייק. וגם בשבט נפתלי שמפרש רש"י „זו בקעת גינוסר" (שם, כא) — ה"ז פירוש רש"י (שבמקום זה נתקיימה ברכת יעקב), ולא נתפרש בדברי יעקב.

64) פינחס כו, נה.

65) לתשעת המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מערבה, משא"כ שני המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מזרחה ע"י משה, אבל, קרוב לסוף שנת הארבעים, לאחרי שביקשו שלא לעבור את הירדן, ועד אז היו סבורים שכל בנ"י ינחלו בעבר הירדן מערבה (ראה בארוכה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 543 ואילך).

66) יהושע יד, א ואילך.

67) אבל לא ממש, כנ"ל הערות 58־57.

68) „כדרך העמים השולחים מרגלים שישלחו איש אחד או שנים . . ושיהיו אנשים ריקים ופוחזים" (אברבנאל שם), „דרכם לשלוח קלי עולם מפני שהם מסתכנים" (אלשיך שם).

69) שם ב, ט־יא.

ולכן (לאחרי שהתחבאו ג' ימים בהר עד שוב הרודפים) חזרו אל יהושע ואמרו „כי נתן ה' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו"[70], כיון שנתמלאה שליחותם.

ו. עפ"ז מתורצת תמיהה כללית בפרשת המרגלים:

מבואר בכ"מ ע"ד מעלתם של ה־מרגלים — כמפורש בקרא „כולם אנשים („לשון חשיבות, ואותה שעה כשרים היו") ראשי אלפי ישראל המה", שנבחרו מכל שאר בנ"י („מן הברורים שבכם מן המסולתים שבכם"[71]) — ש„היו במדרגה גבוה מאד ולא רצו להשפיל את עצמם למצוות מעשיות שהוא בחי' המשכת אור א"ס ב"ה למטה . . ורצו להיות במדבר דוקא"[72], שבו הי' כל עסקם בלימוד התורה (שניתנה במדבר[73], במעמד ומצב שלא היו צריכים לעסוק בעניני העולם (כולל העסק דאדם חורש אדם זורע)), ועד כדי כך, שגם לאחרי החטא נאמר עליהם ש„אין להם חלק לעולם הבא"[74] מפני שמדרגתם גדולה יותר מעולם הבא, שלכן אין עולם הבא בגדר של „שכר" עבורם[75].

ואינו מובן: לאחרי גודל הפלאת מעלת המרגלים — איך יתכן שהתוצאה משילוח המרגלים בפועל ממש (לא מצד כוונתם ומחשבתם) היתה אך ורק באופן בלתי־רצוי?

ויש לומר — ע"פ האמור לעיל — ש־גם בפועל ממש היתה תועלת רצוי' משילוח המרגלים, כי, בשובם ובאמרם „באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פרי'", ידעו כל בנ"י בבירור ובוודאות (לא רק באופן של אמונה) טובת ומעלת הארץ, וידיעה זו הועילה ופעלה פעולתה — לאחרי משך זמן[76], בנוגע לכיבוש וכניסה לארץ בזמן יהושע, שעלו בשמחה ובחפץ גדול (גם) על סמך דברי המרגלים דמשה שראו טובת הארץ בעיני בשר.

ובעומק יותר — ע"פ פנימיות הענינים — שבשליחותם לתור את הארץ פעלו ענין גדול ביותר[77] (לא רק לאחרי זמן, אלא גם) ב„אותה שעה" (כהדיוק בפירוש רש"י „אותה שעה כשרים היו") — התחלה ופתיחה[78] דכיבוש וכניסה לארץ ע"י כל בנ"י[79].

ויש להוסיף ולהמתיק, שבכללות הענין דכיבוש וכניסה לארץ (ובפרט בהקדמת שילוח המרגלים) מודגש הענין דבירור התחתון[80], וענין זה מודגש ב־יותר בהעלי' בשמחה ובחפץ גדול כ־תוצאה משילוח המרגלים דמשה שראו

70) שם, כד.

71) פרש"י דברים א, כג.

72) לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

73) עירובין נד, א. וראה לעיל ע' 535 ואילך.

74) סנהדרין קח, א.

75) ראה מגלה עמוקות עה"ת פרשתנו יד, לה. הנסמן בלקו"ש חכ"ג ע' 102 הערה 60.

76) להעיר מאבות פ"ד מ"ג: „אין לך אדם שאין לו שעה" — שבודאי ש„אותה שעה" פועלת פעולתה, אף שיתכן (מאיזו סיבה שהיא) שהפעולה תהי' לאחרי משך זמן.

77) ראה גם באר מים חיים שבהערה 19.

78) וכיון ש„כל ההתחלות קשות" (מכילתא ו־פרש"י יתרו יט, ה), ובפרט בפתיחת דרך חדשה (ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. ושי"נ) — לכן הוצרך הדבר להיות ע"י „כל נשיא בהם . . ראשי אלפי ישראל", ובשליחותו של משה דוקא.

79) ע"ד פעולת משה ע"י ראיית הארץ (ראה צפע"נ עה"ת ברכה לד, א).

80) ולכן הי' כיבוש הארץ בפועל (לאחרי שילוח המרגלים בדרך הטבע) ע"י יהושע דוקא — „כפני לבנה" (ב"ב עה, סע"א).

טובת הארץ בעיני בשר — שהשמחה וה־חפץ היא לא רק מצד האמונה בה' („אני אמרתי להם שהיא טובה"), אלא גם מצד התחתון.

ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון רש"י „אותה שעה כשרים היו" — „כשרים" דייקא, ולא צדיקים וכיו"ב:

„כשר" ר"ת „כמוצא[81] שלל רב"[82]: „שלל" — דבר שהי' תחילה אצל האויב והמנגד ונלקח במלחמה, ובזה גופא „כ־מוצא שלל" — באופן של מציאה, היינו, שה„שלל" הוא שלא בערך לעבודתו ויגיעתו בהמלחמה, ועד ל„שלל רב", ב־ריבוי גדול ועד לריבוי שאין למעלה הימנו (שאז נקרא „רב" באמיתיות וב־שלימות).

וזהו הרמז בהדיוק „אותה שעה כשרים היו" — שתוכן שליחותם לתור את הארץ (כהתחלה ופתיחה להכיבוש והכניסה לארץ דכל בנ"י שיעלו בשמחה ובחפץ גדול) הו"ע בירור התחתון באופן ד„כמוצא שלל רב" (ר"ת „כשר"), שזוהי כללות העבודה דכיבוש וכניסה לארץ על מנת לעסוק בבירור הארץ הלזו ה־תחתונה לעשות לו ית' דירה בתחתונים, שעי"ז נעשה אמיתת ושלימות הענין ד„כמוצא שלל רב", „כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה' א"ס ב"ה במקום החושך והס"א של כל עוה"ז כולו ביתר שאת ויתר עוז ויתרון אור מן החושך כו'"[83].

ז. ובפרטיות יותר יש ב' אופנים־שלבים בשילוח המרגלים שמצטרפות זל"ז ומשלימות זא"ז — שילוח המרגלים דמשה, „שנים עשר אנשים איש אחד ל־שבט", ושילוח המרגלים דיהושע, „שנים אנשים":

ובהקדם ביאור הצורך דשילוח „שנים עשר אנשים איש אחד לשבט" (כדי שכל נשיא ונשיא יראה חלק הארץ דשבטו) בפנימיות הענינים — לפי שארץ ישראל נחלקת לי"ב חלקים, כנגד י"ב שבטי ישראל, אשר, כל שבט ושבט במסילתו יעלה, שלכל שבט יש אופן עבודה שלו [ולדוגמא: החלוקה הכללית דבנ"י ל־ישכר וזבולון, יושבי אוהל ובעלי עסק, מארי תורה ומארי עובדין טבין[84], ועד"ז בנוגע להחלוקה הפרטית די"ב שבטי ישראל][85], ובהתאם לכך יש לו גם חלק א' מי"ב חלקי הארץ שבירורו שייך לאופן העבודה דשבט זה[86], ובצירוף העבודה די"ב שבטי ישראל („יחד שבטי ישראל"[87]) בבירור י"ב חלקי הארץ נעשה הבירור דכל הארץ כולה, כל פרטי ההתחלקות שבה הכוללים כל פרטי ההתחלקות שבארץ הלזו התחתו־נה[88] (כל העולם כולו שנברא בשביל ישראל[89]), כיון שארץ ישראל כוללת ויש בה מכל הארצות (כמבואר במדרשי חז"ל[90]).

---

81) תהלים קיט, קסב.
82) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' קצח.
83) תניא פל"ו.

84) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ובכ"מ.
85) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.
86) להעיר מספרי עקב יא, יו"ד: „י"ב ארצות ניתנו כנגד י"ב שבטי ישראל, ולא שוו טעם פירות ארצו של זה כטעם פירות ארצו של זה".
87) ברכה לג, ה.
88) להעיר מהענין די"ב גבולי אלכסון — „כמו עד"מ האלכסון שכולל ומאחד ב' קצוות גשמיים מזרח ומערב מעלה ומטה כו'", התכללות והתאחדות דששה קצוות (ראה אוה"ת בראשית ו, סע"ב ואילך).
89) פרש"י עה"ת בתחלתו. ובכ"מ.
90) ראה ספרי ר"פ עקב (הובא ביל"ש פרשתנו רמז תשמג): „א"י שהיתה חביבה מכל נבראת קודם

ועפ"ז צריך להבין הטעם (בפנימיות הענינים) שכל א' מי"ב נשיאי ישראל הלך לתור את הארץ כולה, לא רק החלק דשבטו (ובפרט שהי' ידוע החלק (לכמה שבטים) מברכת יעקב[91]**), אלא גם החלקים דשאר השבטים — דלכאורה, כיון שעבודתו של שבט זה היא בחלק** מסויים השייך לו, מהו הצורך ומהי התו־ **עלת בכך שיתור גם את החלקים דשאר השבטים, שעבודת בירורם שייכת ו־ נעשית ע"י שאר השבטים?**

והביאור בזה — בפשטות — שהפעו־ לה דכל נשיא לתור את הארץ כולה, גם חלקי הארץ דשאר השבטים, היא, מצד הציווי „ואהבת לרעך כמוך"[92]**, כיון ש־ „כל ישראל ערבים (ומעורבים) זה ב־ זה"**[93]**, ועד ל„קומה**[94] **אחת שלימה"**[95]**.**

ובעומק יותר — שע"י ההתאחדות ד־ כל שבטי ישראל שמודגשת בכך שכל נשיא הלך לתור את הארץ כולה נעשית הפעולה דבירור הארץ באופן נעלה יותר, **להיותה מצד וע"י דרגא נעלית בישראל שלמעלה מהתחלקות לי"ב שבטים, הבחי'** שלמעלה מהתחלקות, **כפי שנמשכת וחודרת בדרגת** ההתחלקות, **כדלקמן.**

ח. ובהקדם ביאור הקשר והשייכות דשילוח המרגלים לחודש סיון — ששי־ לוח המרגלים הי' בכ"ט סיון[96]**, ומודגש גם בהקריאה דפרשת המרגלים קרוב לסיומו של חודש סיון — החודש** דמתן־ תורה:

ידוע שבירור העולם נעשה בכח וע"י העבודה דישראל בתורה, **ובלשון ה־ קבלה והחסידות**[97] **„בחכמה (דוקא) את־ בירורו", חכמת התורה**[98]**. ויש לומר, שמ־ טעם זה הי' שילוח המרגלים (ההתחלה והפתיחה דבירור העולם בהכיבוש וה־ כניסה לארץ)** בסיומו של חודש סיון — **כשיוצאים מזמן מ"ת לעבודה דבירור העולם**[99] **בכח וע"י התורה.**

וכיון שבישראל ותורה ישנם ב' דרגות (בכללות), דרגת האחדות, ודרגת ההתחלקות[100]**, כידוע**[101] **ש„ישראל" ר"ת „יש ששים ריבוא אותיות לתורה", שלכל א' מישראל יש אות פרטית בתורה (ש־ ממנה נמשכת חיותו כו')**[102]**, שע"פ דין**

לכל, שנאמר עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל, ארץ אלו שאר ארצות . . וראש עפרות תבל זו ארץ ישראל . . למה נקרא תבל שמה שהיא מתובלת בכל, שכל הארצות יש בזו מה שאין בזו . . אבל א"י אינה חסרה כלום כו'".

91) ראה לעיל הערה 63.

92) קדושים יט, יח.

93) שבועות לט, סע"א. וש"נ.

94) ראה בארוכה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

95) ולהעיר, שהדין שעשרה מישראל נקראים „עדה" (מציאות אחת) — למדים מפרשת המרגלים (מגילה כג, ב — הובא בפרש"י פרשתנו יד, כז). — נתבאר בארוכה בלקו"ש חל"ג ע' 85 ואילך.

96) תענית כט, א.

97) ראה ע"ח שי"ח פ"ה. של"ח דרוש א. תניא אגה"ק סכ"ח בשם זוה"ק. ובכ"מ.

98) ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב„שלח לך, לדעתך" — שעיקר ושלימות הבירור הוא ע"י חכמה בשלימותה, שכוללת גם (בינה ובעיקר) דעת.

99) ומודגש גם בהקריאה בתורה בשבת מברכים חודש תמוז, חודש הרביעי — כי, החילוק שבין חודש השלישי לחודש הרביעי הוא ע"ד החי־ לוק שבין בחי' המשפיע לבחי' המקבל (גימ"ל דל"ת — „גמול דלים" (שבת קד, א)), ולכן, בשבת האחרון דחודש השלישי מברכים חודש הרביעי, שזוהי הנתינת־כח להיציאה והירידה למטה לעסוק בבירור העולם.

100) החל מההתחלקות לשלש — „אוריאן תליתאי כו' לעם תליתאי" (שבת פח, א).

101) מגלה עמוקות אופן קפו.

102) ראה סה"מ תש"ד ע' 46. תש"ט ע' 41 (הב'). ועוד.

צריכה להיות כל אות מוקפת גויל[103], כל אות בפני עצמה, וביחד עם זה, כל ס"ר האותיות דס"ר בנ"י הם מציאות אחת, „תורה אחת", כספר תורה שכשרותו תלוי' בכשרות כל האותיות שבו (לא חסר ולא יתיר)[104] — יש לומר, שבהתאם לכך ישנם ב' אופנים בבירור העולם (שנברא בשביל ישראל ובשביל התורה[89]), בירור מצד דרגת ההתחלקות שבתורה ובישראל, ובירור (נעלה יותר) מצד דרגת האחדות שבתורה ובישראל.

ט. וביאור הענין:

ב' הדרגות שבתורה, דרגת האחדות ודרגת ההתחלקות, הם (בכללות) תורה ומצוות: תורה היא תורה אחת, כי, התורה היא חכמתו של הקב"ה, וכיון שהו' אחד והוא ית' וחכמתו אחד[105], לכן גם התורה היא „תורה אחת"; ומצוות הם באופן של התחלקות, תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת, כי המצוות הם ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם, וכיון שמציאות האדם והעולם היא באופן של התחלקות לתרי"ג, רמ"ח אברים ושס"ה גידים ד„עולם קטן זה האדם"[106], ש„כל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא באדם"[107], לכן גם המצוות נחלקים לתרי"ג.

ובפרטיות יותר בתורה עצמה — החילוק שבין נגלה דתורה לפנימיות התורה: נגלה דתורה, „ששים מסכתות" שמבארים פרטי ההלכות דאיסור והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול שעל ידם נעשה בירור העולם, הם באופן של התחלקות; ופנימיות התורה, שמבארת עניני אלקות, „דע את אלקי אביך"[108], היא באופן של אחדות („לית תמן כו' מחלוקת"[109], גם מלשון התחלקות).

ודוגמתו בישראל — שענין האחדות הוא מצד הנשמה, ש„כולן מתאימות ואב א' לכולנה . . מצד שרש נפשם בה' אחד"[110], וענין ההתחלקות הוא מצד הירידה בגוף („שהגופים מחולקים"[110]) כדי לברר העולם.

ובפרטיות יותר בעבודת הנשמה עצמה — שענין ההתחלקות הוא מצד הכחות הפרטיים דשכל ומדות, וענין האחדות הוא עצם הנשמה שלמעלה מהתחלקות דכחות פרטיים, שהתגלותה ע"י הביטול והעדר המציאות.

והחידוש שבדבר — שאף שעיקר העבודה דבירור העולם היא מצד דרגת ההתחלקות שבתורה ובישראל, ואילו דרגת האחדות שבתורה ובישראל היא למעלה מהעולם, מ"מ, צריכה להיות העבודה בעולם גם מצד דרגת האחדות שבתורה ובישראל, שעי"ז נעשה בירור העולם בתכלית השלימות, שנמשך ומתגלה בעולם דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, ועד לאחדות הפשוטה.

י. ויש לומר, שב' האופנים דבירור העולם (מצד דרגת ההתחלקות ומצד דרגת האחדות) מרומזים בב' האופנים דשילוח המרגלים, ע"י משה וע"י יהושע:

---

103) מנחות כט, א. רמב"ם הל' תפילין פ"א הי"ט. טושו"ע יו"ד סרע"ד ס"ד. או"ח סל"ב ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ה.

104) ראה זח"ג עא, א. תקו"ז תכ"ה. שו"ת נוב"י מהד"ת או"ח סקי"ט. אבני נזר יו"ד ח"ב סשע"א.

105) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.

106) ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.

107) אבות דר"נ ספל"א.

108) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

109) זח"ג קכד, ב — ברע"מ. הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

110) תניא רפל"ב.

בשילוח המרגלים דמשה – "שנים עשר אנשים איש אחד לשבט" שהלכו לתור את כל י"ב חלקי הארץ שנתחלקה לי"ב השבטים – מודגשת הפעולה דבירור הארץ באופן של התחלקות:

ועניו זה נעשה ע"י ומצד בחינת ההתחלקות **שבישראל ובתורה – "**לדעתך**" – בחי' הדעת, שכולל גם חכמה ובינה, וכל המדות שנולדים מן המוחין**[111]**, כחות פנימיים שהם באופן של התחלקות, ו"לדעתך" דייקא, דעת האדם, שרומז על הירידה וההתלבשות דתורה (דעת) בדעת האדם, שאז שייך ונעשה בה ענין של התחלקות.**

ובשילוח המרגלים דיהושע – "שנים אנשים" (ולא י"ב), **ולא הלכו לתור את הארץ כולה, כי אם ליריחו, מנעולה של ארץ ישראל**[112] **(שכוללת כל הארץ כולה) – מודגשת הפעולה דבירור** כללות **הארץ באופן** שלמעלה מהתחלקות:

ועניו זה נעשה ע"י ומצד בחינת האחדות **שבישראל ובתורה – "לא . . מדעתו רק שהשי"ת ציוהו" – לא מצד בחי' הדעת (כחות פנימיים), ודעת האדם שהוא באופן של מציאות, אלא מצד ציווי הקב"ה, באופן של** קבלת עול וביטול **דהנשמה שלמעלה מהתחלקות, בכל ישראל בשוה.**

ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"שנים אנשים מרגלים חרש":

"שנים**", ולא שנים עשר – כי, בעבודה דקב"ע וביטול לא נוגע פרטי ההתחלקות דעשר כחות (עשר הנוספים על השנים), כי אם ב' הקוין דחיוב ושלילה, עשה ולא תעשה**[113].

"אנשים" **סתם, ולא נשיאי ישראל – כי, ענין הקב"ע והביטול**[114] **הוא בכל ישראל** (בשוה)[115].

ו"מרגלים חרש**" – שהעבודה שמצד הקב"ע וביטול היא (לא מתוך פירסום ורעש, אלא) בחשאי, "הצנע לכת עם אלקיך"**[116].

יא. ויומתק יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל[117] **ש"שנים אנשים" ששלח יהושע הם כלב ופינחס:**

כלב – הוא היחידי (נוסף **על יהושע) שנשאר מהמרגלים דמשה, כיון ש"היתה** רוח אחרת **עמו וימלא אחרי גו'"**[118]**. אבל פינחס, בנו של אלעזר בן אהרן הכהן,** משבט לוי **– למה שלחו יהושע לראות את הארץ לצורך כיבושה, הרי שבט לוי "לא עורכין מלחמה כשאר ישראל"**[119]**?**

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ דברי הגמרא[120] **"עתידה ארץ ישראל שתתחלק**

---

111) ראה תניא ספ"ג.

112) תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.

113) וכמודגש במ"ת (שאז הי' הביטול בתכלית השלימות עד שפרחה נשמתן) – "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי" (פרש"י פרשתנו טו, כב).

114) ובפרט ע"פ המבואר במדרשי חז"ל ש"שנים אנשים" היו כלב ופינחס, ואעפ"כ, נזכרו בכתוב כ"שנים אנשים" סתם (כמו מרגלים ע"ד הרגיל – וראה לעיל הערה 68), שבזה מודגש עוד יותר ענין הביטול.

115) ואדרבה – בהפשיטות דאנשים פשוטים מתגלה פשיטות העצמות (ראה כש"ט הוספות סקנ"ד ואילך. וש"נ).

116) מיכה ו, ח.

117) כנ"ל הערה 27.

118) פרשתנו יד, כד.

119) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב.

120) ב"ב קכב, א.

לשלשה עשר שבטים", שגם שבט לוי יקבל חלק בארץ, כמ"ש[121] "שער לוי אחד":

"למה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו — מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר[122] יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין . . אלא הם חיל השם, שנאמר[123] ברך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר[124] אני חלקך ונחלתך"[119].

אבל לעתיד לבוא — כיון ש"באותן הימים תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר[125] כי מלאה הארץ דעה את ה'"[126], ועד ש"לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד . . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"[127] — לא יהי' צורך בהבדלה דשבט לוי מדרכי העולם שיהי' אז בתכלית השלימות, ולכן יקבל גם שבט לוי חלק ונחלה בארץ.

ויש לומר, שה"חלוקה" לי"ג שבטים דלעתיד לבוא קשורה עם דרגת האחדות שלמעלה מהתחלקות — י"ג בגימטריא אחד:

חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' באופן ש"הקב"ה מחלק להן בעצמו, שנאמר[128] ואלה מחלוקתם נאום ה'"[120], שמזה מובן, שגם החלוקה היא מצד ובאופן של אחדות, שלכן, "לא כחלוקה של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העולם הזה אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס, שדה פרדס אין לו שדה לבן, לעולם הבא אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק[129], שנאמר שער ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד, הקב"ה מחלק להן בעצמו כו'"[120].

וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) — שבזמן הזה נעשה בירור העולם ע"י המשכת וגילוי דרגת האלקות השייכת לעולם שלכן מתלבשת בהתחלקות שבעולם, ולעתיד לבוא (לאחרי שיושלם בירור העולם) תהי' גם המשכת וגילוי דרגת האלקות שלמעלה מההתחלקות דעולם, אחדות הפשוטה, ע"י האחדות דישראל שיהיו כולם בדרגת שבט לוי — "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו . . ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו

121) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם.

122) ברכה לג, יו"ד.

123) שם, יא.

124) קרח יח, כ.

125) ישעי' יא, ט.

126) רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

127) שם בסיום וחותם ספרו.

128) יחזקאל מח, כט.

129) ומ"ש בב"ק (שבהערה 63) שגם בחלוקה דעוה"ז "אין לך כל שבט ושבט מישראל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק" — ה"ז רק בנוגע לכללות השבט, משא"כ לעוה"ב ה"ז בנוגע לכל אחד מישראל, "ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד", "אי נמי", בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה" (תוד"ה העולם הזה ב"ב שם).

*) כי, התירוץ הא' הוא רק להגירסא "אין לך כל שבט ושבט מישראל כו'", משא"כ להגירסא (בב"ק) "אין לך מישראל" (שזוהי הגירסא הרווחת שמביא תוס' בב"ב, ואח"כ מוסיף "ומיהו אית דגרס אין לך שבט ושבט מישראל").

לעולם ולעולמי עולמים . . כמו שזכה לכהנים ללוים"[130].

ובפרטיות יותר (לעתיד לבוא גופא) – ה"ז החילוק שבין המעמד ומצב ד"מלאה הארץ דעה את ה'" (כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה) להוספה (בהלכות מלכים) ד"כמים לים מכסים"[131]:

"מלאה הארץ דעה את ה'" – שהמציאות ד"הארץ" מלאה וחדורה כולה ב"דעה את ה'" – מצד ועי"ז דרגת האלקות שבערך להארץ, שזוהי דרגת התורה ("דעה את ה'") שיורדת ונמשכת לפי ערך גדרי העולם (דרגת ההתחלקות שבתורה).

ולמעלה מזה, "כמים לים מכסים" – שהמציאות דהארץ מכוסה לגמרי במי הדעת – מצד ועי"ז דרגת האלקות שלמעלה מהארץ, תורה ("דעה את ה'") בטהרתה, חכמתו של הקב"ה ("תורה אחת"), אשר, ע"י המשכתה והתגלותה בעולם ניכר ונראה בגלוי שהמציאות דכל העולם אינה אלא ההתגלות דחכמתו של הקב"ה, "כולם בחכמה עשית"[132], וכמארז"ל "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"[133], ו"אין כבוד אלא תורה"[134], ובלשון הרמב"ם בהתחלת ספרו ("מתכיפין התחלה להשלמה"[135] באופן מחודש ונעלה יותר) "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון כו' וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", "הוא שהתורה אומרת אין[136] עוד מלבדו"[137].

ויש לומר, שההכנה לשלימות הארץ לעתיד לבוא, כשתתחלק הארץ לי"ג שבטים, גם "שער לוי אחד", ע"י ומצד דרגת האחדות שבישראל ובתורה, התחילה בשילוח המרגלים ע"י יהושע, שהוסיף על השליחות דמשה עי"ז ששלח (נוסף על כלב, מהמרגלים ששלח משה) גם את פינחס[138], משבט לוי, שבט הי"ג, בגימטריא אחד[139].

יב. ע"פ המבואר לעיל שבכללות הענין דשילוח המרגלים (הן במרגלים דמשה, והן (ובהדגשה יתירה) במרגלים

130) רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. – ומסיים: "הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי", בחי' הגורל שבנשמה, עצם הנשמה, שהיא בכל ישראל בשוה*.

131) ראה גם "הדרן על הרמב"ם" (משיחות ש"פ לך לך ש.ז. – לעיל ח"א ע' 98 ואילך). ושי"נ.

132) תהלים קד, כד.

133) אבות ספ"ו.

*) ולהעיר, שגם חלוקת הארץ היא "בגורל" – שההתחלקות (חלוקה) קשורה עם העצם שלמעלה מהתחלקות (ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קלט ואילך. ושי"נ).

134) שם מ"ג.

135) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

136) ואתחנן ד, לה.

137) הלכה ד.

138) ולהעיר, ש"פינחס הוא אליהו" (זח"ב קצ, סע"א. ועוד), מבשר הגאולה.

139) ויומתק ע"פ דברי הגמרא (ב"ב שם) "אידך (חלק הי"ג) למאן (דהא י"ב שבטים לחוד הוא דשקלי ביחזקאל (שאף שנוסף לוי בא יוסף במקום אפרים ומנשה) – רשב"ם שם) . . לנשיא (למלך המשיח* – רשב"ם שם) . . דכתיב והנותר לנשיא מזה ומזה גו'" – ש"הנשיא הוא הכל", שכולל ומאחד כל בנ"י.

*) וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח: "המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד משלשה עשר, ודבר זה חק לו ולבניו עד עולם" ("זה מבואר בנבואת יחזקאל והנותר לנשיא . . למדנו שהי' נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח" (רדב"ז שם)).

דיהושע) מודגשת הפעולה דבירור הארץ גם ובעיקר מצד וע"י דרגת האחדות שבישראל ובתורה — יש לבאר גם הקשר והשייכות דפרשת המרגלים לפרשת ציצית:

ובהקדם ביאור מעלתה של מצות ציצית, שעם היותה מצוה פרטית, ה"ה „שקולה כנגד (וכוללת) כל המצוות", שנאמר „וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'" — דלכאורה אינו מובן: כיון שהמצוות הם באופן של התחלקות, להיותם ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם בהתאם להתחלקות דהאדם ודהעולם — איך שייך שבמצוה פרטית יהיו כלולים כל מצוות התורה?

והביאור בזה — שגם המצוות (ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם) ענינם האמיתי — מצוות התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולכן יש בהם נקודת האחדות דה' אחד, שהוא ית' ורצונו וחכמתו אחד.

וענין זה ניכר בגלוי במצות ציצית — „וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות הוי'" — שע"י ראיית הציצית „שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג", רואים את נקודת האחדות שבכל פרטי המצוות — „מצוות הוי'", מצוות התורה, רצונו וחכמתו של הקב"ה[140].

ומציצית נמשך גם בשאר המצוות — שקיומם יהי' (לא רק מצד דרגת ההתחלקות שבהם בערך וביחס לההתחלקות דהאדם ודהעולם, אלא) גם מצד נקודת האחדות שבהם — „למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי", שעשיית כל המצוות תהי' באופן ד„מצוותי" („מצוות הוי'").

וזהו גם תוכן הענין דשילוח י"ב המרגלים לתור את הארץ (שסיומו וחותמו בפרשת ציצית)[141] — שגם העבודה הפרטית דכל שבט בבירור חלקו הפרטי בארץ, חדורה בנקודת האחדות (שבישראל ובהתורה) שלמעלה מהתחלקות, כמודגש בכך שהנשיא דכל שבט הולך לתור את הארץ כולה, גם החלקים דשאר השבטים.

יג. עפ"ז מובן גם הלימוד וההוראה משילוח המרגלים בעבודת כאו"א מישראל — הדגשת נקודת האחדות שבישראל ובתורה:

גם עבודתו הפרטית של כאו"א מישראל כפי שמחולקים זמ"ז, כולל ובמיוחד בהענין ד„לדעתך" (עיקר מציאות האדם), ש„אין דיעותיהם שוות"[142], צריכה להיות חדורה בנקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, כפי שמתבטאת (לכל לראש) באהבת ישראל ואחדות ישראל, שמתבונן בדעתו („לדעתך") בצרכיו של הזולת לעזור ולסייע בכל המצטרך לו, הן ברוחניות והן בגשמיות, וכפי שאומרים בדיבור (ועקימת שפתיו

---

140) והחידוש במצות ציצית גם לגבי ע"ז ושבת (כנ"ל הערה 13) — שע"ז היא הכלל דכל המצוות לפני התחלקותן לתרי"ג, „אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום, אחת דיבר אלקים שתים זו שמעתי", ושבת הו"ע כללי שלמעלה מהתחלקות, כיון ששבת הוא למעלה מהעולם, משא"כ מצות ציצית, להיותה מצוה פרטית, מודגש בה יותר החידוש דהתגלות נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

141) משא"כ שילוח ב' המרגלים דיהושע — בהפטורה שלאחרי הקריאה דפרשת ציצית — אחדות שלמעלה מהתחלקות לפרטים*.

142) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

---

*) ומצד זה שייך יותר להכלל דע"ז ושבת (ראה הערה הקודמת).

הוי מעשה[143]) בהתחלת כל יום לפני התפלה[144]: „הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך"[145].

ובפרטיות יותר — בנוגע לב' ה־חלוקות (הכלליות) שבישראל, יששכר וזבולון:

נוסף להאחדות שנעשית עי"ז שגם יושבי אוהל מקיימים מצות הצדקה, וגם בעלי עסק קובעים עתים לתורה, יכולה וצריכה להיות האחדות גם בכל א' מה־חלוקות דתורה וצדקה, ולדוגמא: ב־צדקה — שנותן צדקה גם לזכותו של הזולת, ודכו"כ מישראל, וישנם כאלה שהקב"ה בירכם בעשירות מופלגה ש־נותנים צדקה לזכותם של כל בני ובנות ישראל שבדור (פרוטה אחת או חמש פרוטות עבור כאו"א מישראל), והלואי שירבו כמותם בישראל, ובתורה — ש־לומד תורה גם עם הזולת, ועד לאופן ד„העמידו תלמידים הרבה"[146], ועד ש־„מצות עשה של תורה על כל חכם וחכם מישראל (כל יחיד) ללמד את כל ה־תלמידים"[147].

ויש להוסיף, שנקודת האחדות ד־ישראל ודתורה היא בהדגשה מיוחדת בלימוד הרמב"ם (כהמנהג שנתפשט ב־שנים האחרונות ללמוד שיעור יומי ב־רמב"ם, ג' פרקים ליום) — שכל בנ"י מתאחדים בלימוד כל התורה („מקבץ לתורה שבעל פה כולה"[148]), כמשנ"ת בארוכה במק"א[149].

ועוד ועיקר — האחדות דישראל וד־תורה שע"י הפצת המעיינות דפנימיות התורה („סתים" שבתורה, שעל ידה נעשית האחדות ד„סתים" דישראל עם „סתים" דקוב"ה[150]) חוצה, עד לחוצה שאין חוצה הימנו, כפי שנתחדש במיוחד בדורנו זה גם ובמיוחד בחצי כדור התחתון (שבו לא הי' הגילוי דמ"ת[151]), שבו נקבע מושבו של נשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו, ומשם מופצים המעיינות בכל קצוי תבל ממש, ובמשך יובל שנים[152] („עולם"[153]), אשר, ע"י ההוספה בהפצת המעיינות חוצה (שכבר היתה באופן ד„די והותר"), „דע את אלקי אביך", „לדעתך"[154], זוכים[155] תיכף ומיד ל„אותו הזמן . . (ש)לא יהי'

143) סנהדרין סה, א.

144) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

145) ועי"ז ניתוסף גם בעניניו הפרטיים ע"י תפלתו (בקשת צרכיו) — ש„תעלה תפלתו כלולה מכל תפלות ישראל ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי" (שער הכוונות בתחלתו. ועוד).

146) אבות פ"א מ"א.

147) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב ולאדה"ז שם ה"ח.

148) לשון הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד.

149) לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילך. ועוד.

150) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

151) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ב ע' שלא. וש"נ.

152) כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא, יובל שנים לכ"ח („כח") סיון (שמתברך מיום הש"ק זה) — ראה בארוכה שיחת כ"ח סיון (לקמן ע' 635 ואילך).

153) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו. — ולהעיר גם מלקו"ת פרשתנו מב, ד ואילך.

154) כולל גם ההוספה ב„לדעתך" דמשה (ועי"ז גם במשה שבכאו"א מישראל) — כמארז"ל „צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב" (ברכות בסופה. וש"נ), „האבות ומשרע"ה שהם בג"ע יותר מג' אלפים שנה ומתעלים בכ"י ג"פ כו'" (סה"מ תרנ"ד ע' רכ. ועוד).

155) כהבטחת מלך המשיח להבעש"ט — ב־מענה לשאלתו אימת אתי מר — כשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה (אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו).

עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

יד. וכן תהי' לנו — שתיכף ומיד ממש, ביום זה, יום הש"ק פרשת שלח, מתקיימת בפועל ממש **הבשורה שבפרשת השבוע: "בישר להם שיכנסו לארץ", וכסיום וחותם ההפטורה:** "נתן ה' בידינו את כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו",

— כולל ובמיוחד (עי"ז) שגם ברגעי הגלות האחרונים עומדים בתוקף על שלימות הארץ בנוגע לחלקי הארץ שכבר ניתנו ע"י הקב"ה לבעלותם של בנ"י שלא להחזיר ח"ו אף שעל משטחי ארץ ישראל לאומות העולם[156] —

וכל בנ"י באים לארץ ישראל בשלי־מותה, שלימות בשלימות: ארץ עשר אומות (כולל גם ארץ קיני קניזי וקדמוני)[157] שתתחלק לי"ג שבטים, ובארץ ישראל עצמה — באים לירושלים עיר הקודש שלא נתחלקה לשבטים[158], ולבית המקדש השלישי,

ושם מקריבים (לכל לראש) קרבן תודה על היציאה דכל בנ"י ממאסר הגלות[159], ומנסכים היין בכל כלי שיר[160], ובפרט ה"שיר חדש" (לשון זכר) דגאולה שאין אחרי' גלות[161],

ולומדים "תורה חדשה (אשר) מאתי **תצא"[162] באופן ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו** אותי"[163], **ועוד והוא העיקר — שכל זה נעשה בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.**

---

156) **להעיר ממגילת תענית (פ"ג)* שבכ"ה סיון** (ערב יום הש"ק זה) **בטל הערעור דאוה"ע שהיו רוצים ליטול חלק מיהודה וירושלים ע"י ה"תשובה נצחת" של גביהה בן פסיסא.**

*) ומ"ש בסנהדרין (צא, א) "בכ"ד ניסן" — טעות הדפוס הוא, וצ"ל כ"ה במקום כ"ד, וסיון במקום ניסן ("ודאי ט"ס הוא הואיל דמוכחש זה מהכא (ממגילת תענית), דטפי מסתבר לומר דנתחלף התם מלת סיון להדפיס במקומו ניסן, מלומר דכל המעשה דהכא שלא במקומו עומד, דשייך לעיל פ"א (הפרק דחודש ניסן)) — ראה בארוכה תוס' חדשים למגילת תענית שם.

157) **לך לך טו, יח־כא ובפרש"י.**

158) **מגילה כו, א. וש"נ.**

159) **במכ"ש וק"ו מהיציאה ממאסר דאיש פרטי — "ארבעה צריכין להודות יורדי הים . . ומי שהי' חבוש בבית האסורים . . יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" (ברכות נד, ב), ועאכו"כ היציאה דכל בנ"י מהמאסר דכל ד' הגלויות לגאולה שאין אחרי' גלות.**

160) **ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ו ה"ה.**

161) **מכילתא בשלח טו, א. ועוד.**

162) **ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.**

163) **ירמי' לא, לג.**

*) להעיר מהשייכות לכ"ח סיון — ראה לעיל הערה 152.

שיחת כ"ק אדמו"ר שליט"א יום ב', כ"ח סיון ה'תנש"א (לאנ"ש שיחיו שברכו אותו[1])

— יובל שנים להצלת כ"ק אדמו"ר שליט"א
והרבנית הצדקנית נ"ע — יבחל"ח — מעמק הבכא האירופאי
וביאתם צלחה לארצות הברית, ביום ב', כ"ח סיון ה'תש"א —

– אחרי תפלת מנחה, ו(המשכה) אחרי תפלת ערבית –

א. דער ענין מיוחד אין אַ יום זכאי – וואָס דער גאַנצער טאָג ווערט אַזוי אָנגערופן („יום זכאי"[2]) צוליב אַ גוטע זאַך וואָס האָט פּאַסירט אין דעם טאָג (אפילו ווען דער דבר זכאי האָט פּאַסירט נאָר אין אַ זמן מסויים פון דעם טאָג, בתחלה, באמצע אָדער בסוף היום) – איז מרומז אין דעם נאָמען און צאָל פון דעם יום בחודש[3].

ובנדו"ד – כ"ח סיון: **כ"ח – אותיות כח[4] – בחודש באַדייט דער כח פון דעם גאַנצן חודש. און כ"ח סיון באַדייט דער כח פון גאַנץ חודש השלישי, וועלכער איז אויסגעטיילט דערמיט וואָס ער איז דער חודש פון מתן תורה (וואָס איז פאַרבונדן במיוחד מיט „ירחא תליתאי", כדלקמן), ד.ה. אַז דער יום זכאי פון כ"ח בסיון באַוויזט אויף דעם** כח **פון** מתן תורה.

ווי ס'איז אויך מרומז אין דעם מספר **היום** – כ"ח: **אמת'ער כח (ע"פ תורה) איז פאַרבונדן מיט דעם מספר** שלשה, **„ב־תלת זימני הוה חזקה"[5], וכמ"ש[6] „והחוט המשולש לא במהרה ינתק" – שלשה באַווייזט אויף אַ כח קיים ונצחי, דעם כח פון אַ דבר של קיימא. תכלית השלי־מות פון כח (חזקה פון שלשה) גופא איז – שלש פעמים שלש פעמים שלש = כ"ז (אותיות ז"ך), וועלכער מ'האָט בשלימות ביום הכ"ח, וואָס קומט תיכף נאָך דער שלימות פון כ"ז (ג' פעמים ג' פעמים ג').**

ב. ויש לומר אַז דאָס איז איינער פון די טעמים פאַרוואָס מתן תורה איז גע־ווען בחודש השלישי און איז פאַרבונדן מיט דעם מספר שלשה – כמאחז"ל[7] „בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי" [און רב נסים גאון[8] רעכנט אויס נאָך ענינים של שלשה בקשר מיט מתן תורה] – ווייל דורך מתן

---

1) ובהמשך לזה – בירך א' מאנ"ש שי' את כ"ק אדמו"ר שליט"א בברכת כהנים (מ„וידבר גו'" עד „ושמו גו' ואני אברכם"*). המו"ל.

2) בלשון חז"ל (תענית כט, א) „מגלגלין זכות ליום זכאי".

3) שהרי בהשגחה פרטית אירע הדבר זכאי ביום זה בחודש, ובמילא יש לזה שייכות עם היום שבו אירע.

4) ראה גם שיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון תשמ"ט („קובץ כ"ח סיון – יובל שנים" ע' 43 – קה"ת ה'תנש"א). סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 535 ואילך.

---

*) כן יש נוהגין לברך בפרשת ברכת כהנים כולה (נשא ו, כב ואילך) מתחלתה ועד סופה (כמו שאומרים כל יום בברכות השחר), ולא רק בנוסח הברכה (כפי שמברכים הכהנים ביו"ט וכיו"ב) מ„יברכך" עד „וישם לך שלום".

---

5) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

6) קהלת ד, יב.

7) שבת פח, א.

8) בפירושו לשבת שם.

תורה איז אַרייַנגעגעבן געוואָרן אַ כח, אַ קיום וחוזק אין אידן און אין דער גאַנצער בריאה, וכידועי[9] אַז דעמולט איז בטל געוואָרן די גזירה וואָס האָט פאַנאַנדערגעטיילט צווישן „עליונים" און „תחתונים", און ס'איז געגעבן געוואָרן דער כח צו ממשיך ומגלה זיין אלקות (עליונים) אין דער וועלט, עולם הזה ה־תחתון, תחתון שאין תחתון למטה ממנו[10], ביז אַז דאָס זאָל אינגאַנצן דורכנעמען מציאות העולם בפנימיות, אַז די עניני העולם עצמם זאָלן ווערן אַ חפצא של קדושה[11].

ואדרבא: תורה איז געגעבן געוואָרן (באַ מתן תורה) דוקא אין עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו (ביז אַז „לא בשמים היא"[12]), ווייל דער עיקר כח ותוקף פון אלקות איז ניכר בגלוי דוקא אין גשמיות העולם הזה, אין דעם תחתון שאין תחתון למטה ממנו, און דוקא דורך עבודת התחתונים ווערט אויפגעטאָן המ־שכת העצמות, ביז אַז דורך אויפהויבן דעם תחתון ביותר ווערט אויפגעהויבן דער גאַנצער „בנין", אויך די דרגות הכי עליונות, פון סדר השתלשלות[13]:

און די שלימות הגילוי פון דעם כח פון „ירחא תליתאי" (דער כח פון מ"ת) איז – כ"ח בסיון, ווען מ'האָט די שלי־מות פון דריי מאָל דריי טעג אין ירחא תליתאי.

ג. וועט מען עס פאַרשטיין לויט דער שייכות מיט פרשת שלח – וועלכע מ'האָט געלייענט לעצטן שבת, שמיני' מתברך[14] כ"ח סיון (ברוב השנים)[15]:

„שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען" גייט אויף שליחות המרגלים דורך משה רבינו צו גיין באַקוקן די לאַנד בכדי פאַרלייכטערן די כניסה לארץ און כיבוש הארץ[16].

והיות אַז דאָס איז געווען אַ שליחות פון משה רבינו – טאַקע אין אַן אופן פון „שלח לך, אני איני מצוה אותך", נאָר „לך, לדעתך"[17] – איז דאָס אָבער לדעתו של משה רבינו (און דער אויבערשטער איז מעיד אַז דאָס איז „לדעתך", דעתו של משה), וואָס ענינו בכלל איז ספירת הדעת[18] – איז פאַרשטאַנדיק, אַז די שליחות (מצד דעתו של משה) האָט זיך זיכער אויסגעפירט, און דאָס האָט ב־פועל פאַרלייכטערט די וועג אַז מ'זאָל דערנאָך קענען איינגעמען און אַרייַנגיין אין ארץ ישראל ווי דאָס איז געווען דורך יהושע, תלמידו וממלא מקומו של משה[19].

דער ענין אין עבודת השם:

יעדער איד דאַרף „כובש זיין" חלקו בעולם אין ארץ הלזו התחתונה און מאַכן דערפון „ארץ ישראל"[20], בלשון

---

9) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

10) תניא פל"ו.

11) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. ובכ"מ.

12) נצבים ל, ג. וראה ב"מ נט, ב. שבת פט, א.

13) ראה תו"א בראשית ד, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 33.

14) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

15) ולפעמים חל כ"ח סיון בש"פ שלח עצמה. ובשנה זו כ"ח סיון הוא ביום שני בשבוע, שהוא מ„בתר שבתא", ולכן יכול להבדיל בו באם לא הבדיל במוצש"ק (פסחים קו, סע"א).

16) ראה רמב"ן ר"פ שלח.

17) פרש"י שם.

18) תניא פמ"ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 247 ואילך.

19) ראה בארוכה שיחת ש"פ שלח, מבה"ח תמוז (לעיל ע' 617 ואילך).

20) כפתגם הצמח־צדק: „מאַך דאָ ארץ ישר־אל" (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה).

הידוע[21] — לעשות לו יתברך דירה בתחתונים.

ובכדי דאָס אויספירן בנקל האָט מען די שליחות „ויתורו את ארץ כנען"[22], כמבואר דער פירוש אין דעם[23], אַז „ויתורו" איז מלשון „ויתרון ארץ בכל היא"[24]: דער יתרון ומעלה וואָס איז דאָ דוקא אין ארץ (תחתונים), מער ווי אין שמים און אַלע מדריגות למעלה (כ־ידוע[25] אַז דוקא אין ארץ איז דאָ דער כח הצמיחה יש מאין וואָס נעמט זיך מלמעלה פון סדר השתלשלות). ובפרט דורך דער עבודה אין ארץ פון מברר זיין די בירורים למטה, וואָס דורך דעם ווערט אַ יתרון, יתרון האור מן החושך[26].

ובשרש הענינים[27]:

ארץ איז ספירת המלכות, וועלכע האָט אין זיך אַ יתרון ומעלה לגבי אַלע ספירות שלמעלה ממנה. און נאָכמער — „ויתרון ארץ בכל היא": מלכות איז כולל אין זיך „כל", ספירת היסוד, וועל־כע איז אין זיך כולל אַלע (כל) ספירות שלפני זה, און דער יתרון אין מלכות ווערט אויפגעטאָן דורך דער המשכה פון „כל" (אַלע ספירות וואָס זיינען נכלל אין ספירת היסוד) אין ארץ (מלכות), אָבער דערנאָך, בשעת דאָס ווערט נמשך אין מלכות, ווערט נתגלה דער יתרון וכח פון מלכות (לגבי אַלע ספירות), „אשת חיל עטרת בעלה"[28], אַ יתרון שלא בערך מער ווי ס'איז דאָ אין די אַנדערע ספירות (שלמעלה ממלכות), ביז אַז עס ווערט דער „יתרון ארץ בכל היא" — אַז דער „בכל" שטייט בגלוי אין מלכות דוקא, כידוע אַז ענינה של מלכות איז צו אַרויסברענגען יעדער זאַך בגלוי ובש־לימות, און אין אַן אופן של תוקף וקיום (וואָרום דער כח ותוקף פון אלקות ווערט נתגלה דוקא אין און דורך ארץ, און דער בירור פון דעם תחתון ביותר (וואָס נעמט זיך פון מלכות, די ספירה האחרונה און שרש אויף עולמות בי"ע), ביז אַז דאָס הויבט אויף אַלע דרגות שלמעלה, כנ"ל).

און דאָס איז דער פירוש אין „ויתורו את ארץ כנען": דורך דער עבודה פון אַ אידן אין ארץ (כנען) דוקא, איז ער דאָרט מגלה דעם יתרון וואָס איז דאָ אין ארץ, „יתרון ארץ בכל היא", וואָס דאָס גיט דעם כח צו כובש זיין און אַריינגיין אין דעם ארץ און זיך דאָרט באַזעצן באופן של קביעות, ביז מאַכן דאָרט (אין די תחתונים) אַ דירה לו יתברך.

עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק די שייכות מיט כ"ח סיון (וועלכער ווערט געבענטשט פון שבת פ' שלח) — ווען עס שטייט בגלוי דער כח פון „ירחא תליתאי" — דער כח וואָס איז געגעבן געוואָרן באַ מתן תורה צו אויפטאָן און מגלה זיין דעם יתרון אין ארץ („ויתרון ארץ בכל היא"), וועלכער ערמעגלעכט אַז מ'זאָל דערפון מאַכן אַ דירה פאַרן אויבערשטן.

ד. דערפון האָט מען אַ לימוד מיוחד בדורותינו אלו:

ס'איז ידוע דער פירוש[29] אין דעם וואָס כלב האָט געזאָגט (בפ' שלח[30]

21) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.
22) ר"פ שלח.
23) אוה"ת שלח ע' תמו ואילך.
24) קהלת ה, ח.
25) אוה"ת שם. וראה אגה"ק ס"כ (קלב, א ואילך). ובכ"מ.
26) קהלת ב, יג.
27) אוה"ת שם.
28) משלי יב, ד.

29) תו"א ר"פ שמות.
30) יג, ל.

„עלה נעלה" (ב' עליות, וע"ד „ואנכי אעלך גם עלה"[31]) — אַז דאָס גייט אויף צוויי עליות: די ערשטע עלי' פון גלות מצרים אין ארץ ישראל ובנין בית המקדש, און די צווייטע עלי' פון גלות זה האחרון אין ארץ ישראל בגאולה האמיתית והשלימה ובנין ביהמ"ק ה־שלישי (הנצחי); און „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[32] — כשם ווי דער עיקר תכלית המכוון פון גלות מצרים איז בכדי מקבל זיין די תורה באַ מתן תורה (תורה הנגלית[33]), „כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה שיהי' לע"ל" (ווי רש"י איז מפרש אויף „ישקני מנשיקות פיהו"[34] — „מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[35]).

און וויבאַלד אַז עס דאַרף זיין „טועמי' חיים זכו"[36] (בסוף אלף הששי, ערב שבת הגאולה[37]) — דעריבער[38] איז געווען דער גילוי פון פנימיות התורה והפצת המעינות חוצה אין (מחצית השני פון) אלף הששי, אָנהויבנדיק דורכן בעש"ט און מגיד (תורת החסידות הכללית), און דערנאָך — באופן פון התלבשות אין חכמה בינה ודעת (תורת חסידות חב"ד) — דורך דעם אַלטן רבי'ן (ובפרט נאָך דער גאולה פון י"ט כסלו, בחודש השלישי פון חדשי החורף, ע"ד חודש סיון, דער חודש פון מ"ת, חודש השלישי פון חדשי הקיץ[39]) און רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו — וואָס גילוי תורת החסידות איז די התחלה — באופן של „טעימה" עכ"פ, אָבער דאָס גיט אַ טעם אין דעם גאַנצן ענין (כפשטות ענין של טעימה) — פון גילוי פנימיות התורה דלע"ל.

וכשם ווי באַ מתן תורה (בירחא תליתאי) איז בכללות געגעבן געוואָרן דעם כח פון „ויתורו את הארץ", צו איבערמאַכן עולם הזה התחתון, ביז אַז די וועלט זאָל מסייע זיין און מגלה זיין אלקות — אַזוי ווערט עס אויך אויפ־געטאָן דורך דעם גילוי פון פנימיות התורה והפצת המעינות חוצה ובפרט באופן של התלבשות בהשגה (חב"ד) אין שכל האדם, ביז אין שכל פון נה"ב ושכל העולם, וואָס דאָס גיט דעם כח אַז טבע העולם און די ענינים שלמטה זאָלן זיין כלים לאלקות[40].

ואדרבא: דורך גילוי פנימיות התורה (באלף הששי) קומט צו אַ חידוש לגבי מתן תורה, אַז מ'באַקומט נאָך אַ טיפערן כח צו מגלה זיין אלקות אין עולם, מער ווי ס'איז געווען (בגלוי) באַ מתן תורה (נאָר דאָס גופא איז אויך געגעבן גע־וואָרן בכח ובהעלם באַ מ"ת, ע"ד „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני"[41]): דורך נתינת התורה הנגלית, גליא דאורייתא (וואָס איז געווען בעיקר באַ מ"ת) באַקומט מען

31) מקץ מו, ד.

32) מיכה ז, טו.

33) תו"א שם.

34) שה"ש א, ב.

35) וראה לקו"ש חכ"ב ע' 77 הערה 68. וש"נ.

36) פע"ח שער השבת רפ"ג. מג"א או"ח סר"נ סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ח. ועוד.

37) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תקלא. סה"מ הש"ת ע' 245. ס' השיחות תש"נ ח"א ע' 254, 256. וש"נ.

38) ראה לקו"ש חט"ו ע' 282. ח"כ ע' 173.

39) אלא שכסלו שייך בעיקר לנסתר דתורה כו' — לקוטי לוי יצחק אגרות ע' רה. ע' ריז.

40) „שהטבע ממש יהי' אלקות והענינים של־מטה יהיו כלים לאלקות" — סד"ה פדה בשלום תרפ"ה (ע' פח).

41) ראה מגילה יט, ב. ועוד.

בעיקר דעם כח צו מגלה זיין גליא דקוב"ה און גליא דישראל[42], און דורך דעם אויך – גליא דאלקות אין עולם; דורך גילוי סתים דאורייתא באַקומט מען דעם כח צו מגלה זיין סתים דקוב"ה און סתים דישראל[42], און דורך דעם – סתים דאלקות בעולם, די דרגות הכי נעלות פון אלקות וואָס זיינען באַהאַלטן אין ארץ („ויתרון ארץ בכל היא"), ביז דער כח העצמות וואָס איז דאָ אין עולם הזה הגשמי דוקא (וואָס „הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'"[43]).

ה. דער ענין (אַז גילוי תורת החסי־דות גיט דעם כח צו מגלה זיין אלקות אין עולם וביתר שאת וביתר עוז) איז אונטערשטראָכן אין דעם לשון[44] „יפוצו מעינותיך חוצה"[45]:

מ'האָט גערעדט מערערע מאָל, אַז יעדערער פון די דריי ווערטער גיט אַרויס אַ גאַנצן ענין וביאור אין תוכן העבודה, און זייענדיק לשונות אין תורה[44], באַדייט יעדער לשון די אמיתית ושלימות פון תוכן לשון זה: „יפוצו" ב־אמיתית ובשלימות, „מעינותיך" באמיתית ובשלימות, אין „חוצה" באמיתית וב־שלימות[46].

וואָס הייסט „חוצה" בשלימות – לכ־אורה איז „חוצה" פונקט פאַרקערט פון שלימות (וואָס איז נאָר אין פנים, אין קדושה און אלקות)?!

איז דער ביאור אין דעם: וויבאַלד אַז „חוצה" איז אַ לשון בתורת אמת, באַווייזט עס אויף אמיתית הענין פון „חוצה" (כנ"ל) – וואָס באמיתית הענינים איז ניטאָ קיין „חוץ" פון דעם אויי־בערשטן ח"ו (כמ"ש „אין עוד מלבדו"[47], „אין עוד"[48]); און דאָס וואָס עס שטייט אין תורה דער לשון „חוצה" מיינט דאָס דער אמת פון דער „חוצה" – ווי „חוצה" איז מגלה אלקות, ואדרבא: דוקא אין און דורך דעם חוץ (תחתונים בהסתר אורו ית'[49]) איז ניכר בגלוי ובשלימות ובתכלית השלימות דער אמת פון אלקות, אַז „אין עוד (מלבדו)" אפילו אין „חוצה" [וע"ד די מעלה פון נסים ה־מלובשים בטבע[50]].

און דער כח אויף דאָס מגלה זיין אין „חוצה" איז – דורך „יפוצו מעינותיך", די הפצה פון די מעינות פון פנימיות התורה, באמיתית ובשלימות, באופן אַז עס ווערט נתגלה דער יתרון וכח נעלה אין „חוצה", אַז דאָס איז מסייע און מגלה אלקות, ואדרבא – באופן נעלה יותר ווי אין „פנים".

ו. ויש לומר אַז דער כח אויף דעם איז געקומען פון דעם מאסר וגאולה פון דעם אַלטן רבי'ן בי"ט כסלו (בחודש השלישי), כידוע (בשיחות רבותינו נשיאינו)[51] אַז דעמולט האָט זיך אָנגע־הויבן דער עיקר ענין פון „יפוצו מעינו־תיך חוצה":

בקשר מיט זיין גאולה שרייבט דער

---

42) ראה לקמן סי"ג.

43) אגה"ק ס"כ (קכט, ריש ע"ב).

44) משלי טז, ה.

45) כמענה המשיח על שאלת הבעש"ט „אימתי אתי מר": בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה (אגה"ק הבעש"ט הידועה – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

46) נתבאר בשיחת ש"פ שלח, כ"ח סיון תשמ"ו – „קובץ כ"ח סיון יובל שנים" ע' 38. לקו"ש חל"ג ע' 274.

47) ואתחנן ד, לה.

48) שם, לט.

49) תניא פל"ו.

50) ראה ד"ה כימי צאתך תשל"ח – „קובץ כ"ח סיון יובל שנים" ע' 97 ואילך.

51) ראה ס' השיחות תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

אַלטער רבי[52]: „כשקריתי בספר תהלים בפסוק[53] פדה בשלום נפשי . . יצאתי בשלום" [וואָס דערפאַר איז בא חסידים אָנגענומען דער ניגון פון „פדה בשלום נפשי" בקשר מיט דער גאולה].

וי"ל איינער פון די ביאורים אין דער שייכות פון „פדה בשלום נפשי" מיט דער גאולה והתחלה פון דעם עיקר פון הפצת המעינות חוצה: נאָך „פדה בשלום נפשי" שטייט[53] „כי ברבים היו עמדי". וואָס דאָס באַווייזט אויף כללות הענין, אַז דער „רבים" און „רשות הרבים" פון דער גאַנצער וועלט (עלמא דפרודא) ווערט אין אַ מצב פון „היו עמדי"[54], אַז ניט נאָר וואָס מ'דאַרף ניט האָרעווען און עכ"פ עפּעס טאָן אַז דער „רבים" זאָל ניט שטערן, נאָר אדרבא: דער „רבים" שטייט „עמדי", ביז אַז דאָס איז מסייע, נאָכמער מסייע צו דעם „רשות היחיד" ליחידו של עולם, אַז דאָס זאָל זיין בתכלית השלימות ובתכלית האמיתיות (כנ"ל).

און דעריבער טוט דאָס אויף „פדה בשלום נפשי", אַז די פדי' (וגאולה) איז בדרך שלום (בלי קיין מלחמה), ועד"ד ווי ס'איז געווען בימי שלמה, אַז אַלע פעלקער זיינען בטל געוואָרן לגבי שלמה (אָן קיין מלחמה), ביז אַז זיי האָבן אים מסייע געווען („עמדי"), און דערפאַר ווערט ער אָנגערופן בשם שלמה ווייל שלום[55] הי' בימיו[56]. ביז אַז דאָס („פדה בשלום נפשי") גייט אויף תכלית ה־שלימות אין שלום, אַז די וואָס זיינען פריער געווען מנגדים „נעשים אוהבים גמורים", ווי ס'וועט זיין בשלימות ב־גאולה האמיתית והשלימה, כמ"ש[57] „אז אהפוך אל עמים (לשון רבים) שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד" (ווי דער מיטעלער רבי איז מבאר[58]).

ז. אין דער שלשלת פון „יפוצו מעינותיך חוצה" עצמה (דורך רבותינו נשיאינו) זיינען געווען כמה דרגות ושלבים — במשך השבעה־תשעה דורות פון דעם בעש"ט און דעם אַלטן רבי'ן ביז דורנו זה:

נאָכדעם אַלטן רבי'ן (וועלכער האָט געלעבט אין ליאָזנאָ[59] און דערנאָך אין ליאַדי[60]) זיינען רבותינו נשיאינו געווען כמה דורות אין ליובאַוויטש[61]. און דערנאָך (בדור השביעי פון בעש"ט) — האָט מען זיך איבערגעקליבן אין ראַסטאָוו[62], און דערנאָך — לעני־נגראַד[63] (אָדער פּעטערבורג, ווי עס האָט אַמאָל געהייסן[64]), ולאחרי זה — אין

52) אגרות קדוש שלו סל"ח. וש"נ.

53) תהלים נה, יט.

54) כדברי חז"ל עה"פ, שגם אנשי אבשלום התפללו בעד דוד (ירושלמי סוטה פ"א סה"ח).

55) דה"א כב, ט.

56) ושייך גם לשלמה מלשון שלימות, ש־שלימות גילוי אלקות היא דוקא כשזה באופן של „שלום" ע"י ש„רבים היו עמדי".

57) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א וספי"ב.

58) שערי תשובה ד"ה פדה בשלום נפשי פי"א.

59) משנת תקכ"ז („שלשלת היחס וראשי פרקים מתולדות בית רבינו" — בהקדמת „היום יום").

60) מי"א מנחם אב תקס"א עד ערב שבת מברכין אלול תקע"ב (שם).

61) ק"ג שנים — מח"י אלול תקע"ג (שאז קבע אדהאמ"צ דירתו בעיר ליובאַוויטש) עד י"ז מרחשון תרע"ו (כשעזב אדמו"ר מהורש"ב ליובאַוויטש והעתיק מושבו לעיר רוסטוב ע"נ דאן) — שם.

62) בשנת תרע"ו (כבהערה הקודמת).

63) משנת תרפ"ד עד לאחרי מאסר וגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר בשנת תרפ"ז, שאז העתיק מושבו למושבה מאַלאַכאָווקא — סמוכה למאָסקווא (שם).

64) ובימים אלה יש שקו"ט להחזיר שמו ל־פּעטערבורג. ראה שיחת ש"פ קרח, ג' תמוז (לקמן ע' 658).

פולין[65], ביז — דער לעצטער שלב — ווען מ׳איז אנגעקומען אין ארצות ה־ברית[66], אין „חצי כדור התחתון״, און דארט גופא בכמה מקומות, ביז מ׳איז אנגעקומען אין דעם ארט און בנין וואו מ׳געפינט זיך איצטער, ביהכנ״ס וביהמ״ד ליובאוויטש — אין „770״ (ווי עס ווערט אנגערופן).

זעט מען בפועל, אז אע״פ וואס בכל דורות ומקומות אלו איז געווען התגלות החסידות והפצת המעינות חוצה — איז דוקא אין „חצי כדור התחתון״, וואו מתן תורה איז ניט געווען (בגלוי)[67] — גע־ווארן די התגלות החסידות והפצת המעינות חוצה ביתר שאת וביתר עוז, מער ווי אין די דורות ומקומות שלפני זה, ביז באופן אז דאס דערגרייכט אין חוצה שאין חוצה ממנה — ווי מ׳זעט בפשטות[68].

און דער טעם לזה איז — כנ״ל בנוגע צו דעם גילוי פון מ״ת דוקא למטה — ווייל דוקא אין דעם תחתון ביותר ווערט נתגלה דער „יתרון ארץ בכל היא״, ועד״ז איז פארשטאנדיק לאחרי מתן תורה עצמו, אז דוקא אין דעם „חצי כדור התחתון״, וואו מ״ת איז ניט געווען בגלוי, ווערט די שלימות ההתגלות פון דעם „יתרון ארץ בכל היא״, די שלימות גילוי התורה ופנימיות התורה באופן פון יפוצו מעינותיך חוצה.

ווי ס׳איז מרומז אויך אין דעם מספר הכתובת פון דעם בנין (דער מרכז פון ליובאוויטש בחצי כדור התחתון, פון וואנעט אורה יוצאה לכל העולם כולו בהפצת המעינות חוצה) — 770, כידוע אז 770 איז די גימטריא פון „פרצת״ (ווי אידן האבן מפרסם געווען).

ויש לומר השייכות: מספר שבעה באווייזט אויף דער שלימות פון שבעת ימי ההיקף, שבעה מדות — די השפעה אין אלע דרגות (פון חסד ביז מלכות). און די שלימות פון שבעה איז — מאה פעמים שבעה (700) צוזאמען מיט עשר פעמים שבעה (70), וואס צוזאמען ווערט דאס — 770. און דעריבער איז דאס בגימטריא „פרצת״ — ווייל די שלימות פון „פרצת״, די פריצה פון אלע הגבלות פון זמן ומקום („ופרצת ימה וקדמה וצ־פונה ונגבה״[69]) — ביז באופן פון „פרצת״ בתוך „פרצת״ — ווערט (ניט דורך ארויסגיין פון זמן ומקום, נאר אדרבא —) דוקא אין און דורך שלימות הזמן (והמקום) — 770, די שלימות פון מספר שבעה (זיבן הונדערט און זיבעציק).

דאס הייסט, אז צוזאמען דערמיט וואס מ׳האט די פריצה שלמעלה ממדידה והגבלה („פרצת״) — האט מען אויך דעם מקום וזמן, ווי דער דין איז בפשטות אז דער מקום ובנין דארף

---

65) באסרו חג סוכות תרפ״ח נסע מרוסיא ו־התיישב בריגא, לטביא. בשנת תרצ״ד העתיק מושבו לעיר ווארשא, פולין. ובשנת תרצ״ו — העתיק את מושבו לעיר אטוואצק (שם), עד שהעתיק משם בחודש אלול תרצ״ט, עד שהגיע לריגא בה׳ טבת ת״ש. ובחודש אדר ראשון יצא משם (לשטאקהאלם) בדרכו לארצות הברית והגיע לשם בט׳ אדר שני ה׳ש״ת (ראה מבוא לאגרות קודש אדמו״ר מהוריי״צ ח״ה).

66) בט׳ אדר שני ה׳ש״ת (כבהערה הקודמת). ובכ״ח סיון תש״א הגיע כ״ק אדמו״ר שליט״א והרבנית הצדקנית נ״ע — יבחל״ח. המו״ל.

67) מכתב כ״ק מו״ח אדמו״ר — נדפס בסה״מ תש״ח ע׳ 232 ואילך. וראה אגרות קודש אדמו״ר מהוריי״צ ח״ב ע׳ שלא. אגרות קודש אדמו״ר מהורש״ב ח״א ע׳ קסא. ועוד.

68) ראה גם ה„פתח דבר״ ל„קובץ כ״ח סיון יובל שנים״.

69) ויצא כח, יד.

האָבן ד' כתלים און אַ גג ותקרה וכו', נאָר דער זמן ומקום עצמו שטייט באופן של „פרצת" (ואדרבא: דוקא זמן ומקום למטה טוט אויף שלימות ענין הפריצה כנ"ל). ע"ד ווי עס שטייט אויף ירו־שלים[69], אַז „פרזות תשב ירושלים" און צוזאַמען דערמיט „ואני אהי' לה חומת אש סביב".

און דער אָרט — „770" גימטריא „פרצת" — ווערט דער מקור ונתינת כח אויף יפוצו מעינותיך חוצה בכל העולם כולו, באופן אַז מ'טוט אויף דעם „פרצת" און דעם יפוצו מעינותיך אין „חוצה", ביז אין חוצה שאין חוצה ממנה, אַזוי אַז מ'איז דאָרט מגלה דעם „יתרון ארץ בכל היא".

ולהוסיף: דער סך־הכל ושלימות[71] פון די שבעים (70) שנה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[72] איז געווען דוקא אין „חצי כדור התחתון", אין „770", וואו ער איז אָנגעקומען און געלעבט במשך די עשר שנים האחרונות בחיים חיותו בעלמא דין; און דאָס גיט דערנאָך דעם כח צו דעם דור השביעי שלאחרי זה (כנגד ספירת המלכות) — עס זאָל זיין די שלימות הגילוי פון שבעים (עשר פעמים שבעה) צוזאַמען מיט שבע מאות (מאה פעמים שבעה) = 770, ושלימות הגילוי פון „ויתרון ארץ (מלכות) בכל (יסוד[73]) היא".

וע"פ המדובר לעיל איז מובן, אַז דער ענין קומט אַרויס בגילוי ביום כ"ח סיון, ווען עס איז מגלה דעם כח פון דעם חודש — „ירחא תליתאי", און דעם כח פון „אוריאן תליתאי", און דעם כח פון „עמא תליתאי", און פון אַלע ענינים של „תליתאי" פאַרבונדן מיט מתן תורה (ווי רב נסים גאון[74] רעכנט אויס), ובכללות — דער כח פון מלכות, „ויתרון ארץ בכל היא", וואָס איז מגלה „כל" בשלימות ובאופן של קיימא (שלש פעמים שלש פעמים שלש)[75], און דוקא אין גשמיות העולם, באופן של ממש (ממשות).

ח. ע"פ הנ"ל איז פאַרשטאַנדיק די שליחות („שלח לך") פון דעם דור:

אע"פ וואָס מ'געפינט זיך אין עוה"ז התחתון אין גלות, אין גלות זה האחרון, און דאָרטן גופא — אין חצי כדור התחתון [דער מקום פון רוב מנין ובנין פון אידן בזמננו] — איז אדרבא: דוקא פון און אין דעם מצב ומקום התחתון

70) זכרי' ב, ח.

71) כידוע שבעת הסתלקות הצדיק נעשה ה־עלי' של „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" (אגה"ק ביאור לסי' ז"ך), ונמשך ומתגלה ומאיר מלמעלה למטה (שם סי' כ"ח).

72) שנולד בליובאַוויטש בשנת תר"ם (י"ב תמוז), ונסתלק בניו־יאָרק ושם מ"כ, בחצי כדור התחתון, בשנת תש"י (יו"ד שבט).

73) וידוע שכ"ק מו"ח אדמו"ר הוא כנגד ספירת היסוד (ושמו (הראשון) יוסף, שהוא מדת היסוד, לאחרי החמש מדות כנגד החמשה נשיאים שלפניו — ראה ס' השיחות תש"ה ע' 60. ועוד.

וי"ל שכל דורנו האנשים נשים וטף הוא ספירת המלכות.

74) וע"ד הרמז יש לומר, ש„נסים" מורה על גילוי הנסים בעולם [וכנראה במיוחד בשנים אלו — שנת תש"נ ר"ת תהא שנת נסים, ושנת תנש"א ר"ת תהא שנת אראנו נפלאות, כמדובר כמ"פ], כולל גם — הנסים המלובשים בטבע (ראה מכתבי חודש ניסן ש.ז. נדפסו לקמן ע' 894 ואילך), ו„גאון" מרמז על גילוי שלימות התורה, כידוע מהטעמים לקריאת שם גאון, כי גאון הוא בגימטריא ששים, שמורה על בקיאותו בששים מסכתות (ראה הקדמת המאירי לאבות). וי"ל שלכן, דוקא ר' נסים גאון מבאר הפרטים בקשר התורה לענין תליתאי, שמורה על הקיום (חוט המשולש) שנעשה ע"י מ"ת, כנ"ל ס"א.

75) ראה לקמן סי"ג.

והגלות, ביז אין דעם תחתון שאין תחתון למטה ממנו — ווערט אויפגעטאָן די גרעסטע עלי' און פון אַלע דרגות און דורות שלפני ושלמעלה זה, כולל אויך פון חצי כדור העליון און פון די דורות נעלים ביותר (דור דיעה של משה רבינו וכיו"ב), ביז די עלי' פון דער גאולה האמיתית והשלימה, אַ גאולה פאַר כל העולם כולו (אויך חצי כדור העליון), און פאַר אַלע דורות כולם.

וכידוע אַז דער וואָרט „גאולה" ווערט אויפגעמאַכט דוקא דורך דעם וואָרט „גולה" בתוספת אל"ף — ווייל די גאולה ווערט נמשך אין און קומט פון און דורך (דער עבודה פון) אַריינשטעלן דעם אל"ף פון אלופו של עולם אין גלות (גולה)[76]:

און וויבאַלד אַז די גאולה קומט דוקא פון דעם מצב הכי תחתון, דערי־בער טוט עס אויך אויף אַז עס זאָל זיין אַ גאולה האמיתית והשלימה, אַ גאולה נצחית שאין אחרי' גלות, אויף וועלכע מ'זאָגט „שיר חדש" לשון זכר[77] [ניט ווי די גאולות שלפני זה, וועלכע האָבן דערנאָך געהאַט אַ הפסק], וואָרום דוקא דורך דעם וואָס דאָס קומט פון דעם תחתון ביותר, ווערט נתגלה דער אמת ושלימות הענין, אַז דאָס איז אַ דבר של קיימא, און באופן גלוי דוקא — די מעלה פון ספירת המלכות (שענינה גילוי באופן של קיימא, כנ"ל ס"ג), וואָס ווערט נתגלה בשלימות בגאולה האמיתית וה־שלימה ע"י משיח צדקנו (ממלכות בית דוד), כידוע אַז דער אויפטו פון גאולה איז — גילוי אלקות למטה בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, אַ דירה לו (לעצמותו) יתברך בתחתונים, וואָס אין אַ דירה שטייט דער עצם ב־גלוי. -- ווי"ל אַז דאָס איז אויך דער שרש פון וואָרט „גאולה" און „גולה" — מלשון גילוי.

ט. ויש לומר, אַז כשם ווי דאָס איז בנוגע צו כללות ענין הגלות וגאולה, אַזוי איז דאָס אויך בנוגע צו דעם מקום פרטי וואו מ'געפינט זיך אין „חצי כדור התחתון" — אַז היות אַז דאָס (דער „מקדש מעט"[78]) איז דער אָרט וואו כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט קובע גע־ווען מקומו, אַלס דער מקור אויף הפצת המעינות חוצה בכל העולם כולו, ווערט דוקא אין און פון דעם אָרט אויפגעטאָן די גאולה און בנין בית המקדש השלישי, „מקדש אד' כוננו ידיך"[79],

דאע"פ אַז מקומו איז אין ארץ ה־קודש, אין ירושלים עיר הקודש, על הר הקודש — איז אָבער וויבאַלד אַז דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך „מעשינו ועבוד־תינו כל זמן משך הגלות"[80], ובפרט אין סיום פון זמן הגלות דורך דער עבודה פון „יפוצו מעינותיך חוצה" — האָט מען אין דעם אָרט, און דוקא אין דעם אָרט, די גאַנצע צוגעגרייטקייט צום „מקדש אד' כוננו ידיך",

76) לקו"ת בהעלותך לה, ג. וראה שיחת ש"פ אחו"ק וש"פ אמור (לעיל ע' 504 ואילך. 520 ואילך).

77) מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה וה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

78) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

79) בשלח טו, יז.

80) וגם לפני זה הרי הוא „מקדש מעט". ולהעיר מ„התמים" (חוברת ב ע' קכו [קי, ב]) דברי אחד מזקני חסידי האָמיל בימי הצ"צ: מיום שחרב ביהמ"ק וקד"ק עד אשר ירחם השי"ת וישלח לנו גואל צדק . . ויבנה לנו את ירושלים וביהמ"ק עם הקד"ק, הנה ליובאַוויטש הוא ירושלים שלנו, והבית הכנסת אשר כ"ק אדמו"ר מתפלל בו הוא ביהמ"ק שלנו וכו'.

81) תניא רפל"ז.

ביז אַז תיכף ומיד ווערט אין דעם אָרט דער גילוי פון „מקדש אד' כוננו ידיך" — וואָס דאָס קען דאָך כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו מאַנען און אויס־פירן, אַז צום אַלעם ערשטן ווערט דער גילוי פון „מקדש אד' כוננו ידיך" אין דעם אָרט („זיבן הונדערט און זיבעציק") וואו ער האָט געלעבט און געטאָן עבו־דתו במשך עשר שנים האחרונות שלו, דער סך־הכל פון כל עבודתו (כנ"ל).

און דוקא דורך דעם סיום העבודה אין חצי כדור התחתון, ביז אין דעם תחתון תחתון ביותר — „הויבט מען אויף" און מ'איז מגלה דעם גאַנצן בנין פון „מקדש אד' כוננו ידיך", ביז אויף דעם גג של הבנין, וואָס „מלך המשיח . . עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם"[82] — ווערט דאָס אַלץ „אויפ־געהויבן" (אויפגעטאָן) דורך דער עבודה (הגבהה) פון דעם תחתון ביותר.

ותיכף ומיד ממש — „וארו עם ענני שמיא"[83] — ווערן אַלע אידן, „בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו"[84], איבערגע־שטעלט אין ארצנו הקדושה, צוזאַמען מיטן בית המקדש השלישי וואָס מ'האָט דאָ, און מ'נעמט דאָס אַלץ מיט צוזאַמען, צוזאַמען מיט „כספם וזהבם אתם"[85], די עבודה פון אהבת ה' ויראת ה'[86], וואָס דאָס איז כולל אַלע מצוות עשה און אַלע מצוות לא תעשה[87].

י. דער לימוד דערפון:

82) ילקוט שמעוני ישעי' רמז תצט.
83) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.
84) בא י, ט.
85) ישעי' ס, ט.
86) ראה תו"א ר"פ וישב.
87) ראה תניא פ"ד.

שטייענדיק אין אַ זמן ומקום זכאי — בחודש השלישי, און אַ בית משולש, בית תורה תפלה ומעשים טובים (דער „חוט המשולש" פון תורה עבודה וגמילות חסדים), און דעמולט גופא, אין דעם טאָג פון כ"ח סיון — ווען עס שטייט בגלוי דער כח פון גאַנץ חודש השלישי (ג' פעמים ג'), שענינו: המשכת וגילוי אלקות למטה באופן של קיימא —

באַקומט יעדער איד אַ תוספת כח און שטאַרקייט צו מקיים זיין די שליחות פון אונזער דור — וועלכער האָט די שליחות און אָנזאָג פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אַז מ'דאַרף שטיין „עמדו הכן כולכם"[88] אויף מקבל זיין די גאולה האמיתית והשלימה, ובראשם — משיח צדקנו, דוד מלך ישראל.

און זייענדיק די שליחות פון דעם דור — דער חידוש פון דעם „תלמיד ותיק" בדורנו (וואָס כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש שניתן למשה מסיני) — איז פאַרשטאַנדיק, אַז בשעת אפילו אַ קליין קינד זאָגט בימינו אלה אַז ער האָפט און בעט אַז משיח וועט קומען — איז דאָס אַ חידוש אמיתי אין תורה, ביז אַז דאָס ווערט אַ חלק פון דעם „חידוש תורה" וואָס „מאתי תצא"[89], פון דעם אויבערשטן אַליין, וואָרום דער אויבער־שטער איז מסכים צו די ווערטער און בקשות פון אידן — „נער ישראל ואוהבהו"[90], און דער אויבערשטער איז מגלה זיין אהבה בפשטות ממש, באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה — בגלוי למטה מטה, אין עולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו.

88) אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' רעט.
89) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.
90) הושע יא, א.

ובפרט אַז מ׳האָט דערצו דעם סיוע פון כל עניני העולם — „ברבים היו עמדי״ — אַזוי אַז אַלע עניני העולם זיינען מסייע און פירן צו דער איין און איינציקער מטרה: די גאולה האמיתית והשלימה.

יא. אין דעם אַלעם קומט צו נאָכמער דורך דעם וואָס מ׳וועט געבן יעדערן אַ שליחות — מ׳מאַכט יעדערן פון די נמצאים כאן פאַר אַ שליח מצוה לצדקה, דורך געבן אים אַ שטר לצדקה און ער איז דערנאָך מוסיף מדילי׳,

וגדולה צדקה שמקרבת את ה־גאולה[91], ביז אַזאַ קירוב וזירוז אַז עס בלייבט ניט קיין איין רגע פנוי, נאָר גלייך פון אונזער צוזאַמענטרעפן זיך איצטער דאָ — „כאיש אחד בלב אחד״[92] [ווי דאָס איז געווען שוין בראש חודש סיון, און פון ראש ווערט עס נמשך על ובכל ימי החודש, ועאכו״כ ביום כ״ח בו — דער טאָג וואָס ער איז דער כח פון דעם גאַנצן חודש] — גייט מען אין ארץ הקודש,

ותיכף ומיד, ועוד והוא העיקר — ממש, באופן של ממשות, אָנהויבנדיק פון דעם גילוי פון דעם „חלק אלוקה ממעל[93] (און ווי דער אַלטער רבי איז מוסיף[94]:) ממש״, און דוקא אַלס נשמות בגופים צוזאַמען, ואדרבה — מיט אַ הוספה אין בריאות הגוף און בריאות הנשמה, און אויך — אין בריאות כל העולם כולו, ביז אַז עס ווערט נתגלה ווי דער גאַנצער וועלט ווערט באַשאַפן בכל רגע ורגע מאין ליש פון עצמותו ית׳[94], דורך תורה — אסתכל באורייתא וברא עלמא[95].

ועוד והוא העיקר: פון דעם דיבור בכל ענינים אלו, וועלכער איז פאַרבונדן מיט דיבורו של הקב״ה — איז דיבורו של הקב״ה חשיב מעשה[96], ווערט די מעשה של הקב״ה, וואָס די מעשה העיקרית שלו איז — גלייך אַראָפּברענ־גען און מגלה זיין (מיט אַלע פירושים שבדבר) די גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש בפשטות.

* * *

[התפללו תפלת ערבית, ולאחרי התפלה המשיך[97] כ״ק אדמו״ר שליט״א:]

יב. נוסף אויף דעם וואָס כ״ח סיון איז אַ המשך צו כ״ז (זך) סיון (כנ״ל ס״א), וואָס דאָס רעדט זיך בעיקר וועגן דער עבודה פון אַ אידן אין וועלט (ביז אין חצי כדור התחתון), איז ער אויך אַ הכנה והקדמה צו דעם יום שלאחריו — כ״ט סיון, ערב ראש חודש (תמוז), וואָס רעדט זיך בעיקר וועגן דער התאחדות פון אַ אידן מיט דעם אויבערשטן (וואָס קומט בכח פון דער עבודה בכ״ח סיון).

דער ענין אין דעם:

בערב ראש חודש ווערט דער אור הלבנה נעלם לגמרי אַלס הכנה צו דעם מולד חדש בראש חודש. ובלשון

---

91) ב״ב י, א.

92) פרש״י יתרו יט, ב.

93) איוב לא, ב.

94) בתניא רפ״ב.

95) זח״ב קסא, א־ב.

96) ב״ר פמ״ד, כב. אוה״ת שמות ס״ע ב׳תשב ואילך.

97) לאחרי התפלה הכריז הגבאי שי׳ שתהי׳ כעת הפסקה ואח״כ יחלק כ״ק אדמו״ר שליט״א את הקונטרס והשטרות לצדקה. וכ״ק אדמו״ר שליט״א אמר (בחיוך): אַנשטאָט מאַכן אַ הפסקה, וועט מען איצטער מאַכן אַ המשך (ביז עס וועלן אָנקומען די קונטרסים). וראה לקמן בהשיחה. המו״ל.

הכתוב[98]: דורך דעם „יפקד מושבך" (העלם הלבנה) בערב ראש חודש („מחר חודש"), ווערט דער „ונפקדת" (מולד הלבנה בראש חודש), דער יחוד שימשא וסיהרא[99].

ובעבודת השם פון אידן – וועלכע זיינען דומין ומונין ללבנה[100]: בערב ראש חודש איז די שלימות העבודה פון אַ אידן, ווען ער שטייט בתכלית הביטול (בדומה צו דער לבנה וואָס איז דעמולט בהעלם), און דאָס ברענגט גלייך די עלי' פון דער נשמה („ונפקדת") – דער יחוד וזיווג פון כנסת ישראל (מלכות, סיהרא) און דעם אויבערשטן (ז"א, שמש), און אַזוי אויך דעם יחוד פון יעדער איד אַלס יחיד („ואתם תלוקטו לאחד אחד"[101]) מיט עצמות ומהות – אַזוי אַז זיי ווערן איין מציאות ממש, באחדות אמיתית – „והיו לבשר אחד"[102], ביז אין אַן אופן פון יחידו[103], ביז – נאָך העכער פאַר יחיד.

וואָס דעמולט איז דאָך זיכער ניט שייך קיין ענין פון הפסק ח"ו[104], וואָרום אדרבא: ס'איז דאָ דוקא נאָר אַן ענין פון התאחדות, און התאחדות בתכלית ה־שלימות.

ונוסף אויף דעם ענין ההתאחדות (צווישן אידן מיט דעם אויבערשטן) אין „והיו לבשר אחד" – איז דאָ אַ צווייטער ענין אין „והיו לבשר אחד": די תוצאות וואָס קומען דערפון אַרויס – אַז עס ווערן געבאָרן „תולדות" – „תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים"[105],

ביז אַזוינע מעשים טובים (וואָס זיינען ניט קיין באַזונדער זאַך פון „והיו לבשר אחד", נאָר מעשים טובים) דורך וועלכע אַ איד (בגופו ונשמתו) ווערט אַ „שותף להקב"ה" (באופן של התאחדות) אין אַלע דעם אויבערשטן'ס ענינים, כולל ועיקר – אין ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה, וואָס כדי דער אויבערשטער זאָל דאָס דורכפירן בשלימות דאַרף ער (כביכול) האָבן די השתתפות פון יעדער איד, און דוקא אַלס נשמה בגוף, אַז דורך „מעשינו ועבודתינו" קומט די גאולה, און מ'דאַרף כביכול אָנקומען אַז דער איד זאָל מסכים זיין, און נאָכמער – ער זאָל וועלן און מכריז זיין, אַז ניט נאָר וואָס „הגיע זמן גאולתכם"[106], נאָר ס'איז שוין דאָ די גאולה בפשטות, כמדובר לעיל (סו"ס ח) אַז גאולה איז מלשון גילוי – דער גילוי פון אלופו של עולם אין „גולה" (וואָס ווערט דורך דער עבודה פון אַ אידן אין גלות).

יג. און דער כח אויף דערגרייכן די התאחדות בערב ראש חודש [הן מלמטה למעלה, די התאחדות פון אידן מיטן אויבערשטן, ווי אידן דאַרפן אָנקומען צו דעם אויבערשטן, און הן מלמעלה למטה – דער אויבערשטער מיט אידן, ווי דער אויבערשטער דאַרף כביכול אָנקומען צו אידן] – קומט פון דעם יום שלפניו, כ"ח בחודש, וועלכער איז פאַרבונדן מיט דעם כח פון (מתן) תורה (ענינו פון חודש השלישי), ובפרט פון גילוי פנימיות התורה למטה (כנ"ל בארוכה):

דורך תורה ווערט די התקשרות

98) שמואל־א כ, יח.

99) ראה דרושי מחר חודש – סה"מ תקס"ז ע' מח ואילך. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

100) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. זח"א רלו, ב.

101) ישעי' כז, יב.

102) בראשית ב, כד.

103) ראה תו"א וארא נח, ב ואילך. ובכ"מ.

104) ראה לעיל הערה 97.

105) פרש"י ר"פ נח.

106) ראה לעיל ס"ט.

והתאחדות פון אידן מיטן אויבערשטן, כמאמר הידוע[107] „תלת קשרין[108] אינון מתקשראן דא בדא, קוב״ה אורייתא וישראל, וכל חד דרגא על דרגא סתים וגליא כו׳״, און דורך דער התקשרות פון ישראל ואורייתא ווערן ישראל פאַרבונדן מיט קוב״ה, ביז אַז ישראל וקוב״ה כולא חד (נאָך העכער ווי די התקשרות ע״י אורייתא, וואָס דערפאַר זיינען דאָ „תלת קשרין״[109]).

און אין דער התקשרות גופא זיינען פאַראַן צוויי אופנים וסדרים, כידוע[110]: (א) גליא דישראל פאַרבינדט זיך מיט גליא דתורה און מיט גליא דקוב״ה, און סתים דישראל פאַרבינדט זיך מיט סתים דתורה און סתים דקוב״ה[111], (ב) גליא דישראל פאַרבינדט זיך מיט סתים דישראל, און סתים דישראל מיט גליא דתורה, און גליא דתורה מיט סתים דתורה, און סתים דתורה מיט גליא דקוב״ה און גליא דקוב״ה מיט סתים דקוב״ה.

ואלו ואלו דברי אלקים חיים[112] — מ׳האָט ביידע אופנים וענינים צוזאַמען אין אַ לעבעדיקן (אלקים חיים) אופן באופן של קיום נצחי — סיי דער „חוט המשולש״ (תלת קשרין) פון גליא (גליא דישראל, גליא דתורה און גליא דקוב״ה), סיי דער „חוט המשולש״ פון סתים (סתים דישראל, סתים דתורה און סתים דקוב״ה), און סיי דער „חוט המשולש״ באופן שני — גליא בסתים, וסתים בגליא וכו׳ — אַזוי אַז מ׳האָט די אמת׳ע התאחדות פון אַלע דריי, אַזוי אַז מ׳האָט אַלע ענינים פון גליא, אַלע ענינים פון סתים, און אַלע ענינים פון סתים ווי זיי שטייען בגלוי (שלש פעמים שלש פעמים שלש), — אַלס אַן איין און איינציקע מציאות פון „יחידה ליחדך״[113].

און דער כח אויף דעם קומט פון כ״ח סיון, ווען מ׳האָט די שלימות פון שלש פעמים שלש פעמים שלש (די אַלע דריי אופנים אין דער התאחדות פון „תלת קשרין״), דער טאָג וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם שלימות גילוי הכח פון (מתן) תורה, און אויך פון פנימיות התורה, וב־אופן אַז אויך די סודות התורה שטייען בגלוי (ביז אין חוצה פון חצי כדור התחתון) — דורך וועלכער עס ווערט די שלימות ההתאחדות פון אידן מיטן אויבערשטן (יחוד שימשא וסיהרא), סיי בבחי׳ גליא און סיי בבחי׳ סתים.

און דורך דעם — ווערט נמשך די אחדות אויך אין עולם, סיי אין גליא שבעולם און סיי אין סתים שבעולם, און סיי אַז דער סתים שבעולם — ביז כח העצמות שבו — שטייט בגלוי.

יד. ועוד ועיקר, אַז דורך דעם גילוי פון יחידה שבנפש שבכל אחד ואחת מישראל — וואָס דאָס איז דער (חלק ה)משיח אין יעדער אידן[114], ובפרט אין כללות עם ישראל ווען מ׳קלייבט זיך צוזאַמען (כמה פעמים עשרה) אין אַ בית משולש (תורה תפלה ומעשים טובים) — זאָל זיין דער גילוי פון יחידה הכללית, משיח צדקנו[115],

---

107) זח״ג עג, א.

108) כן הובא בכ״מ בחסידות. וראה סה״מ תרנ״ז ס״ע כח־ט. הש״ת ע׳ 61 בהערה.

109) ראה סה״מ תרנ״ז שם (ע׳ כח ואילך). ועוד.

110) ראה אגרות קודש אדמו״ר מהוריי״צ ח״ג ע׳ תקלה.

111) ראה לקו״ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א.

112) עירובין יב, א.

113) נוסח הושענות (יום ג׳).

114) ראה מאור עינים ר״פ פינחס.

115) רמ״ז לזח״ב מ, ב. ולזח״ג רס, ב. ועוד

און עס ווערט „יחידה ליחדך" — די התאחדות פון כל הענינים ביחד אין אַן איין און איינציקער נקודה, וועלכע שטייט בגלוי אין דעם זמן ומקום פון גאולה האמיתית והשלימה, אָנהויבנדיק דוקא פון דעם דאָזיקן מקום און דעם איצטיקן זמן,

ביז אַז עס ווערט נתגלה די תכלית השלימות ותכלית האמיתית פון כל הענינים בכל העולם כולו — אַז עס ווערט אַ דירה לו יתברך בתחתונים,

און מ'האָט בשלימות דעם בית משולש, בית המקדש השלישי, „מקדש אד' כוננו ידיך",

צוזאַמען מיט דעם פאַרבונד פון יע־דער איד מיט זיין יחידה שבנפש, וואָס פאַרבינדט אים מיט יחידה הכללית, משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, און אידן גייען צוזאַ־מען מיט דער תורה, מיט „תורה חדשה" פון משיח צדקנו[116], און דער המשך — דורך דעם אויבערשטן, „תורה חדשה מאתי תצא", ועוד ועיקר — תיכף ומיד ממש.

[אח"כ חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א לכל אחד ואחת מהנוכחים שיחיו קובץ „כ"ח סיון — יובל שנים", ובצירוף אליו שטר של דולר, לתת אותו (או חילופו) לצדקה].

(נסמן בלקו"ש חכ"ט ע' 360 הערה 27). וראה שערי תשובה שבהערה 58. ועוד.

116) ראה שיחת יום ב' דחג השבועות בענין „תורה חדשה מאתי תצא" — לעיל ע' 566 ואילך.

משיחות יום ה' פ' קרח, בדר"ח תמוז*
וש"פ קרח, ג' תמוז ה'תנש"א

א. ג' תמוז איז דער טאָג ווען דער רבי דער שווער איז (אין יאָר תרפ"ז – פרז"ת) באַפרייט געוואָרן פון תפיסה בבית ה־אסורים („שפּאַלערקע" אין לענינגראַד), בתנאי אַז ער זאָל גלייך פאָרן אין גלות, אין עיר מקלטו[1] קאָסטראַמאַ אויף דריי יאָר[2].

בשעתו האָט מען נאָך ניט געוואוסט צי דאָס איז אַ גוטע זאַך[3] און ווי דאָס וועט זיך אויסלאָזן (וואָרום הגם אַז אַן עיר מקלט איז אַ „קלענערע" תפיסה ווי אַ בית האסורים, איז דאָס אָבער פאָרט אַ פאַר־שיקונג מיט אַלע הגבלות שבזה[4], און ס'איז נאָך געבליבן די סכנה אַז מ'קען חרטה האָבן וכו')[5]; אָבער דערנאָך, אין דעם טאָג פון י"ב תמוז[6], האָט ער (אין קאַסטראַמאַ) באַקומען די הודעה אַז מ'־באַפרייט אים, און די תעודת החופש וועט מען אים געבן אויף מאָרגן, י"ג תמוז, און דעמולט – בשעת ער איז אינגאַנצן באַ־פרייט געוואָרן – איז נתגלה געוואָרן, ווי ג' תמוז איז געווען די „אתחלתא דגאולה": נוסף אויף דעם וואָס ער איז דעמולט אַרויס פון בית האסורים און פאַרשיקט געוואָרן אין אַן עיר מקלט (אַ לייכטערער עונש) – האָט מען זיך דערנאָך דער־וואוסט אַז זיין פאַרשיקונג אין קאַסט־ראַמאַ איז געקומען אַנשטאָט דעם עונש וואָס מ'האָט אים פריער פאַר'משפט אויף היפך החיים ר"ל, וואָס דאָס וואָלט דאָך איינגעשטעלט אין סכנה און אָנגערירט – ר"ל – דעם גאַנצן המשך הענין פון הרבצת התורה וחיזוק היהדות בכלל און הפצת המעינות חוצה בפרט, און תמורת זה האָט מען פאַרלייכטערט דעם עונש און אים פאַרשיקט אין גלות[7], ביז אַז דאָס האָט דערפירט אַז מ'זאָל אים אינגאַנצן באַפרייען בי"ב־י"ג תמוז. און צוליב דעם נס איז דער טאָג באַשטימט געוואָרן[8] אַלס דער „חג הגאולה" מדי שנה בשנה.

שטעלט זיך די אויבנאויפיקע שאלה: וויבאַלד אַז די גאולה איז דאָך געווען אַ נס פון דעם אויבערשטן (וואָס דערפאַר דאַרף זיין „יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני

*) להמסיימות ד„בית רבקה" ולהמדריכות דמחנות־קיץ תחיינה.

1) כן נקרא ע"י בעל הגאולה („עיר מקלטי") – ראה מכתבו: ט"ו סיון תרפ"ח לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (נדפס באגרות קודש שלו ח"ב ע' פ. וש"נ). י"ז אייר תרצ"ד (נדפס שם ח"ג ע' עט. וש"נ). ועוד.

2) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ח"ד תרי, א ואילך. ספר התולדות אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' 105 ואילך. ועוד.

3) ובפרט שבשעתו לא ידעו החסידים (משא"כ בעל המאסר והגאולה עצמו – ראה ספר השיחות תש"א ע' 139) שהשילוח לגלות הי' תמורת משפטו להיפך החיים ר"ל (כדלקמן בפנים).

4) ובלשונו במכתב ט"ו סיון הנ"ל: בו ביום (ג' תמוז) הוכרחתי לצאת בגולה אל עיר מקלטי כו'. – ולהעיר דגלות „שקול כמעט כצער מיתה" (חינוך מצוה תי).

5) ולכן לא בירך אז ברכת הגומל (עד לאחרי שהגיע לביתו בט"ו תמוז), כי „אין לברך עד שיצא מהסכנה לגמרי" (סדר ברכת הנהנין לאדה"ז פי"ג ס"ה).

6) יום הולדת בעל הגאולה (בשנת תר"ם).

7) בתחלה היתה הגזירה על עשר שנים גלות ב„סאלאווקי" (מקום גירוש בסיביר), ואח"כ שינו זה לשלש שנים בקאָסטראָמאַ (ס' השיחות שם).

8) מכתב שבהערה 4.

אדם"[9]) — פאַרוואָס איז דאָס לכתחילה ניט געווען אַ נס בתכלית השלימות, אַז די גאולה שלימה זאָל קומען בשלימות בבת אחת, און ניט ווי ס'איז געווען בפועל, אַז דאָס האָט זיך אויסגעשטעלט אין שלבים: פריער די התחלת הגאולה — די יציאה מבית האסורים — בג' תמוז (אָבער — מ'פאַרשיקט אים אין גלות), און ערשט כמה ימים לאחרי זה, די שלימות הגאולה בי"ב־י"ג[10] תמוז?

נאָכמער: אויך נאָך י"ב־י"ג תמוז איז ניט געווען די שלימות הנצחון איבער דעם צד שכנגד (במדינה ההיא), ווי מ'זעט בפועל אַז עס זיינען דעמולט געבליבן די פאַרשידענע גזירות אויף די אידן במדינה ההיא ביז אַז דער בעל הגאולה האָט געדאַרפט (כביכול) פון דאָרט אַוועקפאָרן, און די מניעות ועיכובים זיינען דאָרט געבליבן במשך כו"כ שנים לאחרי זה; און ערשט יעצט, בשנים הכי אחרונות — העכער זעכציק יאָר נאָך דער גאולה (בשנת תרפ"ז) — זעט מען דעם אויספיר פון דער גאולה — די גאולה פון אַלע אידן פון יענע מדינה (וכדלקמן).

וואָס זיכער איז דער סדר בזה — אַז די גאולה איז געקומען אין שלבים — ב־השגחה פרטית, מיט אַ טעם בדברי[11], ובפרט אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דער מאסר וגאולה פון אַ נשיא בישראל, און אַ גאולה כללית פאַר אַלע אידן (ווי דער בעל הגאולה שרייבט[8]: „לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה").

ב. אין דעם טאָג פון ג' תמוז — פיל יאָרן פיל דורות פיל פיל דורות פריער — איז געווען אַ נס: אין דעם טאָג[12] האָט יהושע געזאָגט[13] „שמש בגבעון דום", און „וידם השמש גו' עד יקום גוי אויביו"[14].

וויבאַלד אַז אַלץ איז בהשגחה פרטית[15], ובכל שנה חוזר'ן זיך איבער די ענינים ווי זיי זיינען געווען דעם ערשטן מאָל[16], דאַרף מען זאָגן אַז עס איז זיכער דאָ אַ שייכות צווישן די צוויי נסים וואָס האָבן פאַסירט ג' תמוז: „שמש בגבעון דום", און די התחלת הגאולה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר (כדלקמן ס"ז)[17].

ע"ד ווי די שאלה הנ"ל בנוגע צו ג' תמוז (פאַרוואָס דאָס איז לכתחילה ניט געווען אַ נס באופן פון גאולה שלימה), פאָדערט זיך אויך אַ הסברה בנוגע צו דעם נס פון „שמש בגבעון דום":

וויבאַלד אַז דאָ פאַסירט אַ נס, און אַזאַ גרויסער נס ווי צו אָפּשטעלן דעם שמש (וואָס דאָס איז פון די גרעסטע נסים וואָס האָבן ווען עס איז פאַסירט[18], ביז אַז דער

9) תהלים קז, טו. ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח. טושו"ע או"ח ר"ס ריט. סדר ברה"נ לאדה"ז שם ס"ב.

10) וגם בי"ב תמוז רק נתבשר שחופשה ניתנה לו, אבל בהשגח"פ הי' משרד הממשלה סגור, עד למחרתו בי"ג תמוז, שבו ניתנה לו תעודת השחרור.

11) ראה שיחת בעל הגאולה בשמח"ת תרפ"ח (יום קודם נסיעתו ממדינה ההיא): נסיעתי מכאן אינה מצד ההכרח, אלא סדר מסודר ישנו כאן (סה"מ תרפ"ח בהוספות ע' רטו).

12) סדר עולם רבה פי"א.

13) יהושע י, יב.

14) שם, יג.

15) כתר שם טוב הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

16) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

17) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 1314 ואילך. ח"ח ע' 114 ואילך. חכ"ח ע' 260 ואילך.

18) ראה רלב"ג יהושע שם, יב (בתחלת פירושו): אם הי' שהשמש עמד ובטל מהתנועה הנראית לו הנה הי' זה המופת יותר נפלא לאין שיעור מהמופתים שנעשו ע"י משה כו'.

פסוק זאָגט[19] „ולא הי' כיום ההוא לפניו ואחריו") בכדי אַז יהושע און די אידן זאָלן קענען ממשיך זיין די מלחמה דורך זען די אויבים און זיי נאָכלויפן („כי בעת ההיא עמד השמש נוכח גבעון וחשש פן ישקע בעונתו ולא יוכלו לרדוף אחרי האויב באישון הלילה, ולזה אמר להשמש שלא ילך מהלכו וימתין עוד נוכח גבעון, במקום שהוא עומד"[20]) — האָט דאָך דער נס געקענט שוין זיין אַ נס בשלימות, אַז אַנשטאָט אָפּשטעלן דעם שמש בכדי מ'זאָל קענען מלחמה האָבן (בדרך הטבע) לאור היום, האָט דער נס געדאַרפט זיין (ד.ה. אַז יהושע האָט געקענט און גע־דאַרפט בעטן באַ דעם אויבערשטן) אַז מ'זאָל לכתחילה מנצח זיין אין דער מלחמה (און בכלל ניט דאַרפן אָנקומען צו אָפּשטעלן דעם שמש, אָדער באופן אַז אויך בלילה זאָל מען קענען מלחמה האָבן, ע"ד „ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם"[21] בעת ס'איז געווען חושך באַ די מצריים, וכיו"ב), און ווי עס שטייט אין דעם פסוק שלפני זה[22], אַז „וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים גו'"?

אויך אין דעם עצם נס וואָס „ויעמוד השמש" — יש לחקור אין וועלכן אופן איז געווען דער נס: צי דאָס איז געווען נאָר בנוגע דעם פרט וואָס איז נוגע צו אויס־פירן תכלית הנס — אַז עס זאָל בלייבן לייכטן דעם אור השמש (אור היום), וואָס דערצו פאָדערט זיך אַז נאָר דער (גלגל ה)שמש אַליין זאָל זיך אָפּשטעלן און ממשיך זיין לייכטן על הארץ (ועד"ז „וירח בעמק אילון"[13]); אָדער דער נס איז געווען אין דעם גאַנצן סדר זיינעם (פאַרבונדן מיט מהלך השמש), ד.ה. אַז דער נס האָט אָפּגעשטעלט אויך די אַלע ענינים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט מהלך השמש — די סיבות לזה (מהלך גלגל היומי, ובמילא — מהלך כל הגלגלים[23], וואָס ווערט דורך דעם סיבוב פון גלגל היומי, „המקיף ומסבב את הכל"[24]), און אויך די תוצאות מזה, און דער סיבוב פון די גלגלים קטנים אין גלגל השמש עצמו[25], וכיו"ב[26].

דער חילוק צווישן די צוויי אופנים איז: צי דאָס איז אַ נס וואָס איז משדד — צוברעכט — טבע, דורך דעם וואָס מ'שטעלט אָפּ נאָר דעם שמש (וירח) אַליין; אָדער אַ נס וואָס פועל'ט אין דעם טבע השמש, ובמילא אויך אין דעם גאַנצן סדר המהלך הטבעי פון דעם שמש (פאַרבונדן מיט מהלך כל הגלגלים).

ויש לומר אַז דאָס איז ע"ד די צוויי[27]

19) יהושע שם, יד.

20) מצו"ד שם, יב.

21) בא י, כג.

22) פסוק יא.

23) ואעפ"כ, מפורש בקרא „וידם השמש וירח עמד" — כי פרטים אלו היו נוגעים ליהושע לנצחון המלחמה (ראה מצו"ד שם).

24) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ג ה"א.

25) ראה רמב"ם שם ה"ב. ה"ד.

26) שקו"ט באופן תנועת הגלגלים, ואופן ההשפעה של גלגל א' על שאר הגלגלים (באם הם כולם כמו גוף אחד או כמו גופים מחולקים) — ראה ספר החקירה להצ"צ ו, ב. ח, ב ואילך. וש"נ.

27) ובפרטיות — יש בזה ג' סוגים: (א) שגם בעת הנס נשאר הדבר במהותו (להעיר שבעת מכת דם הרי „גיגית מלאה מים . . ישראל שותה מים כו'" — שמו"ר פ"ט, י). (ב) ע"ד הנס דקרי"ס, שהנס פעל שינוי בטבע המים שיהיו „כחומת אבנים", אבל לא נשתנה המים במהותו ליבשה, ולכן „אילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים" (שעהיוה"א פ"ב). (ג) הנס פועל שינוי בטבע הדבר, כמו הנס דידו של משה מצורעת כשלג. [ולהעיר מהג' אופנים בביאור שמשה לא אכל ולא שתה ארבעים יום, ראה לקמן הערה 114].

ובנדו"ד — נס העמדת השמש — אפשר לומר

סוגים אין נסים[28*]: (א) דער נס איז ניט משנה טבע הדבר. ווי דער נס פון מכת דם, אַז ווען די מים איז מהפך געוואָרן לדם זיינען זיי פאַרבליבן אין דעם מהות פון מים, און ווען דער נס איז נפסק געוואָרן, איז ממילא נתבטל געוואָרן דער שינוי המים לדם. ובנדו"ד — אַז „וידם השמש" איז נאָר געווען אַ נס ביחס צו דעם שמש אַליין, און דערנאָך האָט זיך אומגעקערט דער סדר הקבוע פון מהלך השמש בתוך מהלך שאר הגלגלים. (ב) אַ נס וואָס איז משנה טבע ומציאות הדבר (ווי דער נס פון „ידו מצורעת כשלג"[29], וואָס נאָכן נס איז די צרעת אויפן האַנט געווען באופן טבעי), און בכדי צוריקקערן צו טבעו הקודם דאַרף מען אָנקומען צו נאָך אַ נס.

ג. וי"ל שעד"ז הוא בביאור אויף אַן ענלעכע שאלה אין אונזער פרשה — בנוגע צו דעם נס פון „פרח מטה אהרן"[30]:

בהמשך צו דעם ערעור על הכהונה פון קרח ועדתו האָט דער אויבערשטער געהייסן משה'ן נעמען אַ מטה פון יעדער שבט, „שנים עשר מטות איש את שמו תכתוב על מטהו, ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי", „והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח"[31]. וכך הוה — אַז משה האָט אַוועקגעלייגט די אַלע מטות „לפני ה' באוהל העדות"[32], און אויף מאָרגן — „ויבוא משה אל אהל העדות והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים"[30*], און משה האָט אַרויסגעטראָגן אַלע מטות בכדי אַלע אידן זאָלן דאָס זען[33], און דער אויבערשטער האָט געזאָגט[34] „השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות", „לזכרון שבחרתי באהרן הכהן כו'"[35].

דאַרף מען פאַרשטיין: וויבאַלד אַז „פרח מטה אהרן" איז געווען אַ נס בכדי באַווייזן אויף בחירת הקב"ה בכהונת אהרן — וואָלט געווען גענוג ווען עס וואָלטן געוואָרען פאַרטיקע שקדים אויף דעם מטה, וואָס דאָס וואָלט געווען אַ סימן פאַר אידן, ד.ה. אַז ס'איז לכאורה גענוג אַז דער נס איז נאָר אין דעם פרט וואָס איז נוגע צו כוונת הנס („שבחרתי באהרן הכהן") — צוליב וואָס האָט דער נס פון שקדים געדאַרפט זיין אַ צמיחה וגידול בסדר טבעי — „ויצא פרח ויצא ציץ ויגמול שקדים" (און דאָס אַלץ האָט משה באַוויזן אידן[36]), און נאָכמער — „למשמרת" ס'איז געבליבן ניט נאָר מטה אהרן און די שקדים, נאָר אויך די פרחים, ווי די גמרא זאָגט[37] „משנגנז ארון נגנז עמו כו' מקלו של אהרן ושקדי' ופרחי'"[38]?!

איז דער נקודת הענין אין דעם[39]: די תכלית און חידוש פון דעם נס איז, אַז הגם וואָס אַ מטה מצד עצמו איז בטבעו ניט שייך צו פריחה און צמיחת פירות, דאָס קען זיין נאָר בכחו של הקב"ה (אַ נס), פונדעסטוועגן, האָט דער נס אויפגעטאָן

באַ' מג' אופנים הנ"ל. ועי"פ המבואר לקמן בפנים (שנס זה פעל שינוי בטבע מהלך השמש), אפ"ל שזה הי' כאופן הב' או אופן הג' הנ"ל.

28) בהבא להלן, ראה לקו"ש ח"ה ע' 176. ח"ו ע' 89. חי"ח ע' 242 ואילך.

29) שמות ד, ו.

30) פרשתנו יז, כג.

31) שם יז-יח. כ.

32) שם, כב.

33) שם, כד.

34) שם, כה.

35) פרש"י עה"פ.

36) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 118.

37) יומא נב, ב. וש"נ.

38) ראה לקו"ש שם ע' 121. וש"נ.

39) בהבא להלן ראה גם לקו"ש שם ע' 119 ואילך.

אין מטה אהרן, אַז ס'איז געווען און געבליבן ניט סתם אַן ענין נסי שלמעלה לגמרי פון טבע, נאָר דאָס ווערט פאַרבונדן מיט דעם טבע המטה. און דערפאַר איז דער אופן הפריחה געווען אין אַ סדר טבעי (אבל לא בהגבלת הזמן) פון צמיחת פירות[40]: „ויוצא פרח (כמשמעו[41]) ויצץ ציץ (חנטת הפרי כשהפרח נופל[41]) ויגמול שקדים (כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים[41])".

[און דאָס האָט באַוויזן אידן, אַז בחירת הקב"ה אין אהרן הכהן איז באופן אַז די כהונה ווערט ביי אים זיין טבעיות'דיקע מעלה (וואָס בלייבט שטענדיק ביי אהרן ובניו)].

ועד"ז איז אויך דער ביאור אין דעם נס פון „שמש בגבעון דום", און דער נס הגאולה פון ג' תמוז, כדלקמן.

ד. ויש לומר דער ביאור בזה:

חז"ל זאָגן[42] אַז „כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו". ד.ה. אַז יעדער זאַך אין עולם — אע"פ וואָס עולם איז מלשון העלם והסתר[43] — איז באַשאַפן געוואָרן בכדי מגלה זיין כבודו של הקב"ה, און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך דער עבודה פון אַ אידן וואָס ער נוצט אויס די עניני העולם לכבודו של הקב"ה.

און דער טעם והכרח אויף דעם איז אויך מרומז אין לשון המשנה „(כל מה) שברא הקב"ה": וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט מודיע געווען בתורתו אַז „ברא הקב"ה" — אַז ער האָט באַשאַפן די זאַך און מודיע געווען ווי ער האָט איר באַשאַפן, אַז ער האָט איר באַשאַפן אין אַן אופן אַז ער נעמט כביכול זיינע כחות און צייט (די ששת ימי בראשית) צו באַשאַפן יעדער נברא מיט אַ כח מיוחד — דער כח פון התהוות יש מאין וואָס איז דוקא בכח העצמות[44], ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט[45] אַז די התהוות הבריאה ווערט נתחדש בכל רגע ורגע מאין ואפס ממש — איז דאָס אַ הוכחה אַז דער אויבערשטער וויל אַז די נבראים זאָלן האָבן אַ שייכות מיט זייער (כח ה)בורא (דער אויבערשטער), ביז אַז זיי זאָלן (קענען) צוגעבן כביכול בכבודו של הקב"ה,

ווייל אויב ניט שטעלט זיך די שאלה: פאַרוואָס האָט דער אויבערשטער באַשאַפן די וועלט (ניט אין אַן „אָפּגעטראָגענעם" אופן, אַז די בריאה, למשל, ווייסט ניט אַז „ברא הקב"ה", און ווייסט ניט דעם אופן שברא, בעשרה מאמרות[46] וכיו"ב, נאָר) אין אַן אופן אַז ער האָט „אַרייַנגעלייגט" זיין כח (העצמות) און זיינע עשרה מאמרות אין דער בריאה, און נאָכמער: פאַרוואָס האָט ער באַשאַפן די וועלט אין אַן אופן אַז ער איז איר מהוה בכל רגע מחדש — ער האָט דאָך איר געקענט באַשאַפן מיט אַזאַ כח חזק, אַז דורך זיין התהוות בפעם הראשונה זאָל די וועלט האָבן דעם כח צו בלייבן קיים שית אלפי שנין[47], און ניט דאַרפן אָנקומען בכל רגע צו אַ התהוות חדשה פון דעם דבר ה'[48]?

---

40) וי"ל נפק"מ — שמותר ליהנות משקדים אלו ומהפירות הגדלים מהם, כי אינו מעשה נסים (ראה תענית כד, ב), דבפשטות משמע שהשקדים היו פירות טבעיים, שמהם אפשר לגדול עוד פירות (שקדים).

41) פרש"י עה"פ.

42) אבות ספ"ו.

43) ראה לקו"ת שלח לז, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' נט. ועוד.

44) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

45) שעהיוה"א פ"א.

46) אבות רפ"ה.

47) ראה ר"ה לא, א.

48) שהרי הטעם וההוכחה שכלית לזה שההתהוות היא בכל רגע (כמבואר בשעהיוה"א פ"ב) וכל הטעמים שכליים בביאור אופן ההתהוות — הם ע"פ

וי"ל דער טעם אויף דעם, ווייל עלה ברצונו ית' אַז יעדער נברא זאָל פילן ווי ער טוט אויף (אָדער דורך אים טוט זיך אויף) אַ הוספה וחידוש [וואָס דעמולט האָט אַ נברא אַן אמת'ע און שלימות'דיקע פאַרגעניגן, כטבע הבריאה אַז „אדם[49] רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו"[50]]. ד.ה. אַז נוסף אויף דעם וואָס ער איז מקיים וואָס דער אויבערשטער הייסט אים, טוט ער אויף כביכול פון זיך אַ הוספה: וואָס איז אַן אמת'ער אויפטו — בשעת ער איז פאַרבונדן מיט דעם אויבערשטן, איז ער מגלה כבודו של הקב"ה.

און צוליב דעם האָט דער אויבערשטער אַריינגעגעבן זיין כח הבריאה אין דער וועלט, ובאופן אַז ער באַשאַפט איר שטענדיק בכל רגע מחדש — ווייל דאָס פאַרבינדט יעדער נברא יעדער רגע מיט דעם אויבערשטן, אַז בכל פרט ופרט ובכל רגע ורגע האָט דער נברא דעם כח צו מגלה זיין כבודו של הקב"ה מחדש (דער דבר ה' וואָס האָט אים די רגע ממש מחי' געווען מחדש)[51].

אויב די בריאה וואָלט באַשאַפן געוואָרן אין אַן אופן אַז ער האָט כחו של הקב"ה, און דאָס איז אַ כח חזק וואָס שטייט לתמיד אָדער אויף אַ משך זמן (און ווערט ניט נתחדש בכל רגע ורגע) — וואָלט דער גילוי פון כבודו של הקב"ה געווען באופן כללי און אַן איין מאָליקע זאַך. דורך דעם וואָס בכל רגע ווערט יעדער נברא באַשאַפן מחדש בדבר ה', איז מען מגלה בכל רגע מחדש כבודו של הקב"ה. לדוגמא: דורך טרינקען וואַסער — מאַכט אַ איד די ברכה „שהכל נהי' בדברו"[52], און איז דורך דעם מגלה די הוספה וחידוש וואָס די וואַסער טוט אויף [ווייל אָן די וואַסער זאָגט ער ניט די ברכה] בגילוי כבודו של הקב"ה, „שהכל נהי' בדברו" (דעם דבר ה' וואָס האָט מחי' געווען די וואַסער מחדש, און — „שהכל נהי' בדברו", דאָס איז מגלה דעם דבר ה' בכל הנבראים), און בשעת ער טרינקט וואַסער און מאַכט נאָך אַ ברכה אַ זמן שפעטער, איז דאָס מגלה דעם דבר ה' („דברו") החדש וואָס קומט דעמולט צו אין אים (דעם מברך) און בכל העולם[53] [ועד"ז

כללי השכל שנבראו ע"י הקב"ה, וכיון שהוא ית' אינו מוגדר בטעמים אלו, הי' יכול לברוא את העולם באופן אחר לגמרי. וטעמים אלו שייכים רק לאחרי שידענו שעלה ברצונו ית' שבריאת והנהגת העולם תהי' ע"פ כללי השכל (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 134 ואילך. לקו"ש חכ"ז ע' 253).

49) ב"מ לח, א.

50) וראה מכתב י"א ניסן תשל"ב (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' תרמב).

51) ועד שהנברא נעשה כמו „שלהבת עולה מאלי'" (בנוגע לגילוי הקדושה וכבודו של הקב"ה שעל ידו) — ראה שיחת ש"פ בהעלותך (לעיל ע' 598 ואילך) ובהערה 69.

52) משנה ברכות מד, א.

53) ויש לומר שזהו גם א' מהטעמים שהאדם נברא בטבע באופן כזה שזקוק לאכילה ושתי' תמיד מחדש* (ולכן הנשבע „שלא יאכל כלום שבעת ימים" ה"ז שבועת שוא (רמב"ם הל' שבועות פ"ה ה"כ)) — כי ע"י בכחו לגלות בכל אכילה ושתי' הדבר ה' החדש שמחי' האדם והמאכל וכל העולם („שהכל נהי' בדברו", וכיו"ב).

*) ורק בנוגע למשה נאמר (תשא לד, כח) ש„ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" — שזהו הי' חידוש ונס, וגם בנוגע למשה יש דיעה במדרש שנצטער מזה (שמו"ר פמ"ז, ז. וראה יפ"ת שם. וראה גם אוה"ת שה"ש ס"ע תשעה. ס"ע תשצא. סה"מ תרכ"ט ע' שנז. המשך וככה תרל"ז פפ"ח). [ולדיעה שני' (במדרש שם) משמע שנשתנה טבעו ולא נצטער, ראה בארוכה לקו"ש חל"ו תשא חש"נ. וראה לקמן הערה 114].

דורך אַ ברכה פרטית, „בורא פרי הגפן"[54] וכיו"ב – דעם דבר ה' החדש אין אַלע „פרי הגפן" בכל העולם], א.א.וו.[55].

ה. ע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו גילוי כבודו של הקב"ה בכללות הבריאה (טבע), עד"ז איז דאָס אויך אין דעם גילוי אלקות דורך נסים: די שלימות הכוונה ברוב הנסים איז, אַז דער נס זאָל ניט בלייבן אַ זאַך וואָס איז אינגאַנצן העכער פאַר טבע, נאָר אַז דער נס זאָל פאַרבונדן ווערן און דורכנעמען דעם טבע.

עד"ז איז אויך בנוגע צו דעם נס פון „פרח מטה אהרן" – אַז דער נס (וועלכער איז געקומען צו מגלה זיין „שבחרתי באהרן הכהן") האָט אויפגעטאָן אין מטה אהרן, אַז ס'איז געוואָרן און געבליבן פאַרבונדן מיט דעם טבע המטה, אַזוי אַז דער אופן הפריחה איז געווען אין אַ סדר טבעי פון צמיחת פירות, מיט דעם גאַנצן סדר השתלשלות שבזה, „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

ויש לומר – בלשון החסידות – די שייכות מיט כהונה דוקא: דער[56] אויפטו פון כהונה (ברכת כהנים) איז, אַז דאָס איז ממשיך פון למעלה מסדר השתלשלות[57]. און דערפאַר איז דאָס פאַרבונדן מיט זריזות („עד מהרה ירוץ דברו"[58]), וואָס מטעם זה איז דער סימן לבחירת הקב"ה בכהונת אהרן אין שקדים דוקא, ווייל זיי זיינען „ממהרים להגמר יותר מכל הפירות"[59] (בכ"א יום[60], שנעלער פאַר אַנדערע פירות), און בנדו"ד איז די מהירות געווען (ניט בכ"א יום, נאָר) בתוך לילה[30] – וואָרום זריזות ומהירות באַווייזט אויף אַ המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות: אַ המשכה שבסדר השתלשלות איז „מתעכב ושוהה עד שנמשך ובא למטה שהרי בכל השתלשלות מהיכל להיכל הוא ע"י משפט אם ראוי הוא כו'", משא"כ בברכת כהנים ווערט דער שפע נמשך „במהירות דרך כל העולמות באין מונע ומעכב כו'"[61]. לאידך גיסא – איז די המשכה (במהירות) שלמעלה מסדר השתלשלות ווערט נמשך „דרך כל העולמות", ווי ס'איז מודגש אין דעם נס פון „פרח מטה אהרן", אַז ביחד עם זה וואָס דאָס איז אַ נס און געקומען במהירות, איז דאָס פאַרבונדן און גייט דורך דרך הטבע פון צמיחת הפירות.

ואולי י"ל ולהוסיף, די שייכות מיט (פ') קרח דוקא. ובהקדים, אַז „קרח" און „חקת"

---

54) משנה ברכות לה, א.

55) ובדוגמת זה בברכות הראי' על מעשי בראשית (וכיו"ב) – „ברוך עושה מעשה בראשית", „ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם" – שעי"ז מגלים מעשי בראשית אלו כבודו של הקב"ה, ביחס לכל הבריאה כולה (מעשה בראשית). – ולהעיר שלאחרונה שמענו וראינו בעיר זו רעמים וברקים, עליהם מברכים ברכות הנ"ל. ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכות הראי' (ע' שנו ואילך). וש"נ.

ולהעיר, שלאחרונה הי' גם התפרצות „הר־געש" ורעידת האדמה (חידוש ושינוי בטבע העולם) במקום רחוק בעולם, אשר, ע"י ברכתם של כמה יהודים שם „שכחו וגבורתו מלא עולם" (ראה ברכות נט, א. וראה אנציקלופדי' שם ר"ע שנז. וש"נ), מגלה ה„הר־געש" כבודו של הקב"ה ובכל העולם כולו („מלא עולם"). ובפרט בנוגע לאלו הגרים בארצות הברית, כיון שאנשי הצבא שלה נמצאים שם ועוסקים בהצלת הניזוקים כו'.

56) בהבא להלן, ראה לקו"ת סוף פרשתנו (נה, ג ואילך). סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (דרמ"צ קיב, א־ב). ובכ"מ.

57) ראה גם סה"מ תרכ"ט בתחלתו. תרנ"ד ס"ע שטו ואילך. לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם. ברכת ערב יוהכ"פ (לאחרי תפלת מנחה) ש.ז. – לעיל ח"א ע' 27 ואילך.

58) תהלים קמז, טו.

59) לקו"ת שם. וראה גם פרש"י פרשתנו יז, כג.

60) קה"ר פי"ב, ז – הובא בלקו"ת שם.

61) לקו"ת שם נה, ד.

באַשטייען ביידע פון די אותיות „חק", נאָר אין „קרח" קומט צו אַ רי"ש, און אין „חקת" — אַ תי"ו: באַ קרח (משבט לוי) איז געווען דער גילוי פון „חק", למעלה מטעם ודעת ולמעלה ממדידה והגבלה (כמבואר אין חסידות[62] אַז טענת קרח איז געקומען צוליב מעלתו, „פיקח הי'"[63], וואָס ער האָט געזען דער גילוי שלמעלה ממדידה ו־הגבלה ווי ס'וועט זיין לע"ל); זיין טעות (בערעור על כהונת אהרן) איז באַשטאַנען אין דעם ענין פון „ר'", „רש" (אָרעמ־קייט[64]), וואָס באַווייזט אַז די המשכה (פון מחשבה ודיבור) קומט ניט אַראָפּ אין סדר השתלשלות (קרח האָט געוואָלט פאַנאַנ־דערטיילן עליון און תחתון[65]), ווי אין דעם אות ר' וואו עס פעלט דער קו השלישי (פון אות ה') כנגד[66] מעשה[67].

משא"כ אין „חקת" — „זאת חקת התורה" — ווערט נמשך פון „חק" (למעלה ממדידה והגבלה) אין דעם אות „ת'", סוף וסיום כל הכ"ב אותיות התורה, ד.ה. אַז עס ווערט נמשך אין און דורך גאַנץ סדר השתל־שלות (אַלע אותיות פון אל"ף ביז תי"ו), אין אַלע דריי קוים (באות ת') פון מחשבה דיבור ומעשה, און תורה עבודה וגמילות חסדים, ואדרבה: באופן אַז זיי ווערן אַלע נתחבר — ווייל בסיום ושלימות העבודה, ווען מ'האָט די מהירות דקדושה (פון דער המשכה שלמעלה מסדר השתלשלות אין סדר השתלשלות), ווערט דער חיבור יחד פון אַלע דריי קוים, אַז פון דעם עליון (מחשבה ודיבור) קומט מען גלייך במהי־רות אין דעם תחתון (מעשה), אָן קיין הפסק ביניהם (ניט ווי אין דעם אות ה"א[68]). און דערפון קומט מען צו דער נקודה מתחתית ה(קו השמאלי פון) אות ת' — נקודת הביטול, און אַ נקודה גדולה (מיט אורך ורוחב), ד.ה. אַז דער ביטול גייט צוזאַמען מיט דער התפשטות לאורך ורוחב; און דאָס קומט בסיום האות — וואָס ווייזט אויף שלימות נקודת הביטול בסיום העבודה.

און דורך דעם ווערט אויפגעטאָן דעם ענין פון „חקת" — אויך מלשון חקיקה[69], וואָס ווייזט אויף אַ המשכה נצחית (בלי שינוי), פאַרבונדן מיט ת', כמאחז"ל[70] „תי"ו — תחי'" — ששלימותו חיים נצחיים.

ו. ע"פ הנ"ל י"ל אין דעם נס פון „שמש בגבעון דום":

די כוונה אין דעם נס איז געווען — ניט אַרויסגיין פון דרכי הטבע לגמרי — נאָר ווי אין רוב הענינים, אַז דער נס זאָל צוהעלפן אין דעם נצחון המלחמה[71] וואָס איז פאַרבונדן (עכ"פ במקצת) אויך מיט

62) שם נד, סע"ב ואילך. וש"נ. אוה"ת פרשתנו ע' תרסו. תרצד. סד"ה ויקח קרח העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג ואילך). סה"מ מלוקט ח"ג ע' רג ואילך.

63) תנחומא פרשתנו ה. במדב"ר שם פי"ח, ח. פרש"י פרשתנו טז, ז.

64) ראה לקמן ס"ח. וש"נ.

65) ראה לקו"ש ח"ח ע' 117 ואילך. סה"מ מלוקט שם. וש"נ.

66) נסמן בהערה 68.

67) ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח ג' תמוז תשמ"ח ס"ו (ס' השיחות ח"ב ע' 503). וש"נ.

68) ראה תו"א מגלת אסתר צה, סע"ב ואילך. לקו"ת ר"פ בלק (סז, א ואילך). סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. ה'שי"ת ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך. שיחת ש"פ ויגש (לעיל ח"א ע' 215).

69) לקו"ת ר"פ חוקת.

70) שבת נה, א.

71) ראה רלב"ג שבהערה 18, ש„מה שאמר ולא הי' כיום ההוא לפניו ולאחריו לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל, הורה בזה כי זה המופת הוא בענין המלחמה בעצמותה, ואם הי' זה המופת בעמידה מהתנועה לא הי' לו רושם בענין המלחמה כלל כו'", עיי"ש.

דרך הטבע. אפילו אין דער מלחמה — וואָס איז „ה׳ נלחם לישראל״[71] — האָט געדאַרפט זיין די התלבשות אויך בדרך הטבע.

דעריבער איז ניט געווען אַ נס וואָס האָט לגמרי שולל געווען די מלחמה בדרך הטבע (ע״י יהושע), נאָר אַ נס וואָס האָט צוגעהאָלפן די מלחמה שלהם: די הכנה והכשרה צו דעם נצחון איז געווען דורך דעם נס פון „שמש בגבעון דום״[72], אָבער דאָס אַליין האָט ניט אויפגעטאָן דעם נצחון. לאחרי וואָס עס האָט גע־לויכטן אור היום הטבעי (פון אור ה־שמש)[73], האָט יהושע און די אידן גע־דאַרפט נאָכלויפן און מלחמה האַבן מיט די אויבים בדרך הטבע.

ועפ״ז אולי יותר מסתבר זאָגן, אַז דער נס עצמו (פון „שמש בגבעון דום״) איז געווען אין אַן אופן וואָס איז פאַרבונדן מיטן טבע פון מהלך השמש (אופן שני הנ״ל ס״ב) — און דאָס האָט אָפּגעשטעלט ניט נאָר דער שמש וירח, נאָר אַלע כוכבים ומזלות, און דעם מהלך פון דעם גלגל היומי בכלל, און אַלע גלגלים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט מהלך השמש.

[ויומתק ע״פ דעם ביאור אין חסידות[74] אין אמירת יהושע „שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון״, אַז דורך אָפּשטעלן דעם מהלך השמש ולבנה (זייער השתחוואה וביטול[75]), וואָס דאָס איז דורך פועל׳ן אויפן שמש „דום[76] מלומר שירה״[77] — האָט יהושע געוואָלט מבטל זיין די השפעה צו די אומות העולם (מיט וועלכע אידן האָבן דאַמאָלס מלחמה געהאַט) וועלכע דינען דעם שמש וירח (וכוכבים ומזלות), און דורך דעם — ווערט אויך אויפגעטאָן ב־נצחון המלחמה. וואָס לויט דעם לייגט זיך נאָכמער צו זאָגן אַז מיט „שמש בגבעון דום״ האָט זיך אָפּגעשטעלט דער מהלך ניט נאָר פון שמש וירח נאָר אויך פון נאָך כוכבים ומזלות (אין די אַנדערע גלגלים)].

ז. ועד״ז אולי י״ל איז אויך די הסברה אין דעם נס הגאולה פון ג׳ תמוז (בשנת תרפ״ז):

צוזאַמען דערמיט וואָס דער נס פון ג׳ תמוז איז געווען אַ נס שלמעלה מהטבע, האָט ער געהאַט אַ ווירקונג אין דער טבע גופא, אַז זי האָט „מסכים״ געווען צו דעם נס [ובפרט אַז דאָס איז לכתחילה געווען אַ נס המלובש בטבע, ובמיוחד בערך צו דעם נס פון „פרח מטה אהרן״ און „שמש בגבעון דום״], כידוע אַז די זעלבע מענטשן וואָס האָבן דעם בעל המאסר והגאולה פאַרשפּאַרט אין תפיסה, האָבן זיי גופא (פאַרבלייבנדיק בתקפם) געמוזט אים באַפרייען, ביז אַז זיי האָבן געדאַרפט אַרויסהעלפן אין דעם שחרור וגאולה[78].

און דעריבער יש לומר, איז דער נס ניט געקומען בבת אחת (אין אַ גאולה שלימה), נאָר ער האָט זיך אויסגעשטעלט

72) ועד״ז הנס ש„וה׳ השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים גו׳״, אף שעי״ז „ימותו רבים גו׳ מאשר הרגו בני ישראל בחרב״ (יהושע שם, יא).

73) וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 120, שגם ע״י עצם הענין דביטול תנועת השמש נתקיימה הכוונה דטבע השמש עצמו.

74) סידור שער המילה קמב, א ואילך. סהמ״צ להצ״צ מצות מילה (ה, א ואילך). אוה״ת שבועות ע׳ קט ואילך. נ״ך (כרך ב) ע׳ תשלח ואילך. וראה לקו״ש חכ״ח ע׳ 261 ואילך.

75) ראה ב״ב כה, א.

76) פרש״י עה״פ.

77) ד„כל זמן שהוא דומם עומד ואינו מהלך, שבכל עת הילוכו הוא אומר שירה״ (פרש״י שם). וראה גם יל״ש יהושע רמז כב. מדרש תהלים יט, ה.

78) ראה גם לקו״ש ח״ח שם. חי״ח ע׳ 237 ואילך. חכ״ח ע׳ 256.

אין שלבים בדרך הטבע — בהתאם צו דעם מצב פון דעם צד שכנגד (וועלכער איז געווען בתקפו), אַז זיי מצד מצבם („טבעם") זאָלן קומען צו דער הכרה אַז מ'דאַרף אים באַפרייען, אַנהויבנדיק דורך מבטל זיין די גזירה פון היפך החיים ר"ל אויף פאַרשיקן אים לעיר מקלטו אין קאָסטראָמאַ, ביז — אַז זיי האָבן אים אינ־גאַנצן באַפרייט[79].

אָבער אויך דערנאָך איז די מדינה געבליבן בתקפה, כולל — בשייכות מיט די התנגדות צו דת ישראל וכו', און דעריבער האָט די שלימות הגאולה פון אידן (במדינה ההיא) געדויערט אַ משך זמן, ביז אַז זיי אַליין (במשך השנים) זאָלן סו"ס קומען צו דער הכרה און פון דאָרט אָנהויבן לאָזן אידן פירן זיך פרייערהייט אין אַלע ענינים פון אידישקייט, און אויך אַרויסלאָזן אידן פון מדינה ההיא (און זיי נאָך אַרויסהעלפן אין דעם).

כולל אויך — בימים אלו ממש — די שקו"ט און דער רצון פון כו"כ במדינה ההיא צו אומקערן דעם נאָמען פון שטאָט „לענינגראַד" (וואו ס'איז געווען דער מאסר וישיבה בבית האסורים) — דער נאָמען וואָס זיי האָבן איר געגעבן (על שם זייער פירער) — צוריק צו דעם נאָמען „פעטערבורג" (דער נאָמען פון שטאָט בזמן המאסר והגאולה פון דעם אַלטן רבי'ן[80]) — דער נאָמען וואָס דער צאַר בזמן בניית העיר האָט איר אָנגערופן (וואָס ער שטעלט מיט זיך פאָר דער סאַמע היפך פון די קאָמוניסטן). והגם אַז אויך אונטערן צאַר זיינען געווען מניעות ועיכובים צו אידישקייט — קומט עס ניט צו דעם וואָס איז געוואָרן דורך די וואָס האָבן אַרעסטירט און פאַרשפאַרט דעם בעל המאסר והגאולה: ויש לומר, אַז אין דעם שקו"ט ורצון צו צוריק אומקערן דעם שם העיר פון „לענינגראַד" אויף „פעטערבורג" — זעט מען נאָכמער בגלוי די פעולה נמשכת פון דער גאולה בי"ב־י"ג תמוז, די גאולה כללית פון אַלע אידן איבער זייערע מנגדים בכלל, ובפרט במדינה ההיא.

ח. ואולי יש לקשר זה אויך מיט דעם חודש הגאולה (חודש תמוז) — דער חודש הרביעי, וועלכער[81] קומט נאָך — ובכח פון — חודש השלישי („ירחא[82] תליתאי")[83], בדוגמא צו אות ג' וד' ר"ת „גמול דלים"[84], די השפעה (גמול) פון חודש הג', דער חודש פון מתן תורה, אין דעם חודש הד',

---

79) ובזה גופא — נתעכב נתינת תעודת השחרור בפועל עד י"ג תמוז (כנ"ל הערה 9), שבזה ניכר ומודגש שהפעולה רשמית דהחופש נעשית ע"פ חוק המדינה, כיון שנתעכב החופש עד לי"ג תמוז, שבו הי' המשרד הממשלתי פתוח באופן רשמי ע"פ חוק המדינה (ראה ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 568 ואילך).

80) ועד שעל שם עיר זה (פעטערבורג) נקראת גם הגאולה שלו, ופעולת הגאולה — שעיקר הענין דהפצת המעינות חוצה התחילה „נאָך פעטערבורג" (כן הוא הלשון בס' השיחות תורת שלום ס"ע 112).

— ולהעיר שגם גאולת אדה"ז היתה קשורה בדרכי הטבע (של אוה"ע) — ראה אגרות קודש אדה"ז סל"ח. וש"נ (וראה ס' השיחות תשמ"ט שם. לקו"ש חכ"ה ע' 186 ואילך). וכמודגש גם בסיפור הידוע בנוגע לקידוש הלבנה שלו על הספינה בזמן היותו במאסר (לקו"ד ח"ד תשנב, ב. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 80. ס' השיחות תש"נ ח"א ס"ע 201 ואילך. שיחת ש"פ ויק"פ שנה זו).

81) ראה בארוכה סה"ש תשמ"ז ח"ב — שיחת ש"פ קרח ס"ב ואילך. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 494. 528. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 549.

82) שבת פח, א.

83) ולהעיר שהתחלת המאסר היתה בט"ו סיון, קיימא סיהרא באשלמותא (זח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, א. שמו"ר פט"ו, כו. ועוד) דירחא תליתאי.

84) שבת קד, א.

דער חודש פון דעם המשך וסיום המאסר (ע"ד ענין "דלים"), באופן אַז דאָס (בחי' דלים) ווערט נהפך צו דעם חודש הגאולה[85].

ויש לומר אַז דער ענין איז מרומז אין צורת ה(אות) ד':

אע"פ[86] וואָס דער אות ד' און אות ר' זיינען ענלעך דערמיט וואָס ביידע באַווייזן אויף ענין העניות: דלי"ת מלשון דלות ור"ת דלים, און רי"ש מלשון רש ("ולרש אין כל"[87]), און ביידע באַשטייען פון צוויי קוים, איינער למעלה ברוחב און איינער באורך (מלמעלה למטה) — איז דאָ אַן עיקריות'דיקער אונטערשייד צווישן זיי: אות ד' האָט אַ נקודה (י') מאחורי' (וועלכע פאַרבינדט די צוויי קוים), משא"כ אות ר'.

איינער פון די ענינים אין דעם: די נקודה באַווייזט אויף ענין הביטול, און דאָס גייט אויף דער נקודת היהדות וואָס איז דאָ בשלימות באַ יעדער איד, אפילו ווען ער שטייט אין אַ מצב פון "אחוריים" (ניט אין פנים דקדושה), כמאחז"ל[88] "אע"פ שחטא ישראל הוא", וואָרום די נקודת היהדות איז העכער פאַר אַלע העלמות והסתרים, און העכער פאַר אַלע דרגות אין סדר השתלשלות — די נקודה פון יחידה וואָס פאַרבינדט אַ אידן מיט דעם יחיד שלמעלה[89].

און די נקודה (ביטול) מאחורי הד' באַווייזט אַז די דלות ועניות פון דעם ד' איז דער ביטול פון קדושה — וואָס פאַרבינדט אים מיט די העכסטע דרגות, דלי"ת אויך מלשון "דליתני"[90] (הרמה), וע"ד די מעלה פון "תפלה לעני" וועלכע דערגרייכט אַז "לפני הוי' ישפוך שיחו"[91], משא"כ דער אות ר' וואָס האָט ניט קיין נקודה פון ביטול — איז די עניות פון דעם וואָס זי האָט קיין שייכות ניט צו קדושה.

ועפ"ז קען מען אויך מסביר זיין דער אונטערשייד צווישן די צוויי קוים פון דעם ר' און פון דעם ד': די צוויי קוים — ברוחב ואורך — זיינען כולל אַלע דרגות פון סדר השתלשלות, וועלכער טיילט זיך בכללות אויף עליון ותחתון, רוחב ואורך: דער קו למעלה (ברוחב) איז אַ שלימות בהרחבה, אָבער אין דער דרגא עליונה עצמה (ע"ד איכות), און דער קו באורך באַווייזט אויף דער המשכה מלמעלה למטה (צו נידעריקערע דרגות).

שלימות העבודה באַשטייט אין דעם אַז מ'זאָל האָבן ביידע מעלות צוזאַמען: נקודת הביטול און ווי דאָס ווערט נמשך און נעמט דורך אויך סדר השתלשלות (די צוויי קוים): בשעת מ'האָט די ביידע ענינים פון עליון ותחתון, אָבער עס פעלט די נקודת הביטול (פון דעם עצם) — דעמולט פעלט סו"ס אין דער חיבור פון די ביידע קוים (ביז אַז עס פעלט אויך אין דער שלימות פון ביידע קוים עצמם), ביז אַז דער פירוד ביניהם קען ברענגען צו אַ מצב פון "רש", עניות היפך הקדושה (ע"ד ווי ס'איז געווען באַ קרח, אותיות "חק ר"", כנ"ל ס"ה). בשעת ס'איז אָבער דאָ דער ביטול פון נקודת היהדות (די נקודה מאחורי הד') — וואָס איז מחוץ און העכער

---

85) ראה לקו"ש חי"ח ע' 309 ואילך. וש"נ.

86) בהבא להלן, ראה ספר הערכים-חב"ד מערכת אותיות — רי"ש ס"ב (ע' שס ואילך). וש"נ.

87) שמואל-ב יב, ג. וראה גם משלי י, טו. ל, ח.

88) סנהדרין מד, א.

89) ראה לקו"ת ראה כה, א. כז, א. ובכ"מ.

90) תהלים ל, ב.

91) תהלים קב, א. וראה כתר שם טוב סצ"ז. אור המאיר פ' וישלח. וראה לעיל ע' 555.

פון דיביידע קוים [נאָכמער ווי די מעלה פון אַ קרן זוית], און צוזאַמען דערמיט ביידע קוים (ווי אין דעם אות ד') — דעמולט האָט מען שלימות העבודה פון ביידע קוים, און אויך די שלימות החיבור ביניהם.

וואָס דאָס איז דער תוכן פון חודש הד', חודש הגאולה — גאולת ג' תמוז וי"ב־י"ג תמוז — אַז דער נס שלמעלה מטבע (ע"ד די נקודה) זאָל נמשך ווערן און איבער־מאַכן טבע העולם (די צוויי קוים פון אורך ורוחב). ביז אַז דאָס דערגרייכט אויך אין אַ מצב פון „רש", עניות דלעו"ז (דער ענין המאסר דורך די מנגדים לקדושה), און מאַכט דאָס אויך איבער[92]. ואדרבה: דוקא דורך דער ירידה למטה אין אַ מצב פון צרה — ווערט נתגלה ווי „עמו אנכי ב־צרה"[93], וואָס דאָס גייט אויף עצמותו ית', שלמעלה פון אַלע גדרים פון סדר השתל־שלות עליון ותחתון, און דעריבער — אע"פ וואָס דער אויבערשטער איז עליון שאין למעלה ממנו, און צרה איז בעולם תחתון שאין למטה ממנו — איז „עמו אנכי בצרה" (היפך השתלשלות, פון עליון ותחתון), און אויך אין דעם מצב — בחי' אחוריים — ווערט נתגלה דער יו"ד (נקודת היהדות), ביז אַז דאָס ווערט נמשך און פאַרבינדט אויך דעם עליון ותחתון פון סדר השתלשלות.

ט. פון דאָס אויבנגעזאָגטע זיינען פאַראַן כמה לימודים, הן בכללות עבודת האדם, הן בנוגע צו זיך והן בנוגע צו זיין עבודה בעולם, והן בעניני תומ"צ והן בעניני רשות (באופן פרנסת האדם), און אויך ובמיוחד — בקשר מיט דער גאולה פון ג' תמוז — בנוגע צו דער עבודה פון הרבצת התורה והיהדות און הפצת ה־מעינות חוצה.

ובפרט אַז מ'האָט דעם ציווי אַז מ'דאַרף אַוועקלייגן מטה אהרן „למשמרת לאות" („שבחרתי באהרן הכהן"), „משנגנז ארון נגנז עמו כו' מקלו של אהרן בשקדי' ופרחי'" — איז פאַרשטאַנדיק אַז דערפון איז דאָ אַ הוראה נצחית לדורות: און וויבאַלד אַז יעדער איד איז אַ חלק פון „ממלכת כהנים"[94], „כהנים גדולים"[95] [וכפס"ד הרמב"ם[96], אַז „לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר נדבה רוחו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים"] — איז מובן, אַז באַ יעדן אידן דאַרף אויך זיין מעין דעם ענין פון „פרח מטה אהרן", „ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

י. דער לימוד דערפון אין כללות עבודת השם:

אע"פ וואָס די עבודה פון אַ איד דאַרף זיין מתוך קבלת עול — שלמעלה מטעם ודעת, און אין אַן אופן של זריזות של־מעלה ממדידה והגבלה, „בכל מאדך"[97], און דוקא דאָס דערגרייכט אין דעם „מאד" שלמעלה[98] — וואָלט מען דאָך געקענט מיינען אַז אין דעם באַשטייט שלימות העבודה, ובלשון הידוע[99]: אילו נצטווינו לחטוב עצים —

האָט מען די הוראה פון „פרח מטה אהרן", אַז לאחרי דעם יסוד פון קבלת עול, קען און דאַרף די נקודה שלמעלה

---

92) ובפרט לאחרי מאתיים (ר') שנה להולדת אדמו"ר הצמח צדק.

93) תהלים צא, טו.

94) יתרו יט, ו.

95) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פע"ט (פ).

96) סוף הל' שמיטה ויובל.

97) ואתחנן ו, ה.

98) תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

99) לקו"ת שלח מ, א.

ממדידה והגבלה דערנאָך „פאַנאַנדער־בליען" אין אַלע זיינע כחות פנימיים, ביז אין זיין גאַנצע מציאות און טבע, ביז אַז דאָס זאָל אַרויסגעבן פירות – „ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים", ובאופן כזה – אַז זיין טבע ומציאות עצמו ווערט באופן של זריזות („אַ שנעלער טבע") ושלמעלה ממדידה והגבלה, אַז אַלץ וואָס ער טוט מיט זיינע כחות טבעיים איז בזריזות הכי גדולה, זריזות דקדושה.

עד"ז האָט מען אויך דעם לימוד אין דער עבודה בעניני רשות פון אַ אידן, ובפרט בנוגע צו זיין פרנסה גשמית: לכל לראש לערנט מען אָפּ פון „פרח מטה אהרן" (וואָס בלייבט „למשמרת") – ע"ד ווי דער לימוד פון „צנצנת המן" וואָס איז אויך געבליבן „למשמרת לדורותיכם"[100] – אַז בשעת אידן האָבן גע'טענה'ט צו ירמיהו'ן (וואָס ער האָט פון זיי געמאָנט „למה אין אתם עוסקים בתורה"): „נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס", האָט ירמיהו אַרויסגענומען דעם „צנצנת המן" און זיי געזאָגט: „ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו"[101]. עד"ז האָט מען דעם לימוד פון „פרח מטה אהרן", אַז שקדים (אַ מזון גשמי) וואַקסן אויס באופן נסי, ובזריזות, ועד"ז – איז בנוגע צו דער פרנסה פון אידן.

לאידך גיסא שטייט „וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה"[102], אַז די המשכה פון פרנסה גשמית ווערט אויפגעטאָן דורך אַ סדר טבעי פון צמיחת שקדים („ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים"), וואָס קומט דורך משא ומתן באמונה[103] (חרישה ו־זריעה), אין די הגבלות פון טבע העולם, דורכגענומען מיט דער אמונה בה' – „שמאמין בחי העולמים וזורע"[104]: און דאָס ווערט די כלי אויף באַקומען די ברכות של הקב"ה אויף פרנסה באופן נסי, אָבער אַזאַ נס וואָס טוט זיך אָן אין טבע העולם, אַז מ'זעט ווי דער טבע העולם און אוה"ע עצמם איז מסייע אין דער השפעת פרנסה צו אַ אידן.

ווי מ'זעט עס במיוחד בדורות האח־רונים, וואָס דער אויבערשטער האָט גע־בענטשט אידן אַז זיי זאָלן באַקומען זייער פרנסה מיט ווייניקער יגיעה, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת הגוף (מער ווי ס'איז געווען בדורות לפני זה), דורך דעם וואָס די וועלט אַליין איז מסייע לזה.

יא. דערפון האָט מען אויך אַ לימוד מיוחד אין דער עבודה פון הפצת המעינות חוצה, וועלכע איז נתרחב געוואָרן ביז באופן שלא בערך דורך און נאָך דער גאולה פון ג' תמוז און י"ב־י"ג תמוז:

יש לומר אַז די דריי ענינים פון „יפוצו[105] מעינותיך חוצה"[106] זיינען ע"ד די דריי ענינים אין דעם אות ד': יפוצו – נקודת הביטול, מעינותיך – דער קו ל־מעלה (רוחב), און חוצה – דער קו באורך וואָס באַדייט די השפעה מלמעלה למטה.

לכל לראש דאַרף אַ איד שטיין אין אַ

100) בשלח טז, לג.

101) פרש"י עה"פ.

102) פ' ראה טו, יח. ספרי עה"פ. וראה לקו"ש חי"ח ע' 294. ושי"נ. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב ע' תרמח.

103) ועד שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, עוד קודם ששואלים לו עסקת בתורה (שבת לא, סע"א).

104) תודי"ה אמונת – שבת שם (בשם ה־ירושלמי).

105) לשון הכתוב – משלי טז, ה.

106) ראה באגה"ק הבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ): בעת שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם ויפוצו מעינותיך חוצה.

מצב פון „יפוצו" — זיין מציאות דאַרף באַשטיין פון „יפוצו", אַ מציאות וואָס פאַרשפרייט אלקות, ובאופן שלמעלה ממדידה והגבלה (יפוצו אָן הגבלות[107]). נאָך איידער מ'זאָגט אים וואָס (בפרטיות) ער דאַרף מפיץ זיין [מעינותיך], און וואו ער דאַרף מפיץ זיין [חוצה] — דאַרף ער וויסן, אַז גלייך ווי ער שטייט אויף אינדערפרי (נאָך איידער ער טוט זיין עבודה בפרטיות) איז ער אַ מציאות פון „יפוצו" — „מודה אני לפניך כו' רבה כו'". „אני נבראתי לשמש את קוני"[108] איז ניט דער פשט אַז ער איז אַ מציאות לעצמו, און די מציאות איז זיך עוסק אין „יפוצו" (לשמש את קוני), נאָר כל מציאותו איז „יפוצו". ובלשון הידוע[109]: „לכתחילה אַריבער", גלייך מלכתחילה שטייט ער אַריבער.

דערנאָך דאַרף ער דאָס ממשיך זיין אין פרטים: „מעינותיך" — ער דאַרף מפיץ זיין דוקא די מעינות פון תורה, שמטהר בכל שהוא[110] [העכער פאַר די דרגות מים שלמטה מזה, מי מקוה וכיו"ב[111]], און ער דאַרף זיי מפיץ זיין „חוצה", אָנהויבנדיק פון חוצה אין זיך (פון זיין נקודת האמונה וקבלת עול אין זיין שכל ומדות וכחות פנימיים), ביז אין חוצה כפשוטה — חוץ פון די ד' אמות פון קדושה, פון ישיבה, ביהכנ"ס וביהמ"ד, ביז אין „חוצה" (מיט אַ ה"א וואָס איז כולל חוצה[112]) שאין חוצה למטה ממנה.

וע"ד דער סיפור הידוע מיט אַ חסיד וואָס איז געגאַנגען אין גאַס במדינה ההיא — ניט רעכענענדיק זיך מיט מדידות והגבלות, ווי דער סדר פון אַן אמת'ער חסיד איז — אין אַ זמן ווען דאָס איז געווען פאַרבונדן מיט סכנה. און אַ פּאָליסמאַן האָט אים אָפּגעשטעלט און געפרעגט: „קטאָ אידיאָט" (ווער גייט)? האָט ער געענטפערט: „ביטול אידיאָט" (ביטול גייט)! ער האָט געענטפערט דאָס וואָס ביי אים האָט זיך געלייגט מיט אַן אמת — אַז כל מציאותו איז „ביטול", און די מציאות פון „ביטול" גייט!

צוזאַמען דערמיט האָט ער עס אים געענטפערט דוקא אויף רוסיש — ווייל זיין ביטול איז אויך נמשך געוואָרן אין דעם מצב און שפּראַך פון דעם מקום — אין דער טבע ומציאות פון רוסלאַנד — ע"ד „אזלת[113] לקרתא הלך בנימוסא"[114], אַזוי אַז דער טבע ולשון המקום עצמו זאָגט און דערהערט אַז „ביטול אידיאָט".

יב. דערביי קען נאָך זיין די שאלה — ווי אַנדערע פרעגן: אפילו בשעת איך אַליין טו מיין עבודה בשלימות, ביז אַז איך דערגרייך צו אַ דרגא וואָס מיין מציאות איז „יפוצו" (תכלית הביטול) — וואָס

107) ראה „קובץ כ"ח סיון – יובל שנים" ע' 38.

108) משנה ובריתא סוף קידושין.

109) אגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש ח"א ע' 124. ועוד.

110) מקואות פ"א מ"ז. רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח. טושו"ע יו"ד סר"א ס"ב.

111) ריש מס' מקואות. רמב"ם שם רפ"ט.

112) ראה לעיל ח"א ע' 144.

113) שמו"ר שבהערה 53.

114) ולהעיר שזהו הטעם שמשה לא אכל ולא שתה ארבעים יום (שמו"ר שם. ב"ר פמ"ח, יד. וראה גם ב"מ פו, ב) [ולהעיר שג' תמוז הוא בתוך ארבעים ימים הראשונים], וכמבואר במ"א (לקו"ש תשא תש"נ) שיש בזה ג' אפשריות ודרגות: (א) שטבע משה לא נשתנה (ולכן נצטער משה על זה שלא אכל ולא שתה. ראה הנסמן בהערה 53). (ב) שטבע שלו נשתנה (לפי שעה) ע"י נס של הקב"ה, נס שנמשך במשך כל הארבעים יום, (ג) הנס הי' רק פעם א' בתחלה, כי זה פעל שינוי בטבע שלו, שהטבע שלו עצמו נעשה כמו מלאך, שאינו זקוק לאכילה ושתי'.

העלפט עס, ווען „אתם המעט מכל ה־עמים"[115], און אין דער וועלט אַרום זיינען פאַראַן שבעים אומות וועלכע זיינען אַ ריבוי עצום בכמות בערך צו דער כבשה אחת[116].

ובסגנון אחר: וואָס וועט די וועלט און וואָס וועלן די אומות זאָגן אויף דעם וואָס אַ איד טוט זיין עבודה פון „יפוצו מעינו־תיך חוצה", ובמיוחד — אין ממהר זיין די גאולה האמיתית והשלימה, זיי פאַר־שטייען דאָך ניט וואָס דאָס מיינט?! ס'איז טאַקע גאָר אַ גרויסע און הויכע עבודה — אָבער מ'דאַרף זיך דאָך לכאורה רעכענען — טענה'ט ער — מיט דער וועלט!

איז דער ענטפער אויף דעם: די וועלט איז שוין צוגעגרייט, פאַרטיק! בשעת אַ איד וועט טאָן זיין עבודה כדבעי — באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, וביחד עם זה ווי דאָס איז אָנגעטאָן אין די כלים פון לבושי הטבע — וועט ער זען ווי דער עולם, טבע העולם און אומות העולם זיינען אים מסייע אין זיין עבודה.

אפילו אַמאָל (ווען עס זיינען געווען מניעות ועיכובים) איז דער סדר ביי דעם חסיד געווען, אַז מצבו איז, און במילא האָט ער געזאָגט, „ביטול אידיאָט": עאכו"כ איצטער, ווען מ'האָט ניט כו"כ פון די אַלע מניעות ועיכובים [וכאמור לעיל, אַז אויך אין מדינה ההיא זיינען געוואָרן שינויים גדולים לטוב], ואדרבה — אין דער וועלט אַליין זעט מען די נסים ונפלאות וואָס קומען פאָר בפרט אין די לעצטע יאָרן [שנת נסים, און שנת אראנו נפלאות] — איז שוין הגיע הזמן, אַז הגם וואָס עס דאַרף זיין אַן ענין שלמעלה ממדידה והגבלה — נסים ונפלאות, ביז די נסים ונפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה — נעמט עס דורך אויך טבע העולם, אַז די וועלט אַליין איז מסייע צו צמיחת הגאולה [אַזוי ווי „פרח מטה אהרן" האָט גע'פועל'ט אין טבע המטה, אַז עס זאָל זיין צמיחת הפירות בדרך הטבע].

וע"ד ווי ס'איז געווען באַ יציאת מצרים — וואָס כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות[117] — אַז נוסף צו די נסים וואָס זיינען דעמולט געווען, איז געווען „וינצלו את מצרים"[118], באופן כזה אַז הגם דאָס האָט זיך אָנגעהויבן בדרך נס, האָט דאָס געפירט דערצו אַז די מצריים אַליין האָבן אין דעם מסייע געווען אידן, און געגעבן מער ווי מ'האָט זיי געבעטן[119]. עאכו"כ אין דער גאולה האמיתית וה־שלימה — ווען עס וועלן זיין נפלאות אפילו בערך צו די נפלאות באַ יצי"מ[120], וועט דאָס אויך זיין באופן כזה אַז דער עולם וטבע העולם עצמו וועט דערצו צוהעלפן.

יג. ובנוגע לפועל:

גייענדיק פון ג' תמוז צו און אין די ימי הגאולה פון י"ב־י"ג תמוז — וואָס בכל שנה ושנה (שנה — שכולל כל שינויי הזמן[121]) קומט אין דעם צו אַן עלי' — דאַרף יעדערער מוסיף זיין ביתר שאת וביתר עוז אין אַלע פעולות פון הפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה, ובאופן של זריזות, ומתוך ההכרה — אַז די

115) ואתחנן ז, ז.

116) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

117) מיכה ז, טו.

118) בא יב, לו.

119) ראה פרש"י שם, ממכילתא עה"פ.

120) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

121) רמ"ז לזח"ג רעז, ב. שרש ישע ערך שנה. עבוה"ק ח"ד פ"ט. וראה אוה"ת מקץ שלח, סע"א. תתקעו, א.

וועלט אַליין וועט מסייע זיין אַ אידן אין זיין עבודה.

ובמיוחד — שטייענדיק בזמן הקיץ — ווען קינדער גייען אין מחנות־קיץ, דאַרף מען זיך משתדל זיין אַז אידישע קינדער זאָלן גיין אין מחנות קיץ וואָס זיינען מיוסד אויף אַ חינוך הכשר ועל טהרת הקודש: און די וואָס פאַרנעמען זיך מיט מחנך זיין די קינדער — דאַרפן זייען אויס־נוצן דעם זמן הקיץ בתכלית השלימות, און בתכלית הזריזות, אויסנוצן יעדער רגע פנוי אויף אין זיך אַליין צוגעבן און צוגעבן באַ די קינדער אין אַלע ענינים פון אידישקייט, מיט לעבעדיקייט און פריי־לעכקייט.

ומענין לענין: ע"פ ה„יש נוהגין"[122] צו זאָגן[123] פרקי אבות בכל שבתות הקיץ (נאָך תפלת מנחה) — איז כאן המקום נאָכ־אַמאָל מעורר זיין וועגן דעם [ובפרט אַז דעם שבת איז דער פעם העשירית[124] **פון זאָגן פרקי אבות בשנה זו (די זעקס וואָכן בין פסח ועצרת, און פיר וואָכן נאָך עצרת ביז דעם שבת)], ומה טוב — זייענדיק תורה שבעל־פה — אַז מ'זאָל לערנען איין משנה (עכ"פ) לעיונא.**

און אַזוי אויך יש לעורר אויף דעם מנהג טוב בכמה מקומות צו חזר'ן אַ מאמר חסידות נאָך תפלת מנחה בשבת. — ויה"ר אַז עס זאָל זיין אין אַן אופן פון „חקת" (ווי מ'גייט לייענען עתה בתפלת מנחה), אַז דאָס זאָל דערנעמען די שומעים און אין זיי אויפטאָן אַ שינוי ביז אין אַן אופן פון חקיקה, אַז דאָס ווערט אין זיי איינגע־קריצט.

און תיכף ומיד ממש זאָל דאָס שוין ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה, און הקרבת פרה העשירית, שיעשה מלך המשיח מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון[125],

ובנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו[126] גייען אַלע אידן אין ארץ הקודש, ירושלים עיר הקודש, בבית המקדש השלישי, וכאמור — תיכף ומיד ממש.

---

122) סידור אדה"ז במקומו.

123) וי"ל הטעם על זה (אף שבתושבע"פ צ"ל לימוד והבנה — ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב) — כי אמירת פרקי אבות באה בהמשך לתפלה (תפלת מנחה), שענין התפלה אינו לימוד (ואדרבה, בלשון הידוע (שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת' בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ח) אני מתפלל לדעת זה התינוק), ולכן גם אמירת הפרק אינה בגדר לימוד כ"כ — כנראה בפועל בהנהגת הרוב.

124) וגם ברפ"ד דאבות (הפרק דשבת זה) מרומז הענין דעשירי — כי הד' ענינים (דחכם, גבור, עשיר ומכובד) הם כנגד הד' אותיות דשם הוי' (שער מארז"ל ולקוטי הש"ס לאבות כאן), ששם הוי' במילואו הוא — עשר אותיות.

125) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

126) בא י, ט.

קטע משיחת ש"פ קרח, ג' תמוז ה'תנש"א
– בקשר לחנוכת הבית של הבנין החדש
דישיבת תומכי תמימים ליובאַוויטש בקראון–הייטס –

דובר לעיל ע"ד החילוק בין תיבת „קרח" ו„חקת" (שתי הפרשיות שקורין בשבת זה – פ' קרח בקריאת היום, ופ' חוקת בקריאת תפלת המנחה) – ששתיהן כלולות מאותיות „חק", אלא שב„חקת" ניתוספה אות ת' (משא"כ ב„קרח" – אות ר'), הכוללת ג' קוים מחוברים (מלמעלה וב' הצדדים), ופתח (שער) למטה, ונקודה בצדה.

ובעבודת האדם: אות ת' (סיום כל הכ"ב אותיות התורה) מורה על סיום ושלימות העבודה בכל הג' קוין (כפי שהם מחוברים) יחד (כמו הג' קוין דאות ת' שמחוברים יחד ואין שם מקום לענינים צדדיים) – תורה עבודה וגמילות חסדים[1], ובכל שלשה לבושי הנפש יחד – מחשבה דיבור ומעשה[2]. דאף שצ"ל הפסק בין מחשבה דיבור ומעשה, כמרומז בההפסק בין רגל השמאלי והגג ורגל הימני דאות ה"א[3] – הרי ע"י סיום ושלימות העבודה בקדושה, הנרמזת באות ת"י (סיום כל הא"ב), נעשה החיבור של מעשה עם מחשבה ודיבור, שהמעשה באה בהמשך אחד עמהם, באופן של זריזות דקדושה (כנרמז גם ב„פרח מטה אהרן . . ויגמול שקדים"[4], הזריזות דגידול שקדים[5]);

וכיון שת' מורה על שלימות העבודה – יש בזה גם המעלה שע"י עבודת התשובה (שזהו"ע הפתח למטה[6], ע"ד „לאתבא צדיקיא[7] בתיובתא"[8] – אשר, כל זה נעשה על ידי הנקודה (שבצדה) שלמעלה ממדידה והגבלה, שזהו"ע הביטול, שנמשך וחודר בכל הענינים והדרגות כולן.

ויש לקשר זה גם עם החגיגה המתקיימת מחר ביום א' פרשת חקת – חנוכת הבית של בנין החדש דישיבת תומכי תמימים[9] ליובאוויטש:

ענינה של ישיבת תומכי תמימים הוא[10] – שלימות („תמים") העבודה בכל הג' ענינים והקוין דתורה [נגלה דתורה ופנימיות התורה], עבודה [תפלה] וגמ"ח [כללות העבודה ד„יפוצו מעינותיך חוצה"], וכולם ביחד, וע"י כל ג' לבושי הנפש (מחדו"מ)

---

1) ראה אבות פ"א מ"ב.

2) ראה תניא פ"ד.

3) ראה תו"א מג"א צה, סע"ב ואילך. לקו"ת ר"פ בלק (סז, א). ובכ"מ.

4) פרשתנו יז, כג.

5) ראה קה"ר פי"ב, ז. פרש"י פרשתנו עה"פ. לקו"ת פרשתנו נה, ג.

6) למטה דוקא – כי למעלה ומב' הצדדים הכל סתום ואין מקום לענינים צדדיים (ועאכו"כ – הפכיים), כיון שהאדם הגיע לשלימות העבודה, ודוקא למטה (בעולם הזה התחתון) יש פתח ואפשריות לענין של ירידה ח"ו (ראה מנחות כט, ב), וגם בצדיקים – הפתח הוא למטה, כי עבודת התשובה (באופן ד„והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה" (קהלת יב, ז)) שייכת דוקא בעוה"ז התחתון.

7) ועי"ז נעשה הפתח למטה „שער" לצדיקים, כמ"ש (תהלים קיח, כ) „זה השער לה' צדיקים יבואו בו".

8) מאמר הזהר, הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקלד. – וראה זח"ג קנג, ב.

9) להעיר שהראשי תיבות ד„תומכי תמימים" היא אות ת'. וכפליים (ל)ת(ושי').

10) בהבא להלן – ראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 316 ואילך. ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 697. וש"נ.

יחד. ונוסף לזה — גם המעלה שבעבודת התשובה („לאתבא צדיקיא בתיובתא"), ע"י העבודה ד„יפוצו מעינותיך חוצה" (החל מה„חוצה" שבהאדם עצמו) — אשר, כל זה נעשה על ידי גילוי הנקודה[11] (ביטול) שלמעלה ממדוה"ג.

וענין זה מודגש במיוחד בבנין בית (חדש) של תומכי תמימים — שהבית מורה שהעבודה (דישיבת תומכי תמימים) נעשית באופן שמוקפת וסתומה מכל הצדדים, ללא אפשריות להשפעות מבחוץ ח"ו — בדוגמת הג' קוין המחוברים וסתומים שב־אות ת' [והפתח למטה הוא כדי להוסיף מעלת התשובה]. ובפרט ע"י בנין בית חדש, כמ"ש[12] „כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך גו' כי יפול הנופל ממנו". וי"ל שנרמז בזה רמז על פעולת התשובה של־מעלה מתורה שאפילו הנופל — ע"י מעקה בשלימותה יחי' מהקב"ה[13] יעשה תשובה ולא יפול.

ומזה מובן גם בנוגע לתלמידי הישיבה — אשר בקשר לחנוכת הבית של הישיבה, צ"ל אצלם הוספה בכל עניני העבודה דהישיבה באופן האמור לעיל, ולכל לראש — בלימוד התורה, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, ובהקדמת עבודת התפלה, ו„תלמוד גדול שמביא לידי מעשה"[14] — גמילות חסדים, וביחד עם עבודת התשובה, וכללות העבודה דהפצת המעינות חוצה, הן בהאדם עצמו, והן ב„חוצה" כפשוטה — להפיץ המעינות מ־חוץ לד' אמות הישיבה וד' אמות הקדושה, ועד ל„חוצה" שבעולם, עד ל„חוצה" שאין חוצה ממנו. וכל ענינים אלו — מיוסדים וחדורים בנקודת הביטול.

ועד — שעי"ז מביאים בזריזות את קיום הבטחתו של משיח להבעש"ט[15], שע"י יפוצו מעינותיך חוצה „אתי מר" דא מלכא משיחא, תיכף ומיד ממש.

---

11) ראה לקו"ש שם ע' 319.

12) תצא כב, ח.

13) ראה ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. יל"ש יחזקאל רמז שנח. יל"ש תהלים רמז תשב.

14) קידושין מ, ב. וש"נ.

15) אגה"ק הידועה דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

משיחות ש"פ חוקת, יו"ד תמוז ה'תנש"א

א. הייַנטיקער טאָג – ווי אַלע טעג פון יאָר אין דעם אידישן־תורה לוח – באַשטייט פון צוויי צאָלן: דער טאָג אין וואָך, און דער טאָג אין חודש[1]. הייַנט איז דער זיבעטער טאָג אין וואָך, יום השביעי (יום שבת קודש), און דער צענטער טאָג אין חודש (תמוז).

די צוויי מנינים – „ימי השבוע" און „ימי החודש" – ווערן גערעכנט לויט צוויי באַזונדערע חשבונות, וועלכע באַשטימען דער תורה־לוח: דעם מהלך השמש – וואָס פון אים זייַנען אָפּהענגיק די טעג פון וואָך (ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד[2] א.א.וו. און אַזוי חזר'ט זיך עס איבער יעדער וואָך[3]: היום יום ראשון בשבת[4] וכו'), און דעם מהלך הלבנה – וואָס אין אים זייַנען תלוי די טעג פון מאָנאַט.

אַזוי ווי יעדער זאַך אין תורה און אין אידישקייט (במכל־שכן פון אַלע וועלט געשעענישן[5]), זייַנען די צוויי מנינים ניט צופעליק ח"ו, נאָר זיי זייַנען בכוונה ובדיוק אַזוי אייַנגעשטעלט געוואָרן דורך דעם אויבערשטן. זיי שפּיגלען אָפּ צוויי סדרים אין דעם אופן ווי דער אויבערשטער באַשאַפט און פירט אָן מיט דער וועלט; און דערפון קען און דאַרף יעדער איד (וואָס זייַן טאָג־טעגלעכע הנהגה ווערט באַשטימט לויט די צוויי חשבונות) אַרויסנעמען אַ לימוד און הוראה אין עבודת השם[6].

אַזוי איז אויך פאַרשטאַנדיק בנוגע צו דעם הייַנטיקן טאָג – יום השביעי בשבוע און יום העשירי בחודש [ובפרט אַז אין די מספרים איז מודגש במיוחד דער אונטערשייד צווישן ימי השבוע און ימי החודש, כדלקמן ס"ג] – אַז דאָס אַנטהאַלט אַ לימוד אין עבודת האדם – סיי פון יעדערן פון די צוויי מספרים (שבעה ועשרה) באַזונדער (וואָס די צוויי חשבונות זייַנען אומאָפּהענגיק איינער פון צווייטן), און סיי פון חיבור שניהם יחד. היות אַז זיי קומען ביידע צוזאַמען אין איין טאָג (וואָס דאָס איז דאָך בהשגחה פרטית ובדיוק), באַווייַזט עס אַז זיי האָבן צווישן זיך אַ שייכות[7] ביז אַז זיי ווערן איין זאַך (איין

1) וממנו נשתלשל שכן הוא בלוח אוה"ע (שמונין לחמה – סוכה כט, א. מכילתא בא יב, ב. ב"ר פ"ו, ג. זח"א רלו, סע"ב), שמחלקים שנת החמה לי"ב חלקים־חדשים, אבל חלוקה זו היא „רק הסכם לבד ולא שהוא כן בתולדה" (ד"ה החודש תרנ"ד – ע' קלז) ע"י מהלך החמה עצמו (כי „אין לשמש חודש בלל" – ראב"ע בא שם), ולא כמו חלוקת החדשים ע"י מהלך הלבנה (כפי שהוא בבנ"י), שבכל כ"ט יום וחצי (וב' ידות שעה וע"ג חלקים) נעשה סיבוב חדש דהלבנה (ר"ה כה, א. רמב"ם הל' קדה"ח פ"ו ה"ג. ועוד).

2) בראשית א, ו.

3) ראה לקו"ת שה"ש כה, סע"א. סה"מ תרע"ח ע' רסט. תש"ד ע' 192. תש"ה ע' 167. וראה גם אוה"ת שבועות ע' פו. אוה"ת ברכה ע' א'תתצא. א'תתצט. ובכ"מ.

4) כמ"ש בשיר של יום.

5) ראה כתר שם טוב (הוצאת „קה"ת") הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

6) במכ"ש מתורת הבעש"ט, שכל דבר ודבר אשר האדם רואה או שומע הוא הוראת הנהגה בעבודת השם (שם סקכ"ז ואילך. וש"נ).

7) וכמובן מהא דזבחים (צא, רע"א) שקדושת (מוספי) ראש חודש „אהני למוספי שבת". וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 481.

טאָג וואָס באַשטייט פון צוויי מנינים: שביעי ועשירי).

און וויבאַלד אַז דער טאָג איז שבת פרשת חוקת, און אַ טאָג אין חודש תמוז – באַווייזט עס אַז דאָס האָט אַ שייכות מיט דער פרשה און מיט דעם חודש; און אויך אַ שייכות מיט די טעג וואָס ווערן געבענטשט פון דעם שבת[8]: (א) י"ב־י"ג תמוז, דער חג הגאולה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשנת תרפ"ז[9]), און (ב) שבעה עשר בתמוז (בשבת הבאה[10]).

און אויך ועיקר: אַ שייכות מיט דער גאולה האמיתית והשלימה – דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא, כמדובר כמ"פ, ובפרט לאחרונה[11].

ב. דער כללות'דיקער חילוק צווישן די ימי השבוע און ימי החודש איז: די זיבן טעג אין וואָך זיינען ניט תלוי אין מעשה האדם, נאָר זיי ווערן באַשטימט מלמעלה, מצד סדר מעשה בראשית ווי דער אויבערשטער האָט אים באַשאַפן, אַז דורך דעם וואָס „ויהי ערב ויהי בוקר" (ע"י מהלך השמש) גייט במילא דורך אַ טאָג, און נאָך ששה ימים (היקפים), קומט במילא דער יום השביעי, וקדושת שבת – כדברי חז"ל[12] (בנוגע צו קדושת שבת) אַז „שבת מקדשא וקיימא (משׁשת ימי בראשית)". משא"כ (ימי ה)חודש איז תלוי אין קביעות בית־דין[13], „ישראל דקדשינהו לזמנים . . ישראל דקדשינהו לראשי חדשים"[14] (און דערפאַר זאָגט מען „מקדש ישראל והזמנים", ש„צריך להקדים קדושת ישראל לקדושתן, שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם ואילו לא נתקדשו ישראל לא היו קובעים חדשים וקוראין מועדים בבית־דין"[15]).

ווי דאָס איז אויך אין פשטות הענינים: די שבעת ימי בראשית (און יום השבת) זיינען געווען גלייך בתחלת הבריאה (ווי דערציילט בתחלת התורה). משא"כ קידוש החודש („החודש הזה לכם גו'"[16]) איז אַ מצוה וואָס איז אָנגעזאָגט געוואָרן צו אידן („מצוה ראשונה שנצטוו ישראל"[17]) ערשט באַ יציאת מצרים. ומבואר בכ"מ[18], אַז דאָס איז די התחלה פון דער עבודה פון אידן אין תורה ומצוות וואָס איז העכער פאַר דער בריאה.

וברוחניות הענינים: ימי השבוע גייט אויף דעם סדר הבריאה ווי ס'איז באַשאַפן געוואָרן במילואה דורך דעם אויבערשטן, „עולם על מילואו נברא"[19], כמ"ש[20] „אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", תולדות מלא כתיב[21]. ימי החודש גייט אויף דער

8) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

9) אותיות תפז"ר. – ולהעיר שבמזמור תהלים המתאים למספר שנותיו של בעל הגאולה שמתחילים לומר בי"ב תמוז (יום הולדתו) השתא (מזמור ק"ב) – נאמר (בפסוק ט): „פזר נתן לאביונים".

10) ראה לעיל ח"א ע' 395 הערה 6.

11) שיחת כ"ח ניסן, ושיחות והתוועדויות שלאח"ז (לעיל ע' 470 ואילך).

12) ביצה יז, א (ובפרש"י). וראה תו"א יתרו סט, סע"ג.

13) ועד שאחז"ל (שמו"ר פט"ו, ב. דב"ר פ"ב, יד) שהקב"ה אומר לב"ד של מעלה „אני ואתם נלך אצל ב"ד של מטה כו'". ועד כדי כך, ש„אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין כו'" (ר"ה שם).

14) ברכות מט, א.

15) פרש"י ביצה שם ד"ה אטו.

16) בא שם.

17) פרש"י ר"פ בראשית.

18) ראה אוה"ת בא ע' רסב. סה"מ אעת"ר ע' רסב. עטר"ת ע' קצו. תרפ"ד ע' פב. מלוקט ח"ב ע' רפג ואילך. ח"ג ע' פב ואילך.

19) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג.

20) בראשית ב, ד.

21) ב"ר עה"פ (פי"ב, ו). שמו"ר פ"ל, ג.

הוספה וחידוש (חודש מלשון חידוש[22]) וואָס ווערט אויפגעטאָן אין דער בריאה דורך עבודת האדם[23], כמאחז"ל[24] „אשר ברא אלקים לעשות[25] – לתקן", ביז אַז מען טוט אויף אַ חידוש ושלימות אין דער גאַנצער בריאה (אפילו לגבי שלימות הבריאה מצ"ע), „שמים חדשים וארץ חדשה"[26] – וואָס עס וועט זיין בגאולה האמיתית והשלימה, ווען עס וועט זיין „אלה תולדות פרץ גו' (וישי הוליד את דוד)"[27], תולדות מלא (העכער פאַר תולדות מלא באַ בריאת השמים והארץ[28]).

ובשרש הענינים נעמט זיך דער חילוק פון די צוויי דרגות אין אלקות: אלקות וואָס איז בערך צו דער בריאה, און טוט זיך אָן אין דער בריאה (שבוע); און אלקות וואָס איז העכער פאַר דער בריאה (חודש).

ג. ויש לומר אַז דאָס שפיגלט זיך אָפּ במיוחד אין דעם חילוק צווישן יום ה־שביעי (בשבוע) און יום העשירי (בחודש) – די צוויי מנינים פון היינטיקן טאָג:

שביעי באַדייט די שלימות ההיקף פון דער בריאה – שבעת ימי בראשית, שבעת ימי ההיקף[29]. ובשרשם – די שבע מדות מיט וועלכע עס ווערט באַשאַפן די וועלט, די שבעה ימים (יום ראשון – חסד, יום שני – גבורה, ביז יום השביעי – מלכות)[30]. די דרגא אין אלקות וואָס באַשאַפט און טוט זיך אָן אין דער וועלט.

עשרה איז פאַרבונדן (אויך) מיט דער דרגא אין אלק:ת שלמעלה מעולם – די עשר ספירות, הכוללות די שלשה מוחין וועלכע זיינען העכער פאַר (מקור ה־)עולם[31];

און דער גילוי פון בחי' עשרה (אלקות שלמעלה מעולם) ווערט אויפגעטאָן דורך עבודת האדם, וואָס ער איז מוסיף ומחדש (אויף דער בריאה שנבראת בשבע מדות) די המשכה פון די ג' מוחין, אַזוי אַז עס ווערט די שלימות הגילוי פון עשרה – נוסף צו דער גילוי פון בחי' שבע (מדות) אין דער בריאה, אויך דער גילוי פון די ג' מוחין.

ובעבודת האדם: אויף דעם וואָס עס שטייט[32] „אל תצר את מואב" – איז מבואר אין חסידות[33], אַז בזמן הזה איז געגעבן

22) ראה ראב"ע שם. ס' השרשים לר' יונה בן ג'נאח ולהרד"ק ערך חדש. וראה לקו"ת נצבים מו, ב.

23) דאע"פ שמהלך הלבנה ומולד הלבנה (בראש חודש) הוא חלק מהבריאה, הרי קביעת וקדושת ראש חודש במנין הזמן תלוי' בב"ד, ועד ש„אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין" כנ"ל (הערה 13).

ומה שאמחז"ל (שמו"ר פט"ו, יא) „משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים (ושנים)" – (א) ה"ז דוקא ע"י בחירת הקב"ה בעולמו (ולא ע"י בריאת העולם מצ"ע), כי ענין החודש (מלשון חידוש) הוא למעלה מהבריאה, (ב) אמיתית הענין דחדשי השנה נעשה דוקא ע"י מצות קידוש החודש (שע"י ב"ד), „החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (וראה שמו"ר שם, ב: „ל־שעבר הי' בידי כו' מכאן ואילך הרי מסורה בידכם ברשותכם כו'") – ראה ד"ה החודש תשל"ט (סה"מ מלוקט ח"ג שם).

24) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י. וראה אוה"ת בראשית (כרך ג) תקיד, א ואילך.

25) בראשית שם, ג.

26) ישעי' סה, יז. סו, כב. וראה לקו"ת שה"ש בסופו (נא, ג). ספר הליקוטים דא"ח – צ"צ ערך לע"ל ע' תריב ואילך. ועוד.

27) רות ד, יח. כב.

28) ראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' ח. וש"נ.

29) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט.

30) ראה ס' המאמרים תרע"ח, תש"ד ותש"ה שבהערה 3.

31) ראה סה"מ תש"ח ע' 273. ובכ"מ.

32) דברים ב, ט.

33) ד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי – מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א בתחלתו.

געוואָרן צו אידן נאָר די שבע ארצות, וואָרום דער עיקר עבודה בזמן הזה איז צו מברר ומזכך זיין די שבע מדות (און די עבודה אין די דריי מוחין, איז צוליב פועל זיין אויף די מדות), אָבער בגאולה האמיתית והשלימה וועלן געגעבן ווערן אַלע עשר ארצות (אויך קיני קניזי וקדמוני[34]), וואָרום דעמולט וועט עבודת השם זיין מיט דער פולסטער שלימות, און ס'וועט זיין די עבודה פון די ג' מוחין (אויך) פאַר זיך (ביז די שלימות פון „אלה תולדות פרץ" שלמעלה פון „אלה תולדות השמים והארץ בהבראם")[35].

ד. דער אויפטאָן די ביידע ענינים פון שבעה ועשרה איז פאַרבונדען דערמיט וואָס אין דער בריאה עצמה זיינען דאָ די צוויי דרגות:

אין תורה שבכתב שטייט אַז די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן אין שבעה ימים, „ויכל[36] אלקים ביום השביעי מלאכתו"[37];

אין תורה שבעל־פה — „תורה בפירושה ניתנה"[38] — שטייט [אין היינטיקן פרקי[39]] אַז „בעשרה מאמרות נברא העולם". ויש לומר, אַז דאָס איז מתאים מיט דעם וואָס דער אונטערשייד צווישן תורה שבכתב און תורה שבעל־פה איז ע"ד דער אונטערשייד צווישן שבעה און עשרה:

תושב"כ איז געגעבן געוואָרן מלמעלה פון דעם אויבערשטן[40], און ס'איז ניט שייך אַז אַ מענטש זאָל אין דעם מוסיף זיין ח"ו. מצד דער דרגא פון המשכת אלקות מלמעלה (תושב"כ) איז שלימות הבריאה אין אַן אופן פון שבעה. און דאָס גיט דעם כח אויף דער עבודה פון בירור השבע מדות, גילוי אלקות אין ובערך גדרי העולם.

תושבע"פ איז רובה נתגלה געוואָרן דורך דער עבודה ויגיעה בכח עצמם (בדרך עיון ופלפול) פון די חכמי ישראל במשך הדורות („שלומדים מפי דעתם באחת מן המדות שהתורה נדרשת בהם . . (או) שעשאום סייג לתורה"[41]), וואָס דורך דעם ווערן נתחדש אַ ריבוי דינים ופרטים אין די תרי"ג מצוות[42]. און דעריבער איז דאָרט די הדגשה אַז „בעשרה מאמרות נברא העולם". מצד עבודת המטה אין תורה (תושבע"פ) און אין דער וועלט — זעט מען אין דער בריאה בחי' עשר.

און דאָס גיט דעם כח אויף דער עבודה בכח עצמו — „לעשות לתקן" — צו אויפ־

---

34) לך לך טו, יט ובפרש"י.

35) ומעין זה הי' לפני זה — כמסופר בפרשתנו* ע"ד כיבוש והתיישבות בנ"י בארץ סיחון ועוג, שבה נכלל חלק מארץ עמון ומואב (ראה גיטין לח, א. וש"נ), שהם מהשלש ארצות, קיני קניזי וקדמוני, ש„עתידים להיות ירושה לעתיד" (פרש"י שם). וי"ל שהפתיחה וההכנה לשלימות כיבוש וירושת הארץ לע"ל (עשרה) נעשתה ע"י ההתיישבות בארץ סיחון ועוג — שבפרשתנו (וראה בארוכה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 541 ואילך). וראה לקמן ס"ט, שמעין וטועמי' דגילוי זה (דג' מוחין) נעשה ע"י הפצת המעינות חוצה.

36) בראשית ב, ב.

37) ד„מה הי' העולם חסר מנוחה, באת שבת באת מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה" (פרש"י עה"פ — מב"ר פ"י, י. וראה גם פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. תוד"ה חצבה — סנהדרין לח, א).

---

*) בשיעור חומש דיום השבת (משביעי עד סיום הפרשה), עשירי בתמוז.

---

38) הקדמת הרמב"ם לספרו היד בתחלתה.

39) אבות פ"ה מ"א.

40) ראה בארוכה פתיחת הרמב"ן עה"ת. וראה גם פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק ביסוד הח'.

41) רמב"ם הל' ממרים פ"א ה"ב. וראה ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 725.

42) ראה בארוכה המשך תרס"ו ע' עח ואילך. ע' צ ואילך. ע' שפג ואילך.

טאָן אַ הוספה וחידוש אין דער בריאה, דער גילוי פון בחי׳ עשר בתכלית השלימות דורך דער עבודה אין עולם, ביז די שלימות פון „אלה תולדות פרץ״ (אַ חידוש אין דער בריאה[43]).

ה. אין די צוויי ענינים — פון שביעי (שבוע) און עשירי (חודש) — איז יש בזה מה שאין בזה:

די מעלה פון שביעי איז — אַז דאָס איז די שלימות הבריאה ווי דער אויבערשטער האָט איר באַשאַפן מלכתחילה, טוב ושלימות מלכתחילה. און אויך — אַז דאָס איז די שלימות פון (גילוי אלקות אין) דער בריאה עצמה, ווי דאָס איז זיך מתלבש באופן פנימי אין גדר הבריאה (ווי זי איז לכתחילה באַשאַפן געוואָרן).

די מעלה פון עשירי איז — אַז דאָס טוט אויף (דורך עבודת האדם) גילוי אלקות שלמעלה ממדידה והגבלה פון דער בריאה. ובלשון הכתוב[44] — „העשירי יהי׳ קדש״, די דרגא פון קדש מלה בגרמי׳, וואָס איז אינגאַנצן העכער (קדש מופרש ומובדל) פון אַנדערע ענינים („גרמי״״), ועאכו״כ פון גדר העולם.

— אויך שבת (יום השביעי) איז בדרגת (שבת) קדש, „קדש מלה בגרמי״״[45] — אָבער דאָס איז ווי די קדושה ווערט נמשך מלמעלה (מקדשא וקיימא), משא״כ „העשירי יהי׳ קדש״ ווערט אויפגעטאָן דורך עבודת[46] התחתון[47], וואָס דאָס דערגרייכט (אין קדש מלה בגרמי׳ בעצמה) העכער פון דער המשכה מלמעלה[48].

ועפ״ז איז מובן דער עילוי פון דעם טאָג [ובכלל — פון יעדער טאָג, מצד דעם וואָס ער איז מאחד אַ יום בשבוע ויום בחודש, כנ״ל, אָבער דאָס איז נאָכמער בגלוי ובהדגשה ביום זה] — יום השביעי בשבוע און יום העשירי בחודש: דער חיבור (אין דעם זעלבן טאָג) פוןביידע מעלות הנ״ל, גבול און בלי גבול, גילוי אלקות אין עולם און גילוי אלקות שלמעלה מעולם, וחיבור שניהם יחד — אַז אלקות שלמעלה מעולם ווערט נמשך אין מציאות העולם עצמה[49].

ויש לומר אַז דאָס איז אויך מרומז אין

---

43) שמזה מובן שהוא חידוש וגילוי נעלה יותר מבחי׳ העשרה מאמרות שבהן נברא העולם ע״י הקב״ה [וגם גילוי ענין זה הוא בתורה], שהרי ע״י עבודת האדם (בתיקון העולם שנברא בעשרה מאמרות) יהי׳ לע״ל חידוש בהבריאה (שנבראה בעשרה מאמרות), „שמים חדשים וארץ חדשה״.

44) בחוקותי כז, לב. וראה זח״ב רעא, א.

45) זח״ג צד, ב. וראה סידור (עם דא״ח) ר, סע״ג ואילך. ועוד.

46) כפי שהוא גם בפשטות הענין ד„העשירי יהי׳ קודש״ שנאמר במעשר בהמה, שקדושת הבהמה העשירית נעשית ע״י פעולה: יציאת הבהמה מן הדיר (ויציאה מן הכלל ע״י מנין האדם). ראה לקו״ש ח״ז ע׳ 362 ואילך.

47) ולהעיר ש„מלה בגרמי״״ הוא בלשון תרגום (ולא בלשון הקודש), המורה על העבודה והפעולה בעולם (ראה תו״א משפטים עז, ד. עח, ג).

48) כמבואר בכ״מ העילוי דאתעדל״ע הבאה ע״י אתעדל״ת לגבי אתעדל״ע הבאה מצ״ע (לקו״ת שה״ש כג, ד ואילך. וראה סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ צג־ד).

49) ואף שעשרה מצ״ע כולל גם השבע (מדות) בהוספת שלשה (מוחין), הרי זהו כפי שהשבעה הם חלק מה(מעלה שב)עשרה, היינו (א) שמציאות העולם (שבעה) נתעלית לדרגת עשרה שלמעלה מעולם (ולא שהגילוי אלקות מתלבש בהעולם עצמו, כפי שהוא במדריגתו), ו(ב) דרגת עשרה היא בערך ושייכת לדרגת העולם (ולא למעלה ממנו לגמרי). משא״כ כשיום זה הוא יום שביעי בפ״ע (בימי השבוע) ויום עשירי בפ״ע (בימי החודש), ה״ז מורה על חיבור ב׳ המעלות: השלימות דגילוי אלקות במציאות העולם עצמה (שביעי כפ״ע), והשלימות דגילוי אלקות שלמעלה לגמרי מעולם (עשירי בפ״ע), וחיבור שניהם יחד.

דעם וואָס דער חיבור פון שביעי (ז') און עשירי (י') איז — שבעה עשר (י"ז), בגימטריא טוב — וואָס (טוב סתם בלי תואר והגבלה —) באַשטייט פון טוב למעלה און טוב למטה [בלשון חז"ל[50]: טוב לשמים וטוב לבריות], טוב וואָס איז גלוי מלכתחילה (מצד הבריאה) — ווי עס שטייט בנוגע למעשה בראשית, „וירא אלקים כי טוב"[51], ביז (ווי עס שטייט[52] בסיום הבריאה ביום הששי) „וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד", און טוב (הנעלם מצ"ע) וואָס ווערט נתגלה דורך עבודת האדם („לעשות — לתקן"), ד.ה. אַז י"ז בגימטריא „טוב" איז כולל סיי טוב שבעולם (ז') און סיי טוב בל"ג וואָס איז למעלה מעולם (י').

ו. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין די שייכות מיט שבעה עשר בתמוז (שבשבת הבאה, ובמילא איז דאָס אַ תענית נדחה), וועלכער ווערט געבענטשט פון דעם שבת, עשירי בחודש:

שבעה עשר (בתמוז) איז בגימטריא טוב, וואָרום שלימות הטוב איז ווען מ'האָט אויך דעם גילוי הטוב פנימי — אַ טוב בלי גבול — וואָס איז באַהאַלטן און ווערט נתגלה דורך עבודת האדם.

כידוע אַז בפנימיות איז אַ יום תענית — „יום רצון לה'"[53]. און דורך דעם ווערט נתגלה דער טוב פנימי אין דעם ענין בלתי רצוי וואָס צוליב אים פאַסט מען (התגלות פנימיות האהבה פון דעם אויבערשטן צו אידן, כמשל המלך הרוחץ בעצמו בנו יחידו מרוב אהבתו[54]) — ווי דאָס וועט נתגלה ווערן בגאולה האמיתית והשלימה ווען „כל הצומות האלו . . עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר[55] כה אמר ה' צבאות צום הרביעי . . יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים"[56].

ויש לומר, אַז דער טוב פנימי (אין טו"ב תמוז) שטייט בגלוי ווען שבעה עשר בתמוז קומט אויס ביום השבת — יום השביעי (ווי בקביעות שנה זו), וואָס דעמולט פאַסט מען ניט[56*], וואָרום בשבת „אין עצב בה"[57], ואדרבה — מצוה „לענגו בעונג אכילה ושתי'"[58], ענינו של שבת איז עונג, במילא איז דאָס דוחה דעם תענית, און ס'איז אסור דעמולט צו פאַסטן.

דאָס הייסט, אַז בשבעה עשר בתמוז שחל להיות בשבת זיינען פאַראַן ביידע מעלות צוזאַמען: די שלימות הטוב למעלה — שביעי (שבת), און שלימות פון גילוי טוב הנעלם וואָס קומט דורך עבודת המטה — עשירי.

און דער כח אויף דעם קומט פון ווי די ביידע ענינים (שבת וצום שבעה עשר בתמוז) זיינען אין תורה (ע"ד האמור לעיל (ס"ד) אַז דער כח אויף דער עבודה פון שביעי ועשירי קומט פון דעם וואָס אין תורה זיינען די ביידע ענינים, שבעת ימי בראשית בתושב"כ, בעשרה מאמרות נברא העולם בתושבע"פ):

דער טעם פשוט אויף איסור תענית בשבת איז, ווייל שבת (ומצות עונג שבת)

50) קידושין מ, א.

51) בראשית א, ד. י. יב. יח. כא. כה.

52) שם, לא.

53) ישעי' נח, ה. וראה אגה"ת ספ"ב.

54) תניא אגה"ק סכ"ב (קלד, סע"ב). וראה בארוכה אוה"ת מסעי (כרך ד) ס"ע א'שפד ואילך — לענין ד' הצומות.

55) זכרי' ח, יט.

56) רמב"ם סוף הל' תעניות.

56*) רמב"ם שם פ"ה ה"ה. טושו"ע או"ח סתקנ"ג ס"ג.

57) משלי י, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מאן דאמר — מו"ק כג, ב. — ואמרו חז"ל „וביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי בהעלותך י, י).

58) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

איז מן התורה[59], וואָס דאָס איז דוחה די תעניות וועלכע זיינען מדברי קבלה[60].

וי"ל הביאור בזה בפנימיות הענינים, ובהקדים דעם טעם פאַרוואָס אַלע תעניות — מלבד יוהכ"פ — זיינען מדברי קבלה און ניט מן התורה:

הטעם לזה יש לומר ע"פ דעם חילוק המדובר לעיל צווישן תורה שבכתב און תורה שבע"פ: מן התורה — תורת חסד[61] — איז ניטאָ דער ענין פון תענית (מלבד יוהכ"פ[62]). דאָס הייסט: מן התורה — ווי די וועלט איז מצד למעלה (מצד בריאתה ע"י הקב"ה) — איז זי במילואה ובשלימותה, און דאָרט איז ניטאָ (אויף אַזויפיל[63]) אַן ענין בלתי רצוי (חטא) וואָס אויף דעם זאָל דאַרפן זיין אַ תענית (וואָס קומט „מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה" אויף „מעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהי' כמעשינו עתה שגרם להם ולנו אותן הצרות"[64]).

משא"כ מצד דברי קבלה (בערך צו „דברי תורה"), וואָס זיי פסק'ענען די הלכות לויט דעם ווי מ'שאַצט אָפּ דעם מצב העולם בפועל למטה (ע"ד תושבע"פ לגבי תושב"כ כנ"ל) — איז, וויבאַלד אַז מצד דעם עולם למטה (וואו ס'איז געגעבן געוואָרן בחירה בטוב או בהפכו), קען זיין אַ ירידה ע"י החטא ר"ל, דעריבער קומען די תעניות אויף דאָס צו מתקן זיין דורך עבודת התשובה — די הוספה וחידוש וואָס טוט זיך אויף אין דער בריאה ע"י עבודת האדם (מער וויפל ס'איז דאָ אין דער בריאה מצ"ע).

מן התורה שטייט בגילוי (בעיקר) דער טוב הגלוי אין דער בריאה; משא"כ דורך דברי קבלה (ועד"ז תושבע"פ בכלל) ווערט נתגלה אויך דער טוב הנעלם וואָס איז דאָ למטה, כולל — דעם טוב פנימי אין דעם צום פון שבעה עשר (טר"ב) בתמוז, ווי עס וועט נתגלה ווערן לע"ל ווען יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

ועפ"ז איז פאַרשטאַנדיק דער כח פון שבת צו דוחה זיין אַ תענית: וויבאַלד אַז שבת איז מן התורה, איז דאָס פאַרבונדן מיט דעם גילוי הטוב מלמעלה (שביעי), „וקראת לשבת עונג"[65], דעריבער איז דעמולט ניטאָ קיין אָרט אויף אַ תענית[66] [מלבד יוהכ"פ וואָס איז מן התורה].

---

59) „ואף להאומרים שהוא (מצות עונג שבת) מדברי קבלה . . מ"מ להתענות לגמרי לד"ה אסור מן התורה" (שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ז).

60) רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ד.

61) משלי לא, כו.

62) וגם בנוגע ליוהכ"פ מבואר ש„מאהבת הקב"ה לישראל שלא ציוום להתענות אלא יום א' בשנה ולטובתם לכפר עונותיהם וציוום שיאכלו וישתו תחלה שלא יזיק להם העינוי". ויתירה מזה: נאמר (אמור כג, לב) „ועניתם את נפשותיכם ב־תשעה לחודש", „שהוציא הכתוב את האכילה בלשון עינוי ולא אמר בפירוש שיאכלו וישתו, לומר לך שהאוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו הי' מתענה בו (בתשיעי ועשירי) מחמת מצות הקב"ה שצוה להתענות בו כו' שהאוכל ושותה בתשיעי שכרו הרבה מאד כאילו הי' מתענה בט' וי' כו'" (שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תרד). וראה הערה הבאה.

63) אלא שמכיון שכל הענינים — גם ענין ה־תשובה (על החטא) — נמשכים מן התורה, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא (ראה זח"ג רכא, א. וראה תענית ט, א) — לכן, יש תענית דיוהכ"פ מן התורה, „לכפר על בני ישראל מכל חטאתם" (אחרי טז, לד)*.

*) וראה שיחת צום גדלי' (לקמן ע' 835 ואילך. לעיל ח"א ע' 17 ואילך), שימי הצומות שמדרבנן נמשכים מצום יוהכ"פ (שמה"ת), כיון שכל המצוות דרבנן „יוצאות ונמשכות ממצוות התורה (דוגמתן)" — תניא אגה"ק סכ"ט (קנ, סע"א).

64) רמב"ם הל' תעניות רפ"ה.

65) ישעי' נח, יג.

66) ומה שהתירו חכמים להתענות תענית חלום בשבת — הרי זה (החלום) לא מצד סדר הבריאה

אָבער צוזאַמען דערמיט איז אין דעם שבת שבעה עשר בתמוז אויך דאָ די מעלה פון גילוי טוב הפנימי פון דעם תענית (בחי' עשר), וואָרום אַנשטאָט פאַסטן איז מצוה לענגו בעונג אכילה ושתי', און ס'איז אַ יום שמחה, מעין און אַלס הכנה צו דחיית התענית בשלימות לע"ל, ווען יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה [כפתגם הידוע[67] בנוגע צו שבעה עשר בתמוז שחל בשבת: הלואי שיהי' נדחה בשלימות ויהפך לששון ולשמחה].

ז. און אין דעם קומט צו נאָכמער דורך שבת עשירי בתמוז: ווען שבעה עשר בתמוז איז חל בשבת, איז דער שבת שלפני זה – פון וועלכע עס ווערט גע־בענטשט שבת שבעה עשר בתמוז – אַלע־מאָל יום עשירי בחודש (תמוז). ויש לומר ע"ד הרמז: פון דעם ענין השביעי (שבת) ועשירי (בחודש) – דער חיבור פון דעם טוב גלוי און דעם טוב הנעלם (וואָס ווערט נתגלה דורך עבודת המטה) – ווערט נמשך די ברכה (מלשון המשכה[68]) ונתינת כח צו דעם שבת הבא צו אויפטאָן דעם חיבור פון דיביידע מעלות אין שבת שבעה עשר בתמוז: דער גילוי הטוב פון שבת (הבא מלמעלה), און דער גילוי הטוב פנימי אין שבעה עשר – (בגימטריא) טו"ב – בתמוז.

ויש לקשר זה אויך מיט דעם וואָס „בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות"[69]: אין דעם ענין פון שבירת הלוחות איז דאָ דער טוב פנימי (וואָס דורך דעם איז צוגעקומען דער ריבוי אין תורה בלוחות השניות מער ווי עס וואָלט געווען מצד די לוחות ראשונות, כדאיתא במדרשי[70]). וואָס דערפאַר האָט דער אויבערשטער געזאָגט צו משהי[71] „יישר כחך ששברת": דער עילוי קומט אַרויס דוקא דורך „כחך" של האדם (עבודת המטה) – ע"ד די מעלה פון עבודת התשובה (נאָר אין דעם באַקומט מען דערנאָך אויך דער סיוע פון דעם אויבערשטן, וועלכער זאָגט „יישר כחך").

און אין דעם שבת שלפני זה – וואָס איז נאָך אין די ארבעים ימים הראשונים פון משה'ס זיין בהר סיני, קודם שבירת הלוחות – שטייט בגלוי די מעלה פון די לוחות ראשונות – עבודת הצדיקים, מצד דעם וואָס „עשה האלקים את האדם ישר"[72], נאָר אין דעם האָט מען אויך די

מצ"ע (שהוא טוב), אלא „הוראה מן השמים"* (ולכן „אם הרהר ביום וחלם בלילה לא יתענה עליו כלל בשבת בכל ענין שאין בזה הוראה מן השמים כלל" – שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח סוס"ז). כלומר: תענית חלום שייך דוקא בזמן הזה קודם המצב ד„ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" (זכרי' יג, ב), שאז התירו לו חכמים להתענות תענית חלום „בשביל שיקרע גזר דינו" (שו"ע אדה"ז שם ס"ג).

ולהעיר מטעם השני שמביא (בשו"ע אדה"ז) שם (להיתר תענית חלום בשבת) „לפי שאין כאן ביטול עונג שבת לגמרי כיון שנפשו עגומה עליו בשביל חלומו אם לא יתענה, ואם יתענה בטוח הוא שיקרע גזר דינו, א"כ הרי התענית הזה תענוג הוא לו", ו„לא יתענה עליהם בשבת אא"כ התענית עונג לו כו' שיש לו עונג מהתענית יותר ממה שיהי' לו כשיאכל וישתה" (שם ס"ז).

67) ספר השיחות ה'ש"ת ע' 157. נת' בארוכה בלקו"ש חל"ג ע' 156 ואילך. שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) תשמ"ח (ס' השיחות ח"ב ע' 526 ואילך).

---

*) ואף ש„אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו" (ברכות נה, סע"ב. וראה זח"א קפג, א) – ה"ז רק ע"פ רוב, ותורה על הרוב תדבר (ראה מו"נ ח"ג פל"ד).

---

68) ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

69) משנה תענית כו, א־ב.

70) שמו"ר רפמ"ו.

71) שבת פז, א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ ברכה.

72) קהלת ז, כט.

מעלה פון עשירי וואָס קומט דורך עבודת המטה[73] (ע"ד לאתבא[74] צדיקיא בתיובתא)[75].

ח. ולהוסיף די שייכות מיט פרשת השבוע פון דעם שבת — פ' חוקת:

דער טעם פאַרוואָס עס שטייט „זאת חוקת התורה" אויף מצות פרה אדומה (אע"פ וואָס דאָס איז לכאורה נאָר איין מצוה אין תורה) — איז מבואר אין חסידות[76], ווייל מצות פרה אדומה באַשטייט פון די צוויי ענינים פון רצוא ושוב: שריפת הפרה (רצוא), און ונתן מים חיים אל כלי[77] (שוב), וואָס אין די צוויי ענינים פון רצוא ושוב טיילט זיך כללות התורה[78]: די תשוקה ורצוא באהבה כרשפי אש פון אַ אידן צו נתעלה ווערן און נכלל ווערן אין אלקות; די המשכה ושוב צו ממשיך זיין אלקות למטה, און מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים[79].

ויש לומר אַז רצוא ושוב זיינען ע"ד דער חילוק צווישן שבעה (ימי השבוע) און עשרה (ימי החודש): רצוא באַווייזט אויף דער עבודה פון דער תשוקה ועלי' ל־מעלה מן העולם, ביז באופן פון כלות הנפש למעלה מהגבלת הגוף — ע"ד דער ענין פון עשרה, וואָס דערגרייכט בלי גבול (שלמעלה מעולם). שוב איז די עבודה מלמעלה למטה — צו ממשיך זיין די אורות אין כלים למטה, די עבודה אַלס אַ נשמה בגוף דוקא, וואָס דערצו דאַרף מען דאָס ממשיך זיין לויט די כלים וגדרים פון דעם גוף און דער בריאה — ע"ד דער ענין פון שבעה (גדר הבריאה). און שלימות העבודה באַשטייט פון חיבור שניהם יחד: צוזאַמען מיט דער רצוא וכלות הנפש דאַרף זיין די עבודה אַלס נשמה בגוף, און אין דעם רצוא דאַרף זיך אָנהערן די כוונה אַז מ'דאַרף דאָס ממשיך זיין למטה; און אין דעם שוב גופא דאַרף זיך אָנהערן אַז „על כרחך אתה חי"[80], ווייל זייענדיק אַ נשמה בגוף שטייט ער אין אַ שטענדיקער רצוא למעלה.

[ובפרטיות יותר יש לומר, אַז אין דעם ענין פון חודש (לבנה) איז בהדגשה די ביידע ענינים פון רצוא ושוב — „ונפקדת כי יפקד מושבך"[81]: דער מיעוט הלבנה

---

73) ראה בארוכה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 516 ואילך.

74) מאמר הזהר, הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, סע"ב. מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תקלד. — וראה זח"ג קנג, ב.

75) וזהו גם החילוק בין הענין ד„שבעה־עשר" בשבת זו ו„שבעה עשר בתמוז" (בשבת הבאה): אף שגם שבעה עשר בתמוז כולל המספר שבעה (נוסף על מספר עשרה), הרי בשבעה עשר בתמוז, הטוב (שבעה עשר), גם דבחי' שבע, הוא רק במספר ימי החודש, המורה על החידוש הבא ע"י עבודת המטה, כי שבעה עשר בתמוז הוא בגלוי יום תענית, וצריכים להפכו ע"י עבודת התשובה (אלא שכשחל ביום השבת, יום השביעי, יש בזה גם הכח דטוב גלוי (שביעי) של יום השבת). ואילו בשבת עשירי בתמוז — הרי שביעי ועשירי הם בב' מנינים שונים (שביעי בימי השבוע, ועשירי בימי החודש), כי זהו לפני הירידה דשבעה עשר בתמוז, ויש שם בגלוי רק המעלה דשביעי והמעלה דעשירי (הבאה ע"י עבודת האדם), וחיבורם יחד — ע"ד לאתבא צדיקיא ב־תיובתא. ועצ"ע.

76) לקו"ת ריש פרשתנו (נו, ב). ובכ"מ.

77) פרשתנו יט, יז.

78) ולהעיר ש„רצוא ושוב" בגימטריא תורה (לקו"ת בחוקותי מט, ג), תרי"א (פי' הראב"ד לספר יצירה פ"א מ"ב), אותיות יראת — כנגד התרי"א מצוות התורה ששמעו ישראל מפי משה (מלבד אנכי ולא יהי' ש„מפי הגבורה שמענום" — מכות כד, רע"א). ויש לומר, שבזה מרומז שהענין דרצוא ושוב (כללות התורה) בא ע"י עבודת המטה (תרי"א מצוות ששמעו מפי משה).

79) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

80) אבות ספ"ד.

81) שמואל־א כ, יח.

("יפקד מושבך") באַווייזט אויף איר ביטול, וואָס קומט מצד איר רצוא צו מקבל זיין (אור השמש, אור המשפיע), ואיידי דטריד למיבלע לא פליט[82]: און דאָס ברענגט דערנאָך צו מולד הלבנה מחדש ("ונפקדת") — בבחי' שוב, גילוי אור הלבנה מחדש, "להאיר על הארץ"[83].

ט. ע"פ הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין די שייכות מיט דעם חג הגאולה, י"ב־י"ג תמוז וואָס ווערט געבענטשט און קומט בתוך הג' ימים ראשונים פון דעם שבת[84], עשירי בתמוז[85]:

דער כח צו אויפטאָן דער גילוי פון שבעה און עשרה אין עולם קומט דערפון וואָס מ'טוט עס פריער אויף אין תורה, וואָרום "קודשא בריך הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא"[86]:

דובר לעיל (ס"ד), אַז אין תורה זיינען פאַראַן ביידע דרגות: תורה שבכתב און תורה שבע"פ [און כולל דברי קבלה[87]]. תושב"כ איז געגעבן געוואָרן מלמעלה, און דעריבער רעדט זיך דאָרט בגלוי און דאָס גיט דעם כח בעיקר אויף מגלה זיין דער טוב גלוי ושלימות הבריאה מצד למעלה (שביעי). און תושבע"פ איז נתחדש געוואָרן בעיקר דורך עבודת האדם, און דערפאַר רעדט זיך דאָרט און דאָס גיט דעם כח בעיקר אויף מגלה זיין דעם טוב הנעלם ושלימות הבריאה וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך עבודת המטה.

בפרטיות יותר איז דאָס דער חילוק צווישן נגלה דתורה און פנימיות התורה, גופא דאורייתא ונשמתא דאורייתא[88]: נגלה דתורה גיט אַרויס בעיקר די הלכות ווי מ'דאַרף זיך אויפפירן במעשה בפועל, פאַרבונדן בעיקר מיט דעם חלק הגלוי — דער גוף — פון אַ אידן און פון דער וועלט, און דאָס פאַרבינדט אַ אידן (און די וועלט) מיט בחי' גליא דקוב"ה[89] (אלקות וואָס איז בערך צו עולם). פנימיות התורה רעדט בעיקר וועגן דער פנימיות ונשמה פון אַ מענטשן און פון דער וועלט, און דורך דעם ווערט מען פאַרבונדן מיט בחי' סתים דקוב"ה[89] (אלקות וואָס איז למעלה לגמרי מעולם).

דערפון איז מובן, אַז דער כח צו מגלה זיין דעם טוב גלוי אין עולם (שבעה) איז בעיקר דורך גליא דתורה, און דער כח צו מגלה זיין דעם טוב פנימי (עשרה), ביז דעם טוב הנעלם (אין די חסדים נסתרים[90] אין אַ תענית וכיו"ב — איז דורך פנימיות התורה. ווי מ'זעט עס בפועל, אַז דורך פאַרשטיין די פנימיות ונשמה פון אַ זאַך, קען מען דאָרט זען אויך דעם טוב הנעלם, אע"פ וואָס בגלוי זעט מען דאָס ניט, אָדער מ'זעט גאָר פאַרקערט (היפך הטוב).

ועפ"ז יש לומר, אַז הגם תושבע"פ בכללות איז נתגלה געוואָרן דורך עבודת האדם למטה, איז דאָס נאָכמער בהדגשה אין דעם גילוי פון פנימיות התורה — וואָרום בכדי מגלה זיין בחי' סתים דאורייתא (און דורך דעם — דעם סתים דקוב"ה), וואָס איז ניט געגעבן געוואָרן

82) ראה חולין ח, ב.

83) בראשית א, יז.

84) "בתר שבתא" (פסחים קד, סע"א).

85) להעיר ששבת שעברה היתה ג' תמוז, התחלת הגאולה. ושבת זה, עשירי בתמוז, באה לאחרי שעברו ז' ימי השבוע מאז — העבודה בבירור הז' מדות, וביחד עם העבודה בג' מוחין (דג' תמוז) — נעשה הגילוי דבחי' עשר (בתמוז), שמיני' מתברך י"ב־י"ג תמוז.

86) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

87) ראה לעיל ס"ז.

88) זח"ג קנב, א.

89) ראה זהר שם עג, א.

90) ראה תניא פכ"ו. ובכ"מ.

בגלוי למטה — דאַרף מען אַנקומען דוקא צו דער יגיעה פון עבודת האדם [ע"ד ווי דער אויפטו פון לוחות שניות לגבי לוחות ראשונות, ובכלל — פון תושבע"פ לגבי תושב"כ].

וואָס דאָס איז איינער פון די טעמים אויף דעם וואָס דער גילוי פון פנימיות התורה (די ג' מוחין (קיני קניזי וקדמוני) וואָס קומען צו לעתיד לבוא) קומט דוקא דורך דער עבודה ב„אריכות הגלות הזה" (שלא בערך לענגער ווי גלות מצרים וואָס האָט געבראַכט דער גילוי פון תורה ה־נגלית באַ מ"ת)[91], ומעין זה („טועמי' חיים זכו"[92]) אין די דורות האחרונים (דוקא) פון גלות, אָנהויבנדיק פון „מצוה לגלות זאת החכמה" בזמן האריז"ל[93], און דערנאָך באופן פון „יפוצו מעינותיך חוצה" דורך דעם בעש"ט[94], און דערנאָך — בהתלבשות אין חכמה בינה ודעת (באופן פון יתפר־נסון[95]) דורך תורת חסידות חב"ד פון דעם אַלטן רבי'ן און רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו, און בכל דור ודור — קומט צו מערער און מערער אין דעם גילוי פון פנימיות התורה און (נאָכמער —) סודות התורה (כדלקמן).

דלכאורה, קען מען פרעגן: וויבאַלד אַז מדור לדור קומט צו אין דער ירידת הדורות, „אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו וכו'"[96], ועאכו"כ אין די דורות האחרונים פון עקבתא דמשיחא[97] — ווי קומט עס אַז דוקא דעמולט ווערט נתגלה, ובהרחבה, פנימיות התורה, מער ווי אין די דורות הראשונים?!

איז דער ביאור אין דעם: דוקא דורך דער עבודה למטה איז מען מגלה די ענינים סתומים (מער ווי ס'איז דאָ בגילוי מצ"ע). ע"ד האמור לעיל, אַז דוקא דורך עבודת האדם ווערט דער גילוי פון די ג' מוחין (עשר ארצות), די ענינים וואָס זיינען ניטאָ בגלוי אין דער בריאה מצ"ע (אפילו זייענדיק אַ בריאה של הקב"ה), ביז דער עילוי פון „אלה תולדות פרץ", שלמעלה פון „אלה תולדות השמים והארץ בה־בראם".

ועד"ז איז פאַרשטאַנדיק, אַז דוקא דורך דער עבודה אין חושך הגלות, וב־פרט בדורות האחרונים — וואָס דער חושך רופט נאָכמער אַרויס עבודת האדם — ווערן נתגלה די מעינות פון פנימיות התורה[98]. און דעריבער קומט אין דעם צו בכל דור דור, דוקא דורך דער ירידה שבכל דור.

י. דערמיט וועט מען פאַרשטיין די שייכות פון דעם שבת, עשירי בתמוז, מיט דעם חג הגאולה:

ס'איז ידוע אַז דורך דער מאסר וגאולה פון י"ב־י"ג תמוז איז צוגעקומען אין הפצת המעינות חוצה, ביז אַז דאָס (דער מאסר וגאולה) האָט געבראַכט די יציאה פון דעם בעל הגאולה ממדינה ההיא, און לאחרי השתלשלות — זיין קומען אין „חצי כדור התחתון", וואָס דאָס האָט צוגעגעבן אין דעם גילוי פון פנימיות התורה, באופן פון הפצה אפילו

91) תו"א ר"פ שמות (מט, א).

92) ראה לקו"ש ח"כ ע' 173. ושי"נ.

93) תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

94) ראה באגה"ק הידועה דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

95) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת המק"מ לספרו. כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד.

96) שבת קיב, ב. וראה גם ירושלמי דמאי פ"א ה"ג. שקלים רפ"ה. ב"ר פ"ס, ח. (וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14).

97) ראה משנה סוטה מט, ב.

98) וראה קונטרס ענינה של תורת החסידות שוה"ג להערה 78.

לגבי ההפצה בדורות שלפני זה, ביז אַז דאָס דערגרייכט בכל קצוי תבל, ביז אין חוצה שאין חוצה ממנו[99].

און דער גילוי פון פנימיות התורה ווערט נמשך באופן פון פעולה נמשכת (פון זמן הגאולה) — דורך די תלמידים ותלמידי תלמידיו פון דעם בעל הגאולה, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, וואָס „הנשיא הוא הכל"[100] — ער גיט כח צו אַלע אידן („הכל") פון דעם דור, ובפרט דורך תלמידיו וואָס האָבן זוכה געווען אים זען בעיני בשר פנים אל פנים (נוסף לזה וואָס ביי אַלעמען איז „מזלייהו חזי"[101]), וואָס ראיית פני הצדיק ונשיא הדור פועל'ט אין די רואים, ביז אַז אין זיי איז ניכר און שפיגלט זיך אָפּ דאָס וואָס זיי האָבן געזען, כולל ולכל לראש — אין זייער עבודה פון „יפוצו מעינותיך חוצה",

ובאופן אַז דאָס איז הולך ומתפשט משנה לשנה, ובפרט אין די שנים הכי אחרונות — ווי מ'זעט בפועל, אַז אין די לעצטע יאָרן האָט מען זוכה געווען אַז מ'האָט אָפּגעדרוקט און מ'דרוקט ווייטער אַ ריבוי גדול פון מאמרי חסידות וואָס זיינען ביז איצטער געווען בכתב־יד וב־גלוי נאָר ליחידי סגולה, ביז אויך ענינים וואָס זיינען ביז איצטער געווען גנוזים פאַר אַלעמען, און דוקא איצטער דרוקט מען זיי און זיי ווערן נתפרסם לכל

— [ואשרי חלקם וגדול זכותם פון די אַלע און פון יוצאי חלציהם שי' וואָס האָבן זיך מתעסק געווען און זיינען ממשיך מתעסק זיין אין הדפסת הספרים, דורך סיוע בממונם, אָדער טירחא בגופם וכיו"ב]. —

און דער גילוי פון פנימיות התורה און סודות התורה — גיט דעם כח אויף מגלה זיין אין וועלט אויך די ענינים וואָס זיינען למעלה פון גדרי העולם (בחי' עשר), כידוע[102] אַז דורך גילוי תורת חסידות חב"ד בכלל, וואָס גיט צו פאַרשטיין חסידות בשכל האדם ביז אין שכל פון נה"ב, ובפרט ווי ס'איז אין דעם צוגע־קומען בדורות האחרונים, באַקומט מען אַ כח מיוחד צו מאַכן פון עניני העולם כלים צו אלקות, ביז אַז דער וועלט זאָל ווערן אַ דירה לו יתברך בתחתונים — אַז אין מצי־אות העולם (שבעה) זאָל זיין דער גילוי פון אלקות שלמעלה מעולם (עשרה), ביז עצמותו ית'.

און אין דעם קומט צו נאָכמער ב־קביעות שנה זו, ווען דער חג הגאולה ווערט געבענטשט פון דעם שבת עשירי בתמוז, וש"פ חוקת — וואָס באַדייט דעם חיבור פון ביידע ענינים פון שביעי און עשירי (רצוא ושוב), (אלקות שב)עולם און אלקות שלמעלה מעולם.

ביז אַז דאָס ווערט אַ הכנה מיד צו דער גאולה האמיתית והשלימה [כידוע[6] אַז דורך הפצת המעינות חוצה ברענגט מען „אתי מר" דא מלכא משיחא], ווען עס וועט זיין שלימות החיבור פון שביעי און עשירי: סיי די מעלה ושלימות העולם ווי זי איז מצד הבריאה (בשבעת ימי בראשית), און סיי דער חידוש אין שלימות הבריאה וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך עבודת האדם — „אלה תולדות פרץ", און חיבור שתי המעלות יחד.

יא. פון יעדער זאַך דאַרף מען אַרויס־נעמען אַ לימוד און הוראה פרטית אין עבודת השם (כתורת הבעש"ט הידועה[103]),

99) ראה בכ"ז „קובץ כ"ח סיון — יובל שנים" ע' 37 ואילך.

100) פרש"י פרשתנו כא, כא.

101) ראה מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

102) ראה סה"מ תרפ"ה ע' פח.

103) נסמן בהערה 6.

ועאכו"כ פון אַ קביעות ע"פ תורה — דער חיבור פון אַ יום בשבוע און אַ יום בחודש, ובפרט ביום זה — יום השביעי בשבוע און יום העשירי בחודש.

איינער פון די לימודים אין דעם:

בכל יום דאַרף באַ יעדער איד זיין אַ צווייענדיקע עבודה — (א) די עבודה פון „ימי השבוע", ער זאָל אויפטאָן אין מציאות העולם, און דאָרט מגלה זיין אלקות, (ב) די עבודה פון „ימי החודש", ער זאָל אויפטאָן אַ חידוש אין דער בריאה, מער וויפל זי פאַרמאָגט מצ"ע.

די צוויי עבודות זעט מען אין דעם סדר פון אַ אידן בכל יום, און גלייך בתחלת היום: אין „מודה אני לפניך" (וואָס אַ איד זאָגט מיד כשניעור משנתו[104]) גיט ער אָפּ הודאה אויף צוויי זאַכן: (א) „שהחזרת בי נשמתי" — אַז דער אויבערשטער האָט אים אומגעקערט זיין נשמה (וואָס ער האָט געהאַט נעכטן, אייערנעכטן וכו'). דאָס הייסט, אַז דאָס איז פאַרבונדן מיט דעם סדר „טבעי" ווי דער אויבערשטער פירט זיך מיט יעדן אידן (ועד"ז מיט יעדן מענטשן) בכל בוקר. און בהתאם לזה איז אויך די עבודה פון אַ אידן — אַז ער טוט זיין עבודה ע"ד הרגיל, בסדר הטבע. (ב) „רבה אמונתך" באַדייט אַ גילוי אלקות וואָס איז „רבה", למעלה ממדידה והגבלה (פון דעם סדר טבעי ורגיל). און דאָס דאַרף אַרויסרופן ביי אַ אידן — מדה כנגד מדה — אַן עבודה באופן פון „רבה", למעלה מרגילות שלו.

בכללות יותר שפיגלן זיך אָפּ די צוויי ענינים אין המשך פון ברכות השחר: פריער זאָגט מען ברכות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דעם אופן ווי דער אויבערשטער פירט אַן מיט דער וועלט (בלבושי הטבע) — „הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה", „פוקח עורים", „מתיר אסורים", וכו'[105]. דערנאָך זאָגט מען ברכת התורה (און בהמשך לזה זאָגט מען חלקים פון תושב"כ און תושבע"פ) — וואָס תורה קדמה (במעלה) לעולם[106].

אַזוי אויך זיינען דאָ ביי אַ אידן בכללות צוויי אופני עבודה, אָנהויבנדיק באַ זיך אַליין (עולם קטן זה האדם) — די עבודה פון בירור הגוף וחלקו בעולם, וואָס איז פאַרבונדן מיט די הגבלות פון טבע העולם (שביעי), און די עבודה פון גילוי הנשמה, און עבודה בלימוד התורה וקיום המצוות, וואָס איז העכער פון הגבלת העולם (עשירי).

ווי פאַרשטאַנדיק אויך בפשטות: אפילו אַ קליין קינד פאַרשטייט אַז ער האָט צוויי חלקים — אַ גוף און אַ נשמה. זיין גוף ווערט באַלעבט בדרך הטבע דורך עסן און טרינקען, און פירט זיך בכלל אויף לויט דעם נאַטירלעכן סדר פון דער וועלט. און זיין נשמה איז באַהאַלטן מצ"ע (ער זעט איר ניט מיט זיינע אויגן), אָבער ער פילט און פאַרשטייט אַז ער האָט אין זיך אַ איבער־גוף כח (רוחני) וואָס באַלעבט אים. דער קינד פאַרשטייט אויך, אַז זיין גוף — זייענדיק אַ גשמיות'דיקע זאַך, וועלכע ער זעט בגלוי בעיניו — איז באַגרענעצט אין אַ באַשטימטער מאָס, און פאָדערט אַ באַשטימטע מאָס עסן און טרינקען בכדי ער זאָל לעבן. משא"כ זיין נשמה — וועלכע איז רוחניות (חלק אלוקה ממעל ממש[107]) — האָט ניט גשמיות'דיקע

---

104) שו"ע אדה"ז או"ח ס"א ס"ה. מהדו"ת שם ס"ו. סידור אדה"ז במקומו.

105) ראה ברכות ס, ב.

106) ראה פסחים נד, א. מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"י, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א. וראה סה"מ תש"ח ס"ע 272.

107) תניא רפ"ב.

באַגרענעצונגען. און דעריבער פאַר־שטייט ער, אַז די עבודה וואָס ער טוט מיט זיין גוף, אַז דער גוף זאָל דינען דעם אויבערשטן — איז פאַרבונדן מיט די הגבלות פון דעם גוף און פון דער וועלט. און די עבודה וואָס ער טוט מיט זיין נשמה, איז אָן די הגבלות.

אַזוי אויך אין דער נשמה עצמה — זיינען דאָ דרגות, ובכללות — צוויי דר־גות: פנימיות הנשמה וחיצוניות הנשמה. ע"ד ווי אויך אַ קינד פאַרשטייט, אַז אין די זאַכן וואָס זיינען אים נוגע בנפש — זיינען דאָ זאַכן נוגע אין פנימיות נפשו (און ער לויפט נאָך זיי גאָר שטאַרק), און זאַכן וואָס זיינען נוגע נאָר בחיצוניות נפשו (ער לויפט זיי ניט נאָך, ביז אַז ער קען אויך זיי אַמאָל פאַרגעסן). אַזוי אויך אין זיין עבודה מיט די צוויי חלקים אין נשמה — איז חיצוניות הנשמה פאַרבונדן מיט אַ מדידה והגבלה, בערך צו דער עבודה פון פנימיות הנשמה, וועלכע איז למעלה ממדידה והגבלה.

עד"ז אויך אין דער עבודה פון אַ אידן אין תורה ומצוות עצמם — איז דאָ דער אונטערשייד צווישן גופא דאורייתא (נג־לה דתורה), וואָס האָט אַ מדידה והג־בלה[108], און נשמתא דאורייתא (פנימיות התורה), וואָס איז למעלה ממדידה והגבלה[108]. און אַזוי אויך אין פנימיות התורה גופא — איז דאָ נשמתא דאורייתא (רזין) און נשמתא דנשמתא דאורייתא (רזין דרזין)[109].

ועד"ז אין מצוות איז דאָ דער גוף המצוה — מעשה המצוה, און די נשמה פון דער מצוה — כוונת המצוה (ועד"ז קיום המצוה באופן פון לפנים משורת הדין).

און אין די אַלע ענינים האָט מען דעם לימוד הנ"ל — אַז בכל יום ויום דאַרפן זיין ביידע עניני עבודה, און חיבור שניהם יחד — סיי די עבודה מיט דער גוף און סיי מיט דער נשמה, סיי בלימוד נגלה דתורה און סיי בלימוד פנימיות התורה, סיי קיום מעשה המצוות און סיי כוונת המצוות, און באופן אַז מ'טוט זיי ביידע צוזאַמען.

יב. ובנוגע לפועל — ובפרט שטייענ־דיק בסמיכות צו דעם חג הגאולה פון י"ב־י"ג תמוז, ווען ס'איז צוגעקומען אַ הוספה וחידוש אין הפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה — איז מען מציע:

נוסף צו די שיעורים הקבועים בלימוד התורה וואָס יעדערער האָט בכל יום — זאָל מען צוגעבן בכל יום (כל חד לפום שיעורא דיליה) אַ לימוד מיוחד צו לערנען אַן ענין אין נגלה דתורה און אַן ענין אין פנימיות התורה[110] — עכ"פ איין ענין לעיונא אין יעדערן פון זיי, ובמיוחד — אַן ענין וואָס איז כולל דעם חיבור פון נגלה און חסידות צוזאַמען, ד.ה. סיי דער פירוש הפשוט בזה ע"פ נגלה צוזאַמען מיט דעם ביאור בזה בפנימיות הענינים. ווי מ'גע־פינט עס במיוחד אין דברי תורת רבותינו נשיאינו וואָס ווערן געדרוקט בפרט לאחרונה.

אַזוי אויך זאָל מען צוגעבן אין קיום המצוות בהידור, און בהדגשה — דורך מוסיף זיין אין כוונת המצוה, אַז מ'זאָל

108) המשך תער"ב ח"א ספ"ח. סה"מ ה'ש"ת ע' 67. וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' רטז.

109) זהר שבהערה 88. וראה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד.

110) להעיר מהנהגת האריז"ל (שער המצוות וטעמי המצוות פ' ואתחנן. פע"ח שער הנהגת הלימוד פ"א), ש„הי' מעיין ו' דרכים ע"ד הפשט (בהלכה) נגד ו' ימי החול, וא' על דרך הסוד כנגד יום השבת".

געבן אַ ספּעציעלע הדגשה אַז צוזאַמען מיט קיום המצוה בפועל זאָל אין דעם אויך זיין [אפילו בנוגע צו מצוות וואו די כוונה איז ניט לעיכובא] די כוונת המצוה בשלימות (כל חד לפום שיעורא דילי'), און אויך אין — קיום המצוות באופן פון לפנים משורת הדין.

כולל ובמיוחד אין מצות הצדקה — וואָס הגם אַז אין צדקה איז ניט נוגע כוונת הנותן, איז אָבער ידוע אַז די מצוה איז מער בשלימות בשעת מ'טוט עס בסבר פנים יפות וכו'[111]. זאָל מען זען מוסיף זיין סיי אין נתינת הצדקה בפועל (בכמות), צוזאַמען מיט אַ הוספה אין דער „נשמה" פון דער מצוה — די כוונה, און דעם סבר פנים יפות.

ועד"ז אויך אין צדקה בדיבור — דורך געבן אַ צווייטן אַן עצה טובה, און רעדן גוטס אויף אַ צווייטן, און צדקה במחשבה — דורך טראַכטן גוט אויף אַ צווייטן.

ובכל זה — איז נוסף צו אַליין טאָן אין דעם, זאָל מען משפיע זיין אין דעם אויך אויף אַנדערע, ביז „ואהבת לרעך כמוך"[112], אַז זיי זאָלן אויך אַזוי טאָן בכל הפרטים הנ"ל.

יג. ובקשר מיט דעם חג הגאולה עצמו — זאָל מען אויך מאַכן די אַלע פּאַסיקע הכנות צו איינאָרדענען התוועדויות בקשר מיט דעם חג הגאולה בכל מקום ומקום ביום המתאים לפי תנאי המקום — צי אין דעם טאָג פון י"ב תמוז, אָדער י"ג תמוז, אָדער אין ביידע טעג, אָדער אויך — אין די ימים שלאחרי זה. ובפרט ביום השבת,

און התוועדויות וואו כו"כ מישראל קלייבן זיך צוזאַמען, ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק[113] — אין אַנגע־מען החלטות טובות אין מוסיף זיין אין ענינים פון אידישקייט, תורה ומצוותי', און בפרט — אין הפצת התורה והיהדות, והפצת המעינות חוצה.

ויהי רצון, אַז תיכף ומיד ממש, נאָך פאַר דעם חג הגאולה, ועאכו"כ פאַר דעם טאָג פון שבעה עשר בתמוז — זאָל שוין קומען די גאולה, אַזוי אַז לפני פון דער התחלה פון די „בין המצרים" וועט זיין יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמו־עדים טובים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו — עס וועט זיין בפשטות ביאת המשיח והתפשטות המשיח, „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כו', ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמת ה'", ויעשה ויצליח ויבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל — כפס"ד הרמב"ם[114],

און דאָס אַלעס וועט אין אַן אופן פון — (רמב"ם ר"ת) „רבות מופתי בארץ מצרים"[115], אַז נאָך זייענדיק אין מיצרים וגבולים פון גלות, ווערן נתגלה „רבות מופתי", עס ווערט „רבות מופתי", אַזוי אַז בשעת מ'פרעגט אַ אידן: וואָס איז געווען דער לעצטער מופת וואָס ער האָט געזען? ענטפערט ער: וואָס עפּעס דער לעצ־טער?! עס זיינען דאָ און עס וועלן נאָך זיין „רבות מופתי", וואָס „רבות" בלשון התורה מיינט מערער און מערער, ביז בלי הגבלה.

ביז תיכף די גאולה האמיתית וה־שלימה, כמ"ש „כימי צאתך מארץ מצרים

---

111) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י. טושו"ע יו"ד הל' צדקה סרמ"ט ס"ג.

112) קדושים יט, יח.

113) לשון הכתוב — ישעי' מא, ו.

114) הל' מלכים ספי"א.

115) בא יא, ט.

אראנו נפלאות"[116], נפלאות אויך בערך פון די נפלאות אין מצרים"[117] – סיי ב־איכות הנפלאות און סיי בכמות הנפלאות.

והקיצו ורננו שוכני עפר"[118], און דער בעל הגאולה בתוכם ובראשם, צוזאַמען מיט אַלע אידן – נשמות בריאות בגופים בריאים – ובנערינו ובזקנינו ובבנינו ובבנותינו"[119], פליען עם ענני שמיא"[120] אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, מקדש אדנ־י כוננו ידיך"[121].

116) מיכה ז, טו.
117) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ שם.
118) ישעי' כו, יט.
119) בא י, ט.
120) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.
121) בשלח טו, יז ובפרש"י. וראה זח"ג רכא, א.

משיחות ש"פ בלק, י"ז (טוב) תמוז ה'תנש"א

א. ענינו המיוחד של יום השבת שחל בו שבעה עשר בתמוז (שהצום נדחה) — יש לבאר בב' אופנים:

א) בפשטות: כיון שיום השבת אסור בתענית, ועאכו"כ תענית הקשורה עם ענינים בלתי־רצויים („ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן"[2]), שהרי שבת „אין עצב בה"[3], ויתירה מזה, שיום השבת הוא יום של שמחה („וביום שמחתכם אלו השבתות"[4]) ותענוג („וקראת לשבת עונג"[5]) — נדחית התענית מפני השבת ליום ראשון שלאחרי השבת[6].

ב) ובעומק יותר אולי י"ל: דחיית ה־תענית מפני יום השבת היא (לא רק דחי' ליום אחר, אלא גם ובעיקר) נתינת־כח לדחייתו וביטולו מכל וכל, כפי שמצינו ב„תשעה באב שחל להיות בשבת . . ודחי־נוהו לאחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה"[7] (ועאכו"כ בנוגע לשבעה עשר בתמוז[8] שאינו חמור כתשעה באב, שהרי מעיקר הדין כש„אין גזרת המלכות ואין שלום, רצו מתענין רצו אין מתענין", מלבד תשעה באב „הואיל והוכפלו בו צרות"[9]), ועד להדחי' שבימות המשיח[10], כפס"ד הרמב"ם[11] ש„כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח", ויתירה מזה, כפי שמוסיף „ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה, שנאמר[12] כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וגו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים והאמת והשלום אהבו".

ויש לומר, שמעין זה (ביטול הצום והפיכתו לששון ולשמחה) נעשה ביום התענית שחל בשבת — שלא זו בלבד שהתענית בטל, אלא שמתהפך לשמחה ותענוג דיום השבת.

ובסגנון אחר קצת: היחס דיום התענית ליום השבת הוא בב' אופנים: (א) שלילת הענין הבלתי־רצוי דיום התענית, שאינו שייך בשבת ונדחה מפניו למחרתו, (ב) הדגשת הענין החיובי דיום התענית שישנו גם כשחל בשבת (ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז) — שמתהפך לששון ולשמחה.

ב. וביאור הענין:

יום התענית — בחיצוניותו הו"ע בלתי־

---

1) רמב"ם הל' תעניות פ"ה ה"ה. טושו"ע או"ח סתק"נ ס"ג.

2) רמב"ם שם ה"א.

3) ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא בתוד"ה מ"ד — מו"ק כג, ב.

4) ספרי בהעלותך י"ד, י"ד.

5) ישעי' נח, יג.

6) ולהעיר, שאף שבענינים מסויימים מקילים בתענית נדחה, הרי, בנוגע לכללות ענין התענית באחד בשבת יש חומר מיוחד, שיוצאים „מעונג שבת לצום" (שמטעם זה לא היו אנשי מעמד מתענין באחד בשבת (תענית רפ"ד)).

7) מגילה ה, ריש ע"ב.

8) ראה מגילה שם: „רבי . . רחץ בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז". וראה השקו"ט בנו"כ הטושו"ע שם.

9) ר"ה יח, ריש ע"ב (ובתוד"ה הואיל). וראה גם תוד"ה ורחץ — מגילה שם.

10) ועפ"ז יומתק ש„אמר רבי הואיל ונדחה ידחה" („רבי" דייקא, משא"כ חכמים שלא הודו לו) — מצד שייכותו למשיח, „אי מן חייא הוא ודאי היינו רבינו הקדוש", „אם משיח מאותן שחיין עכשיו ודאי היינו רבינו הקדוש" (סנהדרין צח, ב ובפרש"י).

11) הל' תעניות בסופו.

12) זכרי' ח, יט.

רצוי, עינוי שהוא היפך הרצון והעונג, אבל בפנימיותו הו"ע טוב, כלשון הכתוב[13] „יום רצון לה'".

ובפרטיות יותר בנוגע ל„צום הרביעי", הראשון מד' ימי הצומות המפורשין ב־קבלה („צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי"[12]) — שבחיצוניותו הו"ע בלתי־רצוי הקשור עם החורבן וה־גלות, אבל בפנימיותו הו"ע טוב, כמרומז גם בהקביעות ד„צום הרביעי" ביום שבעה עשר בחודש, בגימטריא „טוב"[14], ועד ל־שלימות הטוב בגאולה[15] (האמיתית ו)ה־שלימה, כיון שהכוונה והתכלית דכללות ענין החורבן והגלות אינו אלא כדי לבוא להעילוי והשלימות דהגאולה (האמיתית והשלימה), היינו, שהגלות הו"ע חיצוני, ופנימיותו היא הגאולה.

ועפ"ז יש לבאר מ"ש בגמרא[16] בפירוש הכתוב „צום הרביעי וגו' יהי' לבית יהודה לששון ולשמחה גו'", „קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, אין שלום צום" — ד־לכאורה אינו מובן: איך יקרא יום אחד בשמות הפכיים לגמרי, „צום" ו„ששון ושמחה" — אלא כיון שכוונת ותכלית (הפנימיות ד)ה„צום" היא הפיכתו ל„ששון ושמחה" שבאה לאחרי ועי"ז החורבן וה־גלות: אלא שבזמן הגלות מודגש בעיקר ענין הצום („אין שלום — צום"), ובהגאולה יתגלה ענינו האמיתי, „ששון ושמחה" („בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה").

ג. ומעין זה — ביום התענית שחל בשבת:

כיון שיום השבת הוא יום רצון[17], „חמ־דת ימים אותו קראת"[18], ועד שקשור עם הגאולה, כמודגש בשירו של יום, „מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[19] — לכן, כשחל בו יום התענית, לא שייך בו ענין ה„צום" הקשור עם החורבן והגלות, כי אם הענין ד„ששון ושמחה" הקשור עם הגאולה.

וענין זה מודגש בהאכילה ושתי' ביום התענית שחל בשבת, שמצוה „לענגו בעונג אכילה ושתי'"[20], „דגים גדולים . . בשר ויין"[21], „תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם"[22] (בשר שמן ויין ישן[23]) — שבזה מודגש לא רק שלילת העינוי דהעדר האכילה ושתי', הענין הבלתי־רצוי דיום התענית, אלא גם (ובעיקר) השמחה וה־תענוג שבאכילת בשר שמן ושתיית יין ישן (שאולי י"ל שביום התענית שחל בשבת צריך להוסיף בזה יותר מבכל שבתות השנה, כדי לשלול הקס"ד של מיעוט בזה בגלל יום התענית[24]), הענין הטוב דיום

---

13) ישעי' נח, ה. וראה תניא אגה"ת ספ"ב.

14) ויש לומר, שענין זה מרומז גם ביום התענית שנדחה ליום י"ח תמוז — „חי", שבזה מודגש הענין הטוב שבתענית, „לחיותם ברעב", שה„רעב" (תענית) עצמו הו"ע של חיות (ראה לקו"ת שה"ש יד, ב. ובכ"מ).

15) להעיר מהשייכות ד„טוב" ל„גאולה" — „אם יגאלך טוב יגאל" (לשון הכתוב — רות ג, יג. וראה אוה"ת בחוקותי ע' תרמא. המשך מים רבים תרל"ו פקל"ב. ועוד).

16) ר"ה שם.

17) וכמ"ש במנחת שבת „ואני תפלתי לך ה' עת רצון" (תהלים סט, יד. וראה זח"ג קכט, א).

18) נוסח ברכת העמידה דש"ק.

19) תמיד בסופה.

20) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

21) שם ס"ב.

22) רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז.

23) ראה תניא פ"ז: „האוכל בשרא שמינא דתורא ושותה יין מבושם . . בשביל לקיים מצות עונג שבת".

24) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1091. ועוד.

התענית, שמתהפך ליום טוב לששון ול־שמחה.

ויש לומר, שבאכילת דגים גדולים ובשר שמן ושתיית יין ישן בסעודת שבת שחל בו יום התענית (שאולי כנ"ל י"ל שצריך להוסיף בזה יותר מבכל שבתות השנה) מרומזת גם הסעודה שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים („ועמך כולם צדיקים"[25]) לעתיד לבוא, שבה יאכלו מבשר הלויתן ושור הבר וישתו יין המשומר[26], אשר, נוסף על הענינים הרוחניים המרומזים בזה שנתבארו בדרושי חסידות[27], תהי' גם סעודה גשמית, כידוע[28] ששלימות השכר דימות המשיח (כשיבטלו הצומות ויהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים) אינו בגן עדן, ש„אין בו לא אכילה ולא שתי'"[29] (מעין ודוגמת יום התענית), אלא בעולם התחי' (שנקרא בכ"מ „עולם הבא"[30]), לנשמות בגופים דוקא, ועד שהנשמה תהי' ניזונית מן הגוף[31].

ובפרט שבהמשך לסעודות יום השבת ישנה גם סעודת מלוה מלכה במוצאי שבת, שכיון שקשורה עם כבוד השבת („ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו"[32]) יש להקפיד בזה גם במוצאי שבת י"ז בתמוז, ואולי י"ל עוד יותר מבכל מוצאי שבת[33] — שלהיותה „סעודתא דדוד מלכא משיחא"[34], מודגשת בה ביותר השייכות לימות המשיח, שיבטלו הצומות ויהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

ד. ויש לקשר ענין זה (הנתינת־כח דיום השבת לדחיית וביטול „צום הרביעי" והפיכתו ליום טוב ויום ששון ושמחה בימות המשיח) עם פרשת השבוע, פרשת בלק:

מהענינים המיוחדים שבפרשת בלק (ובפרט בחלק הפרשה השייך במיוחד ליום השבת) שבה נתפרש בתורה ע"ד ביאת המשיח — כפס"ד הרמב"ם[35] „המלך המשיח . . התורה העידה עליו . . בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון ש־עומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרו־נה]. ושם הוא אומר[36] אראנו ולא עתה זה

25) ישעי' ס, כא. סנהדרין ר"פ חלק.

26) ראה ברכות לד, ב. ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג. ועוד.

27) החל מדרושי רבינו הזקן (לקו"ת ר"פ שמיני), ובדרושי אדמו"ר האמצעי (תו"ח תולדות יב, ד ואילך) — באופן של „רחובות הנהר", ובדרושי הצ"צ (ראה ספר הלקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך לעת"ל (ע' תרמו ואילך). וש"נ) — באופן שכלול מכל חלקי התורה, ובריבוי מראי מקומות כו', ועד"ז בדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז.

28) רמב"ן בשער הגמול בסופו. וראה לקו"ת צו טו, ג. דרושי ש"ש סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). אוה"ת חוקת ס"ע תתט. ועוד.

29) ברכות יז, א. רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב.

30) ולדוגמא: במשנה שאומרים בהקדמה לפרקי אבות בשבתות הקיץ „כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו'" (סנהדרין ר"פ חלק) — שקאי על עולם התחי', כמובן מדברי הגמרא (שם) בביאור המשך דברי המשנה „ואלו שאין להם חלק לעולם הבא . . האומר אין תחיית המתים מן התורה", „הוא כפר בתחיית המתים לפיכך לא יהי' לו חלק בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה".

31) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ב ע' 44, וחכ"א ע' 88.

32) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס ש.

33) ועי"ד שמצינו בתשעה באב שחל בשבת — בנוגע לסעודה שלישית, סעודה המפסקת — ש„אוכל בשר ושותה יין . . ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו" (טושו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י).

34) סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

35) הל' מלכים רפי"א.

36) פרשתנו כד, יז־יח.

דוד, אשורנו ולא קרוב זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב זה דוד, וקם שבט מישראל זה מלך המשיח. ומחץ פאתי מואב זה דוד .. וקרקר כל בני שת זה המלך המשיח .. והי' אדום ירשה זה דוד .. והי' ירשה וגו' זה המלך המשיח".

ויש לומר, שבזה שהתורה העידה על משיח "בפרשת בלעם", שבה מודגש ש"לא אבה ה' אלקיך לשמוע אל בלעם ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה"[37], מרומזת הפיכת הגלות לגאולה, הפיכת הצומות לששון ולשמחה ולמועדים טובים[38].

ועד"ז בפרשה שמתחילין לקרוא במנחת שבת, פרשת פינחס — "פינחס זה אליהו"[39], מבשר הגאולה.

ובפרטיות יותר — בנוגע לתוכן הפרשה:

מנין בנ"י[40], "שאו את ראש כל עדת בני ישראל מבן עשרים שנה ומעלה גו'"[41] — שקשור ורומז גם למנין העשירי דכל בנ"י, כדאיתא במדרש[42] "בעשרה מקומות נימנו ישראל .. ואחד לעתיד לבוא, שנאמר[43] עוד תעבורנה הצאן על ידי מונה" (ע"י משיחא[44], או ע"י הקב"ה בעצמו[45]).

חלוקת הארץ, "לאלה תחלק הארץ בנחלה גו' לרב תרבה נחלתו גו' אך בגורל יחלק את הארץ גו'"[46] — שכיון שנתפרש רק אופן חלוקת הארץ, ולא פרטי החלוקה לי"ב שבטים (כבפרשת מטות ומסעי שלאח"ז), י"ל דזה כולל גם השלימות דחלוקת הארץ בימות המשיח, ארץ עשר אומות, שתתחלק לי"ג שבטים[47] (גם לשבט לוי, "שער לוי אחד"[48]).

וקרבנות המועדים, פסח שבועות וסוכות[49] (לאחרי ההקדמה דפרשת קרבן תמיד[50] דכל יום, ודיום השבת שקרבנו כפול[51]) — שבזה מרומזת הפיכת הצומות לששון ולשמחה ולמועדים טובים, שמעלתם תהי' גדולה יותר מכל המועדים שבזמן הזה, שהרי המועדים שבזמן הזה יבטלו לעתיד לבוא[52] "כשרגא בטיהרא"[53] לגבי מעלת הגילויים דימות המשיח, ועאכו"כ לגבי מעלת הימים טובים שיתחדשו בימות המשיח.

[ויש לומר, שהצומות שיהפכו למועדים טובים יהיו נעלים יותר גם מימי הפורים שלא יבטלו לעתיד לבוא[52], כמ"ש "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם"[54] —

---

37) תצא כג, ו.

38) ביאור נוסף — ראה גם לקו"ש בלק (א) תנש"א בסופו.

39) תיב"ע וארא ו, יח. זהר ח"ב קצ, סע"א. ח"ג רטו, א. ועוד.

40) ומרומז גם בפרשת בלק — "מי מנה עפר יעקב" (כג, י"ד).

41) כו, ב.

42) תנחומא תשא ט. במדב"ר פ"ב, יא.

43) ירמי' לג, יג.

44) תיב"ע עה"פ.

45) יל"ש שם. וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתקלד.

46) כו, נג-נה.

47) ב"ב קכב, א.

48) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם.

49) ומרומז גם בפרשת בלק — "שלש רגלים", "אומה החוגגת שלש רגלים בשנה" (כב, כח ובפרש"י).

50) ובזה מודגש גם תיקון המאורע הבלתי רצוי ש"בטל התמיד" בי"ז תמוז (תענית כו, סע"א ואילך במשנה).

51) ובזה מודגש הקשר והשייכות לגאולה — כמארז"ל (יל"ש ר"פ לך לך) "חמש אותיות נכפלו וכולן לשון גאולה", היינו, ש"כפל" קשור עם "גאולה" (ראה ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד).

52) מדרש משלי פ"ט, ב. ועוד.

53) ראה תו"א מג"א צ, ד. קיט, ב. ובכ"מ.

54) אסתר ט, כח. רמב"ם הל' מגילה בסופו.

שהרי החידוש **שבהם הוא** שלא יבטלו, **היינו, שגם ביחס למעלת הגילויים דימות המשיח שלמעלה מימי הפורים תהי'** ניכרת **מעלת ימי הפורים, ובודאי שהימים טובים שיתחדשו בימות המשיח יהיו נעלים יותר מימי הפורים].**

ה. ויש להוסיף ולבאר המעלה דיום השבת שחל בו שבעה עשר בתמוז, התחלת בין המצרים (ועד"ז יום השבת שחל בו תשעה באב, סיום בין המצרים) — לגבי שאר השבתות שבאמצע **ימי בין המצרים:**

ידוע[55] ש"ג' שבועות בין המצרים בזמן כמו מדבר במקום, ומקדים רפואה ג' שבתות שבהן, ובכל שבת ב' שבתות, נמצא ו' (ג"פ ב' שבתות) פעמים ז' (ז' ימי השבוע שבהם מאיר מבחי' ב' שבתות שבכל שבת) ע"י מכניעים המדבר מ"ב" (מ"ב המסעות שבמדבר העמים, שרומז על כללות זמן הגלות מאה"ק), היינו, שע"י השבתות נעשה התיקון דבין המצרים.

ובענין זה יש חילוק בין השבתות שבאמצע ג' השבועות להשבת שבהתחלת (וסיום) ג' השבועות:

ברוב השנים שהשבתות הם רק באמצע **ג' השבועות ד"בין המצרים" — מודגש יותר (בתחילה ובסוף) הענין** הבלתי־רצוי **ד"בין המצרים", החורבן והגלות, ובהמשך לזה (ולאח"ז[56]) מודגש הצורך בתיקון, והתיקון בפועל, ע"י השבתות שענינם גאולה.**

משא"כ בשנים ששבעה עשר בתמוז (התחלת ג' השבועות) חל בשבת (וכן תשעה באב, סיום ג' השבועות, חל בשבת) **— י"ל שעיקר ההדגשה היא על ה"**טוב**" די"ז תמוז וד"בין המצרים"[57], שה"מיצר" הוא** הכנה והקדמה **(ובמילא ה"ה גם ב־כלל) לה"**מרחב**" האמיתי והשלם דגאולה האמיתית והשלימה, שלכן, התחלתם וסיומם ביום השבת שענינו גאולה.**

ובסגנון אחר קצת: בשבתות שבאמצע ג' השבועות (ברוב השנים) מודגש בעיקר שלילת הענין הבלתי רצוי ד"בין המצרים" — תיקון החורבן והגלות; ואילו בשבתות שבהתחלת וסיום ג' השבועות (כבקביעות שנה זו) מודגש בעיקר הענין הטוב ד"בין המצרים" — שלא נרגש החורבן והגלות, אלא ההכנה לגאולה.

ו. ויש לומר, שמעלת יום השבת שחל בו שבעה עשר בתמוז לגבי השבתות דבין המצרים שלאח"ז, מודגשת גם (ובאופן נעלה יותר) בפרשת בלק:

ובהקדמה — שהפרשיות שקורין בג' השבתות דבין המצרים (ש"המועדים של כל השנה . . או תעניות וט' באב בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן"[58]) הם מטות מסעי ודברים, ובשנים שמטות מסעי מחוברין, קורין גם פינחס בבין המצרים, משא"כ פרשת בלק שלעולם אינה בכלל "בין המצרים", כי גם כשקורין פרשת בלק בשבת שחל בו י"ז תמוז, נדחה **התחלת "בין המצרים" ("צום הרביעי") ליום ראשון שלאחרי השבת ששייך ל־פרשת פינחס.**

ומזה מובן שיש חילוק בין אופן ה־גאולה שבפרשת פינחס ("פינחס זה אליהו") לאופן הגאולה שבפרשת בלק

---

55) אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'צז.

56) והפירוש ד"מקדים רפואה" כאן הוא (לא באופן ש"לא אשים עליך" מלכתחילה, אלא) באופן שמקדים האפשרות והנתינת־כח לרפא החולי.

57) כ"א יום. וסימנך "אך טוב לישראל" (תהלים עג, א). כ"א יום דשקדים טובים (ראה לקו"ת ס"פ קרח). וראה בארוכה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 566 ־7.

58) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(„בפרשת בלעם . . נבא בשני המשיחים") — שהגאולה שבפרשת פינחס, כיון ש־שייכת לבין המצרים, נרגש ומודגש בה בעיקר התיקון דהחורבן והגלות, משא"כ הגאולה שבפרשת בלק, כיון שהיחס שלה לבין המצרים הוא באופן שאינה שייכת כ"א למעלה מבין המצרים, נרגש ומודגש בה בעיקר (לא התיקון דהחורבן והגלות, אלא) מעלת ושלימות הגאולה כשלעצמה, גאולה בטהרתה (גם אם לפנ"ז אין מצב של חורבן וגלות[59])?

ועניין זה מודגש גם באופן שהתורה העידה על ביאת המשיח בפרשת בלעם:

כשהרמב"ם מבאר ש„התורה העידה עליו", מקדים תחילה „שנאמר[60] ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'", ואח"כ מוסיף „אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים".

ומהחילוקים שביניהם[61] — שבפסוק „ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך וגו'" מודגשת בעיקר הגאולה מן הגלות, ואילו בפרשת בלעם מודגשת מעלת ושלימות הגאולה כשלעצמה[62], מלכות דוד (משיח הראשון), ושלימותה במלכות משיח ה־אחרון שעומד מבניו (גם ללא גלות), שהרי בנבואת בלעם לא נזכר ע"ד מעמד ומצב של גלות, אלא אדרבה, מעמד ומצב של חירות ועד לשלטון על כל העמים — „הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב"[63], „הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף וגו'"[64], „וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו"[65], ועד ל„אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל וגו'", ש„נבא בשני ה־משיחים" — שהולך ומוסיף במעלתם ושבחם של ישראל בעילוי אחר עילוי.

ועפ"ז יש לבאר ולהמתיק הטעם להד־גשת היציאה ממצרים („א־ל מוציאם ממצרים"[66], „א־ל מוציאו ממצרים"[67]) בפרשת ש„נבא בשני המשיחים" — ע"ד מ"ש[68] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[69] — שבזה מודגש שהגאולה ע"י מלך המשיח היא לא רק בגלל ההכרח להוציא את בנ"י מכל הגליות, שנתוספו לאחרי היציאה ממצרים, אלא גם ובעיקר בתור הוספה ושלימות נעלית יותר מה־יציאה ממצרים עד לאופן של „נפלאות" (גם אילו לא היו הגליות שלאח"ז).

וע"ד מ"ש (בהמשך הפרשיות דבין המצרים) „אלה מסעי (לשון רבים) בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים"[70] — שה־יציאה מארץ מצרים היא לא רק יציאה ונסיעה ראשונה שנסעו מרעמסס לסוכות,

---

59) והחידוש בזה — שגם במצב של חורבן וגלות נרגשת גאולה בטהרתה, כמו לולי החורבן והגלות.

60) נצבים ל, ג.

61) נוסף על החילוק העיקרי שבפסוק „ושב ה' אלקיך גו'" מדובר אודות כללות ענין הגאולה, וע"י הקב"ה (מבלי להזכיר ע"ד המלך המשיח). משא"כ בפרשת בלעם שנתבארו פרטי עניני הגאולה ע"י שני המשיחים (וראה גם לקו"ש חי"ח ע' 272. ועוד).

62) ועפ"ז יש לבאר הטעם שהרמב"ם מקדים הפסוק „ושב ה' אלקיך את שבותך גו'" שבפרשת נצבים להפסוק שבפרשת בלעם שלפנ"ז — להדגיש סדר הגאולה מן הקל אל הכבד: לכל לראש — גאולה מן הגלות, ולאח"ז — מעלת ושלימות הגאולה כשלעצמה.

63) כג, ט.

64) שם, כד.

65) כד, ז.

66) כג, כב.

67) כד, ח.

68) מיכה ז, טו.

69) ראה בעה"ט פרשתנו כד, ח: „אמר זה ב"פ לומר כשם שהוציאם ממצרים כן יוציאם לע"ל".

70) ר"פ מסעי.

אלא גם כל פרטי המסעות במדבר העמים, עד לירדן ירחו, שרומז על הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו „דמורח (ירחו) ודאין"[71], הם חלק מיציאת מצרים בתכלית השלימות[72] — שבזה מוד־גשת מעלת ושלימות הגאולה כשלעצמה (גם לולי הצורך בתיקון החורבן והגלות).

ז. ובכהנ"ל נוסף עילוי מיוחד (גם לגבי שאר השנים שבהם חל י"ז תמוז בשבת פרשת בלק) בדורנו זה:

ובהקדמה — שכשם שנתבאר לעיל שבשנים שבהם,חל י"ז תמוז ביום השבת מודגש בעיקר ה„טוב" שבי"ז תמוז ובג' השבועות, שלא נרגש החורבן והגלות אלא ההכנה לגאולה, מצד הדגשת ענין הגאולה ביום השבת, כן הוא גם בכללות הדורות, שככל שהולכים ומתקרבים יותר לגאולה האמיתית והשלימה, פוחת והולך הרגש החורבן והגלות שבימים אלה, ומוסיף והולך הרגש ההכנה לגאולה, ה„טוב" שבי"ז תמוז ובג' השבועות.

ובלשון הגמרא בביאור הטעם ש„קרי להו צום וקרי להו ששון ושמחה", „בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום, אין גזירת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין", היינו, שכאשר נחלש תוקף הגלות, „אין גזרת המלכות", נחלש תוקף ה„צום" (כ"א „רצו אין מתענין"), ומתקרבים יותר לזמן ש„יהיו לששון ולשמחה".

וענין זה מודגש במיוחד בהחידוש שב־דורנו זה[73]:

במשך כל הדורות שלפנ"ז (מאז ה־מאורעות הבלתי־רצויים די"ז תמוז שמהם נשתלשלו גם המאורעות דתשעה באב) הי' חודש תמוז קשור עם ענינים דהיפך השמחה, חורבן וגלות, ואילו בדורנו זה נתגלה בחודש תמוז ענין של (שמחה ו)גאולה — גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בי"ב־י"ג תמוז (שעלייתם ושלימותם באופן ד„ויכולו"[74] נעשית ביום השבת י"ז תמוז), וכדברי בעל השמחה והגאולה במכתבו הידוע[75] ש„לא אותי בלבד גאל הקב"ה בי"ב תמוז, כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הק', שומרי מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה", גאולה דכל בנ"י, הקשורה גם עם הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו „כיון דשם גאולה עלה"[76], ובפרט שעי"ז התחיל שלימות הענין דיפוצו מעינותיך חוצה גם בחצי כדור התחתון, ובאופן שממנו מתפשטים המעיינות בכל קצוי תבל, שזוהי ההכנה הכי אחרונה לביאת משיח צדקנו[77].

וההסברה בזה — שכיון שע"פ כל הסימנים שבדברי חז"ל אודות דרא דעקבתא דמשיחא, דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות ו(במילא) דור הראשון של הגאולה, לכן, גם בבוא הזמן שאירע החורבן והגלות (החל מי"ז תמוז) מודגש בעיקר (לא תיקון הענין הבלתי־רצוי שבזה, אלא) ה„טוב" שבדבר, שזוהי ההכנה לגאולה האמיתית והשלימה.

ובכל זה ניתוסף עוד יותר ע"י שלימות העבודה דהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בחצי כדור התחתון

71) סנהדרין צג, ב.
72) ראה לקו"ת ר"פ מסעי. ובכ"מ.
73) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש חי"ח ע' 308 ואילך.
74) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
75) אגרות־קודש שלו ח"ב ע' פ. וש"נ.
76) פרש"י מגילה יז, ב.
77) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו.

(כתוצאה מהגאולה די"ב־י"ג תמוז) במשך יובל שנים, אשר, אם בהתחלת תקופה זו יצא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בהכרזה „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה", והעיד שכבר סיימו כל עניני העבודה, וצריכים רק „לצחצח הכפתורים", ויתירה מזה, שכבר סיימו גם „צחצוח הכפתורים", וצריכים רק לעמוד הכן („עמדו הכן כולכם") לקבל פני משיח צדקנו, הרי בסיומה של תקופה זו, בודאי ובודאי ללא כל ספק וספק ספיקא שכבר הגיע זמן הגאולה, ובלשון חז"ל[78] „כלו כל הקיצין" וגם ענין התשובה (כהמשך המאמר „ואין הדבר תלוי אלא בתשובה") הי' כבר בשלימות, כולל גם השלימות ד„משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"[79], מצד ניצוץ משיח שבכאו"א מישראל[80] — הרי כיון שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה, נרגש ומודגש ביותר וביותר ה„טוב" די"ז תמוז וד„בין המצרים", שעי"ז באים להעילוי והשלימות דגאולה האמיתית והשלימה[81].

ח. וחידוש נוסף בדורנו זה, גופא — בשנה זו:

נוסף לכך שנמצאים בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה, הרי, שנה זו היא „(תהא) שנת נפלאות אראנו" (כהר"ת דמנין השנה שנתפשט בתפוצות ישראל), השנה שבה יקויים היעוד „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", וכבר ראו בפועל „נפלאות" המעידים שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו", ועד ל„שעה שמלך המשיח בא . . והוא משמיע להם לישראל ענוים הגיע זמן גאולתם" (כדברי הילקוט שמעוני[82]), ועד להכרזה ש„הנה זה (המלך המשיח) בא"[83], שכבר בא, היינו, שעומדים כבר על סף התחלתה ימות המשיח, על סף התחלת הגאולה, ותיכף ומיד המשכתה ושלימותה.

וכיון שכן, בודאי שבי"ז תמוז (שחל בשבת) ובכל ג' השבועות ד„בין המצרים" בשנה זו מודגש ענין הגאולה, ולא רק ההכנה לגאולה, אלא שהגאולה באה בפועל ממש ביום הש"ק זה, עוד לפני התחלת (בין ה)מצרים, ובמילא, יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

ט. ומזה מובן שבימי בין המצרים דשנה זו צריך להיות „שטורעם" מיוחד ביתר שאת וביתר עוז בכל הקשור ללימוד עניני גאולה ומשיח ובנין ביהמ"ק השלישי:

ידוע ומפורסם בתפוצות ישראל מכו"כ שנים ע"ד המנהג שבימי בין המצרים מוסיפים בלימוד התורה בעניני בית הבחירה[84], על יסוד דברי המדרש[85] „בא וראה כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית מה הוא אומר, הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את

---

78) סנהדרין צז, ב.

79) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

80) שהרי הפסוק „דרך כוכב מיעקב" (שבפרשתנו (כד, יז)) שקאי על מלך המשיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ד), קאי גם על כאו"א מישראל, שנקרא בשם „כוכב" (ירושלמי מע"ש ספ"ד), והתיווך בזה — ע"פ הידוע (מאור עינים פינחס כה, יב) שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח.

81) ויש לומר, שענין זה מודגש במיוחד בשנים האחרונות שבטלה „גזירת המלכות" שהיתה במדינה ההיא בנוגע להפצת היהדות והמעיינות חוצה, ע"ד ובדוגמת דברי הגמרא „אין גזירת המלכות . . רצו אין מתענין", כנ"ל בפנים.

82) ישעי' רמז תצט.

83) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

84) ראה לקו"ש ח"ח ע' 420. ועוד.

85) תנחומא צו יד.

תכנית[86], אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבש"ע, עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית . . וכי יכולין הן לעשות, הניח להם עד שיעלו מן הגולה, ואח"כ אני הולך ואומר להם, א"ל הקב"ה ליחזקאל ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל . . גדול קרייתה בתורה כבנינה, לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה, ובשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית".

[וצריך עיון בנוגע להתחלת הלימוד בעניני בית הבחירה בי"ז בתמוז שחל בשבת – האם השבת דוחה את כללות הזמן דבין המצרים, והתחלת בין המצרים בקביעות כזו היא ביום ראשון, או שהשבת דוחה רק את הצום, והענינים הבלתי־רצויים דבין המצרים[87]].

ועפ"פ האמור לעיל שבשנה זו במיוחד (נוסף על ההדגשה המיוחדת שבכללות דורנו זה) מודגש רק ה„טוב" די"ז תמוז וד„בין המצרים", כיון שעומדים על סף הגאולה שבאה תיכף ומיד ממש, מובן, שלימוד הלכות בית הבחירה בשנה זו צריך להיות באופן אחר לגמרי:

לכל לראש – שהלימוד הוא לא מצד התגברות רגש האבילות וההשתדלות לתקן החסרון דחורבן ביהמ"ק, אלא (גם לולי החורבן) מצד הכוסף וההשתוקקות להמעלה והשלימות דביהמ"ק השלישי, עליו נאמר[88] „גדול יהי' כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון", גדלות שלא היתה מעולם (לא בבית שני, ולא בבית ראשון, ולא במשכן שעשה משה), ובמילא לא הי' בה חורבן, ובאה באופן של הוספה ושלימות על מעלת המשכן, בית ראשון ובית שני (ולא רק באופן שמחזירים דבר שהי' מקודם שנלקח בתורת „משכון"[89]).

ועוד ועיקר – שהלימוד הוא מתוך ידיעה והכרה בוודאות גמורה שאין זה „הלכתא למשיחא", כי אם, הלכה למעשה בפועל ברגע שלאח"ז, כיון ש„מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל (כבר עתה למעלה, ותיכף) יגלה ויבוא משמים"[90] ברגע כמימרא!

וע"ד המדובר בתקופה האחרונה[91] בנוגע להוספה המיוחדת בלימוד התורה בעניני גאולה ומשיח[92] – לא (רק) בתור „סגולה" למהר ולקרב ביאת המשיח והגאולה, אלא (גם ו)בעיקר כדי להתחיל „לחיות" בעניני משיח וגאולה, „לחיות עם הזמן" דימות המשיח, ע"י שהשכל נעשה

86) יחזקאל מג, יו"ד.

87) ועד"ז בנוגע לתשעה באב שחל בשבת (אלא שאין זה נוגע למעשה בפועל בשנה זו, כיון שבודאי יבוא משיח צדקנו תיכף ומיד, ויהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים, כי אם בנוגע לאופן ההנהגה בשנים שלפנ"ז) – האם רק הצום נדחה לעשירי באב, או שגם כללות הזמן דבין המצרים נדחה ונמשך גם בעשירי באב, ובמילא, צריך ללמוד הלכות בית הבחירה גם בעשירי באב (באופן המותר, כמובן, לאחרי חצות היום, או להשלים במוצאי היום).

88) חגי ב, ט. וראה זח"א כח, א.

89) ויש לומר, שענין זה מרומז גם בלשון המדרש „וכי בשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל . . אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית" – בנין חדש שלא הי' קודם (לא רק החזרת המשכון).

90) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

91) לעיל ע' 2־501. ועוד.

92) ועצ"ע אם ההוספה המיוחדת דלימוד הלכות בית הבחירה הקשורה עם ימי בין המצרים (גם כשהלימוד הוא באופן האמור) מתחילה בי"ז תמוז כשחל בשבת, כיון שסו"ס קשור לימוד זה עם ימי בין המצרים דוקא, או שהוא ע"ד אמירת שירו של יום.

ממולא וחדור בהבנה והשגה בעניני משיח וגאולה שבתורה, ומהשכל מתפשט וחודר גם ברגש הלב, ועד להנהגה בפועל במחשבה דיבור ומעשה באופן המתאים לזמן מיוחד זה, שעומדים על סף הגאולה, ומראים באצבע ש„הנה זה (המלך המשיח) בא".

י. ויש להוסיף בביאור הצורך והמעלה דלימוד התורה בעניני משיח וגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי כהכניסה להתחלת ימות המשיח — ובהקדמה:

אף שאמרו חז"ל[93] שמשיח בא „בהיסח הדעת", אין זה בסתירה ח"ו למחשבה והתבוננות באופן של „דעת" („שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק"[94]) בעניני משיח וגאולה [ולכל לראש המחשבה וההתבוננות לידע ולהכיר שעומדים כבר בהכניסה לימות המשיח, „הנה זה בא", כיון שכבר כלו כל הקיצין, וכבר עשו תשובה, וסיימו כל עניני העבודה בשלימות, ככל פרטי הדברים האמורים לעיל (ס"ז-ח)] — כי, „היסח הדעת" פירושו „למעלה מן הדעת"[95], היינו, שלאחרי שענין זה חודר בדעתו (ע"י המחשבה וההתבוננות כו'), ה"ז נעשה אצלו באופן שב(היסח ו)למעלה מן הדעת.

ובנוגע לפועל — למרות ה„שטורעם" שבדבר בתקופה האחרונה בשנה זו, תהא שנת נפלאות אראנו, לאחרי ראיית הנפלאות המעידות שזוהי ה„שנה שמלך המשיח נגלה בו", רואים שישנו קושי („עס קומט אָן שווער") להחדיר ההכרה וההרגשה שעומדים על סף ימות המשיח ממש עד שיתחילו „לחיות" בעניני משיח וגאולה.

ומהטעמים לזה (נוסף על הגלות הפנימי כו') — כיון שחסר עדיין בהענין ד„אראנו נפלאות" כהלשון והסדר שבכתוב („כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"):

הדיוק ד„אראנו נפלאות" הוא בשתים: (א) „אראנו", דקאי על הקב"ה, היינו, שהקב"ה מראה בעצמו, ולא ע"י נביא וכיו"ב, (ב) ההתחלה היא באופן ד„אראנו", היינו, שהתרחשות ה„נפלאות" היא באופן שמלכתחילה מראה אותם הקב"ה (ולא באופן שתחילה מתרחשים „נפלאות", ואח"כ מראים אותם).

משא"כ כשהסדר הוא באופן ד„נפלאות אראנו" (כסימנה של השנה, תשנ"א, תהא שנת נפלאות אראנו), שמתרחשים מאורעות שהם בגדר של „נפלאות", ואח"כ צריכים להתחיל להסביר ולבאר ולעורר ע"ד ראיית הנפלאות, להתבונן ולראות בהם סימני הגאולה, ועוד ועיקר, שעדיין לא הי' ה„אראנו" ע"י הקב"ה בעצמו (שהקב"ה בעצמו מראה לכאו"א מישראל הנפלאות דהגאולה, שאז אין צורך בהסברים וביאורים להחדיר ההכרה וההרגשה ש„הנה זה בא") — קשה לפעול שיחדור בהכרה והרגש דהאדם.

והעצה לזה — ע"י לימוד התורה בעניני משיח וגאולה, כי, בכח התורה (חכמתו של הקב"ה שלמעלה מהעולם) לשנות טבע האדם[96], שגם כאשר מצד הרגש שלו נמצא עדיין ח"ו מחוץ לענין הגאולה (כיון שלא יצא עדיין מהגלות הפנימי), הרי ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה מתעלה למעמד ומצב של גאולה[97], ומתחיל לחיות

---

93) סנהדרין צז, א.

94) תניא ספ"ג.

95) תניא אגה"ק (קה, ב).

96) ראה דרז"ל עה"פ לא-ל גומר עלי (ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא להלכה בש"ך (ושו"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סקי"ג (סקכ"ג)).

97) נוסף על השייכות דלימוד התורה (כל עניני התורה) לגאולה, כמארז"ל „אין לך בן חורין אלא מי

בעניני הגאולה, מתוך ידיעה והכרה והרגשה ש„הנה זה בא".

יא. ויש לקשר זה עם הלימוד דפרקי אבות שבשבת זה, פרק ששי – „שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו'" – דלכאורה צריך להבין:

א) הפיסקא „שנו חכמים בלשון המשנה" היא (בפשטות) הקדמה לכל הפרק – „כלומר, ברייתא היא ובלשון המשנה היא שנוי' אבל אינה משנה, ומה שנו חכמים, ר"מ אומר וכו', ולפי שעד עכשיו כל הפרקים משנה הוצרך להודיע שמכאן ואילך ברייתא היא"[98]. אבל, כיון שפיסקא זו לא באה בפ"ע, אלא ביחד (במשנה אחת[99]) עם דברי ר"מ במעלת העוסק בתורה לשמה, מסתבר לומר שיש קשר ושייכות ביניהם.

גם צריך להבין בכל א' מב' הפיסקאות בפ"ע:

ב) בפיסקא „שנו חכמים בלשון המשנה": לאחרי שרבינו הקדוש סידר המשניות, ששה סדרי משנה, הכוללים מספר קבוע של מסכתות, פרקים ומשניות, ואילו הברייתות הם חלוקה בפ"ע – מהו התוכן והענין דצירוף הברייתא למשנה במסכת אבות, עד שהברייתא (שאינה משנה) נשנית בלשון המשנה?

ג) ובמאמרו של רבי מאיר: כיון שבהמשך המאמר מונה ריבוי דברים שהעוסק בתורה לשמה זוכה להם, מהו פי' ההקדמה ש„זוכה לדברים הרבה", ואדרבה, הקדמה זו היא (לכאורה) אריכות הלשון שאינו מתאים ללשון המשנה („שנו חכמים בלשון המשנה"), לשון קצר דוקא?

יב. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

„ברייתות", ש„נשנו חוץ לבית מדרשו (של רבינו הקדוש) ועל כן נקראו ברייתות, לשון חוץ, כי תרגום מחוץ מברא"[100] – עם היות שדרגתם למטה ממשניות, עד שנקראים בשם „חוץ", ה"ה חלק מהתורה, ויש בהם כל העילוי והתוקף דתורה, שכולם (אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש) ניתנו למשה מסיני.

וענין זה מודגש במסכת אבות, שהתחלתה בסדר השתלשלות קבלת התורה, „משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'" עד ל„העמידו תלמידים הרבה" – שבסיומה מצרפים למשניות גם את הברייתות שנישנו חוץ לבית מדרשו של רבינו הקדוש (הכוללים כל עניני התורה שנתחדשו ע"י תלמיד ותיק במשך כל הדורות), ומקדימים שכולם נישנו ע"י החכמים („כל בניך לימודי ה'"[101]) „בלשון המשנה", להורות שמעלתם שוה למעלת המשניות.

ובכללות יותר – נכללים ב„ברייתות" כל עניני התורה שנתגלו בזמן הזה, שהם בבחינת „חוץ" („ברייתא") לגבי „תורה חדשה (ש)מאתי תצא"[102], פנימיות התורה, „סוד טעמי' ומסתר צפונותי'"[103], שתתגלה בימות המשיח, ועד שאמרו חז"ל[104] „ה־תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח". ואעפ"כ, גם התורה שאדם למד בעוה"ז שהיא בבחינת „חוץ" (חיצוניות), „ברייתא", נשנית „בלשון ה־

שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב – שלומדים בשבת זה).

98) פי' הרע"ב על המשנה.

99) ולהעיר שחלוקת המשניות היא בתכלית הדיוק, ועד שנוגעת להלכה בפועל – ראה לקו"ש חי"ז ע' 366. ושנ.

100) מד"ש שם.

101) ישעי' נד, יג.

102) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

103) פרש"י שה"ש א, ב.

104) קה"ר פי"א, ח.

משנה", כמו פנימיות התורה שתתגלה בימות המשיח, כיון שהתורה כולה היא „תורה אחת".

וענין זה מודגש גם בתוכן מאמרו של רבי מאיר „כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה":

הפירוש ד„דברים הרבה" (גם בפשטות — אינו הריבוי דברים שמונה לאח"ז, אלא ענין בפ"ע) — הבלי גבול שבתורה („הרבה" לאמיתתו, שאין ריבוי גדול יותר ממנו), שיתגלה ב„תורה חדשה (ש)מאתי תצא", „מאתי" דייקא, מהותו ועצמותו ית', בלי גבול האמיתי.

וזהו „כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה" — שע"י עסק התורה לשמה בעוה"ז זוכים להבלי גבול שב„תורה חדשה מאתי תצא".

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת האדם — שגם מי שמרגיש את עצמו בבחינת „ברייתא", „חוץ", שהוא בריחוק עדיין ומחוץ למעמד ומצב דימות המשיח שאז יהי' עיקר ושלימות הגילוי דפנימיות התורה, הרי, ע"י לימוד התורה „זוכה לדברים הרבה", שמתעלה מהחוץ ונכנס לפנים, היינו, שנעשה חדור בתורה (כולל — בעניני הגאולה) ומוכן להתגלות ד„תורה חדשה מאתי תצא".

יג. ויה"ר והוא העיקר — שלא יצטרכו לדבר ולעורר ע"ד המחשבה וההתבוננות בעניני משיח וגאולה, והלימוד בתורה בעניני משיח וגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי, כיון שתיכף ומיד ממש רואים בעיני בשר ש„הנה זה (המלך המשיח) בא", הנה הגאולה האמיתית והשלימה, והנה ביהמ"ק השלישי.

ובפשטות — שביום הש"ק טו"ב תמוז פרשת בלק (לפני התחלת הקריאה בפרשת פינחס בזמן המנחה) שנת אראנו נפלאות מתקיימת הנבואה שבפרשת השבוע שכבר קראנו: „ותנשא מלכותו", שלימות מלכות בית דוד עי"ז ד„דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל", „משיח האחרון שגואל את ישראל [באחרונה]", גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[105].

ובהמשך לזה באים כל פרטי הענינים שבפרשת פנחס — „פינחס זה אליהו", שכבר „אתא אליהו מאתמול . . לבית דין הגדול"[106] — מנין העשירי דכל בנ"י, חלוקת הארץ [דכיון שכבר נשלמו כל מ"ב המסעות שבמדבר העמים במשך זמן הגלות, עד לירדן ירחו, נכנסים לארץ ישראל, מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה, ומעבר לירדן מערבה, ומחלקים את הארץ בגורל לכל בנ"י, כמבואר בפרטיות בהמשך הפרשיות מטות ומסעי], והקרבת הקרבנות, הן הקרבנות דכל יום, הן הקרבנות דשבת, והן הקרבנות דימי המועדים (כולל גם ימים אלו שיהפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים) בביהמ"ק השלישי, „מקדש אדנ־י כוננו ידיך"[107].

ולומדים ה„תורה חדשה מאתי תצא" באופן ד„אלה הדברים", מראה באצבעו ואומר זה, לימוד באופן של ראי'[108], „והיו עיניך רואות את מוריך"[109], „יראה אל אלקים בציון"[110], „ותחזינה עינינו בשובך לציון", „כי[111] אלקים יושיע ציון גו' וישבו שם גו'"[112], „ישבו ישרים את פניך"[113], תיכף ומיד ממש.

---

105) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

106) עירובין מג, ב.

107) בשלח טו, יז.

108) לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ.

109) ישעי' ל, כ.

110) תהלים פד, ח.

111) שם סט, לו.

112) לאחרי (חלק זה ד)השיחה ניגנו ניגון על פסוק זה, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלא קומתו ורקד בשמחה רבה (המו"ל).

113) שם קמ, יד.

משיחות ש"פ פינחס, מבה"ח מנחם־אב, כ"ד תמוז ה'תנש"א

א. איינער פון די חידושים אין אונזער פרשה איז — דער ענין פון נחלת וחלוקת ארץ ישראל צו יעדער שבט און צו יעדער איד.

שטייענדיק באַ דעם שוועל פון דער גאולה האמיתית והשלימה, כמובן פון די אַלע סימני הגאולה (ווי גערעדט לאחרונה כמ"פ) — איז פאַרשטאַנדיק אַז לכל לראש האָט מען דערפון דעם לימוד בנוגע צו נחלת וחלוקת ארץ ישראל בפשטות אין דער גאולה[1]. אָבער וויבאַלד אַז מ'שטייט נאָך אַ רגע פאַר דער גאולה, איז מובן אַז מ'דאַרף דערפון האָבן אַ לימוד אויך איצטער — וואָרום התורה היא נצחית[2], אַ הוראה נצחית לכל הזמנים ולכל ה־מקומות.

ויש לומר לויט דער הוראה פון דעם צמח־צדק צו אַ איד וואָס האָט געוואָלט עולה זיין אין ארץ ישראל צו דאָרט שוקד זיין בתורה ועבודה — „מאַך דאָ ארץ ישראל". היות אַז דאָס איז דערציילט ונתפרסם געוואָרן (דורך כ"ק מו"ח אדמו"ר[3]) צו יעדער איד, איז פאַר־שטאַנדיק אַז דערפון ווערט אַ הוראה פאַר יעדערן — אַז אויך ווען מ'געפינט זיך „דאָ", אין חוץ לארץ, און אין זמן הגלות (אפילו רגע האחרון שבה) — דאַרף מען „דאָ" — אין דעם מקום וזמן — מאַכן „ארץ ישראל".

דאַרף מען האָבן ביאור אין וואָס באַשטייט די עבודה פון „מאַך דאָ ארץ ישראל" — דלכאורה: ע"פ דין איז „דאָ" (חוץ לארץ) ניט „ארץ ישראל"! די שלימות העבודה בתומ"צ פון אַ אידן איז דוקא אין ארץ ישראל (כמבואר בכמה מדחז"ל[4]). און אויך זייענדיק „דאָ", אין מקום וזמן הגלות, איז אַ איד מתפלל (ופניו כנגד ארץ ישראל[5]) ג' פעמים בכל יום (חול) „וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ לארצנו"[6], וכיו"ב,

ובפרט בדורות האחרונים ובזמנים האחרונים, ובזמן הכי אחרון — וואָס לויט אַלע סימני הגאולה איז „הנה זה (משיח) בא"[7] (כדלקמן סי"א),

אין וואָס באַשטייט די הוראה „מאַך דאָ ארץ ישראל"?!

ובפרט אַז ברגע שלאחרי זה גייט מען שוין אַרויס פון גלות און מ'גייט אין ארץ ישראל כפשוטה.

ב. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים אַן ענין בפרשתנו:

בנוגע צו חלוקת ארץ ישראל וואָס איז געווען „על פי הגורל" — ווי געזאָגט בפרשתנו[8] — ברענגט רש"י[9] (פון מדרשי חז"ל[10]) אַז „הגורל הי' מדבר", „הגורל

1) ב"ב קכב, א.

2) תניא רפי"ז (כב, ב). ובכ"מ.

3) במכתבו מכ' מנ"א תרפ"ה — אגרות קודש שלו ח"א ע' תפה ואילך. וראה לקו"ש ח"ב ס"ע 621.

4) ראה כתובות קי, ב ואילך. וראה בארוכה אנציקלופדי' תלמודית ערך ארץ ישראל ע' ריח ואילך. ע' רכג ואילך. וש"נ.

5) ברכות ל, א. טושו"ע או"ח רסצ"ד.

6) ברכת תקע בשופר ב„שמונה עשרה".

7) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.

8) כו, נו.

9) כו, נו. שם, נד.

10) תנחומא פרשתנו ו. במדב"ר פרשתנו פכ"א, ט.

עצמו הי' צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני".

דאַרף מען פאַרשטיין דער טעם און די תועלת פון דעם נס: דער אויבערשטער מאַכט דאָך ניט אַ נס „למגנא"[11]. איז צוליב וואָס האָט ער געמאַכט דעם נס אַז „הגורל הי' מדבר". מען וואָלט אויך געהאַט דעם בירור בנוגע צו חלוקת הארץ (גבול פלוני לשבט פלוני) ע"פ הגורל (ווי דאָס איז באַ יעדער גורל בלי נס אַז הגורל מדבר)[12]?!

ואע"פ אַז דער אויבערשטער האָט גע־וואָלט באַווייזן אידן אַז דער גורל איז אַן אמת'ער ענין על פי ה' (און ניט באקראי) — איז דערצו שוין געווען אַ פריערדיקע נס וואָס האָט באַוויזן אַז „הגורל הי' על פי רוח הקודש": „אלעזר הכהן הי' מלובש באורים ותומים ואומר ברוח הקודש אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו"[13], וואָס דאָס האָט באַוויזן אידן אַז דער גורל איז אמת און ישר[14]. איז צוליב וואָס האָט מען געדאַרפט אָנקומען צו אַ נס[15] אַז „הגורל הי' מדבר"[15*]?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט אָנגעזאָגט אַז „אך בגורל יחלק את ה־ארץ"[16] („על פי הגורל תחלק נחלתו"[17], „והתנחלתם את הארץ בגורל"[18]), און דוקא ע"י הגורל („אך בגורל") און ניט באופן אחר — דערפאַר האָט די חלוקה און דער בירור פון כל חלק בארץ גע־דאַרפט זיין דורך דעם גורל עצמו (און ניט דורך אַן אַנדער זאַך)[19].

ויש לומר אַז דעריבער איז אויך דער בירור באמיתית ענין הגורל געווען דורך דעם גורל עצמו („הגורל עצמו הי' צווח כו'"), וואָרום אויב ס'איז שייך אַ ספק צי דער גורל איז באקראי, און מ'דאַרף אָנ־קומען צו אַן אַנדער זאַך (רוח הקודש וכיו"ב) צו באַווייזן אַז דאָס איז אמת ומכוון — באַווייזט דאָס אַז דער גורל אַליין טוט ניט אויף די חלוקת הארץ בשלימות, און דערפאַר איז „הגורל עצמו הי' צווח כו'", דורך דעם האָט דער גורל עצמו אויפגעטאָן בשלימות די חלוקה, אַליין „געזאָגט" באופן ברור וגלוי אַז „גבול פלוני לשבט פלוני"[20].

---

11) דרשות הר"ן דרשה ח. ועוד.

12) ועפ"ז צלה"ב גם: מהו ההכרח ש„על פי הגורל" פירוש ש„הגורל הי' מדבר". דאף שלמדים זה מיתור הכתוב, שהרי לעיל מיני' נאמר „אך בגורל יחלק את הארץ" (ראה מפרשי המדרש שם. משכיל לדוד כאן) — הרי יש לפרש היתור כדרשת הגמרא (ב"ב קכב, א) עה"פ, ש„על פי הגורל" בא להוסיף שנתחלקה באורים ותומים (ראה רשב"ם ב"ב שם: על פי — משמע על פי אורים ותומים. וראה גם פרש"י עה"פ (בהמשך לדבריו ש„הגורל הי' מדבר"): מגיד שנתחלקה ברוח הקודש לכך נאמר על פי ה'. ואכ"מ), שאלעזר הכהן הי' מלובש באורים ותומים והי' מכוין ברוח הקודש לעליית הגורלות.

13) פרש"י פרשתנו שם, נד. מב"ב שם. וכ"ה בתנחומא ובמדב"ר שם.

14) רשב"ם ב"ב שם: ועי"ז מתקררה דעתן של ישראל שרואין שהגורל הי' עולה כמו שנתנבא תחלה ויודעים שחלוקה ישרה היא.

15) ראה תנחומא ובמדב"ר שם: „וזו היתה יתרה".

16) ולהעיר מתוד"ה אך — סנהדרין מג, ב. וראה ד"ה אך בגורל באוה"ת פרשתנו (ע' א'סד ואילך), תרכ"ו (ע' קעא. קעט־פ).

17) פרשתנו כו, נה.

18) מסעי לג, נד.

19) ראה רשב"ם ב"ב שם בביאור הטעם שלהגורל היו צריכים לשני קלפי „אחד לשבטים ואחד לתחומין ולא סגי בחד דתחומין ולימא עכשיו אני נוטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן דא"כ אין כל החלוקה עשוי' בגורל וקרא קאמר אך בגורל וגו' בלא הוצאת דיבור מפיו".

20) והטעם (בפנימיות הענינים) שהיו צריכים

ד. דאָס דאַרף נאָך אָבער האָבן ביאור:

דער ענין הגורל איז ניט קיין ענין לעצמו, נאָר אַ מיטל — אַן אמצעי — אויף חלוקת הארץ וישוב הארץ. ועד"ז דער „דיבור" פון דעם גורל איז ניט נוגע צו עצם חלוקת הארץ ע"פ הגורל, נאָר דאָס איז אַ דבר צדדי לכאורה — אַ הוכחה אויף אמיתית הגורל, אָדער לפרסם ה־דבר. איז למאי נפקא מינה בחלוקת הארץ אויב דער בירור באמיתית ענין הגורל (ופרסום הדבר) קומט דורך דעם גורל עצמו אָדער באופן אחר (דורך רוח ה־קודש פון די אורים ותומים, אָדער על פי ה' וכיו"ב). אפילו אויב דאָס קומט ניט דורך דעם גורל אַליין — איז מען אויך מקיים בשלימות דעם ציווי „בגורל יחלק את הארץ".

בסגנון אחר: אויב דער גורל וואָלט געווען אַ מצוה און אַ תכלית לעצמה (און ניט צוליב אַ צווייטע זאַך — חלוקת הארץ), און „הגורל הי' מדבר" וואָלט געווען אַ חלק פון עצם ענין הגורל וחלוקת הארץ על ידו, וואָלט מען געקענט פאַרשטיין פאַרוואָס אַלע פרטים פון דער חלוקה — כולל דעם בירור אַז דער גורל איז אַן ענין אמיתי — דאַרפן אויפגעטאָן ווערן דוקא דורך דעם גורל עצמו; אָבער היות אַז דער גורל איז נאָר די וועג ווי דער אויבערשטער האָט געוואָלט אַז מ'זאָל צוטיילן ארץ ישראל, ד.ה. אַז אין דעם איז נוגע די תוצאה פון דעם גורל (און ניט דער גורל עצמו) — איז בכדי מקיים זיין דעם ציווי „אך בגורל יחלק את הארץ" איז לכאורה גענוג אַז מ'זאָל מחלק זיין את הארץ ע"פ הגורל, און דער בירור באמיתית הדבר — וואָס איז אַ פרט צדדי — קען קומען באופן אחר: פאַרוואָס דאַרף דער אמת שבזה נתברר ווערן דוקא דורך דעם גורל עצמו, און מ'דאַרף דערצו מאַכן אַ נס מיוחד, און ס'איז ניט גענוג אַז מ'זאָל דאָס וויסן דורך דעם נס אַז „הגורל הי' ע"פ רוח הקודש" פון די אורים ותומים על ידי אלעזר הכהן?

ויש לומר בזה ע"פ דעם ביאור פון דעם ראָגאַטשאָווער[21], אַז אין תורה און אין קדושה איז „כל דבר אף שהוא הכרחי לכאורה הכל בכוונה מכוון ומצוה ע"פ ה'". ווי דאָס איז בנוגע צו די מסעות פון אידן אין מדבר, אַז אע"פ וואָס דאָס איז אַ געווען אַ הכנה ואמצעי אויף אָנקומען אין ארץ ישראל — „הוה המצוה גם עצם ההליכה וכן המקומות שבאמצע הדרך הוה ג"כ מצוה" (כמ"ש[22] „ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'")[23]. ועד"ז בכמה עניני קדושה (בעבודת המקדש), איז אַ זאַך וואָס איז נאָר אַ הכנה והקדמה (מוכרחת) צו אַן אַנדער זאַך, באַקומט זי אויך אַ חשיבות וגדר פון קדושה[24]. ווי דאָס איז בנוגע צו הולכת הדם למזבח, אַז הגם די הולכה איז נאָר צוליב דער עבודה פון זריקת דם על המזבח (וואָס ע"פ טבע דאַרף דערצו זיין אַ הולכה), איז דער דין[25] אַז די הולכה גופא האָט די חשיבות און דעם גדר פון עבודה, ביז אַז „מחשבה פוסלת" בה.

גם לרוה"ק (ע"י אורים ותומים) — ראה ד"ה אך בגורל תשל"ה ס"ט (סה"מ מלוקט ח"א ע' קמו).

21) ראה צפע"נ עה"ת ר"פ מסעי. מהדו"ת נא, ג. מפענח צפונות פ"ז. ובכ"מ.

22) מסעי לג, ב.

23) ראה עירובין נה, ב: כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו כמאן דקביע להו דמי (הובא בצפע"נ שם).

24) ויש לומר דוגמא לזה מחצר המשכן והקלעים, שאף שהם טפלים והקדמה לקדושת המשכן עצמה, נקבעת הקדושה גם בהם.

25) זבחים יג, א במשנה. רמב"ם הל' פסוה"מ פי"ג ה"ד.

ויש לומר אַז עד"ז — און נאָכמער — איז בנוגע צו דעם גורל דורך וועלכן „יחלק את הארץ": אע"פ וואָס דער גורל איז אַ הקדמה צו חלוקת הארץ, וויבאַלד אָבער אַז דאָס איז דער וועג אויף מחלק זיין את הארץ, און נאָכמער: חלוקת הארץ על פי הגורל איז אַ ציווי ה' (וכמה פעמים) — באַקומט עס (דער גורל) אַ חשיבות וגדר לעצמו (נוסף אויף דעם וואָס דאָס איז אַן אמצעי אויף חלוקת הארץ), און אויך די פרטים צדדיים שבזה — דער בירור אַז דער גורל איז ע"פ ה' און פרסום הגורל — זייענדיק פרטים פון אַ דבר שבקדושה, זיינען נוגע צו דעם עצם ענין;

און דעריבער איז געווען נוגע צו שלימות ענין הגורל — בקיום ציווי ה' אַז חלוקת הארץ זאָל זיין „על פי גורל" — אַז „הגורל עצמו הי' צווח ואומר אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני", וואָס דאָס באַווייזט אַז דער גורל עצמו (וואָס האָט אַ חשיבות לעצמו) האָט בכח צו אויפטאָן חלוקת הארץ (בלי ספק), כנ"ל.

ה. דער ביאור אין דעם בפנימיות הענינים:

כיבוש, חלוקת וישוב הארץ באַדייט די עבודה פון אידן צו כובש זיין „ארץ כנען", „ארצות שבעה גוים"[26], און דערפון מאַכן אַן ארץ ישראל, אַן ארץ הקודש, ד.ה. אַ אידישע און הייליקע לאַנד, אַ לאַנד אין וועלכן ס'איז ניכר בגלוי איר שייכות צו אידישקייט, ג-טלעכקייט און הייליקייט, דורך דעם וואָס אידן נוצן אויס די לאַנד אויף דאָרט (און דורך איר) מקיים זיין די מצוות התלויות בארץ, און דאָרט אויפ־בויען דעם בית המקדש, אויף וועלכן דער אויבערשטער זאָגט[27] „ועשו לי מקדש ו־שכנתי בתוכם".

וואָס דאָס איז די כוונה ותכלית פון דער גאַנצער בריאה — צו כובש זיין די גשמיות'דיקע וועלט (כמ"ש[28] „פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה") און מאַכן דערפון אַ דירה לו יתברך בתחתונים[29], אַן אָרט וואו דער אויבערשטער געפינט זיך בגילוי (כביכול ווי אַ מענטש אין זיין אייגענע דירה).

בכדי אַז די עבודת הכיבוש זאָל זיין בשלימות דאַרף עס זיין אין אַלע פרטים — סיי פון דעם נכבש און סיי פון דעם כובש: (א) כיבוש הארץ בשלימות הייסט ווען מ'נעמט איין די גאַנצע לאַנד (ווי דאָס איז געווען בכיבוש ארץ ישראל). אויב עס בלייבט אַ חלק פון לאַנד וואָס מ'האָט ניט כובש געווען — איז דער גאַנצער כיבוש ניט בשלימות[30] (אויך פון די חלקים פון לאַנד וועלכע מ'האָט יע כובש געווען). כפשטות הענין, אַז דעמולט בלייבט אַ סכנה פון די מענטשן וואָס געפינען זיך אין דעם חלק הארץ שלא נכבשה. ועד"ז (ב) מצד דעם כובש: ווען איז דער כיבוש בשלימות — ובאופן אַז ס'איז ניכר בגלוי אין דעם נכבש אַז ער איז אינגאַנצן איינגענומען געוואָרן דורך דעם כובש — ווען דער כובש לייגט זיך אַריין אין פעולת הכיבוש מיט אַלע זיינע כחות, בכל פרטי המציאות שלו, וואָס כללות פעולת האדם (הכובש) בעולם איז דורך זיינע דריי לבושים — מחשבה דיבור ומעשה[31]. אויב ער איז כובש די לאַנד ניט מיט אַלע

26) לשון רש"י ר"פ בראשית.

27) תרומה כה, ח.

28) בראשית א, כח.

29) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו.

30) ולהעיר שכיבוש ארץ ישראל צ"ל כיבוש רבים, „אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמם מקום אפילו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כו'" (רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב).

31) תניא פ"ד. וראה בארוכה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 463 ואילך.

דריי לבושים (נאָר מיט מעשה אַליין אָן אַ פלאַן (במחשבה), און אָן די הוראות (בדיבור) לפקידי החיל און להנכבשים, אָדער נאָר מיט מחשבה און מעשה, וכיו"ב) — פעלט אין שלימות הכיבוש (און בדרך ממילא — אויך אין כיבוש פון אַלע פרטים פון מציאות הנכבש).

ועד"ז איז אויך בנוגע צו כיבוש העולם בעבודה רוחנית צו מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים — וואָס שלימות הדירה איז דוקא בשעת (א) דאָס נעמט דורך אַלע פרטים פון דער דירה עצמה (ע"ד הנכבש), אַז אין יעדער פרט פון דער דירה איז ניכר אַז דאָס באַלאַנגט צו דעם בעל הדירה, און (ב) פון דעם אדם הדר בהדירה, אַז ער שטייט אינגאַנצן בגילוי ובהתפשטות — בכל פרטי מציאותו (במחשבה דיבור ומעשה) אין זיין דירה, וויבאַלד אַז דאָס איז מקום קביעותו (דירתו). און אַזוי איז אויך כביכול בנוגע צו דער דירה לו יתברך בתחתונים: שלימות הדירה באַשטייט אין דעם אַז כל פרטי התחתונים (לשון רבים) זיינען אַ דירה בגלוי פון דעם אויבערשטן, און אַז עצמותו ומהותו ית' שטייט דאָרט בגלוי, צוזאַמען מיט אַלע זיינע „כחות" און „לבושים", די גילויים בסדר השתלשלות (עשר ספירות), וועלכע שטעלן זיך אויס בכללות אין מחשבה דיבור ומעשה (בריאה יצירה ועשי')[32].

ו. און וויבאַלד אַז די דירה לו יתברך בתחתונים ווערט אויפגעמאַכט דורך דער עבודה פון אַ אידן, איז פאַרשטאַנדיק אַז אויך באַ דעם אידן (הכובש את הארץ) דאַרף זיין די שלימות העבודה בכל פרטי הכחות ולבושים שלו, במחשבה דיבור ומעשה: נוסף אויף דעם וואָס ער מאַכט

---

32) בהבא להלן ראה סה"ש תש"נ שם.

פון זיך אַליין אַ „דירה" צו דעם אויבערשטן, דורך דעם וואָס ער דינט דעם אויבערשטן מיט זיין מחשבה דיבור ומעשה — דאַרף אויך זיין עבודה בעולם (בקיום המצוות ועד"ז בדברי רשות לשם שמים) זיין מיט זיין גאַנצע מציאות, מחשבה דיבור ומעשה שלו.

כידוע אַז שלימות קיום המצוות איז דורך זיי מקיים זיין במחשבה דיבור ומעשה — סיי בכללות המצוות וועלכע טיילן זיך אויף מצוות התלויות במחשבה, התלויות בדיבור והתלויות במעשה [ובכללות: תורה וואָס איז בעיקר בדיבור, עבודה (תפלה) וואָס איז בעיקר בלב (מחשבה), און גמילות חסדים (מצוות) וואָס איז בעיקר במעשה[33]], און סיי יעדע מצוה עצמה דאַרף אַ איד מקיים זיין במחשבה דיבור ומעשה[34]: כוונת המצוה[35] (מחשבה)[36], ברכת המצוה[37] (דיבור) און מעשה המצוה (מעשה)[38].

דהגם אַז מן הדין זיינען פאַראַן

---

33) לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך.

34) לקו"ת ריש פרשתנו. אוה"ת יתרו ע' תתקלז.

35) דקיי"ל מצוות צריכות כוונה (ברכות יג, א. וש"נ) — אוה"ת שם.

36) וגם להמ"ד שמצוות אין צריכות כוונה — צ"ל הקדמת המחשבה קודם המעשה.

37) ובמצוות אלו שאין מברכים עליהם — התפלה עולה במקום הברכה למצוות אלו (אוה"ת שם ע' תתקלח).

38) וגם במצות תלמוד תורה וק"ש ותפלה וכיוצא בהן אף שאינן בעשי' גשמית ממש כו', מ"מ הא קיי"ל דהרהור לאו כדיבור דמי (ברכות כ, ב) ואינו יוצא ידי חובתו עד שיוציא בשפתיו וקיימא לן דעקימת שפתיו הוי מעשה (סנהדרין סה, א), כי אי אפשר לנפש האלקית לבטא בשפתיים ופה ולשון ושיניים הגשמיים כי אם ע"י נפש החיונית הבהמית המלובשת באברי הגוף ממש כו' (תניא פל"ז — מז, א).

חילוקים במצוות, מצוות התלויות בעיקר במעשה, אָדער בדיבור אָדער במחשבה (אָדער בשנים מהם אָדער בכל שלשה) — איז אָבער שלימות קיום המצוות, ובפרט ווען עס רעדט זיך ביחס צו מילוי שליחות האדם למטה (ניט נאָר וועגן שכר ועונש און עבודתו בדיעבד) — איז דאָס דוקא בשעת דער אדם איז מקיים די מצוה בתכלית השלימות, בכל מהותו ומציאותו, ווי דאָס איז בנוגע צו מצות אהבת ה' בקריאת שמע — וואָס איז כללות העבודה (וכולל אַלע מצוות) — לית פולחנא כפולחנא דמהימנותא[39] — אַז דאָס דאַרף זיין „בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאדך"[40]: און דערפון לערנט מען אָפּ און עס ווערט נמשך בנוגע צו כל עניני העבודה („פולחנא"), אַז דאָס דאַרף זיין בשלימות בכל כחו — במחשבה דיבור ומעשה.

[אפילו ביי אַ צדיק (ובינוני) וואָס איז מבחין אין דעם חילוק צווישן מצוות שבמחשבה שבדיבור ושבמעשה, ועאכו"כ ביי אנשים פשוטים, וואָס זיינען ניט אַזוי מבחין דעם חילוק, במילא זיינען זיי מקיים יעדע מצוה בפשטות מיט זייער מחשבה דיבור ומעשה].

און דורך דעם וואָס אַ איד טוט זיין עבודה בשלימות בכל הפרטים, דורך זיין מחשבה דיבור ומעשה — מאַכט ער אויף פון כל העולם — וואָס טיילט זיך אויך אויף דריי דרגות פון מחשבה דיבור ומעשה — אַ דירה לו יתברך. ווי דאָס איז אויך בפשטות, אַז ברוב הענינים איז ניכר אין דעם נפעל בעולם די פעולה פון דער מחשבה דיבור ומעשה פון דעם (כח ה)פועל, ובמילא, ווען דער אדם הפועל בעולם טוט אַ זאַך מיט אַלע זיינע לבושים (מחשבה דיבור ומעשה) איז דאָס ניכר אויך אין דער שלימות פון דער זאַך וואָס ער טוט אויף בעולם.

ז. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דאָס וואָס „הגורל הי' מדבר":

כשם ווי די עצם עבודה פון כיבוש וישוב הארץ דאַרף זיין בתכלית השלימות, במחשבה דיבור ומעשה, אַזוי איז אויך בנוגע צו אַלע פרטים אין דער עבודה, און אויך די ענינים וואָס זיינען בלויז אַ הכנה והקדמה צו דער עבודה — אַז הגם זיי זיינען ניט קיין תכלית פאַר זיך, אָדער נאָר אַ פרט אין דער עבודה, דאַרפן זיי אויך געטאָן ווערן בתכלית השלימות, במחשבה דיבור ומעשה.

וכידוע דער פתגם פון דעם רבי'ן (מהורש"ב) נ"ע (איבערגעגעבן דורך בנו יחידו ממלא מקומו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו) — אַז אַ פנימי[41], אַלץ וואָס ער טוט, ליגט ער אין דעם אינגאַנצן:

אַמאָל ביי אַ פאַרברענגען האָט דער רבי נ"ע מרגיש געווען אַז די בחורים זינגען אַ ניגון היילנדיקערהייט, אַלס הקדמה צו דאָס וואָס וועט קומען לאחרי הניגון (אמירת חסידות וכיו"ב). האָט ער אויף דעם אָפּגעגעבן אַ גאַנצע שיחה[42], וואָס תוכנה איז, אַז אין דער עבודה פון אַ אידן דאַרף ער יעדער זאַך טאָן בשלימות. אפילו ווען עס רעדט זיך וועגן אַן ענין וואָס איז אַ הקדמה צו נאָך אַ זאַך — איז

39) ראה זח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ.

40) ואתחנן ו, ה.

41) להעיר מ„היום יום" דשבת זה פ' פינחס (כ"ד תמוז) בנוגע לעבודתו של פנימי.

42) שיחת י"ט כסלו תרס"ד (הנחת כ"ק מו"ח אדמו"ר) — ספר השיחות תורת שלום ע' 39 ואילך. וראה גם לקו"ד ח"א ט, א. ס' השיחות ה'ש"ת ע' 113 ואילך. שיחת כ' שבט תש"ל. ש"פ תצוה (לעיל ח"א ע' 352 ואילך). ועוד.

בשעת מ'געפינט זיך נאָך אין דעם מצב, דאַרף מען אין דעם ליגן אינגאַנצן[43]. „בכלל איז דאָס אַ עיקר גדול, אַז וואו מי איז זאָל מען זיין מיט אַ אמת", „וואו מ'איז דאַרף מען דאָרטן זיין כו', כל זמן איך טוא דאָס דאַרף איך דאָ זיין", און דערנאָך וועט מען קומען צו דעם צווייטן ענין (צו וועלכן דאָס איז אַ הקדמה), און טאָן יענע זאַך בשלימות.

— ויש לומר אַז דער יסוד לזה אין נגלה דתורה (כידוע אַז אַלע ענינים אין פנימיות התורה שפיגלען זיך אָפּ אין נגלה) איז פון דעם ביאור הנ"ל (ס"ד) פון דעם ראָגאַטשאָווער בנוגע צו עניני קדושה, אַז אויך אַ הקדמה האָט אין זיך אַ חשיבות לעצמה.

ח. ועפ"ז יש לומר דער טעם אויף דעם נס וואָס „הגורל הי' מדבר":

כשם ווי די עצם עבודה פון כיבוש הארץ דאַרף געטאָן ווערן בשלימות, במחשבה דיבור ומעשה, אַזוי איז אויך בנוגע צו דער הכנה והקדמה לזה ע"י חלוקת הארץ על פי הגורל — אַז הגם דער גורל איז אַ הקדמה ואמצעי צו חלוקת, כיבוש וישוב הארץ, האָט דאָס אָבער אויך אַ חשיבות לעצמו (כנ"ל ס"ב), און דעריבער איז אויך דער גורל עצמו געווען בתכלית השלימות, דער גורל עצמו האָט אויפגעטאָן די גאַנצע חלוקה און אויך דער בירור האמת ופרסום הדבר („הגורל עצמו הי' צווח כו'"),

און די שלימות דריקט זיך אויס אין דעם, אַז אין דעם גורל איז געווען אַלע דריי ענינים פון מחשבה דיבור ומעשה: נוסף אויף מעשה השלכת הגורל ונטילת הפתקין (ולפני זה — כתיבת הי"ב פתקין פון שמות שבטים און כתיבת שמות גבולות הארץ), און די מחשבה וכוונה וואָס מ'דאַרף דערצו האָבן (נוסף אויף דעם וואָס דאָס איז געווען „על פי רוח הקודש", ענין המחשבה) — איז „הגורל הי' מדבר". חלוקת הארץ על פי הגורל — האָט זיך אויפגעטאָן בשלימות ע"י הגורל עצמו („אך בגורל", אָן קיין אַנדער זאַך[44]), ווייל נוסף צו דעם עצם הגורל (מעשה ומחשבה שבו) וואָס האָט אָנגעוויזן ווי די חלוקה דאַרף זיין, „הגורל עצמו הי' צווח ואומר — באופן ברור וגלוי (אַזוי אַז עס בלייבט ניט קיין שום ספק בדבר) — אני הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני".

ויש לומר דעם טעם פאַרוואָס די שלימות האָט זיך אויסגעדריקט דוקא אין דעם נס וואָס „הגורל הי' מדבר" („על פי הגורל"), און ניט אין מחשבה ומעשה — ווייל בכדי עס זאָל זיין אַ גורל איז מוכרח אַז עס זאָל זיין מעשה און מחשבה (מעשה הגורל ע"פ המחשבה וכוונה שבזה). דער אבן הבוחן אַז דאָס ווערט געטאָן בתכלית השלימות — איז דורך דעם ענין הדיבור, וועלכער ברענגט אַרויס די תוצאות פון דעם גורל בשלימות הבירור והגילוי, און דאָס באַווייזט אַז דער גורל עצמו איז בתכלית השלימות (במחשבה דיבור ו־מעשה). ווי דאָס איז אין עבודת האדם, אַז דיבור איז דער עיקר אבן הבוחן ווי דאָס נעמט דורך דעם אדם העובד (הכובש), און אויך ווי ער פועל'ט אין דעם זולת (הנכבש).

ט. ובטעם הדבר [פאַרוואָס אַ „פנימי"

---

43) וראה תורת שלום (ע' 52) שם שמביא דוגמא לזה מזהר ס"פ פקודי גבי מעשה המשכן, שההוא סבא פתח בענין מעשה המשכן והתחיל לדבר בענין אחר, ואמרו לו למה זה מהרת, „וויבאַלד דו האָלסט דאָ דאַרפסטו דאָ מפרש זיין".

44) גם „בלא הוצאת דיבור מפיו" (רשב"ם דלעיל הערה 19), כ"א הדיבור של הגורל עצמו.

ליגט איינגאַנצן אין יעדער עבודה וואָס ער טוט, אפילו די וועלכע איז אַ הקדמה צו אַ צווייטע זאַך] איז דער רבי נ"ע מסביר (אין דער שיחה הנ"ל) צוויי טעמים: (א) דאָס באַווייזט אויף אמת און פנימיות — אַז וואו מ'איז מען מיט אַן אמת און אַ פנימיות. (ב) דוקא דורך טאָן די הקדמה בשלימות — וועט מען דערנאָך נעמען אויך דעם עצם בשלימות. היות אַז דאָס איז אַן אמת'ע הקדמה (ע"פ תורה), במילא וואָס מערער ער וועט ליגן אין דער הקדמה (און ניט איילן), וועט ער אַלץ מער קענען דערנאָך ווייטער און טיפער פאַרשטיין דעם עצם הענין.

ויש להוסיף, אַז וויבאַלד אַז דער אויבערשטער האָט אויסגעשטעלט טבע הדברים אַז איידער מ'קומט צו דעם עצם זאַך גייט מען פריער דורך אַ הכנה והקדמה (אָדער כמה הכנות), בכדי אַז דער מענטש און די וועלט זאָל דערצו איינגעוואוינט ווערן (בלשון החסידות: ווערן אַ כלי צו דעם אור המשפיע) — דעריבער איז אויך די הכנה והקדמה עצמה נוגע צו קולט זיין בפנימיות דעם עצם הענין, און דערפאַר באַקומט עס אַ חשיבות לעצמה, מעין פון דער חשיבות פון דעם עצם ענין (די תכלית המכוון), און מ'דאַרף עס טאָן בתכלית השלימות, איידער מ'קומט אָן צו דעם עצם הדבר.

ווי דאָס איז בנוגע צו כללות ענין החינוך, אַז וויבאַלד אַז דאָס איז אַ הכנה מוכרחת צו קיום המצוות, דעריבער באַקומט עס אַ חשיבות וענין לעצמו [ואדרבה: במדה מסויימת איז דאָס „העכער" פאַר גדר מצוה, ווי גערעדט אַמאָל[45]], און מ'דאַרף זיך מיט דעם איינגאַנצן אָפּגעבן בכל ההשתדלות והכחות.

ובעומק יותר: וויבאַלד אַז די כוונה פון דירה בתחתונים איז אַ כוונה אחת פון ה' אחד [נוסף לזה וואָס יעדער זאַך בעולם ווערט באַשאַפן בכח העצמות, וואָס „הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'"[46]], און מילוי כוונה זו בשלימותה ווערט דורכגעפירט דורך אַלע פרטים פון תחתונים — כולל אויך די ענינים וואָס זיינען נאָר אַ הכנה והקדמה צו אַ צווייטע זאַך — איז מצד די כוונה בעצמותו ית', איז דאָ אין יעדער זאַך בעולם (אויך די פרטים הטפלים, והכנות וכו') דער כח הא"ס, דער כח העצמות אין דער זאַך, וואָס מאַכט די זאַך אַליין פאַר אַן ענין אמיתי, מיט אַ תכלית וכוונה, און דעריבער דאַרף אין דעם זיין די עבודה בשלימותה, במחשבה דיבור ומעשה (און דוקא דורך דעם פירט זי דורך איר תכלית אַלס הכנה וואָס פירט צו צו דעם עצם הענין).

ובפרטיות יותר איז דאָס אַזוי אויך אין מחשבה דיבור ומעשה עצמם: מחשבה ודיבור זיינען אַ הכנה והקדמה צו מעשה — וואָס המעשה הוא העיקר[47]. אָבער דורך דעם וואָס זיי ברענגען לידי מעשה, און די מעשה איז מיוסד אויף דער מחשבה ודיבור — ווערט אויך אין זיי אויפגעטאָן אַ חשיבות לעצמם. ע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו כללות סדר השתלשלות, אַז דורך דער עבודה אין מאַכן אַ דירה בתחתונים (ע"ד ענין המעשה בערך מחשבה ודיבור), וואָס דאָס קומט בכח ועל יסוד פון די גילויים בעולמות העליונים — ווערט אויפגעטאָן אַז עלי' און גילוי כח הא"ס אויך אין די עולמות העליונים (אע"פ וואָס מצד עצמן זיינען זיי אַ „ירידה מאור פניו ית'"[48]).

---

45) ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 615. ועוד.

46) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

47) אבות פ"א מי"ז.

48) תניא פל"ו.

י. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דעם לימוד דערפון אין עבודת האדם במקום וזמן זה, בהתאם צו דער הוראה פון דעם צ"צ (כנ"ל ס"א, צו דעם אידן וואָס האָט געוואָלט עולה זיין לארץ ישראל און דאָרטן שוקד זיין בתורה ועבודה) — "מאַך דאָ ארץ ישראל":

אע"פ וואָס "דאָ" (חוץ לארץ) איז ניט ארץ ישראל, און די עבודה אין חוץ לארץ און אין זמן הגלות איז אַ הכנה צו שלימות העבודה בגאולה האמיתית והשלימה בארץ ישראל (ווי אידן זיינען מתפלל בכל יום) — איז אָבער, וויבאַלד אַז אונזער זיין אין גלות אין חוץ לארץ איז זיכער ניט מקרה נקרית ח"ו, נאָר בהשגחה פרטית[49], ו"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"[50] — איז דאָ אַ כוונה ותכלית אין דעם מקום ומצב עצמו, וואָס איז פאַרבונדן און מעין פון כללות הכוונה והענין (ארץ ישראל) צו וועלכע די עבודה אין גלות איז אַ הכנה.

און דעריבער דאַרף אַ איד עובד זיין עבודתו "דאָ" — במקום ובזמן זה — בתכלית השלימות (לויט די אַלע כחות ואפשריות במעמדו ומצבו) במחשבה ודיבור ומעשה, ווי אַ "פנימי" וואָס ליגט אינגאַנצן אין דער עבודה מיט וועלכן ער איז פאַרנומען איצטער (און טראַכט ניט בשעת מעשה וועגן אַן אַנדער עבודה שפעטער):

און אין וואָס באַשטייט די כוונה פון זיין עבודה "דאָ" — צו מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים, ובלשון הצ"צ: "מאַך דאָ ארץ ישראל", צו מאַכן דעם מקום (וזמן) אַ לאַנד אין וועלכן ס'איז ניכר בגלוי אידישקייט (ישראל). היות אַז אַ איד איז "ישראל" בכל מקום שהוא — האָט ער בכח צו מאַכן פון דעם אָרט וואו ער געפינט זיך (דוגמת) "ארץ ישראל"[51], ובפרט אין די בתי כנסיות ובתי מדרשות בחוץ לארץ (בבל) שעתידין שיקבעו בארץ ישראל[52].

און נאָכמער: דוקא דורך דעם וואָס מ'טוט די עבודה בשלימות "דאָ" (במקום וזמן הגלות), מ'ליגט אין דער עבודה אינגאַנצן במחשבה דיבור ומעשה שלו — איז דאָס גופא געוויינט אין דעם מענטשן און ברענגט אים צו די תכלית (צוליב וועלכע ער טוט די עבודה "דאָ") — די עבודה אין ארץ ישראל כפשוטה בגאולה האמיתית והשלימה. ע"ד מאחז"ל[53] אַז די מצוות בזמן הזה זיינען "ציונים", אַז "כשאתם חוזרים לא יהיו לכם חדשים".

ובפרט אַז עס רעדט זיך וועגן אַ הכנה צו דער גאולה האמיתית והשלימה, וואָס ענינה איז כשמה: אמת ושלימות בכל הענינים, בכל פרטי מציאות האדם וה־עולם. וואָס דערפון איז מובן, אַז שלימות הגאולה (וואָס ענינה איז דער גילוי השלימות בכל פרט, אויך אין די ענינים וואָס זיינען נאָר אַ הכנה צו אַ צווייטע זאַך) איז תלוי אין דעם גופא וואָס זייענדיק "דאָ" איז עבודת האדם בשלימות מחשבה דיבור ומעשה שלו, "מאַך דאָ ארץ ישראל" (און ניט באופן אַז ס'איז ניכר ווי

49) כמבואר בארוכה במכתב שבהערה 3. וראה גם לקו"ש ח"ח ע' 91.

50) במדב"ר פי"ב, ג.

51) ראה מאירי כתובות קי, ב: כל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם דינו כארץ ישראל. ועד שאסור לצאת מבבל לשאר הארצות (מפני התורה והחכמה אשר שם). ראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 399 ואילך.

ולהעיר מהדין שב"ד שנסמכו בא"י ויצאו לחו"ל ה"ה דנים (אפילו) דיני קנסות בחו"ל (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד הי"ב).

52) מגילה כט, א.

53) ספרי ופרש"י עקב יא, יז. וראה רמב"ן אחרי יח, כה.

ער גרייט זיך צו אַ צווייטע זאַך): און דוקא די עבודה בשלימות „דאָ" (ווייל נאָר מ'קען דאָרט טאָן די עבודה בשלימות), געוויינט איין דעם מענטשן (און ברענגט אים) צו דער שלימות העבודה אין ארץ ישראל בגאולה האמיתית והשלימה.

ועפ"ז איז מובן די הוראה „מאַך דאָ ארץ ישראל": הגם מ'געפינט זיך אין גלות און ברגע לאחרי זה קומט די גאולה און מ'גייט אין ארץ ישראל — (א) דאַרף די עבודה ברגע זה במקום זה — „דאָ" — זיין בשלימות לויט דעם איצטיקן מצב און דאָזיקן מקום, (ב) די עבודה דאַרף באַשטיין פון „מאַך דאָ ארץ ישראל", אַריינברענגען אין דעם „דאָ" (מקום וזמן זה) „ארץ ישראל", די שלימות פון מצב הגאולה — אַזוי ווי אַ „פנימי" וואָס ברענגט אַריין שלימות אין יעדער פרט פון זיין עבודה (אויך אין די ענינים וואָס זיינען נאָר אַ הכנה צו אַנדערע זאַכן), און (ג) דאָס גופא געוויינט איין אידן צו דער גאולה, ביז אַז דאָס ברענגט די גאולה השלימה ווען אַלע אידן קערן זיך אום אין ארץ ישראל כפשוטה, ועתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות[54] (דורך דער עבודה איצטער פון „מאַך דאָ ארץ ישראל").

יא. דער ענין שטייט נאָכמער בהדגשה אין דעם וואָס בשנה זו איז דער שבת פ' פינחס (ווען מ'לייענט וועגן נחלת וחלוקת הארץ) אויך שבת מברכים ראש חודש מנחם אב, וועלכער קומט אויס בשנה זו ביום הששי בשבוע:

אע"פ וואָס אין תורה[55] ווערט דער חודש אָנגערופן בשם „אב", איז מנהג ישראל צו אים אָנרופן „מנחם אב", מ'איז מוסיף דעם וואָרט „מנחם", און נאָכמער: מ'הויבט גאָר אָן מיט „מנחם"[56]. ויש לומר איינער פון די טעמים אויף דעם — ווייל „מנחם", וואָס באַדייט נחמת הגאולה — איז די כוונה ותכלית פון (די ירידה בחודש) אב. און נאָכמער: „מנחם" (גאולה) איז די התחלה וואָס קומט פאַר אַלע ענינים של ירידה, כמאחז"ל[57] (עה"פ[58] „ורוח אלקים מרחפת על פני המים") אַז גלייך בתחלת הבריאה איז געווען „רוחו של משיח"[59], וואָרום גאולה איז דער יסוד וכוונה פנימית פון אַלע ענינים, אויך פון „אב" מלשון שרש ומקור (בלשון הש"ס — „אבוהן דכולהו"), דער מקור אויף אַלע ענינים (אויך עניני קדושה). ויש לומר, אַז דאָס גיט דערנאָך דעם כח, אַז ווען עס קומט אַ ירידה (בחיצוניות ולפי שעה) זאָל מען אין דעם קענען מגלה זיין ווי כל ענינה איז (ניט נאָר אַ הקדמה צו אַ צווייטע זאַך, נאָר דאָס גופא איז ענינה) — די עלי' („מנחם") שבזה. כידוע[60] אַז דער ענין פון „גאולה" באַשטייט פון „גולה" בתוספת אל"ף, ווייל דורך דעם גילוי פון אלופו של עולם אין גלות עצמה — ווערט דאָס גופא „גאולה".

און שטייענדיק בשבת מברכים מנחם אב — דער שבת ווען מ'בענטשט „מנחם אב" — שטייט נאָכמער בגלוי די כוונה פנימית אין דעם מצב הגלות „דאָ"

---

54) ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

55) משנה תענית פ"ד מ"ה־ו. תרגום שני למג"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה. ועוד.

56) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1080 ואילך. חכ"ג ע' 214 ואילך. ועוד.

57) ב"ר פ"ב, ד. בעה"ט עה"פ.

58) בראשית א, ב.

59) וזהו גם א' מהביאורים במאחז"ל (רלב"ג מ"א יז, א. וראה תיב"ע וארא ו, יח. זח"ב קצ, סע"א. ועוד) „פינחס זה אליהו" (אף שאליהו הנביא הי' לאחרי פינחס) — כי ענינו של אליהו, מבשר הגאולה, שייך תיכף לתחלת הבריאה.

60) ויק"ר ספל"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ. וראה לעיל ע' 504 ואילך. ע' 520 ואילך.

[כידוע[61] אַז אין שבת בכלל, ובפרט אין די שבתות פון „בין המצרים", שטייט בגלוי די עלי' וואָס איז דאָ אין דעם זמן בשנה], וואָס גיט נאָכמער כח צו אויפטאָן דעם „מאַך דאָ ארץ ישראל", און ברענגען די גאולה בפועל אין „גולה".

אין דעם קומט צו נאָכמער בדורנו זה ובזמננו זה – ובהדגשה אין דער קביעות פון ר"ח מנחם אב בשנה זו, ביום הששי, וואָס דעמולט איז „הכל מוכן לסעודה"[62] פאַר אדם הראשון[63]: מ'געפינט זיך איצטער אין דעם אלף הששי (וואָס איז כנגד יום הששי), און דעמולט גופא – „ערב שבת נאָך חצות"[64], און לויט אַלע סימני הגאולה האַלט מען שוין ממש באַ דער גאולה, ווי כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט מודיע, מפרסם און מכריז געווען, אַז מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט, כולל אויך „צופוצן די קנעפ"[65], און אויך פאַרענדיקט דעם „עמדו הכן כולכם"[66], דאָס הייסט אַז ס'איז שוין „הכל מוכן לסעודה", און מ'איז שוין גרייט צוגיין צום טיש, און עסן סעודת לויתן ושור הבר, וואָרום „הנה זה (משיח) בא", תיכף ומיד ממש!

יב. וויבאַלד אַז די גאולה איז נאָך ניט געקומען ברגע זה, און בהשגחה פרטית געפינט מען זיך נאָך „דאָ", במקום וזמן זה – דאַרף מען זיכער דאָס אויסנוצן אויף מקיים זיין די הוראה „מאַך דאָ ארץ ישראל", כנ"ל.

ובנוגע לפועל:

היות אַז „מאַך דאָ ארץ ישראל" איז אַ הוראה וואָס כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מפרסם געווען (ולפני זה איז דאָס ניט געווען בגלוי, מער ניט ווי פאַר יחידי סגולה) – איז פאַרשטאַנדיק אַז דאָס איז אַ הוראה צו כל אנשי הדור, וואָס זיינען אַלע פאַרבונדן מיט דעם נשיא הדור („הנשיא הוא הכל"[67]).

ובמיוחד ווען מ'שטייט אין די וואָכן ווען מ'לייענט אין תורה וועגן נחלת וחלוקת הארץ, און אין אַ צייט ווען ס'איז שוין „הכל מוכן לסעודה" און מ'שטייט באַ דעם שוועל פון דער גאולה און חלוקת ארץ ישראל בפשטות – דאַרף יעדערער נאָכמער צוגעבן אין זיין עבודה פון „מאַך דאָ ארץ ישראל", כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, במקומו ומצבו הוא, און טאָן דאָס בתכלית השלימות במחשבה דיבור ומעשה שלו – און דורך דעם זיך איינגע־וואוינען צו דער שלימות פון מצב הגאולה (כנ"ל).

יג. יעדער איד האָט זיין חלק ושלי־חות בעולם וואָס דער אויבערשטער האָט אים געגעבן. איינער איז אַ בעל עסק (פון „זבולון"), אַ צווייטער איז ענינו לימוד התורה („יששכר"), וכיו"ב, און אין יעדער סוג גופא – האָט יעדערער אַ באַזונדער חלק ושליחות בעולם. און יעדערער געפינט זיך אין אַ חלק מסויים בעולם – וואו דער אויבערשטער האָט אים געפירט („מה' מצעדי גבר כוננו"[68]), וואָרום זיין שליחות איז דוקא אין דעם מקום.

ועד"ז בנוגע צו זמן – האָט יעדער רגע, יעדע שעה, יעדער טאָג, יעדער

61) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1090 ואילך. חכ"ח ע' 280.

62) ל' המשנה – אבות פ"ג מט"ז.

63) סנהדרין לח, א.

64) סה"מ תש"י ע' 245. וראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תקלא. ספר השיחות תש"נ ח"א ע' 256.

65) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

66) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רעט. וראה „היום יום" טו טבת.

67) פרש"י חוקת כא, כא.

68) תהלים לז, כג.

חודש, יעדער יאָר, און יעדע תקופה — זיין עבודה ושליחות מסויימת.

וואָס הגם אַז יעדע נקודה אין מקום און יעדער רגע אין זמן, און יעדערן'ס שליחות בעולם — איז נאָר אַ חלק קטן פון כל העולם, כל המקומות וכל הזמנים, און אַמאָל קען איינער טראַכטן: ווי וואָלט געווען ווען ער וואָלט זיך געפונען במקום אחר בזמן אחר, אפשר וואָלט זיין עבודה געווען באופן אחר, און אפשר גאָר בע־סער ווי דאָס איז יעצט, וכיו"ב;

ועד"ז קען ווערן די שאלה: וויבאַלד אַז מיין עבודה איז נאָר אין אַ קליינעם ווינקל בעולם, און אין אַ פרט שבפרט — איז למאי נפק"מ כ"כ ווי כ'וויל זיך אין דעם אויפפירן, ועאכו"כ אַז דאָס האָט לכאורה ניט — לדעתו — קיין ווירקונג אויף די גאַנצע וועלט?

נאָכמער — פרעגט ער: ווי מאָנט מען פון אים אַז ער זאָל ברענגען די גאולה — אַ גאולה כללית פאַר דער גאַנצער וועלט — ווען זיין עבודה איז נאָר אין אַ חלק קטן בעולם (במקום ובזמן)?!

זאָגט מען יעדן אידן, אַז דו האָסט די הוראה פון נשיא דורנו — „מאַך דאָ ארץ ישראל": דיין עבודה דאַרף באַשטיין — ניט אין טראַכטן וועגן וואָס עס טוט זיך אין אַן אַנדער עק וועלט און אין אַן אַנדער זמן בפני עצמם ולתועלת נפרדה — נאָר זיך אינגאַנצן אַריינלייגן (במחשבה דיבור ומעשה) אין מאַכן „דאָ ארץ ישראל" — אין דיין מקום פרטי און אין יעדער רגע פון דיין זמן פרטי.

און דוקא דורך דעם וועסטו אויך אויפטאָן בכל העולם (בכל מקום ובכל זמן) — וואָרום אין דיין חלק בעולם איז נכללו אַלע חלקים בעולם,

[וע"ד ווי דאָס איז געווען בנוגע צו חלוקת ארץ ישראל — אַז אע"פ וואָס יעדער שבט (און יעדער משפחה בכל שבט) האָט באַקומען אַ חלק מסויים בארץ ישראל[69], האָט יעדער חלק אין זיך געהאַט אַלע מעלות פון (כל חלקי) ארץ ישראל (אויף וועלכע עס שטייט[70] „ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", ואמרו חז"ל[71] „אין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר[72] לא תחסר כל בה") — כמאחז"ל[73] „אין לך מישראל[74] שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק"[75]],

כמובן פון דעם וואָס „כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"[76], וואָס וויבאַלד אַז כל העולם נברא בשבילו, איז פאַרשטאַנדיק אַז ער האָט בכח צו אויפ־טאָן בכל העולם, דורך דעם וואָס ער — בחלקו הפרטי — איז אין זיך כולל כל

---

69) לדעת רש"י — „לשבט שהי' מרובה באוכלסין נתנו חלק רב . . לא היו החלקים שווים הרי הכל לפי ריבוי השבט חלקו החלקים" (פרש"י פרשתנו כו, נד), ולדעת הרמב"ן (שם), שחלקו הארץ לחלקים שוים לכל שבט (בין שאנשיו מרובים ובין שאנשיו מועטים), והכתוב „לרב תרבה נחלתו למעט תמעיט נחלתו" לא על השבטים נאמר אלא על המשפחות שבתוך השבט עצמו (ראה בכל זה — אנציקלופדי' תלמודית ערך ארץ ישראל ע' רג. ערך גורל ע' תטז. וש"נ). ובכל אופן — „לא נת־חלקה הארץ במדה לפי שיש גבול משובח מחבירו אלא בשומא בית כור רע כנגד בית סאה טוב הכל לפי הדמים" (ספרי ופרש"י פינחס שם), היינו חלקים שוים באיכות.

70) עקב יא, יב.

71) יומא פא, ב.

72) עקב ח, ט.

73) ב"ק פא, ב.

74) ואית דגריס „אין לך שבט ושבט מישראל" (תוד"ה העולם — ב"ב קכב, א).

75) אלא „בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה" (תוס' שם).

76) משנה סנהדרין לז, א.

העולם כולו (כמ"ש[77] "ואת העולם נתן בלבם").

והגם אַז זיין עבודה איז נאָר אין איין קו וכיו"ב [כדמוכח אויך פון די אידן וצדיקים וואָס האָבן שוין מסיים געווען שליחותם בעלמא דין, און וויבאַלד אַז כל ישראל בחזקת כשרות[78] דאַרף מען זאָגן אַז זיי (חלקם עכ"פ) האָבן מקיים געווען בשלימות שליחותם בעולם, אע"פ וואָס דאָס איז געווען ניט אין אַלע קוי העבודה] – איז באמת איז יעדער איד כולל אין זיך אַלע קוי העבודה – כמובן פון דעם וואָס מ'זאָגט בקריאת שמע על המטה "בין בגלגול זה בין בגלגול אחר", וואָס היות אַז דאָס איז אַ חשבון צדק, איז מובן אַז ער האָט בכח צו פועל'ן אויך בנוגע צו אַ גלגול אחר (וואָס דערפאַר קען ער אויף דעם מאַכן אַ חשבון הנפש), ועפ"ז איז פאַרשטאַנדיק אַז די עבודה פון אַלע גלגולים שלו איז זיך מצטרף אין זיין עבודה.

וואָס דערפון איז מובן, אַז יעדער איד – וואָס זיין שליחות בעולם זאָל נאָר זיין – האָט בכח צו מאַכן "דאָ (גאַנץ) ארץ ישראל", און דורך דעם – פועל'ן אַזוי בכל העולם כולו. אפילו אויב איינער איז אַ בעל עסק בעניני העולם, ניט קיין גבאי אין אַ בית הכנסת וכיו"ב, ובמילא קען ער לכאורה מיינען וואָס האָט ער פאַר אַ שייכות מיט קדושת "ארץ ישראל" (דאָס איז לכאורה שייך דוקא אין אַ ביהכנ"ס וביהמ"ד וכיו"ב) – איז נוסף לזה וואָס ער קען אין דעם האָבן אַ שותפות דורך זיך משתתף זיין בבנין ביהכנ"ס וביהמ"ד ב־ממונו וכיו"ב, איז אויך זיין עבודה פרטית (ווען ער טוט עס בשלימות לפי כחו) אין זיך כולל כל עניני העבודה און כל חלקי "ארץ ישראל".

ועפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק, ווי יעדער איד האָט די אחריות צו ברענגען די גאולה פאַר כל העולם כולו – וואָרום דורך דעם וואָס ער טוט זיין עבודה פרטית בשלימות (במחשבה דיבור ומעשה), אפילו אין אַ פרט שבפרט – אין איין רגע און איין מקום ("דאָ"), האָט ער בכח צו מאַכן דערפון "ארץ ישראל", און דורך דעם אויפטאָן און ברענגען די גאולה שלימה בכל העולם!

ובאותיות פשוטות: שטייענדיק קרוב גלייך פאַר דער גאולה – דאַרף יעדער איד זיך איינגעוואוינען צו דער גאולה און זיך אַריינשטעלן אין אַ מצב ורגש של גאולה, דורך מאַכן זיין פרטיות'דיקן טאָג אַ "גאולה (פרטית) טאָג", און מאַכן זיין מקום פרטי – "ארץ ישראל", דורך דעם וואָס ער טוט די עבודה שלו ברגע זה ובמקום זה בתכלית השלימות, במחשבה דיבור ומעשה.

יד. און אַלס אַ תוצאה פון די אייגענע שלימות העבודה (במחשבה דיבור ומעשה) – דאַרף זיך דאָס אויך אַרויס־זאָגן אין זיין דיבור, ע"ד ווי "הגורל הי' מדבר", אַז וויבאַלד ער איז דורכגענומען בפנימיות מיט דער הוראה ועבודה פון "מאַך דאָ ארץ ישראל", מיט אַן אינער־לעכע לעבעדיקייט – רעדט ער וועגן דעם מיט חיות אויך צו אַנדערע, און איז מפרסם די הוראה פון "מאַך דאָ ארץ ישראל" באַ בני ביתו, באַ די קרובים אליו, ועאכו"כ באַ זיינע תלמידים, ביז אַז ער רעדט וועגן דעם מיט די אַלע צו וועמען ער קען דערגרייכן, און וויבאַלד אַז דאָס קומט פון זיין פנימיות, רעדט ער דברים היוצאים מן הלב וואָס נכנסים אל הלב[79]

---

77) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

78) רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ב ה"ב.

79) ספר הישר לר"ת סי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

ופועלים פעולתם, ועאכו"כ דורך דעם וואָס ער באַווייזט אַ דוגמא חי' פון זיין אייגענע עבודה. ביז אַז ער מאַכט אַז אויך די שומעים ווערן מדברים – "הגורל הי' מדבר".

ובנוגע לפועל: גלייך מוצאי שבת (אויב משיח וועט ח"ו ניט קומען פאַר דעם) – זאָל מען זען מפרסם זיין בכל מקום שהוא (באופן המותר לאחרי שבת) די הוראה "מאַך דאָ ארץ ישראל". און ממשיך זיין אין פרסום ההוראה בימים שלאחרי זה, ביז עס וועט קומען משיח צדקנו און דעמולט ממשיך זיין אין ארץ ישראל כפשוטה, נוסף על עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.

טו. צווישן די ענינים מיוחדים אין דער עבודה פון "מאַך דאָ ארץ ישראל" וואָס זיינען שייך במיוחד צו די "ניין טעג" (וועלכע הויבן זיך אָן ביום הששי) – איז דער מנהג[80] צו מאַכן "סיומים" במסכתות הש"ס יעדער טאָג פון די "ניין טעג" (אפילו אויב מ'עסט דערנאָך ניט קיין סעודת בשר), פון ראש חודש ביז תשעה באב (אויך בערב תשעה באב ובתשעה (עשירי) באב – באופן המותר ע"פ שו"ע).

ומהטעמים בדבר – ווייל אין די טעג זוכט מען אַלע אופנים המותרים ווי מ'קען מוסיף זיין אין ענינים טובים ושמחים, און דורך דעם מגלה זיין דעם טוב פנימי אין דער ירידה פאַרבונדן מיט ימים אלו, אָנהויבנדיק פון "פקודי ה' ישרים משמחי לב"[81] – עושין שמחה לגמרה של תורה[82] [ומפני טעם זה איז כדאי אויך מאַכן אַ סיום ביום השבת פון די "ניין טעג", ובשנה זו – סיי שבת ב' אב, און סיי שבת תשעה באב (נדחה)].

ויהי רצון, אַז נאָך פאַר די התחלה פון די טעג זאָל שוין קומען די גאולה און מקויים ווערן דער יעוד יהפכו[83] ימים אלו "לששון ולשמחה ולמועדים טובים"[84],

און דורך דעם וואָס אידן טוען די עבודה פון "מאַך דאָ ארץ ישראל" בשלימות, צו איינגעוואוינען זיך צו דער גאולה – וועט מען תיכף ומיד ממש אַריינטאַנצן אין דער גאולה, און מ'וועט אַלע גיין טאַנצנדיג אין ארץ ישראל, און איינטייל נעמען אין חלוקת ארץ ישראל לע"ל "לשלשה עשר שבטים", דורך דעם אויבערשטן אַליין, "הקדוש ברוך הוא מחלק להם בעצמו"י, ו(כנ"ל) עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות.

---

80) ספר המנהגים חב"ד ע' 46. וראה גם ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 564. ועוד.

81) תהלים יט, ט.

82) רמ"א יו"ד סו"ס רמו. או"ח סתקנ"א ס"י.

83) ירמי' לא, יג.

84) זכרי' ח, יט. רמב"ם סוף הל' תעניות.

משיחות ש"פ מטות־מסעי, ב' מנחם־אב ה'תנש"א

א. מהענינים המיוחדים דיום השק זה – שבו מסיימים ספר במדבר, ספר רביעי שבתורה, שסיומו מהוה גם סיום כל התורה[1] (ד' הספרים, שהרי ספר החמישי הוא „משנה תורה"[2], שחוזר וכולל ד' הספרים שלפניו), ולאח"ז מכריזים (בקול רם ובשמחה) „חזק חזק ונתחזק"[3], שמורה על החוזק (תוקף) דבנ"י בכל עניני התורה, ועד שהחוזק גופא הוא ג"פ („חזק חזק ונתחזק")[4], שיש בו העילוי והשלימות ד„(בתלת זימני הוי) חזקה"[5].

וצריך להבין הקשר והשייכות דסיום ספר רביעי שבתורה לתוכנו של הזמן[6] – שלעולם מסיימים ספר רביעי בשבתות שבג' השבועות דבין המצרים, ובכמה שנים (כבשנה זו) בשבת (הראשון) שבתשעת הימים – דלכאורה, הזמן דג' השבועות ובפרט ט' הימים (חורבן וגלות) קשור עם מעמד ומצב של „חלישות" בקדושה, היפך בתכלית ד„חזק חזק ונתחזק"?

לכאורה יש לומר שהיא הנותנת: כיון שזמן זה קשור עם מעמד ומצב של „חלישות", מודגש יותר הצורך וההכרח בהחיזוק ד„חזק חזק ונתחזק". אבל, יותר נראה לומר שהחיזוק עצמו קשור עם תוכנו של הזמן (ולא שהחיזוק הוא היפך תוכנו של הזמן, והזמן מדגיש הצורך דהפכו), וכמודגש בשמו של יום השבת (שהשם מורה על תוכן ומהות הדבר) שנקרא „שבת חזק", היינו, ש(התוכן ד)שבת זה (בג' השבועות, ובשנה זו גם בט' הימים) הוא החיזוק („חזק חזק ונתחזק") ד„מעשינו ועבודתינו" בקיום התומ"צ (תוכן ד' הספרים).

ב. ויובן בהקדם הביאור בהקשר והשייכות ד„חזק חזק ונתחזק" לתוכן הפרשה שבה מסיימים הספר – פרשת מטות־מסעי[7], שבזה נכלל (בפרטיות) ה„חזק" ד„מטות", ה„חזק" ד„מסעי", וה„חזק" שבחיבור ד„מטות־מסעי" יחד:

ענין החוזק (והתוקף), „חזק", ובפרט

---

1) וכפשטות הכתוב דסיום הספר: „אלה המצוות והמשפטים אשר צוה ה' ביד משה אל בני ישראל בערבות מואב על ירדן ירחו", שאז נשלמו כל עניני מצוות התורה, גם אלה שנאמרו בתחלת ובמשך הארבעים שנה.

2) מגילה לא, ב. זח"ג רסא, א. ועוד.

3) ראה שו"ע או"ח סו"ס קלט ובנ"כ. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 474.

4) ולהעיר, שמקור המנהג הוא מזה ש„כשסיים יהושע אמר לו הקב"ה חזק ואמץ, מכאן למסיים את התורה שאומרים לו חזק" (נסמן בלקו"ש שם), והחידוש הוא – שאף שבכתוב נאמר ענין החוזק ב"פ, „חזק ואמץ", מ"מ, נוסף בזה גם פעם שלישית ע"י „מנהג ישראל", שנוסף לכך ש„תורה היא", יש בו מעלה יתירה לגבי תושב"כ ותושבע"פ (ראה לקו"ת דרושי סוכות פ, ג. ובכ"מ).

5) ב"מ קו, ריש ע"ב. וש"נ.

6) ע"ד המבואר בנוגע לתוכן הפרשה, ש„פרשיות . . מטות מסעי הם תמיד בשבתות שבין המצרים" (של"ה חלק תושב"כ ריש פרשתנו (שסו, א ואילך). וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 378 ואילך. ועוד).

7) כלומר: נוסף על פרשת מסעי שבסיום הספר ממש, גם פרשת מטות, שבכמה שנים (כבשנה זו) מחברים אותה ביחד עם פרשת מסעי להיות פרשה אחת, כמודגש במנין הקרואים – ז' קרואים (ולא י"ד), ולא עוד אלא שהקרוא הרביעי מחבר ב' הפרשיות בברכה לפני סיום הקריאה בפ' מטות ובברכה לאחרי התחלת הקריאה בפ' מסעי (ראה לקו"ש שם ע' 380. וש"נ).

ג"פ חזק („חזק חזק ונתחזק") — שייך (לכאורה) ל„מטות", כי, „מטה" מורה על חוזק ותוקף בל ישונה, בדוגמת ה„מטה" כפשוטו שהוא חזק וקשה, ועד ש„מטה" הוא „לשון ממשלה ושררה"[8], כלשון הכתוב[9] „מטות עוז אל שבטי מושלים".

משא"כ „מסעי", שענינו הליכה ונסיעה („ויסע גו' הלוך ונסוע"[10]) ממקום למקום, שאינו עומד על מקומו, אלא הולך ונוסע למקום אחר (ועד להליכה ונסיעה אמיתית שהיא באופן שנעקר לגמרי ממקומו הקודם למקום שבאין־ערוך[11]) — ה"ז להיפך (לכאורה) מענין החוזק והתוקף („חזק") באופן בל ישונה.

ומזה שההכרזה ד„חזק חזק ונתחזק" היא לעולם (גם כשמטות־מסעי מחוברין) בסיומה של פרשת מסעי דוקא, משמע, שהתוכן ד„חזק חזק ונתחזק" שייך בעיקר לפרשת מסעי (אלא בכמה שנים מצרפים גם פרשת מטות).

ג. ויש לומר הביאור בזה:

„חזקה" שהיא במספר שלש („בתלת זימני הוי חזקה"), ובפרט חזקה משולשת („חזק חזק ונתחזק") — מדגישה החוזק והתוקף גם במקום שיש מנגד, כידוע[12] שמספר אחד מורה על מעמד ומצב שיש מלכתחילה רק טוב וקדושה[13], מספר שנים מורה על (התחלקות ו)מחלוקת[14] בגלל מציאותו של המנגד, ומספר שלש מורה על החוזק והתוקף דקדושה גם במעמד ומצב של ניגוד.

ובחוזק ותוקף שבמספר שלש (במעמד ומצב של ניגוד) ישנם ב' אופנים: (א) מצד העליון, היינו, חוזק ותוקף המשכת אור הקדושה (המשכה מלמעלה למטה) בכל מקום, גם במקום שיש ניגוד, מצד גודל מעלת האור שהוא בלי גבול, (ב) מצד התחתון, שהעבודה דהעלאת התחתון (העלאה מלמטה למעלה) היא באופן של חוזק ותוקף, לבטל המנגד, ויתירה מזה, להפכו לקדושה.

וב' אופנים אלו מרומזים בה„חזק" ד־פרשת מטות־מסעי:

ה„חזק" דפרשת מטות הוא החוזק וה־תוקף שמצד העליון — „וידבר משה אל ראשי המטות גו' זה הדבר אשר צוה ה'" — החוזק והתוקף דהמשכת ציווי ה' גם ב־מקום שיש ניגוד:

וה„חזק" דפרשת מסעי הוא החוזק והתוקף שמצד התחתון — „אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים גו'" — החוזק והתוקף שבעבודת בנ"י בבירור והעלאת התחתון, שלמרות השינויים וחי־לוקי הדרגות שבפרטי המסעות ב„מדבר" (תחתון) לפי־ערך מעמדו ומצבו של התח־תון (מצד המנגד), נמצאים תמיד בתנועה של הליכה ונסיעה ממצרים (המיצרים וגבולים דהתחתון) לארץ ישראל (המרחב דקדושה)[15].

ועפ"ז יש לבאר השייכות ד„חזק" ל־„מסעי" דוקא — כיון שהחוזק והתוקף במקום שיש ניגוד מודגש יותר בבירור

8) לקו"ת פרשתנו פג, ב.

9) יחזקאל יט, יא.

10) לך לך יב, ט.

11) ראה לקו"ש חכ"ג ס"ע 225 ואילך. וש"נ.

12) ראה לקו"ש חכ"א ע' 111. וש"נ.

13) ובלשון חז"ל — „יום אחד . . הקב"ה יחיד בעולמו" (בראשית א, ה ובפרש"י).

14) ולכן לא נאמר „כי טוב" ביום שני דמע"ב — לפי שנבראת בו מחלוקת (ב"ר פ"ד, ו).

15) ועד שגם המסעות שנקראו ע"ש הענינים הבלתי־רצויים שאירעו בהם נכללים ב„מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים", ואדרבה, בהם מודגש יותר הענין דיציאה ודאתהפכא חשוכא לנהורא.

התחתון („מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים״), שלא זו בלבד שהחוזק והתוקף (הבלי־גבולי) דאור הקדושה נמשך ומאיר בכל מקום מבלי להתחשב במציאות המנגד, אלא עוד זאת, שישנה ההתעסקות עם המנגד לבטלו מכל וכל, ועד — להפכו לקדושה.

והשלימות האמיתית ד„חזק״ היא בה־חיבור דמטות־מסעי גם יחד:

החוזק ד„מטות״ — יש בו מעלת אור הקדושה שלמעלה מהגבלה, אבל, כיון שחוזק זה הוא מצד העליון, ואינו שייך למציאותו של התחתון, המנגד (ואדרבה — לא מתחשבים בו).

החוזק ד„מסעי״ — יש בו המעלה דביטול (ועד להפיכת) המנגד, אבל, להיותו מצד התחתון שאין בו התוקף הבלתי־מוגבל דהעליון, ה״ה במדידה והגבלה, ושייך בו שינוי והפסק.

ולכן, השלימות האמיתית ד„חזק״ היא בחיבור מטות־מסעי גם יחד[16] — שישנם ב׳ המעלות: חוזק ותוקף המשכת האור של־מעלה מהגבלה, והחוזק והתוקף שבביטול (והפיכת) המנגד ע״י העלאת התחתון. ושניהם יחד — שביטול המנגד (ע״י העלאת התחתון) הוא באופן קבוע ונצחי.

ד. ויש להוסיף, שהחיבור דמטות־מסעי הוא ברביעי דוקא (שקורין לרביעי סיום פרשת מטות והתחלת פרשת מסעי), ועי״ז נעשית השלימות ד„חזק״ שבפרשת מטות־מסעי (כשהן מחוברין) בסיומו של ספר רביעי שבתורה:

אע״פ שמספר שלש מורה על החוזק („חזקה״) והתוקף גם במצב של ניגוד (כנ״ל ס״ג), מ״מ, להיותו בהמשך לאחד ושנים, נרגשת בו גם השייכות אליהם. כלומר, אף שמחבר האחד (העליון, שענינו המשכה מלמעלה למטה) עם השנים (התחתון, שענינו העלאה מלמטה למעלה), מ״מ, נרגש בו חיבור של ב׳ קוין (עליון ותחתון, המשכה והעלאה).

ולכן, השלימות האמיתית דחוזק ותוקף (מצד העליון ומצד התחתון גם יחד) היא ב„רביעי״ — דרגא מיוחדת בפני עצמה שאינה בהמשך לאחד ושנים, שבה מוד־גשת שלימות ההתיישבות, כמו כסא של ארבע רגלים שהוא באופן של התיישבות יותר מכסא של שלש רגלים, שמורה על החוזק והתוקף (ביטול המנגד) באופן קבוע ונצחי (בלי גבול).

ויש לומר, שענין זה מודגש עוד יותר בהשייכות דרביעי לחמישי[17] — שבשבת פרשת מטות־מסעי (סיום ספר רביעי שב־תורה) מתחילין לקרוא (במנחה) ספר חמישי שבתורה, והוספה יתירה בשנה זו, שסיום ספר רביעי שבתורה הוא בחודש מנחם־אב (דלא כבכמה שנים שקורין מט״מ בשבת מברכים מנ״א בסיומו של חודש תמוז), חודש החמישי — כידוע ש־„חמישי״ היא דרגא הכי נעלית שלמעלה ממדידה והגבלה ולמעלה מסדר השתל־שלות, „החמישית לפרעה״[18], ד„אתפריעו ואתגליין מיני׳ כל נהורין״[19], ובכח זה דוקא נעשה חיבור ב׳ הקוין דהמשכה והעלאה (תוכן החיבור דמטות־מסעי, וה„חזקה״ הקשורה עם מספר שלש ע״י

16) ויש לומר, שמזה נמשך כח גם להשנים שמטות ומסעי הם בפ״ע, שגם בהם תהי׳ העבודה באופן של חוזק ותוקף דמטות־מסעי גם יחד.

17) משא״כ רביעי מצ״ע ששייך לשלישי — כמובן ממארז״ל (שבת קד, א) „גימ״ל דל״ת, גמול דלים״, היינו, שגימ״ל הוא דרגת המשפיע (המשכה מלמעלה למטה), ודל״ת הוא דרגת המקבל (העלאה מלמטה למעלה).

18) ל׳ הכתוב — ויגש מז, כד.

19) זח״א רי, א.

החיבור דאחד ושנים) בתכלית ה־שלימות[20].

ה. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות ד„חזק חזק ונתחזק" על ספר רביעי שמ־סיימים בשבת פרשת מטות־מסעי — לתוכן הזמן דג' השבועות (ובשנה זו — בט' הימים):

ובהקדמה — שהכוונה והתכלית דה־חורבן והגלות (התוכן דבין המצרים), היא, על מנת לבוא להמעלה והשלימות דבנין ביהמ"ק העתיד וגאולה העתידה[21], מעלה ושלימות שמודגשת בענין ה„חזקה" — ביהמ"ק השלישי וגאולה השלישית.

וההסברה בזה:

מעלתו של ביהמ"ק העתיד, „מקדש אדנ־י כוננו ידיך"[22] („בשתי ידים . . כשה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא, שכל המלוכה שלו"[23]), נאמרה כבר בשירת הים, בנוגע לבנין ביהמ"ק שהיו צריכים לבנות בהכניסה לארץ תיכף ומיד, כמארז"ל[24] „אילו זכו ישראל כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ", ואז היתה הכניסה לארץ (ע"י משה) באופן של גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[25], ובנין ביהמ"ק נצחי (שאין אחריו חורבן).

ויש לומר, שכיון שכל עניני התורה הם אמיתיים ונצחיים, כולל גם הענינים שהובאו בתור קס"ד[26], כבנדו"ד, „אילו זכו כו'", ישנו גם עתה (לאחרי החורבן והגלות) הענין דגאולה נצחית וביהמ"ק נצחי באופן של חוזק ותוקף, אלא, שה־חוזק והתוקף שלהם הוא מצד העליון בלבד, ולכן בעולמו של התחתון (יכול להיות ו)ישנו מצב של חורבן וגלות.

ולאידך, לא מספיק החוזק והתוקף בגאולה ובנין ביהמ"ק מצד התחתון בלבד, דכיון שהתחתון הוא מדוד ומוגבל, הרי, החוזק והתוקף שבו הוא במדידה והגבלה, ולא באופן נצחי.

ולכן, יש צורך בחיבור ב' המעלות — חוזק ותוקף דהגאולה ובנין ביהמ"ק מצד העליון ומצד התחתון גם יחד, שאז נעשית גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי.

ו. וזהו החילוק שבין ב' ביהמ"ק —

---

20) ויש לומר, שענין זה מרומז בהתחלת הספר — „אלה הדברים" — שקאי על „הדברים אשר דבר משה", דברי התורה*, שענינה המשכה מלמעלה למטה, ורומז גם על בירור העולם באופן של העלאה מלמטה למעלה, כמובן מדרז"ל (עה"פ „אלה הדברים" שבפרשת ויקהל) „דברים הדברים אלה הדברים, אלו ל"ט מלאכות"** (שבת ע, א).

ונעוץ תחלתן בסופן (סיום ספר חמישי, וכל חמשה חומשי תורה) — „לעיני כל ישראל", „שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם . . יישר כח ששברת" (פרש"י עה"פ) — שעי"ז נוסף על מעלת לוחות ראשונות, עבודת הצדיקים באופן של המשכה מלמעלה למטה, גם מעלת לוחות שניות, עבודת הבעלי תשובה באופן של העלאה מלמטה למעלה.

21) וכמרומז בלשון חז"ל „עלה ארי' כו' והחריב את אריאל כו' על מנת שיבוא ארי' כו' ויבנה אריאל" (יל"ש ירמי' בתחלתו (רמז רנט)).

---

*) ובחורה גופא — „משנה תורה", ש„משה מפי עצמו אמרן", ו„ברוח הקודש" (מגילה לא, ב ובתוס'), חיבור דמלמטלמ"ע עם מלמעלמ"ט.

**) וכולל גם מלאכת הארבעים („ארבעים מלאכות חסר אחת") השייכת לשבת, מלאכת שמים, היינו, שגם בירור העולם (מלמטלמ"ע) קשור עם העבודה בעניני קדושה (מלמעלמ"ט).

---

22) בשלח טו, יז.

23) פרש"י עה"פ.

24) ספרי דברים א, ב.

25) ראה מגלה עמוקות אופן קפה. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 346.

26) ויתירה מזה — אפילו ענינים שהתורה עצמה אומרת ש„בדותא היא" (ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' רסו).

בית ראשון ובית שני (גאולה ראשונה ושני׳) לביהמ״ק השלישי (גאולה שלישית)[27]:

בית ראשון (מספר אחד) שנבנה ע״י שלמה, שנאמר בו[28] „וישב שלמה על כסא הו״, הי׳ עיקר ענינו מצד העליון, באופן של המשכה מלמעלה למטה (עבודת הצדיקים), וכיון שלא הי׳ קשור כ״כ עם (ומצד) מציאות התחתון, הי׳ בו חורבן והפסק.

בית שני (מספר שנים) שנבנה ע״י עולי בבל בימי עזרא — הי׳ עיקר ענינו מצד התחתון, באופן של העלאה מלמטה למעלה (עבודת התשובה), ולכן היתה לו שייכות גדולה יותר לעולם (תחתון), שהי׳ גדול מבית ראשון (כמ״ש[29] „גדול יהי׳ כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון״) בבנין ובשנים[30], אבל לאידך, להיותו מצד התחתון שהוא במדידה והגבלה, הי׳ גם בו חורבן והפסק, ואדרבה, במשך זמן ארוך יותר מהחורבן והפסק דבית ראשון, ונוסף לזה, גם בזמן קיומו לא היתה בו המעלה והשלימות דבית ראשון (מצד העליון), שחסרו בו ה׳ דברים[31].

והחידוש דבית שלישי בגאולה ה־שלישית (מספר שלש) הוא בהחיבור וה־אחדות דהעליון והתחתון גם יחד, שלכן יהי׳ באופן של חוזק ותוקף בתכלית השלימות, גאולה נצחית („שיר חדש״, לשון זכר, גאולה שאין אחרי׳ גלות[32]), וביהמ״ק נצחי.

ויש לומר, שמעלת החוזק והתוקף דביהמ״ק השלישי וגאולה השלישית (מצד החיבור והאחדות דהעליון והתחתון) מוד־גשת יותר בכך שהגאולה העתידה נקראת לפעמים בשם גאולה רביעית (ולפעמים גם בשם גאולה חמישית)[33] — דרגא מיו־חדת בפני עצמה, שכיון שאינה בהמשך לאחד ושנים (עליון ותחתון), מודגש שהיא למעלה מהגדרים דעליון ותחתון, ולכן נעשה על ידה החיבור דעליון ותחתון (כנ״ל ס״ד).

ז. וענין זה מודגש ב„שבת חזק״ דספר רביעי שבימי בין המצרים:

בהכרזה „חזק חזק ונתחזק״ (חזקה משולשת) שבשבת פרשת מטות־מסעי, מרומזת החזקה דביהמ״ק השלישי וגאולה השלישית, שבאה לאחרי (וע״י החיבור ד)בית ראשון ובית שני (לאחרי ההפסק דחורבנם בימי בין המצרים), ע״י חיבור ב׳ המעלות דשניהם (בית ראשון ובית שני), עליון ותחתון, המשכה והעלאה — כמרומז בתוכן החיבור דמטות־מסעי.

וחיבור זה הוא ברביעי, ועוד וג״ז עיקר, שעי״ז מסיימים ספר רביעי (ותיכף לאח״ז, בזמן המנחה, מתחילים ספר חמישי) — שמורה על דרגא בפ״ע של־מעלה לגמרי מהגדרים דעליון ותחתון, שעל ידה נעשה החיבור דעליון ותחתון בביהמ״ק העתיד וגאולה העתידה.

ויש לומר, שפרטי המספרים השייכים

---

27) בהבא לקמן — ראה לקו״ת פרשתנו (מטות) פג, ג. אוה״ת שם ריש ע׳ א׳שכח. וראה בארוכה לקו״ש ח״ט ע׳ 26 ואילך.

28) דה״א כט, כג.

29) חגי ב, ט.

30) ב״ב ג, סע״א ואילך.

31) יומא כא, ב.

32) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

33) להעיר, שבכמה מדרשי חז״ל נמנית גלות מצרים בין ד׳ הגלויות, ובכמה מדרשי חז״ל נימנו ד׳ גלויות חוץ מגלות מצרים (ראה לקו״ש חט״ז ע׳ 91. וש״נ), ובזה תלוי מנינה של הגאולה העתידה — גאולה רביעית או גאולה חמישית. ולהעיר מהרמז דארבע לשונות של גאולה — גאולה רביעית (ד׳ כוסות) ולשון חמישי של גאולה — גאולה חמישית (כוסו של אליהו).

לביהמ"ק העתיד וגאולה העתידה מרומזים גם בהזמן שבו קורין פרשת מטות־מסעי ומכריזים „חזק חזק ונתחזק" על ספר רביעי: בג' השבועות — מרומזת המעלה דביהמ"ק השלישי וגאולה ה־שלישית, בחודש הרביעי (בשנים שקורין פרשת מטו"מ בסיומו של חודש תמוז[34]) — גאולה הרביעית, ובחודש החמישי (כבשנה זו, שקורין פרשת מטו"מ בחודש החמישי[35]) — גאולה החמישית.

וזהו גם החיזוק על כל עניני התומ"צ (כנ"ל ס"א), ובמיוחד בנוגע ל„מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[36] (לאחרי החורבן והגלות דבין המצרים) — כיון שעי"ז באים להחוזק והתוקף דגאולה האמיתית והשלימה, גאולה נצחית, ו־ביהמ"ק נצחי.

*

ח. ענין נוסף בשבת זה הקשור עם ערב שבת — „מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"[37] (מה שטרח) — שחל בר"ח מנחם־אב, מפורש בקרא בפרשתנו (מסעי[38]): „ויעל אהרן הכהן אל הר ההר גו' וימת שם גו' בחודש החמישי באחד לחודש", יום ה־הילולא של אהרן הכהן.

ובהקדמה — שענין זה שיום המיתה נתפרש בתורה שבכתב („בחודש החמישי באחד לחודש") הוא חידוש שלא מצינו דוגמתו בכל התורה כולה (אצל משה רבינו, אצל מרים אחותם, אצל ג' האבות וכו').

ומסתבר לומר, שבתוכנו של יום זה („בחודש החמישי באחד לחודש") מרומז כללות עבודתו של אהרן הכהן, שלכן, נעשה בו ביום גמר ושלימות עבודתו, ש„כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו . . מתגלה ומאיר . . מלמעלה למטה . . ופועל ישועות בקרב הארץ"[39], כדלקמן.

ט. ענינו המיוחד של אהרן הכהן למדים מיום הסתלקותו, גמר ושלימות עבודתו:

כתיב[40] „ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל"[41], „האנשים והנשים, לפי שהי' אהרן רודף שלום ומטיל אהבה כו'"[42], ובלשון המשנה[43] „אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

ובהמשך לזה נאמר „וישמע הכנעני גו'", „שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד"[44], ועד"ז בפרשתנו, שבהמשך למיתת אהרן נאמר „וישמע הכנעני גו'", „ללמדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד"[45].

ובביאור הקשר והשייכות דב' הענינים המודגשים במיתת אהרן, גמר ושלימות עבודתו (רודף שלום וענני הכבוד) — יש לומר:

34) וכיון שבו מברכים חודש החמישי — מרומזת בו גם גאולה החמישית.

35) ומעלה יתירה כששבת פרשת מטו"מ חל ביום השני דחודש החמישי (ולא בר"ח עצמו) — שאז חל תשעה באב בשבת, ונדחה לעשירי באב, ובזה גם מרומזת השלימות דעשר שתהי' בהגאולה האמיתית והשלימה (שירה עשירית, מנין עשירי, וכיו"ב).

36) תניא רפל"ז.

37) ע"ז ג, סע"א.

38) לג, לח.

39) תניא אגה"ק סכ"ז־כח.

40) חוקת כ, כט.

41) משא"כ במשה כתיב „ויבכו בני ישראל", „הזכרים" (ברכה לד, ח ובפרש"י).

42) פרש"י עה"פ.

43) אבות פ"א מי"ב.

44) כא, א ובפרש"י.

45) לג, מ ובפרש"י.

המעלה המיוחדת ד„ענני כבוד" שהיו בזכות אהרן גם לגבי ה„מן" וה„מים" שניתנו לכל העדה בזכות משה ומרים[46] — שה„מן" ניתן במדידה והגבלה, „עומר לגלגלת"[47], ה„מים", עם היות שלא היו במדידה והגבלה, ה"ה באים באופן של התחלקות לכאו"א בפ"ע[48], משא"כ „ענני כבוד" הם בבחינת מקיף שלמעלה מהתחלקות, שהקיפו את (והגינו על) כל בנ"י בשוה.

וזהו גם תוכן הענין ד„אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" — מצד הדגשת נקודת האחדות של כל בנ"י שלמעלה מהתחלקות.

י. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו של „אהרן"[49]:

„הר" („אהרן") — הר"ע האהבה, והקדמת האל"ף („אהרן") מורה על שרש האהבה (א' שלפני ה„הר") מבחי' „פלא", שלכן האהבה היא אהבה רבה[50], שזהו החילוק שבין אברהם לאהרן, שאף ששניהם בקו החסד והאהבה, מ"מ, מדת החסד והאהבה דאברהם היא במדידה והגבלה דסדר השתלשלות, ומדת החסד והאהבה דאהרן היא חסד ואהבה רבה שלמעלה מהשתלשלות.

ויש לומר גם, שהענין דאהבה רבה מרומז גם בסדר האותיות שבתיבת „אהרן": „אה" — ר"ת אהבה, והר' ר"ת רבה[51]. והנו"ן פשוטה („אהרן") — מורה על המשכת והתפשטות בחי' האהבה רבה למטה מטה, גם לבנ"י שנמצאים בדרגא תחתונה, שהם בדוגמת אותיות התורה שלמטה מן השורה, כידוע שבאותיות התורה ישנם ג' אופנים: למעלה מן השורה, בהשורה, ולמטה מן השורה[52], ודוגמתם בבנ"י שנמשלו לאותיות התורה, כידוע ש„ישראל" שכללותם ששים ריבוא, ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה[53].

ונקודת הענין — שדרגתו של אהרן היא בחינה שלמעלה מהתחלקות, שלכן בכחה לחבר ולאחד כל פרטי ההתחלקות דבנ"י בשווה.

יא. ובפרטיות יותר — מודגש בענינו של אהרן חיבור והתאחדות ב' הקוין דהמשכה והעלאה (ע"ד ובדוגמת החיבור דמטות־מסעי, כנ"ל ס"ג), מצד דרגא נעלית יותר שלמעלה מהתחלקות דעליון ותחתון:

מהענינים העיקריים דאהרן הכהן הו"ע ברכת כהנים[54], „מצות עשה מן התורה

---

46) תענית ט, א.

47) בשלח טז, טז.

48) נוסף על ההתחלקות ש„כל נשיא ונשיא . . נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט" (פרש"י חוקת כא, כ).

49) בהבא לקמן — ראה ספר הערכים חב"ד ערך אהרן (כרך ב' בתחלתו). ושי"נ.

50) ולכן היתה הסתלקותו ב„הר ההר" — ש„הר" סתם מורה על אהבה סתם, ו„הר ההר" מורה על אהבה רבה.

51) ובזה מודגש העילוי בשם „אהרן" לגבי השם „מרים" — שאף שבשם „מרים" ישנם כל ג' האותיות ד„מים", מ"מ, האות ר' שבאמצע מפסיק (וי"ל שרומז על ההתחלקות), משא"כ בשם „אהרן", שהר"ת דאהבה רבה (אהר) הוא בהמשך אחד ללא הפסק בינתיים (נקודת האחדות).

52) ויש לומר, שנכללים כולם בנו"ן פשוטה: התגין דאות נו"ן הם למעלה מן השורה, רובה של הנו"ן (ציור אות וא"ו) בתוך השורה, וחלקה התחתון למטה מן השורה — אות אחת.

53) מג"ע אופן קפו.

54) ומודגש בנוסח הברכה: „אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כו'". — ולהעיר מהשייכות דברכת כהנים לאהבת ישראל — „לברך את עמו ישראל באהבה" (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סי"ט — ע"פ זח"ג קמז, ב).

שיברכו הכהנים את ישראל בכל יום בנשיאת כפים"[55], שישנו גם בזמן הזה[56], בחוץ לארץ בכל יו"ט, ובארץ ישראל (כפי שנהוג בכמה ק"ק) גם בכל יום[57], ובכל תפלה מן התפלות שביום (מלבד במנחה, משום חשש שכרות[58]).

וידוע[59] שבברכת כהנים ישנם ב' המעלות דברכה ותפלה גם יחד, מעלת הברכה שענינה המשכה מלמעלה למטה, ומעלת התפלה שענינה העלאה מלמטה למעלה, להיותה מדרגא שלמעלה מהת־חלקות דהמשכה והעלאה (עליון ותחתון), ולכן מחברת שניהם יחדיו.

ויש לומר, שחיבור ב' הקוין דהמשכה והעלאה (ברכה ותפלה) ע"י בחינה שלישית שלמעלה משניהם, מרומז גם בכך שברכת כהנים היא ברכה משולשת.

ועפ"ז י"ל הרמז במספר שנותיו של אהרן, "ואהרן בן שלש ועשרים ומאת שנה במותו בהר ההר"[60], שנוסף על השלימות דמאה ועשרים שנה, כשנות חייו של משה שנאמר בו[61] "היום מלאו ימי ושנותי", כמ"ש[62] "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", חי עוד שלש שנים ("שלש ועשרים ומאת שנה") — שבמספר שלש שנים (היתרים על השלימות דק"כ שנה) מרומזת כללות עבודתו בחיבור ב' הקוין ע"י בחינה ה־שלישית שלמעלה משניהם.

יב. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דדרגת ועבודת אהרן ליום הסתלקותו — "בחודש החמישי באחד לחודש":

"חודש החמישי": — קשור ושייך לדרגא החמישית שלמעלה מההתחלקות שבסדר השתלשלות, "החמישית לפרעה", ד"את־פריעו ואתגליין מיני' כל נהורין" (כנ"ל ס"ד).

וגם "אחד לחודש" (ב"חודש החמישי" עצמו) — קשור ושייך לדרגת האחדות שלמעלה מהתחלקות, כמודגש גם בענינו של ראש חודש, יום אחד[63] שלמעלה מהתחלקות ולכן כולל כל ימי החודש.

ויש לומר, שבזה שהתורה כותבת בפירוש שהסתלקותו של אהרן (גמר ושלימות עבודתו) היתה "בחודש החמישי באחד לחודש", מרומזת הנקודה העיקרית ד"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" — אחד שלמעלה מהתחלקות שמאחד כל חילוקי הדרגות, הן בנוגע לחיבור אופני העבודה דהמשכה והעלאה שבברכת כהנים, והן בנוגע להאחדות דכל חילוקי הדרגות שבבנ"י המודגשת בעני כבוד שבזכותו, ובעבודתו המיוחדת ד"אוהב שלום ורודף שלום", שכל זה נעשה ע"י דרגא שאינה בערך לחילוקי הדרגות, דרגא חמישית (בריחוק הערך מדרגא השלישית (וגם מדרגא הרביעית)

55) שו"ע אדה"ז שם ס"א.

56) נוסף על אמירתה ע"י כאו"א מישראל (שנקראים "ממלכת כהנים") בהתחלת כל יום, לאחרי ברכת התורה, ובהדגשה יתירה — בחזרת הש"ץ במקום ברכת כהנים.

57) ראה שו"ע אדה"ז שם סנ"ז.

58) שם ס"א. ר"ס קכט.

59) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"י ע' 38.

60) פרשתנו לג, לט.

61) פרש"י וילך לא, יב.

62) בראשית ו, ג.

63) שהרי ענינו של ראש חודש (ובפרט בזמן שמקדשים ע"פ הראי') הוא יום אחד, ורק כשנשתהו העדים (מצב בלתי־רצוי) עושין ר"ח שני ימים.

וגם בזמן הזה שקביעות החדשים היא ע"פ החשבון, שלאחרי כל חודש מלא עושין ר"ח שני ימים (חודש אחד יום אחד בלבד וחודש אחד שני ימים), עיקר ענינו של ראש החודש הוא ביום השני, ש"ממנו הוא המנין והוא יום הקביעה" (רמב"ם הל' קדוה"ח פ"ח ה"ד) — יום אחד.

ולהעיר, שר"ח אב הוא לעולם יום אחד בלבד (כיון שחודש תמוז הוא לעולם חסר).

שבה ניכרת השייכות לב׳ הקוין, כנ״ל ס״ד).

ויש להוסיף, ש„חודש החמישי באחד לחודש״ (שכולל כל ימי החודש) הוא הכנה לכללות העבודה ד„אני לדודי ודודי לי״[64], העלאה מלמטה למעלה („אני לדודי״) והמשכה מלמעלה למטה („דודי לי״), שמתחילה בר״ח אלול („אני לדודי״) ונמשכת בחודש תשרי („דודי לי״)[65] — מצד נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות („בחודש החמישי באחד לחודש״) שעל ידה נעשה חיבור ב׳ הקוין. ובפרטיות יותר — שב׳ הדרגות באהבה מלמטה ל־מעלה ומלמעלה למטה, „אני לדודי ודודי לי״ (ש„דודי״ מורה על ענין האהבה), באות לאחרי הקדמת האהבה רבה שלמעלה מהשתלשלות, חסד דאהרן, שיום הסתל־קותו „בחודש החמישי באחד לחודש״.

*

יג. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל:

בעמדנו בשבת חזק דספר רביעי, שבו מתחילים גם ספר חמישי, ובפרט כשחל בחודש החמישי, שבו מודגש החוזק וה־תוקף דביהמ״ק העתיד בגאולה העתידה, שהיא (לא רק גאולה שלישית, אלא גם גאולה רביעית, ועד) גאולה חמישית, להיות למעלה לגמרי מחילוקי הדרגות דבית ראשון ושני, גאולה ראשונה ושני׳ (כנ״ל ס״ו) — צריכה להיות הדגשה מיוחדת בנוגע לנקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

וענין זה בא במעשה בפועל ע״י הה־ליכה בדרכיו של אהרן (שיום הסתלקותו בחודש החמישי באחד לחודש) — כציווי והוראת המשנה במסכת אבות: „הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה״, ע״ז שמגלים את נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות.

ובפרטיות יותר — ע״פ דיוק לשון המשנה „הוי מתלמידיו של אהרן כו״: (א) „הוי״ — לשון ציווי, שאין זה רק סיפור ע״ד הנהגה דמדת חסידות, כבכמה ענינים במסכת אבות, אלא ציווי והוראה (ויש לומר, שהלשון „הוי״ כולל גם נתינת רשות והיכולת) להיות מתלמידיו של אהרן, (ב) „מתלמידיו (של אהרן)״ דייקא, בלשון רבים (ולא „תלמידו״) — שהשתדלותו בקיום הנהגתו של אהרן היא ביחד עם הרבים, שעי״ז ניתוסף בזה יותר מצד הענין ד„קנאת סופרים תרבה חכמה״[66], „תרבה״ דייקא, שריבוי אמיתי הוא בלי גבול, היינו, לא רק באופן ד„בכל מאדך״, מאד שלך[67], אף שלגבי חבירו ה״ז במדידה והגבלה, אלא שזהו באופן של בלי גבול גם לגבי חבריו (שאר תלמידיו של אהרן), ועד שקשור עם בלי גבול (מאד) האמיתי.

ויש להוסיף ולהדגיש הקשר והשייכות דאהבת ישראל להגאולה העתידה — לא (רק) מפני שביטול הגלות הוא ע״י ביטול סיבת הגלות (שבא ע״י ההיפך דאהבת ישראל[68]), שהרי בעמדנו לאחרי סיום מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, לאחרי סיום כל מ״ב המסעות ב„מדבר העמים״[69], נמצאים כבר „על ירדן ירחו״[70]

---

64) שה״ש ו, ג.

65) ראה לקו״ת ראה לב, א. ובכ״מ.

66) בבא בתרא כא, סע״א. שם כב, רע״א. וראה אוה״ת ויצא ריח, ב ואילך. וש״נ.

67) ראה תו״א מקץ לט, ד. ובכ״מ.

68) ראה יומא ט, ב.

69) ראה לקו״ת פרשתנו פח, ג ואילך.

70) לג, מח.

(דרגתו של משיח ד„מורח ודאין"[71]), על סף הגאולה, בודאי שכבר נתתקנה סיבת הגלות, ולכן, ההדגשה דאהבת ישראל היא — בתור טעימה ועד להתחלה דהגאולה האמיתית והשלימה הקשורה עם נקודת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שמודגשת באחדותם של ישראל, מצד בחי' היחידה (דרגה החמישית) שבכל ישראל בשווה, שהיא ניצוץ מנשמתו של משיח[72], יחידה הכללית[73].

ועפ"ז יש להוסיף גם בהפירוש „ומקרבן לתורה" — שהכוונה היא להקירוב ללימוד התורה דגאולה העתידה, „תורה חדשה מאתי תצא"[74].

יד. ויש לקשר זה עם מאמר המשנה במסכת אבות בפרק דשבת זה — „רבי[75] שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה":

רבי שמעון דמשנתנו הוא רבי שמעון בן נתנאל שנמנה לפנ"ז[76] בין חמשת הה' תלמידים של רבי יוחנן בן זכאי, ובהמשך לזה באים מאמריהם, „הם אמרו שלשה דברים וכו'"[77], ונקרא כאן „רבי שמעון" סתם — לרמז על שייכותו לרשב"י, שסתם ר"ש הוא רשב"י[78], ש„תורתו אומנתו"[79], כולל ובמיוחד הלימוד בפנימיות התורה, כרשב"י מארי דהזהר, כפי שמצינו[80] שר"ש בן נתנאל „פתח במעשה מרכבה כו'"[81].

והטעם שרבי שמעון מדגיש „הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה", אף שלכאורה הי' צריך להדגיש הזהירות בלימוד התורה באופן ד„תורתו אומנתו"[82] — כי, ההנהגה ד„תורתו אומנתו" באופן שאין מפסיקין לק"ש ותפלה[83] היא הנהגה מיוחדת ששייכת ליחידי סגולה בלבד (גם בין אלו ש„תורתם אומנתם"), ולכן צריך ר"ש להזהיר את תלמידיו וכל בנ"י שיהיו זהירים בק"ש ובתפלה (כמשנ"ת בארוכה במק"א[84]).

ויש לבאר דיוק הלשון „הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה", „זהיר" דייקא, מלשון זוהר ואור, כמו „זהר הרקיע"[85] — שאף שעיקר ענין הזוהר והאור נעשה ע"י לימוד התורה, „תורה אור"[86] (ובפרט כשהלימוד הוא באופן דתורתו אומנתו, שכל מציאותו היא „תורה אור"), מ"מ, משתדל ר"ש בטובתם של אלה שעדיין לא הגיעו להדרגא ד„תורתו אומנתו", שגם אצלם יהי' ענין הזוהר והאור ע"י ק"ש

---

71) סנהדרין צג, ב. וראה לקו"ת פרשתנו פט, ב.

72) כידוע שהפסוק „דרך כוכב מיעקב" שקאי על מלך המשיח, קאי גם על כאו"א מישראל שנמשל לכוכב, כיון שבכאו"א מישראל יש ניצוץ מנשמת משיח (ראה לקו"ש ח"ב ע' 599. ושי"נ).

73) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

74) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

75) פ"ב מי"ג.

76) משנה ט.

77) משנה יו"ד.

78) פרש"י שבועות ב, ב (ד"ה משמו). הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (פרק הששי). ועוד.

79) שבת יא, א.

80) חגיגה יד, ב. ירושלמי שם (פ"ב ה"א).

81) ראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 356 ואילך.

82) ואף שגם ק"ש הוא בכלל לימוד התורה (כדברי רשב"י „זה שינון וזה שינון" (ירושלמי ברכות ושבת פ"א סה"ב)), הרי, נוסף לכך שהכוונה כאן לק"ש כפי שהיא חלק מתפלה, גם לימוד התורה שבק"ש אינו בגדר אופן הלימוד ד„תורתו אומנתו", אלא בגדר הלימוד דפרק אחד שחרית וערבית (כדברי רשב"י (מנחות צט, ב) „אפילו לא קרא אדם אלא קריית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש").

83) ירושלמי שם.

84) לקו"ש שם.

85) דניאל יב, ג.

86) משלי ו, כג.

ותפלה (ועד שסר"ס יגיעו גם להזוהר ואור דתורתו אומנתו) – ע"ד ובדוגמת תוכן המאמר „הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את הבריות (כולל גם „בריות") ומקרבן לתורה".

ויש לומר, שההוראה והנתינת־כח ל־זהירות בק"ש ובתפלה ע"י ר"ש שתורתו אומנתו, היינו, שר"ש שתורתו אומנתו „מכניס" הזוהר והאור („זהר הרקיע") שלו בק"ש ותפלה – נמשכת מדרגת האחדות שלמעלה מהתחלקות, שעל ידה נעשה חיבור ב' אופני העבודה דתורה (המשכה מלמעלה למטה) וק"ש ותפלה (העלאה מלמטה למעלה).

ויש להוסיף, שבלימוד התורה (תורתו אומנתו) גופא ישנם ב' האופנים דהמשכה והעלאה – כידוע פתגם הרה"צ ר' הלל מפאַריטש[87] בנוגע לדא"ח דהצמח־צדק (ועד"ז אצל כל רבותינו נשיאינו), שאמירת המאמר היא באופן ד„שכינה מדברת מתוך גרונו", „כנתינתה מסיני"[88], משא"כ הבי־אור והשקו"ט בהמאמר אפילו ע"י בעל המאמר בעצמו לאחרי אמירת המאמר, היינו, שבתורה גופא ישנם ב' האופנים דהמשכה מלמעלה למטה (כנתינתה מסיני) והעלאה מלמטה למעלה (ביאור ושקו"ט בשכל האדם), ע"ד ובדוגמת כללות החי־לוק שבין תורה (המשכה) לק"ש ותפלה (העלאה)[89].

טו. האמור לעיל קשור גם לענין נוסף

87) שיום ההילולא שלו כ"א מנחם־אב (תרכ"ד) – ראה (ראשי פרקים מתולדותיו ב)הקדמה לספרו פלח הרמון בראשית ושמות.

88) ועד"ז בנוגע לדרשה דר"ש במעשה מרכבה.

89) וי"ל הפירוש ד„הוי זהיר בק"ש ובתפלה" (בתורה גופא) – שצ"ל זהירות מיוחדת בהביאור והשקו"ט במאמר דא"ח שאמירתו כנתינתה מסיני.

שהזמן גרמא – בנוגע לעריכת „סיומים" בתשעת הימים:

נוסף על כללות המנהג[90] דעריכת סיומים בתשעת הימים כדי להרבות ב־שמחה של תורה („פיקודי ה' ישרים מ־שמחי לב"[91]), „שמחה לגמרה של תורה"[92], ודוגמתו בסיום מסכת, „כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתי' עבידנא יומא טבא לרבנן"[93], כולל גם ההוספה בצדקה[94] („ב־משפט (תורה[95]) ובצדקה"[96]) ש„מקרבת את הגאולה"[97] – יש להשתדל במיוחד בשנה זו בעריכת הסיומים „ברוב עם הדרת מלך"[98], לאחד רבים מישראל בהשמחה לגמרה של תורה, כולל גם הקטנים (לא רק קטנים בידיעות, אלא גם קטנים ב־שנים) שעדיין אינם שייכים להבנה והש־גה, ע"ד ובדוגמת הסיום דערב פסח[99] ש־מנהג ישראל להביא גם בכורים הקטנים.

ולהעיר, שהסיום דערב פסח אינו דוגמא בעלמא, אלא שייך גם להסיומים דתשעת הימים[100] – כי, הסיום דערב פסח

90) ספר המנהגים־חב"ד ע' 46. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 223. וש"נ.

91) תהלים יט, ט. וראה תענית ל, סע"א. טושו"ע או"ח ר"ס תקנד.

92) טור ורמ"א או"ח סתרס"ט.

93) שבת קיח, סע"ב ואילך. רמ"א יו"ד סרמ"ו סכ"ו.

94) גם ב(הסיומים ד)יום השבת – באופן המותר, ע"י אכילה ושתי', וכיו"ב.

95) לקו"ת ר"פ דברים (בפי' הכתוב: „ציון במשפט תפדה גו'").

96) ירמי' ד, ב – סיום וחותם הפטרת שבת זו.

97) ב"ב י"ד, א. וראה תניא פל"ז.

98) משלי יד, כח. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ.

99) ראה טושו"ע ואדה"ז או"ח סת"ע.

100) להעיר מהסימן דקביעות השנה: א"ת – שבאותו יום שחל א' דפסח חל תשעה באב (טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ג. וראה לקו"ש חי"ח ע' 313).

הוא הכנה להגאולה דפסח, והסיומים ד־תשעת הימים הם הכנה להגאולה העתידה שהיא „כימי צאתך מארץ מצרים (אראנו נפלאות)"[101], ובהדגשה יתירה בשנה זו, הי' תהא שנת אראנו נפלאות, כשעומדים על סף הגאולה.

טז. ויה"ר שהדיבור וההחלטות טובות בכהנ"ל ימהרו ויזרזו ויביאו בפועל ובגלוי ממש את ה(חוזק והתוקף ד)גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי.

ובפשטות — שנוסף לכך שכבר סיימו כל פרטי מ"ב המסעות במדבר העמים שבזמן הגלות, ועומדים כבר „על ירדן ירחו", „מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה"[102], עוברים את הירדן מערבה ונכנסים לארץ ישראל, ובארץ ישראל עצמה הולכים מערבה — לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ועד לקדש הקדשים (במערבו של ביהמ"ק), שבו נמצא הארון והלוחות.

ו„הקיצו ורננו שוכני עפר"[103], ומשה ואהרן (בעל ההילולא דר"ח מנ"א) עמהם[104], וכל הצדיקים ונשיאי ישראל עמהם, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו עמהם, ביחד עם נשמות בגופים דכל בנ"י שבדורנו זה, „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[105], „ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל"[106], וכולם יחדיו לומדים „תורה חדשה (ש)מאתי תצא", „אלה הדברים אשר דבר משה („גואל ראשון הוא גואל אחרון"[107]) אל כל ישראל", „אלה" דייקא, מראה באצבעו ואומר אלה[108], בפועל ובגלוי, ותיכף ומיד ממש.

---

101) מיכה ז, טו.

102) פרשתנו לד, טו.

103) ישעי' כו, יט.

104) ראה יומא ה, ב. תוד"ה אחד — פסחים קיד, סע"ב.

105) בא יו"ד, ט.

106) ישעי' כז, יב.

107) ראה לקו"ש חי"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

108) שהרי לימוד התורה דלעתיד לבוא יהי' באופן של ראי' (ראה לקו"ת צו יז, א ואילך. ובכ"מ).

משיחות ש"פ דברים, שבת חזון, תשעה באב (נדחה), יום א', עשירי באב (לפני תפלת ערבית*) ויום ב', י"א באב (לאחרי תפלת ערבית) ה'תנש"א

א. די איצטיקע טעג — ובפרט קומענדיק פון שבת תשעה באב (נדחה) — זיינען ימים מסוגלים ביותר אויף ביאת משיח צדקנו:

נוסף אויף דעם וואָס ס'איז אַן עיקר אין אמונת ישראל („אני מאמין") אַז „אחכה לו בכל יום שיבוא"[1], בפירושו „שיבוא בכל יום" — ובפרט אין דעם איצטיקן זמן בכלל, ווי גערעדט לאחרונה כו"כ פעמים, אַז לויט אַלע סימני הגאולה איז „הנה זה (משיח) בא"[2] תיכף ומיד ממש (און דאָס וואָס משיח איז נאָך ניט געקומען איז אינגאַנצן ניט פאַרשטאַנדיק) — איז דאָס נאָכמער אונטערשטראָכן אין די טעג פון חודש אב, ווי עס שטייט אין מדרש[3]: „עלה ארי' במזל ארי' (חודש החמישי) והחריב את אריאל (בית המקדש) כו' על מנת שיבוא ארי' (זה הקב"ה) במזל ארי' (והפכתי אבלם לששון[4]) ויבנה אריאל". ד.ה. אַז אין חודש אב וועט זיין דער בנין בית המקדש השלישי, „מקדש אד' כוננו ידיך"[5]. און נאָכמער: דאָס איז די כוונה און דער תנאי, וואָס „על מנת" זה איז געווען דער חורבן בית המקדש בחודש זה[6].

ווי ס'איז אויך מודגש אין דעם נאָמען פון דעם חודש (ווי ער ווערט אָנגערופן ע"פ „מנהג ישראל (וואָס) תורה היא"[7] — „מנחם אב"[8], אַז פאַר „אב" (פאַר דעם שם החודש אין תורה[9]) איז מען מקדים „מנחם" — נחמת הגאולה, וואָס דאָס באַדייט אַז אין דעם חודש קומט די נחמת הגאולה („מנחם"), די נחמה אויף אַלע עניני אב, דורך מהפך זיין די ענינים בלתי רצויים פון דער ירידה בחודש אב צו אַן עלי' הכי גדולה („מנחם"[10]) — „שיבוא ארי' במזל ארי' ויבנה אריאל" (וואָס „על מנת" זה איז געווען די ירידה), כנ"ל.

ב. אין חודש מנחם־אב עצמו איז דאָס נאָך שטאַרקער אין דעם טאָג פון תשעה באב, סיי מצד כללות היום, און סיי מצד זיין קביעות בשנה זו ביום השבת:

חז"ל זאָגן[11] אַז אין דעם טאָג פון תשעה באב (יום שחרב הבית) „יליד מלכא משיחא". און דער ענין חזר'ט זיך איבער מחדש בכל[12] תשעה ב־

---

*) בשעה 8:35 בערב נכנס כ"ק אדמו"ר שליט"א לבית הכנסת ואמר שיחה. ואח"כ נתן לכאו"א שטר של דולר ע"מ לתת אותו (או חילופו) לצדקה ובהוספה מדילי'. ואח"כ התפללו תפלת ערבית. ולאחרי התפלה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות דאביו ז"ל. המו"ל.

1) עיקר הי"ב מהי"ג עיקרים — בנוסח „אני מאמין" שנדפס בכמה סידורים. וראה פיה"מ להרמב"ם פרק חלק.

2) שה"ש ב, ח. ובשהש"ר עה"פ.

3) יל"ש ירמי' רמז רנט.

4) ירמי' לא, יב.

5) בשלח טו, יז.

6) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 10 ואילך.

7) תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. ובכ"מ — נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הערה 2.

8) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 214. וש"נ.

9) משנה תענית פ"ד מ"ה־ו. תרגום שני למגי"א ג, ז. תיב"ע שלח יג, כה. ועוד.

10) שזהו גם שמו של משיח, כדלקמן בפנים.

11) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא. וראה במדב"ר פי"ג, ה (בסופו).

12) כידוע בנוגע לכל עניני קדושה, שביום השנה חוזרים וניעורים הענינים כפי שהיו בפעם

אב[13], און היות אַז ביום הולדתו פון אַ מענטשן איז „מזלו גובר"[14], הייסט עס, אַז בתשעה באב איז מתגבר מזלו של משיח צדקנו און ער איז אַ יום מסוגל אויף דער גאולה האמיתית והשלימה.

און דאָס איז אויך נוגע אין הלכה למעשה, ווי עס שטייט אין כתבי ה־אריז"ל[15], אַז מ'זאָגט תפלת נחם („פסוקי נחמה") ביום תשעה באב במנחה — „כי אז במנחת ט"ב נולד המשיח הנקרא[16] מנחם"[17].

ויש לומר, אַז ווען תשעה באב איז חל בשבת (ווי בקביעות שנה זו), און דער תענית (ואמירת נחם) איז נדחה ליום א', ווערן דאַן נדחה נאָר די ענינים בלתי רצויים — דער ענין הצום און די דיני עינוי ואבילות כו', אָבער די ענינים חיוביים ורצויים — וואָס ביום זה נולד מושיען של ישראל — ווערן ניט נדחה, אפילו ניט אָפּגעשוואַכט ח"ו דורך שבת.

ואדרבה: די ענינים טובים שטייען נאָך מער בגלוי ובתוקף ביום השבת[18].

און דער טעם לזה — יש לומר: ווי־באַלד אַז אַלע עניני העולם — כולל אויך די ענינים הכי נעלים אין סדר השתלשלות (ווי מלאכים און אפילו עשר ספירות וכו') — זיינען באַשאַפן געוואָרן „בשביל ישראל" (און „בשביל התורה")[19], [און „מחשבתן של ישראל" איז „קדמה ל־תורה"[20] (תורה איז געגעבן געוואָרן צוליב אידן, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל)[21]] — קען דאָך ניט זיין אַ מציאות בעולם, כולל אַ קביעות בזמן (התלוי במהלך השמש והלבנה והמזלות[22]) שנברא בשביל ישראל, וואָס זאָל שטערן אָדער אָפּשוואַכן ח"ו אַ המשכה וגילוי פון קדושה באַ אידן, כולל ועאכו"כ אַזאַ ענין עיקרי באַ אידן ווי לידת והתגברות מזלו של משיח (בתשעה באב).

ועאכו"כ ווען עס רעדט זיך וועגן יום השבת (קביעת תשעה באב בשבת): ווי־באַלד אַז אידן זיינען „בן זוגך"[23] פון שבת [סיי שבת און סיי אידן זיינען למעלה ונבדל מעניני העולם[24] (די אַנדערע ימי השבוע, וואָס יעדערער פון זיי האָט אַ „בן זוג")], און שבת איז פאַרבונדן מיט דעם

הראשונה ביום זה, ואדרבה: בכל שנה — באופן נעלה יותר. וכידוע פירוש האריז"ל ב„הימים האלו נזכרים ונעשים" (רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט. וראה משנה גיטין ספ"ג. וראה גם מחצית השקל לשו"ע או"ח סתס"ח ס"י).

13) ראה סד"ה אל תצר את מואב לאדמו"ר האמצעי (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' קב). וראה יפה ענף (השלם) לאיכ"ר שם.

14) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע ופני משה שם.

15) שער הכוונות ענין ט"ב בסופו, הובא ב־ברכ"י או"ח סתקנ"ט אות ז.

16) ירושלמי ברכות ואיכ"ר שם. וכ"ה ב־סנהדרין צז, ב.

17) וזהו גם הטעם שאומרים ברכת הלבנה במוצאי ת"ב „כי בט' באב נולד משיח" (פע"ח שכ"ג — כוונת ט"ב ובין המצרים בסופו. משנת חסידים סוף מס' תמוז ואב).

18) ראה גם לקו"ש שבת חזון תנש"א ס"א.

19) פרש"י בראשית א, א.

20) ב"ר פ"א, ד.

21) ראה תדבא"ר פי"ד.

22) השייכים להנהגת העולם ואוה"ע, ולא לישראל, כמ"ש (ירמי' י, ב) „אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה", ואמחז"ל „אין מזל לישראל" (שבת קנו, א. נדרים לב, א).

23) ב"ר פי"א, ח.

24) כמאחז"ל ששבת „מיקדשא וקיימא" (ביצה יז, א), „קדש מלה בגרמי'" (זח"ג צד, ב).

גילוי פון דער גאולה (ווי ס'איז מודגש אין שירו של יום, „מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[25], און יעדער שבת איז מעין זה[26]) — קען מען דאָך ניט זאָגן, אַז שבת זאָל ח"ו דוחה זיין דעם ענין נעלה באַ אידן פון לידת משיח צדקנו בתשעה באב. נאָר אדרבה: שבת איז דוחה אַלע ענינים בלתי רצויים פון אידן (צום ועינוי) און ענינים פון היפך הגאולה, און איז נאָכמער מגלה ומחזק ביתר שאת וביתר עוז די עניני הגאולה בתשעה באב, דעם ענין פון לידת המשיח ביום זה.

ובפרט אַז דער שבת (תשעה באב) איז שבת חזון, חזון מלשון מחזה: אין דעם שבת „מראין לכאו"א מישראל המקדש דלעתיד מרחוק" (כידוע די תורה בזה[27]), ובפרט אַז מ'איז דאָס מבאר מיט אַ משל פון אַ לבוש ובגד („מאב שיש לו בן יקר ועשה לו מלבוש יקר וכו'", אע"פ וואָס דער נמשל רעדט וועגן בית המקדש), וואָס באַווייזט אַז דער גילוי המקדש ווערט נמשך מער בגלוי בבחי' לבוש[28] (מקיף הקרוב), וואָס איז נעענטער צו דעם אדם (ווי דער מקיף הרחוק פון בית)[29], ע"ד דער ענין פון בגדי כהונה (במקדש) — איז דאָך פאַרשטאַנדיק (במכ"ש פון יעדער שבת), אַז דער גילוי פון מושיען של ישראל ביום זה איז ביתר שאת וביתר עוז. וכמודגש אויך בסיום הפטרת שבת חזון: „ציון במשפט תפדה ושבי' בצדקה"[30].

ג. דער עילוי הנ"ל פון שבת תשעה באב איז נאָכמער בהדגשה אין דעם ענין האכילה ושתי' שביום זה, ווען מ'האָט די מצוה פון עונג שבת, „לענגו בעונג אכילה ושתי'"[31], „דגים גדולים . . בשר ויין"[32], ביז אַז אפילו בנוגע צו דער סעודה שלישית (בתשעה באב שחל בשבת), די סעודה מפסקת — איז דער דין[33] אַז „אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו".

דערפון זעט מען, אַז אין אַ יום תענית שחל בשבת איז ניט בלויז פאַראַן שלילת העינוי דורך העדר אכילה ושתי', נאָר אויך ובעיקר — די שמחה ותענוג וואָס איז דאָ אין אכילת בשר שמן ושתיית יין ישן [ויש לומר, אַז אין אַ יום תענית שחל בשבת דאַרף מען מוסיף זיין אין דעם נאָכמער ווי בשאר שבתות השנה, כדי שולל זיין דעם קס"ד פון דעם יום התענית[34]].

און דער ביאור בזה איז — ווי גערעדט מערערע מאָל[35] — אַז בפנימיותו איז אַ

---

25) תמיד בסופה.

26) ראה המשך תרס"ו ע' תקמב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכז. ועוד.

27) מהרה"ח ר' הלל מפאַריטש בשם הרב מבאַרדיטשוב נבג"ם — נעתקה באוה"ת נ"ך ע' א'צז בשוה"ג — על רשימת הצ"צ שם „ומחזון תחזינה עינינו". נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 24 ואילך. חכ"ט ע' 18 ואילך. סה"ש תשמ"ז ח"ב — שיחת ש"פ דברים. לקו"ש שבת חזון תנש"א.

28) ולהעיר מהנהגת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בתשעה באב, ש„הי' לובש הטלית — בבוקר — ופושטו כו'" (שיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר — ספר המנהגים חב"ד ע' 47), והרי הטלית הוא לבוש שמעוטף בו ראשו ורובו. ואולי יש לקשר זה עם הגילוי דמשיח (וביהמ"ק השלישי) בתשעה באב גם בבחי' לבוש (מקיף הקרוב), ע"ד בגדי כהונה, כבפנים.

29) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט שם.

30) ישעי' א, כז.

31) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"א.

32) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

33) שו"ע או"ח סתקנ"ב ס"י.

34) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1091.

35) ראה לקו"ש חל"ג ע' 158 ואילך. שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) תשמ"ח (סה"ש ח"ב ע' 526 ואילך). שנה זו (לעיל ע' 683). ועוד.

תענית אַן ענין טוב — „יום רצון לה׳״[36]. און די כוונה פנימית פון די תעניות איז — אַז עס זאָל נתגלה ווערן זייער ענין טוב, יהפכו ימים אלו „להיות יום טוב וימי ששון ושמחה״[36*], ווי עס וועט נתגלה ווערן בגאולה האמיתית והשלימה. און דער ענין פנימי פון אַ תענית שטייט בגלוי ווען דער תענית איז חל ביום השבת — וואָס דעמולט ווערט נדחה נאָר דער ענין הצום, אָבער ניט דער ענין טוב („יום רצון לה׳״), ואדרבה: וויבאַלד אַז יעדער שבת איז אַ יום רצון[37], „חמדת ימים אותו קראת״[38], און מצוה לענגו כו׳, און ס׳איז אַ טאָג פאַרבונדן מיט דער גאולה (כנ״ל) — איז דער „עת רצון״ פון דעם תענית דעמולט ביתר שאת וביתר עוז, און דער תענית איז דעמולט אַזוי ווי אַ „יום טוב ויום ששון ושמחה״[36*], מעין ובדוגמת ווי עס וועט זיין בימות המשיח. ביז אַז דחיית התענית ע״י שבת גיט דעם כח אויף אים דוחה זיין לגמרי (בימות המשיח), ווי אונטערשטראָכן במיוחד באַ תשעה באב שחל להיות בשבת „ודחינהו לאחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה״[39].

ויש לומר, אַז דאָס שטייט נאָכמער בהדגשה אין סעודת תשעה באב שחל בשבת — וואָרום בתשעה באב איז דאָ דער גילוי פון לידת המשיח (כנ״ל), ובפרט לאחרי חצות היום, בזמן תפלת מנחה (ווען „נולד המשיח״), ובפרט אין דער סעודה מפסקת — די סעודה שלישית פון דעם שבת, ווייל די סעודה שלישית בכל שבת איז דאָך פאַרבונדן[40] מיט דער סעודה דלעתיד לבוא, סעודת לויתן ושור הבר ושתיית יין המשומר[41] (אַ סעודה גשמית[42]), ועאכו״כ די סעודה שלישית (די סעודה המפסקת) פון שבת תשעה באב, ווען „נולד המשיח״[43].

ד. ויש לומר נאָכמער, אַז ווען תשעה באב איז חל בשבת און דער תענית איז נדחה לעשירי האָט מען מעין המעלה פון תשיעי ועשירי בתשרי (ערב יום הכפורים ויום הכפורים) — כדברי חז״ל[44] „כל ה־אוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי״.

ובהקדים די שייכות פון תשעה באב מיט יום הכפורים:

די[45] ימי צומות — וועלכע זיינען אַלע מדברי קבלה ומדרבנן — האָבן אַ שייכות, זיי זיינען מעין און ווערן נמשך פון דעם צום יום הכפורים וואָס איז מן התורה. כידוע אַז אַלע מצוות מדרבנן זיינען „כעין דאורייתא״[46], ביז אַז זיי זיינען „יוצאות ונמשכות ממצות התורה״ (דוגמתן)[47].

36) ישעי׳ נח, ה. וראה אגה״ת ספ״ב.

*36) ל׳ הרמב״ם סוף הל׳ תעניות.

37) וכמ״ש במנחת שבת „ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון״ (תהלים סט, יד. וראה זח״ג קכט, א).

38) נוסח תפלת עמידה דש״ק.

39) מגילה ה, ריש ע״ב. וראה שיחות שבהערה 35.

40) ראה ב״ח או״ח סרצ״א ס״ה.

41) ראה ברכות לד, ב. פסחים קיט, ב. ב״ב עה, א. ויק״ר פי״ג, ג. ועוד.

42) ראה לקו״ת ר״פ שמיני. תו״ח תולדות יב, ד ואילך. ספר הליקוטים־דא״ח צ״צ ערך לע״ל ע׳ תרמו ואילך. ושי״נ. ועוד.

43) ועפ״ז יש לומר בדיוק הלשון (דלעיל ב־פנים) בנוגע אכילת סעודה המפסקת „אפילו כ־סעודת שלמה בעת מלכותו״, „כסעודת״ (בכ״ף הדמיון) דייקא, כי סעודה דלע״ל היא שלא בערך לסעודת שלמה בעת מלכותו.

44) יומא פא, ב. ושי״נ.

45) בהבא להלן, ראה בארוכה שיחת צום גדלי׳ (לקמן ע׳ 829 ואילך. לעיל ח״א ע׳ 17 ואילך).

46) פסחים ל, ב. ושי״נ.

47) אגה״ק סכ״ט: „ז׳ מצוות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף (ראה יג, א*), אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי״ג״.

*) וראה לקו״ש חט״ו ע׳ 138 הערה 8, ושי״נ.

צווישן די ד׳ צומות גופא איז תשעה באב דער סאַמע־ענלעכסטע צו יוהכ״פ — „אין בין תשעה באב ליום הכפורים כו׳״[48], „תשעה באב לילו כיומו לכל דבר כו׳ ובין השמשות שלו אסור כיוהכ״פ״[49].

ובפרט ע״פ דברי חז״ל[50], אַז מ׳פאַר־גלייכט דער יום טוב פון ט״ו באב — וואָס קומט אַלס אַ תיקון אויף די דברים ש־אירעו בתשעה באב („יום[51] שכלו בו מתי מדבר״[52], ווען ס׳האָט זיך געענדיקט די גזירה פון די מתי מדבר וואָס איז געווען בתשעה באב[53]) — מיט יום הכפורים — „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים כו׳״.

ובפנימיות הענינים[54]: דער גודל ה־עילוי פון תשעה באב, דער זמן פון לידת המשיח (וואָס בזמן הגלות שטייט עס בהעלם) קומט אַרויס בגילוי בחמשה עשר באב, ווען קיימא סיהרא באשלמותא[55], עס ווערט די עלי׳ ושלימות אין דער לבנה (ספירת המלכות), בחי׳ דוד מלכא משיחא (ווי מ׳זאָגט אין קידוש לבנה), נאָך דעם גודל הירידה והעלם שבזה בתשעה באב (בזמן הגלות), וואָס איז „על מנת שיבוא ארי׳ במזל ארי׳ ויבנה אריאל״. ומעין גילוי זה האָט מען אין שבת תשעה באב — ווען עס שטייט בגלוי נאָר דער טוב פנימי (לידת המשיח) אין תשעה באב. און (אויך) דעריבער „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב״ — צוליב דעם גודל העלי׳ פון ט״ו באב, „שאז מאיר מעין גילוי דלעתיד שאין בו הפסק״[56], פאַרבונדן מיט דעם בנין בית המקדש[57].

און דערפאַר פאַרגלייכט מען דעם גודל היו״ט פון חמשה עשר באב מיט יוהכ״פ — ווייל אין דעם „אחת בשנה״[58] פון יוהכ״פ — פאַרבונדן מיט דעם גילוי פון יחידה[59] (משיח, בחי׳ יחידה ה־כללית[60]) — ווערט אויך די עליית המלכות בפנימיות עתיק, „שהוא ג״כ מעין דלעתיד״[61] (פאַרבונדן אויך מיט דעם בית המקדש[62]).

ולהוסיף, אַז דער סיום פון די „שבעה דנחמתא״ (וואָס קומט נאָך תשעה באב) איז בראש השנה[63] („מאחר תשעה באב עד ראש השנה״[64]), וואָס שלימות פון ר״ה איז

---

48) פסחים נד, ב.

49) רמב״ם הל׳ תעניות פ״ה ה״ז. וראה טושו״ע או״ח סתקנ״ג.

50) תענית כו, ב במשנה.

51) שם ל, ב בגמרא.

52) וכן שאר הטעמים בגמרא שם שייכים ל־תיקון המאורעות דתשעה באב — ראה לקו״ש חכ״ד ע׳ 51 ואילך. סה״ש תשמ״ז — שיחת ט״ו באב ס״ג. ועוד.

53) פרש״י ותוס׳ תענית שם, סע״ב — מאיכ״ר פתיחתא לג.

54) ראה אוה״ת ואתחנן ע׳ ב׳קצז ואילך. נ״ך ע׳ א׳צו־ז. ד״ה נחמו עת״ר (ע׳ רכא ואילך).

55) שמו״ר פט״ו, כו. זח״א קנ, רע״א. ועוד.

56) ד״ה נחמו עת״ר (ע׳ רל). וראה אוה״ת ואתחנן ונ״ך שם.

57) ראה חדא״ג מהרש״א משנה תענית שם, ש„טעמי שמחתו (דחמשה עשר באב) . . תלויים בבנין המקדש״.

58) ס״פ תצוה. אחרי טז, ל.

59) ראה תוד״ה עד אחת — מנחות יח, א. וראה עטרת ראש שער יוהכ״פ פ״ב ואילך. ובארוכה — סה״ש תשמ״ז — ברכת עיוהכ״פ (ע׳ 2 ואילך). ושי״נ.

60) רמ״ז לזח״ב מ, ב. ולזח״ג רס, ב. ועוד. וראה סה״מ תרצ״ט ע׳ 207. ובכ״מ.

61) ד״ה נחמו שם (ע׳ רלא). וראה אוה״ת שם. המשך תרס״ו בסופו (ע׳ תקמו).

62) ראה מפרשי המשנה תענית שם (רע״ב. רש״י על הרי״ף) ש„יום שמחת לבו זה בנין ביהמ״ק״ קאי על יוהכ״פ שבו נתחנך המקדש.

63) ולהעיר מהיש נוהגין שמחמשה עשר באב ואילך מברכים ומאחלים „כתיבה וחתימה טובה״ (שהיא גם הגימטריא ד„חמשה עשר באב״) — שער יששכר ענין יום תבר מגל דרוש ב. דרכי חיים ושלום סתרפ״ד.

64) רמב״ם סדר תפלות כל השנה בסופו.

– ביוהכ"פ[65] (ר"ה בבחי' פנימיות[66]). און יוהכ"פ איז „יום חתונתו זה מתן תורה" (דלוחות האחרונות)[67] – דער סיום פון די ארבעים יום האחרונים פון משה בהר, וועלכע האָבן זיך אָנגעהויבן בר"ח אלול, נאָך די מ' ימים אמצעיים מי"ז תמוז עד ר"ח אלול (כולל תשעה באב וט"ו באב)[68].

וע"פ המדובר לעיל, אַז בשבת תשעה באב ווערט נתגלה דער טוב פנימי וגודל העילוי פון תשעה באב (מעין פון יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים בגאולה האמיתית והשלימה) – קומט אויס, אַז תשעה באב עצמו האָט אין זיך ע"ד הגילוי פון יוהכ"פ (נאָר בזמן הגלות שטייט עס בהעלם אין די יאָרן ווען תשעה באב קומט אויס בימי החול).

ה. ע"פ דער שייכות הנ"ל פון תשעה באב מיט יוהכ"פ – יש לומר, אַז דאָס וואָס עס שטייט בנוגע צו יוהכ"פ אַז „כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי", איז ע"ד ומעין זה דאָ בקביעות שנה זו ווען תשעה באב איז חל בשבת, וואָס דעמולט איז דאָ דער „האוכל ושותה בתשיעי" (בתשיעי באב) צוליב מצות עונג שבת [ואדרבה, מיט אַ הוספה (כנ"ל), ויו"ל ע"ד די אכו"ש בתשיעי בתשרי וואָס דאַרף זיין „כפי שיעור ב' ימים ערב יוהכ"פ ויוהכ"פ"[69]], וואָס דורך דעם איז „מעלה עליו הכתוב" – דער כתוב (תורה) אַליין טוט אויף אין אים (אין דעם אוכל) אַן עלי' (מעלה עליו הכתוב), און אַן עלי' „כאילו התענה תשיעי ועשירי", ער האָט די מעלה (דורך אכילה ושתי' בתשיעי) פון „התענה" – מעין עוה"ב וואָס „אין[70] בו לא אכילה ולא שתי'"[71] – „תשיעי ועשירי", צוויי טעג.

נאָכמער: וויבאַלד אַז „אחכה לו בכל יום שיבוא", כולל אויך „שיבוא בכל יום", ביום זה ממש (שבת תשעה באב ה'תנש"א), וואָס דעמולט וועט דער תענית אינגאַנצן נדחה ווערן, און תשעה באב וועט זיין אַ יום טוב גדול – איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „מעלה עליו הכתוב" (די עלי') וואָס קומט דורך „האוכל ושותה בתשיעי" (מעשינו ועבודתינו בתשעה באב זה) באַשטייט ניט פון „התענה (תשיעי ועשירי)", וואָרום עס וועט דאַמאָלס זיין אכילה ושתי' אויך בעשירי באב[72], און די אכילה ושתי' וועט אין זיך האָבן אַ מעלה גדולה ביותר, ובפרט אַז דאָס וועט בפשטות זיין פאַרבונדן אויך מיט חנוכת ביהמ"ק השלישי, שירד למטה תיכף ומיד ממש[73], ע"ד – און נאָך מער – ווי די מעלה וזכות פון דער אכילה ושתי' ביוהכ"פ (עשירי בתשרי) בחנוכת בית ראשון[74]. [ובמכ"ש וק"ו, וואָרום בימות המשיח וועט אינגאַנצן בטל ווערן דער תענית פון תשעה באב (משא"כ דחיית התענית ביוהכ"פ בחנוכת בית ראשון איז געווען נאָר אַ הוראת שעה)].

---

65) ולהעיר גם, ש„ארי'" (המזל דחודש אב) ר"ת „אלול, ראש השנה, יוהכ"פ, הושענא רבה" (של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). הובא באוה"ת נ"ך ע' תסז, ס"ע א'נז). וראה סה"ש תשמ"ז ח"ב – שיחת ט"ו באב בסופה.

66) לקו"ת ר"ה (נח, א).

67) משנה תענית שם (כו, ב) ובפרש"י.

68) וראה שיחת ט"ו באב שם ס"ו ובהערה 83, שי"ל שבט"ו באב מתחילה ההכנה ד„יום חתונתו זה מתן תורה".

69) פע"ח שער יוהכ"פ פ"א. סידור אדה"ז לאחרי סדר כפרות. אשל אברהם (להרה"צ כו' מבוטשאטש) או"ח ר"ס תרד.

70) ברכות יז, א.

71) ראה המשך תרס"ו שם.

72) ורק „כאילו התענה", שתהי' המעלה ד„עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי'", ביחד עם המעלה דסעודה לע"ל (ראה תשובות וביאורים סי"א בסופו בהערה).

73) ראה רש"י ותוס' סוכה מא, סע"א.

74) מו"ק ט, א.

ולהוסיף, אַז בקביעות שנה זו (ווען ס׳איז דאָ דער „האוכל ושותה בתשיעי״) איז עשירי באב ביום אחד בשבוע — וואָס איז בדוגמת יום אחד הראשון (פון מעשה בראשית) — ווען „הקב״ה הי׳ יחיד בעולמו״[75]; און אויב משיח קומט תיכף ומיד ממש, וועט מאָרגן, יום אחד עשירי באב, מאיר זיין בתכלית הגילוי אחדותו ית׳ — ע״ד דער גילוי פון „אחת בשנה״ פון עשירי בתשרי (יחידה וואָס איז פאַרבונדן מיט יחיד שלמעלה[76]) — „והי׳ ה׳ למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי׳ ה׳ אחד ושמו אחד״[77]. וי״ל אַז דאָס איז אויך מתאים לזה וואָס יום עשירי בחודש איז פאַרבונדן מיט „העשירי יהי׳ קודש״[78], קדש מלה בגרמי׳.

ו. ויש להוסיף, אַז בקביעות שנה זו, ווען תשעה באב איז חל בשבת, און אויך די התחלה פון די „בין המצרים״ (שבעה עשר בתמוז) איז חל בשבת (און דער תענית איז נדחה) — קומט אויס אַז די התחלה און דער סיום פון די „תלתא דפורענותא״ איז ניט מיט אַן ענין של פורעניות ח״ו, נאָר אדרבה — מיט אַ יום השבת, „חמדת ימים״, ומצוה לענגו כו׳, און וויבאַלד אַז „אחכה לו בכל יום שיבוא״ וועט מאָרגן אויך ניט זיין קיין תענית (און אפילו אויב משיח וועט זיך ח״ו פאַרהאַלטן, איז דאָס אַ תענית מחוץ פון די „תלתא דפורענותא״ וועלכע האָבן זיך שוין געענדיקט מיט שבת).

ויש לומר, אַז דאָס ברענגט אַרויס בגלוי אויך דעם תוכן פנימי פון די „תלתא דפורענותא״ — ווי דאָס איז כנגד די ג׳ מוחין[79] [נאָר בזמן הגלות שטייען די ג׳ מוחין בהעלם ובהסתלקות[80]], ווי דאָס וועט נתגלה ווערן בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה, ווען ס׳וועט זיין דער כיבוש פון אַלע עשר ארצות — נוסף צו די שבע ארצות, כנגד בירור הז׳ מדות, אויך די ג׳ ארצות פון קיני קניזי וקדמוני, כנגד די ג׳ מוחין[81]. ואדרבה: וויבאַלד אַז דער גילוי פון די ג׳ מוחין קומט אַרויס לאחרי ההעלם, איז דאָס ביתר שאת וביתר עוז, כיתרון האור מן החושך[82].

ויש לקשר זה אויך מיט די פרשיות השבוע פון די „דריי וואָכן״ — פינחס, מטות־מסעי, דברים[83]: דער צד השוה פון די דריי פרשיות איז, אַז אין זיי רעדט זיך וועגן חלוקת הארץ: בפ׳ פינחס — „לאלה תחלק הארץ בנחלה גו׳ אך בגורל יחלק את הארץ״[84]; בפ׳ מטות — בקשת בני גד וראובן „יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזה . . מעבר הירדן מזרחה״[85], ובפ׳ מסעי — „זאת הארץ אשר תפול לכם

---

75) פרש״י בראשית א, ה.

76) ע״ח שער דרושי אבי״ע פ״א. הובא בלקו״ת ראה כה, א.

77) זכרי׳ יד, ט.

78) בחוקותי כז, לב.

79) דרוש הרה״ח ר׳ הלל מפאריטש ד״ה איתא בפסיקתא כו׳ (י״ל בקופיר). וכנראה מיוסד על דרוש כ״ק אדמו״ר הצ״צ.

80) והטעם לתלתא דפורענותא — אף שתלתא מורה על חזקה וקיום (ב״מ קו, ב. וש״נ) ששייך דוקא בקדושה, ולא בענין הפורעניות — יש לומר א׳ מה־ביאורים בזה: כדי שתהי׳ שלימות ענין הבחירה, שהרי „זה לעומת זה עשה אלקים״ (קהלת ז, יד), שבכל דבר שבקדושה (כולל ענין של חזקה בשלשה) יש לעומת זה; והכוונה היא (על מנת) להפוך ה„זה״ (דלעומת זה) לקדושה — זדונות נעשו לו כזכיות, ועד זכיות ממש. וראה גם סה״ש ה׳תש״נ ח״ב ע׳ 584 ואילך.

81) רד״ה אל תצר את מואב — מאמרי אדהאמ״צ דברים בתחלתו.

82) קהלת ב, יג.

83) כהבא להלן — ראה גם סה״ש תש״נ ח״ב ע׳ 568־9.

84) כו, נג. נה.

85) לב, ה. יט.

בנחלה גו' אשר תתנחלו אותה בגורל גו'"[86]: און בפ' דברים – בהתחלת ה־פרשה, „פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי ואל כל שכניו וגו' ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר הגדול נהר פרת", „ראה נתתי לפניכם את הארץ בואו ורשו את הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם גו'"[87], און בסיום הפרשה, כיבוש ארץ סיחון ועוג ונתינתה לבני גד ובני ראובן[88].

ובפרטיות יותר – רעדט זיך אין די דריי פרשיות וועגן חלוקת הארץ כולה, ניט נאָר בעבר הירדן מערבה, נאָר אויך בעבר הירדן מזרחה (נחלת בני גד ובני ראובן), וואָס דאָס איז געווען די התחלה פון כיבוש וחלוקת ארץ ג' אומות קיני קניזי וקדמוני, „אדום ומואב ועמון[89] . . (ש)עתידים להיות ירושה לעתיד"[90]. ויש לומר, אַז אין דעם זיינען מרומז די ג' מוחין וואָס קומען צוזאַמען מיט די ז' מדות (כיבוש ז' ארצות מעבר הירדן מערבה) אין די ג' שבתות פון די „דריי וואָכן" (ווען מ'לייענט די דריי פרשיות בשנה זו) וואָס פירן אַריין אין די „שבע דנחמתא" שלאחרי זה.

ובעבודת האדם באַדייט עס די עבודה פון „מאַך דאָ ארץ ישראל"[91] – כיבוש וחלוקת חלקו בעולם, און מאַכן דערפון „ארץ ישראל", אַ דירה לו יתברך בתח־תונים[92], ובתכלית השלימות – במחשבה דיבור ומעשה, אַלס הכנה צו עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות[93], כ־מדובר לעיל[94].

ז. ויש לומר, אַז דער ענין פון גילוי המשיח בתשעה באב (במנחה), און ווי ס'איז פאַרבונדן מיט דער עבודה אין ארץ ישראל – איז נאָכמער בהדגשה אין דער פרשה וואָס מ'לייענט בתפלת מנחה פון דעם שבת תשעה באב (שבת חזון), פ' ואתחנן:

לויט דעם כלל אַז התורה היא נצחית[95] און תורה מלשון הוראה[96], אַלע ענינים אין תורה זיינען נצחיים לעולם ועד, און גיבן אַרויס הוראות נצחיות צו אידן בכל זמן ובכל מקום – ווערט די שאלה: וואָס איז די הוראה נצחית פון „ואתחנן אל ה'", תפלת משה צו דעם אויבערשטן ער זאָל אַריינגיין אין ארץ ישראל, אַ תפלה ובקשה וואָס איז דעמולט ניט מקויים געוואָרן, ובמילא איז דאָס לכאורה בגדר פון „מאי דהוה הוה"[97]?

איז דער ביאור אין דעם: ס'איז מובן ופשוט אַז תפלתו של משה בלייבט אַלעמאָל בתוקף און וועט זיכער מקויים ווערן, במכ"ש פון דער תפלה פון יעדער צדיק [ובמכ"ש דערפון וואָס „צדיק גוזר והקב"ה מקיים"[98]], עאכו"כ תפלתו של משה רבינו (וואָס אפילו מעשה ידיו זיינען נצחיים[99], עאכו"כ תפלתו לה'), ובפרט אַז משה האָט אויף דעם מתפלל געווען תקט"ו (כמנין „ואתחנן") תפלות[100].

---

86) לד, ב. טו.

87) א, ז־ח.

88) ב, כד ואילך.

89) ע"ז ש„עמון ומואב טיהרו בסיחון" (גיטין לח, א. ושי"נ) – ראה סה"ש תש"נ ח"ב ע' 545־6.

90) פרש"י לך לך טו, יט.

91) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה ואילך.

92) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.

93) ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. ועוד.

94) שיחת ש"פ פינחס (לעיל ע' 695 ואילך).

95) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

96) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד.

97) ל' חז"ל – פסחים קח, א. ובכ"מ.

98) תנחומא וירא יט. וראה שבת נט, ב.

99) סוטה ט, סע"א.

100) דב"ר פי"א, י.

אילו זכו וואָלט תפלת משה דעמולט מקויים געוואָרן, און ער וואָלט אַריינגעפירט אידן אין ארץ ישראל, און געבויט דעם בית המקדש, און דעמולט וואָלט דאָס געווען אַ בית נצחי, בגאולה הנצחית – די גאולה שלימה, כמבואר בספרים[101].

מפני סיבות שונות איז תפלת משה דעמולט ניט מקויים געוואָרן בפועל בעוה"ז הגשמי (צוליב די גזירה וואָס איז דאַן געווען אַז משה דאַרף בלייבן מיט בני דורו אין מדבר, כדלקמן), אָבער זייענדיק אַ תפלה פון משה (און נאָך תקט"ו תפלות) וועט זי זיכער מקויים ווערן נאָר שפּעטער – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וואָס „גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון"[102], און ער פירט אַריין אַלע אידן אין ארץ ישראל, בגאולה שאין אחרי' גלות[103], ובבנין ביהמ"ק השלישי, בית נצחי[104].

קומט דערפון אויס, אַז תפלתו של משה איז קיימת לעולם און פועלת פעולתה, נאָר ניט בזמן ההוא, נאָר לאחרי זמן – ווען עס קומט די גאולה נצחית, און משה – גואל ראשון הוא גואל אחרון – פירט אַריין אַלע אידן אין ארץ ישראל.

ח. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין די הוראה נצחית דערפון בכל הדורות:

משה האָט אָנגעהויבן זיין תפלה זאָגנדיק[105] „אתה החילות להראות את עבדך – פתח להיות עומד ומתפלל"[106], ד.ה. אַז „אע"פ שנגזרה גזירה [אַז משה זאָל ניט אַריין אין ארץ ישראל], אמר לו, ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופס הייתי בך אלא לפתוח פתח שבי הי' תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו"[106], „אתה אין מי שימחה בידך אם תמחול לי ותבטל גזירתך"[106].

וואָרום, היות אַז עס רעדט זיך וועגן אַריינגיין אין ארץ ישראל און ברענגען די גאולה שלימה פאַר אַלע אידן – איז הגם אַז ער האָט געוואוסט וועגן דער גזירה, האָט משה געטאָן כל התלוי בו: צו מתפלל זיין, און נאָכאַמאָל מתפלל זיין און ווידער אַמאָל מתפלל זיין, ביז – מתפלל זיין תקט"ו תפלות [אָדער אַ תפלה וואָס גייט דורך אַלע ט"ו פעמים ת"ק דרגות פון סדר השתלשלות, בין רקיע לרקיע פון די שבעה רקיעים ובין רקיע לארץ[107]] – אפשר וועט ער פועל'ן אַז דער אויבערשטער זאָל מבטל זיין די גזירה און אים לאָזן אַריינפירן אידן אין ארץ ישראל.

נאָכמער: אפילו לאחרי וואָס דער אויבערשטער האָט אים געזאָגט „אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"[108] – איז אַ ספק גדול צי משה האָט כביכול אויך אויף דעם געפאָלגט, וואָרום ס'איז דאָך דאָ דער כלל אַז „כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה חוץ מצא"[109], איז אפילו ווען דער בעה"ב אמיתי (דער אויבערשטער) הייסט משה'ן „צא", „אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" – איז מסתבר זאָגן, אַז משה האָט זיך מוסר נפש געווען און ממשיך

---

101) מגלה עמוקות אופן קפה (הובא בילקוט ראובני פ' ואתחנן). אלשיך, אוה"ח ועוד ריש פ' ואתחנן. שערי תשובה לאדהמ"צ ח"ב חינוך ב־תחלתו. אוה"ת ואתחנן ע' סה. צג. ב'רא. ועוד.

102) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. ועוד.

103) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, א.

104) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

105) ואתחנן ג, כד.

106) פרש"י שם.

107) אוה"ת ואתחנן ס"ע קיג, ע"פ תוד"ה ורגלי – חגיגה יג, א.

108) ואתחנן ג, כו.

109) פסחים פו, ב. ועוד.

געוועזן בעטן און מתפלל זיין ער זאָל אַריינגיין אין ארץ ישראל [וביחד עם זה כפשוט, אַז דאָס זאָל ח"ו ניט שאַטן אַ צווייטן אידן, יהושע בן נון, וועמען דער אויבערשטער האָט שוין קובע געוועזן פריער ער זאָל אַריינפירן אידן אין ארץ ישראל]:

און אפילו אויב משה האָט געקענט פועל'ן ע"י תפלתו ער זאָל אַריינגיין אין ארץ ישראל (און זיכער האָט ער דאָס געקענט פועל'ן, במכ"ש מתפלת כל צדיק כנ"ל) — איז אָבער זייענדיק אַ רועה ישראל אמיתי, איז אַן אמת'ער רבי, אַן אמת'ער מלמד תורה לישראל — גייט ניט אַרויס פון גלות איבערלאָזנדיק דאָרט זיינע תלמידים (ווי דער דין איז, אַז „תלמיד שגלה כו' מגלין רבו עמו"[110]), נאָר די שלימות פון זיין גאולה באַשטייט דערפון וואָס צוזאַמען מיט אים ווערן נגאל אַלע זיינע תלמידים[110*] (במכ"ש פון דעם קצה ההפכי, אַז „הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו"[110*]). און במילא איז פאַרשטאַנדיק, אַז תפלת משה צו אַריינגיין אין ארץ ישראל האָט אין זיך כולל געוועזן, אַז אויך די אידן פון זיין דור (דור דיעה), דור המדבר, זאָלן מיט אים אַריינגיין אין ארץ ישראל אין דער גאולה שלימה.

דערפון האָט מען אויך דעם לימוד לדורות — בנוגע צו אתפשטותא דמשה שבכל דור ודור[111], ביז משה שבדורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ועד"ז בנוגע צו בחי' משה וואָס איז דאָ אין יעדער איד[112] — אַז ניט קוקנדיק אויף די תפלות ובקשות וואָס זיינען געוועזן ביז איצטער, דאַרף מען נאָכאַמאָל און ווידעראַמאָל מתפלל זיין און בעטן באַ דעם אויבערשטן „עד מתי"[113]...

און ס'איז אַ זיכערע זאַך אַז די תפלה ובקשה ווערט מקויים, און תיכף ומיד ממש — ובאופן פון „מתנת חנם" („ואתחנן", „אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם"[114]), שלא בערך צו דער עבודה — קומט די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, „גואל ראשון הוא גואל אחרון", און אַלע אידן גייען אין ארץ ישראל, אין דער גאולה נצחית, און עס קומט אַראָפּ דער ביהמ"ק השלישי הנצחי וואָס איז עומד מוכן ובנוי למעלה[73].

ט. דער ענין איז נאָך שטאַרקער גע־פינענדיק זיך איצטער אין אַ בית משולש, אַ ביהכנ"ס, ביהמ"ד און בית מעשים טובים וגמילות חסדים, ובמיוחד — פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, משה שבדורנו — וואָס דאָס איז מעין והכנה צו דעם בית המקדש השלישי, וואָס איז אויך אַ בית משולש[115]: ביתי בית תפלה[116], בית תורה (מקום סנהדרין לעבן לשכת ה־גזית[117]), און בית גמילות חסדים (וואָס ווערט נמשך דורך) הקרבת הקרבנות[118].

און אין דעם בית משולש גופא געפינט

110) רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ז ה"א.

110*) וראה דב"ר פ"ב, ט.

111) זח"ג רעג, א.

112) תניא רפמ"ב.

113) ראה לקו"ש ח"ל ע' 182 ואילך. וש"נ.

114) פרש"י ר"פ ואתחנן.

115) נוסף על זה שביהמ"ק השלישי כולל בתוכו גם בית ראשון ובית שני, „אלה פקודי המשכן משכן", הב' מקדשות שנתמשכנו בשני חורבנין (פרש"י ר"פ פקודי) ויוחזרו לע"ל (כפשטות ענין המשכון).

116) ישעי' נו, ז.

117) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו. פרש"י ר"פ משפטים. מדות פ"ה מ"ד. סנהדרין פו, ב (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.

118) ראה בארוכה מכתב בין עשירי בשבט וט"ו בשבט תשמ"ז (סה"ש תשמ"ז ח"ב — בהוספות). שיחת ש"פ תרומה תשמ"ז (סה"ש שם ח"א ע' 340 ואילך). וש"נ.

מען זיך איצטער אין אַ התוועדות צוזאַ־מען מיט כמה עשיריות מישראל, „ברוב עם הדרת מלך"[119], וואָס נוסף לזה וואָס יעדער איד איז אַ בעה"ב אויף כל ה־מציאות, ועאכו"כ אויף זיין אייגענע מציאות און זיין אייגענע עבודה פון „אדם כי יקריב — מכם קרבן לה'"[120], „מכם" דוקא[121], און דורך דעם איז ער אויך מקריב כל עניני העולם (דצח"ם)[122] וואָס זיינען נכלל אין אים[123] (און אין אַ קרבן[124]) — איז דאָס ביתר שאת וביתר עוז בשעת דאָס קומט דורך כו"כ עשיריות מישראל, וועלכע שטייען באחדות, וואָס די אהבה ואחדות צווישן אידן איז מבטל סיבת הגלות[125], ובמילא — ווערט בטל דער מסובב (גלות), און עס קומט תיכף ומיד ממש די גאולה.

ובפרט אַז דערצו איז דאָס אויך דער זמן זכאי — שבת תשעה באב בזמן תפלת מנחה, ווען עס ווערט אַ התגברות חדשה פון (לידת ו)מזל משיח צדקנו, און דערצו נאָך — אין דעם יאָר ה'תשנ"א, ר"ת הי' תהי' שנת נפלאות אראנו, ביז די נפלאות פון דער גאולה האמיתית והשלימה (אויף וועלכע עס שטייט „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[126]).

איז דערפון אַלעם מובן — אַז די איצטיקע צייט און דער דאָזיקער אָרט איז אַ זמן ומקום הכי מסוגל אויף ביאת משיח צדקנו.

ובפשטות — אַז אַ איד איז מאמין באמונה שלימה, אַז משיח צדקנו, „מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כו'"[127], און אַלס „משיח ודאי" (דורך דעם וואָס „עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל")[128] — קומט איצטער ממש אַריין אין דעם בית הכנסת, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ער פירט אַלע אידן בתוך כלל ישראל אין ארץ הקודש, אין ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי,

וכאמור — תיכף ומיד ממש, ברגע זה ממש בשבת תשעה באב ה'תנש"א, אַזוי אַז עשירי במנחם אב — עשירי יהי' קודש — ווערט שוין קודש, נהפך ליום טוב ולששון ולשמחה,

ועאכו"כ אחד עשר במנחם אב, וואָס איז פאַרבונדן מיט „אחד עשר יום מחורב" (שבפרשתנו[129]), בחי' אחד עשר פון מתן תורה בהר סיני (חורב), דער גילוי פון בחי' כתר (ביז פנימיות הכתר)[130], ווי תורה איז בשרשה למעלה מעלה, למעלה פון די עשר ספירות, וביחד עם זה ווערט דערפון נמשך אין אַלע עשר ספירות (אַזוי אַז מ'האָט אַ „מהלך" פון „אחד עשר יום"), ובעבודת האדם — דער ענין פון ברכת התורה („אשר נתן לנו את תורתו", תורתו של הקב"ה, „חמדה גנוזה"[131], ביז ווי אורייתא וקוב"ה כולא חד[132]), וואָס קומט און ווערט דערנאָך נמשך אין די פרטי' עניני תורה וואָס אַ איד לערנט (מיט זיינע

(119) משלי יד, כח.

(120) ויקרא א, ב.

(121) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. „היום יום" כ' אד"ש.

(122) ראה תניא פל"ד (מג, ב).

(123) ראה תניא פל"ח.

(124) ראה טעמי המצוות (להאריז"ל) ר"פ ויקרא. ובכ"מ.

(125) יומא ט, ב.

(126) מיכה ז, טו.

(127) רמב"ם הל' מלכים פי"א ה"ד.

(128) רמב"ם שם.

(129) א, ב.

(130) ראה יהל אור ע' מח. אוה"ת פרשתנו ע' יט. סה"מ עטר"ת ע' תקפז. ועוד.

(131) שבת פח, ב.

(132) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ד (סד, א). ועוד.

עשר כחות הנפש). ועד"ז איז דאָ דער גילוי ביום אחד עשר בכל חודש[133], ועאכו"כ בחודש מנחם אב — וואָס איז פאַרבונדן מיט דער גאולה (כנ"ל), און מיט דער גילוי פון „תורה חדשה מאתי תצא"[134] — די שלימות הגילוי פון „אחד עשר יום מחורב", בחי' אחד עשר שבתורה חדשה פון „אתי", עצמותו ית', און באופן פון „תצא" המשכה בכל הדרגות שלמטה מזה.

ועאבו"כ אַז מ'האָט די גאולה אין די ימים שלאחרי זה, יום שני — כפליים דויהי ערב ויהי בוקר, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב[135], כפליים לתושי'[136] (שתורה נקראת תושי'[137]), וואָס כפל איז פאַרבונדן מיט גאולה[138], און יום רביעי (בן זוגו דיום ראשון) און יום חמישי (בן זוגו דיום שני) ויום ששי (בן זוגו דיום שלישי),

ועאכו"כ יום הששי זה — חמשה עשר באב, ווען קיימא סיהרא באשלמותא פון גאַנץ חודש אב, וישראל דומין ומונין ל־לבנה[139], והם עתידים להתחדש כמותה[140].

י. הגם אַז „אני מאמין" אַז „הנה זה (משיח) בא" ביום זה ממש (כנ"ל) — האָט די תורה אָנגעזאָגט אַ אידן, אַז ער דאַרף שטענדיק טאָן זיין עבודה כדבעי וב־שלימות לויט מצבו בהוה, כולל — מאַכן די הכנות מתאימות, און אַ הכנה רבתי[141], צו די עניני קדושה וואָס ער דאַרף טאָן מאָרגן און איבערמאָרגן ולאחר זמן.

און ווי ס'איז רגיל בהתוועדויות אלו וכיו"ב, צו אָננעמען החלטות טובות להוסיף בכל עניני תורה ומצוות, ובהפצת התורה והיהדות והפצת המעינות חוצה, און ס'איז נהוג צו מקדים ומוסיף זיין (פאַר קבלת ההחלטות) — „טאָמער משיח וועט זיך ח"ו פאַרהאַלטן", וואָרום „אחכה לו" שיבוא ביום זה ממש (כנ"ל), במילא באַ־וואָרנט מען אַז די החלטות טובות (פאַר־בונדן מיט דער עבודה בזמן הגלות) איז „טאָמער משיח וועט זיך ח"ו פאַרהאַלטן".

ובאמת, איז אויך נאָך ביאת המשיח, וועט בלייבן און עס וועט זיין אַ המשך פון דער תורה ועבודה (והחלטות טובות) בזמן הגלות, כידוע דער ביאור[142] אין דעם מאחז"ל[143] „אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו", אַז די הכנה און כלי צו די גילויים און דער עבודה אין גן־עדן ועד"ז אין דער גאולה[144], איז דורך „תלמודו בידו" בזמן הזה, וואָס רובו איז פאַרבונדן מיט זמן ומקום הגלות, און דורך דעם „נעמט מען" די תורה אין גן־עדן און לע"ל (אע"פ וואָס גן־עדן ועאכו"כ גאולה איז היפך פון גלות). ועד"ז בנוגע צו כללות העבודה בזמן הזה, אַז „תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים כו' תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך ה־גלות"[145], ביז אַז „גאולה" ווערט אויפגע־מאַכט דוקא דורך דער עבודה פון מגלה זיין דעם אל"ף פון אלופו של עולם אין „גולה" (גלות), גאולה[146].

---

133) ראה גם סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 389 ואילך.

134) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

135) פרש"י בראשית א, ז.

136) איוב יא, ו. שמו"ר רפמ"ו.

137) סנהדרין כו, ב. וראה אגה"ק סכ"ב.

138) ראה יל"ש ר"פ לך. אוה"ת לך תערד, א. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד.

139) סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. ועוד.

140) נוסח ברכת קידוש לבנה.

141) ראה ביצה ד, ב. ובכ"מ. וראה אנציקלו־פדי' תלמודית ערך הזמנה (א) ס"ג. וש"נ.

142) ראה לקו"ת ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד. ובכ"מ.

143) פסחים נ, א. קה"ר פ"ט, ח.

144) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 בהערה.

145) תניא רפל"ז.

146) ראה לעיל ע' 504 ואילך. 520 ואילך. וש"נ.

ובנוגע לפועל — החלטות טובות בקשר מיט ימים אלה:

בהתאם צו דעם סיום פון הפטורת שבת חזון „ציון במשפט תפדה ושבי׳ בצדקה״[146] — וואָס „משפט״ גייט אויף תורה[147] און „צדקה״ גייט אויף כללות כל המצוות וועלכע זיינען נכלל אין מצות צדקה[148] — זאָל מען בימים אלו מוסיף זיין אין לימוד התורה וקיום המצוות, ובמיוחד — מצות צדקה, אָנהויבנדיק ביום שבת זה (באופן המותר), ועאכו״כ במוצאי שבת און ביום ראשון[149] ובמוצאי יום ראשון, און אין די ימים שלאחרי זה.

און אין „משפט״ (תורה) עצמו — איז בהמשך צו דעם וואָס מ׳האָט גערעדט אין די התוועדויות שלפני זה, איז כאן המקום צו נאָכאַמאָל מעורר זיין מחדש, אַז טאָמער משיח וועט זיך ח״ו פאַרהאַלטן, זאָל מען זען ממשיך זיין, און מיט אַ באַנייטע חיות והתחזקות (בכל יום יהיו בעיניך חדשים[150]), צו מאַכן „סיומים״ במסכתות הש״ס („משפט״) אין די „ניין טעג״, כולל — ביום שבת קודש זה (און פאַרבינדן דעם סיום בשבת מיט אַ סעודה), און דערנאָך — אויך במוצאי שבת וביום ראשון עשירי באב (באופן המותר), ועאכו״כ במוצאי יום ראשון,

און היות אַז די ימים שלאחרי זה — ביז חמשה עשר באב — זיינען אַ המשך צו תשעה באב — איז טאָמער משיח וועט זיך ח״ו פאַרהאַלטן אין די ימים הבאים — איז מען מציע, אַז מ׳זאָל ממשיך זיין מאַכן „סיומים״ אויך אין די ימים שלאחרי זה, ביז חמשה עשר באב, ועד בכלל. און פאַרבינדן דעם „סיום״ (אין „משפט״) אויך מיט אַ נתינה לצדקה. ובמקום המתאים — אויך פאַרבינדן דעם „סיום״ — „יומא טבא לרבנן״[151] — מיט אַ סעודה והתוועדות.

ויש לפרסם זה בכל מקום האפשרי, סיי אין די ערטער וואו מ׳האָט דאָס שוין מקיים געווען בימים שלפני זה — זאָל מען דאָס זען ממשיך זיין, און מיט אַ תוספת חיות וחיזוק, ועאכו״כ אין די ערטער וואו דאָס איז נאָך ניט דערגאַנגען — זאָל מען דאָרט דערגרייכן און פועל׳ן אַז מ׳זאָל דאָרט אויך מאַכן „סיומים״, און מוסיף זיין אין „משפט״ און אין „צדקה״ בכלל.

יא. בקשר מיט חמשה עשר באב — יום השישי הבע״ל — איז כדאי אַז מ׳זאָל מאַכן בכל מקום ומקום אַ התוועדות גדולה בשמחה גדולה, צוזאַמענקלייבן אידן, אנשים נשים וטף, און רעדן דברי תורה, ומה טוב — מאַכן אַ „סיום״ מסכת, און געבן אַ נתינה לצדקה, און אָננעמען החלטות טובות צו מוסיף זיין בכל עניני תורה ומצוות ובכל ענינים טובים.

והיות אַז חמשה עשר באב קומט אויס בשנה זו ביום השישי (וואָס דעמולט קען ווערן אַ שאלה בנוגע צו מאַכן אַ התוועדות), זאָל מען מאַכן די התוועדות בליל אור לששי, און אַ התוועדות גדולה בשמחה גדולה, וועט דאָס אַראָפּנעמען אַלע שאלות.

ובהדגשה — אַ התוועדות מתוך שמחה וטוב לבב, בהתאם צו דעם וואָס „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב״,

---

147) לקו״ת ר״פ דברים.

148) ראה ב״ב ט, ב. תניא פל״ז (מח, ב).

149) להעיר שכ״ק אדמו״ר שליט״א נתן שטרות של דולר על מנת לחלקן לצדקה — במוצאי שבת, ליל עשירי באב, לאחרי אמירת איכה. וכן בעשירי באב לאחרי תפלת מנחה, ופעם שלישית — לאחרי השיחה לפני תפלת ערבית. המו״ל.

150) פרש״י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

151) שבת קיח, סע״ב ואילך. רמ״א יו״ד סרמ״ו סכ״ו.

ביז מיט אַ שמחה הכי גדולה, בדוגמא ווי שמחת נישואין, וואָס דערמיט איז פאַר־בונדן די שמחה ויו"ט גדול פון ט"ו באב („שבהן[152] בנות ירושלים (וי"ג[153]: בנות ישראל) יוצאות כו' וחולות בכרמים כו'"). ובפרט ע"פ מנהג ישראל אַז בימים אלו (לאחרי תשעה באב), איז מען מרבה בשידוכין וחתונות בישראל (ובפרט אַז דאָס קומט לאחרי ההפסק בזה אין די „דריי וואָכן").

יב. ולהוסיף, אַז די קביעות פון חמשה עשר באב בשנה זו ביום השׁשי איז מרמז אויף דעם סיום העבודה פון אידן (אתם קרויים אדם[154], שנברא ביום הששי כנגד) אלף הששי[155], ערב והכנה צו דעם „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", ביז באופן פון „מתנת חנם" (אַ גילוי שלא בערך), ע"ד ווי עס ווערט אויפגעטאָן דורך „ואתחנן אל ה'".

ובפרט שטייענדיק באלף הששי עצמו, לאחרי „חצות" האלף, לאחרי שנת ה'ת"ק[156], און לאחרי די פאַרשידענע קיצים וואָס זיינען שוין דורך, בשנת תר"ח[157] ושנת תרס"ו[158], ביז — די הכרזה פון נשיא דורנו „לאלתר לתשובה לאלתר לגאולה" (בשנות תש"א־תש"ג)[159], וואָס בשנים אלו איז אַלץ מערער צוגעקומען אין גילוי פנימיות התורה. ובהמשך השנים איז אין דעם צוגעקומען מערער און מערער, ביז — הפצת המעינות חוצה בכל קצוי תבל, אפילו אין אַ פינה נידחת בעולם, און ניט נאָר וואָס דאָרטן האָבן דערגרייכט די תוצאות פון הפצת המ־עינות חוצה, נאָר אויך די מעינות פון פנימיות התורה בעצמם.

יג. ויהי רצון, אַז נאָך פאַר חמשה עשר באב, און נאָך פאַר די ימים שלפניו, ביז תיכף ומיד ממש — זאָל שוין קומען די גאולה, און מ'וועט דעמולט פראַווען די גרעסטע שמחה, אַ שמחה שלמעלה מכל מדידה והגבלה — די שמחה אויף דעם וואָס ס'איז געקומען די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

און מ'וועט אויף דעם ברענגען אַ קרבן תודה אויף אַרויסגיין פון דעם „בית ה־אסורים" הכללי פון גלות (במכ"ש פון דעם וואָס אַ יחיד איז מחוייב בקרבן תודה אויף דעם וואָס ער — אַ יחיד — גייט אַרויס פון בית האסורים הפרטי שלו), „יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם"[160] (ווי מ'זאָגט פאַר מנחה ביום הששי, בערב שבת), די הודאה אויף אַלע פיר ענינים וואָס זיינען אַלע פאַרבונדן מיט גלות — כמבואר אין די דרושי גאולה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[161] [וי"ל אַז דערמיט האָט זיך אָנגעהויבן דער „לאלתר לגאולה"].

און מ'איז ממשיך די שמחה בימים ש־לאחרי זה, ביז אַז מ'פראַוועט דעם יום טוב גדול פון חמשה עשר — ולפני זה דער יו"ט גדול פון עשירי באב שיהפך לשמחה כו' וימים שלאחרי זה — בשמחה גדולה

152) משנה תענית שם (כו, ב).

153) ראה שינויי נוסחאות למשניות. וש"נ. וראה לקו"ש חי"ט ע' 80 הערה 2.

154) יבמות סא, רע"א. ובכ"מ.

155) ראה רמב"ן ובחיי בראשית ב, ג.

156) ראה ס' השיחות תש"נ ח"א ע' 254. וש"נ.

157) ראה ס' השיחות תורת שלום ע' 237. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תפה.

158) ראה שיחת אחש"פ תש"ל (נדפסה בהמשך תרס"ו בהוספות. לקו"ש ח"ז ע' 209).

159) „קול קורא" ב„הקריאה והקדושה" תש"א־תש"ג (אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך).

160) תהלים קז, ח.

161) סה"מ תרפ"ז ד"ה ברוך הגומל הב' (ע' ריא ואילך).

שלמעלה מכל מדידה והגבלה, בהתאם להוראת חז"ל אַז „לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב", גרעסער פאַר דער שמחה פון „מועדים לשמחה" אין די שלש רגלים (אע"פ וואָס מ'איז דעמולט מקריב די שלמי שמחה מן ה־תורה), און גרעסער אפילו פון דער שמחה „עד דלא ידע" פון פורים[162] און די שמחה פון שמחת תורה בשנים שעברו.

ועד"ז וועט מען דעמולט ממשיך זיין פראַוועזן די אַלע התוועדויות ושמחות, ואדרבה – מיט אַ שמחה למעלה ממדידה והגבלה (וואָרום דוקא „אז – ימלא **שחוק** פינו"[163]), כולל אויך די שלימות בשמחת נישואין – כמ"ש[164] „מהרה ה"א ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה כו'",

ביז די גרעסטע שמחה – אויף די נישואין פון כנסת ישראל און הקב"ה, בגאולה האמיתית והשלימה[165].

וכאמור תיכף ומיד וממש, ביום זה ממש. וואָרום, ווי גערעדט כו"כ פעמים, אַז מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים, און דער ביהמ"ק איז עומד ומוכן למעלה, ועד"ז בנוגע צו אַלע ענינים – איז שוין „הכל מוכן לסעודה", מ'האָט אַלע ענינים פאַרטיק ווי אין אַ פאַרמאַכטע תיבה און מ'האָט אָפּגעגעבן די תיבה און איר שליסל צו יעדער איד[166],

די איינציקע זאַך אויף וואָס מ'וואַרט איז – אַז אַ איד זאָל געבן נאָך אַ געשריי, מיט נאָך אַ בקשה ותביעה און נאָך אַ דערמאָנונג: „עד מתי"?!...

און דורך דעם טוט ער אויף אַז משיח צדקנו קומט אַריין איצטער אין דעם ביהכנ"ס, און נעמט מיט אַלע אידן דאָ בתוך כלל ישראל אין ארצנו הקדושה, ירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לביהמ"ק השלישי, און נאָך בשבת חזון זה – איז מען זוכה צו „ותחזינה[167] עינינו בשובך לציון ברחמים", ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.

---

162) מגילה ז, ב.

163) תהלים קכו, ב. ברכות לא, א.

164) ברכה אחרונה דנוסח ברכות נישואין.

165) שמו"ר ספט"ו. נתבאר בלקו"ת שה"ש מח, א־ב.

166) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 289. וש"נ.

167) ראה לשון הצ"צ הנ"ל הערה 27.

משיחות ש"פ ואתחנן, שבת נחמו, ט"ז מנחם־אב ה'תנש"א

א. ידועי[1] שגם ההפטרות ד"שבע ד־נחמתא" (ש"מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה"[2]) שהם "לפי הזמן ולפי המאורע" (ולא כמו ההפטרות דשאר שבתות השנה שהם "מענין הפרשיות דומה בדומה")[3], יש להם קשר ושייכות ל"ענין הפרשיות", כיון שגם המאורעות דזמני השנה ("לפי הזמן ולפי המאורע") שייכים לפרשת השבוע[4], כ־דברי השל"ה[5] ש"המועדים של כל ה־שנה . . בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כי הכל מיד ה' השביל".

ובנדו"ד, ששבת נחמו, ע"ש התחלת ההפטרה "נחמו נחמו עמי"[6], התחלת וראש (שכולל כל פרטי הענינים ד)"שבע ד־נחמתא" — שייך לפרשת ואתחנן ("נחמו לואתחנן"[7]) שקורין לעולם בשבת שאחר תשעה באב.

ונקודת הביאור[8] — ש"נחמו נחמו עמי", "נחמה בכפלים"[9], "על בית ראשון ועל בית שני"[10], היא הנחמה דבנין ביהמ"ק השלישי בגאולה השלישית, בית נצחי[11] וגאולה נצחית (שאין אחרי' גלות[12]), וענין זה שייך גם ל"ואתחנן", תפלתו[13] של משה להכנס לארץ, כידוע[14] שאילו זכו ישראל לכניסה לארץ ולבנין ביהמ"ק ע"י משה, היתה תיכף ומיד גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי.

ב. אבל, בפרשת ואתחנן מודגש גם (ובעיקר) שבקשת משה להכנס לארץ לא נתקיימה, כמפורש בקרא[15] "ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי", ועד ש"ויאמר ה' אלי גו' אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה עלה ראש הפסגה גו' כי לא תעבור את הירדן הזה וצו את יהושע גו' והוא ינחיל

---

1) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 61 ובהערות שם.

2) רמב"ם הל' תפלה פי"ג הי"ט.

3) טושו"ע או"ח סו"ס תכח.

4) והפרשיות שהפטרותיהן משתנות בהתאם לשינויים בקביעות זמני השנה (כמו פ' ראה, שכ־שחל בו ר"ח אלול יש מפטירין השמים כסאי במקום עני' סוערה (טושו"ע שם סתכ"ה ס"ב), וכן פ' וילך, שכשקורין אותה בין ר"ה ליוהכ"פ מפטירין שובה במקום שוש אשיש שמפטירין כשנצבים־וילך מחוברין) — יש לומר, שבתוכן פרשיות אלו ישנם ב' ענינים שמתאימים לתוכן ב' הזמנים.

ולדוגמא (בשייכות לתלתא דפורענותא שלפני שבע דנחמתא) בפרשת פינחס שהפטרתה משתנית לפי קביעות השנה (שבכמה שנים חלה לפני בין המצרים, ובכמה שנים בתוך בין המצרים) — שבענין הגאולה שבפרשת פינחס [כמודגש בשם הפרשה — "פינחס זה אליהו", מבשר הגאולה, ובתוכנה — חלוקת הארץ] ישנם ב' אופנים: (א) גאולה שלפני (ולמעלה מ)בין המצרים, (ב) גאולה שבתוך (ומבטלת ומהפכת) בין המצרים.

5) חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

6) ישעי' מ, א.

7) טושו"ע שם. וראה לקו"ש שם.

8) ראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 577 ואילך.

9) איכ"ר ספ"א.

10) יל"ש ישעי' רמז תמה.

11) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א.

12) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

13) ועד לתקט"ו תפלות, כמנין "ואתחנן" (דב"ר פי"א, יו"ד).

14) ראה מג"ע אופן קפה (הובא ביל"ר פרשתנו). אלשיך אוה"ת ועוד ריש פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' סה. צג. (כרך ו') ב'רא. ועוד.

15) ג, כו ואילך.

אותם את הארץ גו'"[16], היינו, שבפרשת ואתחנן מודגש שבפועל היתה הכניסה לארץ (לא ע"י משה, אלא) ע"י יהושע, שלאח"ז הי' חורבן וגלות (וכמ"ש בהמשך הפרשה[17] „כי תוליד בנים וגו'" — הקריאה דתשעה באב[18]).

ואיך מתאים זה עם תוכן ההפטרה ע"ד ביטול ושלילת החורבן והגלות ע"י ה־נחמה בכפלים שבגאולה נצחית וביהמ"ק נצחי?

ואף שלכאורה אפ"ל שבפרשת ואתחנן מודגש הצורך וההכרח בנחמה בכפלים שבגאולה האמיתית והשלימה (בגלל (ה־חורבן והגלות, כיון) שהכניסה לארץ לא היתה ע"י משה), מסתבר לומר שגם הנחמה בכפליים עצמה (לא רק הצורך וההכרח בה) שייכת לתוכנה של פרשת ואתחנן, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הביאור בתוכנה של ההפטרה הראשונה ד„שבע דנחמתא", „נחמו נחמו עמי" — „נחמה בכפליים":

שייכותה של ההפטרה לענין הגאולה היא (נוסף על כללות ענין ה„נחמה", „נחמו") גם מצד ענין הכפל („נחמה ב־כפלים"[19]) — כידוע ש„כפל" שייך ומורה על ענין הגאולה, כדאיתא במדרש[20] „חמש אותיות נכפלו וכולם לשון גאולה, כ"ך שבו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים שנאמר[21] לך לך מארצך, מ"ם כו', נ"ן כו', פ"ף בו נגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר[22] פקד פקדתי, צ"ץ בו עתיד הקב"ה לגאול לישראל[23] בסוף מלכות רביעית שנאמר[24] איש צמח שמו ומתחתיו יצמח"[25].

ויש לומר, שהשייכות ד„כפל" לגאולה מרומזת גם בלשון הכתוב[26] „כפלים לתושי'" — „תושי'" גם מלשון ישועה (גאולה).

ובביאור הענין (בפשטות[27]) — יש לומר:

„כפלים" — פעמים רבות, כולל (נוסף על ב' פעמים ככה) גם ריבוי, או גם ריבוי גדול, ועד לתכלית הריבוי באופן של בלי גבול[28], כפי שמצינו בדרז"ל שלמדים מכפל הלשון בכתוב „אפילו מאה פע־מים"[29], שהכוונה בזה (לא להגביל החיוב למאה פעמים ולא יותר, אלא) גם לריבוי גדול יותר ועד לתכלית הריבוי שנכלל בהשלימות ד„מאה" (כמארז"ל[30] „חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום", שבהם נכללים כל הברכות וההארות וההמשכות

---

16) וחוזר וכופל בהמשך הפרשה — „וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן וגו'" (ד, כא).

17) ד, כה.

18) רמ"א או"ח סתקנ"ט.

19) נוסף לכך שבנדו"ד גם הכפל עצמו הוא בענין הנחמה.

20) ילק"ש ר"פ לך לך (רמז סד). פרדר"א פמ"ח. וראה גם במדב"ר פי"ח, כא. תנחומא קרח יב.

21) ר"פ לך לך.

22) שמות ג, טז.

23) ובפרדר"א הנ"ל מוסיף: „ולומר להם צמח צמחתי לכם" (ומשמיט „בסוף מלכות רביעית").

24) זכרי' ו, יב.

25) ובפרדר"א מוסיף סיומא דקרא: „ובנה את היכל ה'". ובבמדב"ר ותנחומא מוסיף: „זה משיח, ו(כן הוא) אומר והקימותי לדוד צמח צדיק (ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ)".

26) איוב יא, ו.

27) נוסף על הביאור ע"ד הקבלה והחסידות — ראה ד"ה ויאמר גו' לך לך תרכ"ז. תר"ל. הובא בסד"ה נחמו עת"ר (וראה לקמן הערה 91).

28) כי, כל זמן שהריבוי הוא במדידה והגבלה, אין זה ריבוי באמת לאמיתתו, שהרי יכולים להוסיף ריבוי גדול יותר.

29) ב"מ לא, א.

30) מנחות מג, סע"ב.

וההשפעות העליונות[31]) — כי השלימות דכל הענינים היא במספר עשר (מספר השלם[32]) כפי שכל א' מהם כלול מעשר (עשר פעמים עשר), מספר מאה, ובמילא נכלל בזה גם ההתכללות דעשר בכל א' מהמאה (עשר פעמים מאה), מספר אלף, וכן ההתכללות דעשר בכל א' מהאלף (עשר פעמים אלף), מספר רבבה, וכולל גם „רבבה" (מלשון) ריבוי, ועד לתכלית הריבוי ש„לא יספר מרוב"[33].

ועפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות ד־כפל לגאולה — כי, ענין הכפל בלי גבול, שייך לגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתגלה בעולם האור האלקי[34] הבלי גבול (ובלשון הקבלה והחסידות: גילוי אור אין סוף), ולכן יהיו כל הענינים בשלימות האמיתית, החל מהשלימות האמיתית דגאולה וביהמ"ק, גאולה נצחית וביהמ"ק נצחי, בלי גבול (דלא כבית ראשון ובית שני (בגאולה ראשונה ושני') שהיו במשך זמן מוגבל, ת"י ות"כ שנה).

ד. ויש לומר, שהבלי גבול שבגאולה האמיתית והשלימה מודגש בכפל ד„נחמו נחמו" יותר מאשר ב„חמש אותיות (ש)נכפלו וכולן לשון גאולה":

בכפל ד„לך לך" — ב' התיבות שוות באותיותיהן (למ"ד וכ"ף פשוטה), אבל חלוקות הן בפירושן ותוכנן (מצד החילוק בנקודותיהן) — „לֵךְ" (למ"ד בסגול וכ"ף בשווא) פירושו הליכה, ו„לְךָ" (למ"ד בשווא וכ"ף בקמץ) פירושו „להנאתך ולטובתך"[35] (די"ל שכולל גם הנאת וטובת גאולתו מאור כשדים).

בכפל ד„פקד פקדתי" — פירוש ותוכן ב' התיבות שוה (לשון פקידה), אבל יש חילוק באותיותיהן (ובנקודותיהן) — „פקד" הוא שורש התיבה, ו„פקדתי" היא הפעולה (בלשון עבר, ועד"ז „(פקד) יפקוד", בלשון עתיד[36]). ועד"ז בכפל ד־„צמח גו' יצמח" — ש„צמח" הוא השורש, ו„יצמח" היא הפעולה.

משא"כ בכפל ד„נחמו נחמו" — אין חילוק באותיותיהן ונקודותיהן של התי־בות הכפולות, ששתיהן שוות ממש.

ובביאור המעלה בכפל ב' תיבות שוות ממש („נחמו נחמו") לגבי כפל ב' תיבות שיש חילוק ביניהם (בפירושן, כמו „לך לך", או גם באותיותיהן כמו „פקד פקדתי") — יש לומר:

כפל התיבה בשינוי מפעם הראשונה (כמו „פקד פקדתי") — מורה שיש אופנים שונים בהדבר, או שיש עוד פרט וענין מסויים שלא נכלל בפעם הראשונה, ולכן יש צורך בהוספה או הבהרה ע"י השינוי בכפל הלשון לגבי פעם הראשונה. כ־לומר, נוסף על חיזוק כללות הדבר ע"י כפל הלשון, מודגש בשינוי כפל הלשון שבכללות הדבר ישנם אופנים שונים שחלוקים זה מזה.

משא"כ כשכפל התיבה הוא שוה ממש (כמו „נחמו נחמו") — אין חילוק באופני הדבר, ולא הוספת פרט וענין מסויים שלא נכלל בפעם הראשונה, כי אם ענין הכפל כשלעצמו.

וביאור החילוק שביניהם בנוגע לענין

31) ראה בארוכה המשך חייב אדם לברך תרל"ח. ובכ"מ.

32) ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס ש"ב.

33) וישלח לב, יג.

34) ובלשון הכתוב בהפטרה דשבת נחמו — „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" (ישעי' מ, ה).

35) פרש"י עה"פ.

36) משא"כ „פקד" — לשון הוה, כמו זכור, שמור, וכיו"ב (ראה פרש"י דברים א, טז. תבוא כז, א. ועוד).

הבלי־גבול (כפל) שבגאולה — שבכפל ד"פקד פקדתי" מודגש (גם) שיש אופנים שונים בהגאולה (ובכללות — החילוק ש־בין גאולה ראשונה ובית ראשון לגאולה שני' ובית שני), ויש בזה מה שאין בזה, ובמילא אין זה בלי־גבול לאמיתתו, משא"כ בכפל ד"נחמו נחמו" מודגש הבלי־גבול בענין הגאולה, בלי־גבול (כפל) ל־אמיתתו[37].

[ויומתק יותר ע"פ דברי המדרש[38] "הולכים כולם (האבות והנביאים ששלחם הקב"ה לנחם את כנס"י) לפני הקב"ה ואומרים רבש"ע אינה מקבלת ממנו תנחו־מין, שנאמר[39] עני' סוערה לא נוחמה, א"ל הקב"ה אני ואתם נלך וננחמנה, הוי נחמו נחמו עמי, נחמוה נחמוה עִמִי (עי"ן בחיריק (במקום פתח), שפירושו עמדי), אין ראוי לילך אלא אני בעצמי"[40] — דיש לומר, שענין זה מרומז גם בכפל ד"נחמו נחמו", שהכפל מורה על הבלי־גבול שבנחמה, כיון שהנחמה היא ע"י הקב"ה בעצמו, בלי גבול האמיתי[41]].

37) ומצד העדר ההגבלה שבו הי"ה כולל כל אופני הגאולה בתכלית השלימות, כדלקמן ס"ה.

38) יל"ש ישעי' רמז תמג.

39) ישעי' נד, יא.

40) ועפ"ז י"ל שב"נחמו נחמו עמי" נכללים כל ה"שבע דנחמתא":

ידוע הביאור בסדר ד"שבע דנחמתא", שבתחלה "הקב"ה אומר לנביאים נחמו נחמו עמי", ולאחר שכנס"י משיבה "ותאמר ציון עזבני ה'", "איני מתפייסת מנחמת הנביאים", ו"הנביאים חוזרין ואומרים לפני הקב"ה הנה כנס"י לא נתפייסה בתנחומין שלנו", "עני' סוערה לא נוחמה", אזי "חוזר הקב"ה ואומר אנכי אנכי הוא מנחמכם וכו'" (אבודרהם בסדר פרשיות וההפטרות — בשם המדרש*).

וענין זה (הנחמה ע"י הקב"ה שבהמשך וסיום ה"שבע דנחמתא") מרומז בהפטרה הראשונה — "נחמו נחמו עמי", א"ת "עַמִי" אלא "עִמִי", היינו, שהנחמה היא לא רק ע"י הנביאים, אלא גם ביחד עם הקב"ה בעצמו**.

*) וי"ל שהכוונה להמדרש שבפנים.

**) ולהעיר מאוה"ת פרשתנו (כרך ו ע' ב'רא) ש"י"ל ב"פ נחמו כנגד ב"פ אנכי".

ה. וביאור הענין בפרטיות יותר — שהבלי־גבול שבכפל ד"נחמו נחמו" אינו שולל ח"ו המעלות הפרטיות שבאופני הגאולה, אלא שמעלות פרטיות אלו הם מצד הבלי־גבול שבגאולה:

מהפירושים ד"נחמה בכפלים" ("נחמו נחמו") — שכפל הנחמה הוא "על בית ראשון ועל בית שני" (כנ"ל ס"א).

וצריך להבין[42]: כיון שהנחמה היא (לא רק דברי פיוס וכיו"ב, אלא) עי"ז ש־ביהמ"ק נבנה מחדש, למאי נפק"מ שנחמה זו (ע"י בנין ביהמ"ק) היא על שני חורבנין של אותו ביהמ"ק?

וההסברה בזה — שבית ראשון ובית שני הם ב' אופנים־דרגות בביהמ"ק, ויש בזה מה שאין בזה:

המעלה דבית ראשון — בהתגלות אלקות (מצד העליון), שהי' בו גילוי אלקות בדרגא נעלית יותר מאשר בבית שני, כיון שבבית שני חסרו ה' דברים[43], ובפרט הארון, "מקום מנוחת השכינה"[44]. והמעלה דבית שני — בקביעותו בעולם (מצד התחתון), שהי' גדול מבית ראשון בבנין ובשנים[45], גדלות במקום (בנין) ובזמן (שנים), גדרי העולם.

41) ראה גם סד"ה נחמו תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' פה): "וזהו נחמו אתם הנביאים בגילוי הנבואה שהוא גילוי האצי' כו', ויש עוד נחמה שלמעלה מזה והוא מבחי' עצמות א"ס הבל"ג, ועז"א נחמו את עמי, בחי' אנכי אנחמכם".

42) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 62 ואילך.

43) יומא כא, ב.

44) רמב"ן ר"פ תרומה.

45) ב"ב ג, סע"א ואילך.

וזהו הפירוש ד„נחמו נחמו", „נחמה בכפלים", „על בית ראשון ועל בית שני" — שביהמ"ק השלישי יהי' גם בית משולש, שיהיו בו המעלות דבית ראשון ודבית שני בתכלית השלימות, וגילוי אלקות בדרגא הכי נעלית, וקביעות בעולם באופן נצחי, וחיבור שניהם יחדיו (שלישי).

וכיון שב' אופני הנחמה על בית ראשון ועל בית שני מרומזים בהכפל ד„נחמו נחמו" (שב' התיבות שוות ממש) שהו"ע **הבלי־גבול לאמיתתו** (כנ"ל ס"ד) — **יש לומר, שגם כפל הנחמה „על בית** ראשון **ועל בית** שני" (**אופנים שונים בביהמ"ק**) **הוא באופן של** בלי־גבול **לאמיתתו, היינו, שענינו של ביהמ"ק השלישי הוא בלי־גבול, ומצד העדר ההגבלה יש בו השלי־מות דכל האופנים האפשריים**[46]**, מצד העליון ומצד התחתון ומצד שניהם יחד, וכל א' מהם באופן של בלי־גבול.**

ו. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות ד„נחמו נחמו" (נחמה בכפלים) לפרשת ואתחנן:

מהענינים העיקריים דפרשת ואתחנן — הכפל **דעשרת הדברות, שאף שנאמרו בפרשת יתרו, חזרו ונכפלו בפרשת ואתחנן**[47] **כל פרטי הענינים דעשרת ה־דברות (הכוללים כל התורה כולה**[48]**) —** כפל שוה (בכללות[49]).

וביאור הענין[50]**:**

מהחילוקים שבין עשה"ד שבפרשת יתרו לעשה"ד שבפרשת ואתחנן — ע"ד ובדוגמת **החילוק שבין לוחות ראשונות (שבנ"י היו בדרגת צדיקים) ולוחות שניות**[51] **(שבנ"י היו בדרגת בעלי תשובה), שהרי עשה"ד שבפרשתנו באים בהמשך ל(וחלק מ)דברי התוכחה דמשה לבנ"י, תוכן ענין התשובה, שקשורה עם לוחות שניות. ובסגנון אחר קצת: עשה"ד שב־פרשת יתרו עיקרם מצד העליון, ועשה"ד שבפרשת ואתחנן עיקרם מצד התחתון**[52]**.**

אבל, כיון שבפרשת ואתחנן לא נזכר

---

46) להעיר גם מדברי המדרש (שבהערה 10) שהכפל ד„נחמו נחמו" כולל ריבוי ענינים — „נחמוה עליונים נחמוה תחתונים, נחמוה חיים נחמוה מתים, נחמוה בעולם הזה נחמוה לעולם הבא, נחמוה על עשרת השבטים נחמוה על שבט יהודה ובנימין" (ראה גם סה"ש ה'תשנ"ג ח"ב ע' 606 ואילך).

47) ולהעיר, שכל ספר דברים הוא „משנה תורה" (מגילה לא, ב. זח"ג רסא, ב. ועוד), שכופל הענינים שנאמרו בד' הספרים.

48) ראה פרש"י משפטים כד, יב. תו"ש יתרו (כרך טז) ע' רג ואילך. ושי"נ.

49) מלבד שינויים אחדים, כמו „שמור" (בפר־שתנו) במקום „זכור" (בפרשת יתרו) — ש„שניהם בדבור אחד ובתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו" (פרש"י פרשתנו ה, יב), וכן הוספה די"ז תיבות („י"ז תיבות יתירות . . כמנין טוב" (בעה"ט שם, טז)) — די"ל, שמצד העדר ההגבלה המודגשת בכפל דעשה"ד ניתוסף שלימות („טוב") גם בפרטי הענינים.

50) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 69.

51) ולהעיר מהדעות שהנוסח דעשה"ד שב־פרשת יתרו הי' כתוב על לוחות ראשונות, והנוסח דעשה"ד שבפרשתנו הי' כתוב על לוחות שניות (פס"ז (לק"ט) תשא לד, א. פרשתנו ה, יב. וראה בארוכה תו"ש תשא (כרך כב) ע' קסא).

52) ועפ"ז יש לבאר כמה מהשינויים בין פ' יתרו לפ' ואתחנן בכללות הסיפור דמעמד הר סיני:

בפרשת יתרו מודגשת בעיקר ההתגלות האלקית שבמעמד הר סיני (באופן שמבטלת מציאות התחתון) — „ויהי קולות וברקים וגו' וקול שופר חזק מאד ויחרד כל העם גו' והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש גו' ויחרד כל ההר מאד" (יתרו יט, טז־יט), ובסיום הענין, „וכל העם רואים את הקולות וגו' וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק" (כ, טו), ולא עוד אלא שכאשר אמרו למשה „דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות", השיב להם משה „כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תהי' יראתו על פניכם גו'" (שם, טז־יז),

כלל הענין דשבירת הלוחות ולוחות שניות (כי אם בפרשת עקב שלאח"ז[53], אף שמצד סדר הדברים מתאים יותר שפרטי הענינים דשבירת הלוחות יבואו בהמשך לכללות הסיפור דמעמד הר סיני עד לנתינת הלוחות שבפרשת ואתחנן), יש לומר, שהכפל דעשה"ד בפרשת ואתחנן מדגיש בעיקר הבלי־גבול דתורה[54].

וזוהי השייכות דפרשת ואתחנן להכפל דהגאולה האמיתית והשלימה (התוכן ד־„נחמו נחמו", „נחמה בכפלים") — כיון שה־בלי־גבול שבתורה לאמיתתו ובשלימותו יתגלה לעתיד לבוא ב„תורה[55] חדשה (ש)מאתי תצא"[56].

ובפרטיות יותר — שלעתיד לבוא יהיו ב' המעלות דלוחות ראשונות (מצד העליון), ודלוחות שניות (מצד התחתון), ודשניהם יחד [וי"ל שמרומז גם בדיוק הלשון „(תורה חדשה) מאתי תצא" — „מאתי" דייקא, מהקב"ה עצמו, ו„(מאתי) תצא" דייקא, ש„תצא" מן השמים[57] („מאתי") ותבוא למטה בארץ בהבנה ו־השגה דשכל האדם], אלא, שאין כאן התחלקות דאופנים שונים בתורה, כי אם, שמצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל האופנים האפשריים (כנ"ל ס"ה).

ויש לומר, שבאופן כזה יהי' גם ה„יחוד נפלא" (ש„השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו כו' וגם השכל מלובש במושכל"[58]) בהלימוד ד„תורה חדשה מאתי תצא" — שלא תהי' ההתחלקות דב' אופנים, מלמעלה למטה („תען לשוני אמרתך"[59], שהאדם עונה אחר אמירתו של הקב"ה) ומלמטה למעלה („כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"[60], ש־הקב"ה קורא ושונה אחר לימודו של האדם), כי אם באופן של בלי־גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה גם השלימות בכל האופנים האפשריים.

ז. ועד"ז יש לבאר בנוגע לבקשת משה להכנס לארץ שבהתחלת פרשת ואתחנן:

מהטעמים שלא נתקיימה בקשת משה להכנס לארץ, כמ"ש „ויאמר ה' אלי גו' לא תעבור את הירדן הזה וצו את יהושע גו' כי הוא גו' ינחיל אותם את הארץ גו'", אף שהכניסה לארץ ע"י משה (אילו היתה) היא

היינו, שרצונו של הקב"ה שתהי' התגלות אלקית שתפעל יראה וביטול.

ובפרשת ואתחנן מודגש בעיקר (תכליתה ו־מטרתה של ההתגלות האלקית ב)הקליטה במציאות התחתון — „אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים גו' מן השמים השמיעך את קולו גו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת גו'" (פרשתנו ד, לה־לו), „פנים בפנים דיבר ה' עמכם" (ה, ד), ובסיום הענין, „את הדברים האלה דיבר ה' אל כל קהלכם בהר מתוך האש הענן והערפל גו'" (שם, יט), ו„כשמעכם את הקול מתוך החושך וההר בוער באש ותקרבון אלי גו' ותאמרו הן הראנו ה' אלקינו את כבודו וגו' ועתה למה נמות וגו' כי מי כל בשר אשר שמע קול אלקים חיים גו' קרב אתה ושמע וגו'", אזי „וישמע ה' את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר ה' אלי שמעתי גו' הטיבו כל אשר דברו" (שם, כ־כה).

53) ט, ט ואילך.

54) ועד"ז י"ל בנוגע להכפל ד„משנה תורה" שמורה על הבלי־גבול דתורה. ועפ"ז יומתק ש„משנה תורה" הוא ספר חמישי — „החמישית לפרעה", „דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין" (זח"א רי, א. וראה לקו"ת ס"פ פינחס), בלי גבול.

55) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

56) ולהעיר, שהריבוי דתורה באופן ד„כפלים לתושי'" ניתוסף בלוחות שניות (ראה שמו"ר רפמ"ו), אבל הריבוי באופן של בלי־גבול לאמיתתו ובשלימותו הוא ב„תורה חדשה" דלעתיד לבוא.

57) כלשון הכתוב בפרשתנו (ד, לו) „מן השמים השמיעך את קולו גו'".

58) תניא פ"ה.

59) תהלים קיט, קעב.

60) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

באופן נעלה יותר מאשר הכניסה לארץ (שהיתה בפועל) ע"י יהושע (גאולה נצחית שאין אחרי' גלות) — מפני שיש גם מעלה בכניסה לארץ ע"י יהושע.

וההסברה בזה — שכיבוש וחלוקת הארץ ע"י יהושע היא מצד התחתון[61], כמודגש באופן הכיבוש והחלוקה במשך ריבוי זמן, שבע שכבשו ושבע שחלקו[62], וגם לאח"ז (ואפילו לאחרי מות יהושע) נשארו חלקים מארץ ישראל שעדיין לא נכבשו, כמ"ש בהתחלת ספר שופטים[63] „ויהי אחרי מות יהושע וישאלו בני ישראל בה' לאמר מי יעלה לנו אל הכנעני להלחם בו ויאמר ה' יהודה יעלה גו' ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתי בגורלי ונלחמה בכנעני והלכתי גם אני אתך בגורלך" — כיון שבירור התחתון הוא ע"י עבודה ממושכת הדורשת ריבוי זמן כו'[64].

ועוד ועיקר — שגם לאחר שלימות כיבוש וחלוקת הארץ בפעם הראשונה, גלו ישראל מארץ ישראל, ולא רק גלות בבל למשך שבעים שנה, אלא גם הגלויות שלאח"ז עד לגלות האחרון שנמשך קרוב לאלפיים שנה... שהכוונה בזה היא כדי לברר הניצוצות שבגלות (כמארז"ל[65] „לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", דקאי על ניצוצות הקדושה שמבררים בנ"י בגלות[66]), ובלשון הידוע לעשות מחוץ ל־ארץ ארץ ישראל[67], ולאחרי וע"י „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"[68] בבירור התחתון, נכנסים לארץ בגאולה האמיתית והשלימה, ואז תהי' הכניסה לארץ ב־תכלית השלימות בב' המעלות (דמשה ודיהושע) גם יחד — וגאולה נצחית שאין אחרי' גלות, וגם מצד התחתון.

ומזה מובן שבפרשת ואתחנן מודגשת מעלת הכניסה לארץ בתכלית השלימות (שלא היתה ע"י משה כדי שתהי' בה גם המעלה שע"י יהושע) — באופן של בלי־גבול („נחמו נחמו", „נחמה בכפלים"[69]),

---

61) ראה אוה"ת פרשתנו (ע' פז) שהטעם שלא נתקיימה בקשת משה הוא לפי „שמהירידות שנמשכו בגלות הארץ יהי' עלי' גדולה יותר" (וראה גם שם ע' ב'רכד).

62) כתובות כה, סע"א. ב"מ פט, א. זבחים קיח, ב. ועוד.

63) א, א־ג.

64) להעיר מהמעלה ד„בעתה" לגבי „אחישנה" בנוגע לשלימות עבודת הבירורים (ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך).

65) פסחים פז, ב.

66) ראה תו"א בראשית ו, א. ר"פ לך לך. ובכ"מ.

67) ראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תפה ואילך. לעיל ע' 695 ואילך.

68) תניא רפל"ז.

69) להעיר, שהכניסה לארץ וירושת הארץ נכפלה בפרשתנו ריבוי פעמים*: „יהושע . . ינחיל אותם את הארץ" (ג, כח), „ובאתם וירשתם את הארץ" (ד, א), „הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה" (ד, ה), „בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (ד, יד), „ואתם עוברים וירשתם את הארץ הטובה הזאת" (ד, כב), „להביאך לתת לך את ארצם נחלה" (ד, לח), „על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך" (ד, מ), „וירשו את ארצו ואת ארץ עוג וגו'" (ד, מז), „על האדמה אשר ה' אלקיך נותן לך" (ה, טז), „ועשו בארץ אשר אנכי נותן להם לרשתה" (ה, כח), „בארץ אשר תירשון" (ה, ל), „לעשות בארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה" (ו, א), „ארץ זבת חלב ודבש" (ו, ג), „והי' כי יביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך גו'" (ו, י־יא), „ובאת וירשת את הארץ הטובה אשר נשבע ה' לאבותיך" (ו, יח), „למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו" (ו, כג), „כי יביאך ה' אלקיך את הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה" (ז, א) — י"ז (טוב) פעמים!

---

*) וגם תפלת משה להכנס לארץ נכפלה ריבוי פעמים — תקט"ו תפלות.

כאמור, שמצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל האופנים ובכל הענינים, ובפשטות – שהכניסה לארץ כיבוש וירושת הארץ היא תיכף ומיד[70] (שלימות בזמן), ובנוגע לכל הארץ כולה (שלימות במקום), לא רק ארץ שבע אומות, אלא גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, ארץ עשר אומות, ובאופן ש"כל יושבי' עלי'"[71] (שלימות בנפש)[72], שכל בנ"י[73] (כולל גם כל בנ"י שבכל הדורות שלפנ"ז[74]) יושבים בכל ארץ ישראל כולה, באופן קבוע ונצחי לעד ולעולמי עולמים.

*

ח. בהאמור לעיל שבשבת נחמו מודגש הבלי־גבול (כפל) שבהגאולה האמיתית והשלימה, ניתוסף עילוי מיוחד בקביעות שנה זו – ששבת נחמו בא לאחרי ההכנה רבה דערב שבת („מי שטרח[75] בערב שבת יאכל בשבת"[76]) שחל בחמשה עשר באב.

ובהקדם ביאור השייכות דחמשה עשר באב (ובפרט כשחל ביום הששי) לגאולה האמיתית והשלימה:

יום חמשה עשר בחודש – שבו „קיימא סיהרא באשלמותא"[77], שרומז על השלימות דבנ"י ש„מונין ללבנה" ו„דומין ל־לבנה"[78], ו„עתידים להתחדש כמותה"[79], בגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא (ששייך ללבנה, ספירת המלכות).

חמשה עשר בחודש מנחם־אב („מנחם" לפני „אב") – שלימות החודש שנקרא על שמו של משיח, ש„מנחם שמו"[80], ולידתו („מזלו גובר"[81]) בחודש זה (בתשעה באב[82], וכשמתמלאת הלבנה בחמשה עשר באב יודעים בוודאות שכבר נולד משיח[83]), חודש שמזלו ארי', שבו „יבוא ארי' כו' ויבנה אריאל"[84].

---

70) ובלשון הכתוב בר"פ תבוא (בהמשך ה־פרשיות ד„שבע דנחמתא") – „כי תבוא אל הארץ גו' (ותיכף ומיד) וירשת וישבת בה" (ובודאי שאין צורך להמתין י"ד שנה לכיבוש וחלוקה), ועד שגם הבאת הביכורים (כהמשך הכתוב „ולקחת מראשית כל פרי האדמה") היא תיכף ומיד, כיון שיקויים היעוד „ונגש חורש בקוצר ודורך ענבים גו'" (עמוס ט, יג).

71) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"י ה"ח.

72) שלימות (בלי גבול) בעולם שנה נפש – ר"ת עשן, ומתחיל מהשלימות (בלי גבול) דתורה („תורה חדשה מאתי תצא") – כמ"ש במתן־תורה „והרי סיני עשן כולו" (יתרו יט, יח), שרומז שע"י התורה נעשית שלימות ב„עשן", עולם שנה נפש (ראה אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך).

73) כולל גם שבט לוי – „עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים" (ב"ב קכב, א).

74) שבזה מודגשת השלימות ד„כל יושבי'" גם לגבי המעמד ומצב ד„כל יושבי' עלי'" בזמן הבית.

75) „טרח" דייקא – לא רק הכנה סתם, אלא הכנה רבה, כי מצד גודל החשיבות דשבת יש צורך בהכנה רבה דוקא (ראה ביצה ב, ב ובפרש"י. ובכ"מ).

76) ע"ז ג, סע"א.

77) זח"א קנ, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

78) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

79) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

80) סנהדרין צח, ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

81) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע ופני משה שם.

82) ירושלמי ואיכ"ר שם. במדב"ר פי"ג, ה (בסופו).

83) ע"ד שמצינו בנוגע לקביעת היו"ט דחמשה עשר באב על שכלו מתי מדבר, אף שביטול הגזירה הי' כבר בתשעה באב (תענית ל, סע"ב ובפרש"י ותוס' – מאיכ"ר פתיחתא לג).

84) יל"ש ירמי' בתחלתו (רמז רנט).

ובפרט כשחל ביום הששי — יום ברוא אדה"ר[85], שנברא ביום הששי „כדי שיכנס (ימצא הכל מוכן) לסעודה מיד"[86]* — שרומז על אלף הששי שבו הכל מוכן לסעודה[87] דלויתן ושור הבר[88] ב„יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[89].

ויש לומר, שבענינים אלו (חמשה עשר בחודש, חמשה עשר באב, ו(קביעותו ב)יום הששי) מודגש הבלי־גבול (כפל) שבה־גאולה האמיתית והשלימה שמתבטא בה־שלימות האמיתית דכל הענינים גם יחד:

בהענין ד„קיימא סיהרא באשלמותא" (חמשה עשר בחודש) — ששלימות הלבנה היא ע"י שמקבלת אור השמש בשלימות, ועד לתכלית השלימות דחיבור ב' ה־מעלות דשמשא וסיהרא לעתיד לבוא, כמ"ש[90] „והי' אור הלבנה כאור החמה גו'"[91].

בהענין דחמשה עשר במנחם־אב — שלידת משיח היא ברגע שלאחרי החורבן דוקא, כדאיתא במדרז"ל[92] שכשגעתה פרתו פעם א' נחרב ביהמ"ק, וכשגעתה פרתו פעם הב' נולד מושיען וגואלן של ישראל, ולא עוד אלא שגם לאחרי שנעשה גדול[93], כולל ובמיוחד גדלות רוחנית, „משכמו ומעלה גבוה מכל העם"[94] (ככל פרטי דיני מלך[95], ועאכו"כ בנוגע למלך המשיח, מלך ורב[96]), נמשך החורבן וה־

85) שהמליך את הקב"ה על כל העולם ב־הכרזתו „ה' מלך גאות לבש" (תהלים צג, א — שירו של יום הששי), ובאמרו לכל הנבראים „בואו ונשתחווה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו" (שם צה, ו — כמ"ש בקבלת שבת) — שתכלית השלימות דהתגלות מלכותו של הקב"ה בעולם תהי' בגאולה האמיתית והשלימה.

86) סנהדרין לח, א ובפרש"י.

87) להעיר ממארז"ל „הכל מתוקן לסעודה" (אבות פ"ג מט"ז — שלומדים בשבת זה).

88) ראה ב"ב עה, א. ויק"ר פי"ג, ג. ועוד.

89) תמיד בסופה.

90) ישעי' ל, כו.

91) ויש לקשר זה עם ענין הכפל: כפל האותיות שרומזות על גאולה — שאותיות כפולות הם בחי' יחוד אתוון דוכרין עם אתוון נוקבין, שזהו"ע יחוד קוב"ה ושכינתי', יחוד סוכ"ע וממכ"ע, שע"י נעשית הגאולה (רד"ה לך לך תר"ל. וראה גם סד"ה נחמו עת"ר): והכפל ד„נחמו נחמו" — שהו"ע חיבור סובב וממלא, מקיף ופנימי (סד"ה נחמו עת"ר*. תער"ב**).

*) ושם: „וזהו והי' אור הלבנה כאור החמה כו'".

**) ושם: „לעתיד יהי' המקיף בבחי' פנימי ממש

92) ירושלמי ואיכ"ר שם.

93) ומסתבר יותר לומר שגם זה נכלל ב„נולד מושיען של ישראל" — שאין הכוונה להיציאה לאויר העולם, שאז בפועל אינו „מושיען של ישראל"*, אלא להתגלות (דוגמת לידה כפשוטה) ד„מושיען של ישראל", שכבר ראוי ומוכן לגאול את ישראל בפועל ממש (וראה גם נצח ישראל (למהר"ל) פכ"ו (ע' קלב). ישועות משיחו (לאברבנאל) העיון השני פ"א).

94) שמואל־א ט, ב. וראה אוה"ת וירא תשסד, ב. ועוד.

95) להעיר משיעור הרמב"ם דיום הש"ק זה (הל' זכי' ומתנה ספ"א) — „עושין כפי משפט המלך, שכל דיני המלך בממון על פיהן דנין".

96) ש„ילמד כל העם ויורה אותם כו'" (רמב"ם הל' תשובה ספ"ט). וראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג.

.. וזהו נחמו נחמו עמי, נחמו אתם נביאי בגילוי הנבואה שהוא המשכת האו"פ, ועוד נחמו את עמי בבחי' נחמה העליונה דאנכי אנחמכם בהמשכת גילוי האו"מ שיאיר בפנימיות ממש".

ולהעיר גם מהקשר למש"נ בפרשת ואתחנן (ד, לט) „וידעת היום והשבות אל לבבך גו'", שהאמונה שהיא בבחי' מקיף נמשכת בפנימיות בדעת (ראה לקו"ת פרשתנו ז, ג. המשך תער"ב שם — בביאור המשך ההפטרה „דברו על לב ירושלים וקראו אלי'").

*) אף שי"ל שלעת"ל יוכל תינוק שנולד לעשות כו"כ פעולות, כבימי המבול (ראה ב"ר פל"ו, א). ולהעיר גם מ„נבואח הילד" (נדפס בסו"ס נגיד ומצוה. ועוד). ואכ"מ.

גלות משך זמן, ועד למשך זמן הכי ארוך – שהכוונה בזה היא שתהי' שלימות הגאולה מצד העליון ומצד התחתון, ומצד שניהם יחד.

ובהענין דהכל מוכן לסעודה – ששלימות הסעודה ד"יום שכולו שבת" (ע"י ההכנה ביום הששי) בכל פרטי ה־ענינים היא מצד השלימות דבלי גבול, כמודגש גם בהכפל ד"טוב"[97] ביום הששי[98].

ט. ויש להוסיף, שהענין דבלי־גבול מודגש גם בעבודת האדם החל מחמשה עשר באב – ד"מכאן[99] ואילך דמוסיף יוסיף", "מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו":

כיון ש"כל ישראל בחזקת כשרות"[100], ומקיימים מצות תלמוד תורה ע"י קביעת עתים לתורה "כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה"[101], מובן, שעיקר ושלימות הענין דהוספה בלימוד התורה הוא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה,

ובלשון הכתוב בפרשת השבוע[102] – "בכל מאדך", "מאד שלך", שקשור עם "מאד" (בלי גבול) האמיתי[103],

וזוהי ההכנה להוספה בתורה לאמיתתה ובשלימותה באופן של בלי גבול ממש – "תורה חדשה מאתי תצא" (כנ"ל ס"ו).

ועי"ז נעשית השלימות ד"יוסיף חיים על חייו" באופן שלמעלה ממדידה והגבלה – חיים נצחיים.

י. והדגשה יתירה בכהנ"ל – בשבת נחמו שלמחרת חמשה עשר באב דשנת ה'תנש"א:

דובר כמ"פ בתקופה האחרונה שלפי כל הסימנים נמצאים אנו ב"שנה שמלך המשיח יתגלה בו"[104] (נוסף על החשבון דערב שבת לאחר חצות שמתחיל בשנת ה'תנש"א[105]) – כמרומז בהר"ת (שנתפשט בכל ישראל) "הי' תהא שנת נפלאות אראנו", ובפרט שבמשך השנה ראו בפועל (ויראו עוד) כו"כ מאורעות שהם "נפלאות", ויתירה מזה, שכל א' מהם הוא באופן של "פלא" גם ביחס לה"פלא" שלפניו, פלא לגבי פלא שמעורר התפעלות חדשה[106].

– כולל גם ה"פלא" שמתרחש בימים אלו ממש: כינוס אנ"ש והשלוחים שיחיו במדינת רוסיא, שהתכנסו מכו"כ מקומות (גם משאר מדינות שבעולם) בעיירה ליובאַוויטש, כולל גם כדי להשתטח על ציוני קודש של רבותינו נשיאינו ששם מנוחתם כבוד, וגם על הציון הק' של אאמו"ר ז"ל (שיום ההילולא שלו, עשרים באב, מתברך מיום הש"ק זה), ונוסף לזה, מתכנסים בעיר הבירה דכל המדינה,

---

97) ובפרט שבפעם השני' נאמר "טוב מאד", ש"מאד" הוא בלי גבול.

98) נוסף לכך ש"ששי" הוא הכפל ד"שלישי", שענינו חיבור עליון ותחתון.

99) תענית בסופה ובפרש"י.

100) רמב"ם הל' קידוה"ח פי"ב הי"ב.

101) תניא פל"ד.

102) ו, ה.

103) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. ובכ"מ.

104) יל"ש ישעי' רמז תצט.

105) ראה סה"ש ה'תש"נ ח"א ע' 254. ושי"נ.

106) ועי"ד שמצינו במ"ת ש"על כל דיבור פרחה נשמתך" (שבת פח, ב), שכיון שהדיבור השני הביא לכלות הנפש מחדש, עכצ"ל, שנתגלה בו גילוי נעלה יותר מהדיבור שלפניו; וביחד עם זה, גם הגילוי היותר נעלה נמשך ונקלט בפנימיות, עי"ז ש"החזירה להם הקב"ה להן בטל שעתיד להחיות בו את המתים" (שבת שם. תניא ספל"ו), כח הבלי גבול.

מאסקוואי[107] כדי להתייעץ ולהתדבר יחדיו („איש את רעהו יעזורו"[108], מתוך אהבה ואחדות, „כאיש אחד בלב אחד"[109]) ולקבל החלטות טובות להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה בכל המדינה ובכל העולם כולו, ויה"ר שיהי' הכינוס בהצלחה רבה ומופלגה, ובאופן של הוספה כפולה ומכופלת, „דמוסיף יוסיף", ועד להוספה שלמעלה ממדידה והגבלה – שמאורע זה הר"ע של „נפלאות", שאותה מדינה שלחמה נגד פעולותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ועד"ז בנוגע לפעולותיו של בעל ההילולא דעשרים באב) בהפצת התורה והמעיינות חוצה, מארחת ומכבדת את תלמידיו ושלוחיו וההולכים בדרכיו ואורחותיו בהפצת התורה והמעיינות חוצה –

ש„נפלאות" אלו (שכבר ראו בפועל) מעוררים ומדגישים שתיכף ומיד רואים הפלא הכי גדול – גאולה האמיתית והשלימה עלי' נאמר[110] „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", „נפלאות" גם בערך ליצי"מ[111].

ובפרט שבשנת „נפלאות אראנו" עצמה הולכים ומתקרבים לסיומה של השנה – שנמצאים כבר לאחרי חודש העשירי (מחודש תשרי, התחלת וראש השנה), בחודש הי"א, שקשור עם „אחד עשר יום מחורב"[112], בחי' שלמעלה ממדידה והגבלה דעשר, דסדר השתלשלות[113].

וגם לפי מנין החדשים מחודש ניסן – שאילו זכו היתה באה הגאולה בחודש ניסן, שבו נגאלו ובו עתידין להגאל[114], ועכ"פ בחודש אייר, ר"ת אברהם יצחק יעקב ורחל[115] (ד' רגלי המרכבה[116]) ש„מבכה[117] על בני' מאנה להנחם"[118] עד שהקב"ה מבטיחה ש„שבו בנים לגבולם"[119], ועכ"פ בחודש תמוז, חודש הגאולה – נמצאים כבר בחודש החמישי, בחי' „החמישית לפרעה", „דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"[120], חודש מנחם-אב שמזלו ארי' (כנ"ל ס"ח),

ובחודש זה עצמו – בשבת נחמו, שבו מתחילה ה„נחמה בכפלים" („כפלים ל-

---

107) להעיר, שהמאמר וידעת היום (שמתחיל בפסוק בפרשת ואתחנן) תרנ"ז – א' המאמרים הקבועים של כ"ק אדנ"ע שהי' חוזר עליו מפעם לפעם ביחוד בשביל לטהר אויר העולם („היום יום" כח תמוז. ובכ"מ) – נקרא בשם „וידעת מאסקווא".

108) ישעי' מא, ו.

109) פרש"י יתרו יט, ב.

110) מיכה ז, טו.

111) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

112) לשון הכתוב – דברים א, ב.

113) ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 630. וש"נ.

114) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

115) מאו"א א, פד. ב"ש אה"ע סקכ"ו ס"כ.

116) ולהעיר, שרגל הרביעי שבמרכבה (רחל) הוא (גם) דוד (זח"א רמח, ב. ועוד) – דוד מלכא משיחא.

117) ירמי' לא, יד.

118) להעיר מזח"ג כ, ב: „מאנה להנחם על בני', דלא קבלה מנייהו תנחומין, כי איננו („ולא כתיב כי אינם"), בגין דמלכא קדישא הוה סליק לעילא ולעילא ולא אשתכח בגוה"*, שכולל גם „מאנה להנחם" ע"י הנביאים, כי אם דוקא ע"י הקב"ה בעצמו.

119) שם, טז.

120) ראה לעיל הערה 54.

---

*) וראה גם זח"ב כט, ב: „כי איננו, כי אינם מבעי לי', אלא בגין דבעלה דאיהו קול אסתלק מינה ולא אתחבר בהדה". ובלקוטי לוי"צ שם (ע' נט) מבאר ש„אסתלק מינה הוא ת"ת, ולא אתחבר בהדה הוא יסוד", ומסיים, ש„עפ"ז א"ש שגם פירוש הפשוט כי איננו שקאי על בני' ג"כ א"ש, כי בני' יוסף ובנימין הם בחי' יסוד"".

תושי"״[121]) ד„שבע דנחמתא", ובחציו השני של החודש, שבו מתחילה ההכנה[122] לחודש שלאח"ז, חודש אלול, חודש האחרון דשנת „נפלאות אראנו"[123] —

הרי בודאי ובודאי שצריכה להיות הגאולה האמיתית והשלימה, „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בפועל ממש, ותיכף ומיד, בעיצומו של שבת נחמו שלמחרת ט"ו באב, שבו מודגש הבלי־גבול דהגאולה האמיתית והשלימה.

*

יא. ובנוגע לפועל:

כיון שנמצאים על סף הגאולה ה־אמיתית והשלימה שבה יהיו כל הענינים באופן של בלי גבול — צריכה להיות ה„טעימה" (בערב שבת, ש„טוב לטעום מכל תבשיל ותבשיל"[124]) מהבלי גבול דהגאולה, ע"י ההוספה בעניני התומ"צ באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

ובפרטיות יותר — הוספה בלימוד ה־תורה („מוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה"), הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, כולל לימוד עין יעקב, אגדה שבתורה, ש„רוב סודות התורה גנוזין בה"[125], ועוד ועיקר, לימוד פנימיות התו־רה, כדברי האריז"ל (שיום ההילולא שלו בחמשה מנ"א) ש„בדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"[126], וב־מיוחד לאחרי שנתבארה בתורת החסידות באופן ששייך להבנה והשגה דכאו"א מישראל,

והדגשה מיוחדת על ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה — הן בנגלה דתו־רה, ובפרט בספרו של הרמב"ם[127] שכולל גם ההלכות ששייכות לזמן הגאולה, כמו הלכות בית הבחירה (שלמדום זה־עתה בימי בין המצרים), וכן הלכות מלכים ומלחמותיהם ומלך המשיח[128], והן בפני־מיות התורה, שנוסף לכך שכללות הלי־מוד דפנימיות התורה מקרב את הגאולה, „בהאי חיבורא דילך (תורתו של רשב"י) . . יפקון בי' מן גלותא ברחמי"[129], יש עילוי מיוחד בלימוד החלקים דפנימיות התורה שמבארים עניני הגאולה.

ומה טוב — שלימוד זה יהי' באופן

---

121) להעיר ש„לתושי־הי' בגימטריא תנש"א.

122) ויתירה מזה — כידוע ש„ארי"' (מזלו של חודש מנחם־אב) ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ הוש"ר (של"ה ריש מס' ר"ה (ריג, א). ועוד), שכולל (נוסף על ההכנה) גם חודש אלול, וגם חודש תשרי, עד ועד בכלל הוש"ר.

123) וגם חודש ההכנה לשנה הבאה — ה'תשנ"ב, ר"ת הי' תהא שנת נפלאות בכל*, היינו, שה„נפלאות" אינם רק בענינים פרטיים, אלא „נפלאות בכל", באופן של בלי גבול (ומצד העדר ההגבלה ישנם גם כל הענינים הפרטיים), ועוד וג"ז עיקר, לא רק „נפלאות אראנו" (נ"א) בלשון עתיד, אלא גם „נפלאת בעינינו" (נ"ב), כלשון הכתוב (תהלים קיח, כג) „מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו", שמהללים להקב"ה על נפלאות הגאולה** שכבר היו בפועל (בשנת נפלאות אראנו).

124) שו"ע אדה"ז או"ח סר"ס רנ.

---

*) ולהעיר ש„בכל" בגימטריא נ"ב.

**) „נפלאת היא בעינינו ולא נוכל לדעת איך היתה גאולה שלימה כ"כ מה שלא יורה עליו הטבע" (מצו"ד עה"פ).

---

125) תניא אגה"ק סכ"ג.

126) שם סכ"ו (קמב, ב).

127) נוסף על לימוד השיעורים היומיים (וראה גם הערה הבאה, ולעיל הערה 95).

128) בסיום וחותם ספר שופטים (ספר הי"ד, שהוא סיום ספר יד (החזקה) כולו). ולהעיר, שהתחלת הלימוד דספר שופטים (נעוץ סופן בתחלתן) הוא בסמיכות לראש השנה, סיום וחותם ה„שבע דנחמתא", שהתחלתם בשבת נחמו.

129) זח"ג קכד, ב — ברע"מ. הובא ונת' ב־אגה"ק שם.

ד„עשרה (ציבור) שיושבים (בהתיישבות וקביעות) ועוסקים (באופן של „עסק") בתורה"[130], כההוראה ד„דבר משנה" שלומדים בפרקי אבות דשבת זה — פרק שלישי, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, שעל ידם נעשית הנחמה בכפלים על בית ראשון ובית שני.

יב. ויש להוסיף לימוד והוראה בשייכות לענין הגאולה גם מהתחלת פרק שלישי — „הסתכל בשלשה דברים":

„שלשה דברים" (סתם) — יש לומר, שגם רומז לגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי, גאולה משולשת וביהמ"ק משולש, שכולל ב' המעלות דגאולה ראשונה ושני', בית ראשון ושני, ושניהם יחד.

ו„הסתכל בשלשה דברים" — „הסתכל" דייקא, שמורה על העיון וההתבוננות בהעמקה יתירה[131] בענין הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („שלשה דברים"), מתוך צפי' והשתוקקות מיוחדת, „אחכה לו בכל יום שיבוא"[132], שיבוא בכל יום, ביום זה ממש, ועאכו"כ כשעומדים על סף הגאולה, שההסתכלות בשלשה דברים היא ביתר שאת וביתר עוז.

ויש לומר, שההסתכלות בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („שלשה דברים") פועלת שלימות בכל עניני העבודה שנכללים ב„שלשה דברים" — ג' הקוין דתורה עבודה וגמילות חסדים[133], שקיומם ע"י ג' הלבושים דמחשבה דיבור ומעשה — שהעבודה אינה באופן של התחלקות, אלא באופן של בלי גבול, ומצד העדר ההגבלה ישנה השלימות בכל הקוין[134].

יג. ויש להוסיף בזה גם בשייכות להאמור לעיל ע"ד ההוספה בלימוד התורה מחמשה עשר באב ואילך:

„שלשה דברים" — רומז (גם) על התורה, „אוריאן תליתאי"[135], כולל ובמיוחד — ה„תורה חדשה (ש)מאתי תצא" בגאולה השלישית, שההכנה לזה היא ע"י ההוספה בלימוד התורה באופן של בלי גבול מחמשה עשר באב ואילך (כנ"ל ס"ט).

ועפ"ז יש לבאר הוראת המשנה „הסתכל בשלשה דברים" שנלמדת ביום השבת שלמחרת חמשה עשר באב — שאף שבחמשה עשר באב החליט כאו"א (והתחיל לקיים בפועל) להוסיף בלימוד התורה, מ"מ, ביום השבת שלמחרתו צריך לבחון („הסתכל") עוד הפעם ההחלטות שלו ולהוסיף בהם עוד יותר, באופן כפול[136], ועד שיהיו באופן המתאים וראוי להכנה (מעין ודוגמא) להבלי גבול

130) אבות פ"ג מ"ו.

131) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקכ"ח סל"ו. ועוד.

132) נוסח „אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

133) אבות פ"א מ"ב.

134) ועד"ז בנוגע ל„סור מרע" — כהמשך המשנה „ואין אתה בא לידי עבירה" — „ואין אתה בא" דייקא, בדרך ממילא, ללא צורך להתעסק בשלילת הרע, ואפילו לא „לידי עבירה", שגם דברים שיכולים להביא לידי עבירה (כמו תאוות היתר) נעשים מושללים בדרך ממילא, מצד ההסתכלות בעניני הגאולה, מעין ודוגמת המעמד ומצב דימות המשיח, כפס"ד הרמב"ם (בסיום וחותם ספרו „משנה תורה") ש„באותו הזמן . . כל המעדנים מצויין כעפר", „כעפר" דייקא, שאין לו שום חשיבות, כיון ש„לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

135) שבת פח, א.

136) להעיר מהשייכות דכפל לשבת — „כל עיסקא דשבתא כפול" (מדרש תהלים צב, א), שלכן שייך לגאולה, כמארז"ל (שבת קיח, ב) „אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלין", דקאי על „שתי שבתות" שבכל שבת (לקו"ת בהר מא, א), הכפל שבשבת (וראה רד"ה לך לך תר"ל).

ד„תורה חדשה מאתי תצא", השלימות ד„אוריאן תליתאי" בגאולה השלישית.

יד. ויה"ר שמההסתכלות (עיון ו־התבוננות) בעניני הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי („הסתכל בשלשה דברים"), נזכה תיכף ומיד לראות הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

ובפשטות – בשבת פרשת ואתחנן, שבת נחמו, לפני התחלת הקריאה (בזמן המנחה) בפרשה שלאח"ז, „והי' עקב תשמעון",

– ששייך במיוחד לתקופה זו, כידוע[137] ש„עקב" קאי (גם) על אחרית הימים, עקבתא דמשיחא, שאז ודאי „תשמעון גו' ושמרתם ועשיתם גו'" כל עניני התומ"צ מחשבה ודיבור ומעשה („שלשה דברים") –

מתקיימת בקשת משה („גואל ראשון הוא גואל אחרון"[138]) „אעברה נא ואראה את הארץ הטובה גו' ההר הטוב הזה (זו ירושלים) והלבנון" (זה בית המקדש)[139], שמשה רבינו, וכל דורו, וכל בנ"י שבכל הדורות, יחד עם בנ"י שבדורנו זה, „בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותי־נו"[140], ונשיא דורנו בראשנו, באים ונכנ־סים לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש ולבית המקדש השלישי,

וחוגגים שם את שמחת הגאולה[141] מתוך שמחה גדולה ויתירה גם ביחס לשמחת בית השואבה[142] שעלי' אמרו[143] „מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו",

ובלשון חז"ל בסיום וחותם מסכת תענית (בהמשך הסוגיא ד„לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב") – „עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם . . וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר[144] ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו".

---

137) ראה אוה"ת ר"פ עקב.

138) ראה לקו"ש ח"א ע' 8 ואילך. וש"נ.

139) ג, כה ובפרש"י.

140) בא י"ד, ט.

141) כמרומז גם ב„והי' עקב תשמעון" – „אין והי' אלא לשון שמחה" (וראה ב"ר פמ"ב, ג. וש"נ), כולל ובמיוחד ולכל לראש – שמחת הגאולה.

142) „על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה מעלות שבתהלים"* (סוכה שם).

143) סוכה נא, סע"א – במשנה. שם, ב.

144) ישעי' כה, ט.

*) ספרו של דוד מלכא משיחא.

משיחות ש"פ עקב, כ"ג מנחם־אב, מבה"ח אלול ה'תנש"א

א. שטייענדיק אין שבת מברכים חודש אלול — וועלכער ווערט אָנגערופן דער חודש החשבון[1] (זייענדיק דער לעצטער חודש פון יאָר), ווען מ'דאַרף מאַכן אַ חשבון הנפש, אַ חשבון צדק פון דער עבודה במשך דעם פאַרגאַנגענעם יאָר — איז אַ פּאַסיקע צייט זיך צו אַריינ־טראַכטן אין דעם אַלגעמיינעם אינהאַלט פון דעם חשבון הנפש, און אין דער עבודה וואָס דאָס דאַרף אַרויסרופן ביי אַ אידן.

און היות אַז אויך די קביעות מיוחדת פון ראש חודש (בימי השבוע) איז ב־השגחה פרטית ובדיוק — קען מען אַרויס־נעמען אַ לימוד אין דעם חשבון פון חודש אלול אויך פון דעם וואָס: (א) די צוויי טעג פון ראש חודש אלול (דער „קאָפּ" וואָס איז כולל און פירט אָן מיט אַלע טעג פון חודש[2]) זיינען ביום השבת קודש ולמחרתו ביום הראשון (ווי מ'האָט גע־זאָגט אין ברכת החודש). (ב) שבת מברכים אלול קומט אויס בשנה זו אין פרשת עקב.

ב. וויבאַלד אַז חודש אלול איז דער חודש החשבון והסך־הכל פון דער עבודה פון דעם גאַנצן יאָר, איז אין אים כלול (די כוונה ותכלית פון) כללות עבודת האדם לשמש את קוני[3] (במשך כל השנה), ווי ס'איז מרומז אין די ראשי תיבות פון „אלול"[4] — „אני[5] לדודי ודודי לי"[6], וואָס דאָס איז דער תוכן כללי פון עבודת האדם[7] — אַז זיין מציאות (אני) זאָל ווערן פאַרבונדן און פאַראייניקט מיט דעם אויבערשטן (דודי).

און דער פאַרבונד איז אויף צוויי אופנים: אני לדודי — די התעוררות און עבודה פון אַ אידן מלמטה למעלה, בדרך אתערותא דלתתא, וואָס ער ציט זיך און פאַרבינדט זיך מיט דעם אויבערשטן, דורך דינען אים בתורה ומצוות; און ודודי לי — די המשכה וסיוע (סייעתא דשמיא) פון דעם אויבערשטן צו אידן מלמעלה למטה, בדרך אתערותא דלעילא.

און דער סדר העבודה איז, אַז פריער קומט „אני לדודי" און דערנאָך „ודודי לי" [ניט ווי דער סדר אין אַ צווייטן פסוק[8]

1) ראה ספר המאמרים אידיש ע' 75, 78, 129. וראה לקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים. ל"ת להאריז"ל עה"פ (תצא כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים. טואו"ח ר"ס תקפא. ועוד.

2) לקו"ת ר"ה נח, סע"א. עט"ר שער ר"ה ספ"ב. ומרומז גם במשנה (ריש מסכת ר"ה): באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים — שרגל שבו הוא באמצע החודש (ראה גמרא שם ד, א) — ראה לקו"ש ח"ו ע' 409 הערה 4.

3) ל' חז"ל — משנה וברייתא סוף קידושין.

4) ובפרטיות — בהחמשה ראשי תיבות ד־„אלול", כנגד החמשה אופני עבודה: תורה עבודה, גמילות חסדים, תשובה וגאולה — ראה בארוכה שיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשמ"ו (לקו"ש חכ"ט ע' 272 ואילך), ש"פ ראה, אדר"ח אלול תשמ"ח (ס' השיחות ח"ב ע' 599 ואילך), ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשמ"ט (ס' השיחות ח"ב ע' 652 ואילך). וש"נ.

5) שה"ש ו, ג.

6) אבודרהם סדר תפילת ר"ה ופירושה פ"א. סדר היום (בסדר ר"ח אלול). ר"ח שער התשובה פ"ד ד"ה עוד יש (קטו, ב). פע"ח שער כד פ"א. ב"ח לטואו"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). ועוד — נסמן ב־סה"מ מלוקט ח"ב ע' פב הערה 67.

7) ראה גם שיחת ש"פ תבוא, ט"ז אלול תשמ"ט (סה"ש ח"ב ע' 689), ש"פ ראה, מבה"ח אלול תש"נ (סה"ש ח"ב ע' 2־631).

8) שה"ש ב, טז.

„דודי לי ואני לו", פריער די אתעדל"ע און דערנאָך די אתעדל"ת, ווי דער סדר העבודה איז אין חודש ניסן[9], וואָרום אין דעם באַשטייט דער תכלית ויסוד פון כל הענינים, אַז לכל לראש קומט די עבודה מלמטה למעלה, די עבודה בכח עצמו פון דעם „אני" — ער זאָל ניט וואַרטן ביז עס וועט זיין אַן אתערותא דלעילא, אַ התעוררות מלמעלה, נאָר ער („אני") זאָל פון זיך אַליין נתעורר ווערן „לדודי", צו דעם אויבערשטן,

כידוע אַז די כוונה ותכלית פון בריאת האדם וירידת הנשמה למטה און שלימות (תענוג) האדם ווי דער אויבערשטער האָט אים איינגעשטעלט איז, אַז דאָס וואָס ער באַקומט זאָל ניט זיין קיין „נהמא דכיסו־פא"[10] (אומזיסטער, ניט אַ פאַרדינטער נאָר בושה־ברויט), כולל — דורך אַ מתנה מל־מעלה [וכפתגם הידוע פון כ"ק מו"ח אדמו"ר[11] אַז „באַ חסידים איז ניטאָ קיין בדרך ממילא"], נאָר אַז ער זאָל דאָס פאַרדינען דורך זיין אייגענער עבודה[12], ובלשון חז"ל[13] — „לא יגעתי ומצאתי אל תאמין, יגעתי ומצאתי תאמין", [ובפשטות — איז אַזוי די טבע פון כל בני אדם (אפילו ניט־אידן), ועאכו"כ אידן, ועאכו"כ ווען זיי טוען זייער עבודה ביגיעה יתירה למעלה מדרך הטבע והרגילות שלהם (בבחי' „עובד אלקים"[14])].

און דורך דעם „אני לדודי" (די אתערותא דלתתא) טוט ער אויף אַז עס זאָל זיין „ודודי לי", די אתערותא דלעילא והמשכה מלמעלה למטה.

דאָס הייסט, הגם אַז פאַר אַן אתערותא דלתתא באַקומט מען אַ נתינת כח וסייעתא דשמיא [ווי ס'איז מבואר[15] במיוחד בנוגע צו חודש אלול, אַז דעמולט ווערן נתגלה די י"ג מדות הרחמים, כמשל „מלך ב־שדה", בדרך אתערותא דלעילא, און דערפון[16] האָט מען דעם כח אויף דער עבודה פון „אני לדודי" בחודש אלול] — איז אין חודש אלול[17] (דער חודש החשבון פון כללות עבודת השנה) בהדגשה דער תכלית פון כללות עבודת האדם, אַז מ'הויבט אָן מיט „אני לדודי" (און דערנאָך „ודודי לי"), ווייל דער צוגאַנג פון אַ אידן בכל השנה [אפילו ווען ער שטייט בסיום העבודה אין דעם לעצטן חודש פון יאָר, נאָך דער עבודה אין די י"א חדשים שלפנ"ז] דאַרף זיין, אַז (ער זאָל זיך ניט פאַרלאָזן אויף דער אתעדל"ע, נאָר) לכל לראש און דער עיקר איז זיין אייגענע עבודה מצד דעם תחתון [בימי החול

9) ראה אוה"ת פ' ראה ע' תשדמ. שה"ש ח"ב ע' תקמג. סה"מ תרכ"ז ע' קצו. תרנ"ד ע' שכו. עטר"ת ע' תרנט. ה'ש"ת ע' 151. ס' השיחות תש"ג ע' 177.

10) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.

11) ראה ס' השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 57. תש"ב ע' 119.

12) כמאחז"ל אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו (ב"מ לח, א). וראה מכתב י"א ניסן תשל"ב (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' תרמב).

13) מגילה ו, ריש ע"ב.

14) מלאכי ג, יח. חגיגה ט, ב. וראה תניא פט"ו (כא, א).

15) לקו"ת ד"ה אני לדודי (פ' ראה לב, סע"א ואילך).

16) לקו"ת ד"ה אני לדודי הב' (שם לג, ג).

17) וראה לקו"ש חי"ט ע' 159 ואילך (ושם, ש־ענין האתעדל"ע דחודש אלול שייך לחודש ניסן ונמשך ממנו). חכ"ט ע' 162 ואילך (ושם, שהארת יגמדה"ר באלול קשורה עם הזמן, אבל תוכן ומהות החודש הוא — אתעדל"ת, עיי"ש). ס' השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 690 ואילך. סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 632.

(„שדה") פון חודש אלול דוקא[18]], און דורך דעם זאָל דערנאָך נמשך ווערן „ודודי לי"; און אין דעם („אני לדודי") באַשטייט די תכלית הכוונה פון אַלע ענינים, און (אויך) די שלימות האתערותא דלעילא – דוקא בשעת דאָס קומט אַרויס פון דער עבודה פון אַ אידן בכח עצמו, וואָס דורך דעם ווערט די אתעדל"ע נמשך אין אַ פנימיות, ביז נאָכמער – אַז דורך דער אתעדל"ת ווערט נמשך דערנאָך נאָך אַ העכערע אתעדל"ע („ודודי לי") ווי די וואָס קומט מלמעלה קודם די עבודה[19].

ולהוסיף, אַז דער ענין שטייט אויך ברמז אין דעם וואָס דער ראש התיבה פון „אלול" („אני") איז דער אות אל"ף, דער ערשטער אות פון די כ"ב אותיות התורה: זייענדיק דער ערשטער אות פון אל"ף־בי"ת, באַווייזט עס אויף דער ערשטער און נידעריקסטער דרגא בהתחלת כל ה־אותיות (בסדר מלמטה למעלה), וואָס מספרו איז אחד (איינס)[20], און דערפון איז מען דערנאָך עולה מלמטה למעלה (מן הקל אל הכבד) צו אות בי"ת, וואָס מספרו איז צוויי (מאָל אַזויפיל[20]), און דערנאָך גימ"ל – דריי מאָל אַזויפיל, א.א.וו. דרגא למעלה מדרגא ביז דעם אות ת"ו – סיום ושלימות האותיות, וואָס באַדייט תכלית השלימות – ארבע מאות[21].

ולאידך גיסא, איז אות אל"ף די התחלה וראש פון אַלע כ"ב אותיות התורה שבהן נברא העולם[22], פון איר נעמען זיך אַלע ענינים בעולם.

ובעבודת השם איז דאָס מרמז אויף דער עבודה בכח עצמו פון דעם תחתון („אני לדודי"), וואָס הויבט זיך אָן (פון דעם „אני") למטה און איז דערנאָך עולה מלמטה למעלה מן הקל אל הכבד; און דאָס ווערט די התחלה און יסוד פון אַלע ענינים, אויך פון די המשכות מלמעלה („ודודי לי").

ג. וויבאַלד אַז ביידע ענינים פון „אני לדודי" און „ודודי לי" זיינען נכלל אין דעם ר"ת פון „אלול" (דער חודש החשבון), איז מסתבר צו זאָגן אַז בפרטיות זיינען דאָ ביידע ענינים אין דער עבודה וחשבון הנפש פון אַ אידן אין חודש אלול, סיי דער ענין פון „אני לדודי" – אַן עבודה מלמטה למעלה, און סיי דער ענין פון „ודודי לי" – אַן עבודה מלמעלה למטה [אע"פ וואָס בכללות באַדייט „אני לדודי" עבודת האדם און „ודודי לי" די המשכה מלמעלה]; והיות אַז דער אויבערשטער האָט געוואָלט אַז אַלע המשכות והשפעות מלמעלה זאָלן נמשך ווערן דורך אַן עבודה מעין זה למטה[23] – י"ל, אַז דורך דעם וואָס אין דער עבודה פון אַ אידן איז דאָ מעין פון „ודודי לי" (אַן עבודה בדרך מלמעלה למטה), איז דאָס די כלי צו ממשיך זיין „ודודי לי" כפשוטו, די אתערותא דלעילא פון אַלע המשכות פון דעם אויבערשטן למטה.

ויש לומר, אַז די צוויי ענינים אין חודש

18) כמבואר בלקו"ת שבהערה 15 בהטעם שימי חודש אלול הם ימי החול (אף שמאירים בהם הי"ג מדה"ר). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1343 ובהערה 6.

19) לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, א ואילך. וראה לקו"ש חי"ט שם ובהערה 14. סה"ש תשמ"ט שם.

20) ראה שעהיוה"א פ"ז (פד, ב), שחשבון האותיות מורה על „בחי' החשבון ומספר כמה מיני כחות ומדרגות כלולות באור וחיות הזה המלובש בצירוף זה של תיבה זו".

21) ארבע מאות שקל כסף (חיי שרה כג, טז) – ראה תו"א ר"פ וישלח (כד, ג). וראה ספר הערכים־חב"ד מערכת אותיות אות ת"ו ע' תנז ואילך. וש"נ.

22) שעהיוה"א ספי"א (פט, א). וראה בארוכה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות בתחלתו – ערך אותיות (כ"ב אותיות התורה). וש"נ.

23) ראה לקו"ש ח"ט ע' 72 ובהערות שם.

אלול — „אני לדודי" און „ודודי לי" — זיינען מרומז אין די צוויי טעג פון ראש חודש אלול (וואָס ר״ח אלול איז (בזמן הזה) אַלעמאָל צוויי טעג, ווייבאַלד אַז חודש מנחם־אב איז אַלעמאָל מלא), וב־לשון הכתוב[24] — „ובראשי חדשיכם" לשון רבים, כביאור הזהר[25] „וכי כמה ראשין אינון לסיהרא, אלא ראשי תרין (בכל ירחא וירחא)".

ובפרט ובהדגשה — אין דער קביעות פון ראש חודש אלול בשנה זו — ביום השבת קודש וביום הראשון בשבוע:

יום ראשון און יום השבת זיינען מרמז און באַדייטן צוויי סדרים ומנינים אין זמן: יום ראשון איז די התחלה פון מנין ימי השבוע מלמטה למעלה, און שבת באַ־ווייזט אויף אַ מנין וסדר מלמעלה למטה.

ווי דאָס איז געווען בתחלת הבריאה — אין דעם ערשטן יום הראשון פון מעשה בראשית און דעם ערשטן שבת: ביום ראשון פון מעשה בראשית האָט זיך אָנגעהויבן די בריאה און דער מנין הזמן פון ימי השבוע מלמטה למעלה: יום ראשון, יום שני, יום שלישי, ביז יום הששי און יום השביעי: און אַזוי חזר׳ט זיך עס איבער בכל יום ראשון, אַז מ׳הויבט אָן ציילן פון־דאָס־ניי „היום יום ראשון"[26] (בדוגמא ווי דער ערשטער יום ראשון[27]), און ס׳איז חוזר חלילה דער מנין בסדר והדרגה מלמטה למעלה, פון יום ראשון ביז יום השבת [און די אכילה ושלימות פון יום השבת ווערט אויפגעמאַכט דורך דער עבודה בששת ימי השבוע, כמאחז״ל[28] „מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת"].

דערצו איז דאָ אַ צווייטער סדר ומנין — מלמעלה למטה: אע״פ וואָס מציאות הזמן איז אַ נברא[29], ד.ה. אַז זמן איז באַשאַפן געוואָרן ברגע הראשון פון יום ראשון דמעשה בראשית — שטייט אין ספרים[30], אַז קודם הבריאה (בששת ימי בראשית) איז געווען אַ שבת[31] [כידוע אַז אויך פאַר בריאת הזמן איז געווען מעין ענין הזמן, אַ „סדר זמנים (קודם לכן)"[32]], און דער יום השבת (לפני הזמן דששת ימי בראשית) איז מברך כל הששת (שבעת[33]) ימי בראשית, און כל הזמנים כולם[34]. וואָס דאָס איז אַ סדר זמן מלמעלה למטה — פון שבת (שלימות) ווערט נמשך (ברכה ו־המשכה[35]) אין די ששת ימים [ובדוגמא לזה בכל שבת — שמיני׳ מתברכין כולהו יומין[36]].

וכשם ווי דאָס איז אין מנין הזמנים, אַזוי איז אויך דער אונטערשייד צווישן יום ראשון און שבת אין תוכן עבודתם: ביום ראשון בשבוע הויבט זיך אָן דער

---

24) פינחס כח, יא.

25) ח״ג רמח, א. נת׳ באוה״ת פינחס ע׳ א׳קסה ואילך.

26) בשירו של יום.

27) ראה לקו״ת שה״ש כה, סע״א. סה״מ תרע״ח ע׳ רסט. תש״ד ע׳ 192. תש״ה ע׳ 167. וראה גם אוה״ת שבועות ע׳ פו. אוה״ת ברכה ע׳ א׳תתצא. א׳תתצט. ובכ״מ.

28) ע״ז ג, סע״א.

29) תורת ההי״מ — הובא בסידור שער הק״ש (עה, סע״ד ואילך). וראה לקו״ש ח״י ע׳ 176. וש״נ.

30) פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ״ז. תורת העולה (להרמ״א) ח״ג פנ״ט. פי׳ חכמוני (לר׳ שבתי דונולו) לספר יצירה פ״ד מ״ד.

31) „שבת קדמה לעולם" — לשון הפרדס שם.

32) ב״ר פ״ג, ז. נת׳ בסהמ״צ להצ״צ מצות האמנת אלקות פי״א (דרמ״צ נז, ב ואילך). ובכ״מ. וראה גם לקו״ש ח״י שם ואילך.

33) ראה שיחת ש״פ ויק״פ תשמ״ה. ש״פ אחרי תשמ״ו. ועוד.

34) ראה פרדס שם: ואלולי שבת שנותן כח בששת ימים לא הי׳ בהן כח לפעול כו׳.

35) ראה תו״א מקץ לז, ג. ובכ״מ.

36) זח״ב סג, ב. פח, א.

סדר העבודה בימי החול, איז אַ סדר מן הקל אל הכבד (מלמטלמ"ע), אָנהויבנדיק פון יום ראשון (די לייכטסטע עבודה[37]), און דערנאָך איז מען עולה צו אַ שווערע־רע עבודה ביום שני („שבו נבראת מח־לוקת"[38]), און דערנאָך בימים שלאחרי זה, ביז די שלימות העבודה ביום הששי, יום בריאת אדם הראשון[39], ביז די שלימות פון יום השבת („ויכולו השמים והארץ וכל צבאם"[40]). משא"כ די עבודה ביום השבת איז באופן פון מלמעלה למטה — לכת־חילה מיט אַ שלימות ותענוג, אכילת בשר שמן ויין ישן וכו'[41] (און דערפון ווערט נמשך כח מלמעלמ"ט (מיני' מתברכין) אין די ימי השבוע שלאחרי זה).

ד. ויש לומר אַז בדוגמא לזה זיינען דאָ די ביידע מנינים וסדרים אין עבודת האדם [וואָרום היות אַז „בראשית בשביל ישראל"[42], זיינען אַלע ענינים אין דער בריאה — כולל די צוויי סדרי זמן הנ"ל — דאָ (בשביל און) אין דער עבודה פון אידן], דער מנין מלמטלמ"ע, וואָס הויבט זיך אָן פון יום ראשון בשבוע און פירט צו שבת, און דער מנין מלמעלמ"ט, וואָס הויבט זיך אָן גלייך פון שבת און בענטשט די ששת ימים שלאחרי זה:

אַ איד באַשטייט פון צוויי חלקים — אַ נשמה און אַ גוף: זיין נשמה איז אַ „חלק אלוקה ממעל ממש"[43], ד.ה. אַז אויך אין עולם הממשות (ממש[44]), אין עולם העשי' הגשמית, איז זי אַ „חלק אלוקה ממעל"; און זיין גוף וועלכער איז „עפר מן ה־אדמה"[45] („אדם יסודו מעפר"[46]), „עפר אתה ואל עפר תשוב"[47] [עפר מלשון וענין ביטול, „ונפשי כעפר לכל תהי'"[48], אַלס אַ נשמה בגוף בשלימות], במכ"ש דערפון וואָס „ונפשי כעפר לכל תהי'", עאכו"כ גופו[49].

מצד זיין גוף, „עפר מן האדמה" (ש־נברא העפר (הארץ) ביום ראשון ד־מע"ב[50]), דאַרף זיין עבודה (בבירור הגוף) זיין מיט אַ סדר והדרגה מלמטה למעלה,

---

37) להעיר שביום ראשון „הי' הקב"ה יחיד בעולמו" (ולכן נקרא „יום אחד" — בראשית א, ה ובפרש"י שם (מב"ר פ"ג, ח)), שבכח זה העבודה היא קלה, ובפרט בערך ליום שני שבו נבראת מחלוקת (בראשית א, ו. ב"ר פ"ד, ו) וימים שלאחרי זה, שבכל יום עולה בעבודתו, עד לשלימות העבודה ביום הששי (יום בריאת האדם), ויום השבת, כבפנים.

38) נסמן בהערה הקודמת.

39) שנברא ביום הששי לאחרי בריאת כל מע"ב — „כדי שיכנס (ימצא הכל מוכן) לסעודה מיד" (סנהדרין לח, א ובפרש"י).

40) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ. ועוד.

41) ראה רמב"ם הל' שבת פ"ל ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"א־ב. וראה תניא פ"ז (יא, ב).

42) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

43) תניא רפ"ב.

44) ראה היום יום כ"ג מנ"א (יום זה): בחורף תרנ"ב כאשר אאמו"ר למד עמי בספר התניא „ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש", הסביר כי הנושאים בתיבת ממעל ובתיבת ממש הם הפכים. ממעל תוארו רוחניות שברוחניות וממש תוארו גשמיות שבגשמיות. ויבאר כי זהו מעלת נפש השנית, שעם היותה רוחניות שברוחניות פועלת בגשמיות שבגשמיות.

45) בראשית ב, ז.

46) פיוט „ונתנה תוקף".

47) בראשית ג, יט.

48) תפילת „אלקי נצור" בסוף תפילת העמידה.

49) ראה ב"ר פי"ב, ח: אני בורא אותו (אדה"ר) מן העליונים ומן התחתונים . . עפר מן האדמה מן התחתונים, ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב, ז) מן העליונים (וראה גם שם פ"ח, יא). ובפרש"י עה"פ ויפח באפיו: עשאו מן העליונים ומן התחתונים גוף מן העליונים ונשמה מן התחתונים. — וראה תו"א בראשית ג, ד ואילך. קונטרס ומעין מאמר טו. המשך תרס"ו ע' תצה. ובכ"מ.

50) וראה ב"ר פי"ב שם. פרש"י שם.

מן הקל אל הכבד, פון „עפר אתה" זאָל ער עולה זיין דרגא אחר דרגא למעלה. [און אין דעם באַשטייט דער עיקר העבודה און דער סדר קבוע אין עבודת האדם – כד־לקמן ס"ז].

אָבער מצד זיין נשמה האָט אַ איד בכח צו טאָן עבודתו בדרך מלמעלה למטה, ניט גיין מיט אַ סדר מן הקל אל הכבד, נאָר גלייך טאָן זיין עבודה בתכלית השלימות, אויף אַ „שבת'דיקן אופן", מלאכת שמים[51]. וויבאַלד אַז אויך זייענדיק אַ נשמה בגוף למטה (בעולם הממשות) איז ער אַ „חלק אלוקה ממעל", פאַרבונדן מיט שמים ממעל[52], אַ „הימל איד" – האָט ער בכח און ער דאַרף פון זיך לכתחילה מאָנען שלימות העבודה, ביז – גדולות ונפלאות, ביז – די שלימות פון „יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"[53].

ה. ויש לומר אַז דאָס זיינען די צוויי ענינים פון „אני לדודי" (מלמטלמ"ע) און „ודודי לי" (מלמעלמ"ט) וועלכע זיינען מרומז (אויך) אין דער קביעות פון ראש חודש אלול בשנה זו – ביום השבת און ביום הראשון – וואָס דאָס גיט אַרויס דעם תוכן כללי פון דעם חשבון הנפש וואָס אַ איד דאַרף מאַכן פון זיין עבודה במשך כל ימי השנה: אַז אין זיין עבודה בכל יום ויום – סיי ביום חול סיי ביום השבת ויו"ט – דאַרפן זיין ביידע סדרים:

(א) אַן עבודה בסדר והדרגה מלמטה למעלה. און דאָס דאַרף זיין אויך ביום השבת און ביום טוב, אפילו ביום „אחת בשנה"[54] (יוהכ"פ) און שמחת תורה, ווען מ'האַלט ביי אַן עבודה למעלה ממדידה והגבלה – כמודגש אין דעם וואָס אַלע טעג פון יאָר, אויך יום השבת ויו"ט, ווערן געציילט לויטן מנין הימים פון ימי השבוע מלמטלמ"ע (יום ראשון, יום שני וכו'), ווי מ'זאָגט אין „שירו של יום" פון די טעג. און מ'איז דעמולט אויך מקריב דעם קרבן תמיד שמקריבים בכל יום וכיו"ב:

(ב) און לאידך גיסא: בכל יום – אויך בימי החול – דאַרף זיין (מצד דער נשמה פון אַ אידן) אַן עבודה מלמעלמ"ט, ב־דוגמת העבודה פון שבת, ע"ד ווי דרשת (בית) שמאי אויף „זכור את יום השבת לקדשו"[55], „שתהא זוכרו מאחד בשבת שאם נזדמן לך חלק יפה תהא מתקנו לשבת"[56], כהנהגת שמאי הזקן „שכל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת, כיצד מצא בהמה נאה לוקחה ואומר זה לשבת, מצא אחרת נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת כו'"[57], ד.ה. אַז אויך בכל יום מימי החול האָט זיך ביי אים געהערט און ער האָט געטאָן (מעין פון) די שלימות'דיקע עבודה פון שבת [משא"כ „הלל מדה אחרת היתה בו שהי' אומר ברוך[57] ה' יום יום יעמס לנו צרכינו"[58], דער סדר העבודה מלמטה למעלה[59]].

ובכללות בני ישראל – זיינען די צוויי

51) כידוע שיש מלאכה אחת שמותרת גם בשבת – מלאכת שמים, ראה ב"ר ספי"א. – וראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 566 ואילך.

52) ל' הכתוב – ואתחנן ד, לט. ועוד.

53) תמיד בסופה.

54) תצוה ל, י. אחרי טז, לד.

55) יתרו כ, ח.

56) שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י, ממכילתא עה"פ יתרו שם.

57) שו"ע אדה"ז שם, מביצה טז, א.

58) תהלים סח, כ.

59) ועפ"ז יומתק שב' הדיעות הן אמת בהלכה בפועל בעבודת ה', „אלו ואלו דברי אלקים חיים" (וראה שו"ע אדה"ז שם, ש„אף הלל מודה שכדברי ב"ש יותר נכון לעשות כו'". וגם לשמאי באם „מצא אחרת נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת ואוכל את הראשונה בחול") – כי בכל יום צ"ל ב' הענינים: העבודה מלמעלמ"ט (כהנהגת שמאי), והעבודה מלמטלמ"ע (כהנהגת הלל).

ענינים דער אונטערשייד צווישן יששכר און זבולון: יששכר גייט אויף מארי תורה[60] — וואָס עיקר עבודתם איז לימוד התורה[61], בחי' שבת[62] — אַן עבודה מל־מעלה למטה; זבולון גייט אויף די בעלי עסקי[63], וואָס עיקר עבודתם איז אין מעשה המצוות, וועלכע זיינען מלובש אין דברים גשמיים און דרכי הטבע (וועלכער איז פון משא ומתן) — עובדין דחול, וואָס איז אין אַ סדר פון מלמטה למעלה (יום ראשון, יום שני וכו').

ו. צווישן די צוויי טעג פון ראש חודש אלול (בשנה זו — שבת ויום ראשון) איז דער עיקר טאָג — דער צווייטער ראש חודש[64] (יום ראשון), ווען עס הויבט זיך אָן דער מנין פון ימי חודש אלול (משא"כ ביום א' דראש חודש — שבת — איז יום השלשים פון חודש מנחם־אב), ווי עס דריקט זיך אויס אויך אין דעם אַז ביום ב' דראש חודש אלול הויבן זיך אָן רוב הענינים (והמנהגים) פון חודש אלול (ווי תקיעת שופר[65] וכיו"ב), און נאָר ענינים בודדים הויבן זיך אָן ביום א' דראש חודש.

ויש לומר הטעם לזה בקשר מיט דער קביעות שנה זו:

כשם ווי אין כללות הענין פון „אני לדודי ודודי לי" איז די התחלה ועיקר „אני לדודי", עבודת המטה, און דערנאָך קומט די המשכה מלמעלה (כנ"ל ס"ב) — אַזוי איז דאָס אויך אין עבודת האדם עצמה, אַז דער עיקר ויסוד איז „אני לדודי" — די עבודה מלמטלמ"ע (מצד דעם גוף פון אַ אידן וואָס איז מן העפר), און דערנאָך — (ובהוספה על זה) — קומט „ודודי לי", די עבודה מלמעלמ"ט (מצד זיין נשמה). און נאָכמער: שלימות הכח אויף קענען טאָן די עבודה פון „ודודי לי" (גילוי הנשמה) קומט דוקא דורך דעם „אני לדודי", כדלקמן.

ועד"ז אין מנין הזמנים: דער עיקר מנין הימים איז פון יום ראשון; נאָר בהוספה על זה איז דאָ דער ענין פון שבת קודם הבריאה.

ובהתאם לזה שטעלט זיך אויס יום ב' דראש חודש — דער עיקר פון די צוויי טעג ראש חודש אלול — ביום ראשון בשבוע, ווייל אין דעם באַשטייט די התחלה און דער עיקר החשבון פון חודש אלול — די עבודה פון „אני לדודי" מלמטלמ"ע (ענינו של יום ראשון). נאָר וויבאַלד אַז דאָס איז אַ חשבון וואָס איז כולל אַלע עניני עבודה — איז אין דעם אויך דאָ די עבודה פון „ודודי לי" — כמרומז אין דעם ערשטן טאָג ראש חודש אלול, ביום השבת קודש (שענינו — עבודה מלמעלמ"ט)[66].

60) כמ"ש „וישׂשכר באוהליך" (ברכה לג, יח ובפרש"י).

61) ראה אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאוה"ז לאדהאמ"צ כה, א־ב. ולהצ"צ ע' קלד.

62) ד„ת"ח איקרי שבת" (ראה זח"ג כט, א. ומרומז בברכות מז, סע"ב. שבת קיט, רע"א). — וראה גם שיחת ש"פ בהר תשמ"ו.

63) כמ"ש „שמח זבולון בצאתך" (כבהערה 60 — ברכה שם ובפרש"י).

64) ראה השקו"ט בב"ח טואו"ח ר"ס תקפ"א. מג"א שם סק"ב. השלמה לשו"ע אדה"ז שם.

65) ספר המנהגים חב"ד ע' 53. ובאדר"ח אלול תוקעין להתלמד (שם).

66) והטעם שיום השבת הוא א' דר"ח הבא קודם יום ראשון ב' דר"ח (היפך הסדר ד„אני לדודי" ואח"כ „ודודי לי") — יש לומר ע"ד הביאור (לקו"ת ר"פ בהר) במש"נ (ר"פ בהר) „כי תבואו אל הארץ גו' ושבתה הארץ שבת לה'" קודם „שש שנים תזרע שדך" (אף שהסדר בפועל הוא ששנת ה־שמיטה באה לאחרי השש שנים), כי „ושבתה הארץ שבת לה'" היא הכוונה והתכלית של העבודה ד„שש שנים", ע"ד המדובר לעיל (ס"ד) בנוגע לשבת שקודם הששת ימי בראשית. ועצ"ע.

ז. דער ביאור אין דעם:

דער סדר הרגיל וקבוע בעבודת האדם איז — די עבודה פון „אני לדודי" (מלמטה למעלה), וואָרום היות אַז נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים[67], דאַרף די עבודה זיין לויט די גדרי התחתונים, און דער אופן ווי דער אויבערשטער האָט איינגעשטעלט די וועלט (תחתונים) בדרך הטבע איז, אַז מ'דאַרף גיין מיט אַ סדר פון מלמטה למעלה, מן הקל אל הכבד (ובלימוד התורה — בן חמש למקרא, בן עשר למשנה וכו'[68], וכיו"ב). ועפ"ז קומט אויס אַז אע"פ וואָס די עבודה פון מאַכן אַ דירה בתחתונים פירט זיך אויס סיי דורך דער עבודה מלמטלמ"ע און סיי דורך דער עבודה מלמעלמ"ט — איז דאָס אָבער נאָכמער בהדגשה אין דער עבודה מלמטה למעלה (לפי גדרי התחתונים).

והגם אַז אַ איד האָט אַ נשמה וועלכע איז „מן העליונים"[69], אַ „חלק אלוקה ממעל ממש" (וואָס מצד דעם האָט ער דעם כח אויף עבודה מלמעלה למטה, כנ"ל) — האָט אָבער דער אויבערשטער אַראָפּגע־שיקט די נשמה למטה אין אַ גוף הגשמי, וועלכער איז „מן התחתונים"[69] („עפר מן האדמה"), אין עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו[69], וואָרום אין דעם באַשטייט דער תכלית הכוונה פון כל הענינים — אַז אַ איד, אַ נשמה בגוף, זאָל מאַכן אַ דירה לו יתברך בתחתונים.

און דעריבער באַשטייט דער עיקר און קבוע'דיקע עבודה פון אַ אידן — מיט זיין נשמה ווי זי איז מלובשת אין אַ גוף, אַז עבודה בדרך הטבע אָפּגעמאָסטן לויט גדרי הגוף הגשמי און טבע העולם — עבודה מלמטלמ"ע, „אני לדודי". און אויך די עבודה פון „ודודי לי" (המשכה מלמעלמ"ט), פון גילוי הנשמה, דאַרף זיין ניט אָפּגעטראָגן פון דעם מטה, נאָר בדרך המשכה מלמעלה למטה, „ודודי לי", אין מציאות האדם (הגוף).

ועפ"ז יש לומר דעם טעם פאַרוואָס עיקר מנין הזמן ביי אַ אידן איז — פון יום ראשון בשבוע, דלכאורה: וויבאַלד אַז בריאת האדם איז געווען ביום הששי — און יעדער מענטש ווערט דאָך פאַרגליכן צו אדם הראשון (וואָס „לפיכך נברא אדם יחידי"[70]) — וואָס דעמולט איז טאַקע געווען דער „וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה", אָבער באופן אַז „ויפח באפיו נשמת חיים"[71], „חלק אלוקה ממעל ממש" — האָט דאָך מנין הזמן ע"י האדם זיך געדאַרפט אָנהויבן פון יום הששי (ד.ה. אַז דער יום הששי — „זה היום תחלת מעשיך"[72] — האָט געדאַרפט זיין יום הראשון)?! נאָר היות אַז די כוונה איז צו מאַכן אַ דירה בתחתונים, אין תחתון שאין תחתון למטה ממנו, דעריבער דאַרף זיך די עבודה אָנהויבן (ניט מיט שלימות העבודה (דיום הששי), לאחרי שלימות כל הבריאה, „וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"[73], און מ'האָט אַלץ ב־שלימות „כדי שיכנס (האדם) לסעודה מיד"[74], נאָר) פון דעם תחתון ביותר, מן הקל אל הכבד, מלמטה למעלה.

ואדרבה: דוקא אין תחתונים ווערט די

---

67) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו.

68) אבות ספ"ה.

69) תניא שם.

70) משנה סנהדרין לז, סע"א.

71) בראשית ב, ז.

72) תפילת מוסף דר"ה. מר"ה כז, א. וראה סה"מ מלוקט ח"ג בתחלתו. ושי"נ.

73) בראשית א, לא.

74) נסמן בהערה 39.

דירה לו יתברך, לו לעצמותו[75]. ע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו דער התהוות הבריאה, אַז דער כח העצמות פון דעם יש האמיתי ווערט נתגלה דוקא אין דעם יש הנברא[76], וואָס „הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו'"[77].

ועד"ז יש לומר בנוגע צו דער נשמה וגוף, אַז די שלימות הגילוי פון דעם „חלק אלוקה ממעל ממש" („ויפח באפיו נשמת חיים") – וואָס דאָס גיט דעם כח אַז אַ איד זאָל קענען טאָן עבודתו בתכלית ה־שלימות (באופן פון „ודודי לי", מלמעלה למטה) – ווערט נתגלה דוקא אין דער נשמה ווי זי איז מלובשת בהגוף למטה (בעולם הממשות), און דורך דער עבודה מלמטלמ"ע פון „אני לדודי" (לפי גדרי הגוף).

וע"ד „הכל הי' מן העפר"[78], אויך דער גלגל החמה, לבנה וכוכבים – די צבא השמים[79]. ועד"ז י"ל בנוגע צו דעם גוף שנעשה מן העפר, וויבאַלד אַז אין אים (דער יש הנברא) איז דאָ דער כח העצמות (יש האמיתי), דעריבער ווערן דורך אים – התלבשות הנשמה בגוף – נמשך אַלע ענינים, אויך די ענינים נעלים בשמים ממעל (וואָס קומען אַלע פון עצמותו ית')[80].

און דוקא דורך דער עבודה פון מעלה זיין דעם תחתון ומטה ביותר (דעם גוף), ווערט אויפגעטאָן די שלימות העלי' אויך פון דעם עליון ביותר, דער „חלק אלוקה ממעל ממש". וכידוע דער משל לזה[81] (פון „ושקל בפלס הרים"[82]) אַז די עלי' פון די ענינים הכי נעלים ווערט אויפגעטאָן דוקא דורך אויפהויבן דעם תחתון ב־יותר[83].

ח. ע"פ הנ"ל איז פאַרשטאַנדיק אַז דער תוכן החשבון והעבודה פון חודש אלול – ווי אַרויסגעגעבן אין זיין ר"ת „אני לדודי ודודי לי" – באַשטייט פון דריי ענינים: די עבודה פון (א) „אני לדודי", (ב) „ודודי לי", און (ג) חיבור שניהם יחד, אין איין וואָרט און איין חודש – אלול:

„אני לדודי" באַשטייט פון עבודת האדם בבירור התחתון (הגוף) מלמטה למעלה, מן הקל אל הכבד. וואָס הגם אַז דאָס ברענגט דעם מענטשן צו דעם גילוי

---

75) המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ. – נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32.

76) ראה ביאורי הזהר לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

77) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

78) קהלת ג, כ.

79) ראה ב"ר פי"ב, יא.

80) וכידוע שכח הלידה (שהוא מעין יש מאין) ניתן דוקא לנשמה בגוף (ולא להנשמה בהיותה למעלה). וע"ד כח הצמיחה שניתן דוקא בעפר הארץ (ראה אגה"ק ס"כ – קלב, א).

81) ראה לקו"ת נצבים מה, א.

82) ישעי' מ, יב.

83) בתו"א בראשית ד, א מביא המשל ד־„כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליוזע"ר צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא . . משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל לא הי' מגבי' התחתונים כו'". ומבאר בזה הטעם שנשתנתה יצירת גוף האדם משאר כל הנבראים, שגוף האדם נברא בפ"ע, „וייצר גו' עפר מן האדמה", ורק אח"כ „ויפח באפיו נשמת חיים" (לא כשאר בעלי חיים), כי האדם (תכלית הבריאה) מעלה כל סדר השתלשלות, ולכן נברא גופו „מבחי' דומם היותר תחתון מכולם".

אבל עפ"ז זהו נוגע רק לתחתונים, משא"כ ע"פ המשל שם (מהכף מאזניים, שככל שהכף שבה שוקלים יורדת למטה יותר, הגבהת המשא שבכף השני' היא למעלה יותר) נמצא שגם בעליונים מצד ענינם הם ניתוסף בגובה (ולא מפני ענין צדדי) – ראה ר"ד משיחת מוצאי ש"פ חיי שרה תשל"ט ס"ו בהערה. סה"מ מלוקט ח"ד ע' קי־קיא ובהערה 19.

פון „דודי" נאָר ווי דאָס איז אָפּגעמאָסטן לויט דער אתערותא דלתתא וגדרי המטה (פון דעם „אני", שלמטה פון „אנכי"), האָט עס אָבער די מעלה אַז דאָס קומט דורך זיין אייגענער עבודה און דאָס נעמט אים דורך בפנימיות.

„ודודי לי" ווערט אויפגעטאָן דורך דער עבודה פון אַ אידן מעין זה, בדרך המשכה מלמעלה למטה — דורך גילוי הנשמה שלו (וועלכע איז אַ „חלק אלוקה ממעל ממש"). וואָס דאָס נעמט טאַקע ניט אַזוי אַדורך דעם תחתון (ווי די עבודה מלמטלמ"ע), וואָרום דאָס קומט דורך אַ גילוי דלמעלה, אָבער דאָס דערגרייכט אַ העכערע דרגא אין גילוי אלקות („ודודי") ווי דער גילוי פון „דודי" אין דעם „אני (לדודי)".

און שלימות הכל איז בשעת מ'האָט דעם חיבור פון ביידע ענינים — „אני לדודי" און „ודודי לי" — צוזאַמען: אַז די דרגא פון אלקות („דודי") וואָס איז העכער פאַר דעם „אני" (מציאות האדם למטה), ווערט נתגלה בפנימיות אין דעם „אני", אין גדרי התחתון. ביז אַז זיי ווערן איין זאַך ממש, בלי חילוק ביניהם — דורך גילוי העצמות (שלמעלה מתחתון ועליון, ומעליון ותחתון) — וועלכער ווערט נתגלה דוקא אין און דורך דעם „אני" (יש) דלמטה.

כמדובר לעיל, אַז שלימות הגילוי פון „ודודי לי" (דער גילוי פון דעם „חלק אלוקה ממעל ממש"), ביז פון דעם יש האמיתי, עצמותו ית', ווערט אויפגעטאָן און נתגלה דוקא דורך און אין דעם „אני (לדודי)", (די עבודה פון דעם) יש הנברא, יש דעולם העשי', וואָס מצ"ע (בתחלת העבודה) גייט ער אין אַ סדר העבודה פון מלמטה למעלה (עשי', יצירה, בריאה אצילות), אָבער דערנאָך — דורך דעם וואָס דער „אני לדודי" ברענגט דערנאָך די עבודה פון „ודודי לי" (מלמעלמ"ט — אצילות, בריאה, יצירה, עשי'), ווערט נתגלה אלקות שלמעלה מהבריאה אויך אין דעם „אני", ביז אַז עס ווערט „ודודי לי", „כל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם"[84], אַז אין „לי" פון דעם „אני" (דער יש הנברא) ווערט אַ יש האמיתי ונצחי (למעלה מגדרי הזמן והמקום פון דער בריאה[85], וועלכע זיינען מצ"ע פאַרבונדן מיט שינויים).

ט. דערפון איז פאַרשטאַנדיק אַ נקודה עיקרית וואָס דאַרף זיין אין דעם חשבון הנפש פון חודש אלול: דער חשבון צדק פון דער עבודה במשך כל ימי השנה דאַרף זיין אין דריי ענינים[86]:

(א) ווי אַ איד האָט געטאָן די עבודה פון „אני לדודי" בדרך מלמטה למעלה, וויפל אייגענע כחות ויגיעה ער האָט אַריינגעלייגט אין דער עבודה, און בכללות — דער חשבון בנוגע צו דער עבודה בבירור הגוף וחלקו בעולם.

(ב) דערצו אויך — אַ איד דאַרף זיך ניט באַנוגענען נאָר מיטן חשבון הנפש בנוגע צו זיין עבודה מן הקל אל הכבד, נאָר ער דאַרף אויך מאַכן אַ חשבון ווי ער האָט געטאָן די עבודה פון „ודודי לי" בדרך מלמעלה למטה, אַ שלימות'דיקע (שבת'דיקע) עבודה וואָס יעדער איד קען און דאַרף פון זיך פאָדערן מצד דעם וואָס ער האָט אַ נשמה (וואָס דער אויבערשטער אַליין, „מלך חי וקיים"[87], האָט אים געגעבן און גיט אים בכל בוקר).

---

84) ויק"ר פ"ב, ב.

85) ראה לקו"ת במדבר ט, ג. שלח נ, ב. וראה שם פינחס עז, סע"ב.

86) להעיר ממש"נ „צדק צדק תרדוף" (שופטים טז, כ). וי"ל שב' פעמים צדק הם כנגד (חשבון) צדק מלמטלמ"ע ומלמעלמ"ט, וחיבור שניהם יחד.

87) נוסח „מודה אני".

(ג) דערצו דאַרף ביי אים אויך זיין דער חיבור פוןביידע ענינים צוזאַמען: אפילו ווען ער האַלט באַ שלימות ה־עבודה, דאַרף דאָס זיין פאַרבונדן מיט „(ודודי) לי", מיט דעם אדם („אני") ווי ער געפינט זיך אַ נשמה בגוף למטה. ואדרבה: דוקא דורך דעם „אני לדודי" ווערט דער גילוי פון „ודודי לי", כנ"ל.

וכשם ועי"ז וואָס אַ איד מאַכט דעם חשבון צדק בנוגע צו זיין אייגענער עבודה (פון דעם עולם קטן זה האדם[88]) — מאַכט ער אויך דעם חשבון פון חלקו בעולם, ביז — אַז ער האָט דעם כח צו מאַכן דעם חשבון פון כל העולם, „בואו ונחשוב חשבונו של עולם"[89], כפס"ד ה־רמב"ם[90], אַז דורך אַ מצוה אחת האָט אַ איד בכח צו מכריע זיין „את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה".

י. עפ"ז וועט מען אויך פאַרשטיין די שייכות מיט דער פרשה פון דעם שבת מברכים אלול, פ' עקב:

אין דעם וואָרט „עקב" בריש פרשתנו זיינען פאַראַן כמה פירושים. צווישן זיי — פירושים מן הקצה אל הקצה: רש"י איז מפרש אַז „עקב" מיינט „מצוות קלות שאדם דש בעקביו"[91]. אַנדערע פשטני המקרא זיינען מפרש אַז „עקב" מיינט „אחרית וסוף" [„יקראו בלשון הקודש תחלת כל דבר בלשון ראש כו' וכן יקראו אחרית כל דבר עקב, כי הלשון יתפוס דמיונו באדם והראש תחלה והעקב בו אחרית וסוף"[92]], „כמו לעולם עקב, שכר באחרונה"[93]. דאָס הייסט, אַז „והי' עקב תשמעון" מיינט דער שכר וואָס מ'באַקומט באחרית וסוף העבודה (שלימות העבודה). וואָס דאָס איז מתאים מיטן פירוש הפשוט, אַז „עקב" מיינט „בעבור"[94]: „והי' עקב — צוליב דעם וואָס — „תשמעון את ה־משפטים האלה ושמרת ועשיתם אותם", וועט מען באַקומען דעם שכר „ושמר ה' אלקיך לך את גו'".

וויבאַלד אַז ביידע פירושים זיינען אין דעם זעלבן פסוק, און נאָכמער — אין זעלבן וואָרט, איז פאַרשטאַנדיק אַז זיי האָבן אַ שייכות וקשר צווישן זיך[95]. דאַרף מען פאַרשטיין: וואָס איז די שייכות צווישן די צוויי פירושים הנ"ל — לכאורה זיינען זיי ניט נאָר באַזונדערע פירושים, נאָר גאָר פירושים הפכיים: לויט פרש"י באַדייט „עקב" אַ נידעריקע דרגא אין עבודה, ביז התחלת העבודה („מצוות קלות"), וועגן אַ מענטשן וואָס דאַרף האָבן אַ זהירות אַז ער זאָל ניט זיין „דש בעקביו" אויף די „מצוות קלות": משא"כ לויטן צווייטן פירוש באַדייט „עקב" (דער שכר וואָס קומט אויף) גמר ושלימות (סוף ואחרית) העבודה (פון „תשמעון ושמרתם ועשיתם", מחשבה ודיבור ומעשה[96])?!

די שאלה איז אויך אויף פרש"י עצמו: עס שטייט שוין פריער אין תורה[97] „עקב אשר שמע אברהם בקולי", און רש"י איז דאָרטן גאָרניט מפרש, ווייל עס איז פשוט מעצמו, דער פירוש הפשוט אין „עקב" איז — „בעבור" אָדער „בגלל" (ב־עבור זה וואָס „שמע אברהם בקולי" באַקומט ער דעם שכר). וואָס איז מכריח

88) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, א). וראה אדר"נ פל"א, ג. קה"ר א, ד. זח"א קלד, ב. ועוד.

89) ל' חז"ל — ב"ב עח, ב.

90) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

91) ובתנחומא כאן: מצוות קלות . . שמשליכין אותן תחת עקביהן.

92) רמב"ן עה"פ כאן.

93) ראב"ע עה"פ כאן.

94) רמב"ן שם. ועד"ז הוא בת"א (ראה רמב"ן שם).

95) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

96) אוה"ת ריש פרשתנו.

97) תולדות כו, ה.

רש"י'ן בפרשתנו צו אַרויסנעמען דעם וואָרט „עקב" פון פירושו הפשוט און מפרש זיין אַז „עקב" דאָ מיינט „מצוות קלות שאדם דש בעקביו".

ויש לומר הביאור בזה ע"פ הנ"ל: דער גילוי פון גמר ושלימות העבודה („עקב" בפירושו סוף ואחרית), „ודודי לי", ווערט אויפגעטאָן דוקא דורך התחלת העבודה אין דעם תחתון ביותר[98] (מצוות קלות), „אני לדודי".

ע"ד ווי דאָס איז בנוגע צו כללות חודש אלול — אַז הגם ער איז דער לעצט־ער חודש אין יאָר (לאחרי כל העבודה במשך השנה), איז התחלתו מיט דעם אות אל"ף (ר"ת אלול), ווייל דורך התחלת העבודה (ווען מ'האַלט נאָך באַ דעם אל"ף) דערגרייכט מען צו שלימות העבודה.

יא. דערפון קומט צו אַ לימוד אין דעם חשבון הנפש פון חודש אלול במיוחד בקשר מיט אַן ענין שהזמן גרמא — די גאולה האמיתית והשלימה, כמדובר כמ"פ ובפרט לאחרונה, וויבאַלד אַז „אחכה לו בכל יום שיבוא"[99], און לויט אַלע סימנים איז „הנה זה (משיח) בא"[100], דעריבער האַלט מען אין איין טראַכטן און רעדן וועגן דער גאולה, און מ'זוכט צו פאַר־בינדן אַלע ענינים פון דעם זמן מיט דער גאולה, און די עבודה פון אידן איז צו ממהר זיין די גאולה.

ובענינגו: „עקב" האָט אין זיך אויך דעם פירושי[96], אַז דאָס גייט אויף „עקב" אין זמן — דרא דעקבתא דמשיחא, ובפרט עקבתא דעקבתא דמשיחא — דער איצטי־קער זמן.

וע"ד די צוויי פירושים הנ"ל אין „עקב" זיינען אויך דאָ צוויי פירושים אין „עקב" בפירושו עקבתא דמשיחא[101]: (א) מלשון עקביים[102], די נידעריקסטע דרגא. כשם ווי עקב הרגל איז דער חלק הכי תחתון אין גוף האדם, אַזוי איז דרא דעקבתא ד־משיחא דער דור הכי תחתון במשך כל הדורות, ווען אין דער וועלט הערשט אַ חושך כפול ומכופל. וכמבואר בחז"ל[103] די סימנים בלתי רצויים אויף דעם חושך פון עקבתא דמשיחא (ווי „בעקבות משיחא חוצפה יסגא" וכיו"ב). (ב) מלשון סוף ואחרית, אַז דאָס גייט אויף סוף ואחרית הגלות והימים, תיכף ומיד, גלייך ממש פאַר ביאת המשיח[104], וואָרום ס'איז שוין „כלו כל הקיצין" און מ'שטייט גרייט צו דער גאולה.

ובפרט בדורנו זה ובזמננו זה, כמדובר

---

98) ויש לקשר זה גם עם יום היאָרצייט של אאמו"ר בכ"ף מנחם־אב (ביום רביעי שעבר) — שעליית היום היא ביום שבת זה — שהסתלקות נשמתו מלמטה למעלה (שאז הגיע לשלימות עבודתו אשר עבד כל ימי חייו — אגה"ק סז"ך־סכ"ח) ומ"כ היא דוקא בחוץ לארץ, ובמקום הגלות [אף שלא היתה גלות קשה כ"כ כמו התחלת הגלות במקום שהי' קודם לכן], כי דוקא ע"י מקום התחתון ביותר נעשית העלי' הכי גדולה (כבפנים), שלימות עבודתו (ביום הסתלקותו), ובאופן של פעולה נמשכת — אצל כל אלו הלומדים בספריו ולומדים מהוראותיו והולכים בדרכיו ואורחותיו אשר הורנו כו', ובמיוחד — בנוגע להתעסקות בהפצת התורה והיהדות והמעינות חוצה מתוך מסירת נפש, כמדובר כמ"פ (ראה שיחת כ"ף מנחם־אב שנה זו).

99) נוסח „אני מאמין" הנדפס בסידורים וכו'. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 394.

100) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

101) בהבא להלן, ראה גם „קובץ י"א ניסן שנת הפ"ט" אות סב.

102) ראה תניא פ"ב.

103) בסוף מס' סוטה. ועוד.

104) ובפרט לפי הפירוש ש„עקבתא דמשיחא" קאי על העקב של משיח, ובלשון חז"ל: „צפה לרגליו של משיח" (יל"ש עמוס בסופו (רמז תקמט)), שהנה משיח בא וכבר שומעים פעמיו של משיח (כפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר).

כמ"פ, אַז כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט מעיד געווען און מודיע געווען, אַז מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים, פאַרענדיקט אויך דעם „צופוצן די קנעפלעך", און די איינציקע זאַך וואָס איז געבליבן איז — די תנועה אחת פון דעם אויבערשטן ער זאָל אַרויסנעמען אידן פון גלות און זיי ברענגען אין ארץ הקודש... און דעריבער בעטן און שרייען אידן נאָכאַמאָל און ווידעראַמאָל — און איצטער נאָכמער בתוקף ווי אַמאָל — „עד מתי"?!...

און דער חיבור פון דיביידע פירושים איז, אַז דוקא מצד דעם וואָס עקבתא דמשיחא איז דער תחתון ביותר בבחי' עקביים (און מ'דאַרף דערפון עולה זיין מלמטה למעלה), ווערט נתגלה די שלימות פון ביאת המשיח בגאולה האמיתית והשלימה (מלמעלה למטה).

ביז אַז עס ווערט דער חיבור פון ביידע זאַכן צוזאַמען (אַז אין דעם תחתון ביותר פון גלות ווערט די גאולה — „גולה" בתוס' אל"ף[105]) — אין דעם בית המקדש השלישי, וועלכער איז אויך אַ בית המקדש המשולש (ע"ד חוט המשולש[106]), הכולל אויך דעם בית ראשון (וואָס איז געווען בבחי' מלמעלה למטה[107]) און בית שני (בבחי' מלמטה למעלה[107]), און אַ בית נצחי[108], אין דער גאולה נצחית שאין אחרי' גלות[109], ווען עס וועט זיין די שלימות הגילוי פון עצמותו ית' בתחתונים[110], ושלימות החיבור פון „אני לדודי ודודי לי", „כל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם".

יב. דערפון האָט מען אויך אַ לימוד בנוגע צו דעם חשבון צדק פון חודש אלול — אַז דאָס דאַרף זיין במיוחד בנוגע צו דעם מצב פון „עקב", עקבתא דמשיחא:

אַ איד האָט בכח צו מעורר זיין זיך און מעורר זיין אַנדערע אידן, און בעיקר מעורר זיין כביכול דעם אויבערשטן — אַז „בואו ונחשוב חשבונו של עולם": לויט אַלע חשבונות (וואָס דער אויבערשטער האָט אָנגעוויזן בתורתו און אין די נסים וואָס ער מאַכט אין דער וועלט) האָט דער אויבערשטער שוין פון לאַנג געדאַרפט ברענגען די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו (כנ"ל), ובפרט בשנה זו, וואָס לויט אַלע חשבונות וסימנים איז דאָס די „שנה שמלך המשיח נגלה בו"[111] (כמדובר כמ"פ בחדשים האחרונים),

ובפרט קומענדיק פון די „דריי וואָכן", ווען אידן האָבן זיך עוסק געווען בלימוד הלכות בית המקדש (בית הבחירה), וואָס דורך דעם זאָגט דער אויבערשטער[112] „אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית", ובפרט אַז דער בית איז שוין עומד ובנוי למעלה, און ער דאַרף נאָר יורד זיין למטה[113],

און מ'שטייט שוין נאָך חמשה עשר באב, וואָס „מכאן ואילך מאן דמוסיף יוסיף", „מחמשה עשר באב ואילך דמוסיף לילות על הימים לעסוק בתורה יוסיף חיים על חייו"[114],

און מ'שטייט שוין (קרוב לסיום) שתי

---

105) ראה ויק"ר ספל"ב. ועוד. לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ. וראה לעיל ע' 504 ואילך. ע' 520 ואילך. וש"נ.

106) קהלת ד, יב.

107) ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 62 ואילך.

108) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז ת"ח.

109) ראה מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. ועוד.

110) ראה תניא פל"ו (מו, א).

111) יל"ש ישעי' רמז תצט.

112) תנחומא צו יד. וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 412 ואילך.

113) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

114) תענית בסופה ובפרש"י.

שבתות נאָך ט"ו באב, וואָס דורך שמירת שתי שבתות כהלכתן איז תורה מבטיח אַז „מיד נגאלים"[115],

און דערצו איז דאָס שבת מברכים חודש אלול, דער חודש ווען דער אויבערשטער שטייט ווי אַ „מלך בשדה", „ואז[116] רשאין (ויכולים[116]) כל מי שרוצה להקביל פניו, והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם",

ונוסף לזה — געפינט מען זיך אין בית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים, און צוזאַמען מיט אַ ציבור פון אידן, און פון כו"כ ציבורים (עשיריות) מישראל —

באַקומט אַ איד (במקום וזמן זה) די גרעסטע כחות און ער האָט אויך דעם גרעסטן זכות און אחריות צו בעטן און שרייען צו דעם אויבערשטן: „עד מתי"?!...

* * *

יג. וויבאַלד אַז מ'האָט שוין פאַרענדיקט אַלע ענינים פון „מעשינו ועבודתינו"[117], ובמילא שרייט מען און מ'מאָנט „עד מתי" (כמדובר לעיל) — שטעלט זיך גלייך די שטורעם'דיקע פראַגע: וויבאַלד אַז מען האָט שוין אָפּגעטאָן אַלע ענינים — איז ווי קומט עס, אַז משיח צדקנו איז נאָך ניט געקומען?!...

יד. ואולי יש לומר:

עס איז באַוואוסט דער בריוו פון בעש"ט[118] וואו ער גיט איבער דעם ענטפער פון מלך המשיח אויף דער שאלה (פון בעש"ט) „אימתי אתי מר" — „לכשיפוצו מעינותיך חוצה". ד.ה. אַז ביאת המשיח איז אָפּהענגיק אין הפצת המעינות חוצה, אַז מעינותיך פון תורת החסידות זאָלן זיך פאַרשפּרייטן און דערגרייכן ביז אין „חוצה" — אין די אויסנווייניקסטע און ווייטסטע פרטים און אָנגעלעגנהייטן פון דער בריאה.

וויבאַלד אַז לאחרי הריבוי פעולות פון רבותינו נשיאינו ביז איצטער אין הפצת המעינות חוצה, ובריבוי הכי גדול, ביז בכל חוגי ישראל (כדלקמן) איז משיח עדיין לא בא — לייגט זיך אפשר צו זאָגן, אַז ס'איז דאָ נאָך אַ סוג אידן וואו הפצת המעינות האָט ניט דערגרייכט, כדלקמן.

מ'דאַרף דאָך ניט מאריך זיין אין וויפל רבותינו נשיאינו במשך הדורות האָבן אויפגעטאָן אין הפצת המעינות חוצה — וואָרום יעדערער קען דאָס זען,

אָנהויבנדיק פון גילוי תורת החסידות דורך דעם בעש"ט, און דערנאָך — די הוספה וואָס איז אין דעם צוגעקומען מדור לדור דורך רבותינו נשיאינו, ביז צו אונזער דור, אין וועלכע די עבודה פון הפצת המעינות חוצה איז פאַרברייטערט געוואָרן — דורך כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו (ובפרט נאָך זיין אָנקומען אין חצי כדור התחתון) — אין נאָך אַ העכערן אופן לגבי ווי ס'איז געווען פריער:

נוסף אויף די אַלע ביאורים והסברים וכו' בפנימיות התורה וועלכע זיינען צוגעקומען בדורנו זה (מיוסד אויף די כללים פון פנימיות התורה שניתנו לפני זה[119]), איז הפצת המעינות חוצה גע־

---

115) שבת קיח, ב.

116) הוספת־(ביאור) כ"ק מו"ח אדמו"ר בסד"ה לך אמר לבי הי"ת (סה"מ הש"ת ע' 107. הש"ת ע' 285).

117) ראה תניא רפל"ז.

118) נדפס בכש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

119) ע"ד שהוא בכללות התורה — כמארז"ל „כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש הכל ניתן למשה מסיני" (ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד). ומבואר במק"א, שבמ"ת ניתנו למשה כללי התורה, וה„תלמיד ותיק" מגלה פרטי

וואָרן[120] אין אַן אופן — אַז דאָס נעמט אַרום און נעמט דורך די ברייטסטע קרייזן פון אידן אומעטום, אידן פון אַלע סוגים שיכטן אין לעבן; און אַ הפצה בכל קצוי תבל, אין אַלע טיילן און עקן פון דער וועלט. כולל ובמיוחד — דורך די איבערזעצונג פון ענינים אין חסידות אין שפראַכן פון אומות העולם, וועלכער מאַכט זיי צוגענגליך צו יעדן איינעם[121];

וואָס דורך דעם אַלעם — האָבן די מעינות פון תורת החסידות דערגרייכט יעדן סוג **(עכ"פ) פון אידן אין „חוצה", ביז אויך אין „חוצה" שאין חוצה הימנו, אַזוי אַז יעדער איד — אין וואָס פאַר אַ אָרט און דרגא ער זאָל נאָר ניט זיין — האָט (עכ"פ) דעם כח און די יכולת (אפילו אויב לעת־עתה האָט ער נאָך ניט קיין שייכות** גלוי' **צו דעם) צו האָבן אַ שייכות און זיך פאַרבינדן מיט די מעינות החסידות אין** זיין לעבן.

וויבאַלד אַז לאחרי כל זה, די אַלע ריבוי פעולות אין הפצת המעינות חוצה ביז איצטער, ובריבוי הכי גדול, איז משיח עדיין לא בא — אולי יש מקום לומר (לכאורה), אַז ס'איז נאָך געבליבן אַ געוויסער סוג **ותחום אין „חוצה" צו וועלכע די „מעינות" האָבן נאָך ביז איצט ניט דערגרייכט. און אפשר איז דאָס די לעצטע מניעה אויף „אתי מר" (וועלכע קומט אַלס תוצאה פון הפצת המעינות חוצה).**

טו. איז מיר איינגעפאַלן אַ סברא — אַז עס איז דאָ אַ גאַנצער סוג אותיות הכתב **— אין וועלכע די מעינות פון תורת החסידות האָבן נאָך ניט דערגרייכט (לויט די ידיעות וואָס זיינען דאָ דאָ):**

פאַר מענטשן — ל"ע — וועלכע האָבן ניט די מעגלעכקייט צו זעהן ר"ל (זייענדיק „סגי־נהור"[122]), האָט מען ממציא געווען אַ ספּעציעלן כתב, וועלכע ווערט אָנגערופן (בלשון המדינה) „ברײַל", אין וועלכע די אותיות הכתב זיינען בולטות, אַזוי אַז אויך איינער וועלכער איז אַ סגי־נהור ר"ל, קען טאַפּן און פילן מיט זיינע פינגער די אותיות, און דורך דעם וויסן וואָס דאָרט שטייט.

ס'איז זעלבסט־פאַרשטענדלעך, אַז דאָס איז אַ פולשטענדיקער מעמד ומצב פון „חוצה", און נאָך מער — אַ „חוצה" שאין חוצה הימנו[123], ווי פאַרשטאַנדיק פון דעם גופא — אַז נאָך די אַלע השתדלויות און פעולות אין הפצת המעינות חוצה, דורך וועלכע מען האָט דערגרייכט אומעטום (כנ"ל סי"ד), האָט מען (ביז איצטער) ניט דערגרייכט אין דעם „אָרט".

טז. איצטער איז צוגעקומען דער חידוש, אַז אין די לעצטע טעג האָט זיך אָפּגעדרוקט אַ ספר התניא אין „ברײַל" — וואָס דורך דעם האָט זיך אויפגעטאָן אַ חידוש אין הפצת המעינות, אַז דאָס דערגרייכט אויך אין דעם נייעם סוג „חוצה" (פאַר „סגי־נהור")!

והגם אַז דער תניא האָט לע"ע ניט

הדבר, המיוסדים וכלולים (בהעלם) בהתורה שניתנה למשה מסיני (ראה לקו"ש חי"ט ע' 252 ואילך. ושי"נ).

120) ושני הענינים תלויים זה בזה — כי דוקא ע"י הביאורים וכו' בתורת החסידות שנתגלו בדורנו זה, ישנו הכח להפיץ המעיינות בכל מקום ובכל דרגא, עד בחוצה שאין חוצה הימנו.

121) ראה לקו"ש חל"ז ע' 43־44. ושי"נ.

122) ראה ברכות נו, א. ירושלמי פאה פ"ה ה"ה. ב"ר פ"ל, ט. ויק"ר פל"ד, יג. ועוד. — נתבאר באוה"ת בראשית תתרלח, ב. סה"מ תרס"ח ע' לב. המשך תער"ב ח"א ע' ערה. ח"ב ס"ע א'כד ואילך.

123) להעיר ממארז"ל דסומא חשוב כמו כו' (נדרים סד, ב). ולהעיר גם מנדרים כ, א. ועוד.

דערגרייכט צו אַלע אידן השייכים לזה — איז אָבער דער עצם ענין וואָס עס עקזיסטירט אין וועלט די מציאות פון אַ תניא אין „ברזל" — דאָס אַליין ברענגט אַריין דעם „מעיין" פון חסידות אויך אין דעם סוג[124] פון „חוצה"; און גיט די מעג־לעכקייט אַז די קוואַלן פון חסידות זאָלן זיין צוגענגלעך אויך פאַר די אידן וועל־כע געפינען זיך ר"ל אין דעם מעמד ומצב, אַז אין זייער לעבן זאָלן זיי האָבן אַ שייכות צו תורת החסידות.

ובפרט — אַז דער תניא איז שוין אויך אָנגעקומען אין דעם בית, דער בית ה־כנסת, בית המדרש, ובית מעשים טובים וועלכע געפינט זיך אין די ד' אמות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בעשר שנים האחרונות שלו בעלמא דין (ד„קדושה לא זזה ממקומה"[125]) — דער מקור אויף הפצת המעינות חוצה בכל קצוי תבל. און מיר האָבן זוכה געווען ממשיך זיין עבודתו אין דעם ביהכ"נ וביהמ"ד ובית מעש"ט (אויך דורך מאַכן אין דעם אָרט חסיד'ישע פאַרברענגענס וכיו"ב), כולל ובמיוחד — די עבודה פון הפצת המעינות חוצה, און מיט אַ הוספה באופן פון מעלין בקודש[126].

ויש להוסיף, אַז וויבאַלד דער ספר התניא איז „תורה שבכתב פון חסידות"[127], איז פאַרשטאַנדיק אַז אין דעם תניא זיינען כלול אַלע ענינים פון די מעינות הבעש"ט פון תורת החסידות[128] [אַזוי ווי אין תושב"כ איז כלול גאַנץ תושבע"פ, „ליכא מידי דלא רמיזי באורייתא"[129]]. ובפרט שיש לומר, אַז אין תניא איז דאָ אויך תורה שבעל־פה פון חסידות (תושבע"פ — אין תושב"כ גופא) — חלק החמישי[130*], קונטרס אחרון[131], ע"ד ספר דברים (ספר החמישי), „משנה תורה" — וועלכע ווערט אָנגערופן (און איז דער מקור אויף) „תורה ש־בע"פ"[132].

יז. דער עיקר נקודה אין כל האמור לעיל — איז דאָך די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בפועל ממש. במילא — איז צי דאָס איבענגעזאָגטע האָט יע אַ שייכות צו דעם, צי ניט — איז איצטער (לאחרי וואָס מ'האָט שוין אויך אויפגעטאָן דעם ענין אין הפצת המעינות חוצה) אַ זיכערע זאַך, אַז תיכף ומיד ממש דאַרף שוין קומען די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו!

---

124) להעיר מתניא פל"ד (מג, ב): „ואף שאינו נותן אלא חומש הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' כו' וכקרבנות הי' כל החי עולה לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סולת אחד בלול בשמן כו'".

125) ראה ע"ח שער ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסד"ך (קמז, א).

126) ברכות כח, א. וש"נ.

127) מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר — נדפס בקיצו־רים והערות לתניא ע' קיח ואילך. אגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וראה שם ח"ה ע' צ.

128) ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 183. חכ"א ע' 449.

129) ראה זח"ג רכא, א.

130) צ"ע האם לקרות ל„קונטרס אחרון" חלק! וכמו קו"א בשו"ע להש"ך, דמודגש דאינו חלק*.

131) „אשר כתב (אדה"ז) בעת חיבורו הס' לק"א פלפול ועיון עמוק כו'" (הסכמת הרבנים בני הגאון המחבר לס' התניא) — בדוגמת תושבע"פ שהיא „פירושה" דתושב"כ. ועוד וג"ז עיקר — שניתוסף לאחרי הסתלקות אדה"ז (ע"י בניו).

ואולי י"ל, שגם אגה"ק („שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים שלו" כמ"ש בהסכמה הנ"ל, וגם היא ניתוספה לאחרי הסתלקותו) היא בבחי' תושבע"פ בתושב"כ דתניא גופא.

132) כמבואר בזהר (ח"ג רסא, א. וראה גם זח"א קמז, ב — בסתרי תורה). וראה לקו"ש חל"ו ע' 43־42. וש"נ.

---

*) ולהעיר שקו"א נקרא ג"כ אגה"ק — לקו"ת ויקרא ג, א. ועוד.

און דעמאָלט וועט אויך זיין די שלימות הרפואה פון אַלע אידן, אויך פון די אידן — כמארז"ל[133] „לעתיד לבוא הע־ורים מתרפאים שנאמר[134] אז תפקחנה עיני עורים". און נאָכמער — „כשיבוא (הקב"ה) לרפאות העולם אינו מרפא תחילה אלא העוורים"[135], אַזוי אַז זיי ווערן „סגי־נהור" למעליותא, זיי האָבן ריבוי אור בפשטות[136] (אין אַן אופן אַז דאָס איז ניט ממעט ח"ו דעם כח הראי' הגשמי), און במילא האָבן זיי די מעגלעכקייט לייענען און לערנען תורה אויך פון אותיות הכתב הרגילות — כאחד העם.

ולהעיר, אַז דעמאָלט (בזמן הגאולה) וועט מען ניט דאַרפן אָנקומען צו אותיות הכתב — וויבאַלד אַז אַלע אידן וועלן הערן תורה פון עצמות ומהות, כמ"ש „תורה חדשה מאתי תצא"[137], דורך דעם „תלמיד ותיק" האמיתי — משיח צדקנו, וועלכער „ילמד כל העם"[138] די „תורה חדשה" פון עצומ"ה בתוספת ביאור והסברה וכו', ולימוד בבחינת ראי' דוקא[139], אַזוי אַז מ'וועט ניט דאַרפן אָנקומען צו אותיות הכתב, וכמובן בפשטות פון דעם וואָס עס שטייט[140] „ולא ילמדו עוד איש את רעהו כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם".

— ויהי רצון, אַז תיכף ומיד נאָך דער רגע — זאָל דאָס זיין אַ רגע קודם הגאולה — דורך דעם לימוד בספר התניא הנ"ל ע"י הזקוקים לזה עתה — זאָל דער אויבערשטער תומ"י אויסהיילן זיי דערפון, זיי זאָלן גלייך ווערן „סגי־נהור" למעליותא כנ"ל[141], און לייענען און לערנען תורה, ביז תכלית השלימות בלימוד התורה בגאולה האמיתית והשלימה, „תורה חדשה מאתי תצא", כנ"ל.

ועוד והוא העיקר — גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו תיכף ומיד ממש.

133) ב"ר רפצ"ה. ושי"נ.

134) ישעי' לה, ד.

135) מדרש תהלים קמו, ח.

136) ראה דרושי חסידות שבהערה 122.

137) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

138) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. — וראה בכ"ז בארוכה לעיל ע' 566 ואילך. ושי"נ.

139) ראה לקו"ת צו יז, א־ב. ובכ"מ.

140) ירמי' לא, לג.

141) להעיר, שרבינו יצחק (בן הראב"ד) הי' מקובל גדול ש„נגלה אליו אלי' הנביא זכור לטוב" (שה"ג להחיד"א ערך רבינו יצחק סגי נהור. שם ערך הראב"ד השני (רבינו אברהם ב"ד). ושי"נ. וראה ריקאנטי וישב לז, כז (הובא בסדה"ד ד"א תתקנ"ח): נשא ו, כד. וראה אוה"ת במדבר (כרך ג ע' תתקנה; (כרך ה) ע' א'תרסג) — ונקרא בשם „סגי נהור". ובהחייט בפי' מערכת אלקות פי"ד (הובא בסדה"ד שם. וראה גם שה"ג שם מס' מצרף לחכמה טו, ב) אומר, שהי' סגי נהור והי' מרגיש באויר אם זה חי או מת, ושהי' גדול בתפלתו כר' חנינא בן דוסא.

משיחות ש"פ ראה, א' דר"ח אלול ה'תנש"א

א. פרשת ראה קורין לעולם בזמן השייך לחודש אלול: ברוב השנים — בשבת מברכים חודש אלול (שבו נמשכת ברכה על ובכל ימי עניני חודש אלול), ובכמה שנים — כבשנה זו — ב(יום א' ד)ראש חודש אלול (שכולל כל הימים והענינים דחודש אלול[1]).

וצריך להבין הקשר והשייכות דפרשת ראה לחודש אלול (כידוע[2] שזמני השנה שייכים להפרשיות בתורה שקורין בהם) — דלכאורה הם אדרבא ענינים הפכיים זמ"ז:

ענינו של חודש אלול — "אני לדודי ודודי לי"[3], ר"ת אלול[4] — עבודת האדם מלמטה למעלה, **(שהאדם מתעורר להתקרב להקב"ה), ועי"ז ולאח"ז נעשה "ודודי לי" (ההתגלות דהקב"ה להאדם).**

ואילו בפרשת ראה — "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה"[5] — מודגשת ההמשכה מלמעלה למטה **(שהקב"ה נותן להאדם).**

ב. ויש להוסיף בהדגשת ההמשכה מלמעלה למטה **— בכל פרטי התיבות "ראה אנכי נותן לפניכם היום":**

"ראה" **— ראי' שלמעלה משמיעה ["אינה דומה שמיעה לראי'"[6], שלכן "אין עד נעשה דיין . . כיון** דחזיוהו **. . לא מצו לי' זכותא"[7], משא"כ כששומע (הדיין) מפי עדים שראו הדבר], ומהחילוקים שביניהם — ששמיעה היא מלמטה למעלה, שתופס פרט לאחרי פרט, עד לכללות הענין, וראי' היא** מלמעלה למטה, **שתופס מלכתחילה כללות הענין, ואח"כ פרטי הדברים[8].**

"אנכי" **— "הודעתי עצמותו ומהותו (זה שפונים אליו באמירת "אנכי") . . דרך הגבהה והתנשאות"** (מלמעלה למטה), **שזהו החילוק שבין "אני" ל"אנכי" (אף שפירושם ורוב אותיותיהם (א' נ' י') שוים), ש"כשמודיע סתם אומר אני פלוני, וכשמודיע דרך הגבהה והתנשאות אומר אנכי, כמו אנכי[10] הרואה"[11], וכמודגש ב"ההפרש**

1) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נח, סע"א. עטרת ראש שער ר"ה ספ"ב. ומרומז גם במשנה (ריש מסכת ר"ה) באחד בניסן ר"ה למלכים ולרגלים — שרגל שבו הוא באמצע החודש (ראה גמרא שם ד, א).

2) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א) "בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". וכפתגם אדמו"ר הזקן ש"צריכים לחיות עם הזמן", הפרשה בתורה שקורין באותו זמן (ספר השיחות תש"ב ע' 29 ואילך. "היום יום" ב חשון).

3) שה"ש ו, ג.

4) אבודרהם סדר ר"ה ופירושה פ"א. ראשית חכמה שער התשובה פ"ד (קטו, ב). פע"ח שער ר"ה פ"א. ב"ח לטור או"ח סתקפ"א (ד"ה והעבירו). של"ה במסכת ר"ה שלו (ריג, א). לקו"ת פרשתנו (לב, א). ועוד.

5) ריש פרשתנו (יא, כו).

6) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

7) ר"ה כו, רע"א.

8) ראה תו"א ר"פ משפטים (עה, א).

9) אוה"ת תבוא ע' תתרעא.

10) שמואל־א ט, יט. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יד.

11) ועאכו"כ "ראה אנכי" — כי "אנכי הרואה" אמר שמואל על נבואתו (ראי') גם בשייכות לדברים גשמיים, כבנדו"ד, ששאול הלך לשמואל לדרוש על דבר האתונות אשר נאבדו לאביו (ועאכו"כ בנוגע לנבואה (ראי') להבדיל דמעשה מרכבה, ועד לדרגת הנבואה דמשה): משא"כ ב"ראה אנכי" — קאי "אנכי" על מהותו ועצמותו ית', "אנכי מי שאנכי",

שבין אני לאנכי ב(הוספת ה)אות כ״ף[12], שמורה על הכתר[13] ששם עיקר הרוממות והתנשאות״.

„נותן״ — **מלמעלה למטה, ו„נותן״ דייקא, „כל הנותן בעין יפה הוא נותן״[14].**

„לפניכם״ — **שפירושו לפנימיותכם[15], שבזה מודגשת יותר ההמשכה מלמעלה למטה, שבאה תחילה לבחי׳ הפנימיות, ואח״כ נמשכת גם בבחי׳ החיצוניות (דלא כהסדר דמלמטה למעלה, מן החיצוניות אל הפנימיות).**

„היום״ — **שמורה על האור והגילוי, כמ״ש[16] „ויקרא אלקים לאור יום״, ומורה גם על הנצחיות, ש„ארז״ל[17] כל מקום שנאמר היום הוא נצחי ולעולם גם היום הזה״[18], היום ממש[19], דכיון שההמשכה היא** מלמעלה למטה **ה״ה באופן קבוע ונצחי (מבלי הבט על מעמדו ומצבו של התחתון).**

„ברכה״ — **שענינה המשכה (ברכה מלשון המשכה[20]) מלמעלה למטה, ועד לשלימות הברכה מדרגא נעלית ביותר שהיא בבחי׳ סתום שלכן נאמרת בלשון דהיפך הברכה (כהמשך וסיום הכתוב לאחרי „ברכה״), כ„ענין[21] האגדה במסכת מו״ק[22] ששלח רשב״י את בנו לר׳ יונתן ור׳ יהודה שבירכו אותו, אמרו לו כו׳, ובא הבן לרשב״י ואמר שציערו אותו עד שפירש לו אביו שזהו הכל ברכות[23] . .**

שנמשך ומתגלה לכאו״א מישראל באופן של ראי׳, כבמתן־תורה (ראה לקו״ת ריש פרשתנו. שם יח, סע״ד).

12) **ואף שאות כ״ף מורה על כ״ף הדמיון (כמו „אני״) — יש לומר, שבנדו״ד הדמיון ד„אנכי״ ל„אני, הוא** למעליותא, **כיון ש„אנכי״ נעלה יותר (ועד באין ערוך) מ„אני״. ע״ד הפירוש במ״ש „**כימי **צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות״, שכ״ף הדמיון היא למעליותא, באופן של „נפלאות״ לגבי „ימי צאתך מארץ מצרים״ (זח״א רסא, ב. אוה״ת נ״ך ח״א ע׳ תפז. וש״נ).**

13) „כ׳ ר״ת כתר, וכן עשרים הוא גימטריא כתר״ (לקו״ת שה״ש לה, ג. ועוד).

14) **ראה ב״ב נג, א. סה, א. עא, סע״א. רמב״ם הל׳ מכירה פכ״ה ה״ד. הל׳ זכי׳ ומתנה פי״א הכ״ב.**

15) **ראה לקו״ת פרשתנו (יח, סע״ד): לפניכם בבחי׳ פנים שלכם. וראה גם עירובין נד, ב. תו״א משפטים עה, ג. עו, ריש ע״ד.**

16) **בראשית א, ה. וראה תו״א בראשית יד, סע״א. סה״מ תרל״ה ח״א ס״ע רפג. סה״מ תרפ״ח ע׳ קנג.**

17) **ראה רש״י סוטה מו, ב (ד״ה ויקרא). ערכי הכינויים (לבעל מח״ס סה״ד) ערך היום — הובא באוה״ת פרשתנו ע׳ תרסו. וראה גם לקו״ש חי״ט ע׳ 147 הערה 64.**

18) **לקו״ת ריש פרשתנו (יח, א).**

19) **לא רק „**כהיום**״ (לשון הכתוב — ואתחנן ו, כד), ע״ד „בכל היום יהיו בעיניך** כחדשים**״ (ראה ספרי ופרש״י ואתחנן ו, ו), אלא „היום״ ממש, „חדשים״ ממש (ראה פרש״י תבוא כו, טז).**

20) **תו״א מקץ לז, ג. ובכ״מ. וראה לקו״ת פרשתנו יט, רע״א.**

21) **אוה״ת פרשתנו ע׳ תרמה־ו. וראה גם לקו״ת בחוקותי מח, ב.**

22) **ט, ב.**

23) **ומעלה יתירה בנדו״ד — שע״י** ההקדמה **ד„ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה״ שוללים מלכתחילה הצער והעגמת־נפש** *מהקס״ד דהיפך ה־ברכה* **אפילו לזמן קצר (דלא כבעובדא דבנו של רשב״י ש„**ציערו אותו*** **עד שפירש לו אביו שזהו הכל ברכות״) — כיון שגם צער של יהודי לזמן קצר בלבד נוגע עד למחשבה הקדומה דא״ק!**

*) *ראה חדא״ג מהרש״א (מו״ק שם), ש„גם הוא לא חשדן שהיו מקללים אותו ובודאי יש להם כוונה אחרת בזה („לטובה ולברכה״), אבל כיון שלא„הבין דבריהם . . ציער עצמו שלא הבין כוונת דבריהם״ („והם עשו כן לחדודי לידע אם יבין כוונת דברי־הם״). ומוסיף (אף שמסיים ש„דחוק קצת״), „ושמעתי עוד בזה שעשו כן כדי שיבוא לאביו ויפרש לו כוונתם לברכה ותחול הברכה עליו גם מאביו״.*

ועפ״ז: אף שאצל בנו של רשב״י לא הי׳ צער מהקס״ד דהיפך הברכה (ש„לא חשדן שהיו מקללים

שע"ז נמשך מבחי' עליונה יותר . . מה שנתהפך קללה לברכה . . כמו שהתשובה גדולה מבחי' צדיק ע"ז שהחושך נהפך לאור . . מה שנהפך מרע לטוב זהו גבוה יותר מבחי' טוב בעצם".

ואעפ"כ קורין „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וגו'" (המשכה מלמעלה למטה) בשבת (מברכים חודש אלול, או בשבת ר"ח אלול, שענינו „אני לדודי ודודי לי", עבודת האדם מלמטה למעלה דוקא[24].

ג. לכאורה אפשר לבאר זה ע"פ משנת"ל[25] שכיון שחודש אלול כולל העבודה דכל השנה כולה (הן החשבון־צדק[26] (והתיקון ושלימות) דהשנה החולפת והן ההכנה לשנה הבאה) שיש בה שני אופני העבודה דמלמטה למעלה (בחדשי החורף שהתחלתם מתשרי, כולל גם ה־הכנה בחודש אלול, „אני לדודי ודודי לי") ומלמעלה למטה (בחדשי הקיץ שהתחלתם מניסן, „דודי[27] לי ואני לו")[28], נכללים שניהם בחודש אלול עצמו: „אני לדודי" — מלמטה למעלה, „ודודי לי" — מלמעלה למטה.

ובפרטיות יותר:

החשבון־צדק (והתיקון ושלימות) דהשנה החולפת — התחלתו (ועיקרו) מה־עבודה דחדשי הקיץ דהשנה החולפת (הסמוכים לחודש אלול) באופן דמלמעלה למטה (ולאח"ז מוסיף גם החשבון דחדשי החורף שלפנ"ז), וההכנה לשנה הבאה — התחלתה (ועיקרה) מהעבודה דחדשי החורף דהשנה הבאה (הסמוכים לחודש אלול שלפניהם) באופן דמלמטה למעלה (ולאח"ז מוסיף גם ההכנה לחדשי הקיץ שלאח"ז)[29].

ויש לומר, ששני ענינים אלה מרומזים בשני הימים דר"ח אלול (שהוא מהחדשים שר"ח שלהם הוא לעולם ב' ימים[30]) — שיום ראשון דר"ח הוא יום השלושים דחודש מנחם־אב, ששייך לסדר העבודה דחדשי הקיץ[31] (שהתחלתם בניסן), באופן דמלמעלה למטה („דודי לי"), ויום שני דר"ח הוא יום הראשון דחודש אלול, שבו

24) ואף שיש לומר שההמשכה מלמעלה למטה דבפרשת ראה היא ע"ד הנתינת כח לצורך העבודה ד„אני לדודי" (ע"ד התגלות י"ג מדה"ר), מ"מ, מסתבר יותר לומר שתוכנה של פרשת ראה (שבה צריכים „לחיות" בחודש אלול) שייך גם לעבודה דחודש אלול.

25) שיחת ש"פ עקב, מבה"ח אלול (ע' 752 ואילך).

26) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. וש"נ.

27) שה"ש ב, טז.

28) ראה אוה"ת פרשתנו א' תשצא. שה"ש ח"ב ע' תקמג. סה"מ תרכ"ז ע' קצו. תרנ"ד ע' שכו. עטר"ת ע' תרנ"ט. הש"ת ע' 28. ע' 151. ספר השיחות תש"ג ע' 177 ועוד.

אותו"), מ"מ, שייך כאן צער מהקס"ד דהיפך הברכה אצל הלומדים סוגיא הנ"ל (החל מ„בן חמש עשרה לגמרא") שזקוקים להודעת רשב"י שזהו הכל ברכות (שמקדים שלילת הקס"ד דהיפך הברכה לפני פירוש הברכות) כיון שאינם מבינים שלשון חכמים הוא ברמז (ועפ"ז יומתק דיוק הלשון „צעורי צערן" בלשון רבים, שכולל גם צערם של הלומדים מצד הקס"ד דהיפך הברכה).

29) ולהעיר, שזהו גם תוכן החילוק שבין „חשבון" ל„הכנה" — שהחשבון שבסיום וגמר הענין הוא באופן דמלמעלה למטה, ואילו ההכנה ש(לפני) בהתחלת הענין היא באופן דמלמטה למעלה.

30) שבהם מודגש יותר מ"ש (בהקריאה דר"ח) „ובראשי חדשיכם", „ראשי" לשון רבים, „ראשי תרין בכל ירחא" (זח"ג רמח, א נת' באוה"ת פינחס ע' א'קסה ואילך. ועוד).

31) להעיר, ש„מחמשה עשר באב ואילך תשש כוחה של חמה" (סוף תענית), די"ל ע"ד הרמז, שכיון שמחמשה עשר באב ואילך מתחילה ההכנה לעבודה דחודש אלול באופן דמלמטה למעלה, נחלש התוקף ד„שמש הוי'", גילוי והמשכה מלמעלה למטה.

מתחילה ההכנה לסדר העבודה דחדשי החורף (שהתחלתם בתשרי), באופן דמ־למטה למעלה („אני לדודי").

ומודגש יותר בקביעות שנה זו, שר"ח אלול חל ביום השבת וביום הראשון — שביום השבת (יום א' דר"ח, ל' מנ"א) העבודה היא באופן דמלמעלה למטה (שההתעסקות היא בעניני קדושה בלבד, תורה ותפלה, ועד שהקדושה חודרת גם בענינים גשמיים, אכילה ושתי', שעל ידם מקיימים מצות עונג שבת); וביום ראשון (יום ב' דר"ח, א' אלול) מתחילה העבודה דששת ימי המעשה באופן דמלמטה ל־מעלה (שעיקר ההתעסקות היא בעובדין דחול, לבררם ולזככם ולהעלותם ל־קדושה).

ועפ"ז אפשר לבאר הקשר והשייכות דפרשת ראה לשבת (מברכים או בשבת) ר"ח אלול — דכיון ששבת (מברכים חודש אלול הוא לעולם בחודש מנחם־אב, ושבת) ר"ח אלול הוא לעולם יום ראשון דר"ח[32] שהוא יום השלושים דחודש מנחם אב, מודגש בו יותר (החשבון של) אופן ה־עבודה דמלמעלה למטה, ולכן קורין בו „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה".

ד. אבל, מסתבר יותר לומר שפרשת ראה שייכת (לא רק לאופן העבודה דמ־למעלה למטה, אלא גם) לאופן העבודה דמלמטה למעלה, כי:

אף שהקריאה דפרשת ראה בשבת מברכים חודש אלול או בשבת ר"ח אלול היא בסיומו של חודש מנחם־אב, הרי, ענינו העיקרי דיום השבת זה שייך לחודש אלול, הן בנוגע לשבת מברכים חודש אלול, שענינו המשכת ברכה לחודש אלול, והן (ועאכו"כ) בנוגע לשבת ר"ח אלול, שאף ששייך למנין הימים דחודש מנחם־אב, ה"ה יום ראשון דראש חודש („ראש" שכולל כל ימי החודש) אלול.

ועוד ועיקר: גם (סיומו של) חודש מנחם־אב (שבו מברכים חודש אלול, ובו חל יום א' דר"ח אלול) שייך כבר לחודש (אלול ו)תשרי (התחלת חדשי החורף), כידוע מנהג ישראל שמחמשה עשר באב ואילך מברכים איש את רעהו בברכת כתיבה וחתימה (וגמר חתימה) טובה[33], וכמרומז במזלו של חודש מנחם־אב, מזל ארי'[34] („ארי' זה הקב"ה, דכתיב בי'[35] ארי' שאג מי לא יירא"[36]), ר"ת אלול ר"ה יוהכ"פ[37] הוש"ר[38], היינו, שבחודש מנחם־אב נרמז גמר ושלימות החתימה טובה בה„פתקא טבא" דהוש"ר[39].

ועכצ"ל, שפרשת ראה (שקורין בסיומו של חודש מנחם־אב, בשבת מברכים חודש אלול או ביום א' דר"ח אלול) שייכת גם (ובעיקר) לאופן העבודה דמלמטה ל־מעלה, ענינו העיקרי של חודש אלול, „אני לדודי".

וכמרומז גם בתוכן הפרשה — שסיומה

---

32) משא"כ יום ב' דר"ח אלול (א' אלול) אינו חל בשבת, כיון שר"ה אינו חל ביום ראשון (כהכלל „לא אד"ו ראש" — טור או"ח סתכ"ח).

33) ולהעיר ש„חמשה עשר באב" עולה מכוון כמנין „כתיבה וחתימה טובה" (דרכי חיים ושלום סתרפ"ד).

34) ספר יצירה פ"ה מ"ב. רש"י ר"ה יא, ב. יל"ש שבהערה 36.

35) עמוס ג, ח.

36) יל"ש ירמי' רמז רנט.

37) „וגם ימים נוראים נקראים ע"ש ארי', כי ארי' אותיות יראה" (לקו"ת ר"פ עקב).

38) של"ה במסכת ר"ה שלו (ריג, א). שם חלק תושב"כ פ' שופטים (שעח, ב). סידור של"ה במקומו. הובא ונתבאר באוה"ת נ"ך ח"א ע' שעד. תסז. ח"ב ע' א'נז. אוה"ת ר"ה ע' א'תכב. סה"מ תרפ"ט ע' 31.

39) ראה זהר ח"א רכ, א. ח"ג לב, א. פע"ח שער הלולב פ"ד. וראה שיחת ליל הושענא רבה תשמ"ו.

וחותמה [בפרשת הימים טובים, פסח ושבועות, הימים טובים דחדשי הקיץ[40] ששייכים לסדר העבודה ד„דודי לי", ועד להסיום וחותם ממש (הקריאה דמפטיר)] „חג הסוכות תעשה לך"[41] (כולל גם שמיני־עצרת[42]), היו"ט דחדשי החורף[40] ששייכים לסדר העבודה ד„אני לדודי".

ה. ויש לומר הביאור בזה – בהקדם משנת"ל[43] שבחודש אלול ישנו (נוסף על ב' אופני העבודה דמלמטה למעלה, „אני לדודי", ומלמעלה למטה, „דודי לי") גם (ובעיקר) החיבור ד„אני לדודי ודודי לי", שמצירוף שניהם יחד נעשה שמו (שהשם מורה על תוכנו ומהותו) של חודש „אלול", ר"ת „אני לדודי ודודי לי", שכולל שניהם בתיבה אחת.

ונקודת הענין – שיש מעלה ב„אני לדודי" לגבי „דודי לי", ויש מעלה ב„דודי לי" לגבי „אני לדודי", והשלימות ה־אמיתית היא בחיבור שתי המעלות („אני לדודי ודודי לי") גם יחד:

המעלה ד„אני לדודי" – עבודת האדם („אני") באופן של אתערותא דלתתא (מל־מטה למעלה). אבל לאידך, כיון שהאדם מצד עצמו הוא מוגבל, ביכלתו להגיע לדרגת האלקות („דודי") שיש לה ערך ושייכות להגבלת האדם („אני"), ובלשון החסידות[44]: אתערותא דלעילא שע"י (ובערך) האתערותא דלתתא.

המעלה ד„דודי לי" – התגלות דרגת האלקות („דודי") שבאין־ערוך להגבלת האדם [„דודי" הב', „(אני) לדודי ודודי (לי)", שלמעלה מ„דודי" הא' שבערך להגבלת האדם], ובלשון החסידות: אתערותא דלעילא ממקום שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, ועי"ז המשכתה להאדם (מלמעלה למטה) מתגלה אמיתת הענין דבלי גבול (גם מצד גדרי האדם), שלכן נקרא האדם (לא „אני", אלא) „לי", שמורה על הנצחיות (בלי גבול), „כל מקום שנאמר לי אינו זז לעולם"[45]. אבל לאידך, ה"ז גילוי מלמעלה שאינו בא ע"י עבודת האדם, נהמא דכיסופא[46].

והשלימות האמיתית היא בחיבור שתי המעלות („אני לדודי ודודי לי") גם יחד („אלול") – מעלת עבודת האדם ומעלת הבלי גבול, כמרומז בהתחלת וסיום תיבת „אלול" (שכוללים כל התיבה) – „אני" (עבודת האדם) „לי" (בלי גבול), היינו, שגם עבודת האדם (מלמטה למעלה) היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (כמו הגילוי מלמעלה למטה).

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בחמשת הראשי־תיבות שב„אלול" – ג' הקוין דתורה („אנה[47] לידו ושמתי לך"[48]) (עבודה) תפלה („אני לדודי ודודי לי") וגמ"ח („איש[49] לרעהו ומתנות לאביו־

40) להעיר ממארז"ל אודות החילוק בין בנות נשואות למקום קרוב לבנות נשואות למקום רחוק (שהש"ר פ"ז, ב (ב). סה"מ עזר"ת ע' ל. לז. תרפ"ט ע' 56. 70).

41) טז, יג.

42) כדרשת חז"ל על הפסוק „והיית אך שמח", „לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה" (הובא בפרש"י שם, טו).

43) שיחת ש"פ עקב הנ"ל (לעיל ע' 758־9).

44) ראה לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

45) ראה ויק"ר פ"ב, ג. מדרש שמואל פי"ט. ספרי בהעלותך יט, טז.

46) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, ריש ע"ד.

47) משפטים כא, יג – שנאמר בערי מקלט, ורומז על התורה – „דברי תורה קולטין" (מכות יו"ד, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א'תיד ואילך. סה"מ תרנ"א ע' רד־רה).

48) לקוטי תורה ושער הפסוקים להאריז"ל משפטים עה"פ. פע"ח שבהערה 4.

49) אסתר ט, כב. וראה פרי חדש או"ח סו"ס תקפא: ונוהג אני לשלוח מנות לעניים ערב ר"ה. – ראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך.

נים"[50], תשובה („את[51] לבבך ואת לבב"[52]) וגאולה („אשירה[53] לה' ויאמרו לאמר"[54]) — שעבודת האדם בג' הקוין שעליהם „ה־עולם (שנחלק לג' עולמות בי"ע) עומד"[55] היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (דהאדם ודהעולם), ע"י שחדורה בעבודת התשובה שענינה „והרוח תשוב אל ה־אלקים אשר נתנה"[56] (עולם האצילות, עולם הרביעי), ועד לענין הגאולה, עולם החמישי[57] („חמישית לפרעה"[58], „דאתפריעו ואתגליין מיני' כל נהורין"[59]) שבאין־ערוך לכל סדר השתלשלות דד' עולמות אבי"ע[60], ודוגמתו בנפש האדם — שעבודתו חדורה ונעשית מצד בחי' היחידה[61].

50) ספר ערוגת הבושם בשם ס' אמרכל.

51) נצבים ל, ו.

52) בעל הטורים עה"פ. ב"ח שבהערה 4.

53) בשלח טו, א בשינוי סדר — ראה הערה הבאה.

54) כ"ה בשו"ע האריז"ל במקומו. ובפע"ח שבהערה 4 (בהגהת צמח): לה' ויאמרו לאמר אשירה, ר"ת אלול למפרע.

55) אבות פ"א מ"ב.

56) קהלת יב, ז. וראה לקו"ת פרשתנו כד, ד. ובכ"מ.

57) ויש לקשר זה עם לימוד פרקי אבות בשבת זה — פרק חמישי, דרגא חמישית שלמעלה מסדר השתלשלות, וביחד עם זה, התחלתו „בעשרה מאמרות נברא העולם", והמשך הפרק בסדר דמלמטה למעלה: בריאת העולם, עשרה דורות מאדם ועד נח, עשרה דורות מנח ועד אברהם וכו', עד לעשרה נסים שבבית המקדש.

58) לשון הכתוב ויגש מז, כד.

59) זח"א רי, א. וראה גם לקו"ת ס"פ פינחס. שם שה"ש כד, ריש ע"ד.

60) ראה מאמרי אדה"ז תקע"ע (ע' צב). ובשינויים — אוה"ת בהר ח"ב ע' תרכ (ושם: „ד' ידות הם ד' עולמות אבי"ע והחמישית לפרעה הוא בחי' עתיק יומין". ובמאמרי אדה"ז שם מביא עוד פירוש ש„והחמישית לפרעה היא בחי' ההשפעה שמעצמו' המאציל ב"ה לנאצלים").

61) ראה גם סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 660.

בסגנון אחר: **עבודת האדם** מלמטה למעלה („**אני לדודי**") **היא** (**לא בדרגא תחתונה** (**מטה**) **שלפי־ערך הגבלת ומצב האדם, אלא היא מלכתחילה**) בדרגא עליונה (**מעלה**) **שלמעלה ממדידה ו־הגבלה, להיותה מצד מציאותו האמיתית והפנימית דהאדם** („**אתם קרויין אדם**"[62] **ע"ש אדמה לעליון**[63]), **נשמת האדם, שהיא „חלק אלקה ממעל ממש"**[64], „**יחידה לייחדך**"[65], **שהיא בתכלית היחוד עם הקב"ה, „ישראל וקוב"ה כולא חד"**[66].

ו. עפ"ז יש לבאר הקשר והשייכות דחודש אלול לפרשת ראה:

כדי שהעבודה דחודש אלול תהי' בשלימות, ע"י חיבור ב' המעלות ד„אני לדודי ודודי לי" גם יחד, שעבודת האדם („אני") היא באופן של בלי גבול („לי") — צריך האדם (המוגבל) להיות בדרגא נעלית שלמעלה ממדידה והגבלה (עי"ז שמגלה את מציאותו האמיתית שהוא חד עם קוב"ה).

וזהו התוכן דפרשת ראה — „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" — שבתור הקדמה **לעבודת האדם** (**מלמטה למעלה**) **בכל פרטי הענינים דעשה ולא תעשה** (**כהמשך הכתוב „אשר תשמעו אל מצוות ה' גו'"**[67], **והשלילה ד„אם לא תשמעו גו'"**[68]), **מודגש** גודל מעלתו **של האדם העובד** (כאו"א מישראל) **שאומרים לו:**

62) יבמות סא, רע"א.

63) ספר עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג. של"ה ג, א. כ, ב. שא, ב. ועוד.

64) תניא רפ"ב.

65) נוסח הושענות דיום ג'. וראה לקו"ת בלק ע, א־ב. וראה גם לקו"ת פרשתנו כז, א.

66) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.

67) יא, כז.

68) שם, כח.

„ראה" – ששייך וצריך להיות לא (רק) בדרגא של שמיעה, אלא (גם) בדרגא של ראי'[69], „אנכי" – „אנכי מי שאנכי", „נותן" – „כל הנותן בעין יפה הוא נותן", „לפני־כם" – לפנימיותם, „היום" – באופן של אור וגילוי, ובאופן נצחי, „ברכה וגו'" – כל עניני ברכות, הן ברכות גלויות, והן ברכות נעלות יותר שהן מבחי' סתים (כנ"ל ס"ב).

כלומר: הגישה לכללות עבודת האדם („אני לדודי"), היא, מתוך ידיעה והכרה שבפנימיותו („לפניכם") ניתן („נותן") הגילוי („היום") דבחי' „אנכי מי שאנכי", ועי"ז נעשה כללות עבודתו מלמטה למעלה („אני") באופן נעלה ביותר, ועד למעלה ממדידה והגבלה („לי").

[ובפרטיות יותר – מודגש בפרשת ראה גם חיבור ב' אופני העבודה דמלמטה למעלה („אני לדודי") ומלמעלה למטה („דודי לי") גם יחד („אלול")[70]:

„נותן לפניכם": „נותן" – נתינה מל־מעלה למטה, ו„לפניכם" – לפנימיותכם, שהשלימות האמיתית בהמשכה בפנימיות היא כשנעשית (גם) מצד עבודת האדם מלמטה למעלה.

„ברכה וגו'": „ברכה" – ברכה גלוי' שנמשכת מלמעלה למטה, וברכה נעלית יותר שבאה ע"י הפיכת הקללה לברכה – מלמטה למעלה. ודוגמתם בעבודה – עבודת הצדיקים (מלמעלה למטה) ועבודת הבעלי תשובה (מלמטה למעלה) ועבודתם גם יחד („לאתבא צדיקייא בתיובתא"[71]).

והכח לחיבור ב' הענינים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה („נותן לפניכם . . ברכה וגו'") הוא מדרגא שלמעלה משניהם – „ראה אנכי", „אנכי מי שאנכי", „דלא אתרמיז בשום אות וקוצא"[72], בחי' של־מעלה מגדר מעלה ומטה – שעל ידה נעשה חיבור שניהם יחד].

ועד"ז בסיום הפרשה – „חג הסוכות תעשה לך", שסיומו וחותמו בשמיני־עצרת[73] – שענינו של שמע"צ „עצרת תהי' לכם", „יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"[74], „ישראל ומלכא בלחודוהי"[75], וענין זה מרומז כבר בהקריאה בתורה בשבת (מברכים אלול או בשבת) ר"ח אלול[76]*,

---

69) ובהדגשה יתירה – שענין הראי' נאמר בלשון ציווי, ו„דבר אלקינו יקום לעולם" (ישעי' מ, ח).

70) להעיר גם ממ"ש בהפטרה השייכת לפרשת ראה: „ושמתי כדכד שמשותיך" (ישעי' נד, יב), „להוי כדין וכדין" (ב"ב עה, א) – שהו"ע חיבור ב' אופני העבודה דמלמעלמ"ט ומלמטלמ"ע (ראה בארוכה לקו"ת פרשתנו כד, ד ואילך).

71) ראה זהר ח"ג קנג, ב. לקו"ת ר"ה נח, ד. האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. ג, סע"ב. שיחת אחש"פ תרצ"ד (לקו"ד ח"א קמו, א ואילך). ספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 137. ועוד.

72) לקו"ת פנחס פ, סע"ב. וראה זהר ח"ג יא, א. רנז, ב.

73) ראה לעיל הערה 42.

74) משלי ה, יז. שמו"ר פט"ו, כג. סה"מ עת"ר ע' לה. מד. המשך תער"ב ח"א ע' תלה. סה"מ תש"ד ע' 43. 47; תש"ט ע' 69. 73 (הא'); ה'שי"ת ע' 71. 82. ועוד.

75) ראה זהר ח"א סד, א. רח, ב. ח"ג לב, א. אוה"ת שמע"צ ח"ה ע' ב'קמט. ב'קנג. סה"מ תרפ"ד ע' לו. נא. ועוד.

76) להעיר שחלק עיקרי מפרשת ראה – מ„עשר תעשר"** (חמישי**) עד סוף הפרשה – קורין בשמיני־עצרת.

---

*) כמנהגינו שמתחילין מ„עשר תעשר" (ולא מ„כל הבכור") גם כשחל ביזול (מפני שאז זמן מעשרות).

**) להעיר, שב' עישורין („עשר תעשר") הם חומש - („חמישי"), ששייך לדרגא החמישית (ראה תו"א ויצא כב, ד), הר"ת החמישי דאלול (גאולה, כנ"ל ס"ה).

ללמדנו, שעבודת האדם („אני לדודי") צריכה להיות באופן נעלה ביותר ועד למעלה ממדידה והגבלה, מצד עצם מציאותו שהוא חד עם קוב"ה.

ז. ויש להוסיף, שענין זה (שעבודת האדם היא מלכתחילה בדרגא נעלית שלמעלה ממדידה והגבלה) הוא בהדגשה יתירה בהקביעות דר"ח אלול בשבת[77]:

מעמדו ומצבו של כאו"א מישראל ביום השבת הוא באופן נעלה יותר ועד לעילוי שבאין־ערוך למעמדו ומצבו בימות החול. ונמצא, שבר"ח אלול שחל בשבת מתחילה העבודה ד„אני לדודי" (עבודת האדם) כשהאדם נמצא במעמד ומצב של שבת („א שבת'דיקער איד"), ובהתאם לכך נמשכת העבודה דחודש אלול גם בימי החול — במעמד ומצב של שבת („אויף אַ שבת'דיקן אופן").

ובפרטיות יותר — בנוגע לב' הימים דר"ח אלול:

בכמה חדשים שר"ח שלהם ב' ימים יכול להיות שבת ר"ח באופן שא' דר"ח חל ביום חול (יום הששי) וב' דר"ח חל בשבת, משא"כ ר"ח אלול כשחל בשבת, ה"ז לעולם באופן שא' דר"ח הוא ביום השבת וב' דר"ח ביום חול (יום ראשון)[78].

ויש לומר, שבזה מודגש שהעבודה ד„אני לדודי" (מלמטה למעלה) אינה באופן דמן הקל אל הכבד, תחילה באופן של חול ואח"כ באופן של שבת, אלא היא מלכתחילה באופן של שבת, ולא עוד אלא שיום ראשון דר"ח („ראשון" — גם במעלה וחשיבות — בהענין דראש חודש) שחל בשבת פועל ומשפיע גם על יום שני דר"ח שחל ביום ראשון בשבוע (שמתברך מיום השבת[79]), שגם בו תהי' העבודה ד„אני לדודי" (עבודת האדם) מתוך מעמד ומצב של שבת (ועי"ז גם במשך כל ימי חודש אלול).

ח. וענין זה מודגש עוד יותר ביום השבת (א' דר"ח) עצמו — בהקדימה דשבת לר"ח:

אף שביום זה ישנם ב' הענינים דשבת ור"ח, מ"מ, ענינו של השבת קודם ומודגש יותר מענינו של ר"ח, כמודגש בתפלות היום, שנוסח התפלה הוא של שבת, אלא שמוסיפים ומזכירים גם ענינו של ר"ח (לאחרי ענינו של שבת), ועד"ז בברכת המזון (שחיובה מן התורה[80]), שמזכירים תחילה ענינו של שבת („רצה") ואח"כ ענינו של ר"ח („יעלה ויבוא")[81], ומודגש יותר בקידוש היום, שלא מזכירים כלל ענינו של ר"ח, ועד"ז (וחידוש גדול יותר) בברכות ההפטרה, שאף שמפטירין (לא בענינו של שבת, מה„שבע דנחמתא", אלא) בענינו של ר"ח, „השמים כסאי" (הפטרת שבת ר"ח), ופסוק ראשון ואחרון ד„מחר חודש" (הפטרת שבת ער"ח), מ"מ, חותמים הברכה בענינו של שבת בלבד (דלא כביו"ט שחל בשבת שחותמים גם בענינו של יו"ט).

ויש לומר הרמז בזה בעבודת האדם[82]:

---

77) להעיר, שבשבת ר"ח מודגש החיבור דמ־למעלה למטה (שבת ש„מקדשא וקיימא" — ביצה יז, א) ומלמטה למעלה (ר"ח שתלוי בקידוש ב"ד).

78) ראה לעיל הערה 32.

79) ראה זהר ח"ב סג, ב. פח, א.

80) רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א.

81) ועד"ז ב„הרחמן" שבסיום ברכת המזון — „הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת כו'", ואח"כ „הרחמן הוא יחדש עלינו את החודש הזה לטובה ולברכה".

82) כבכל עניני התורה, שנוסף על פשטות הענינים [ובנדו"ד: הקדמת שבת לר"ח — כיון שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ובקידוש היום ובברכות ההפטרה לא מזכירים ענינו של ר"ח, כיון

הקדימה דשבת לר"ח היא מהתחלת הבריאה — שהרי, ראש חודש ניתוסף לאחרי בריאת העולם, כדיוק לשון חז"ל[82] „משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים", „משבחר" (ולא „משברא") דייקא [ויש לומר, שענין זה קשור גם עם הבחירה ביעקב ובניו (כ־המשך המדרש[83] „וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה"), שעל ידם נעשית קביעות החדשים והשנים, „ישראל אינהו דקדשינהו לזמני"], משא"כ שבת שנקבע מהתחלת (וקודם) הבריאה (וכידוע[84] שיש שבת שלפני ששת ימי המעשה[85]), „שבת מקדשא וקיימא"[86].

ובעומק יותר — ש„שבת קדמה ל־עולם"[87], למעלה מהזמן[88], משא"כ ר"ח שייך כו' גם לעולם, „משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים".

ועפ"ז יש לבאר תוכן הדגשת ענינו של שבת יותר מענינו של ר"ח אלול, ע"י הקדימה דשבת לר"ח, ועאכו"כ עי"ז שלא מזכירים ענינו של ר"ח (בקידו"ש ובברכת ההפטרה) אלא ענין השבת בלבד — ש־עבודת האדם („אני לדודי") צריכה להיות באופן שבהתחלת עבודתו נמצא במעמד ומצב שלמעלה לגמרי מהעולם, שענינו של יום השבת (בלי גבול) נרגש אצלו יותר מענינו של ר"ח (ששייך להגבלת העולם), ועד שבכמה ענינים נרגש ענין השבת בלבד (שבת בפ"ע, שלמעלה משיי־כותו לר"ח), ובמילא, גם הזכרת ענינו של ר"ח אינה מגבילה את מעלת השבת (בלי גבול), אלא אדרבה, שעי"ז נמשכת מעלת השבת (בלי גבול) בענינו של ר"ח[89], ובנדו"ד, ר"ח אלול, „אני לדודי" — שעבודת האדם תהי' באופן שלמעלה ממדידה והגבלה (שבת).

ובהדגשה יתירה מצד הקריאה דיום השבת זה — „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה" — שכיון שבחי' אנכי מי שאנכי ניתנת בפנימיותו באופן של קביעות ונצ־חיות, ה"ה בודאי למעלה לגמרי מהגבלת וגדרי העולם (למעלה מהזמן, ולמעלה אפילו מ„סדר זמנים"), ובהיותו במעמד ומצב זה עובד עבודתו (עבודת האדם) בהגבלת וגדרי העולם.

*

ט. ויש להוסיף שהקשר והשייכות דפרשת ראה וחודש אלול (עבודת האדם באופן שלמעלה ממדידה והגבלה) הוא

שבר"ח אין קידוש והפטרה], ישנו גם רמז והוראה בעבודת האדם — כפי שמצינו בנוגע לתקיעת שופר בר"ה: „אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר, עורו ישנים משנתכם כו' וחזרו בתשובה כו'" (רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד). — ולהעיר מהשייכות למנהג דתק"ש בחודש אלול (מיום ב' דר"ח אלול, וביום א' דר"ח תוקעין להת־למדי („היום יום" ל' מנחם־אב)) — „כדי להזהיר ישראל שיעשו תשובה" (טור או"ח רסתקפ"א).

83) שמו"ר פט"ו, יא.

84) פרדס שער ד (שער עצמות וכלים) פ"ז. תורת העולה (להרמ"א) ח"ג פנ"ט. פי' חכמוני (לר' שבתי דונולו) לספר יצירה פ"ד מ"ד.

85) דאף שהזמן הוא נברא, ולפני הבריאה (יום ראשון למע"ב) לא הי' זמן, מ"מ, הי' מעין ענין הזמן, „סדר זמנים" (ב"ר פ"ג, ז. נתבאר בסהמ"צ מצות האמנת אלקות פי"א (נז, ב ואילך). וראה לקו"ש ח"י ע' 176 ואילך. ושי"נ).

86) ביצה יז, א.

87) פרדס שם.

88) לקו"ת שה"ש כה, סע"א ואילך. ד"ה ויאמר גו' מחר חדש באוה"ת ברכה (ע' א'תתצא. א'תתצט). ובכ"מ.

89) לכל לראש — בר"ח שבשבת עצמו, ועי"ז גם בר"ח שלמחרתו, ביום ראשון בשבוע.

*) וי"ל, שכשחל בשבת נעשה תוכן הענין ד־„תוקעין להתלמד" מצד ענינו של השבת (שענינו תשובה עילאה), ע"ד יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת (לקו"ת דרושי ר"ה נז, א ואילך. ובכ"מ).

בהדגשה מיוחדת בשבת ר"ח אלול דשנת ה'תנש"א, הי' תהא שנת נפלאות אראנו.

ובהקדמה — שעבודת האדם באופן שלמעלה ממדידה והגבלה לאמיתתה ובשלימותה שייכת רק בהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שנשמתו היא בחי' היחידה דכללות ישראל[90], ועל ידו מתגלית בחי' היחידה הפרטית (ניצוץ משיח[91]) דכאו"א מישראל, דרגא החמישית, שחודרת בכל פרטי עניני העבודה, כמודגש בחמשת הר"ת ד„אלול" (כנ"ל ס"ה).

וענין זה מודגש ביותר בשבת ר"ח אלול דשנה זו — כי:

נוסף על כללות הענין ד„אחכה לו בכל יום שיבוא"[92], ובפרט לאחרי ש„כלו כל הקיצין"[93], וסיימו כל עניני העבודה (כמדובר כמ"פ), נמצאים בשנה מיוחדת שהר"ת שלה „הי' תהי' שנת נפלאות אראנו", „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",

— וכבר ראו בפועל כו"כ „נפלאות" הן בנוגע לגאולת הפרט והן בנוגע לגאולת הכלל, כולל ובמיוחד בנוגע לאחינו בנ"י שבמדינה ההיא, שרבים מהם יצאו מן המיצר אל המרחב, הן כפשוטו, והן (ובעיקר) בנוגע להאפשרות לחיות חיים יהודיים ע"פ התורה ומצוותי', ועד שבימים האחרונים ממש (ובאופן דפעולה נמשכת גם בימים אלה) התקיים הכינוס של שלוחי חב"ד (מכו"כ מדינות) במדינה ההיא — שבה נמצאת העיירה והערים ליובאַוויטש, ליאדי, ליאזנא, רוסטוב ופטרבורג, שבהם חיו ופעלו נשיאי חב"ד במשך כו"כ דורות — נתכנסו השלוחים של נשיא חב"ד בדורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר בעיר הבירה של מדינה ההיא (מאסקווא), על מנת להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהפצת התורה והפצת המעיינות (דתורת חסידות חב"ד) חוצה, שעי"ז אתי מר דא מלכא משיחא[94] —

ובשנה זו עצמה — עומדים כבר בר"ח אלול, חודש החשבון של כל השנה, אשר, הסך־הכל דהחשבון הוא: „עד מתי"!...

היתכן שבסיומם של י"א חדשים דשנת „נפלאות אראנו", משיח צדקנו עדיין לא בא?!...

ובסגנון דפרשת השבוע — „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", כל עניני ברכות, ולכל לראש הברכה העיקרית דגאולה האמיתית והשלימה — שלא מספיק ששומעים (ומבינים) ש„הנה זה (המלך המשיח) בא"[95], אלא צריכים לראותו בעיני בשר, ולא רק „אראנו" בלשון עתיד, אלא „ראה", בלשון הוה, ובלשון ציווי!

י. ובפרטיות יותר — מודגשת השייכות להגאולה בכל פרטי עניני היום:

יום השבת — מעין ודוגמת (והכנה

---

90) ספר ארבע מאות שקל להאריז"ל (ע' רמא — בהוצאת ירושלים תשמ"ה). רמ"ז לזהר ח"ב מ, ב. ח"ג רס, ב. סה"מ תרל"ה ח"א ע' רסו. תרח"ץ ע' ר. ובכ"מ.

91) מאור עינים פינחס כה, יב — בשם הבעש"ט. סה"מ תרמ"ג ע' ע. וידוע הרמז לזה בנגלה דתורה — ש„דרך כוכב מיעקב" (בלק כד, יז) דרשו חז"ל על כאו"א מישראל (ירושלמי מעשר שני ספ"ד), וגם על משיח (ירושלמי תענית פ"ד ה"ד), לפי שבכאו"א יש ניצוץ מנשמת משיח.

92) נוסח „אני מאמין" (נדפס בכמה סידורים) — ע"פ לשון הכתוב חבקוק ב, ג. פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד הי"ב.

93) לשון חז"ל — סנהדרין צז, ב.

94) אגרת הבעש"ט הידועה — נדפס בכתר שם טוב (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ.

95) שה"ש ב, ח. שהש"ר עה"פ.

ל)„יום שכולו שבת ומנוחה לחיי ה־עולמים"[96], ובפרט השבת השלישי (כנגד גאולה השלישית וביהמ"ק השלישי) מ־„שבע דנחמתא".

יום א' דר"ח אלול — שר"ח בכלל קשור עם גאולה, „שהם עתידים להתחדש כמותה"[97], ובפרט ר"ח אלול שבא תיכף ובסמיכות לחודש מנחם־אב, שמו של משיח[98] (שנולד בחודש זה[99]), ש„מזלו ארי"", ע"ש שבו „יבוא ארי' זה הקב"ה ויבנה אריאל", ובפרט כשעומדים ביום השלושים דחודש מנחם־אב, גמר וסיום וסך־הכל דחודש מנחם־אב, אשר, גם הענינים הבלתי־רצויים שהיו בו[100] אינם אלא „על מנת שיבוא ארי' כו' ויבנה אריאל", ושייך גם לחודש אלול, שהאל"ף ד„ארי"" הוא הר"ת ד„אלול".

פרשת ראה — שהגאולה היא באופן של ראי' (כנ"ל ס"ט), וכמרומז גם בסיום הפרשה בחג הסוכות שסיומו וחותמו בשמיני־עצרת, כידוע ש„שמיני" שייך לגאולה („כינור . . של ימות המשיח שמונה"[101]).

ומודגש גם בהפטרה — דאף שכשחל שבת פרשת ראה בר"ח אלול אין מפטירין ב„שבע דנחמתא" („עני' סוערה"), אלא בהפטרת שבת ר"ח, הרי, גם ההפטרה דשבת ר"ח שייכת לתוכן הענין ד„נחמתא", כי, נוסף לכך שהיא בספר ישעי' ש„כולי' נחמתא"[102], נתפרש בה ענין הנחמה: „כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי[103] אנחמכם ובירושלים תנוחמו"[104], ועוד כו"כ פסוקים מיעודי הגאולה, כמו: „שמחו את ירושלים וגילו בה גו'"[105], „והביאו את כל אחיכם מכל הגוים גו' בית ה'"[106], ועד לסיומה וחותמה בכפל הפסוק „והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו[107] יבוא כל בשר להשתחוות לפני"[108] (אף שבנדו"ד אין הכרח בדבר כדי לסיים בדבר טוב, כיון שבלאה"כ

---

96) תמיד בסופה.

97) סנהדרין מב, א. סדר קידוש לבנה.

98) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכה רבה פ"א, נא. מדרש משלי פרק יט.

99) ירושלמי ואיכ"ר שבהערה הקודמת.

100) נוסף לכך שבשנה זו שתשעה באב חל בשבת נדחו מפני השבת (שענינו גאולה), ועי"פ הצעת רבינו הקדוש ש„ביקש לעקור תשעה באב . . הואיל ונדחה ידחה" (מגילה ה, ב), נעקרו ונדחו לגמרי.

101) ערכין יג, ב.

102) ב"ב יד, ב.

103) „אנכי" דייקא. — ועפ"ז י"ל שהנחמה שבהפטרת שבת ר"ח היא בדרגא נעלית יותר מהנחמה שבהפטרת פרשת ראה ע"פ הסדר ד„שבע דנחמתא" („עני' סוערה"), כי, „עני' סוערה לא נוחמה" בגלל ש„ותאמר ציון עזבני ה' גו'", בשלחו את הנביאים לנחמה („נחמו נחמו עמי") ולא בא בעצמו לנחמם (ויש צורך להמתין להפטרה הרביעית (בשבוע שלאח"ז) שבה אומר הקב"ה „אנכי אנכי הוא מנחמכם"), משא"כ בהפטרת שבת ר"ח יש כבר בשבת השלישית הענין ד„אנכי אנחמכם" (ובשבת שלאח"ז ניתוסף ב"פ אנכי, „אנכי אנכי הוא מנחמכם").

104) ישעי' סו, יג.

105) שם, י.

106) שם, כ.

107) להעיר, ששייכותה של ההפטרה דהשמים כסאי לשבת ר"ח היא בגלל פסוק זה שנזכר בו שבת ור"ח — בנוגע לענין הגאולה, שלעתיד לבוא יעלו לרגל לא רק שלש פעמים בשנה (כמ"ש בסיום פרשתנו: „שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך גו'"), אלא „מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו", ויתירה מזה: „הרי שחל ר"ח להיות בשבת . . באים שני פעמים, אחד של שבת ואחד של ר"ח, והעבים טוענין אותם בהשכמה ומביאים אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר, והם טוענים אותם לבתיהם, מי אלה כעב תעופינה, הרי של בוקר, וכיונים אל ארובותיהם הרי של מנחה" (יל"ש ישעי' רמז תקג).

108) שם, כג.

מסיימים בפסוק ראשון ואחרון דהפטרת מחר חודש).

וכן ב(הוספת פסוק ראשון ואחרון מ)הפטרת „מחר חודש"[109]: „מחר" — רומז על הזמן דלעתיד לבוא, „למחר לקבל שכרם"[110], „חודש" — רומז „שהם עתידים להתחדש כמותה", „ונפקדת" — מלשון זכרון, שהקב"ה פוקד וזוכר את כאו"א מבנ"י שגלו („כי יפקד מושבך") מעל שולחן אביהם[111] בהגאולה האמיתית והשלימה ע"י דוד מלכא משיחא[112], ובאופן (שמסיים בהמשך הכתובים[113]) ד„עד דוד הגדיל"[114], גדלות שאין למעלה ממנה, ובאופן נצחי (גאולה שאין אחרי' גלות[115]), כסיום וחותם ההפטרה: „עד עולם"[116].

וגם בהקריאה שקורין (תיכף) בתפלת (וקודם התפלת עמידה ד)מנחה — „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך"[117] — שקיומה של מצוה זו יהי' בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כמ"ש[118] „ואשיבה שופטיך כבראשונה[119] ויועציך כבתחלה"[119], ובפרטיות כפס"ד הרמב"ם[120] ש„קבלה היא שבטבריא[121] עתידין לחזור תחילה[122] ומשם נעתקין למקדש".

יא. ובנוגע לפועל:

יש לפרסם ולעורר בכל מקום ומקום ע"ד העבודה המיוחדת דחודש אלול המרומזת בחמשת הראשי־תיבות דתורה תפלה גמ"ח תשובה וגאולה (כנ"ל ס"ה), ובהדגשה מיוחדת בנוגע לר"ת החמישי, ענין הגאולה, כפי שחודרת בכל עניני העבודה, עי"ז שחדורים ונעשים ברוחה של הגאולה (כולל ובמיוחד ע"י לימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק), מתוך צפי' וודאות גמורה שתיכף ומיד ממש רואים בעיני בשר ש„הנה זה (המלך המשיח) בא".

ובפשטות:

להכריז ולפרסם בכל מקום — בדברים היוצאים מן הלב — שהקב"ה אומר (ע"י עבדיו הנביאים) לכאו"א מישראל „ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", ועד שהיום ממש רואים בעיני בשר ברכת הגאולה האמיתית והשלימה.

[ויש להוסיף ולהדגיש שההכרזה והפרסום דכהנ"ל צ"ל גם ע"י אלה שטוענים שעדיין לא נקלט ענין זה (בשלימות) בהבנה והשגה והכרה שלהם, דכיון שגם אצלם ישנו ענין האמונה בשלימות, יכולים (ובמילא צריכים) הם לפרסם הדברים

---

109) שמואל־א כ, יח.

110) עירובין כב, א. ע"ז ג, א. ד, ב. פרש"י ס"פ ואתחנן.

111) ראה ברכות ג, א.

112) ובנוסח ד„יעלה ויבוא" — יפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו כו' וזכרון משיח בן דוד עבדך כו'".

113) ואף שאין אומרים אותם בשבת ר"ח כיון שאומרים רק פסוק ראשון ואחרון, הרי נכללים הם באמירת פסוק ראשון ואחרון שכוללים הפסוקים שבינתיים.

114) שמואל־א שם, מא. וראה ד"ה ויאמר גו' מחר חודש באוה"ת ברכה (ע' א'תתצב ואילך) דקאי על לעתיד לבוא.

115) תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב.

116) שמואל־א שם, מב.

117) ר"פ שופטים.

118) ישעי' א, כו.

119) בכף הדמיון למעליותא, כנ"ל הערה 12.

---

120) הל' סנהדרין פי"ד הי"ב.

121) ש„טובה ראייתה"* (מגילה ו, א).

122) ונפק"מ לפועל (וי"ל שלכן הביאו הרמב"ם בספר „הלכות הלכות") — ששיבת הסנהדרין יכולה להיות גם קודם בנין ביהמ"ק (וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 105).

---

*) להעיר מהשייכות לשבת פרשת ראה.

לאחרים, החל מבני ביתו (שבודאי אינם צריכים „לסבול" מזה שעדיין לא הונח הדבר בשכלו), וכל אלה שנמצאים בסביבתו, כל אחד ואחת מישראל[123], ובודאי שע"י ההשתדלות המתאימה יתקבלו הדברים ויפעלו פעולתם, כולל גם אצל המכריז והמפרסם, שיוקלט אצלו בפנימיות וכו'].

יב. ויה"ר שמהדיבור בכהנ"ל נזכה תיכף ומיד — ביום הש"ק זה — לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו בפועל ממש.

ובפרט כשמקשרים זה עם אמירת „לחיים" בהתוועדות חסידית, „ברוב עם הדרת מלך"[124], בבית-הכנסת ובית-המדרש ובית מעשים טובים דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

„לחיים", „לחיים ולברכה"[125] — לכל המסובים כאן, ועל ידם לכל בנ"י בכל מקום שהם, להתברך כולנו כאחד בכל הברכות באופן ד„ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה", כולל ובמיוחד ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה,

ועאכו"כ הברכה הכי עיקרית — גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו באופן שכאו"א מראה באצבעו ואומר „ראה",

ובלשון הכתוב בסיום וחותם פרשת „וזאת הברכה אשר ברך משה"[126] (שקורין בשמח"ת, בסיומו של חג הסוכות שאודותיו מדובר בסיום פרשתנו) — „לעיני כל ישראל", ו„מתכיפין התחלה להשלמה"[127] — „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"[128], את „השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"[129] (כמ"ש בהפטרה דשבת ר"ח),

וכן תהי' לנו — שבהמשך להתחדשות הבריאה בראש השנה דשנת נפלאות אראנו (שבו נמשך ונתגלה „אור חדש ומחודש שלא הי' מאיר עדיין מעולם"[130]), זוכים ביום הש"ק ר"ח אלול (התחלת החשבון דכל השנה) להתחדשות הבריאה[131] בתכלית השלימות — „השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", ביחד עם החידוש בתורה בתכלית השלימות — „תורה חדשה מאתי תצא"[132].

וכל הקהל עונה אמן — כמארז"ל[133] „גדול העונה אמן יותר מן המברך", באופן ש„גבורים נוצחין"[134] — אמן כן יהי רצון.

---

123) שכאו"א מישראל הוא מציאות חשובה (ובודאי שאינה בטילה, ח"ו, „קבוע לא בטל") גם כשישנם מלבדו עוד רבים מבנ"י, ובפרט בנוגע להגאולה האמיתית והשלימה, שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות ח"ו, כי אם, „כל יושבי' עלי'".

124) משלי יד, כח.

125) ראה ספר השיחות תרצ"ו — חורף הש"ת ע' 230. „היום יום" כט אדר א.

126) ר"פ ברכה.

127) ב„רשות לחתן בראשית".

128) בראשית א, א.

129) ישעי' סו, כב.

130) אגה"ק סי"ד.

131) ומתאים להלימוד בהתחלת פרק חמישי דאבות — „בעשרה מאמרות נברא העולם".

132) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג. נתבאר בארוכה לעיל ע' 566 ואילך.

133) נזיר בסופה.

134) להעיר מהשייכות לחג הסוכות (שבסיום פרשתנו) — שע"י נטילת ד' מינים רואים ש„אינון נצוחייא" (ויק"ר פ"ל, ב).

משיחות ש"פ שופטים, ז' אלול ה'תנש"א

א. בשייכות מיט דעם ציווי אין היינטיקער פרשה[1] „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", איז דאָ דער יעוד פון דעם נביא הגאולה[2]: „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה", און ווי מ'זאָגט עס אויך אין דער תפלה בכל יום (מימי החול[3]): „השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה".

וע"פ המדובר כמה פעמים ובפרט ל־אחרונה — וועגן דער הכרזה והודעה פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו[4]: „לאלתר לתשובה (ובמילא איז) לאלתר לגאולה", אַז מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט, אויך דער „צופוצן די קנעפ"[5], און עס דאַרף נאָר זיין „עמדו[6] הכן כולכם"[7] — און דאָס האָט מען שוין אויך פאַרענדיקט — אויף צו מקבל זיין פני משיח צדקנו תיכף ומיד ממש — איז פאַרשטאַנדיק, אַז מ'האַלט שוין איצטער באַ דעם זמן פון קיום היעוד „ואשיבה שופטיך גו' ויועציך"[8], און נאָכ־מער: כבתחילה: מ'האָט שוין די התחלה דערפון, כדלקמן.

1) בתחילתה.

2) ישעי' א, כו.

3) ברכה הי"א דתפילת העמידה.

4) „קול קורא" ב„הקריאה והקדושה" (סיון־תמוז תש"א. אלול תש"ב) — נדפסו באגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח ואילך. ח"ו ע' תל ואילך.

5) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

6) אגרות־קודש שלו ח"ד ע' רעט. ושי"נ.

7) ראה „היום יום" ט"ו טבת. ובכ"מ.

8) ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"א מ"ג, דמשמע שם ש„ואשיבה שופטיך גו'" יהי' עוד „לפני בוא המשיח" וכהסיום בכתוב זה „אחרי כן יקרא לך עיר הצדק גו'". וראה לקו"ש ח"ט ע' 105 הערה 74.

ב. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים כמה דיוקים אין דעם לשון היעוד:

א) אין דעם ציווי בפרשתנו שטייט „שופטים ושוטרים תתן לך", משא"כ אין דעם לשון היעוד שטייט נאָר „ואשיבה שופטיך", און עס ווערט ניט דערמאָנט שוטרים. ולאידך: קומט צו דער לשון וענין „ויועציך".

ב) וואָס זיינען די צוויי ענינים פון „שופטיך" און „יועציך"?

ג) פאַרוואָס שטייט באַ „שופטיך" דער וואָרט „כבראשונה", און באַ „יועציך" — „כבתחלה"?

ד) דער דיוק „שופטיך" און „יועציך" בלשון נוכח (ניט ווי בפרשתנו — „שופטים ושוטרים" סתם (אע"פ וואָס דערנאָך שטייט „תתן לך")).

ג. ויש לומר דער ביאור בזה:

דער אונטערשייד צווישן שופטים און שוטרים איז — בלשון רש"י[9]: „שופטים — דיינין הפוסקים את הדין, ושוטרים — ה־רודין את העם אחר מצותן שמכין וכופתין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט"[10]. דאָס הייסט, אַז די שוטרים איז ענינם צו כופה און מכריח זיין[11] די אנשי

9) ריש פרשתנו.

10) וראה רמב"ם ריש הל' סנהדרין: שופטים — אלו הדיינים הקבועין בבית דין ובעלי דינים באים לפניהם, שוטרים — אלו בעלי מקל ורצועה כו'. וברש"י סנהדרין טז, ב (ד"ה שוטרים): חובטין ב־מקלות ע"פ השופטים לכל מי שאינו שומע.

11) ראה סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קעו (ועד"ז ב־חינוך מצוה תצא): למנות שופטים ושוטרים שיכריחו לעשות מצוות התורה ויחזירו את הנוטים מדרך

העם אַז זיי זאָלן מקבל זיין דעם דין ומשפט.

עפ״ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס אין דעם יעוד הגאולה שטייט נאָר „ואשיבה שופטיך״ און ניט „שוטרים״ — ווייל לעתיד לבוא וועלן נתבטל מציאות הרע[12] און דער יצר הרע[13], וועט מען ניט דאַרפן אָנקומען צו שוטרים[14] וואָס זאָלן מכריח זיין די אנשי העם צו פאָלגן די הוראות השופטים, וואָרום אַלע מענטשן וועלן פון זיך אַליין מקיים זיין די הוראות[15]. מ׳וועט דאַרפן נאָר האָבן „שופטים״, וועלכע זאָלן פסק׳נען דינים און לערנען תורה און אָנווייזן די הוראות התורה והמצוות צו אידן[16] („ילכו מחיל אל חיל״[17] אין קדושה גופא[18]).

ד. ויש לומר אַז דאָס איז מרומז אויך אין שם הפרשה „שופטים״ (אָן דעם וואָרט „שוטרים״), כידוע[19] אַז דער שם פון אַ זאַך גיט אַרויס דער תוכן פון דער גאַנצער זאַך, ועד״ז בנוגע צו די שמות פרשיות התורה ווי זיי ווערן אָנגערופן ע״פ מנהג ישראל, און זיינען בתכלית הדיוק[20] —

ולכאורה: ווי שטימט דער שם הפרשה („שופטים״) מיט דער מצוה וואָס תוכנה איז לכאורה „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך״, ביז אַז עס שטייט אין מדרש[21] „אם אין שוטר אין שופט, כיצד, כיון שנתחייב אדם בב״ד לחבירו אם אין שוטר שיוציא ממנו כיון שפורש מן הדיין אין ספיקה ביד הדיין לעשות לו כלום אא״כ מוסרו ביד השוטר״?!

איז דער ביאור אין דעם[22]: דער ענין פון שוטרים איז נאָר אַ סיוע צו די שופטים, אַז אויב דער שופט קען ניט דורכפירן זיין משפט בפועל, דאַרף מען אָנקומען צו שוטרים, „בעלי מקל ורצו־עה״*, וועלכע וועלן מכריח זיין דעם בעל דין „שיקבל עליו את דין השופט״. און דעריבער ווערט די פרשה אָנגערופן נאָר בשם „שופטים״, און דער מינוי השוטרים ווערט ניט גערעכנט אַלס אַ מצוה בפ״ע

האמת אלי׳ על ברחם כו׳ וימנעו ויחזרו מהרע ויעמידו הגדרים על העובר עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרות נדונות לפי אמונת כל איש.

12) כמש״נ „ואת רוח הטומאה אעביר מן ה־ארץ״ (זכרי׳ יג, ב).

13) ראה סוכה נב, א.

14) ראה אוה״ת פרשתנו ע׳ תתכא: ועפ״ז יובן ענין ושוטרים . . והיינו להכות נה״ב בשבט ע״ד לעולם ירגיז (ברכות ה, רע״א).

15) ולהעיר מפי׳ הרד״ק עה״פ ואשיבה שופטיך כבראשונה: זה יהי׳ בימות המשיח שיכלו הרשעים כולם ושארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב (צפני׳ ג, יג).

16) ראה רמב״ם ריש הל׳ ממרים: ב״ד הגדול שבירושלים [העיקר והיסוד של כל השופטים ש„בכל שעריך״*] הם עיקר תורה שבעל פה והם עמודי ההוראה ומהן חק ומשפט יוצא לכל ישראל. וראה לקו״ש חכ״ט ע׳ 97.

17) לשון הכתוב — תהלים פד, ח.

18) ראה תניא אגה״ק סו״ס כו (קמה, א).

---

*) ראה פרשתנו יז, ח (ובפרש״י ד״ה דברי ריבות). ולהעיר גם מספרי ריש פרשתנו (עה״פ בכל שעריך). רמב״ם הל׳ סנהדרין פ״א ה״ג. ועוד.

---

19) ראה תניא שעהיוה״א פ״א. וראה בארוכה „תשובות וביאורים״ (קה״ת תשל״ד) ס״א*. לקו״ש ח״ו ס״ע 35 ואילך ובהערות שם. ושי״נ.

20) ראה בארוכה לקו״ש ח״ה ע׳ 57 ואילך. ועוד.

21) תנחומא פרשתנו ב (ובתנחומא באבער ג). וראה גם ספרי ריש פרשתנו (עה״פ בכל שעריך). וראה ביאור הרי״פ פערלא לסהמ״צ לרס״ג פרשיות פרשה א׳ בסופה.

22) ראה לקו״ש חל״ד ע׳ 104־103.

---

*) אגרות קודש כ״ק אדמו״ר שליט״א ח״א ס״ע רפח ואילך. המו״ל.

(אין מנין המצוות), נאָר ער איז נכלל אין מצות מינוי השופטים — ווייל שוטרים איז אַ פרט אין דעם ענין פון „שופטים" (בכדי דורכצופירען דעם קיום המשפט (בפועל) שע"י השופטים), אָבער דאָס איז ניט קיין ענין הכרחי צום ענין המשפט, וועלכער קען דורכגעפירט ווערן בפועל אויך אָן שוטרים, ווען דער מצב וזמן איז כתיקונו, אַז מ'דאַרף דערצו ניט אָנקומען (ווי דאָס וועט זיין לע"ל), כנ"ל.

און דאָס וואָס דער ציווי בתורה איז כולל אויך „שוטרים", איז דאָס ווייל ס'איז אַ ציווי לדורות וואָס רעדט וועגן כל הזמנים וכל המצבים, במילא דאַרף מען האָבן אַ ציווי אויף שוטרים, אין אַ מצב וואָס פאָדערט אַז מ'זאָל מקבל זיין דעם דין בדרך כפי'[23] [און דערפאַר שטייט אויך אין מדרש „אם אין שוטר אין שופט", ניט לדינא, בלויז לתועלת קיום הדבר, ווען ס'קען זיין אַז אָן שוטרים וועט דער משפט ניט אויסגעפירט ווערן].

ה. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דעם טעם פאַרוואָס אין דעם יעוד קומט צו „ויועציך" (נוסף צו „שופטיך"), וואָרום די שלימות הכח אויף דעם אַז אין דער גאולה זאָלן אידן זיין בשלימות און מקיים זיין די הוראות השופטים ניט דאַרפנדיק אָנקומען צו שוטרים — איז דערפון וואָס דעמולט וועט זיין „שופטיך" און אויך „יועציך":

דער חילוק בפשטות צווישן אַ שופט און אַ יועץ איז: אַ שופט איז ניט בערך צו דעם נשפט, ער שטייט אַן ערך העכער פאַר אים — הן מצד זיין ידיעה והבנה אין די דינים ומשפטים, און הן מצד דעם ביטול וואָס דער נשפט דאַרף האָבן צום שופט בכדי צו מקבל זיין את הדין (אפילו אויב ס'איז ניט כרצונו של הנשפט): דער שופט פסק'נט דעם דין ומשפט בדרך ציווי וגזירה (– מלמעלה למטה), און דער נשפט מוז עס מקבל זיין בקבלת עול (צי ער פאַרשטייט עס יאָ אָדער ניט).

משא"כ אַ יועץ איז כשמו — ער גיט אַן עצה טובה[24], בלשון חז"ל[25] — „עצה טובה קמ"ל". וואָס דאָס באַווייזט אַז דער יועץ (אַלס יועץ) שטייט בערך צו דעם שומע ומקבל העצה, און דעריבער רעדט דער יועץ צו אים (ניט מלמעלה למטה בדרך ציווי וגזירה, נאָר) ווי אַ גוטער פריינט וואָס רעדט מיט אים שוה בשוה און גיט אים אַן עצה טובה ווי ער זאָל זיך אויפ־פירן, אַן עצה וואָס ער (דער שומע) פאַר־שטייט און עס לייגט זיך ביי אים אָפּ און ער פילט אַז דאָס איז פאַר אים (דעם שומע) אַ גוטע זאַך, אויב ניט — איז דאָס ניט קיין עצה טובה, נאָר אַ חוקה וגזירה.

עד"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק דער אונטערשייד צווישן „שופטיך" און „יועציך" אין דעם לשון היעוד בקשר מיט אַ משפט ועצה אין עניני תורה ומצוות.

ויש בזה מה שאין בזה: די מעלה פון אַ יועץ איז, אַז דאָס דערנעמט מערער דעם

23) אלא דיש לומר, דכיון שכל עניני התורה הם נצחיים – גם לע"ל יהי' הענין ד„שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", אלא שאז יהיו שוטרים אך ורק למעליותא – להכריז ולהודיע ע"ד מציאותו של השופט. או בכדי לסייע לבנ"י בקיום עניני ב"ד [לדוגמא: ליישר הדרך עבור עדי ראיה בקידוש הלבנה בכדי שיוכלו להגיע לב"ד בנקל ובזריזות (ע"ד תוספתא שקלים פ"א). ראה גם סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 663].

אמנם, מכיון שפשטות ועיקר הפירוש ד„שוט־רים" הוא „בעלי מקל ורצועה כו'", לא נזכר זה בדיבור ביעוד הגאולה.

24) דפשוט שההבטחה בהגאולה הוא, שיועץ („יועציך") עצה טובה דוקא.

25) עירובין לט, א. וש"נ.

שומע העצה, דאָס נעמט אים דורך בפנימיות מציאותו, וואָרום עס לייגט זיך ביי אים אָפּ אַז דאָס איז אַן עצה טובה פאַר אים: די מעלה אין אַ שופט איז, אַז קומענדיק אַלס אַ הוראה וציווי פון אַ שופט וואָס איז שלא בערך העכער פאַר דעם נשפט, גיט עס דעם שופט, וואָס האָט דעם כח התורה צו פסק'נען דינים, שלא בערך אַ גרעסערען נתינת כח (לגבי אַ יועץ שבערכו), און אויך – אַז דאָס קומט בדרך ציווי מלמעלה, וואָס איז מכריח דעם אדם ער זאָל מקיים זיין די הוראה (משא"כ אַן עצה האָט ער די ברירה מקיים זיין אָדער ניט).

ובסגנון אחר: ביי אַ שופט איז בהדגשה (בעיקר) מציאות השופט, און ביי אַ יועץ איז בהדגשה (בעיקר) די מציאות פון דעם מקבל העצה.

ועי"ד ווי די צוויי ענינים וואָס דאַרפן זיין בכללות עבודת האדם[26]: די עבודה פון דעם אדם בכח עצמו – אתערותא דלתתא, און דער סיוע מלמעלה – אתערותא דלעילא. ועד"ז בפרטיות יותר זיינען דאָ ביידע ענינים אין דעם סיוע מלמעלה עצמו[27]: אַ סיוע ונתינת כח וואָס איז בערך צו דעם אדם ומתלבש בו באופן פנימי; און אַ סיוע ונתינת כח וואָס קומט פון אַ דרגא שלא בערך אליו. ועד"ז י"ל זיינען דאָ ביידע ענינים אין דעם סיוע לעבודה וואָס קומט פון אידן עצמם: „שופטיך" – וואָס ענינם איז תורה (דבר השם) – גיבן אַ סיוע מלמעלה[28] שלא בערך האדם, און „יועציך" – זיינען אים מסייע באופן של התלבשות פנימית, באופן אַז ער פילט אַז דאָס איז זיינע אַ טובה.

ו. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דעם חילוק וואָס באַ „שופטיך" שטייט „כבראשונה" און באַ „יועציך" – „כבתחלה"[29]:

דער אונטערשייד צווישן „ראשונה" און „תחלה" איז: „ראשון דמעיקרא משמע"[30], ד.ה. אַז דאָס איז (אָדער קען זיין) קודם התחלת הענין[31]. משא"כ „תחלה" באַווייזט אויף התחלת הענין בפועל.

ויש לומר אַז דאָס איז דער חילוק צווישן „שופטיך כבראשונה" און „יועציך כבתחלה" (אַז אויך ווי די שופטים ויועצים זיינען געווען אַמאָל[32], איז דאָ אַ חילוק עיקרי ביניהם המודגש אין דעם שינוי הלשון „כבראשונה" און „כבתחלה"): וויבאַלד אַז אין דער פעולה פון אַ שופט איז בהדגשה (בעיקר) מציאות השופט, און דאָס קומט בדרך ציווי מלמעלה, ניט

---

26) ראה גם בארוכה לעיל ע' 2־750.

27) להעיר מהמבואר (לקו"ת שה"ש כג, ד. ובכ"מ) ע"ד החילוק בין אתעדל"ע הבאה ע"י אתעדל"ת (שהיא מבחי' פנימיות האור) לאתעדל"ע הבאה מצד עצמה (שנמשכת מבחי' נעלית יותר, מבחי' כזו שאין אתעדל"ת מגעת שם). – אלא דשם קאי דוקא באתעדל"ע הבאה ע"י ולאחרי עבודת האדם בבחי' אתעדל"ת.

28) ראה סד"ה שופטים העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'קיד).

29) להעיר מהפירושים עה"פ – באוה"א.

30) פסחים ה, א. וראה גם פרש"י בא יב, טו (ד"ה אך).

31) וגם לפי הפירוש הפשוט ב„ראשון", שהוא הראשון של הבא לאחרי זה (ויש שני לו), הרי הוא מובדל ומרומם מהם. משא"כ „תחלה" – התחלת הענין – מורה על קירוב להבא לאחרי זה. ע"ד המבואר בהחילוק בין הלשון „ראש השנה" ו„תחלת השנה", שהראש הוא למעלה ומרומם ו(לכן) כולל כל אברי הגוף, משא"כ תחלה אפשר להיות רק התחלת הענין.

32) ראה יל"ש עה"פ ישעי' שם (רמז שצא): ואשיבה שופטיך זה משה ואהרן ויועציך זה דוד ושלמה (וראה בביאור הגר"א עה"פ).

רעכענענדיק זיך (אַזוי עיקר'דיג) מיט הכשרת כלי המקבל — דעריבער איז דאָ אַ הפסק (באיכות, און במילא אויך בזמן) צווישן דברי השופט און קיומם ופעולתם בפועל, וואָרום לאחרי פס"ד השופט דאַרף זיך ערשט אָנהויבן אַ דבר חדש — קבלת הדין וקיומו דורך דעם בעל דין. און דערפאַר שטייט דערביי דער לשון „שופטיך כבראשונה" — אַז די שופטים וואָס „אשיבה" זיינען „כבראשונה", ב־דרגת „ראשונה", לפני התחלת הענין.

משא"כ אין דער פעולה פון אַ יועץ, וואו ס'איז בהדגשה (בעיקר) מציאות המקבל, איז דער שומע העצה דערצו אַ כלי מוכשר, און די עצה ווערט געזאָגט האָבנדיק אין זינען אַז זי זאָל נתקבל ווערן באַם שומע, ד.ה. אַז דער עצם ענין פון (געבן) אַן עצה באַווייזט אַז ס'איז שוין דאָ התחלת הענין, וואָרום דער שומע איז שוין דערצו מוכן, די עצה איז נאָר אויף מגלה זיין דאָס אין אים און אים באַווייזן ווי דאָס איז זיין (עצה) טובה, און אויך אין זמן — אַז תיכף צו אמירת העצה האָט מען די התחלה פון קיום העצה. און דעריבער שטייט „יועציך כבתחלה", אַז די „יועציך" וואָס וועלן אומגעקערט ווערן בימות המשיח זיינען „כבתחלה", בדרגת „תחלה", זיי זיינען פאַרבונדן מיט תחלת קיום העצות בפועל.

עפ"ז איז אויך מובן דער לשון „יועציך" לשון נוכח, דיינע יועצים — ווייל אין אַן עצה איז בהדגשה אַז דאָס איז דיינע אַ זאַך; און די כוונה בזה איז, אַז דורך „יועציך" זאָלן אויך די „שופטים" ווערן — „שופטיך" לשון נוכח, אַז די הוראות השופטים (וועלכע זיינען מצ"ע שלא בערך פון דעם נשפט) זאָלן ביי אים נתקבל ווערן באופן פנימי, אַזוי ווי קבלת העצות.

ויש לקשר זה דערמיט וואָס עס שטייט בפרשתנו — „שופטים גו' תתן לך בכל שעריך":

אַ שער (העיר) איז אַ פתיחה והתחלה צו אַריינגיין אין דער שטאָט. און די כוונה איז, אַז דער מינוי השופטים (והשוטרים — אין דעם זמן ווען מ'דאַרף דערצו אָנקומען) זאָל זיין אין אַן אופן פון „תתן לך בכל שעריך" לשון נוכח, אַז די (הוראות ופסקי דינים פון די) שופטים — וואָס זיינען מצ"ע באופן של הבדלה[33], און מ'נעמט זיי אָן בדרך ציווי וקבלת עול — זאָלן באַ אידן אָנגענומען ווערן און אַראָפּקומען „לך (ויתרה מזה) בכל שעריך", אין אַ פנימיות, אַזוי אַז דאָס ווערט אַ התחלה און „שער" — „שעריך".

ויומתק לויט דעם פירוש בזה[34] אין עבודת ה', אַז „שעריך" גייט (אויך) אויף די שערי (אברי) האדם (זיינע עינים, אזנים, אף ופה, כדלקמן סי"ב) וואָס זיינען אַ „שער" ופתיחה צווישן אים מיט אַלץ וואָס אַרום אים, און „בכל שעריך" דאַרף זיין „שופטים תתן לך" — אַז אַלע זיינע אברים וכחות זאָלן אָנגעפירט ווערן דורך די „שופטים" אין זיין נפש, די מוחין פון זיין נפש האלקית (שופטים)[35], מיט וועלכע ער לערנט תורה. ד.ה. אַז זיין לימוד התורה והוראות התורה (שופטים) זאָלן אָנפירן און אַראָפּקומען און נתלבש ווערן — ובאופן פון „תתן" ד„כל הנותן בעין יפה הוא נותן"[36] — „בכל שעריך", אין אַלע זיינע איברים און כחות פנימיים, באופן אַז דאָס נעמט אים איינגאַנצן דורך — „שעריך", זיין שער והתחלה. וואָס דאָס

---

33) ולכן נאמר „שופטים ושוטרים" בלשון סתם.

34) ש"ך עה"ת ריש פרשתנו. וראה בארוכה אוה"ת פרשתנו ע' תתכב. ועוד.

35) ראה תניא פי"ג.

36) ראה ב"ב נג, א. סה, א. עא, סע"א. רמב"ם הל' מכירה פכ"ה ה"ד. הל' זכיה ומתנה פי"א הכ"ב.

ווערט אויפגעטאָן דורך „יועציך", וואָס זיינען „כבתחלה"[37], כנ"ל.

ז. עפ"ז וועט מען פאַרשטיין דעם טעם פאַרוואָס לאחרי ביאת המשיח וועט מען ניט דאַרפן אָנקומען צו „שוטרים", דער־פאַר וואָס דעמולט וועלן זיין „שופטיך" און „יועציך" בשלימות — סיי די משפטים און הוראות התורה וואָס קומען דורך „שופטיך" צוזאַמען מיט דער נתינת כח נעלה שבזה, און סיי די עצות טובות וואָס קומען דורך „יועציך", וואָס ברענגען דאָס אַריין אין אַ פנימיות אין דעם מענטשן, וואָס דוקא דורך ביידע ענינים ווערט אַ איד אינגאַנצן דורכגענומען מיט תורה ו־מצוות און ג־טלעכקייט[38], אַזוי אַז ער דאַרף מער ניט אָנקומען צו שוטרים (כפי' והכרח) צו מקיים זיין דבר ה':

דורך „שופטיך" אַליין, די הוראות התורה וואָס אַ איד נעמט אָן בקבלת עול בדרך ציווי וגזירה — פעלט די עבודה פנימית, וואָס נעמט דורך זיין פאַרשטאַנד און זיינע געפילן, וואָס קומט דורך „יועציך". ובמילא בלייבט נאָך אַ נתינת מקום ואפשריות (בכחות הפנימיים שלו) אויף אַן ענין הפכי: דורך „יועציך" אַליין, וואָס איז אַן עצה טובה צו דעם שומע ומקבל, פעלט דער כח התורה וסיוע שלא בערך וואָס קומט דורך פס"ד השופט (כנ"ל), ד.ה. אין דעם גילוי אלקות שבזה. דוקא דורך ביידע ענינים — „שופטיך" און „יועציך" — ווערט אויפגעטאָן אַז דער אדם עצמו (באופן של התלבשות ב־פנימיות מציאותו שנתקבל אצלו ע"י „יועציך") פירט זיך לויט די הוראות ה־תורה (ע"י „שופטיך"), וואָס דעמולט איז מער ניטאָ קיין מקום ואפשריות אַז דער אדם זאָל דאַרפן אָנקומען צו כפי' (ע"י שוטרים) אויף מקיים זיין די הוראות השופטים.

ח. מהאי טעמא גופא וואָס עס דאַרף זיין „יועציך כבתחלה" בכדי אַריינצו־ברענגען באַ דעם שומע העצה אַ פנימיות'דיקן פאַרשטאַנד און געפיל אין תומ"צ און אידישקייט, באופן אַז דאָס ווערט זיין „תחלה" און „שער" (און ניט עס בלייבט ווי אַ דבר חדש וואָס איז שלא בערכו) — איז מובן, אַז דאָס דאַרף קומען דורך דער עבודה פון אַ אידן נאָך פאַר דער גאולה, אַן עבודה לפי ערכו, צעד אחר צעד ודרגא אחר דרגא, בכדי אים צוגרייטן און אים מאַכן פאַר אַ כלי מוכשר אויף צו מקבל זיין די גילויים פון ימות המשיח, כולל — „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה".

ונוסף לזה: ע"פ הידוע אַז די תכלית השלימות פון ימות המשיח איז „תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה כו'"[39]. און אַלע המשכות מלמעלה קומען אין אַן אופן פון מדה כנגד מדה[40], אַז די

---

37) והטעם שלא נאמר „יועציך" בפרשתנו — כי בלשון התורה נאמר הכל בכללות, ובכללות הציווי הוא „שופטים גו' תתן לך בכל שעריך" (וזה כולל ברמז גם הפרט ד„יועציך", שהעבודה צ"ל בפנימיות), ובהיותו ציווי לדורות ה"ז כולל כל המצבים, גם כשזקוקים לשוטרים (כנ"ל ס"ג); משא"כ ביעוד הגאולה, עיקר החידוש ד„ואשיבה שופטיך גו'" נעשה ע"י „שופטיך" ו„יועציך", כד־לקמן בפנים.

38) ע"ד הידוע (ראה תניא פל"ו — מו, א) שלע"ל תתמלא שלימות הכוונה ד„דירה לו יתברך בתחתונים" (ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו) — ששני ענינים בזה: השלימות בגילוי אלקות, „דירה לו יתברך", „לו" לעצמותו (המשך תרס"ו ס"ע ג. ובכ"מ — נסמנו בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32); וגם, שהדירה לו ית' תהי' „בתחתונים", בגדרי התחתונים.

39) תניא רפל"ז.

40) ראה סוטה ח, ב. ט, ב. וש"נ. תוספתא סוטה רפ"ד. מדרש לקח טוב שמות ג, ו. ועוד.

עבודה פון אַ אידן דאַרף זיין מעין די המשכה וואָס ער איז ממשיך דורך דער עבודהי[41] (וואָס דורך דעם ווערט ער אַ כלי פנימי צו דער המשכה) – איז פאַרשטאַנדיק בנדו"ד, אַז בכדי צוקומען און מקבל זיין דעם מצב פון „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה" בימות המשיח, דאַרף ביי אַ אידן זיין מעין זה אין זיין עבודה איצטער – אַז אידישקייט און תומ"צ זאָל ביי אים זיין אין ביידע אופנים: בדרך „שופטיך" – קבלת עול בקיום הוראות התורה, און בדרך „יועציך" – אַז די הוראות התורה זאָלן ביי אים נתקבל ווערן בפנימיות אַזוי ווי אַן עצה טובה.

וואָס דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך דעם וואָס אידן בכל דור ודור פאָלגן די „שופטים" און „יועצים" פון זייער דור – כמבואר בפוסקים[42], אַז „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" איז אַ ציווי עיקרי ויסודיי[43] בכל המקומות, אויך בחוץ לארץ, און בכל הזמנים, אויך בזמן הזה (בתור שליחותם של ב"ד הראשונים)[44], און ווי עס שטייט בפרשתנו[45] – „ובאת גו' אל השופט אשר יהי' בימים ההם[46] ודרשת והגידו לך את דבר המשפט, ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך", ביז אַז דער „שופט אשר יהי' בימים ההם" בכל דור איז „כשמואל בדורו כו' (ביז) כמשה בדורו"[47].

ושלימות ענין השופט והחכם איז ווען דערצו איז „נהנין ממנו עצה ותושי'"[48], אָדער אַז נוסף צו דעם שופט ורב מורה הוראה בדורו האָט ער אויך (באַזונדערע) „יועציך" („עשה לך רב"[49] וכיו"ב), וועלכע גיבן אים עצות אין יראת שמים ועבודת ה'.

און דורך אויספאָלגן „שופטיך" – זיין רב מורה הוראה, וואָס גיבן די פסקי דינים והוראות התורה, און „יועציך" – טוט מען אויף און מ'ווערט אַ כלי פנימי (דורך יועציך) אויף אויפצונעמען דעם „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך (לשון נוכח – יועץ שלך) כבתחלה", אויך די ענינים שלא בערך (שופט), כנ"ל.

ט. אַ דוגמא להנ"ל האָט מען פון דעם חילוק צווישן דברי תורה און דברי נבואה[50] (וואָס וועגן ביידע רעדט זיך אין פ' שופטים[51]):

---

41) ראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ג ע' מז־ח. ושי"נ.

42) רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"א־ב, ע"פ סנהדרין נו, ב. מכות ז, א. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך בית דין בתחלתו (ע' קנ). וש"נ.

43) ראה חינוך מצוה תצא: המצוה הזאת עמוד חזק בקיום הדת.

44) גיטין פח, ב ובתוד"ה במילתא. ב"ק פד, ב. טור חו"מ סימן א. וראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"ה ה"ח (בנוגע לחוץ לארץ). וראה אנציקלופדי' תלמודית שם ע' קנא. ע' קסא ואילך. וש"נ.

45) יז, ט־י.

46) „אין לך אלא שופט שבימיך" – פרש"י עה"פ, מר"ה כה, ריש ע"ב. וראה גם ספרי עה"פ.

47) ר"ה שם. פרש"י פרשתנו יט, יז (ד"ה אשר); טור חו"מ סכ"ה (ושם הובא רק שיפתח בדורו כשמואל בדורו). וראה של"ה פרשתנו שעז, א־ב.

ואיתא בראשונים (רא"ש סנהדרין ספ"ג. ב"ק קיב, ב. מרדכי סנה' שם סתש"ט. ועוד. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ב"ד הגדול ע' קפ. וש"נ) – שבזמן הזה שאין לנו ב"ד הגדול, כל ב"ד חשוב שבדור נקרא ב"ד הגדול. וברמב"ם ריש הל' ממרים (בנוגע לב"ד הגדול): כל מי שמאמין במשה רבינו ובתורתו חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולהשען עליהם.

48) אבות פ"ו מ"א (הפרק דשבת זה).

49) שם פ"א מ"ו. שם מט"ז.

50) בהבא להלן, ראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 142 ואילך. ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 211 ואילך.

51) יז, ח ואילך. יח, יד ואילך.

תורה איז למעלה מעולם (קדמה ל־עולם[52]). תורה איז חכמתו ורצונו של הקב"ה[53], וואָס איז העכער פון אַ שייכות צו גדרי העולם, כשם ווי לית מחשבה תפיסא בי' כלל[54] [און הגם אַז תורה „ירדה ונסעה כו'"[53] און קומט אַראָפּ בהתלבשות בהבנה והשגה למטה, ביז אַז „נקראת על שמו"[55], בלייבט זי אָבער בעצם מהותה — עצם התורה — למעלה מהבנה והשגה]. און דערפאַר איז אויך דער אופן פון פעולת התורה בעולם — בעיקר בדרך ציווי ופס"ד מלמעלה.

משא"כ נבואה — כאָטש זי איז דבר הוי', איז זי אַ התגלות אלקות צו נבראים, „גילה סודו אל עבדיו הנביאים"[56], אין זייער גדר[57] (אויב עס זיינען פאַראַן די תנאים פון חכם גבור כו'[58]), אַז דאָס ווערט אויפגענומען בדעתו ושכלו של הנביא, אַזוי אַז ער ווערט דערמיט נתאחד[59] — „מתלבשת בשכלם והשגתם במראה ה־נבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש[60] רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני"[61], ועניין הנבואה דאַרף אַרויסקומען בגלוי דוקא בדיבור, „כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם כו' והוא מגזירת ניב שפתיים[62] כו'"[63], ניט ווי תורה וואָס קען (מצד עניינה) בלייבן במחשבה; און אויך דער תוכן פון נבואה האָט אַ שייכות צו עולם, „אין[64] הנביא עומד אלא להודיענו דברים העתידים להיות בעולם כו'"[65].

ויש לומר לכאורה, אַז תורה און נבואה איז בכללות ע"ד דער חילוק צווישן „שופטיך" און „יועציך": אַ שופט איז עניינו — לפסוק דיני התורה, וואָס דאָס קומט בדרך ציווי וגזירה. אַ יועץ גיט אַן עצה וואָס איז „אָנגעטאָן" אין די לבושים פון דעם שומע העצה, אין זיין הבנה והשגה — ע"ד ווי עניין הנבואה[66] (וואָס איז פאַר־בונדן[67] מיט כליות יועצות[68], בחי' נצח והוד[69]), וואָס דער נביא (וועלכער איז ניט קיין שופט[70]) גיט אַן עצה בנוגע צו הנהגה בעניני העולם („דברים העתידים להיות בעולם"), „כגון, לכו למקום פלוני או אל תלכו עשו מלחמה היום או אל תעשו כו'"[71].

וכשם ווי ס'איז דאָ דער ציווי צו פאָלגן די „שופטיך" בכל הזמנים, ווי עס

---

52) ראה שבת פח, ב. פסחים נד, א (וש"נ). מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א. וראה סה"מ תש"ח ס"ע 272.

53) תניא פ"ד.

54) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

55) ראה קידושין לב, ריש ע"ב (ובפרש"י). ע"ז יט, א.

56) עמוס ג, ז.

57) ראה שער רוה"ק ושער היחודים (לה־אריז"ל) בתחלתם.

58) רמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ז.

59) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ג ע' 86 ואילך.

60) שמואל־ב כג, ב.

61) שעהיוה"א ספ"ב. ולהעיר מתו"ח בא קמ, ב ואילך.

62) ישעי' נז, יט.

63) פרש"י וארא ז, א.

64) רמב"ם שם פ"י ה"ג.

65) כולל גם „לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עלי'" (שם פ"ט ה"ב), ואפילו בנוגע לנביא עצמו, „להרחיב לבו ולהוסיף דעתו כו'" (שם ספ"ז) — תכלית ומטרה השייכת להעולם ודהאדם כו'.

66) ראה אוה"ת נ"ך ע' שסח, מזח"ג קצג, ב.

67) שער הנבואה להאריז"ל, הובא בשעהיוה"א פ"ה (פ, א).

68) ברכות סא, סע"א. וש"נ.

69) ראה ספר הליקוטים דא"ח־צ"צ ערך עצה ע' שנה. וש"נ.

70) ראה הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות ד"ה והחלק השני בסופו.

71) רמב"ם שם פ"ט ה"ב.

שטייט אין פרשתנו: „ובאת גו' אל השופט אשר יהי' בימים ההם" (כנ"ל ס"ו), אַזוי איז אויך בנוגע צו נביאים – ווי עס שטייט שפּעטער אין דער פרשה[72]: „נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעון", און ווי דער רמב"ם איז מאריך אין ספר המדע[*], אַז „מיסודי הדת לידע שהא־ל מנבא את בני האדם", און וועגן דער מצוה צו פאָלגן דעם נביא, כמבואר שם[73] די פרטי הדינים בזה.

וויבאַלד אַז דער רמב"ם ברענגט דאָס אין ספר „הלכות הלכות"[74] (און מיט אַן אריכות גדולה), און מיט דער הקדמה אַז דאָס איז „מיסודי הדת" – איז פאַרשטאַנ־דיק, אַז דאָס איז אַ הלכה וואָס איז נוגע צו אידן בכל הדורות. והגם אַז אמרו חז"ל[75] „משמתו נביאים האחרונים חגי וזכרי' ומלאכי נסתלקה רוח הקודש מישראל" – האָט מען אַמאָל גערעדט[76] דעם פשט אין דעם אַז דאָס איז ניט בטל געווען לגמרי (נאָר „נסתלקה", אָבער ניט „בטלה" אָדער „פסקה"[77]), וכדמוכח דערפון וואָס אויך דערנאָך געפינט מען השראת רוח הקודש באַ כמה וכמה[78] (וכמובן אויך דערפון וואָס בספרו הלכות – צווישן די אַלע תנאים בנוגע לנבואה – ברענגט ניט דער רמב"ם קיינע תנאים בנוגע צו זמן הנבואה, משמתו נביאים האחרונים[79]).

און נאָכמער: דער רמב"ם שרייבט אין אגרת תימן[80], אַז בשנה מסויימת (ווי ער רעכנט דאָרט אויס) „תחזור הנבואה לישראל", „ואין ספק שחזרת הנבואה היא הקדמת משיח (שנאמר[81] ונבאו בניכם ובנותיכם וגו')".

ויש לומר אַז דער ביאור בזה איז מובן ע"פ המדובר לעיל בענין „ויועציך כב־תחלה", אַז בכדי מ'זאָל קענען אויפנעמען די גילויים פון ימות המשיח, דאַרף זיין אַ התחלה בזה אין דער עבודה איצטער – בזמן הזה – בבחי' „יועציך" (ע"ד הנבואה), אַ המשכה (עצה) וואָס ווערט נתקבל באַ דעם אדם (אַזוי אַז ער האָט דערצו אַ שייכות שוין „בתחלה"), וואָס דאָס ער־מעגלעכט אים צו אויפנעמען באופן פנימי דעם גילוי אלקות בימות המשיח, סיי פון „שופטיך" און סיי פון „יועציך", כנ"ל.

און דעריבער איז אַ הלכה לדורות – אויך בזמן הגלות – אַז „מיסודי הדת לידע שהא־ל מנבא את בני האדם", אַז ס'איז אַלעמאָל (בכל הדורות) שייך דער ענין פון גילוי הנבואה למטה, ביז אַ דרגא פון נבואה וואָס איז מעין פון נבואת משה, „נביא[82] אקים להם מקרב אחיהם כמוך"[83] – שלימות ענין הנבואה, ווי דער רמב"ם איז מבאר בארוכה[84].

ועפ"ז יש לומר דעם טעם פאַרוואָס דער רמב"ם איז מאריך[*] בנוגע צו אופן

72) יח, טו.

73) פרק ז־י.

74) הקדמת הרמב"ם לספר היד.

75) יומא ט, ב. סוטה מח, ב. תוספתא שם פי"ג, ד. סנהדרין יא, א.

76) לקו"ש חי"ד ע' 72 ואילך.

77) כהלשון בגמ' סוטה שם בנוגע לכמה דברים שבטלו.

78) ראה שערי קדושה (להרח"ו) שער ג פרק ז. פרקי גילוים להר"ר מרגלית בפתיחתו לשו"ת מן השמים. וש"נ. וראה גם לקו"ש שם ע' 73.

79) ראה לקו"ש שם ובהערה 25.

80) פרק ג.

81) יואל ג, א.

82) פרשתנו יח, יח.

83) דאף שנאמר „ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (ברכה לד, י. וראה רמב"ם שם פ"ז ה"ו), הרי מפרש תומ"י שזהו בענין „אשר ידעו ה' פנים אל פנים". וכמובן מההבטחה בפרשתנו „נביא מקרבך מאחיך כמוני גו'", „נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך" (כבפנים), ראה גם לקו"ש חי"א ע' 59.

84) שם.

נבואת משה, דלכאורה: מאי דהוה הוה[85] – למאי נפק"מ בזה אין אַ ספר הלכות הלכות פאַר אידן בכל הדורות? און אויב דאָס איז נוגע צו דעם זמן לאחרי ביאת המשיח ווען „משה עמהם"[86], וועט מען דאָס אַליין זען, און מ'דאַרף אויף דעם ניט זאָגן אַ הלכה איצטער?

איז דער ביאור אין דעם: בכל הדורות – אויך לפני תחה"מ של משה – איז נוגע די הלכה צו וויסן אַז „הא־ל מנבא את בני האדם" (גילוי אלקות בגדרי הנבראים), ביז די שלימות בזה ווי ס'איז געווען באַ משה[87]. און נאָכמער – בכל דור איז שייך אַז „נביא אקים להם גו' כמוך", ווי דער רמב"ם איז מבאר[88] אַז „כל נביא שיעמד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כו' אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה כו'", ד.ה. אַז יעדער נביא איז אַ המשך פון נבואת משה ותורתו[89] (נאָר אין דעם גילוי הנבואה זיינען פאַראַן חי־לוקי דרגות, ווי דער רמב"ם איז מבאר[90]). ובדורנו נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ובפרט לאחרי וואָס „תחזור הנבואה לישראל", וואָס איז „הקדמת משיח" (כנ"ל) – די נבואה וואָס וועט זיין באַ משיח צדקנו (וואָס „נביא[91] גדול הוא קרוב למשה רבינו"), ואמרו חז"ל[92] אַז „גואל ראשון (משה) הוא גואל אחרון", און בכל דור ודור איז דאָ איינער וואָס איז ראוי לזה – דעריבער דאַרף מען וויסן אַלס אַ הלכה אויך בזמן הזה (נאָך פאַר דער גאולה), אַז ס'איז דאָ די מציאות פון גילוי הנבואה (באַ משיח עוד לפני הגאולה), אַלס אַ מעין והתחלה („יועציך כבתחלה") צו שלימות גילוי הנבואה לאחרי הגאולה. דאָס הייסט, אַז דאָס איז ניט קיין חידוש וואָס וועט זיך אויפטאָן ערשט נאָך דער גאולה, נאָר די התחלה בזה ווערט שוין אויפגעטאָן פריער בבחי' „יועציך כבת־חלה", דעריבער שרייבט עס דער רמב"ם אין זיין ספר הלכות (ובפרט אַז דער רמב"ם שרייבט בספרו אויך די הלכות וואָס זיינען נוגע לימות המשיח, אויך – די הקדמה לזה).

י. ע"פ הנ"ל וועט מען פאַרשטיין דעם אויפטו פון די לעצטע דורות בכלל ובפרט פון דעם איצטיקן דור ובפרט אין דעם איצטיקן זמן, וואָס לויט הכרזת והודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו האָט מען שוין אַלץ פאַרענדיקט (כנ"ל ס"א), און לויט אַלע סימנים האַלט מען שוין אין די לעצטע רגעים פאַר דער גאולה:

פון דעם זמן ווען די תורה האָט אָנגע־זאָגט „שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" ובמשך הדורות זינט דעמולט, ובפרט די (פריערדיקע) דורות אין גלות – איז וויבאַלד אַז לא זכו און די גאולה איז דעמולט ניט געקומען, איז אַ ראי' אַז מ'האָט נאָך ניט פאַרענדיקט מעשינו ועבו־דתינו און ס'איז נאָך געבליבן אַ רושם פון אַן ענין פון „חטאינו" (וואָס „מפני חטאינו גלינו מארצנו"[93]), וואָס צוליב דעם העלם והסתר פון וועלט האָט מען נאָך ניט

85) ע"ד יומא ה, ב. ועוד.

86) יומא שם. וראה תוד"ה אחד – פסחים קיד, ב.

87) לקו"ש חכ"ג ע' 71. ע"ש.

88) שם פ"ח ה"ב.

89) שנבואת משה (שלימות הנבואה) מאמתת אמיתית התורה (ראה לקו"ש חי"ט ע' 185).

90) רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב.

91) ובתנחומא (ס"פ תולדות) משמע שהוא נביא גדול ממשה – ראה לקו"ש ח"ו ע' 254. – ועצ"ע.

92) ראה שמו"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים. ועוד.

93) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

געהאַלטן בשלימות באַ דעם מצב וזמן פון „שופטיך" און (בפרט פון) „יועציך", און מ'האָט געדאַרפט אָנקומען צו „שוטרים" (צו כופה זיין אַז מ'זאָל זיך פירן לויט דעם משפט השופטים).

אָבער לאחרי דעם ריבוי הכי מופלג פון „מעשינו ועבודתינו" במשך כל הדורות, איז מובן אַז עס ווערט אַלץ נעענטער צו אָט דעם מצב.

ובמיוחד בדורות האחרונים, ווען ס'איז צוגעקומען דער ענין פון גילוי פנימיות התורה, אָנהויבנדיק פון „מצוה לגלות זאת החכמה" בזמן האריז"ל[94], און דערנאָך — „יפוצו מעינותיך חוצה"[95] דורך רבותינו נשיאינו — וואָס דורך זיי „תחזור נבואה לישראל" (בלשון הרמב"ם הנ"ל)[96], „גלה סודו אל עבדיו הנביאים", זיי זיינען נביאי דורנו[97] ביז „נביא מקרבך גו' כמוני" (זייענדיק אתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא[98]), און זיינען „שופטיך" און „יועציך" פון דורנו:

סיי „שופטיך" — זייענדיק נשיאינו, וואָס אַ נשיא (מלשון התנשאות) איז העכער שלא בערך פון די אויף וועמען ער איז אַ נשיא (ע"ד מ"ש[99] „ויגבה מכל העם משכמו ומעלה"), און אויך רבותינו וואָס לערנען תורה לכל העם — ע"ד „שופטיך": און סיי „יועציך" — וואָס גיבן עצות בעניני תורה ויראת שמים[100], ביז אויך עצות אין ענינים גשמיים (ענין הנביאים)[101].

ובפרט דורך דעם גילוי פון תורת חסידות חב"ד, בהתלבשות אין חכמה בינה ודעת בהבנה והשגה, באופן אַז דאָס איז מובן אפילו בשכל פון נפש הבהמית — עכ"פ בבחי' „עצה טובה קמ"ל" — וואָס ווערט נתקבל בשכל ורגש האדם, וואָס דורך גילוי פנימיות התורה בחב"ד שבשכל („יועציך") — ביז באופן פון „טועמי' חיים זכו"[102] (וואָס דורך טעימה איז מען טועם די עצם זאַך) — ווערט אַ שער („שעריך") והתחלה („יועציך כבתחלה") צו גילוי פנימיות התורה לע"ל, און דורך דער טעימה והתחלה איצטער — ווערן אידן און די גאַנצע וועלט אַ כלי פנימי צו

---

94) אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

95) ראה אגה"ק דהבעש"ט — נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

96) ראה לקו"ש ח"ב ע' 589.

97) „הבעש"ט ז"ל אשר כמוהו לא הי' מימות הראשונים פלאי פלאות נסים היוצאים מהטבע אשר היו נראים על ידו כאשר שמעתי מאאזמו"ר נ"ע שהוא ותלמידו הה"מ נ"ע היו רואים מסוף העולם ועד סופו ממש בעין ראי' והיו אומרים מה שהיו רואים כאשר הי' נראה בעליל לתלמידיהם, והיינו ע"י שהי' גלוי לפניהם אור שנברא ביום ראשון שהשי"ת גנזו בתורה, הנה כל אלה המופתים האמיתים מגלים גילוי א"ס ב"ה הבבע"ג. גם מזקני נ"ע שמענו עתידות קולע אל השערה" (ספר החקירה להצ"צ מצות עדות ספ"ח (סה, סע"א). וראה שם נ, סע"א).

98) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). ובב"ר פנ"ו, ז: „אין דור שאין בו כמשה". וראה תניא פמ"ד (סג, א). אגה"ק ביאור לסי' ז"ך בסופו (קמז, ב).

99) שמואל־א י, כג.

100) ראה אגה"ק סכ"ב (קלד, א).

101) אגה"ק שם. — ואף שכתב אדה"ז שם „זכרו ימות עולם כו' ואי' איפוא מצאתם מנהג זה כו' להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי כו' כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים מישראל כו'" — מ"מ, ידוע שלאחרי זה נתקבלו אצל אדה"ז — ורבותינו נשיאינו ממלאי מקומו — שאלות חסידים בענינים גשמיים (ראה אגה"ק שלו הידועה ד"ה נפש השפלה — אגרות־קודש אדה"ז סס"ה (ע' קנא ואילך)), וענה עליהן (ראה ס' שעורים בספר התניא לאגה"ק שם (ע' 1585)).

102) שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג. ועוד. וראה בכ"ז לקו"ש חט"ו ע' 282 ואילך. ח"כ ע' 173. וש"נ.

דעם גילוי פנימיות התורה שלאחרי זה ע״י משיח צדקנו[103].

ובכל זה גופא איז צוגעקומען נאָכמער בדורנו זה — ווען מ׳האָט די שלימות פון יפוצו מעינותיך חוצה בכל קצוי תבל, ובאופן המובן בשכל בני אדם, אפילו פון אַזאַ וואָס געפינט זיך אין חוצה שאין חוצה הימנו, און אויך — דער תרגום פון פנימיות התורה ותורת החסידות אין לשון עם ועם[104] [רוסיש[105], וכיו״ב] דורך כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו, ובאופן דהולך ומוסיף ואור, ביז בימים האחרונים — אויך אָפּגעדרוקט (ספר התניא, תושב״כ פון חסידות[106]) אויף „בּריַיל", דער כתב פאַר „סגי נהור"[107] ר״ל (כמדובר לעיל[108]).

וע״פ די הכרזה הנ״ל פון כ״ק מו״ח אדמו״ר, אַז מ׳האָט שוין פאַרענדיקט אַלע עניני העבודה, כולל די עבודה פון רבו־תינו נשיאינו אַלס „שופטיך" און „יועציך" עד היום הזה, און „אכשור דרי"[109] כ־פשוטו — איז פאַרשטאַנדיק, אַז ס׳איז שוין געקומען די צייט פון „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה" בתכלית השלימות (און מ׳דאַרף ניט אָנקומען צו שוטרים, ווייל ס׳איז שוין אַלץ מבורר), לאחרי די טעימה והתחלה בזה דורך רבותינו נשיאינו[110].

יא. דערפון איז פאַרשטאַנדיק דער לימוד וואָס יעדערער האָט שטייענדיק אין שבת פרשת שופטים בדורנו זה ובפרט בזמן האחרון, די לעצטע רגעים פון גלות — אַז עס דאַרף זיין אַן עבודה בהתאם מדה כנגד מדה צו מצב הגאולה:

צו מפרסם זיין באַ זיך און ביי אַלע צו וועמען מ׳קען דערגרייכן — אַז מ׳דאַרף אויף זיך מקבל זיין און אויף זיך אָננעמען (מיט נאָכמער שטאַרקייט) די הוראות ועצות פון די „שופטיך" און „יועציך" שבדורנו — „מאן מלכי רבנן"[111] בכלל, ובפרט נשיא דורנו — וועלכער קומט ב־המשך צו רבותינו נשיאינו שלפניו — דער שופט דורנו ויועץ דורנו און נביא דורנו,

וכציווי התורה הנ״ל[82]: „נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי בפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצונו", „אליו תשמעון"[72], וכפס״ד הרמב״ם הנ״ל, אַז אויב איינער האָט די מעלות ושלימויות וואָס אַ נביא דאַרף האָבן און באַווייזט אותות ומופתים — ווי מ׳האָט געזען און מ׳זעט בהמשך קיום ברכותיו באַ נשיא דורנו — איז „אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כו׳ אלא מפני המצוה שצוה

103) ראה לקו״ת צו יז, א־ב. שער האמונה פנ״ו ואילך. סהמ״צ להצ״צ מצות מינוי מלך פ״ג.

104) ראה לקו״ש ח״ג ע׳ 862 ואילך. חכ״ד ע׳ 10. חכ״ו ע׳ 299 ואילך. שם ע׳ 315. סה״ש תשמ״ח ח״ב ע׳ 629. לקו״ש חל״ו ע׳ 43־44. וראה לקו״ש חי״ג ע׳ 180.

105) וראה סה״ש שם הערה 54. לקו״ש חי״ג שם.

106) מכתב כ״ק מו״ח אדמו״ר — נדפס ב־קיצורים והערות לתניא ע׳ קיח ואילך. אגרות קודש שלו ח״ד ע׳ רכא ואילך. וראה שם ח״ה ע׳ צ.

107) שזהו מפני שהוא „סגי נהור" כפשוטו — מפני ריבוי אור שנכנס בעין, וחסר בהכיסויים כו׳ (ראה אוה״ת בראשית תתרלח, ב. סה״מ תרס״ח ע׳ לב. המשך תער״ב ח״א ע׳ ערה. ח״ב ס״ע א׳כד ואילך). ועוד יש לומר, שע״י הירידה דהעדר הראי׳ (לפי שעה), נעשה אח״כ גילוי אור וראי׳ ביתר שאת וביתר עוז, כיתרון האור מן החושך (קהלת ב, יג).

108) שיחת ש״פ עקב (ע׳ 764 ואילך).

109) ל׳ חז״ל — יבמות לט, ב. חולין צג, ב.

110) ראה פיה״מ להרמב״ם שבהערה 8: ואשי־בה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחילה . . זה יהי׳ בלי ספק כשיכון הבורא יתי׳ לבות בני אדם ותרבה זכותם ותשוקתם לשם יתברך ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח כו׳.

111) ראה גיטין סב, א.

משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון", דורך דעם וואָס „יאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו"[112] (ווי מ'האָט עס געזען באַ כ"ק מו"ח אדמו"ר).

און נאָכמער: „נביא שהעיד לו נביא אחר שהוא נביא — ווי דאָס איז בנוגע צו נשיא דורנו, און דאָס ווערט נמשך בדור שלאחריו ע"י תלמידיו כו' — הרי הוא ב־חזקת נביא ואין זה השני צריך חקירה"[113]; מ'דאַרף אים פאָלגן גלייך תיכף ומיד נאָך „קודם שיעשה אות", און „אסור לחשוב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינו אמת ואסור לנסותו יותר מדי כו' שנאמר[114] לא תנסו את ה' אלקיכם כאשר נסיתם במסה כו' אלא מאחר שנודע שזה נביא יאמינו וידעו כי ה' בקרבם ולא יהרהרו ולא יחשבו אחריו כו'"[113], וואָרום מ'איז מאמין אין דברי הנביא, ניט ווייל דאָס איז זיינע דעם נביא'ס רייד, נאָר ווייל דאָס איז דעם אויבערשטן'ס רייד דורך דעם נביא!

[אפילו ניט די רייד וואָס דער אויבער־שטער האָט געזאָגט דורך אַ נביא שני, וואָס איז אָבער ניט געזאָגט געוואָרן צו אים].

האָט מען די הוראה כנ"ל, אַז מ'דאַרף מפרסם זיין לכל אנשי הדור, אַז מ'האָט זוכה געווען אַז דער אויבערשטער האָט אויסגעקליבן און ממנה געווען אַ בעל־בחירה, וואָס מצד עצמו איז ער שלא בערך העכער פון אנשי הדור, אַז ער זאָל זיין „שופטיך" און „יועציך" און דער נביא הדור, וועלכער זאָל אָנווייזן הוראות און געבן עצות בנוגע צו דער עבודה פון אַלע אידן און אַלע מענטשן פון דעם דור, בכל עניני תורה ומצוות, און בנוגע צו דעם אַלגעמיינעם טאָג טעגלעכן לעבן און אויפפירונגען, אויך אין „בכל דרכיך (דעהו)" און „כל מעשיך (יהיו לשם שמים)"[115],

ביז — די נבואה העיקרית — די נבואה[116] אַז „לאלתר לגאולה" און תיכף ומיד ממש „הנה זה (משיח) בא"[117].

און צוזאַמען מיט דעם זכות — האָט יעדערער פון אנשי דורנו די אחריות צו אָננעמען אויף זיך „שופטיך" און „יועציך", און אויספאָלגן זיינע הוראות ועצות טובות — ובלשון רבים („שופטיך" און „יועציך"), אַ ריבוי משפטים און ריבוי עצות, נוסף אויף דעם וואָס דאָס קומט (און איז מיוסד אויף די הוראות ועצות) פון „שופטיך" און „יועציך", „מאן מלכי רבנן", און רבותינו נשיאינו בדורות שלפני זה — וואָס דעמולט האָט עס אויך דעם תוקף המובן לכל א' בבחי' עצה טובה (ניט נאָר בדרך ציווי), אַז אפילו אויב ער האַלט פון זיך (און אפילו אויב ער האָט ע"פ תורה ושו"ע פון וואָס פון זיך האַלטן), איז יחיד ורבים הלכה כרבים[118] — כדעת ה„שופטיך" און „יועציך" — רבים.

און דורך דער קבלה וקיום ההוראות פון „שופטיך" און „יועציך" שבדורנו — ווערט דורך דעם גופא דער מעין און התחלה פון קיום התפלה[119] „השיבה

---

112) רמב"ם שם רפ"י.

113) שם ה"ה.

114) ואתחנן ו, טז.

115) משלי ג, ו. אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

116) לא רק בתור חכם ושופט אלא בתור נביא, שזהו בודאות – ראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שנה־ו.

117) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

118) ברכות ט, א. ושי"נ.

119) ולהעיר שזוהי ברכה הי"א בתפלת שמונה עשרה, אשר ענין אחד עשר הוא בחי' כתר, של־

שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה" ב־גאולה האמיתית והשלימה (כנ"ל), במכ"ש פון דעם וואָס „סוף מעשה במחשבה תחלה"[120], עאכו"כ אַז דאָס איז שוין אויך אין דיבור („ניב שפתיים", ענין הנבואה), ווי ס'איז נהוג לאחרונה צו אַרויסברענגען די דברים בדיבור, כולל ובמיוחד — אַז אָט אָט קומט די גאולה.

— וואָס עפ"ז האָט מען אויך אַן ענטפער אויף דער שאלה וואָס מ'פרעגט אויף דעם וואָס מ'רעדט לאחרונה אַז די גאולה קומט תיכף ומיד ממש — לכאורה: ווי קען דאָס אַזוי גלאַטיק דורכגיין און מצליח זיין; ווי וועלן די בני־בית זיך אָפרופען אויף דעם, און וואָס וועט די וועלט זאָגן אויף דעם?! איז דער ענטפער, אַז אויב די עניני הגאולה וואָלטן געווען אַ חידוש, וואָלט אפשר געווען אַן אָרט אויף דער שאלה; וויבאַלד אָבער אַז די גאולה איז ניט קיין חידוש דבר, נאָר כל עניני הגאולה האָבן זיך שוין אָנגעהויבן („כבתחלה") און זיינען שוין נמשך ונתקבל געוואָרן אין עולם הזה הגשמי התחתון שאין תחתון למטה ממנו (בבחי' „ויועציך כבתחלה") — וועט ניט זיין אַ פלא ווען די גאולה קומט תיכף ומיד ממש!

יב. ובפשטות:

שטייענדיק אין אַ התוועדות פון חסידים אין די ד' אמות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו — דאַרף יעדערער, אנשים נשים וטף, לכל לראש אָננעמען אויף זיך החלטות טובות צו מקיים זיין די אַלע הוראות טובות ועצות וואָס ווערן גערעדט באַ אַ התוועדות — מיוסד אויף תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ודברי תורה והוראות פון רבותינו נשיאינו.

עס זאָל זיין „שופטים תתן לך בכל שעריך", אַז אַלע ז' שערי האדם, זיינע ב' עינים וב' אזנים, ב' נחירי האף און זיין פה — זאָלן אָנגעפירט ווערן לויט די הוראות פון תורתנו הקדושה איבערגעגעבן דורך „מאן מלכי רבנן" בכלל, ובפרט דורך דעם „שופט" און „יועץ" הדור — נשיא דורנו,

ובפרטיות יותר: כשם ווי ס'איז דאָ אַ שופט און נביא בכל דור, און דאָס איז „מיסודי הדת", אַז אַלעמאָל און אומעטום איז דאָ גילוי אלקות למטה — עד"ז איז אויך בפרטיות אין אַ אידן בעצמו, אַז ער האָט אַ נשמה, וועלכע איז אַ „חלק אלוקה ממעל ממש"[121], ממש אויך בפירושו אַז דאָס איז קיים באופן נצחי (אויך ווי זי קומט אַראָפּ למטה אין עולם הזה הגשמי).

און די הוראה פון „שופטים גו' תתן לך בכל שעריך" באַשטייט אין דעם, אַז די הוראות פון דעם „שופט" און „יועץ" הכללי ווערט נמשך און גייט דורך דעם „שופט" און „יועץ" הפרטי אין יעדן נפש האלקית — אַז אַלע זיינע „שערים" (אברים גשמיים) ווערן אָנגעפירט דורך זיינע ג' מוחין („שופטיך"), און זיינע מדות שבלב („יועציך"), שכל ומדות פון זיין נפש האלקית, וועלכער לערנט און פאַרשטייט די הוראות התורה, ובפרט ווי עס ווערט ערקלערט דורך דעם „שופט" הדור כ"ק מו"ח אדמו"ר, און ברענגט עס אַראָפּ אין זיינע מדות הלב, אהבה ויראה וכו'[122].

ד.ה. אַז זיין לימוד התורה דאַרף זיין אַ לימוד שמביא לידי מעשה, וואָס קומט

מעלה מהשתלשלות דע"ס (ע"ד בחי' שופט שהוא שלא בערך להנשפטים), הכולל ונמשך גם בע"ס (ע"ד בחי' יועץ).

120) פיוט „לכה דודי".

121) תניא רפ"ב.

122) ראה שם פ"ג.

אַרויס אין זיין הנהגה בפועל — סיי אין זיין כח הראי', סיי אין זיין כח השמיעה, סיי אין זיין ריח און סיי אין זיין דיבור און טעימה (בפה).

און אין יעדערען פון זיי — אין ביידע כיוונים פון ימין ושמאל, עשה טוב וסור מרע, וואָס כנגד זה זיינען די ב' עינים, ב' אזנים, וב' נחירי האף. און אויך דער פה — איז טועם („חיך אוכל יטעם"[123]) סיי אַ טעם מתוק און סיי אַ טעם מר[124]. דאָס הייסט, אַז הוראת השופט (ובפרטיות — דער שכל פון נה"א) נעמט אַרום און ווייזט אָן ווי מ'דאַרף זיך פירן אין אַלע ענינים אין לעבן — „מטעמים" לשון רבים (כמבואר בתניא[125]), סיי די ענינים וואָס זיינען „זיס" און סיי די ענינים וואָס זיינען „ביטער" (בחיצוניות), אָבער — מ'איז מגלה אין דעם (און דאָס איז אַ חלק פון הוראת השופט), אַז באמת ובפנימיות איז דער דבר מר אויך „זיס", ואדרבה — אַ מתיקות נעלית יותר ווי דאָס וואָס לכתחילה מתוק (ע"ד די מעלה פון חסדים הנסתרים).

אַזוי — אַז אַלע פרטים ופרטי פרטים פון אַ אידן'ס לעבן ווערן דורכגענומען און אַנגעפירט לויט די הוראות פון זיין „שופט" ו„יועץ" — זיין נשמה.

און אַזוי אויך בכללות יותר — איז יעדער איש ואשה דער „שופט" און „יועץ" פון זייער שטוב און בני בית, דאַרפן זיי אָנפירן מיט דער שטוב לויט די הוראות ועצות התורה.

ביז בכללות עוד יותר, כנ"ל — אַז יעדער איד, אנשים נשים וטף, זיינען אויף זיך מקבל און זיינען מקיים די הוראות פון דעם שופט ויועץ הדור. און מ'איז אַזוי משפיע אויף אשתו ובני ביתו, ביז אויף אַלע די וועמען ער קען דערגרייכן.

ביז אויף בכללות העולם — אַזוי אַז די גאַנצע וועלט, אויך דער עולם מלשון העלם והסתר[126], מיט אַלע זיינע פרטים ופרטי פרטים ווערט אַ רשות היחיד דורכגענומען מיט דער איין און איינציקער נקודה פון יחידו של עולם[127] (מלשון העלם למעליותא, מבחי' „ישת חושך סתרו"[128]), ווי ער איז זיך מגלה „בקרבנו" דורך „נביא אקים להם גו' כמוך", נשיא הדור וואָס „הוא הכל"[129], „צדיק יסוד עולם"[130],

ע"ד דער אבן השתי' — וואָס געפינט זיך במקום מסויים בעולם הזה הגשמי[131], און איז קיימת תמיד בלי שינויים (אפילו ניט דער שינוי פון גניזה, ווי דער ארון שנגנז[131] וכיו"ב), ע"ד ווי אַ שופט און נביא איז קיים (נצחי) בכל דור (אַלס אַ סימן אויף גילוי אלקות בעולם באופן תמידי) — וואָס ממנה הושתת כל העולם כולו[132]. און די ביידע ענינים אין אבן השתי' — (א) אַ נקודה אחת (ב) הכוללת הכל (ממנה הושתת כל העולם) — איז מרומז אויך אין די אותיות פון „שתי-ה"[133] (ועד"ז אין וואָרט „ישת" פון „ישת חושך סתרו" כנ"ל): דער יו"ד באַווייזט אויף נקודת הביטול (קבלת עול) — ע"ד דער ענין פון

---

123) איוב יב, יא.

124) ראה רמב"ם הל' דיעות פ"ד.

125) פכ"ז.

126) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.

127) ראה תניא ספל"ג. ובכ"מ.

128) תהלים יח, יב.

129) פרש"י חוקת כא, כא.

130) משלי י, כה.

131) יומא נג, ב.

132) שם נד, ב.

133) ולהעיר שבשנת הש"ית (שנת הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר) התחילה תקופה חדשה בפעולתו ועבודתו כו'. ובפרט לאחרי שעברו יותר מארבעים שנה מאז, כאשר ניתן לבנ"י „לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" (תבוא כט, ג).

„שופטיך״, און דער „שתה״ באַווייזט אויף התפשטות — כנראה בצורת האותיות ש, ת און ה — ע״ד דער ענין פון „יועציך״.

ובהדגשה יתירה בשנה זו — הי׳ תהא שנת אראנו נפלאות, וואָס איז כולל אין זיך רוב האותיות פון „שתי־ה״, ובמקום פון דעם יו״ד (ה׳שי״ת)[133] קומט דער נ״א: און אַ הכנה צו שנה הבאה — הי׳ תהא שנת נפלאות בינה, מיט דער מעלה פון בינה (בחי׳ „יועציך״ בערך לנקודת החכמה), וואָס שרשה איז העכער פון חכמה (ראי׳, אראנו)[134].

און אין דעם יאָר גופא — שטייט מען שוין בסיום השנה, אין חודש אלול — דער חודש החשבון פון שנה שעברה און חודש ההכנה פון שנה הבאה. און אין דעם חודש איז מען שוין דורך די ערשטע ז׳ ימים, ז׳ ימי ההיקף[135] (פון יום ראשון ביז יום השבת), וועלכע זיינען כולל אַלע ימי השנה (שעברה והבאה) — איז דאָס נאָכמער מתאים צו מאַכן אַ חשבון צדק און די פאַסיקע הכנות לשנה הבאה בנוגע צו דער עבודה הנ״ל פון „ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה״.

דערצו איז שוין אויך דורך דריי (למעליותא) גאַנצע וואָכן פון די „שבעה דנחמתא״, און מ׳האָט שוין בײַ דער הפטורה פון „אנכי אנכי הוא מנחמכם״[136], דער ענטפער פון דעם אויבערשטן[137] אויף דער טענה פון אידן „ותאמר ציון עזבני אד׳ וה׳ שכחני״[138], ובסגנון אחר — „עד מתי״?! און דער אויבערשטער ענטפערט אַז „אנכי אנכי הוא מנחמכם״, כולל — די נחמה בכפליים (אנכי אנכי) פון דער גאולה האמיתית והשלימה.

יג. ויהי רצון, אַז דורך דער עבודה בקיום „שופטים גו׳ תתן לך בכל שעריך״, באופן פון „ואשיבה שופטיך גו׳״ הנ״ל — זאָל דאָס מקויים ווערן בפועל ממש, אין „שעריך״ בארץ ישראל, און אין „שעריך״ פון דעם ביהמ״ק השלישי, וואָס „טבעו בארץ שערי״[139], און אידן דורך זייער עבודה שטעלן דאָס צוריק אויף[140], און צוזאַמען דערמיט איז דער בית המקדש עצמו (וואָס איז בנוי ומשוכלל למעלה[141]) יורד מלמעלה למטה, צוזאַמען מיט דער קדש הקדשים און אבן השתי׳ שבו, שממנה הושתת כל העולם כולו.

און שטייענדיק נאָך חמשה עשר באב — שמזלו ארי׳[142], ר״ת (אב) אלול, ראש השנה, יוהכ״פ הושענא רבה[143] — איז מנהג ישראל צו ווינטשן יעדער איד און אַלע אידן: אַ כתיבה וחתימה טובה[144], וגמר חתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה, בגשמיות וברוחניות וברוחניות ובגשמיות וגם יחד, און דער אויבערשטער זאָל ממלא זיין משאלות לבב כל אחד ואחת מישראל לטוב,

ובפרט — אין קיום בקשת ותביעת כל א׳ מישראל: „עד מתי״?! „השיבה שופטינו כבראשונה ויועצינו כבתחלה״, בגאולה האמיתית והשלימה ע״י משיח צדקנו, ותיכף ומיד ממש.

134) ראה סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ קסט. וש״נ.

135) ראה שו״ת הרשב״א ח״א ס״ט. הובא ונת׳ בד״ה ויהי ביום השמיני תרע״ח, תש״ד, תש״ה. ועוד.

136) ישעי׳ נא, יב.

137) ראה אבודרהם בסדר פרשיות וההפטרות בשם המדרש.

138) שם מט, יד.

139) מיכה ב, ט. וראה במדב״ר פט״ו, יג. ועוד.

140) ראה גם לקו״ש חי״א ע׳ 98. ועוד.

141) פרש״י ותוס׳ סוכה מא, סע״א. ועוד.

142) ספר יצירה פ״ה מ״ב. רש״י ר״ה יא, ב. ועוד.

143) של״ה במס׳ ר״ה שלו (ריג, א). ועוד.

144) ראה דרכי חיים ושלום סתרפ״ד.

משיחות* ש"פ תצא, י"ד אלול ה'תנש"א

א. הסדר דקריאת התורה הוא ש„מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קוראין במנחה . . כיצד, שבת ראשונה קורין בשחרית בסדר בראשית, במנחה קורין אלה תולדות נח עשרה פסוקים או יותר . . ועל דרך זו קורין כל השנה"[1], אשר, בקריאת שתי הפרשיות בשבת אחת מודגש הקשר והשייכות דשתי הפרשיות זל"ז[2].

וצריך להבין בנוגע לשתי הפרשיות שקורין בשבת זו — פרשת כי תצא (שקורין בשחרית) ופרשת כי תבוא (שקורין במנחה) — שהם (לכאורה) ענינים הפכיים זמ"ז:

בשמות הפרשיות (שהשם מורה על תוכן הפרשה כולה) — „תצא" ו„תבוא" — שיציאה וביאה הם ענינים הפכיים זמ"ז, כפשוט.

ובתוכן (התחלת וראש) הפרשיות — „כי תצא למלחמה על אויבך גו'", „כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה" — שיציאה למלחמה וישיבה בארץ הם מצבים שונים והפכיים זמ"ז, שכן, אף שהמלחמה היא באופן ש„ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו" (כהמשך וסיום הכתוב), ה"ז קשור עם מעמד ומצב דהעדר המנוחה וההתיישבות [כמודגש גם בפס"ד הרמב"ם[3] „ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל כו' וישים נפשו בכפו כו' ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו כו' ויפנה מכל דבר למלחמה כו' בכל לבו ובכל נפשו"], היפך בתכלית מהמעמד ומצב דירושה וישיבה בארץ, „איש תחת גפנו ותחת תאנתו"[4], ועד להבאת ביכורים (לאחרי כיבוש וחלוקה[5]) „מראשית כל פרי האדמה"[6] (משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל[7]), ובאופן ד„ושמחת בכל הטוב גו'"[8] (כהמשך וסיום הפרשה), מתוך התיישבות ומנוחה בשלימות.

ב. ועד"ז בנוגע לביאור תוכן הפרשיות בעבודת האדם לקונו:

„כי תצא למלחמה על אויבך" — מורה[9] על היציאה דנפש האלקית משרשה ומקורה למעלה (בעולם האצילות, שעז"נ „נשמה שנתת בי טהורה היא") לירד למטה (עד לעולם העשי' הגשמי, שעז"נ „אתה בראתה כו' יצרתה כו' נפחתה כו' משמרה בקרבי") ולהתלבש בגוף ונפש הבהמית כדי לבררם ולזככם, ועד להבירור וזיכוך דחלקו בעולם — שעבודה זו היא באופן של מלחמה עם המנגד („אויבך"), ובפרט בזמן הגלות, שמצד ההעלם וההסתר דחשכת הגלות מודגש יותר תוקף המנגד ובמילא גם הצורך במלחמה בתוקף כדי לבטלו.

---

*) כולל גם ענינים אחדים מהשיחות די"א, י"ג וט"ו אלול. — ע"ד תוכן ימים הנ"ל ראה לקמן סי"ג.

1) רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ג.

2) נוסף על כללות הענין דסמיכות הפרשיות, כפי שמצינו שבכמה פרשיות מבארים חז"ל הטעם „למה נסמכה פרשת כו' לפרשת כו'" (פרש"י ר"פ בהעלותך ושלח. ועוד).

3) הל' מלכים ספ"ז.

4) לשון הכתוב — מלכים-א ה, ה. מיכה ד, ד.

5) פרש"י ר"פ תבוא.

6) תבוא כו, ב.

7) פרש"י עה"פ.

8) שם, יא.

9) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. ד"ה כי תצא בסה"מ תרמ"ו (ע' כו-ז).

ו„כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה" — מורה על עבודה באופן של מנוחה ושלום, בזמן שישראל יושבין על אדמתם וביהמ"ק על מכונו (ועד כבימי שלמה) — היפך בתכלית מהמעמד ומצב ד„כי תצא למלחמה על אויביך" שבעבודה דזמן הגלות.

ג. ועוד ועיקר:

התוכן ד„כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה" בהקריאה בתורה (ש„היא נצחית"[10]) ביום זה, שייך גם (וב־עיקר) להביאה אל הארץ ירושה וישיבה בארץ לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ועפ"ז מודגש יותר החילוק וריחוק הערך שבין הפרשיות כי תצא וכי תבוא (שקורין ביום זה) — לא רק ב' אופני עבודה (בדרך של מלחמה ובדרך של מנוחה ושלום) שחלוקים זמ"ז, אלא חילוק כללי שבין עבודה לשכר — שפרשת כי תצא קשורה עם מעשינו ועבודתינו (כולל — זמן משך הגלות), ופרשת כי תבוא קשורה עם השכר דלעתיד לבוא.

ועניין זה מודגש גם באמירת ולימוד שני הפרקים דמסכת אבות (פרק ראשון ופרק שני) בשבת זו:

בהתחלת פרק ראשון — „משה קיבל תורה מסיני[11] ומסרה כו'" לכאו"א מישר־אל עד סוף כל הדורות, „והעמידו תלמי־דים הרבה" — מודגשת כללות העבודה דבנ"י בקיום התורה[12], ובסוף פרק שני — „ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא" — מודגש עניין השכר.

ואף שעבודה ושכר הם ענינים („פר־קים") שונים ובזמנים שונים, וכמחז"ל[13] „היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", מ"מ, קורין ולומדים שניהם (הפרק דעבודה והפרק דשכר) בשבת אחת ובהמשך אחד (ללא הפסק בינתיים[14]), ועד — כפרק אחד[15].

ד. ונקודת הביאור בזה:

התחלת הקריאה דפרשת כי תבוא לאחרי ובהמשך להקריאה דפרשת כי תצא היא כמו פירוש וביאור לפרשת כי תצא — שגם העבודה דמלחמה („כי תצא למלחמה על אויבך") צריכה להיות באופן של מנוחה והתיישבות („כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה"), ויתירה מזה, שבכללות העבודה („כי תצא") ישנו כבר מעין ודוגמא ועד להתחלת המעמד ומצב דשכר („כי תבוא").

ובסגנון המשנה דפרקי אבות: „ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא" — דיש לומר הפירוש בזה, שהעבודה עצמה היא מתוך התקשרות והתחברות („דע", ש„דעת הוא לשון התקשרות והתחברות"[16]) עם המעמד ומצב ד„שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", היינו, שבזמן העבודה („ה־

10) תניא רפי"ז.

11) לאחרי יציאתה (ונסעה וירדה) מהמעמד ומצב ד„חמודה גנוזה שגנוזה לך" (שבת פח, ב) — שבזה מרומז הקשר והשייכות לפרשת תצא.

12) ובפרטיות יותר — בה„שלשה דברים" ש־עליהם „העולם עומד", תורה עבודה וגמילות חסדים (משנה ב').

13) עירובין כב, א. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 41 ואילך. וש"נ.

14) ויש לומר, שבזה מודגש חידוש גדול יותר מההמשך דקריאת הפרשיות כי תצא וכי תבוא, לאחרי ההפסק בין שחרית למנחה.

15) ועד שסברא לומר (וצ"ע ובירור בזה) משנת „כל ישראל" לפני פרק ראשון ומשנת „רבי חנניא בן עקשיא" לאחרי פרק שני, ולא ב"פ (לפני ולאחרי כל פרק בפ"ע), כיון שאמירתם בשבת זו היא כפרק אחד.

16) תניא ספ"ג.

יום לעשותם") ישנו מעין ודוגמא והתחלת השכר דלעתיד לבוא.

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בפרשת כי תצא עצמה — שבה נאמר הציווי דנתינת שכר שכיר (פועל) באופן ש„ביומו* תתן שכרו"[18], ומזה מובן גם בנוגע לנתינת השכר על עבודתם של בנ"י ע"י הקב"ה* (בדוגמת „בעל הבית" ששוכר „פועלים", „בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך", כלשון המשנה בפרקי אבות דשבת זו[20]), שנוסף על „מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", „למחר **לקבל שכרם"[21], צ"ל וישנו גם השכר שניתן** בו ביום, „ביומו („היום לעשותם") **תתן שכרו"[22], כדלקמן.**

ה. ויובן בהקדם ביאור הענין ד„כי תצא למלחמה על אויבך", כפירוש רש"י „במלחמת הרשות **הכתוב מדבר" — בעבודת האדם:**

ע"פ האמור לעיל (ס"ב) ש„כי תצא למלחמה על אויבך" רומז על כללות עבודת האדם בעולם — איך יתפרש ש„במלחמת הרשות **הכתוב מדבר" (שאין ציווי וחיוב לצאת למלחמה, אא"כ רצונם של ישראל בכך), הרי, היציאה למלחמה דבירור הגוף ונה"ב וחלקו בעולם היא** ציווי וחובה[23]?

ומזה באים לשאלה נוספת — בנוגע ל„תשלום שכר **על העבודה"[24]:**

„שכר" — שייך בפועל שמשכיר את עצמו לעבוד את בעה"ב תמורת השכר, כיון שלולי זאת אין עליו חיוב לעבוד את בעה"ב, משא"כ בעבד שקנוי לרבו וחייב לשמש את רבו, לא שייך שכר. וכיון שבנ"י חייבים **בעבודת ה' (גם) מדין עבד, כמ"ש[25] „כי לי בני ישראל עבדים", ועוד יותר מחיוב דעבד, כיון ש„אני (לא) נבראתי (אלא) לשמש את קוני"[26] — מהר"ע**

---

17) כד, טו (התחלת השיעור דיום הש"ק).

18) נוסף על הדין שנאמר בפרשתנו לפנ"ז — „כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך", „כי תבוא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך" (כג, כה־כו), ש„בפועל* הכתוב מדבר" (פרש"י שם), ש„מצוה שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו" (רמב"ם הל' שכירות רפי"ב), ודוגמתו בעבודתם של ישראל בכרמו ושדהו של הקב"ה (שנקרא „רעך" (שמו"ר ר"פ יתרו. ועוד)) — שהקב"ה מניח להם לאכול (שזה כולל כל צרכי האדם, שכולם נקראים בשם אכילה) כדי צרכם, הן דברים המוכרחים לקיום האדם (העבודה בשדה), והן דברים של תענוג (העבודה בכרם). — וראה בארוכה לקו"ש חל"ד ע' 132 ואילך.

19) כמ"ש „מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל", „מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות" (שמו"ר פ"ל, ט).

20) פ"ב מט"ו. מי"ד־טז.

21) ולהעיר, שגם ענין זה (שהשכר הוא למחר, לעתיד לבוא) מרומז בפרשת כי תצא — כדרשת חז"ל (סוף חולין) על הפסוק (פרשתנו כב, ז) „למען ייטב לך והארכת ימים" (שנאמר בשכר מצות שילוח הקן), „תניא דבי ר' יעקב אומר אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שאין תחיית המתים תלוי' בה, בכבוד אב ואם כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה ושלח את האם ולקח את הבנים ובחזרתו נפל ומת, היכן אריכות ימיו של זה והיכן טובתו של זה, אלא למען יאריכון ימיך בעולם שכולו ארוך. ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב .. שכר מצות בהאי עלמא ליכא" (וראה בארוכה לקו"ש חי"ט ע' 197 ואילך).

22) ראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 138 ואילך.

23) אלא שקיום הציווי בפועל תלוי בבחירתו של האדם — „רשות לכל אדם נתונה .. להיות צדיק כו'" (רמב"ם הל' תשובה רפ"ה).

24) ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 394 ואילך.

25) בהר כה, נה.

26) משנה ובריי׳תא סוף מס' קידושין (ע"פ גירסת המלאכת שלמה למשנה שם. ועוד).

---

*) ואפילו **בבהמה** נאמר „לא תחסום שור בדישו" (פרשתנו כה, ד).

דתשלום שכר על העבודה והשימוש לקונו, הרי שכר ניתן על עבודה שהיא באופן של רשות („מלחמת הרשות"), ולא על עבודה שהיא באופן של חובה?

ו. ויש לומר הביאור בזה — ע"פ דיוק הלשון „כי תצא למלחמה על אויבך", „תצא" דייקא[27]:

עבודת האדם בעולם היא באופן של יציאה („תצא") ממקומו האמיתי — לא רק ביחס לעמידת הנשמה בעולם האצילות („נשמה שנתת בי טהורה היא", כנ"ל ס"ב), אלא גם (ובעיקר) ביחס לשרשה ומקורה הראשון — למעלה מכל סדר ההשתלשלות [כולל גם למעלה מ(התחלת ההשתלשלות ב)צמצום[28] הראשון[29]], שהרי „מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"[30], ובהם נמלך הקב"ה ע"ד בריאת סדר ההשתלשלות, כמארז"ל[31] „במי נמלך בנשמותיהם של צדיקים" — להיותם „חלק אלקה ממעל ממש"[32], מציאות אחת עם מהותו ועצמותו ית', „ישראל וקוב"ה כולא חד"[33].

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם במ"ש בהמשך הפרשה[34] „ולא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם גו' כי אהבך הוי' אלקיך" — כמבואר בלקו"ת[35] ש„הוי' הוא אלקיך ממש, שבכל נפש מישראל יש בחי' (ועאכו"כ והארה) משם הוי' ממש, וכמ"ש[36] כי חלק הוי' עמו יעקב חבל נחלתו, שהם חלק והארה משם הוי' ממש", ולא רק „הוי' שבנאצלים", אלא גם „הוי' שבמאציל", ולא רק ד' אותיות שם הוי', אלא גם בחי' קוצו של יו"ד, שלמעלה משם הוי', ועד לבחי' דלא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל, ועד לעצמותו ית'.

ועפ"ז יש לבאר ש„כי תצא למלחמה גו'" קאי „במלחמת הרשות":

כיון שישראל הם „חלק הוי'", „ישראל וקוב"ה כולא חד", הרי הם למעלה לגמרי משייכות למציאות העולם ולעבודה בעולם, וירידתם לעולם (באופן של יציאה („תצא") ממקומם האמיתי כפי שהם חד עם קוב"ה) לצורך העבודה דבירור העולם, היא, לאחרי שנעשה סדר ההשתלשלות דבריאת העולם „ברשותם" של ישראל (כביכול) שבהם נמלך לברוא העולם, ולכן, ירידתם לעולם ועבודתם בעולם היא בבחינת „מלחמת הרשות"[37].

בסגנון אחר: מצד מציאותם של ישראל כפי שנבראו בעולם, עבודתם היא באופן של חובה — „אני נבראתי לשמש את קוני": אבל מצד מציאותם האמיתית שלמעלה מהעולם (שמודגשת בדיוק הלשון „תצא", שבריאתם בעולם היא לאחרי היציאה ממקומם האמיתי שלמעלה

---

27) אף שמצינו בקרא גם בלשון ביאה — „כי תבואו מלחמה גו'" (בהעלותך י"ד, ט).

28) ויש לומר, ש„(כי תצא ל)מלחמה" רומז גם על הצמצום, שהוא כמו מלחמה כביכול לצמצם את האור, ובפרט בצמצום הראשון שהוא בדרך סילוק.

29) ובפרטיות יותר — לא רק הצמצום שבבחי' עיגול, אלא גם הצמצום שלפנ"ז שהוא מרובע ולא עיגול (כדאיתא בספרי קבלה, ומובא לעתים נדירות בדרושי חסידות (ראה סה"מ תרנ"ט ע' עז בהערה ד"ה רושם. וש"נ)).

30) ב"ר פ"א, ד.

31) ראה שם פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, א (ג).

32) תניא רפ"ב.

33) ראה זח"ג עג, א.

34) כג, ו.

35) פרשתנו לח, ג ואילך. וראה לקמן הערה 43.

36) האזינו לב, ט.

37) ויש לומר, שמטעם זה גם העבודה בפועל היא באופן ש„רשות לכל אדם נתונה . . הרשות בידו, הוא שכתוב בתורה הן האדם הי' כאחד ממנו . . עושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו כו'" (רמב"ם שבהערה 23. וראה לקו"ת אמור לח, ב).

מסדר השתלשלות בריאת העולם), עד כדי כך, שבהם היתה ההמלכה על בריאת העולם — עבודתם היא באופן של „רשות", „במלחמת הרשות הכתוב מדבר"[38].

ועפ"ז מובן גם כללות הענין דתשלום שכר (שאינו שייך בעבודה שמצד החיוב כעבודת העבד לאדונו) — כיון שמצד מציאותם האמיתית דישראל שלמעלה מהעולם, ירידתם לעולם לצורך העבודה דבירור העולם היא באופן של רשות[39].

ז. ולתוספת ביאור הענין דתשלום שכר על העבודה — יש להקדים תחילה ביאור כללות ענין העבודה ד„כי תצא למלחמה על אויבך":

יציאת („כי תצא") הנשמה ממקומה האמיתי ש„ישראל וקוב"ה כולא חד", לירד למטה ולהתלבש בגוף בעוה"ז הגשמי, היא, מפני שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים[40], דאף ש„קודם שנברא העולם הי' הוא לבדו יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה שברא בו העולם", הרי, ע"י „השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה . . נברא עוה"ז הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' . . שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא סט"א ואתהפך חשוכא לנהורא כו'"[41], היינו, שהתגלות עצמותו ית' תהי' בתחתונים.

ולכן:

כדי שפעולתם של ישראל בעשיית הדירה תהי' מצד התחתונים — יש צורך שהנשמה תצא ממקומה האמיתי בעצמותו ית', ותרד למטה ותתלבש בגוף בעוה"ז הגשמי (ככל הנבראים שבעולם), שיש בו מציאות של מנגד („אויבך") שצריכים ללחום בו („מלחמה").

וכדי שעבודתם של ישראל תפעל ותעשה דירה לעצמותו ית' (לא רק לדרגת האלקות שבערך העולם, אלא דירה לעצמותו ית', בדוגמת דירת האדם שבה מתגלה בכל עצמותו[42]) — יש צורך שבירידתם למטה יהי' ניכר מוצאם („כי תצא" בלשון הוה) ממקומם האמיתי בעצמותו ית'.

בסגנון אחר: החידוש שבירידת הנשמה למטה הוא שגם בהיותה בבחינת מציאות הי"ה חד עם עצמותו ית' (כמודגש בכך שגם במעמד ומצב ירוד לא יכול יהודי להפרד ח"ו מאחדותו ית'[43]), ולכן,

---

38) ועפ"ז יומתק דיוק הלשון „הכתוב מדבר" — כי, הענין ד„מלחמת הרשות" הוא מצד שרש הענינים למעלה („הכתוב מדבר").

39) להעיר מהמבואר בענין „תפלת ערבית רשות", „רשות" שלמעלה מ„חובה" — ש„רשות" מורה על בחי' שאין אתעדל"ת מגעת שם (ראה לקו"ת שה"ש כד, ב. ובכ"מ), ומזה מובן גודל מעלת השכר — שעם היותו שכר על עבודת האדם (ע"ד אתעדל"ע שנמשכת ע"י אתעדל"ת), ה"ה מבחי' נעלית ביותר שאין אתעדל"ת מגעת שם, מצד מציאותם האמיתית דישראל שהם חד עם עצמותו ית'.

40) ראה תנחומא נשא טז. ועוד.

41) תניא רפל"ו.

42) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.

43) ולכן „לא אבה הוי' אלקיך לשמוע אל בלעם גו' כי אהבך הוי' אלקיך", ש„אע"פ שבא בטענה (דמקום עון לישראל כו') אעפ"כ לא אבה . . לשמוע את דבריו כלל, ולא שיש להשיב על דבריו תשובה נוצחת מטעם ודעת המושג ומובן, רק שאין מקבלין ושומעין את דבריו כלל בלי טעם ודעת", מצד „בחי' אהבה הטבעית . . בלי טעם ודעת . . בחי' קוצו של יו"ד של שם הוי'" (לקו"ת שבהערה 35)*.

---

*) ועפ"ז י"ל הטעם שהענין דקוצו של יו"ד דשם הוי' שבנפש האדם נתבאר בד"ה ולא אבה גו' שבפרשתנו (ולפני הביאור בד' האותיות דשם הוי'),

נעשה על ידה החידוש שגם בתחתונים נעשית דירה לעצמותו ית'.

ח. ויש לומר, שענין זה מרומז גם בפרשת כי תבוא שקורין בהמשך לפרשת כי תצא:

„כי תבוא אל הארץ" – שאף שמקומה האמיתי של הנשמה הוא למעלה מהעולם (ארץ), מ"מ, לא זו בלבד שיוצאת משם („כי תצא"), אלא עוד זאת, שבאה („כי תבוא") ונכנסת ומתלבשת בגוף שב„הארץ" (מ־לשון ארציות)[44] – כדי שעבודתה בבירור העולם תהי' מצד התחתונים.

ועי"ז נעשית „הארץ" (בה"א הידיעה) – „ארץ ישראל", „למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה"[45], ויתירה מזה, „הארץ אשר ה' אלקיך נותן („כל הנותן בעין יפה הוא נותן"[46]) לך נחלה", שניכר בהארץ שהיא נחלתם של בנ"י, ובאופן ד„ירשתה וישבת בה", שנעשית מקומם הקבוע דבנ"י, מקום ראוי ומתאים ל־מעלתם של ישראל – שלהיותם חד עם עצמותו ית', פועלים בהארץ (תחתונים) שתהי' דירה לעצמותו ית'.

ומודגש יותר בהמשך הפרשה, „ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו'", מצות ביכורים – שע"י עבודתם של ישראל בבירור העולם מתגלית בעולם מציאותם האמיתית של ישראל שנקראים „ביכו־רים"[47] (כמ"ש „כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם"[48], „קדש ישראל להו' ראשית תבואתו"[49]) ע"ש שקדמו לכל דבר, להיותם חד עם עצמותו ית', ולכן, על ידם נעשית הארץ דירה לעצמותו ית'.

ט. ובהתאם לתוכן העבודה נעשה גם תשלום השכר על העבודה – „שכר מצוה מצוה"[50], „שכר מצוה היא (ה)מצוה עצמה"[51]:

לאחרי שרבינו הזקן מבאר[41] ש„תכלית בריאת עולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיותו לו דירה בתחתונים", ממשיך, „ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושלימות בריאת עולם הזה שלכך נברא מתחלתו", וממשיך (בפרק שלאח"ז[52]) ש„תכלית השלימות הזה של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות, כי הגורם שכר המצוה היא המצוה ב־עצמה, כי בעשייתה ממשיך האדם גילוי אור א"ס ב"ה מלמעלה למטה להתלבש בגשמיות עוה"ז כו'".

כלומר, תשלום השכר על העבודה הוא תוכן ענינה של העבודה עצמה – גילוי אלקות בעולם, להיות לו ית' דירה בתחתונים.

ועפ"ז יש לבאר אופן קיום הציווי „ביומו תתן שכרו" ע"י הקב"ה – דכיון

---

44) ובלשון רבינו הזקן: „גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם" (תניא פמ"ט).

45) ב"ר פ"ה, ח.

46) ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

ולא בד"ה ראה אנכי (שלפנ"ז) שבו נתבאר ענין ד' אותיות שם הוי' (כפי שמציין הצ"צ בהתחלת הענין „ועמ"ש מזה בד"ה ראה אנכי") — כיון שתוקף ההתקשרות שלמעלה מטו"ד (קוצו של יו"ד) מתגלה במעמד ומצב שיש צורך ב„לא אבה גו' לשמוע גו' כי אהבך גו'".

---

47) זהר ח"ב קכא, רע"א (ברע"מ). ח"ג רנג, ב (ברע"מ) וברמ"ז שם – הובא ונת' באוה"ת ר"פ תבוא.

48) הושע ט, י.

49) ירמי' ב, ג.

50) אבות פ"ד מ"ב.

51) תניא פל"ט (נב, ב).

52) רפל"ז.

שע"י עשיית כל מצוה ומצוה נמשך גילוי אור א"ס ב"ה בעולם, נמצא, שישנו תשלום השכר (לא רק מידי יום ביומו, „ביומו תתן שכרו", אלא גם) ע"י כל מצוה ומצוה בפ"ע — בענין פרטי, גאולה פרטית, וכיו"ב.

ועוד וג"ז עיקר — שגם (עיקר) השכר שלעת־עתה „סגור בתיבה"[53], נמצא כבר בבעלותו של ה„פועל" (כאו"א מישראל), ולא עוד אלא שבידו וברשותו לפתוח התיבה (ולגלות השכר) בכל עת שירצה — ע"ז שמוסיף עוד „מצוה אחת" שעל ידה „הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה"[54] דגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז (בימות המשיח, ובפרט כשיחיו המתים) יתגלה השכר, „גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי", כמ"ש[55] „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו'".

ונוסף על קבלת השכר באופן ש„ביומו תתן שכרו", ישנו גם „מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא", „למחר לקבל שכרם" (באלף השביעי[56]) — כללות השכר על מעשינו ועבודתינו דכל בנ"י[57] שבכל הדורות במשך שית אלפי שנין דהוי עלמא, כולל גם השכר על העבודה דבנ"י בימות המשיח, ובפרט כשיחיו המתים (כל בנ"י שבכל הדורות שלפנ"ז), שאז דוקא תהי' העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות בתכלית השלימות: בלימוד ה־תורה — „תורה חדשה מאתי תצא"[58], גילוי פנימיות התורה, „סוד טעמי' צפונותי'"[59], ובקיום המצוות (נוסף על השלימות דקיום כל המצוות, גם התלויות בהכניסה לארץ וירושה וישיבה ובנין ביהמ"ק, כמצות ביכורים) — השלימות היתירה „כמצות רצונך"[60].

י. ובעומק יותר — שמעין ודוגמא ו־התחלה דענין השכר ישנו בעבודה עצמה (לפני שמגיע זמן תשלום השכר על עבודה פרטית זו מצד החיוב ד„ביומו תתן שכרו"), ותיכף ומיד בהתחלת העבודה:

ע"פ האמור שהעבודה והשכר ענינם אחד, שע"י עבודתם של ישראל שהם חד עם עצמותו ית', פועלים גילוי עצמותו ית' בעולם, ה"ז שייך גם למעמד ומצב שלפני התחלת העבודה, לפני הבריאה, „כי קודם שנברא העולם הי' הוא לבדו יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה שברא בו ה־עולם"[4], אלא, שניתוסף חידוש הכי עיקרי (שבשביל זה היתה תכלית הבריאה), שע"י עבודתם של ישראל (שהם חד עם עצמותו ית') בעולם נעשה גילוי עצמותו ית' בעולם, דירה לו ית' בתחתונים.

וענין זה יכול וצריך להיות ניכר כבר בהתחלת העבודה — שעבודתם של ישר־אל בעולם אינה מתחילה במעמד ומצב ההוה, לאחרי בריאת העולם וירידת ה־נשמה לעולם, אלא במעמד ומצב העתיד, לעתיד לבוא, שהוא כמו מעמד ומצב העבר, לפני בריאת העולם („שלכך נברא מתחלתו"[61]) — שניכר בישראל מציאותם

---

53) לקו"ת דברים א, ב. וראה סה"מ תרכ"ז ס"ע תלג ואילך. תרכ"ט ריש ע' רט. ועוד.

54) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

55) ישעי' מ, ה. תניא רפל"ו.

56) ראה תניא שם בהגהה: „וקבלת שכר עיקרו באלף השביעי כמ"ש בלקוטי תורה מהאר"י ז"ל".

57) כדיוק הלשון „מתן שכרן של צדיקים", לשון רבים, דקאי על השכר של כל בנ"י („עמך כולם צדיקים"), נוסף על השכר של כל יחיד בפ"ע, „ביומו תתן שכרו", לשון יחיד.

58) ישעי' נד, א. ויק"ר פי"ג, ג.

59) פרש"י שה"ש א, ב.

60) לאחרי שלימות הבירור דכל עניני העולם שבהם מקיימים המצוה, ושלימות האדם שמקיים המצוה (ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ).

61) כמ"ש בהתחלת הבריאה „ורוח אלקים מרחפת על פני המים", „זה רוחו של מלך המשיח" (ב"ר פ"ב, ד. רפ"ח). וראה לקמן הערות 70. 121.

האמיתית קודם שירדו למטה שהם חד עם עצמותו ית'[62], וניכר בעולם המעמד ומצב שהי' הוא לבדו ממלא כל המקום הזה ש־ברא בו העולם, שעי"ז נקל יותר להשלים כוונת הבריאה ע"י מעשינו ועבודתינו לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

יא. עפ"ז יש לבאר גם המשך הפר־שיות כי תצא וכי תבוא המודגש בקריאתן בשבת אחת:

בהמשך הפרשיות מרומז שהעבודה ד„כי תצא למלחמה על אויבך" (שקאי על כללות מעשינו ועבודתינו בעולם, ובפרט בזמן הגלות), נעשית באופן ד„כי תבוא אל הארץ גו' (הרי תומ"י) וירשתה וישבת בה" (שקאי על הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו (כנ"ל ס"ג)), היינו, שגם עבודת המלחמה בבירור העולם היא באופן של מנוחה והתיישבות — כיון שבזמן העבודה („היום לעשותם") ניכר בישראל ועל ידם בעולם המעמד ומצב שלפני הבריאה (שהיא כנ"ל — מעמד של „כי תצא"), והמעמד ומצב דלעתיד לבוא („כי תבוא").

ולכן: עבודת המלחמה היא מתוך ידיעה והכרה שלאמיתתו של דבר לא שייך מציאות של מנגד — כי המצב הוא של „על אויבך", „למעלה מאויבך"[63], ותכליתה ומטרתה „ונתנו ה' אלקיך בידך", ויתירה מזה, „ושבית שביו", „שביו" (שבי שלו, של „אויבך"[64]) דייקא, שרומז על רפ"ח ניצוצים דעולם התהו (השרש ד־„אויבך") שנפלו ונשבו („שביו") בדברים הגשמיים שבעוה"ז, אשר, ע"י עבודתם של ישראל בהבירור שלהם נעשה „ושבית שביו", שמקבלים (גם) האורות דתהו (עשו) שלמעלה מהאורות דתיקון (יעקב)[65], כמרומז במ"ש בהמשך הפרשה[66] „והי' הבן הבכור לשניאה", שע"י בירור הלעו"ז („שניאה") ממשיכים האורות דתהו שקוד־מים („בכור") לאורות דתיקון[67], ויתירה מזה, שמתגלה בעולם המציאות האמיתית שישראל (יעקב) קודמים (ביכורים) ולמעלה מעולם התהו[68], ולפני הצמצום[69],

---

62) ודוגמתו בהתחלת העבודה דכל יום — שמיד כשניעור משנתו[*] אומר „מודה אני לפניך כו'", היינו, שעוד לפני הרגש מציאותו („אני") ישנו הרגש הביטול ד„מודה אני", ובמילא, גם ה„אני" (לפני שמגיע לדרגא ד„אנכי") הוא „לפניך", כמ־רומז בר"ת ד„אני", שהאל"ף שבו, התחלת מציאותו, הוא באופן של נשיאת ראש (נו"ן), להיותו קשור עם היו"ד, יו"ד שלמעלה[**].

*) ועד"ז מ"ש (שלח טו, כא) „מראשית עריסו־תיכם תתנו לה'" — „עריסותיכם" (גם) מלשון עריסה (מטה), מיד כשניעור משנתו, ודגמתו בפרשת כי תבוא (שקורין במנחה) — „ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו' אל המקום אשר יבחר ה'".

**) שנמשך ומתחבר עם היו"ד שלמטה, כמ־רומז בציור אות אל"ף, יו"ד למעלה ויו"ד למטה, והוא"ו שמחברם יחד (ראה ספר הערכים־חב"ד מערכת אותיות (אות אל"ף) ע' פ. וראה ס' הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ע' תשפא. וש"נ).

63) לקו"ת פרשתנו לו, רע"א.

64) ולא „שבי" דישראל ח"ו (ע"ד מ"ש במק"א (חוקת כא, א) „וילחם בישראל וישב ממנו שבי"[*]). — וי"ל שמרומז בפירוש רש"י ש„במלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שביו".

65) ראה המשך וככה תרל"ז פס"ח. סה"מ תר"ל ע' פח. סה"מ קונטרסים ח"ב שסב, ב. ועוד.

66) כא, טו.

67) ראה לקו"ת פרשתנו לח, סע"א. אוה"ת שם ע' תתקז.

68) כידוע שבשרש הראשון יעקב (תיקון) הוא הבכור (קודם לתהו), כמשל ה„שפופרת כו' יעקב שנוצר ראשונה כו'" (פרש"י תולדות כה, כו), ולכן „ואוהב את יעקב" דוקא (ראה ס' הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך יעקב ועשו (ע' א'קיד ואילך). וש"נ).

69) הן הצמצום שבבחי' עיגול והן הצמצום

*) וגם זה — „אינה אלא שפחה אחת" (פרש"י שם).

כהמעמד ומצב שלפני בריאת העולם[70] (אלא שנמשך ומתגלה בעולם).

ועוד וגו"ז עיקר — שהעבודה היא מתוך מנוחה והתיישבות („כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבתה בה") כפשוטו, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף, עי"ז שהקב"ה נותן לכאו"א מישראל כל המצטרך לו בגשמיות וברוחניות, ומתוך הרחבה, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה — לכל לראש, מצד ההכרח שבדבר לצורך העבודה עצמה[71] (ולא בתורת שכר), כמ"ש הרמב"ם[72] בנוגע ליעודים הגשמיים שבתורה, ש„הבטיחנו . . שיסיר ממנו כל הדברים המונעים אותנו מלעשותה כגון חולי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה כגון שובע ושלום וריבוי כסף וזהב", ונוסף לזה, גם בתורת תשלום שכר שצריך להנתן בזמן ד„היום לעשותם", „ביומו תתן שכרו", ולא רק שכר רוחני (ועד לגילוי אור א"ס ב"ה), אלא גם שכר גשמי, מעין ודוגמת השכר הגשמי שבימות המשיח[73], ש„באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה . . שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנים מצויין כעפר"[74], טובה ומעדנים (גם) בגשמיות[75] (כתוצאה מגילוי אור א"ס ב"ה בעולם[76]).

*

יב. ויש לקשר האמור לעיל לתוכן הזמן שבו קוראין פרשיות אלו — כידוע[77] ש„המועדים של כל השנה . . בכולם יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן" — חודש אלול:

חודש אלול הוא חודש האחרון דכל השנה, שבו עושים חשבון־צדק של העבודה דכל השנה, על מנת לתקן ולהשלים כל עניני העבודה דתורה תפלה וגמ"ח[78],

---

שבבחי' מרובע (כנ"ל הערה 29) — שב' צמצומים אלו קשורים עם תהו ותיקון, שתהו הוא בבחי' עיגולים, ותיקון הוא בבחי' יושר, מרובע (שלפני העיגול).

70) ויש לומר, שמרומז במ"ש „ורוח אלקים מרחפת על פני המים" (רוחו של מלך המשיח) שבהתחלת הבריאה („שלכך נברא מתחילתו") — כי, שורש תיבת „מרחפת" הם האותיות ר' ח' פ' (רפ"ח), רפ"ח ניצוצים דתהו, שתכליתם ומטרתם (ע"י מעשינו ועבודתינו בהבירור שלהם) התגלות „רוחו של מלך המשיח" ש„מרחפת" מהתחלת הבריאה.

71) ובפרט שכללות העבודה היא באופן ש„ה' אלקיך שואל מעמך" (עקב י"ד, יב) — „שואל" גם מלשון שאילה (והלואה), ובמילא, שייך בזה הגדר ד„עבד לוה' לאיש מלוה"** (משלי כב, ז).

72) הל' תשובה רפ"ט.

---

*) ופשיטא שלילת הפכו — כמ"ש בפרקי אבות דשבת זו (פ"ב מ"י) „הלוה ואינו משלם . . שנאמר לוה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן" („הקב"ה שהוא צדיקו של עולם חונן ונותן למלוה מה שלוה זה (אחר) ממנו ולא פרע לו" (פי' הרע"ב), ועאכו"כ הלואה (שאילה) שלו.

**) להעיר ששיעור היומי ברמב"ם הוא בהלכות מלוה ולוה.

---

73) ויש לומר, שכיון שבימות המשיח יהי' קיום התומ"צ בתכלית השלימות (כנ"ל ס"ט), נמצא, שהמעמד ומצב דימות המשיח הו"ע הכרחי (לא רק בתורת שכר, אלא גם) לצורך העבודה עצמה.

74) רמב"ם בסיום וחותם ספרו „משנה תורה".

75) כמו הסעודה דלויתן ושור הבר ויין המשומר שתהי' (גם) סעודה גשמית (ראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי"א בסופו ובהערה 23 שם*. ושי"נ).

76) ראה בארוכה לקו"ש חל"ז בחוקותי תנש"א.

77) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

78) ומרומז גם בהר"ת דאלול — חמשת הר"ת דתורה („אנה לידו ושמתי לך"), תפלה („אני לדודי ודודי לי"), גמ"ח („איש לרעהו ומתנות לאביונים"), תשובה („את לבבך ואת לבב"), וגאולה („אשירה לה' ויאמרו לאמר"), כמדובר כמ"פ (ראה לקו"ש חכ"ט ע' 272 ואילך. ושי"נ).

---

*) נדפס באגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' ער"ז. המו"ל.

ע"י עבודת התשובה[77] (כמרומז במ"ש בפרשתנו[78] „ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים"[79]), ועי"ז באים להשלימות דה־גאולה[80] (כמרומז במ"ש בפרשתנו[78] „ואחר כן תבוא אלי' ובעלתה והיתה לך לאשה", „דהיינו כענין שנאמר[81] ביום ההוא וגו' תקראי לי אישי"[82], כמארז"ל[83] „לימות המשיח יהיו נישואין, שנאמר[84] כי בועליך עושיך"), וגם חודש ההכנה להתחלת ה־עבודה דשנה הבאה.

ועפ"ז יש לומר, שבחודש אלול מודגש חיבור ב' הענינים דעבודה ושכר — ש־התחלת העבודה דשנה הבאה היא לאחרי ובהמשך לשלימות העבודה (ובמילא גם תשלום השכר) דשנה החולפת.

וענין זה מרומז גם בהשם אלול, ר"ת „אני לדודי ודודי לי"[85] — שבהתחלת ה־עבודה באופן של אתערותא דלתתא („אני לדודי" ואח"כ „ודודי לי") מודגשת תכלית השלימות דכל העבודה (שכר), היחוד ד„אני"[86] ו„דודי" (כנס"י והקב"ה) באופן של נישואין, „והיו לבשר אחד"[87] („ישראל וקוב"ה כולא חד"), כמודגש בסיום וחותם הארבעים יום שמרומזים בד' היודי"ן שב־ס"ת ד„אני לדודי ודודי לי"[85] — יום הכי־פורים, „יום חתונתו", „שניתנו בו לוחות אחרונות"[88], ועד לשלימות הנישואין ל־ימות המשיח.

ולהעיר, ש„נישואין" הוא גם מלשון „נשא", נשיאות ראש, ששלימותה במשיח, שנאמר בו „ירום ונשא וגבה מאד"[89], ועל ידו נעשית שלימות הנשיאות ראש דכאו"א מבנ"י, ובפרט ע"י ניצוץ משיח שבו[90], בחי' היחידה, „יחידה לייחדך", שמיוחדת עם יחידו של עולם[91].

והדגשה מיוחדת בכהנ"ל ב(חודש אלול ד) שנת ה'תנש"א — „תנשא"[92] בלשון ציווי — הן בנוגע להתגלות וביאת המשיח ש„נשא גו' מאד", והן בנוגע להנישואין דכנס"י והקב"ה שבימות המשיח, ובלשון הילקוט שמעוני[93]: „שנה שמלך המשיח נגלה בו . . עומד על גג בית המקדש . . ואומר ענוים הגיע[94] זמן גאולתכם"[95],

---

79) כא, יג.

80) ראה ל"ת להאריז"ל עה"פ.

81) הושע ב, יח.

82) לקו"ת ריש פרשתנו לו, סע"ב.

83) שמו"ר ספט"ו.

84) ישעי' נד, ה. — הפטרת שבת זו.

85) ב"ח או"ח רסתקפ"א (ד"ה והעבירו).

86) כולל גם נפש הבהמית, ש„בבינוני (מדת כל אדם) . . היא היא האדם עצמו" (תניא פכ"ט).

87) בראשית ב, כד.

88) תענית כו, ב במשנה ובפרש"י.

---

89) ישעי' נב, יג.

90) ראה מאור עינים ס"פ פינחס.

91) ראה לקו"ת ראה כה, א. כו, א. וראה גם לקו"ת פרשתנו לו, ג ואילך. ובכ"מ.

92) כלשון הכתוב (בפרשה שבה נתפרש ע"ד ביאת המשיח) „הנשא מלכותו" („שיבוא אחריו דוד ושלמה" (בלק כד, יו"ד ובפרש"י), ומשיח הוא מזרע דוד ושלמה (סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. ועוד)) — לשון הבטחה, וגם לשון ציווי (בהקדמת הנתינת־כח).

93) ישעי' רמז תצט. — ושם: „מלך פרס מתגרה במלך ערבי כו' ואומר להם (הקב"ה לישראל) בני אל תתיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשביל־כם הגיע זמן גאולתכם" — ע"ד ובדוגמת מ"ש ב־פרשת השבוע „ושבית שביו גו' ולקחת לך לאשה", שכתוצאה ממלחמה של ב' אומות בינם לבין עצמם, „שביו" ד„אויבך" (כנ"ל סי"א), נעשה אצל בנ"י („לא עשיתי אלא בשבילכם") זמן הגאולה, „ושבית שביו גו ולקחת לך לאשה", שרומז על הנישואין דהקב"ה עם כנס"י (כנ"ל בפנים).

94) להעיר מלקו"ת ר"פ שמיני: „להגיע", „אַן רירען בל"א" (כלשון הכתוב בנוגע לגאולת פורים: „ותגע בראש השרביט" (אסתר ה, ב)).

95) ומסיים: „ואם אין אתם מאמינים ראו באורי שזרח עליכם, שנאמר (ישעי' ס, א. — התחלת הפטרת ש"פ תבוא) קומי אורי כי בא אורך . . באותה שעה מבהיק הקב"ה אורו של מלך המשיח ושל

וכיון שנמצאים בחודש האחרון של השנה, אי אפשר לדחות ח"ו וח"ו קיומה של הבטחה זו, וצריכה להתקיים תיכף ומיד, ועד ביום השי"ק זה[96].

ובפשטות — שחודש אלול דשנת תנש"א הוא סיום וחותם „מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות", ובמילא, מקבלים תיכף ומיד השכר דימות המשיח ותחיית המתים, ועד להשכר דאלף השביעי, „מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא" — אבל בהוה, ביום זה („ביומו תתן שכרו"), ובפרט קרוב לסיומו (בזמן המנחה), וברגע זה ממש.

יג. ובחודש אלול עצמו עתה הוא יום — י"ד אלול:

א) י"ד אלול הוא ערב (והתחלת[97]) ט"ו אלול שבו „קיימא סיהרא באשלמותא"[98], שרומז על השלימות דישראל ש„דומין ללבנה" ו„מונין ללבנה"[99] ו„עתידין להתחדש כמותה"[100], ובפרט שחידוש ושלימות הלבנה הוא ע"י שמקבלת אור השמש, שהר"ע יחוד שמשא וסיהרא, ע"ד ובדוגמת ענין הנישואין דהקב"ה („שמש הוי'") וכנס"י (לבנה).

ב) „מי"ד באלול ואילך יד‌רשו הלכות החג", „שלושים יום[101] לפני הרגל"[102] (דכיון שחודש אלול הוא חסר[103], מתחילים השלושים יום שלפני חג הסוכות בי"ד אלול) — התחלת ההכנה ל„זמן שמחתנו", שלימות (— חזקה) השמחה („שלש שמחות כתיב בחג"[104]), הקשורה עם הגילוי דיוהכ"פ („יום חתונתו") שבו נעשה היחוד דהקב"ה וכנס"י, ובפרטיות יותר, „שמחתנו לשון רבים, שמתחברים ב' השמחות יחד, השמחה שמלמעלה למטה ישמח[105] ה' במעשיו עם השמחה שמלמטה למעלה ישמח[106] ישראל בעושיו"[107], שבזה מודגש החיבור דכללות העבודה („היום לעשותם") עם השכר („למחר לקבל שכרם"), כי, „מעשיו . . זהו כללות ענין היום לעשותם . . וכשיושלם בחינת היום לעשותם יומשך מזה שישמח ה' במעשיו . . והשמחה זהו גילוי פנימיות עתיק" (שיתגלה לעתיד לבוא)[108].

יד. והוספה מיוחדת בדורנו זה — שערב שבת זה („מי שטרח בערב שבת יאכל

ישראל והולכים כולם לאורן של מלך המשיח ושל ישראל, שנאמר (שם, ג) „והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך כו', ובאים ומלחכים עפר מתחת רגליו של מלך המשיח וכו'".

96) ובפרט שיום השבת שייך לגאולה — „מזמור שיר ליום השבת, מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה), ובפרט יום השבת בחודש אלול שמפטירין בו בנחמות הגאולה, „שבע דנחמתא", ובשבת פרשת תצא (כשר"ח אלול חל בשבת) — שתי הפטרות (רני עקרה ועני' סוערה), נחמה בכפלים (וכפל — כולל הכפל דשבת — שייך לגאולה).

97) כי, מילוי ושלימות הלבנה הוא „חצי כ"ט י"ב תשצ"ג" (ב"י או"ח סתכ"ו), שהוא בין י"ד לט"ו.

98) זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

99) ראה סוכה כט, א. ב"ר פ"ו, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

100) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

101) ובלשון הכתוב בריש פרשתנו: „ירח ימים".

102) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תכט.

103) וי"ל חסר למעליותא, ע"ד ובדוגמת „ונפקדת כי יפקד מושבך", שע"י חסרון הלבנה בערב ר"ח (יום הכ"ס), נעשה תיכף מולד הלבנה בר"ח (משא"כ בחודש מלא, ר"ח שלאחריו עיקרו ביום השני דר"ח).

104) יל"ש אמור רמז תרנד.

105) תהלים קד, לא.

106) שם קמט, ב.

107) לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד.

108) לקו"ת שם פט, ריש ע"ב. — ועיי"ש (פט, א־ד) ב' האופנים (בחינות) בזה, תחיית המתים ואלף השביעי, או לאחר אלף השביעי. ואכ"מ.

בשבת״[109]), הוא ביום י״ג (גימטריא ד״אחד״) אלול, הוא, יום הנישואין דכ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו [ולפנ״ז (ביום רביעי, „קמי שבתא״[110]), י״א אלול, יום הנישואין של אביו כ״ק אדנ״ע, ושממלא מקומו הוא בנו יחידו[111] כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו], ולאח״ז ובהמשך לזה (ב־מוצאי שבת) ט״ו אלול, יום התייסדות ישיבת תומכי תמימים ב(יום השלישי[112] ד)שבעת ימי המשתה דנישואי כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו (בשנת נזר״ת[113]), ש־ממנו באה ההצעה לאביו לייסד הישיבה, ונתמנה ע״י אביו למנהל־פועל דהישיבה:

נישואין דכאו״א מישראל (גם איש פרטי) הו״ע הקשור עם הנישואין דכנס״י והקב״ה בימות המשיח[114], שלכן מסיימים וחותמים השבע ברכות דנישואין בענין ה־גאולה: „מהרה כו׳ ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים וגו׳״[115], ועאכו״כ נישו־אין דנשיאי הדור, „הנשיא הוא הכל״[116], ובפרט נשיאים דתורת חב״ד, שמגלים פנימיות התורה באופן של הבנה והשגה, ועד לאופן ד„יפוצו מעינותיך חוצה״, ש־ע״ז אתי מר דא מלכא משיחא[117].

ובהדגשה יתירה בנישואי כ״ק מו״ח אדמו״ר נשיא דורנו, שבהמשך לזה וביחד עם זה היתה התייסדות ישיבת תומכי תמימים – כי:

תלמידי הישיבה נקראים „תמימים״ **ע״ש שלומדים „תורת ה׳ תורה הנגלית ותורת החסידות** תמימה״[118]**, ולא עוד אלא שהלימוד דפנימיות התורה הוא בהבנה ו־השגה „כלימוד הסוגיות בנגלה דתו־רה״[119], ששכל האדם מתייחד עם השכל דפנימיות התורה ב„יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגש־מיות״[120] (כולל גם ש„והיו לבשר אחד״ שבנישואין), מעין ודוגמת והכנה להמעמד ומצב דימות המשיח ש„יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו׳״[74].**

וגם (ולכן) נקראים „חיילי בית דוד״ **שמנצחים את המעמד ומצב ד„חרפו[121]**

---

109) ע״ז ג, סע״א.

110) פסחים קו, סע״א.

111) שאינו צריך משיחה חדשה („אין מושחין מלך בן מלך אא״כ היתה שם מחלוקת . . כדי לסלק המחלוקת״ (רמב״ם הל׳ מלכים פ״א הי״ב)), כיון שנמשכת אצלו תוקף המשיחה דדוד שהיא „עד עולם״ (שם, ה״ז).

112) „ביום השלישי יקימנו ונחי׳ לפניו״ – ביהמ״ק השלישי בגאולה השלישית (הושע ו, ב וב־מפרשים שם).

113) לפני צ״ד שנה*. – וי״ל הרמז: צ״ג כלים היו מוציאים בביהמ״ק בכל יום (תמיד פ״ג מ״ד), ויחד עם הכהן ה״ז צ״ד.

114) להעיר מהמבואר בהמשך שמח תשמח שנאמר בשבעת ימי המשתה שע״י הנישואין שתב־ליתם הו״ע ההולדה מתגלה כח הא״ס בעולם (סה״מ תרנ״ז ע׳ קעו ואילך) – מעין ודוגמא והכנה לגילוי אור א״ס ב״ה בימות המשיח*.

---

*) להעיר מהשייכות המיוחדת לשנה זו – כמרומז בלשון הכתוב (ישעי׳ סו, יב) „על **צד תנשאו**״, שבשנת **הצ״ד** (שהיא שנת **תנש״א**) – „**תנשאו**״.

*) ועפ״ז י״ל הטעם שענין הלידה מקרבת ומזרזת ופועלת ביאת המשיח (ראה יבמות סב, סע״א ובפרש״י).

---

115) ע״פ ירמי׳ לג, יו״ד.

116) פרש״י חוקת כא, כא.

117) אגה״ק דהבעש״ט – כש״ט בתחלתו. ובכ״מ.

118) שיחת שמח״ת תרנ״ט – „התמים״ ח״א ע׳ כה.

119) שיחת ט״ו אלול תרנ״ז – „התמים״ שם ע׳ כג.

120) תניא פ״ה.

121) ויש לומר, שתיבת „חרפו״ רומזת על רפ״ח ניצוצים דתהו, שתכליתם ומטרתם (ע״י עבודת הבירורים) ההתגלות ד„רוחו של מלך המשיח״ ש„מרחפת על פני המים״ (כנ״ל הערה 70), ובפרט

עקבות משיחך", ופועלים התגלות וביאת משיח בן דוד באופן ד"ברוך ה' לעולם אמן ואמן"[122], כלשון הכתוב בסיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים.

ולהעיר שתקופה זו (שמתוארת בסיום מזמור זה) נסתיימה כבר לאחרי מעשינו ועבודתינו במשך ארבעים שנה מהסתלקותו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שניתוסף בהפצת המעיינות חוצה באופן ש"נתן[123] ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"[124], ועתה עומדים בתקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסיומו וחותמו בפסוק "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו' ומעשה ידינו כוננהו", ש"תשרה שכינה במעשה ידיכם"[125], שזהו תשלום השכר על כללות מעשינו ועבודתינו.

*

טו. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל — "המעשה הוא העיקר"[126]:

א) לפרסם בכל מקום ומקום שעומדים בסיום וחותם דמעשינו ועבודתינו ("כי תצא למלחמה על אויבך"), ובהתחלת התקופה דתשלום השכר, "מתן שכרן של צדיקים" ("כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה"), ובהתאם לכך צריכה להיות העבודה גם בענינים השייכים לימות המשיח, החל מלימוד התורה בעניני משיח וגאולה וביהמ"ק, ועוד ועיקר — מתוך מנוחה והתיישבות, שמחה וטוב לבב, כולל גם ע"י עריכת התוועדויות של שמחה, ובמיוחד בשייכות לשמחת נישואין ושבעת ימי המשתה (כולל גם חיזוק "מנהג ישראל" לערוך סעודת עניים), מעין ודוגמא והכנה לקיום היעוד "אז (לעתיד לבוא) ימלא שחוק פינו"[127], אשר, בדורנו זה, שנשיא הדור, כ"ק מו"ח אדמו"ר, ששמו השני "יצחק", ע"ש הצחוק והשמחה, הוא נשיא השמיני ("אז" בגימטריא שמונה) להבעש"ט, נעשה הענין ד"ימלא שחוק פינו" (לא בלשון עתיד, "אז", אלא) בלשון הוה.

ב) לפרסם בכל מקום ומקום ע"ד השליחות המיוחדת דתותמכי תמימים — שנמשכת ופועלת בכל קצוי תבל באופן ד"נרות להאיר"[128] — שנוסף לכך שכל בית יהודי צ"ל בית תורה תפלה וגמ"ח (כמדובר כמ"פ[129]), צ"ל כל בית מעין ודוגמת ישיבת תומכי תמימים, ע"י לימוד תורת החסידות (נוסף על לימוד התורה בכלל).

ג) לפרסם בכל מקום ומקום ע"ד ההשתדלות בנתינת צרכי החג לכל הזקוקים שלושים יום לפני החג, כדי שיוכלו להתכונן ל"זמן שמחתנו" מתוך מנוחה שמחה וטוב לבב, ועוד לפנ"ז — בנוגע לצרכי ראש השנה, כלשון הכתוב "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"[130].

ויה"ר שע"י הדיבור וקבלת החלטות

ע"י ההוספה בלימוד פנימיות התורה (תורתו של משיח) באופן של חריפות ("חרפו" למעליותא).

122) כדברי כ"ק אדנ"ע בשיחתו הידועה בשמח"ת תרס"א (נדפסה בלקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. ועוד).

123) תבוא כט, ג.

124) ולהעיר מהשייכות לחודש אלול דשנה זו — חשבון־צדק דשנת "נפלאות אראנו" ("עינים לראות"), והכנה לשנת "נפלאות בינה" ("אזנים לשמוע", כידוע שראי' ושמיעה הם חכמה ובינה).

125) פרש"י עה"פ.

126) אבות פ"א מי"ז — שלומדים בשבת זו.

127) תהלים קכו, ב. וראה ברכות לא, א.

128) ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.

129) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 412 ואילך. ועוד.

130) נחמי' ח, יו"ד. וראה לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך. וש"נ.

טובות בכהנ"ל נזכה תיכף ומיד שהקב"ה יתן לכאו"א מישראל כל המצטרך לו, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, ועאכו"כ בהענין הכי עיקרי – גאולה ה־אמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וב־לשון הכתוב בפרשה שקורין במנחה: „כי תבוא אל הארץ גו' וירשתה וישבת בה", ותיכף ומיד[131] „ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו' והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם"[132], ועד לסיום הפרשה (שקורין במנחה): „השקיפה[133] ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל"[134], החל מהברכה העיקרית ד־גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

---

131) ללא צורך להמתין שבע שכבשו ושבע שחלקו, ואפילו לא הזמן דצמיחת הפירות, כי „ונגש חורש בקוצר גו'" (עמוס ט, יג).

132) ובפרטיות יותר – „הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה' אלקינו . . והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלים . . משיכנסו כולם בשערי ירושלים יתחילו לקרות עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים . . הגיעו להר הבית . . אומרין הללוי־ה הללו א־ל בקדשו וכו' עד כל הנשמה תהלל י־ה הללוי־ה . . הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך ה' כי דליתני וגו'" (רמב"ם הל' ביכורים ספ"ד).

133) להעיר ש„כל השקפה שבתורה כו' וזה לשון ברכה" (ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ה), „הופכים את הקללה לברכה" (שמו"ר רפמ"א) – ע"ד מ"ש בפרשתנו „ולא אבה גו' ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך" (ראה לעיל ס"ו ובהערה 43).

134) כו, טו.

משיחות ש"פ תבוא, כ"א אלול ה'תנש"א

א. בהמשך צו דעם ציווי בפרשתנו[1] אויף מצות ביכורים (און וידוי מעשר[2]) אנקומענדיק אין ארץ ישראל (וואס דערמיט „השלים משה לבאר את התורה ולחדש כל המצות אשר צוה אותו ה' כו'"[3] ווי ער האט אנגעהויבן „בעשתי עשר חודש באחד לחודש גו' בעבר הירדן בארץ מואב"[4]) — קערט זיך אום משה צו רעדן וועגן דעם כללות'דיקן קיום פון גאנץ תורה און אלע מצוות און דער ברית אויף דעם צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן[5] („כי כבר השלמתי לך הכל"[3] אין דעם ספר משנה תורה):

„היום[6] הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך וגו'"; און דערנאך[7] — „שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום, והי' ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ גו' והקמות לך אבנים גדולות גו' וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת וגו'"; און — „הסכת[8] ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך, ושמעת בקול ה' אלקיך ועשית את מצותיו גו'", און דערנאך בהמשך הפרשה — רעדט זיך בארוכה וועגן די „דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב", ביז בסיום הפרשה ממש[10]: „ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון" [און דער תוכן ווערט נמשך אויך אין די פרשיות שלאחרי זה (נצבים, וילך, האזינו און וזאת הברכה), וואו עס רעדט זיך (ניט וועגן מצוות פרטיות, נאר) וועגן דעם ברית אויף כללות התורה והמצוות און ענינים כלליים פארבונדן דערמיט].

וויבאלד אז דער ציווי וברית אויף כללות התומ"צ קומט בהמשך אחד גלייך נאך מצות ביכורים[11], יש לומר אז ס'איז דא צווישן זיי א תוכן'דיקע שייכות[12] (כידוע דער דיוק אין אלע עניני תורה, אויך אין דעם סדר פון תורה).

ובפרט לויט פירוש רש"י[6], אז „(היום הזה ה' אלקיך מצוך גו') ושמרת ועשית אותם" איז א ברכה וואס קומט צוליב קיום מצות ביכורים וואס רעדט זיך לפני זה[13]

1) בתחלתה (כו, א ואילך).

2) שם, יב ואילך.

3) רמב"ן פרשתנו עה"פ היום הזה ה' אלקיך מצוך גו' (שם, טז).

4) דברים א, ג. ה.

5) ראה ספורנו עה"פ היום הזה גו': היום הזה — שאתה נכנס עמו לברית, הנה ענין הברית הוא שהא־ל ית' מצוך את החוקים והמשפטים לטוב לך ואתה מקבל עליך לשמרם.

6) פרשתנו כו, טז.

7) כז, א־ג.

8) שם, ט־י.

9) כח, סט.

10) כט, ח.

11) ראה ספרי ריש פרשתנו: עשה מצוה האמורה בענין (ביכורים) שבשכרה תכנס לארץ. ועפ"ז, קיום הברית על כללות תומ"צ בארץ ישראל הוא בשכר קיום מצות ביכורים. אבל עדיין צריך ביאור כהשייכות ביניהם, כבפנים.

12) וענין זה נראה גם ב„מקרא ביכורים" — שההודאה היא על יציאת מצרים כו' — ענינים כלליים השייכים לכל ישראל בכל הדורות — ראה לקמן בפנים סעיף ז.

13) וראה לקו"ת ריש פרשתנו (ד"ה היום הזה

(„בת קול מכרכתו הבאת ביכורים היום תשנה לשנה הבאה")[14].

נאָכמער: דער ברית אויף כללות תומ"צ שטייט אין דער זעלבער פרשה מיט מצות ביכורים, און די התחלה פון דער פרשה איז בענין זה (ביכורים) — וואָס אַ התחלה (פון יעדער זאַך, אפילו בלשון בני אדם, ועאכו"כ אין קדושה ותורה) פירט צו און האָט אַ שייכות צו דעם המשך הענין.

דאַרף מען פאַרשטיין וואָס איז די שייכות צווישן מצות ביכורים מיטן ברית אויף קבלת התומ"צ — כל התומ"צ. לכאורה איז ביכורים איין מצוה פרטית צווישן אַלע מצוות התורה, און זי איז פאַרבונדן מיט תנאים והגבלות בזמן במקום באיש ובמין [דוקא אין ארץ ישראל[15] בזמן שביהמ"ק הי' קיים[16]; דוקא פון די שבעה מינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל און מן המובחר שבהם[17]; דוקא דער וואָס האָט קרקע אין ארץ ישראל[18], און קרקע משו־בחת[19]: „אין קורין מקרא ביכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג"[20]; ועוד]. וואָס איז די שייכות דערפון מיט „היום הזה ה' אלקיך מצוך גו'" — וואָס גייט אויף אַלע מצוות, אין וועלכע אידן זיינען מחוייב בכל זמן ובכל מקום, כפרש"י עה"פ: „בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם"[21].

אויך דאַרף מען פאַרשטיין בנוגע צו דעם שם הפרשה — „תבוא"[22]: מ'האָט גערעדט מערערע מאָל[23] בנוגע צו שמות הפרשיות, אַז דער נאָמען פון אַ זאַך גיט אַרויס דעם תוכן פון דער זאַך וואָס ווערט אָנגערופן מיט דעם באַטרעפנדן נאָמען. ועפ"ז דאַרף מען האָבן אַ הסברה אין אונזער פרשה: „תבוא" מיינט — אַריינ־קומען (פון אידן אין ארץ ישראל). וואָס לכאורה איז דאָס נאָר אַ הקדמה והכנה צו קיום מצות ביכורים (און די אַנדערע מצוות) וועלכע מ'דאַרף מקיים זיין לאחרי ווי „תבוא אל הארץ גו'"[24]. ואעפ"כ ווערט

ה' אלקיך מצוך — מא, רע"ג): „לא כתיב איזה יום משום דהמקרא מחובר לפרשה שלמעלה הימנה שמסיימת ארץ זבת חלב ודבש שקודם שנכנסו לארץ הי' כריתת ברית על קבלת התורה . . וזהו היום הזה וגו' דהיינו בשעת כניסתן לארץ, ולכן ודבש היום הזה הוי' הוא ראשי תיבות צירוף הוי' אחת שהוא"ו של ודבש שבפרשה ראשונה מחובר למקרא שלמטה הימנה כי הכל ענין אחד" (וראה לקו"ש שבהערה הבאה (ע' 231), שענין זה מתאים עם פרש"י עה"פ, כי ההכרח של רש"י ש„היום הזה גו'" קאי במצות ביכורים הוא (גם) ממה שנאמר לפני זה „ארץ זבת חלב ודבש", שדבש שייך דוקא למצות ביכורים, עיי"ש).

14) נתבאר בלקו"ש חי"ט פ' תבוא (ע' 227 ואילך).

15) כלים פ"א מ"ו. חולין קלו, א. רמב"ם הל' ביכורים רפ"ב.

16) ביכורים פ"ב מ"ג. שקלים פ"ח מ"ח. תוספתא שם פ"ג. ספרי פרשתנו כו, ד. רמב"ם שם.

17) ביכורים פ"א מ"ג. מ"י. רמב"ם שם ה"ב־ג.

18) שהרי דוקא הפירות הגדלים בקרקע שלו חייבים בביכורים (ביכורים שם מ"ב. רמב"ם שם ה"י).

19) שאין מביאין „לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים" (מקומות שבהערה 17).

20) פרש"י פרשתנו כו, יא. וראה גם רמב"ם שם פ"ד הי"ג.

21) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 356 ואילך.

22) כך נקראת בכל החומשים שראיתי (ולא כי תבוא), ועד לדרושי רבותינו נשיאינו דפרשה זו בהתחלתם. ובטור או"ח סו"ס תכח: כי תבא. וב־רמב"ם „סדר תפלות כל השנה" בסופו: והי' כי תבוא. ואכ"מ.

23) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

24) שהרי „כי תבוא אל הארץ גו'" הוא לא הציווי על הכניסה לארץ וכיבוש וחלוקת הארץ, ונאמר בפרשיות שלפני זה.

די גאַנצע פרשה — אָנהויבנדיק פון עצם מצות ביכורים, ביז אויך דער ברית אויף כללות כל המצוות שבפרשתנו — אָנגערופן בשם „תבוא", וואָס איז ניט מער ווי אַ הכנה והקדמה צו קיום המצוות בארץ!

ב. ווערט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים דער חידוש אין מצות ביכורים לגבי אַנדערע אופנים אין נתינת שבח והודאה לה':

דער אינהאַלט פון הבאת ביכורים און מקרא ביכורים איז די אַנערקענונג אַז „מאתו יתברך הוא יגיע לנו כל הברכות בעולם"[25]: די ברכה פון דעם אויבערשטן ברענגט אַ אידן די שפע תבואות און פירות אין זיין פעלד, וואָס דערפאַר גיט ער אַוועק דעם אויבערשטן „מראשית כל פרי האדמה"[26], פון די ערשטע און בעסטע פרוכט פון דער פעלד, און דאַנקט דעם אויבערשטן (און איז ניט קיין „כפוי טובה"[27]) פאַר די פירות מיט וועלכע דער אויבערשטער האָט אים געבענטשט און פאַר אַלע זיינע חסדים („חסדי המקום"[28]) — „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך"[29], „יספר חסדיו יתברך עלינו ועל כל עם ישראל דרך כלל"[30].

דער געפיל פון דאַנקבאַרקייט צום אויבערשטן פאַר זיינע חסדים און דערפאַר זאָגן דעם דאַנק און אָפּגעבן שבח והודאה לה' איז, אַן ענין כללי אין דעם לעבן פון אַ אידן, אָנהויבנדיק גלייך „מיד כשניעור משנתו"[31] דורך אַנערקענען און דערקלערן „מודה אני לפניך . . שהחזרת בי נשמתי"[32]. און דאָס איז דער יסוד, דער ערשטער אַריינפיר צו זיין עבודת השם, וואָס ווערט פאָרגעזעצט אין די ברכות ותפלות (ווי „נודה לך . . על חיינו ה־מסורים בידך . . ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהרים"[33]), און אין די פאַרשידענע און מערערע „ברכות הנהנין" וואָס אַ איד בענטשט און דאַנקט דעם אויבערשטן במשך דעם גאַנצן טאָג, און יעדן טאָג, פאַר יעדער טובה און הנאה וואָס ער געניסט, כולל — ועיקר — ברכת המזון (וואָס איז מן התורה[34]) — „הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים כו'"[35].

נאָך מער: אפילו צווישן די אומות העולם, וועלכע גלויבן און אַנערקענען אַז דער אויבערשטער איז דער בורא עולם ומנהיגו — איז דאָ די הנהגה צו דאַנקען דעם אויבערשטן פאַר געבן זיי שפייז אד"ג.

און דאָס איז נאָכמער אונטערשטראָכן לויט דער תורה הידועה פון דעם בעש"ט (אויספירלעך ערקלערט דורך דעם אַלטן רבי'ן[36]), אַז די באַשאַפונג פון דער גאַנצער וועלט ווערט באַנייט בכל יום ויום ובכל רגע ורגע. וואָס דאָס איז אַן אומבאַגרענעצטער חסד פון דעם אויבערשטן בורא עולם צו יעדן נברא — וועלכער ווירקט אויף דעם נברא און ברענגט אים צו דער טיפער אַנערקענונג און דעם געפיל, אַז ער און אַלץ אַרום אים

25) חינוך מצוה עב. מצוה תרו.

26) פרשתנו כו, ב.

27) פרש"י שם, ג.

28) פרש"י שם, ה.

29) פרשתנו שם.

30) חינוך מצוה תרו. וראה גם סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קלב.

31) ל' אדה"ז בשו"ע או"ח מהדו"ב ס"א ס"ו. סידור אדה"ז לפני „מודה אני". ועוד.

32) סדר היום בתחלתו — הובא בבאה"ט או"ח ס"א סק"ה. שו"ע אדה"ז שם. מהדו"ק שם ס"ה.

33) תפלת העמידה בברכת מודים.

34) ברכות מח, ב. רמב"ם הל' ברכות רפ"א.

35) נוסח ברכה ראשונה דבהמ"ז.

36) בשער היחוד והאמונה בתחלתו.

איז אינגאַנצן אָפּהענגיק אין דעם שטענדיקן חסד פון דעם אויבערשטן[37].

אין מצות ביכורים געפינט מען אָבער אַ חידוש — אַ טיפערן און מער אַרומנעמענדיקן אויסדרוק פון אַנערקענונג און דאַנקבאַרקייט צום אויבערשטן[38]: דער איד ברענגט אַרויס זיינע דאַנקבאַרשאַפט־געפילן צום אויבערשטן פאַר די חסדים ניט בלויז בדיבור, נאָר ער דריקט עס אויס אין נאָך אַ שטאַרקערן אופן — אין מעשים: ער נעמט „מראשית כל פרי האדמה", און ברענגט עס אין בית המקדש, „תביא בית ה' אלקיך"[39], „אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם"[26], און לייגט עס אַוועק פאַר דעם אויבערשטן, „והנחתו לפני ה' אלקיך"[40].

וואָס דאָס דריקט אויס די פולע אַנערקענונג אַז „לה' הארץ ומלואה"[41], אַז אַלץ באַלאַנגט צום אויבערשטן: דער איד באַנוגנט זיך ניט מיט דער הכרה אַז דאָס וואָס ער פאַרמאָגט קומט צו אים בחסדי ה' וברכתו ית' — נאָר ער באַווייזט מיטן ברענגען די ביכורים אַז אויך נאָכן באַקומען דעם שפע פירות געהערן פירות (און אַלע זיינע נכסים) נאָך אַלץ צום אויבערשטן (ווייל „לה' הארץ ומלואה"), און דערפאַר ברענגט ער די „ראשית כל פרי האדמה" (דאָס ערשטע און בעסטע) „לפני ה' אלקיך", עס בלייבט אין רשות פון דעם אויבערשטן[42].

און די פעולה פון הבאת הביכורים „לפני ה' אלקיך" (באופן אַז עס בלייבט דאָרט) נעמט אַדורך נאָך טיפער דעם אדם המביא הביכורים — אַז ער זאָל נאָך מער אַנערקענען, דערהערן ביז דערפילן — ווי ער אינגאַנצן און אַלץ וואָס געפינט זיך ברשותו באַלאַנגט „לפני ה' אלקיך" — וואָרום דורך הבאת ביכורים (במעשה בפועל) ברענגט זיך אַרויס די אַנערקענונג ניט נאָר אין זיין מחשבה ודיבור (ווי דאָס איז דורך נתינת שבח והודאה אין ברכת המזון וכיו"ב), נאָר אויך אין זיין מעשה; דאָס נעמט דורך זיין גאַנצע מציאות אַלע זיינע „לבושים", ביז אַז די פעולה ומעשה נעמט דורך טיפער אויך זיין דיבור — „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", אַז ער זאָגט עס הויך („וענית ל' הרמת קול"[43]) און מיט שמחה[44], און זיין מחשבה וכוונה בזה[45].

ג. ויש לומר דער ביאור אין דעם[38*]:

חז"ל זאָגן[46] אַז אידן ווערן אָנגערופן „ביכורים", ווי עס שטייט[47] „כביכורה בתאנה בראשיתה ראיתי אבותיכם", און „קדש ישראל לה' ראשית תבואתה"[48], ווייל כשם ווי „ביכורים" (מלשון בכור) זיינען „ראשית פרי האדמה", ו„קדמו"

---

37) ראה בכ"ז גם מכתב ח"י אלול ש.ז. (נדפס בסה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 515 ואילך).

38) בהבא להלן, ראה גם מכתב מוצש"ק פ' תבוא, כ"א אלול ש.ז. (סה"ש שם ע' 521 ואילך).

39) משפטים כג, יט. תשא לד, כו.

40) פרשתנו כו, י.

41) תהלים כד, א.

42) שנעשים כקדשי מקדש וניתנים לכהנים (ראה ביכורים פ"ג מי"ב. רמב"ם הל' ביכורים רפ"ג. וראה גם רמב"ם שם פ"ב הי"ט. ועוד).

43) פרש"י פרשתנו כו, ה. מסוטה לב, ב.

44) ספרי ופרש"י שם, יא. פסחים לו, ב. רמב"ם שם פ"ד הי"ג.

45) ראה חינוך שבהערה 30: האדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבבו האמת בכח דברי פיו, על כן בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו . . ראוי לנו לעורר לבנו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם כו'.

46) זח"ג רנג, א (ברע"מ). וראה זח"ב קכא, רע"א. — הובאו ונת' באוה"ת פרשתנו ע' תתרלג ואילך. שם ע' תתרלט ואילך. וראה סה"מ תרנ"ד ע' רפד ואילך. וראה גם אסת"ר פ"ט, ב.

47) הושע ט, י.

48) ירמי' ב, ג.

ביכורים לכל"[49] — אַזוי זיינען אידן די „ראשית" פון וועלט[50] — פריער און העכער פון אַלץ וואָס איז באַשאַפן געוואָרן — „מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"[51]. ווי חז"ל זאָגן[52] אויפן פסוק[53] „בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", אַז די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן „בשביל ישראל שנקראו[48*] ראשית תבואתה".

און דאָס באַציט זיך ניט נאָר צו כללות נשמות ישראל למעלה אָדער כללות עם ישראל למטה, נאָר צו יעדן איינצלנעם אידן למטה, אנשים נשים וטף, ווי חז"ל זאָגן[54]: „כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", יעדער איד דאַרף זאָגן אַז די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן צוליב אים.

כשם ווי די ביכורים בפשטות דאַרפן געבראַכט ווערן אין ירושלים און אַוועקגעלייגט ווערן אין בית המקדש, „לפני ה' אלקיך" — אַזוי איז אויך בנוגע צו אידן: זייענדיק די „ביכורים" פון וועלט, איז דער אמת'ער „אָרט" פון אידן, פון יעדער אידן, „לפני ה' אלקיך", אין בית המקדש. וואָרום די עיקר'דיקע און אמת'ע מציאות פון אַ אידן (אויך אַלס אַ נשמה בגוף למטה) איז זיין ג־טלעכע נשמה[55], וועלכע איז אַ „חלק אלוקה ממעל ממש"[56], ביז — בלשון הידוע[57] — „ישראל וקוב"ה כולא חד", און דעריבער, איז יעדער איד, אין וועלכן מצב ער זאָל זיך נאָר געפינען, פאַרבונדן און געבונדן מיט דעם אויבערשטן, און דערפאַר דאַרף ער זיך געפינען (אויך בגלוי) „לפני ה' אלקיך",

„לפני" — סיי בפירושו הפשוט: פאַר — בסמיכות צו דעם אויבערשטן, און סיי בפירושו הפנימי: מלשון פנימיות[58] — בפנימיות „ה' אלקיך", „ישראל וקוב"ה כולא חד". וואָרום הגם אַז די גאַנצע וועלט איז באַשאַפן געוואָרן דורך דעם אויבערשטן, איז אָבער די וועלט באַשאַפן געוואָרן נאָר אַלס אַן אמצעי „בשביל ישראל שנקראו ראשית", ובמילא נעמט זיך עס ניט און עס דערגרייכט ניט אין דער פנימיות („לפני") הרצון והכוונה פון הוי' אלקיך; משא"כ ישראל זיינען „ביכורים" („ראשית") — דער תכלית איז אין זיי גופא[59], און אַלע אַנדערע זאַכן זיינען באַשאַפן געוואָרן „בשביל ישראל", וואָרום „ישראל וקוב"ה כולא חד", דעריבער זיינען זיי פאַרבונדן מיט „לפני (דער פנימיות פון) הוי' אלקיך"[60],

---

49) תרומות פ"ג מ"ז (וברע"ב שם בפירוש הא').

50) ראה ד"ה קדש ישראל לה' בלקו"ת פינחס עט, סע"ב ואילך. אוה"ת פינחס ס"ע א'רג ואילך. שם ע' א'ריב ואילך. סה"מ תר"ל ע' רה ואילך. המשך תרס"ו ע' תקח ואילך.

51) ב"ר פ"א, ד. וראה תדא"ר פי"ד.

52) פרש"י ר"פ בראשית. וראה גם תנחומא (באָבער) בראשית ג. ויק"ר פל"ו, ד.

53) בראשית א, א.

54) משנה סנהדרין לז, סע"א. וראה פיה"מ להרמב"ם בהקדמתו ד"ה דע כי הקדמונים חקרו.

55) ראה תניא רפל"ב. שעהיוה"א פ"ו (פ, סע"ב). רדב"ז לרמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ד.

56) תניא רפ"ב.

57) ראה זח"ג עג, א.

58) להעיר מתו"א משפטים עה, ג. תו"ח שם תט, רע"א. ועוד.

59) ראה לקו"ש ח"ב ע' 604. ח"ה ע' 246. ח"י ס"ע 235 ואילך. ח"י ע' 25.

— וגם הענין ש„אני נבראתי לשמש את קוני" (משנה ובריתא סוף קידושין), הנה מכיון שישראל וקוב"ה כולא חד, הרי זה גופא מה שנבראו לשמש את קונם, זהו המציאות שלהם (ראה לקו"ש ח"ה שם ובהערה 40). וראה (יתירה מזה) לקו"ש חכ"ד ע' 163 הערה 44.

60) ועוד יש לומר: „לפני הוי' אלקיך" — למעלה מהוי' אלקיך (ע"ד הפירוש ב„לפני הוי' תטהרו" (אחרי טז, ל) — אוה"ת דרושים ליוהכ"פ ע'

און ווי „הוי'" (מלשון מהווה[61]) ווערט „אלקיך" (לשון יחיד, ניט אלקיכם), „כחך וחיותך"[62] – וואָרום יעדער איד – אויך ווי ער געפינט זיך אַלס אַ נשמה בגוף למטה (שנתהוה משם הוי' ווי ער ווערט נתלבש אין אלקיך, כחך וחיותך) – איז בדרגת ביכורים, כנ"ל אַז „כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", און מ'איז ניט מחלק אין דעם צווישן איין איד און אַ צווייטן, נאָר „כל אחד ואחד" ממש – אפילו אַזאַ וואָס שטייט אין אַ נידעריקער דרגא (בחיצוניות) איז „חייב לומר בשבילי נברא העולם".

דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס וואָס אַ איד איז „לפני ה' אלקיך" דאַרף דורכדרינגען דעם גאַנצן לעבן פון אַ אידן בכלל, און אויך בפרט. אַ איד דאַרף פילן ווי יעדער פרט פון זיין לעבן איז אַן ענין פון „ביכורים" צו דעם אויבערשטן: ניט נאָר ווען ער איז אַריינגעטאָן אין ג-טלעכע ענינים, לימוד התורה און קיום המצוות, נאָר אפילו ווען ער איז באַשעפטיקט מיט וואָכעדיקע וועלט-זאַכן פון פרנסה וכדומה – איז וויבאַלד זיי זיינען דברי הרשות פון אַ אידן, געהערן אויך זיי צום ענין פון ביכורים, ובמילא דאַרפן זיי זיין דורכגענומען מיט דער פולסטער און העכסטער מאָס דערהויבנקייט און הייליקייט[63], ווי עס פאַסט פאַר אַ זאַך וואָס ווערט געטאָן „לפני הוי' אלקיך".

און אפילו ווען עס רעדט זיך וועגן אַן איין און איינציקע מחשבה, אַ דיבור אָדער אַ מעשה, וואָס זעט אויס מינדערווערטיק אין פאַרגלייך צו אַנדערע זיינע מחשבות, דיבורים און מעשים – איז זייענדיק אַ מחשבה, דיבור אָדער מעשה פון אַ אידן, איז דאָס אַ טייל פון „ביכורים" וואָס געהערט אין בית המקדש, „לפני הוי' אלקיך"!

און די הסברה בזה איז, כנ"ל: וויבאַלד אַז דאָס איז אַ טייל פון אַ אידן'ס לעבן – וואָס אַ איד איז „כולא חד" מיט דעם אויבערשטן, און ער איז ניט קיין מיטל (אמצעי) צוליב אַ צווייטע זאַך, נאָר די כוונה און תכלית איז אין אים גופא – איז פאַרשטאַנדיק, אַז אַזוי איז אויך בנוגע צו די פרטים פון זיין לעבן, אַז יעדער פרט וואָס אַ איד טוט, יעדער מחשבה דיבור אָדער מעשה שלו, און אין יעדער רגע בזמן און נקודה אין מקום וואו ער געפינט זיך – אפילו אַן איין און איינציקע און גאָר אַ קלייניקייט[64] (לפי ערך) – איז אַ טייל פון „ביכורים" וואָס שטייען „לפני ה' אלקיך" אין דעם „בית המקדש" („מקדש אד' כוננו ידיך"[65]), און אויך אין דעם רגע און אין דעם מקום (אפילו אויב דאָס איז נאָר אַ צייטווייליקע זאַך) האָט ער דעם חיוב זאָגן „בשבילי נברא (כל) העולם", וואָרום כל הענינים זיינען באַשאַפן געוואָרן צוליב די עבודה פון אַ אידן (במחשבה, דיבור אָדער מעשה) אין דעם זמן און אין דעם מקום מסויים דוקא –

ב'קלט), שהרי ישראל וקוב"ה כולא חד, למעלה משם הוי' (מלשון מהווה) ואלקיך (שם אלקים).

61) זח"ג רנז, סע"ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פ"ט. שעהיוה"א רפ"ד.

62) ראה לקו"ת במדבר טו, רע"ד. שלח מ, ג. אוה"ת יתרו ע' תתצט ואילך. לקו"ש חי"ח ע' 191.

63) ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 622. ושנ"נ.

64) עפ"ז יומתק הדין (פאה רפ"א. ביכורים פ"ב מ"ג) שביכורים אין להם שיעור (מן התורה*), „אפילו אשכול אחד ואפילו גרוגרת אחת" (ספרי פרשתנו כו, ב).

65) בשלח טו, יז.

*) רמב"ם הל' ביכורים פ"ב הי"ז. — ויש סוברים שעיקר ביכורים אף מדבריהם אין לו שיעור (ראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו (כרך ג ע' שה), ושנ"נ).

כידוע אַז „מה' מצעדי גבר כוננו"[66] (ע"ד „מקדש אד' כוננו ידיך"), [ביז אַז אַ איד האָט דעם כח ובעה"ב"ישקייט צו אויפטאָן אַ שינוי וחידוש אין דעם זמן ומקום — „ישראל דקדשינהו לזמנים"[67], ועד"ז בנוגע צו קידוש המקום (דורך בנין ביהכנ"ס וכיו"ב)].

ד. עפ"ז איז מובן דער אויפטו פון מצות ביכורים לגבי די אַנדערע אופנים אין הודאה ושבח לה':

דער פנימיות'דיקער ענין אין „ביכורים", אַז דאָס ברענגט אַרויס ווי די אמת'ע מציאות פון אידן איז איין זאַך מיט דעם אויבערשטן, און דעריבער זיינען אַלע זייערע פרטים „לפני ה' אלקיך" — שפּיגלט זיך אָפּ אין קיום מצות ביכורים בפשטות (דורך אידן), אַז דאָס איז ניט נאָר אַ הודאה בדיבור, נאָר אויך במעשה — אַז מ'ברענגט די פירות גשמיים „לפני ה' אלקיך" און זיי בלייבן ברשותו של הקב"ה, די גשמיות'דיקע פירות ווערן פאַרוואַנדלט אין קדושה[68], און דאָס נעמט דורך די מציאות פון דעם אידן המביא את הביכורים, במחשבה דיבור ומעשה שלו — אַז ער (דער איד) ווערט דער „זאָגער" (דער מקור) וואָס זאָגט און זינגט שבחו של הקב"ה — „וענית ואמרת לפני הוי' אלקיך", און אַלע אַרום, כולל דעם „כהן אשר יהי' בימים ההם"[69], און אויך דער אויבערשטער אַליין כביכול, שטייען און הערן זיך צו וואָס ער זאָגט,

ניט בלויז ווי דער יחס פון אַ בורא ונברא אַז דער נברא איז מודה לה' אויף די השפעת חיות וחסד, אָבער בורא מיט נברא בלייבן צוויי באַזונדערע זאַכן, כנ"ל.

דורך קיום מצות ביכורים, איז מען מגלה למטה אין עוה"ז התחתון, ווי אידן (זייענדיק נשמות בגופים) זיינען „ביכורים" („ראשית") פון דער גאַנצער וועלט, שבשבילם נברא כל העולם.

ה. דערפון איז מובן דער ענין כללי אין מצות ביכורים וואָס פאַרבינדט איר מיט כללות התומ"צ:

ביכורים ברענגט אַרויס דעם תכלית פון קיום כל התורה ומצוות — אַז ביי אַ איד, אויך ווי ער געפינט זיך אַ נשמה בגוף אין עוה"ז הגשמי, זאָל שטיין בגלוי ווי ער איז „ביכורים" („ראשית" פון דער גאַנצער וועלט) — זייענדיק איין זאַך מיט דעם אויבערשטן, „לפני הוי' אלקיך", „ישראל וקוב"ה כולא חד".

ו. נאָכמער ובעומק יותר:

דאָס וואָס אידן זיינען „ביכורים" — „מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר" — איז אפילו לגבי תורה. וואָרום הגם אַז „בראשית" — „ב' ראשית", „בשביל התורה שנקראת[70] ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה"[71], „שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם" — איז אָבער „כשהוא אומר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל אומר אני ישראל קדמו"[72], וויבאַלד אַז „כל התורה היא ציוויים לישראל"[73].

66) תהלים לז, כג. וראה „היום יום" י תמוז. ג אלול. יד חשון. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 529 ואילך. וש"נ. וראה „היום יום" ח"י אלול תורת הבעש"ט בש"פ תבוא תרנ"ב עה"פ והי' כי תבוא גו'.

67) ברכות מט, א.

68) ראה בהנסמן בהערה 42.

69) פרשתנו כו, ג.

70) משלי ח, כב.

71) פרש"י שבהערה 52. וראה גם תנחומא (באָבער) בראשית ה.

72) ראה תדא"ר פי"ד (וראה ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 725 שוה"ג להערה 43).

73) סה"מ תש"ה ע' 121. וראה גם סה"מ ה'ש"ת ע' 61.

דער פירוש אין דעם איז אָבער ניט, אַז ישראל, ווי זיי זיינען קדמו ולמעלה מהתורה, האָבן קיין שייכות ניט ח"ו מיט תורה – כמובן פון דעם גופא וואָס דער איין וואָרט „בראשית" איז כולל „ב' ראשית", תורה וישראל. ד.ה. אַז אע"פ וואָס בגלוי זיינען תורה וישראל צוויי זאַכן, איז אָבער באמת ובעצם זיינען זיי איין זאַך: אידן זיינען פאַרבונדן מיט תורה („הם חיינו ואורך ימינו"[74]), און תורה איז פאַרבונדן מיט אידן („כל התורה היא ציוויים לישראל").

און דער פירוש אין דעם וואָס „ישראל קדמו" לתורה איז – ע"ד סיבה ומסובב כביכול: תורה איז געגעבן געוואָרן צוליב אידן (ציוויים לישראל), און דעריבער[75] איז פקו"נ דוחה כל התורה כולה[76], און ניט פאַרקערט. קיום התורה איז ניט שייך אָן אידן, מ'דאַרף האָבן אידן וועלכע זאָלן מקבל זיין און מקיים זיין די תורה (וועלכע איז „מורשה קהלת יעקב"[77]). משא"כ קיום ישראל איז שייך אפילו אויב איינער איז עובר אויף תומ"צ ח"ו – כמאחז"ל[78] „אע"פ שחטא ישראל הוא", וואָרום אידן זיינען העכער פאַר תורה [ווי דאָס דריקט זיך אויס בגלוי אין דעם ענין התשובה, אַז אפילו דער וואָס האָט עובר געווען ר"ל אויף תורה, קען ער תשובה טאָן, וואָרום זיין נשמה דערגרייכט אין אַן „אָרט" וואָס איז העכער פאַר תורה (כידוע[79] בענין „שאלו לתורה כו' שאלו להקב"ה כו' אמר יעשה תשובה ויתכפר לו"[80])].

וויבאַלד אָבער אַז תורה קומט צוזאַמען מיט ישראל („ב' ראשית") – נאָר בזה גופא – איז „ישראל קדמו"[81] – איז פאַרשטאַנדיק, אַז די עצם מציאות פון ישראל איז פאַרבונדן מיט תורה [וואָרום אידן זיינען פאַרבונדן בעצם מיט דעם אויבערשטן, און דעריבער אויך מיט – חכמתו ורצונו ית'[82] (תורה, וואָס אורייתא וקוב"ה כולא חד[83])], און דעריבער איז די מציאות פון ישראל אַליין (זייענדיק חד מיט קוב"ה) ברענגט אַ אידן צו קיום התורה בפועל ובגלוי, כפס"ד הרמב"ם[84] אַז דער רצון פנימי פון אַ אידן (אפילו אין אַ מצב וואָס יצרו תקפו) איז אַלעמאָל צו מקיים זיין רצון ה' („רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות").

נאָר ע"ד הרגיל – ווערט דער ענין גופא (ווי ישראל קדמו לתורה) נתגלה

---

74) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ ל' הכתוב (נצבים ל, כ) „כי הוא חייך ואורך ימיך".

75) ראה גם סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 129 הע' 61.

76) ראה יומא פב, א. כתובות יט, א.

77) ברכה לג, ד.

78) סנהדרין מד, א.

79) ראה סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך. תש"ה ע' 124 ואילך. ובכ"מ.

80) ילק"ש תהלים רמז תשב. ועוד.

81) ועפ"ז אולי יש לומר הפירוש בהקס"ד במדרש „(שני דברים קדמו לעולם תורה וישראל) ואיני יודע איזה מהם קודם" (אף שאומר אח"כ „כשהוא אומר צו את בני ישראל . . אומר אני ישראל קדמו") – שכן הוא גם לפי המסקנא (ש„איני יודע איזה מהם קודם"), כי ישראל ותורה חד הם, אלא שבחד גופא ישראל קדמו.

ועוד י"ל: בעבודה יש ב' סדרים, לפעמים תורה קודם לישראל ולפעמים ישראל קודם לתורה (כדלקמן בפנים), ולכן „איני יודע איזה מהם קודם" בסדר העבודה בפועל. אבל לפי שני האופנים הרי „ישראל קדמו" בשרשם למעלה.

82) ראה תניא פ"ד.

83) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה הנסמן במאמרי אדהאמ"צ ויקרא ח"א ע' רפה. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). לקו"ת נצבים מו, א. ועוד.

84) הל' גירושין ספ"ב.

בפועל דורך תורה, וואָרום לויט דעם סדר העבודה ע"ד הרגיל לכתחילה (מצד „אדם ישר הולך") דאַרף אַ איד לערנען תורה און מקיים זיין אירע מצוות, און דורך דעם ווערט נתגלה די מעלה פון אידן; אָבער אויך לולא זה איז שייך עס זאָל זיין דער גילוי העצם פון אידן ווי זיי זיינען למעלה מתורה (ווי דאָס דריקט זיך אויס אין עבודת התשובה, כנ"ל). והביאור בזה:

בנוגע דעם לשון[57] „תלת קשרין[85] אינון מתקשרן דא בדא, קוב"ה אורייתא ו־ישראל", איז ידועה די שאלה[86]: דריי זאַכן פאַרבינדן זיך דורך צוויי קשרים. וואָס איז דער לשון „תלת קשרין"? איז איינער פון די ביאורים בזה[87]: נוסף צו דעם קשר פון ישראל מיט קוב"ה וואָס ווערט דורך אורייתא, איז אויך דאָ אַ קשר שלישי צווישן ישראל וקוב"ה — ווי ישראל זיינען העכער פאַר אורייתא, און אדרבה — זיי זיינען מחבר תורה מיט קוב"ה[88] (שלמעלה מהתורה).

דאָס הייסט, אין ישראל זיינען פאַראַן צוויי דרגות: (א) ווי נשמות ישראל זיינען יורד למטה אין אַ גוף בעולם הזה הגשמי, וואו זיי זיינען אַ „יש נברא ממש"[89], וואָס צוליב דעם העלם והסתר פון עולם, זעט זיך ניט אָן בגלוי זייער קשר מיט קוב"ה, און דעריבער דאַרף מען דאָס מגלה זיין דורך אורייתא — וואָס אויך זייענדיק למטה איז „אורייתא וקוב"ה כולא חד"; (ב) און דורך דעם (דער פאַרבונד פון ישראל מיט אורייתא) — ווערט נתגלה דער עצם פון ישראל, ווי „ישראל וקוב"ה כולא חד", ווי זיי זיינען קדמו און העכער פאַר תורה. וואָס דערפאַר האָבן אידן דעם כח צו משפיע זיין און מחדש זיין אין תורה[88], ביז זיי זיינען מחבר תורה וקוב"ה שלמעלה מהתורה (כנ"ל).

ויש לומר, אַז וויבאַלד אידן — אויך ווי זיי געפינען זיך למטה — זיינען „ביכו־רים", „לפני ה' אלקיך" — איז אויך למטה דאָ דער עצם פון אידן ווי זיי זיינען העכער פאַר תורה [און דאָס דריקט זיך אויס בגלוי אין דעם ענין התשובה, כנ"ל].

וכמובן אויך פון דעם מאחז"ל הנ"ל אַז „כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", וואָס דאָס איז כולל (בפשטות) יעדער איד, אפילו אַן עם־הארץ[90], וואָס האָט ניט קיין שייכות גלוי' צו תורה. [וכמרומז אין דעם לשון חז"ל: אפילו אין דער דרגא פון „נברא העולם" — וואָס איז געווען פאַר מתן תורה און פאַר דער ציווי אויף לימוד התורה — איז חייב לומר „בשבילי נברא העולם"].

ויש לומר אַז דאָס דריקט זיך אויס בנוגע לפועל בנוגע צו אַ תינוק וקטן בישראל (קודם שמתחיל לדבר ושייך ללימוד התורה בגלוי), ועד"ז אַ קטן בידיעות וואָס האָט נאָך ניט קיין שייכות גלוי' צו תורה (שלא באשמתו ח"ו, נאָר תינוק שנשבה לבין העכו"ם[91]) — אַז ווי־

---

85) „צ"ע דבזהר פ' אחרי דע"ג ע"א לא נא' הל' תלת קשרין כ"א תלת דרגין אינון דמתקשרין כו'. אמנם בודאי נמצא באיזה מקום בזהר או בתי' בל' תלת קשרין, וכפה"נ כ"ק רבינו אדמו"ר זצוקללה"ה נ"ע אמר בכל פעם בל' תלת קשרין כו' שכן נז' הלשון בכל הדרושים" — סה"מ תרנ"ז ס"ע כח.

86) סה"מ תרנ"ז שם.

87) לקו"ש חי"ח ע' 408. חי"ט ע' 264. סה"מ מלוקט ח"ג ע' קנה.

88) ראה לקו"ת שלח מז, רע"ג. סה"מ תש"ה ע' 123. וראה גם סה"מ מלוקט שם. ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 725.

89) סה"מ תש"ה שם.

90) ראה תו"כ ופרש"י עה"פ קדושים כ, ב (ד"ה עם הארץ): „עם שבגינו נבראת הארץ".

91) ראה רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ג.

באַלד דער אויבערשטער האָט אים אַריינ־געשטעלט אין דעם מצב און ער איז אין דעם ניט שולדיק, איז הגם אַז ער האָט נאָך ניט קיין שייכות גלוי' צו תורה, איז אויך ער בדרגת „ביכורים", וואָס באַלאַנגט „לפני ה' אלקיך", שקדמו ולמעלה מכל עניני העולם, ואפילו קדמו לתורה, און אַלע ענינים זיינען באַשאַפן געוואָרן „בשבילו".

דאָס הייסט, אַז אין עבודת השם בפועל זיינען פאַראַן צוויי אופנים: (א) ע"ד הרגיל ווערט דער קשר פון ישראל וקוב"ה דורך אורייתא[92], וואָס דערפאַר איז „תלמוד תורה כנגד כולם"[93], און ס'איז אַ חיוב תמידי אויף יעדער איד צו לערנען תורה בכל רגע פנוי[94], ווייל אין דעם איז תלוי זיין קיום ומציאות. (ב) ווען עס רעדט זיך אָבער וועגן אַזאַ וואָס איז אין אַ מצב — שלא באשמתו — וואו ער האָט נאָך ניט קיין שייכות גלוי' צו תורה — איז ביי אים דאָ דער ענין פון „ביכורים", שבשבילו נברא הכל. ואדרבה — דאָס גופא ברענגט אים צו תורה, כנ"ל.

ז. ויש לומר אַז דער ענין כללי אין מצות ביכורים (דער גילוי פון מעלתם של ישראל — „ביכורים" — אויך בעוה"ז ה־גשמי, ביז מעלתם שקדמו לתורה) ברענגט זיך אַרויס אויך אין „מקרא ביכורים", די פרשה וואָס דער מביא הביכורים זאָגט: „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך, ארמי אובד אבי וירד מצרימה גו' ויוציאנו ה' ממצרים גו' ויתן לנו את הארץ הזאת גו'"[95] — וואָס דאָס (ירידת יעקב למצרים און יציאת מצרים און די כניסה לארץ ישראל) זיינען ענינים כלליים פאַרבונדן מיט אַלע אידן בכל הדורות[96]:

דער תוכן הקריאה איז, אַז ניט קוקנ־דיק אויף דעם וואָס „ארמי אובד אבי", אַז יעקב האָט זיך געפונען באַ לבן'ען, וואָס „לבן ביקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב כו'"[97], און דערנאָך („ועוד אחרים באו עלינו לכלותינו"[97]) „וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט" („בשבעים נפש"[97]) — וואָס דאָס אַלץ איז געווען פאַר מתן תורה — איז ניט נאָר וואָס דאָס האָט ח"ו ניט אַנגערירט יעקב ובניו, נאָר אדרבה: „ויהי שם לגוי גדול עצום ורב"[95], סיי בכמות און סיי באיכות,

[אַנהויבנדיק נאָך בזמן יעקב, וואָס זכה אַז „מטתו שלימה"[98], ביז אַז ווען יעקב האָט אין דעם געהאַט אַ חשש, „אמרו לו בניו: שמע ישראל (ישראל סבא) ה' אלקינו ה' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד"[99] — אַז אויך זייענדיק אין מצרים, איז „אין בלבנו אלא אחד" — די שלימות האחדות מיט דעם אויבערשטן, „לפני ה' אלקיך"]:

און אויך דערנאָך — ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס „וירעו אותנו המצרים וגו'"[100], אין מיצרים וגבולים[101] פון עולם, איז

92) וי"ל שעל דרגא זו אחז"ל (חולין צב, א) „עלין שבה אלו עמי הארץ . . דאלמלא עליא לא מתקיימין אתכליא". ועפ"ז מובן שאין זו סתירה למאחז"ל הנ"ל ש„כל אחד ואחד חייב לומר כו'", שכולל בפשטות גם ע"ה.

93) פאה פ"א מ"א.

94) סנהדרין צט, א.

95) פרשתנו כו, ה ואילך.

96) כמאחז"ל בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (משנה פסחים קטז, ב).

97) פרש"י עה"פ.

98) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא. וראה פסחים נו, א. ועוד.

99) פסחים שם.

100) פרשתנו שם, ו.

101) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א־ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

„ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטוי' ובמורא גדול ובאותות ובמופתים", ביז „ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש"[102] — ער האָט בוחר געווען אין אידן אַלס „ביכורים" פון דער גאַנצער וועלט[103]; און דעריבער ברענגען אידן — מדה כנגד מדה[104] — „ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי ה' והנחתו לפני ה' אלקיך".

וואָס דאָס ברענגט אַרויס ווי אידן — אויך פאַר מתן תורה, איידער זיי האָבן באַקומען אַ שייכות גלוי' צו תורה ל־מטה[105] — זיינען בדרגת „ביכורים", שקדמו לכל דבר, אפילו לתורה, און דאָס קומט אַרויס בגלוי דורך דעם וואָס „ויהי שם לגוי גדול עצום ורב", און דערנאָך „ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטוי' ובמורא גדול ובאותות ובמופתים", ביז „ויביאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש".

ח. עפ"ז איז אויך יומתק דער דין באַ ביכורים, אַז „הביכורים טעונין כלי"[106], כמ"ש[26] „ושמת בטנא", און בזה גופא איז דער דין, אַז „הביאם בכלי מתכות [ווי ס'איז געווען דער מנהג פון די עשירים אַז „מביאים ביכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב"[107]] נוטל הכהן הביכורים וחוזר הכלי לבעליו, ואם הביאם בכלי ערבה וחלף וכיוצא בהן [כמנהג העניים[107]] הרי הביכורים והסלים לכהנים"[108]:

די[109] שלימות הגילוי פון מעלתן של ישראל בבחי' „ביכורים" באַשטייט אין דעם, אַז אויך ווי זיי שטייען אין אַ „כלי", אַ נשמה בכלי הגוף (מוגבל), ביז אפילו אין אַ כלי עני (אין עני אלא בדעת[110]), איז דאָרט ניכר ווי זיי זיינען „ביכורים". ואדרבה: „הביכורים טעונין כלי" — די ביכורים קומען „לפני ה' אלקיך" דוקא על ידי כלי.

ביז אַז דוקא אַ כלי פון דברים הכי פשוטים (פון עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו) ווערט פאַראייניציקט מיט די ביכורים, אַזוי אַז „הביכורים והסלים לכהנים", אַז אויך דער כלי עצמו ווערט בדרגת „לפני ה' אלקיך".

און נאָכמער: דורך דעם ווערט אויפ־געטאָן עס זאָל זיין „ושמת בטנא", טנא ר"ת טעמים נקודות אותיות[111] — אַז מ'זאָל האָבן די שלימות פון תורה, נוסף צו די אותיות און די נקודות התורה — אויך די טעמי התורה, ובאופן פון „ושמת" די „ביכורים" — אַז דער איד „ליגט" ב־פנימיות אין (די טעמים נקודות אותיות פון) תורה.

ט. ע"פ הנ"ל וועט מען פאַרשטיין (בעומק יותר) די שייכות פון מצות ביכו־רים מיט דעם המשך הפרשה וועגן דעם

102) פרשתנו שם, ח־ט.

103) ועפ"ז יומתק המשך הכתובים שלאחרי זה (שם יח־יט) — „וה' האמירך (מלשון חשיבות, אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם — ברכות ו, א) להיות לו לעם סגולה גו', ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה". וכן להלן כח, א.

104) ראה סוטה ח, ב. ט, ב. וש"נ. ועוד.

105) דאף שהאבות קיימו כל התורה כולה עד שלא ניתנה (ראה יומא כח, ב. קידושין פב, א), הי' זה ברוחניות ולא פעל זיכוך בחפצא הגשמית של העולם (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ).

106) ל' הרמב"ם הל' ביכורים פ"ג ה"ז, מספרי פרשתנו כו, ב.

107) ביכורים פ"ג מ"ח.

108) רמב"ם שם ה"ח.

109) בהבא להלן, ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 145 ואילך.

110) ראה נדרים מא, א.

111) מגלה עמוקות אופן נג. או"ת להה"מ פרשתנו (נו, ב). וראה גם ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 694.

ברית אויף כללות התומ"צ [נוסף על האמור לעיל (ס"ה), אַז ביכורים גיט אַרויס דער תוכן פון כל התומ"צ]:

„ביכורים" – די מעלה עצמית פון ישראל (שקדמו לתורה) – איז די התחלה און יסוד פון כל התורה והמצוות: צוליב דעם וואָס „ישראל וקוב"ה כולא חד", מאַכט דער אויבערשטער (לכתחילה) אַ כריתת ברית מיט אידן וואָס פאַראייניקט דעם אויבערשטן מיט אידן (ווי די אחדות פון די שני חלקי הברית), באופן גלוי אויך למטה, וואָס דאָס קומט אַרויס בפועל ובגלוי דורך דעם וואָס „ושמרתם את דברי הברית הזאת", אידן נעמען אויף זיך אָן און זיינען מקיים דעם אויבערשטנ'ס תורה ומצוות, „היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך" (באופן אַז דאָס נעמט זיי אינגאַנצן דורך), אַזוי אַז מ'זעט בגלוי בעולם ווי „וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה גו' ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת"[112].

י. דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין – בפרטיות יותר – די שייכות פון ביכורים צו דרשת רש"י עה"פ „היום הזה ה"א מצוך" – „בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאילו בו ביום נצטוית עליהם"[113]:

מ'האָט פריער גערעדט (ס"ג), אַז וויבאַלד די תכלית אין אידן – זייענדיק „ביכורים" – איז אין זיי גופא, און אַלץ איז באַשאַפן געוואָרן צוליב זיי, איז דעריבער פאַרשטאַנדיק, אַז יעדער פרט אין דעם לעבן פון אַ אידן (אפילו אַזאַ וואָס האָט נאָך ניט אַ שייכות גלויי מיט תורה) – יעדער רגע אין זמן, יעדע נקודה אין מקום, יעדע איינציקע מחשבה, דיבור אָדער מעשה, האָט אַ תכלית אין זיך אַליין (און איז ניט קיין אמצעי צו אַן אַנדער זאַך), ד.ה. אַז ס'איז אַ דבר חדש לגמרי (מצד דעם תכלית וואָס דער פרט האָט אין זיך אַליין), אויף דעם איז חל דער חיוב פון זאָגן „בשבילי (בשביל פרט זה) נברא העולם", ד.ה. אַז אַלע עניני העולם, אַלע רגעים אין זמן וכו' זיינען נכלל אין דעם רגע אחד.

דערפון איז מובן, אַז דער כח צו אויפטאָן אַז „בכל יום יהיו (תומ"צ) בעיניך חדשים" (אע"פ וואָס ער האָט געטאָן די עבודה אויך לפני זה) – קומט דוקא פון אַ אידן („ביכורים"), וואָרום בנוגע צו כל עניני העולם – וויבאַלד אַז זיי זיינען ניט אַ תכלית פאַר זיך, נאָר אַן אמצעי צו אַן אַנדער זאַך (בשביל ישראל ובשביל התורה), קען דאָך זיין אַז אַ יום (ועאכו"כ אַ רגע) בזמן, זאָל זיין אַ המשך צו דער עבודה פון אַ יום שלפנ"ז, אָדער אַ הכנה ואמצעי צו אַ יום שלאחרי זה;

דוקא אידן האָבן דעם כח צו אויפטאָן „בכל יום יהיו בעיניך חדשים", אַ חידוש אמיתי [בדוגמא דער חידוש בכל יום ובכל רגע בהתהוות יש מאין ע"י הקב"ה עצמו[114]] און בכל יום, וואָס דאָס איז כולל אויך בכל רגע ורגע, אַזוי אַז דער רגע חדש ווערט אַ התחלה חדשה אין זיין עבודה בתומ"צ וועלכע איז אין זיך כולל אַלע רגעים עד סוף וסיום עבודתו,

בדוגמא ווי דוקא אידן האָבן בכח צו מחדש זיין אין תורה עצמה (זייענדיק קדמו לה), ביז אויך – אויפטאָן אַ חידוש אין דעם לומד התורה עצמו, אַז ער ווערט ווי אַן אדם חדש ממש (דורך זיין לימוד התורה), ובכל יום ורגע – באופן חדש.

---

112) פרשתנו כו, יח־יט.

113) כנ"ל ס"א.

114) ראה סה"מ עטר"ת ע' תמד. הש"ת ע' 117 ואילך.

יא. דערמיט וועט מען אויך פאַרשטיין דעם ביאור אין דעם שם הפרשה „תבוא":

אע"פ וואָס „תבוא (אל הארץ)" איז אַ הכנה והקדמה צו קיום המצוות אַריינקומענדיק אין ארץ ישראל — איז אָבער זייענדיק אַ פעולה וסדר העבודה פון אַ אידן, האָט דאָס („תבוא") גופא אַ תכלית פאַר זיך (נוסף לזה וואָס דאָס איז הקדמה להבא לאח"ז), וועלכע איז כולל (בפרט זה) אַלע עניני העבודה.

און דאָס איז אויך דער תוכן פון דעם וואָרט „תבוא" עצמו: אויך בהתחלת העבודה פון אַ אידן, ווען ער האַלט ערשט בײַ „תבוא" (נאָך איידער ער איז מקיים אַ מצוה) — דאַרף ער אין דעם „אַריינגיין" (תבוא) בפנימיות[115], וויסנדיק אַז אין דעם „תבוא" גופא באַשטייט זיין תכלית ה־עבודה ברגע זה, וואָס איז כולל — און גיט נאָר דעם כח — צו טאָן די עבודה שלאחרי זה: „וירשת וישבת בה", און די מצוה פון הבאת ביכורים ומקרא ביכורים, ביז — כללות קיום הברית בהמשך הפרשה.

ולהוסיף, אַז דער שם הפרשה „תבוא"[116] באַדייט אַז דער „תבוא" איז באופן ודאי (דאָס רעדט זיך ניט וועגן דעם ציווי צו אַריינגיין אין ארץ ישראל) — און דער „כי" גיט אַרויס דעם סדר ווי דאָס וועט זיין — אַז ס'איז אַ דבר ודאי אַז עס ווערט „תבוא אל הארץ וישבת וירשת בה", ובאופן פון „והי' כי תבוא" — אין והי' אלא מיד[117], ביז אַז מיד איז מען מקיים מצות ביכורים.

*

יב. דער ענין הנ"ל האָט אַ שייכות מיוחדת מיט חודש אלול — די צייט פון חשבון הנפש[118] אויפן פריערדיקן יאָר און פון צוגרייטונג צום קומענדיקן יאָר:

חודש אלול — ר"ת „אני[119] לדודי ודודי לי"[120] — איז אַ צייט ווען יעדער איד פילט זיך נאָענט צו דעם אויבערשטן, און אַ נאָענטקייט פאַרבונדן מיט אהבה און ליבשאַפט, ווי אונטערשטראָכן אין דעם אויסדרוק „דודי"[121]. און ווי דער באַוואוסטער משל פון דעם אַלטן רבי'ן[122], אַז אין חודש אלול איז דער אויבערשטער ווי אַ „מלך בשדה", „ואז רשאין (ויכולים[123]) כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם", און יעדערער קען ביי אים בעטן אַלץ וואָס ער דאַרף האָבן.

דערביי איז נאָכמער בהדגשה דער תוכן פון „ביכורים" — די התאחדות פון אידן מיטן אויבערשטן ומתוך קירוב ואהבה („דודי") צוליב די טייערקייט פון אידן בײַ דעם אויבערשטן; און דערצו זיינען ניטאָ קיינע תנאים, אַז מ'דאַרף זיין אַ תלמיד חכם, אַ לומד תורה אָדער אַ מקיים מצוות וכיו"ב, נאָר „כל מי שרוצה" קען אים מקבל פנים זיין און ער איז „מקבל את כולם בסבר פנים יפות". וואָס דאָס אונטערשטרייכט די מעלה עצמית

115) ראה לקו"ש חי"ט ע' 245.

116) ראה לעיל הערה 22.

117) ספרי ריש פרשתנו.

118) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. תרח"ץ ס"ע סו. סה"מ אידיש ע' 75. 129. וראה לקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים. ל"ת להאריז"ל עה"פ ובכתה גו' ירח ימים (תצא כא, יג). טואו"ח ר"ס תקפא. לקו"ת פ' ראה לב, א.

119) שה"ש ו, ג.

120) אבודרהם סדר תפלת ר"ה ופירושה פ"א. סדר היום (בסדר ר"ח אלול). הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' פב הערה 67.

121) ראה ב"ח לטור שבהערה 118.

122) לקו"ת שם.

123) הוספת־ביאור כ"ק מו"ח אדמו"ר בסה"מ ה'ש"ת ע' 167.

פון אידן — זייענדיק „ראשית תבואתה" פון דעם אויבערשטן — זיינען זיי פאַר־איינציקט מיט אים מיט אַ טיפער ליב־שאַפט (ניט קוקנדיק אויף זייער מעמד ומצב בגלוי ובחיצוניות).

און דאָס איז נאָכמער אונטערשטראָכן אין דעם וואָס „אני לדודי ודודי לי" (ר"ת אלול) הויבט זיך אָן מיט „אני" — דער עצם וועזן פון אַ אידן, ווי ער שטייט אין זיין „אני" (זיין מציאות), אין וועלכן מצב ער זאָל נאָר זיין — ציט ער זיך און פאַרבינדט זיך פון זיך אַליין (באתערותא דלתתא) מיט „דודי" (דעם אויבערשטן), און דאָס (דער „אני לדודי") דוקא ברענגט דערנאָך אויך דעם „ודודי לי", דער פאַרבונד און ליבשאַפט פון דעם אויבערשטן צו אידן. וכמ"ש[124] „כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם": דורך דעם וואָס „לב האדם" התחתון גלוסט מיט ליבשאַפט „לאדם" העליון — „אני לדודי", ברענגט דאָס דערנאָך דער „ודודי לי" פון „לב האדם" העליון „לאדם" התחתון.

ויש לומר, אַז דאָס וואָס אַ איד (ווי ער שטייט אַלס „אני") האָט בכח דאָס אויפטאָן (ביז אויך מעורר זיין דעם „ודודי לי") — דריקט אויס זיין כח זייענדיק „ביכורים" וואָס שטייען „לפני ה' אלקיך", „ישראל וקוב"ה כולא חד"; און בכדי עס זאָל ניט זיין „נהמא דכיסופא"[125], קומט עס אַרויס דורך דעם וואָס אַ איד געפינט זיך למטה אין אַ וועלט וואָס איז מעלים ומסתיר אויף זיין שייכות גלוי' מיט דעם אויבערשטן, בכדי אַז ער — דורך זיין עבודה („אני") — זאָל דאָס מגלה זיין.

ביז אַז דאָס ברענגט אויך אַ שלימות אין קיום התומ"צ — ווי ס'איז אָנגעדייט אין די פינף ראשי תיבות פון „אלול" כנגד תורה עבודה וגמילות חסדים, תשובה וגאולה (כמדובר בשנים שעברו[126]) — כמרומז אין דעם וואָרט „לב"[127] (דער מקום משכן האהבה פון „דודי" (אהבה) — „לב האדם לאדם"), וואָס איז בגימטריא כ"ב בצירוף י', ויש לומר אַז דאָס איז כנגד די כ"ב אותיות התורה וואָס ווערן נתגלה דורך די עשר כחות הנפש פון אַ אידן, וואָס דורך דעם ווערט צוזאַמען — „לב" — ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד, וואָס דעמולט איז דאָ די שלימות גילוי ההתאחדות פון „לב האדם לאדם", „אני לדודי ודודי לי".

יג. דערפון האָט מען דעם לימוד לפועל — בנוגע צו דעם חשבון הנפש וואָס יעדערער דאַרף מאַכן אין חודש אלול אויף דער עבודה פון שנה שעברה, על מנת צו דערגענצן און משלים זיין דאָס וואָס האָט געפעלט אָדער איז ניט דערטאָן געוואָרן בשלימות: און אויך מאַכן די פאַסיקע הכנות צו דער עבודה פון שנה הבאה:

נעמענדיק אין באַטראַכט אַז יעדער איד איז „ביכורים" וועלכע דאַרפן געבראַכט ווערן „לפני הוי' אלקיך" אין בית המקדש, און דאָס דאַרף דורכנעמען זיין גאַנצן לעבן, אויך זיינע וואָכעדיקע זאַכן — ניט נאָר אין שבת'דיקע און יו"ט'דיקע טעג, ניט נאָר אין חודש אלול און חודש תשרי (המרובה במועדות[128]), נאָר במשך דעם גאַנצן יאָר — איז פאַר־שטאַנדיק וויפל ער דאַרף זיין אָפּגעהיט אין אַלץ וואָס ער טוט.

---

124) משלי כז, יט.

125) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד.

126) לקו"ש חכ"ט ע' 272 ואילך. וש"נ.

127) ולהעיר, שהמשל דמלך בשדה הוא בלקו"ת דף לב.

128) ראה ב"י או"ח סתצ"ב (ד"ה ומ"ש). שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

אפילו ווען עס רעדט זיך וועגן אַן איינציקע מחשבה, אַ דיבור אָדער אַ מעשה, וואָס זעט אויס מינדערוויערטיק אין פאַרגלייך צו אַנדערע זיינע מחשבות, דיבורים אָדער מעשים — אָבער ביים אַריינטראַכטנדיק זיך ווי געהעריק, אַז אויך די מחשבה, דיבור אָדער מעשה איז אַ טייל פון „ביכורים" וואָס ווערט געבראַכט אין בית המקדש, לפני ה' אלקיך — און דער כהן אשר יהי' בימים ההם גיט אַכטונג אויף זיין יעדער תנועה — וועט ער געוויס זיך באַמיען און אָנשטרענגען אַז יעדער מינדסטע זאַך, יעדער איינצלנער פרט פון זיין הנהגה, זאָל געטאָן ווערן מיט דער פולסטער אויפמערקזאַמקייט און אָפגעהיטנקייט.

אויב דאָס איז אַזוי בכל ימי השנה, וויפל נאָך שטאַרקער דאַרף זיין די אחריות און זהירות — צוזאַמען מיט דעם זכות — שטייענדיק אין חודש אלול, דער חודש החשבון פון דעם גאַנצן פאַריקן יאָר, און חודש הכנה צו דעם גאַנצן קומענדיקן יאָר, ובפרט אין די לעצטע צוועלף טעג פון חודש אלול וועלכע זיינען כנגד די י"ב חדשים, יום לחודש[129] — איז נאָכמער מובן, ווי מ'דאַרף האַלטן טייער יעדער רגע פון דעם טאָג (זייענדיק כנגד אַ גאַנצן חודש), אין מאַכן דעם געהעריקן חשבון הנפש און הכנה צו שנה הבאה!

ובפרט אַז נוסף צו דעם סגולה חודש פון אלול — איז דאָס אין יאָר תשנ"א, ר"ת הי' תהא שנת נפלאות אראנו, און אַ הכנה צו שנת תשנ"ב, ר"ת תהא שנת נפלאות בכל. ויש להוסיף בינה — מיט דער מעלה פון בינה לגבי חכמה (ראי', אראנו), און חיבור שניהם יחד — הבן בחכמה וחכם בבינה, כמבואר בכ"מ[130].

ונוסף אויף דער אייגענע עבודה בכל הנ"ל, דאַרף מען אויך זען משפיע זיין און איינווירקן אויף אַנדערע אידן אַרום עם, זיי זאָלן אויך טאָן זייער עבודה בשלימות אין חודש אלול, און בימי הסליחות, און דערנאָך אויך אין חודש תשרי.

ועוד ועיקר — מעורר זיין נאָכאַמאָל וועגן דער השתדלות צוצושטעלן די צרכי החג צו אַלע די וואָס דאַרפן דערצו אָנקומען, ולפני זה — די צרכים פון ראש השנה („אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו"[131]), און עד"ז אין די ימים שבינתיים און במשך גאַנץ חודש תשרי.

יד. אין דעם אַלעם קומט צו אַ לימוד מיוחד בנוגע צו דער גאולה, וואָס דאַרף קומען תיכף ומיד ממש (לויט אַלע סימנים):

די שלימות פון „תבוא אל הארץ" (און קיום מצות ביכורים בפשטות) וועט זיין אין דער גאולה האמיתית והשלימה, ווי ס'איז געווען „כימי צאתך מארץ מצרים"[132], ווי עס רעדט זיך בפרשת ביכורים.

וויבאַלד אַז דאָס איז דער ענין הכי עיקרי שהזמן גרמא — וואָרום לויט אַלע סימנים האָט די גאולה שוין פון לאַנג געדאַרפט קומען — איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת לפני ה' אלקיך", ובפרט אין חודש אלול ווען „רשאין כל מי שרוצה להקביל פניו והוא מקבל את כולם

---

129) ספר השיחות תש"ג ע' 177. 179.

130) ספר יצירה פ"א מ"ד. וראה סה"מ תרנ"ט ע' עד ואילך. ועוד.

131) נחמי' ח, י. וראה לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך.

132) ל' הכתוב — מיכה ז, טו.

בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם" — דאַרף זיין ספעציעל אַ בקשה (בקול רם) „עד מתי"?!... זאָל שוין זיין די גאולה בפועל ממש!

והיות, אַז דער „וענית ואמרת" קומט פון אַ אידן — וואָס ער איז „ביכורים" לה', „כולא חד" מיט דעם אויבערשטן, און דער „וענית ואמרת" ווערט געזאָגט „לפני הוי' אלקיך" (כולל בפירושו לפני — בפני־מיותו, כנ"ל) — איז פאַרשטאַנדיק אַז דער „וענית ואמרת" האָט בכח צו ברענגען די גאולה בפועל [אַזוי ווי דער „ונצעק אל ה'"[133] בגלות מצרים „וישמע ה' את קולינו גו' ויוציאנו ביד חזקה גו' ויביאנו גו' ויתן לנו את הארץ הזאת"], ביז נאָכמער — אַז „טרם יקראו ואני אענה"[134]: היות אַז ס'איז דאָ די מציאות פון אַ קורא (אַ איד), און ער שטייט אין אַ מצב פון „יקראו", וואַרט ניט דער אויבערשטער ביז ס'איז דאָ די קריאה בפועל, נאָר „טרם יקראו ואני אענה".

ואע"פ אַז ס'איז ידוע דער פתגם פון רבותינו נשיאינו (וועלכער איז אָפּגע־דרוקט און מפורסם[135]), אַז „ניט מיט אונזער רצון זיינען מיר געגאַנגען אין גלות און ניט מיט אונזער רצון וועלן מיר אַרויס פון גלות, נאָר ברצון ה' כו'" — רעדט זיך עס ווי אַ איד געפינט זיך מיט אַן אייגענעם רצון („אונזער רצון", וואָס איז באַזונדער ח"ו פון רצון ה') אין עולם הזה הגשמי בעובדין דחול וכו'; אָבער ווי אַ איד שטייט „חד" מיט קוב"ה, ובפרט אין חודש אלול (ווען ס'איז אַ מצב פון „אני לדודי ודודי לי") האָט ער ניט זיין אייגענעם רצון, נאָר בלשון המשנה[136] — „עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו" — דער רצון פון דעם אויבערשטן איז דער רצון פון אַ איד, דער רצון פון אַ איד איז דער רצון פון דעם אויבערשטן — האָט אַ איד בכח צו (אויפטאָן אַז דער אויבערשטער זאָל) מבטל זיין דעם גלות און ברענגען די גאולה תיכף ומיד ממש!

— דער ענין הגלות איז דאָך כלל וכלל ניט שייך צו אַ אידן. וואָרום מקומו פון אַ איד איז — סמוך על שולחן אביו[137], „לפני ה' אלקיך" אין בית המקדש. און דאָס וואָס דער אויבערשטער האָט געמאַכט אַ גלות איז בכדי אַרויסרופן די עבודה פון אַ אידן צו מגלה זיין אין וועלט ווי ער איז „ביכורים" לה', און ווי „ישראל וקוב"ה כולא חד", און דורך דעם — גלייך מבטל זיין דעם גלות, און אַרויסנעמען אַלע ענינים טובים ונעלים וואָס זיינען פאַראַן אין גלות, ביז — מאַכן פון „גולה" עס זאָל זיין „גאולה" (דורך מגלה זיין דעם אל"ף פון אלופו של עולם — די כוונה עליונה — אין גלות[138]), די מעלה פון תשובה וואָס קומט אַרויס דורך דער ירידה אין גלות.

ואע"פ אַז „אחטא ואשוב כו' אין מספיקין בידו לעשות תשובה"[139] — האָט אָבער דער אויבערשטער געשיקט אידן אין גלות („ניט מיט אונזער רצון זיינען מיר געגאַנגען אין גלות" כנ"ל) — נאָר דאָס איז געקומען דורך דעם וואָס „נורא עלילה על בני אדם"[140] נאָר בכדי אויפהויבן אידן העכער: ובמילא, דורך „וענית ואמרת" פון אַ אידן האָט ער בכח צו מבטל זיין דעם העלם וירידה לפי שעה

133) פרשתנו כו, ז.

134) ישעי' סה, כד. וראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז.

135) שיחת ג' תמוז תרפ"ז — נדפסה בסה"מ תרפ"ז ע' קצו. ובכ"מ.

136) אבות פ"ב מ"ד.

137) ראה ברכות ג, סע"א.

138) ראה לקו"ת בהעלותך לה, ג. ובכ"מ.

139) משנה סוף יומא.

140) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד.

פון גלות, און אַריינשטעלען אַן אל"ף — אלופו של עולם, מגלה זיין אין דעם — די גאולה האמיתית והשלימה.

ויהי רצון, אַז דורך דעם „וענית ואמרת" פון אַ אידן, וואָס ער בעט און שרייט צום אויבערשטן: אנא רחם און נעם שוין אַרויס אידן פון גלות, און ברענג שוין די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו —

ויהי רצון מהשם אַז דאָס זאָל פועל זיין פעולתו, און ברענגען די גאולה תיכף ומיד ממש, און אַלע אידן, און יעדער איד, גייען און — „תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשת וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה גו'",

„וענית ואמרת" — עס זאָל זיין תיכף ומיד ממש.

הוספות

הוספות

תוכן משיחת יום א׳ פ׳ ברכה, צום גדלי׳ ה׳תנש״א

— אחרי תפלת מנחה —

א. נהוג בשנים האחרונות ביום תענית, ע״פ המנהג המובא בפוסקים[1], לומר „דברי כבושין״ בת״צ[2].

והנה, בכל תענית ישנו ענין מיוחד — השייך לתענית זה דוקא. כלומר, אף שבכללות, כל התעניות הם סוג אחד, יש בהם ענינים בהם מחולקים זמ״ז, כמבואר בספרי מפרשי תוארים, שבכל סוג — כמה מינים, ובכל מין — כמה פרטים (וכפי שמצינו בריבוי ענינים בתורה). ועד״ז הוא בנוגע לצום גדלי׳, שיש בו ענין מיוחד שאין דוגמתו בשאר התעניות.

ב. ובהקדמה:

בתעניות — ב׳ סוגים: א) תענית מן התורה — יום הכפורים[3]. ב) תעניות מדברי קבלה ומדרבנן — שאר התעניות שבמשך השנה[4]. וע״פ הידוע שכל מצוות וגזירות דרבנן משתלשלים ונמשכים מהמצוות (דוגמתם) בתורה (ותקנות דרבנן הם מעין דאורייתא[5]), כמבואר באגה״ק[6] ש„ז׳ מצוות דרבנן אינן נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר[7] לא תוסף, אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן במספר תרי״ג״ — מובן, שעד״ז הוא בנדו״ד, שמצות התענית דרבנן נמשכת מהמצוה דוגמתה בתורה — תענית יוהכ״פ.

[ואף שתעניות דרבנן שונים מתענית יוהכ״פ, דביוהכ״פ אף לילו עמו, ויש בו חמשה עינויים[8], משא״כ בשאר התעניות (מלבד ת״ב[9]) — הרי זה בדוגמת כל מצוות דרבנן (שנשתלשלו ונמשכו ממצות התורה), שאין בהן כל הדיוקים הפרטים ופרטי פרטים שבמצוות התורה: ואולי יש להוסיף בטעם הדבר — כי להיותם תקנות דרבנן, לא רצו בתקנתם להוסיף בהטירחא ועינוי כו׳ דבנ״י].

ועפ״ז יש להוסיף ביאור בזה — שתענית הוא „יום רצון לה׳״[10], וכמבואר באגה״ת[11]

---

1) שו״ע או״ח סו״ס תקעו. סתקע״ט ס״א. וראה תענית רפ״ב.

2) ראה לקו״ש ח״כ ע׳ 352. וש״נ.

3) אחרי טז, כט. רמב״ם הל׳ שביתת עשור פ״א ה״ד.

4) ראה מגילת תענית בסופה. רמב״ם הל׳ תעניות פ״ה ה״א ואילך.

5) ראה פסחים ל, ב. וש״נ.

6) סכ״ט.

7) פ׳ ראה יג, א.

8) טושו״ע ודאדה״ז או״ח סתרי״א.

9) רמב״ם שם ה״ז. טושו״ע או״ח סתק״נ.

10) ישעי׳ נח, ה.

11) ספ״ב.

דזהו כללות העילוי דיום תענית: ביוהכ"פ — נעשה תכלית הקירוב וההתאחדות של ישראל והקב"ה, בלשון הכתוב[12] „אני לדודי ודודי לי" (שרצונו של יהודי נעשה חד עם רצונו של הקב"ה). וכידוע[13] ד„אני לדודי ודודי לי" — ר"ת אלול, דזהו עבודתו המיוחדת דחודש אלול. וכיון שחודש אלול הוא ההכנה לתשרי — הסך־הכל והשלימות ד„אני לדודי ודודי לי" הוא ביוהכ"פ.

ושאר התעניות שנמשכים מתענית יוהכ"פ — נמשך זה גם בשאר התעניות, שנעשים „יום רצון לה'".

ג. עפ"ז מובן העילוי המיוחד דתענית צום גדלי' — ובהקדמה: ידוע הדיוק בלשון חז"ל[14] (אודות עשרת ימי תשובה) „עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים" — דלכאורה הול"ל בקיצור: „עשרה ימים שבתחילת חודש תשרי" (או „בתחילת השנה") וכיו"ב, ומהו אריכות הלשון „שבין ר"ה ליוהכ"פ"?

וי"ל[15], שעשרת ימי תשובה נחלקים לב' (או ג') חלוקות: א) המשך אחד ומציאות אחת — דכל עשרת ימי התשובה, כולל גם ימי ר"ה ויוהכ"פ. ב) ר"ה ויוהכ"פ, כפי שמחולקים משאר השבעה ימים (שהם חול מימי ר"ה ויוהכ"פ). ג) בפרטיות יותר מחולקים עשי"ת לג' מינים ע"י החילוק שבין ר"ה ויוהכ"פ — דאף שבכללות ר"ה ויוהכ"פ שווים הם, ויוהכ"פ נקרא (ביחזקאל[16]) „ראש השנה", הרי, בפרטיות, מחולקים במצוותיהם ובעבודתם כו'.

ויש לומר, שהנקודה הכללית המאחדת כל עשרת ימי תשובה למציאות אחת — היא ענין התשובה שבהם, כמובן מדברי הרמב"ם בהלכות תשובה[17]: „אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרה ימים שבין ר"ה ויוהכ"פ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", וממשיך[18] ד„יוהכ"פ הוא זמן תשובה לכל כו'".

עפ"ז יש להוסיף בעילוי המיוחד דתענית צום גדלי': כיון שצום גדלי' הוא אחד מ„עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ" — הרי שייכותו ליוהכ"פ היא ביתר שאת וביתר עוז משאר התעניות. וכיון שהתעניות דרבנן — כולל כל העילויים שבזה: עת רצון וכו' — נמשכים ומסתעפים מתענית יוהכ"פ (כנ"ל), מובן, שענין זה מודגש במיוחד בהתענית דצום גדלי'.

ד. ויש לומר, שענין זה (העילוי המיוחד דצום גדלי' בהיותו אחד מעשי"ת) מודגש גם בההפטורה דיום זה [דאף שמפטירין הפטורה זו בכל התעניות, י"ל, ששייכת

---

12) שה"ש ו, ג.

13) ב"ח או"ח ר"ס תקפא (ד"ה והעבירו). ועוד — נסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' פב הערה 67.

14) ר"ה יח, א. ושי"נ.

15) בהבא להלן — ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1144. 1150. חכ"ט ע' 203. ספר השיחות תשמ"ח ח"א בתחלתו.

16) מ, א. וראה תוד"ה ואת — נדרים כג, ב. רא"ש סוף יומא. לקו"ת ר"ה נח, א. סד, א.

17) כ"ב ה"ו.

18) שם ה"ז.

במיוחד לצום זה] — הן בהתחלת ההפטורה[19]: „דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", והן בסיום ההפטורה[20]: „עוד אקבץ עליו לנקבציו":

איתא בגמרא[4] שהפסוק „דרשו ה' בהמצאו גו'" — קאי על עשרת ימי תשובה, שבהם מתקבלת תפלתו של היחיד כתפלת הציבור בכל השנה — „ביחיד אימת, אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ".

וי"ל שעד"ז הוא תוכן סיום הפטורה — „נאום ה' אלקים מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו": פירוש פסוק זה, שלאחרי קיבוץ נדחי ישראל „עוד[21] אקבץ עליו — על ישראל אקבץ עוד[22] להיות נוספים על הנקבצים בישראל", היינו קיבוץ לאחרי קיבוץ.

והכוונה בזה י"ל — שלאחרי קיבוץ הקב"ה את בנ"י ממקומות שיש שם ציבור (עשרה או יותר) מישראל, יוסיף הקב"ה („עוד אקבץ עליו") ויקבץ גם כל יחיד ויחיד מישראל בכל מקום שהוא.

והחידוש שבזה — בפשטות: בנוגע לציבור מישראל, הרי כיון שיש כאן כח הציבור, אין חידוש (כ"כ) בזה שהקב"ה יקבץ אותם; אבל בנוגע ליהודי יחיד ובודד, שיש מקום לומר, שיכול להיות חלישות ח"ו בחשיבותו — אומר הקב"ה: „עוד אקבץ עליו לנקבציו", שהקב"ה בעצמו יתעסק בקיבוץ יהודי יחיד זה!

ויש להוסיף, שענין זה שייך גם במקומות שיש שם עשרה (ויותר) מישראל, שהרי בקיבוץ גליות — שני ענינים ואופנים: נוסף להקיבוץ דכללות בנ"י, גם קיבוץ דכל אחד ואחת בפרט, כמ"ש[23] „ואתם תלוקטו לאחד אחד", „כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידו ממש איש איש ממקומו"[24].

ועפ"ז מובנת המעלה המיוחדת (והשייכות המיוחדה להפטורה) דצום גדלי' לגבי שאר הצומות — שהדגשת מעלתו של כל יחיד ויחיד מישראל הוא (נוסף על ענין הצום, גם) הענין דעשי"ת, שאז הקב"ה הוא „בהמצאו" ו„קרוב".

ומובן, דכיון שבעשי"ת כח ומעלת היחיד הוא ככח ומעלת הציבור בכל השנה — הרי, כח ומעלת הציבור בעשי"ת, נעלה עוד יותר[25]. ומזה מובן העילוי המיוחד דמעמד ומצב זה — כינוס והתאספות ציבור מישראל בצום גדלי'.

ה. ועוד ענין עיקרי בנוגע להעילוי דצום גדלי' — שבו מודגש חיזוק ונתינת כח מיוחד לביטול התענית, ויתירה מזה, להפיכת התענית לטוב — בגאולה האמתית והשלימה, שאז יהפכו ימים אלו „לששון ולשמחה ולמועדים טובים"[26]:

---

19) ישעי' נה, ו.

20) שם נו, ח.

21) מצודת-דוד עה"פ.

22) כ"ה בכמה דפוסים.

23) ישעי' כז, יב.

24) פרש"י נצבים ל, ג.

25) ראה רי"ף לע"י יבמות מט, ב. הובא באוה"ת ש"ש ע' א'תסב. וראה ד"ה דרשו ה' בהמצאו תשמ"ה.

26) זכרי' ח, יט. רמב"ם הל' תעניות בסופן.

בנוגע לצום גדלי' — שנתתקן בגלל המאורע דהריגת גדלי' בן אחיקם ביום זה[27] — יש דיעה בראשונים[28], שהריגת גדלי' היתה בראש השנה עצמו, אלא, מאחר שר"ה הוא יו"ט[29], וכלשון הכתוב[30] „אכלו משמנים ושתו ממתקים כי חדות ה' היא מעוזכם", לכן דחו את הצום לג' תשרי.

והנה אמחז"ל[31] ד„תשעה באב שחל להיות בשבת הוה ודחינהו לאחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה". ומזה מובן, דאע"פ שבנוגע למעשה בפועל „לא הודו (לו) חכמים", מ"מ, כיון שבתענית נדחה ישנה סברא (עכ"פ) ד„הואיל ונדחה ידחה", ה"ז מוסיף חיזוק ונתינת כח לבנ"י, שעל ידי עבודתם תוקדם דחית התענית לגמרי, ולא עוד, אלא שיהפך „לששון ולשמחה ולמועדים טובים".

וענין זה הוא ביתר שאת בקביעות שנה זו — שצום גדלי' נדחה לד' תשרי (כי ג' תשרי חל בשבת), היינו, שהצום נדחה שתי פעמים (לפי דיעה הנ"ל), שזה מוסיף עוד יותר בנתינת כח הנ"ל (ומקום לשקו"ט בנוגע לתעניות דרבנן — אם משיח בא באמצע היום, אם צריך להשלים התענית). ולהעיר, דכל ענין של כפל (שתי פעמים) קשור עם ענין הגאולה[32], כמבואר בדרושי אדמו"ר מהר"ש[33] — „מלכתחילה אַריבער"[34] (שיום ההילולא שלו — בי"ג — בגימטריא אח"ד — תשרי), כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז[35].

ו. נקודה נוספת בזה:

גדלי' בן אחיקם הי' קשור למלכות בית דוד, שהרי מינויו של גדלי' (עם היות שנעשה ע"י נבוכדנצר מלך בבל[36]) הוא — כדי שיומשכו חיי בנ"י בהמשך חייהם במלכות דוד[37]. וע"פ הידוע[38] שכוונת ותכלית כל תענית היא — הפיכתו לטוב בגאולה האמתית והשלימה בקרוב ממש, ומובן ששלימות ענין האתהפכא היא כשהוא באותו ענין עצמו[39], יש לומר, שענין זה הוא בצום גדלי', שהאתהפכא הוא בענין זה עצמו: תמורת מיתת והריגת גדלי', שהי' קשור לבית דוד, תהי' ביאת — חיות וגילוי — משיח צדקנו, שהוא „מזרע דוד ושלמה" (כל' הרמב"ם[40]).

---

27) ר"ה יח, ב. ועוד.

28) ראב"ע זכרי' ח, יט. רד"ק שם ז, ה. ירמי' מא, א. רבינו ירוחם בתולדות אדם וחוה נתיב יח ח"ב. הובא בב"י או"ח סו"ס תקמט, ובט"ז שם.

29) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתקכ"ט ס"ה. וראה שם סתקפ"ג ס"ד. ר"ס תקצז.

30) נחמי' ח, י.

31) מגילה ה, ריש ע"ב.

32) ראה פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד).

33) ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. וראה גם אוה"ת לך עזרת, א. סד"ה נחמו עת"ר.

34) ראה אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' תריז.

35) שיחות ש"פ האזינו ס"ז (לעיל ח"א ע' 11).

36) מלכים־ב כה, כב.

37) שיטת בבל — ע"ד הנהגתם לאחרי מלכות יכני' (מלכים־ב כד, יז).

38) ראה לקו"ש חט"ו ע' 412.

39) ראה מנחות מד, א. ולהעיר מרמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

40) טהמ"צ שלו מל"ת שסב. פיה"מ ר"פ חלק יסוד יב. אגרת תימן פ"ג.

ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בשמו — גדלי', מלשון גדלות. והיינו, דתמורת ענין היפך החיות בגדלי', נתגלה גדלותו וכו' דגדלי'. ויש לומר, שגם בזה מרומז שהאתהפכא נעשה ע"י הגאולה — כמ"ש[41] „גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו", וההמשך — הר הקודש ובית המקדש וכו', והיינו, דגדלות האמיתית („גדול ה'") היא דוקא בירושלים עיה"ק[42], בהר הק', בביהמ"ק (השלישי), ובקודש הקדשים.

ז. בכל האמור יש להוסיף גם מצד קביעות צום גדלי' בפרשת השבוע — „וזאת הברכה אשר ברך משה . . לעיני כל ישראל", וי"ל, שלהיותה סיום וחותם כל התורה, ה"ז כולל כל פעולות משה במשך כל ימי חייו (ע"ד כללות ספר דברים, „משנה תורה").

ובפרט בקביעות שנה זו — שקוראים ולומדים פ' וזאת הברכה (כולל בשיעורי חת"ת) באופן משולש[43], במשך שלשה שבועות (בדיוק — כ' יום, עד ליום שמח"ת). וי"ל שזהו בהתאם לכללות שנה זו — שהיא „באופן" משולש[44]: ב' ימי ר"ה, ותיכף יום שלישי — שבת; ב' ימים הראשונים דחה"ס, ותיכף יום שלישי — שבת, ועד"ז בשמע"צ ושמח"ת שבשנה זו נכנס תיכף לש"ק.

ח. ויהי רצון — שתיכף ומיד — ביום זה צום גדלי' תתגלה הגדלות דמלכות בית דוד, וגדלות גדלי' בן אחיקם, עי"ז ש„הקיצו ורננו שוכני עפר"[45] והוא בתוכם. ובפרט שעל ידו ובזכותו נעשה „יום רצון לה'" אצל כל בנ"י — במשך אלף ותשע מאות שנה לערך.

ובפרט שכרגיל, נסיים בנתינת שליחות ממון לחלקו לצדקה ובהוספה מדילי', ומה טוב — במשך העשי"ת דשנת „אראנו נפלאות", שעי"ז תזורז עוד יותר את הגאולה[46], וקיום הכתוב[47] „יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו", וא' מהפירושים בזה[48], דיום השלישי קאי על היום שלאחרי ב' ימי ר"ה, ובנדו"ד — יום השבת. ועומדים ביום ראשון בשבוע, „יום אחד"[49], „שבו הי' הקב"ה יחיד בעולמו"[50], אשר כל זה מוסיף עוד יותר בזירוז הגאולה — שאז יתגלה בכל העולם כולו ממש שהקב"ה

---

41) תהלים מח, ב.
42) ראה זח"ג ה, א. זו"ח תשא מד, א.
43) ראה גם מכתב וא"ו תשרי שנה זו בסופו (לקמן ע' 892).
44) ראה מכתבים: מוצש"ק ח"י אלול (לקמן ע' 870 ואילך); מוצש"ק כ"ה אלול (לקמן ע' 875 ואילך); ג' דסליחות — ה'תש"נ (לקמן ע' 882 ואילך); וא"ו תשרי ש.ז. (לקמן ע' 888 ואילך). שיחות ש"פ האזינו ש.ז. (לעיל ח"א ע' 3 ואילך).
45) ישעי' כו, יט.
46) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז.
47) הושע ו, ב.
48) חדא"ג מהרש"א לר"ה יח, ב.
49) בראשית א, ה.
50) ב"ר פ"ג, ח. הובא בפרש"י עה"פ.

הוא „יחיד בעולמו", כולל עי"ז שכל יהודי מגלה ממש בנפשו שהקב"ה „יחיד", ובפנימיות נפשו — „יחידה לייחדך"[51].

ועוד ועיקר — שכ"ז נעשה תיכף ומיד ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א ג' שטרות של דולר, כדי לתת אותם (או חילופם) לצדקה].

51) נוסח הושענות דיום ג' דחה"ס.

הדרן על מסכתות בני"ך
— ברכות נזיר יבמות כריתות —

א. בסיומי מסכתות הש"ס ישנו סיום הכולל ד' מסכתות — ברכות יבמות נזיר כריתות — שסיומם וחותמם „אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר[1] וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, אל[2] תקרי בניך אלא בוניך"[3].

ובחידושי אגדות מהרש"א[4]: „ואין ליתן טעם שסיימו כן בד' מסכתות אלו משום דדברי אגדה הוא, דבברכות ליכא למימר הכי, דבלאו הכי מסיים שם במסכת ברכות באגדה השייכא התם .. נראה דודאי בארבע מקומות אלו יש טעם בדבר דמסיים בהך אגדה, ובמקומו של כ"א יתפרש"[5].

ועל הסדר:

במסכת ברכות — „לפי שכל מסכת זו התפלות והברכות הנזכרות בה הם תיקון דרבנן וטעמם בזה להרבות שלום בעולם דהיינו בין ישראל לאביהם שבשמים, ואל תקרי בניך אלא בוניך כו' כי אלו התפלות והברכות הם קיומו של עולם תחת העבודה".

במסכת יבמות — „לפי שיש במסכת זו דברים תמוהים לכאורה כאילו עוקרים דבר מן התורה .. גם בשמעתין היאך הקילו באשת איש לעקור דבר מן התורה, דהא מן התורה בעי חקירה ודרישה .. לכן סיים במסכת זו בדרש הזה ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה' גו', ור"ל דאין זו עקירה מן התורה, אבל דברים אלו נוגעים במדת השלום, כמ"ש פרק נערה' וראה בנים לבניך שלום על ישראל[7], דלא אתיא לידי חליצה ויבום, דזה מביא קטטה, דשמא הוא לא יחלוץ והיא לא תחפוץ בו ותבוא ליד עיגון, ואין זה שלום, כמ"ש[8] השרוי בלא אשה שרוי בלא שלום, וכן להיפך, ועוד כמו ששנינו בפרקין[9] בב' יבמות לזו אין בנים ולזו יש בנים, זו שיש לה בנים מותרת, והיינו דביש בנים לבניך איכא לה שלום שתנשא לשוק, משא"כ באין לה בנים, וכן הרבה".

ובמסכת נזיר — „דקאי נמי אמתני' דמסיים בה מסכת זה בענין נזירות שמואל ושמשון שמבטן אמם הוזמנו לעבודת ה' .. ולזה בא זה המאמר לכאן, ת"ח מרבים שלום, כאילו שזכר במתני' שהיו שופטי ישראל לעשות שלום ביניהם .. ומייתי קרא דכתיב וכל בניך, בעוד שהיו בנים קטנים היו לימודי ה', כי לכך הוכנו ממעי אמם, ועל ידם ורב שלום וגו' במשפט צדק שעשו בישראל", עכ"ל.

ובערוך לנר: „כבר העיר המהרש"א שד' מסכתות בש"ס נסתיימו במאמר זה שת"ח מרבים שלום, שהם ברכות יבמות

---

1) ישעי' נד, יג.

2) להעיר משינויי הגירסאות בד' המסכתות בנוגע להמשך וסיום הדרשה „אל תקרי כו'".

3) ובמסכת ברכות (המסכת הראשונה) מוסיף עוד פסוקים בגודל מעלת השלום, ויש לומר, שבג' המסכתות מביא התחלת ועיקר הענין, ובנוגע לשאר הפרטים סומך על מש"נ במסכת ברכות.

4) סוף יבמות.

5) להעיר, שבסיום מסכת כריתות לא נמצא ביאור בחדא"ג מהרש"א שלפנינו.

6) כתובות נ, סע"א.

7) תהלים קכח, ו.

8) יבמות סב, א.

9) שם קיט, ב — במשנה.

נזיר כריתות, ונדחק המהרש"א לפרש למה ד' מסכתות אלו דוקא ואיך ענינם נוגע לשלום. ולפענ"ד י"ל שמצאו מסדרי הש"ס רמז לזה בכפל בניך בפסוק זה, דהו"ל לסיים ורב שלומם ולא לכפול בניך, ולכן אמרו דבניך מרמז על ד' מסכתות אלו שר"ת שלהם בניך, ברכות נזיר יבמות כריתות, ושענינם הוא לתועלת השלום".

וממשיך לבאר ש„יחלק השלום . . לד' מחלקות, והן, שלום בין הקב"ה לאדם, בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו, בין גוף ונשמה. ועל אלו מרמזים עניני ד' מסכתות האלה:

ברכות שמדבר מדיני ק"ש תפלה וברכות להתאחד האדם עם בוראו בכל עניני חייו, הוא ענין שלום שבין הקב"ה לאדם . . ויבמות הוא ענין שלום שבין אדם לחבירו ע"ד שביארתי לעילי[10], וביותר ע"פ כוונת היבום שהוא להקים לאחיו שם[11], אשר על כן נקרא חסד עם החיים ועם המתים[12]. ונזיר הוא ענין שלום שבין איש לאשתו, ע"ד שאמרו רז"ל[13] למה נסמכה פ' נזיר לפ' סוטה, שמי שרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שגורם זנות ועושה פירוד בין איש לאשתו, ואו"כ נזיר מורה על שלום שבין איש לאשתו. וכריתות ענינו שלום שבין גוף ונשמה, שענין כרת נתבאר בדברי רז"ל שתועלת המצוות שאדם מקיים בעוה"ז הוא ליתן קיום לנפש הבהמי שבגוף לבל יכלה גם אחר הפרד הרוח חיים ממנו, ושיהי' קישור תמידי בין הנפש השוכן בארץ ובפרט על הקבר ובין הרוח אשר משכן כבודו בג"ע התחתון ובין הנשמה אשר משכנה בג"ע העליון . . ובזה הדרך ע"י הקישור הזה ישוב לעת התחי' הרוח אל הגוף ויחיו יחדיו, אבל כשיחטא האדם בעבירה שחייב כרת, אז נכרת הנפש מן רוח ונשמה, כדכתיב[14] גבי כרת ונכרתה הנפש ההיא . . ולכן ענין מסכת כריתות היא השלום הרביעי לעשות שלום בין גוף ונשמה בעה"ז ובעה"ב, שישמר האדם מאותן עבירות שחייב כרת עליהם ושגורמין פירוד ביניהם, ואם חטא איך יביא קרבן וישוב מחטאו למען ישוב ויאור בקרב נפשו נשמתו נר ה'", עכ"ל[15].

---

10) בהתחלת הענין, וז"ל: „במהרש"א נתן טעם איך שייך זה לסוף מסכתא זו, והנה בפשטות י"ל ע"פ מה שכתבתי לעיל (דף ק"ט) אהא דקתני בר קפרא דידבק אדם בחליצה ובהבאת שלום, דה"ק, דאף דע"י חליצה באים לידי קטטה, משא"כ יבום דאיכא שלום, וה"א דידבוק יותר ביבום, קמ"ל דלעולם ידבוק בחליצה, ואעפ"כ ידבוק בהבאת שלום ג"כ, דמה שידבוק בחליצה אינו מפני ששלום לא נחשב לכלום, אלא משום שמא לא יתכוון לשם מצוה, כאבא שאול ע"ש, אכן, אם יהיו הכל תלמידי חכמים שיודעים דבאינו מייבם לשם מצוה הוי כפוגע באשת אח שלא במקום מצוה, אז הי' יותר מצוה ביבום, כמו שהי' באמת לעת משנה ראשונה שהיו מכונים לשם מצוה, כדאמרינן לעיל (דף ל"ט), וכיון דעיקר המסכתא מיירי מדיני חליצה ויבום לכן מסיים במאמר דת"ח מרבים שלום בעולם, דפי' דאף דידבק בחליצה דליכא שלום, היינו דוקא משום דאין הכל ת"ח שמכוונים לשם מצוה . . אבל אם כל העולם היו ת"ח אז יהי' יבום מעולה יותר דאיכא שלום, וזהו ת"ח מרבים שלום בעולם. ומייתי ע"ז קרא דכל בניך לימודי ה' שיודעים כל דיני ה' ועובדים לשמו, אז רב שלום בניך דיהי' יבום דאיכא שלום"*.

11) תצא כה, ז.

12) ע"ד לשון הכתוב (רות ב, כ) „אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים". וראה זח"ג רנט, ב.

13) ברכות סג, א. נזיר ב, א. סוטה ב, א ובפרש"י. פרש"י נשא ו, ב.

14) אמור כב, ג. ועוד.

15) עוד ביאורים בסיומי מסכתות הנ"ל — ראה גם סמיכת חכמים סוף ברכות. אביר יעקב סוף כריתות. עיון יעקב (לעין יעקב) סוף ברכות, יבמות

---

*) ומסיים ש„בזה הוי סוף המסכת מעין פתיחתה כו'", עיי"ש.

ב. והנה, בטעמו של הערוך לנר שאינו מסתפק בביאורו של המהרש"א[16], נראה לומר, בפשטות, לפי שביאורו של המהרש"א מתייחס לכל א' מד' המסכתות כענין פרטי בפ"ע שמצינו בו שייכות לענין השלום[17], ולכן מוסיף הערוך לנר לבאר ענין השלום שבד' המסכתות כענין כללי – ד' חלוקות שבכללות ענין השלום שמתאימות לתוכן ד' המסכתות שהר"ת שלהם "בניך": שלום בין אדם להקב"ה – ברכות, שלום בין אדם לחבירו – יבמות, שלום בין איש לאשתו – נזיר, ושלום בין גוף לנשמה – כריתות.

ולכאורה, גם ביאור זה אינו מספיק ומחוור לגמרי, כי:

א) כיון שסיום כל ד' המסכתות שוה (לא רק בכללות ענין השלום, אלא גם בה־פרטים שבו – אותם התיבות), מסתבר לומר שגם ענין השלום שבד' המסכתות הוא שוה, כלומר, שאינם ד' חלוקות שונות בענין השלום (בין אדם להקב"ה, בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו, ובין גוף לנשמה), אלא שלום באותו ענין – "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם".

ב) מהו הביאור בסדרם של ד' המסכתות – ברכות יבמות נזיר כריתות – שאין זה מתאים להסדר בהר"ת "בניך", ברכות נזיר יבמות כריתות (נזיר לפני יבמות), ואין זה מתאים גם להסדר דד' ה־חלוקות שבשלום הנ"ל (בין אדם להקב"ה, בין אדם לחבירו, בין איש לאשתו, ובין גוף לנשמה), דלכאורה, לא מסתבר שהשלום שבין גוף לנשמה (כריתות) הוא בסיום כל העניינים, לאחרי השלום שבין אדם לחבירו ובין איש לאשתו?

ג. ועוד ענין עיקרי הדורש ביאור:

מאמר שבסיום מסכת הוא (בפשטות) בהמשך להמאמר שלפניו, ובהוספה לזה יש לו גם שייכות לתוכן המסכת, להיותו גם סיום וחותם של כל המסכת, ש"הכל הולך אחר החיתום"[18].

ובנדו"ד, ביאורים הנ"ל (דהמהרש"א והערוך לנר) עיקרם בהשייכות דשלום לתוכן ד' המסכתות, ולא נתבאר (בכולם) ההמשך דהמאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" למאמר שלפניו בכל א' מד' המסכתות[19]:

במסכת ברכות, שבסיומה מדובר אודות ענינים הקשורים ליציאת הנשמה מן הגוף – "הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום", "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא" – ובהמשך לזה "אר"א אר"ח תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם",

במסכת יבמות, שבסיומה מדובר אודות בדיקה בדרישה וחקירה – "דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר[20] משפט אחד יה' לכם, ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה כדי שלא תנעול

ונזיר. וראה גם מעשה רוקח סוף יבמות נזיר וכריתות (ע"ד הקבלה).

16) ובלשונו: "נדחק המהרש"א לפרש כו'".

17) אף שלכאורה יכולים למצוא השייכות לענין השלום גם במסכתות אחרות.

18) ברכות יב, א.

19) ורק במסכת יבמות מבאר המהרש"א ההמשך למאמר שבסיום המסכת, כנ"ל ס"א (ועד"ז י"ל בביאורו של הערוך לנר במסכת כריתות, כדלקמן הערה 23). ועד"ז שאר המפרשים (שנסמנו בהערה 15), שגם אלה שמבארים ההמשך בכל המסכתות, ה"ז בשייכות לכל מסכת בפ"ע, ולא בשייכות להענין הכללי המשותף להסיום דכל ד' המסכתות, כנ"ל ס"ב.

20) אמור כד, כב.

דלת בפני לוין, ובמאי קמפלגי (אם בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה אם לאו), מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי, ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי" — ובהמשך לזה „אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם",

במסכת נזיר, שבסיומה מדובר אודות נצחון במלחמה — „גדול העונה אמן יותר מן המברך . . תדע שהרי גוליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין" — ובהמשך לזה „אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם"[21],

ובמסכת כריתות, שבסיומה מדובר אודות קרבנות — „מלכא ומלכתא הוו יתבין מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי, אמרו נשיילי' לישכר איש כפר ברקאי דכהן גדול הוא וקים לי' דקא מסיק קרבנות כל יומא, שיילוהו, אמר להו, אי גדיא יאי ייסק לתמידא . . אמר רב אשי ולא הוה תני לי' דתנן כבשים קודמין לעזים בכל מקום, יכול מפני שמובחרין, ת"ל ואם כבש, מלמד ששניהם שקולין כאחת, רבינא אמר אפילו מקרא נמי לא קרא, דכתיב[22] אם כבש אם עז" — ובהמשך לזה „אר"א אר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם"[23].

ד. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

כללות ענין השלום בעולם נעשה ע"י תורה וישראל: תורה — „כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"[24], וישראל — ש־נקראים „שולמית"[25], „אומה שעשתה שלום ביני ובין עולמי"[26], ע"י שקיבלו התורה, היינו, שע"י לימוד התורה וההנהגה ע"פ התורה עושים שלום בין הקב"ה ובין העולם („שלום ביני ובין עולמי").

ומזה מובן גם בפירוש המאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" — שה„שלום בעולם" הוא (לא רק בעולם עצמו[27], שהנהגת העולם תהי' בדרכי נועם ובדרכי שלום, אלא) גם (ובעיקר) „ביני ובין עולמי", בין הקב"ה והעולם[28].

והענין בזה — שהעולם מצד עצמו (מטבע בריאתו) נותן מקום ואפשרות (ועד שיכול למשוך לב האדם) להנהגה שהיא היפך רצונו של הקב"ה, כלומר, שהעולם מצד עצמו הוא מנגד לאלקות[29], ועבודתם

---

21) ובמהרש"א מבאר רק המשך המאמר לה־משנה — „ת"ח מרבים שלום כאלו שזכר במתניתין (שמואל ושמשון) שהיו שופטי ישראל לעשות שלום ביניהם כו'", ולא למאמר שלפניו בגמרא.

22) ויקרא ג, ז־יב.

23) בערוך לנר (לאחרי שמבאר ש„ענין מסכת כריתות . . לעשות שלום בין גוף ונשמה בעה"ז ובעה"ב, שישמר האדם מאותן עבירות שחייב כרת עליהם ושגורמין פירוד ביניהם") מסיים „ואם חטא איך יביא קרבן וישוב מחטאו כו'", די"ל, שבזה מרומז הקשר והשייכות לענין הקרבנות שבמאמר שלפניו.

24) רמב"ם הל' חנוכה בסופן (וראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך. וש"נ).

25) שה"ש ז, א.

26) שהש"ר עה"פ (רפ"ז).

27) ובודאי לא רק השלום שבין הת"ח עצמם גם בהיותם במעמד ומצב ד„מלחמתה של תורה" — כמארז"ל „אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שנעשו אויבים זה את זה, אינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר את והב בסופה" (קידושין ל, ב), וכהנהגת ב"ש וב"ה ש„אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירים . . חיבה ורעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו" (יבמות יד, א־ב), ועד שבלימוד התורה גופא ישנו הסדר ד„תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה", שהלימוד אינו באופן ש„מקשין זה לזה בלשון עז וחמה", אלא באופן ש„מעיינין יחד ומתקן זה את דברי זה והשמועה יוצאה לאור" (סנהדרין כד, א ובפרש"י).

28) ראה גם ד"ה וכל בניך לימודי ה' תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א טז, ב ואילך).

29) ומרומז בשמו — „עולם" מלשון העלם (והסתר), היינו, שהעולם מעלים ומסתיר על החיות

של ישראל ע"י התורה היא „לעשות שלום בעולם", „שלום ביני ובין עולמי", שהעולם יתנהג ע"פ רצונו של הקב"ה, ע"פ התורה, החל מההנהגה ע"פ התורה בנוגע להאדם עצמו, „עולם קטן זה האדם"[30], ועי"ז פועל גם בחלקו בעולם, ובכל העולם.

ובפעולתם של ישראל ע"י התורה לעשות שלום בעולם יש כמה אופנים־דרגות זו למעלה מזו — באיזה אופן ומדה נעשה וחודר השלום (חיבור ואחדות) דהאדם והעולם עם הקב"ה.

ופרטי האופנים־דרגות בפעולת ה־שלום בעולם נתבארו בד' המסכתות (שה־ר"ת שלהם „בניך") שסיומם וחותמם („הכל הולך אחר החיתום") במאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה'" — ד' אופנים־דרגות[31] בפעולת השלום בעולם[32], אשר, החילוק שביניהם הוא בהתאם לתוכן (כל א' מד') המסכתות (שהר"ת שלהם „בניך"[33]), ומודגש גם במאמר שבסיום (כל א' מד') המסכתות, שבהמשך אליו באה החתימה (דכל המסכתות) במאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך וגו'", כדלקמן.

ה. ויש לבאר זה ע"פ מ"ש במדרשי חז"ל אודות מעמדם ומצבם של ישראל על הים, בדרכם לקבלת התורה, בראותם ש„מצרים נוסע אחריהם"[34] — שמזה למדים אופן הנהגתם של ישראל כשיש צורך לבטל הניגוד דמצרים לקבלת התורה, שענינה לעשות שלום ביני ובין עולמי:

אמרו חז"ל[35] „ארבע כתות נעשו ישראל על הים, אחת אומרת נפול לים, ואחת אומרת נחזור למצרים, ואחת אומרת נעשה עמהן מלחמה, ואחת אומרת נצווח כנגדן. זו שאמרה נפול לים, אמר להן משה התיצבו וראו את ישועת ה' וגו'[36], זו שאמרה נחזור למצרים, אמר להן משה כי את אשר ראיתם את מצרים היום וגו'[36], וזו שאמרה נעשה עמהן מלחמה, אמר להן משה ה' ילחם לכם[37], וזו שאמרה נצווח כנגדן, אמר להן משה ואתם תחרישון"[37].

וע"פ הידוע שכל הענינים שבתורה, גם הענינים שלפני מתן־תורה, הם נצחיים (התורה היא נצחית[38]), מובן, שענינם של ה„ארבע כתות" (שאליהם נאמר בתורה „התיצבו וראו וגו' ואתם תחרישון") הוא

האלקי שבתוכו (שמחי' ומהוה אותו בכל רגע) ונראה ליש ודבר בפני עצמו (ראה לקו"ת שלח לז, ד. ואתחנן ב, ג. ובכ"מ).

30) תנחומא פקודי ג. זח"ג לג, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). וראה אבות דר"נ ספל"א.

31) כלומר: לא ד' חלוקות שונות בענין השלום (בין אדם להקב"ה ובין אדם לחבירו וכו'), אלא ד' אופנים־דרגות באותו ענין של שלום.

32) ובפרטיות יותר: לא רק שלום בעולם סתם, אלא שלום בעולם שנעשה ע"י לימוד התורה — „תלמידי חכמים", „לימודי ה'", שעל ידם נעשה ה־שלום בעולם בריבוי — „מרבים שלום בעולם", „רב שלום בניך", כדלקמן (סכ"א ואילך).

33) ראה מעשה רוקח סוף כריתות: „מרבים שלום בכל ד' עולמות אבי"ע, ולכך מסיים ד' מסכתות בזה המאמר והתחלת אותיות שלהם ב'רכות י'במות נ'זיר כ'ריתות עולה פ"ב כמנין ר"ת של ג' עולמות בי"ע, וגם עולם האצילות מרומז בזה, דידוע שם ע"ב הוא בעולם אצילות, והוא יו"ד אותיות, נמצא הוא י' ע"ב". ועפ"ז י"ל שהם (גם) ד' אופנים־דרגות בענין השלום — בכל עולם לפי ענינו ומעלתו כו'.

34) בשלח יד, יו"ד.

35) ירושלמי תענית פ"ב ה"ה. מכילתא (ותיב"ע) עה"פ שם, יג־יד. יל"ש שם רמז רלג (בתחלתו).

36) שם, יג.

37) שם, יד.

38) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

נצחי[39] בכל הדורות – שבכל זמן ומקום שיש מציאות של ניגוד לאלקות („מצרים נוסע אחריהם"), ישנם ארבע אופנים־דר־כים בעבודתם של ישראל, שלכן נחלקים ל„ארבע כתות"[40] (הכוללים[41] כל בנ"י[42]).

ומזה מובן שד' האופנים־דרכים של כל הארבע כתות (גם הכתה שאמרה „נפול לים"[43], ואפילו הכתה שאמרה „נחזור למצרים"[44]) הם מצד הקדושה[45].

ו. ויש לבאר ענינם של ה„ארבע כתות"[46] – ד' אופנים־דרכים בעבודתם של ישראל במצב של ניגוד („מצרים") לאלקות:

„נפול לים":

כיון שנצטוו ע"י הקב"ה לצאת ממצרים כדי שלא יהיו עבדים למצרים (ובלשון הכתוב[47] „עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים", „עבדי הם, ולא עבדים לעבדים"[48]), הרי, בראותם ש„מצרים נוסע אחריהם" כדי לחזור ולשעבדם ל־

---

39) גם לאחרי שמשה שלל דבריהם של כל ה„ארבע כתות" – ע"ד ביאורו של הרגצ'ובי בהטעם שאפשר להתפיס בשבועת משה (נדרים יו"ד, א – במשנה ובפי' הר"ן (מירושלמי שם פ"א סה"ב)) אף שלאחרי זמן התיר משה שבועתו (שם סה, א), „דכל שכתוב בתורה הדבר הוי נצחי ולא רק מה שהי'", „כיון דהשבועה כתובה בתורה הוה דבר נמשך וכאילו השבועה ישנה תמיד" (צפע"נ מהדו"ת סז, ג. וראה מפענח צפונות פ"ה סי"ב. ושנ).

40) להעיר גם ממארז"ל „ארבעה מלכים היו, מה שתבע זה לא תבע זה וכו'" (פתיחתא דאיכ"ר ל. שם פ"ד, טו. זח"א קצה, ב). וראה לקמן הערה 62.

41) כבפשטות הענינים – שאילו היתה סברא נוספת בין בנ"י, היו יותר מארבע כתות. – ולהעיר מפי' קרבן העדה ועץ יוסף לירושלמי שם, שד' הכתות הם צדיקים ורשעים, וב' דרגות בבינונים (עיי"ש) – שכוללים כל הסוגים דבנ"י.

42) וי"ל, שכוללים גם את משה רבינו כפי שהוא רועץ של ישראל, „רעיא מהימנא", שיש בו כל ד' הסוגים דבנ"י. – ולהעיר מיל"ש שם: „אמר לפניו, רבש"ע, למה אני דומה, לרועה שמסר לו רבו צאן ופשע בהן העלם לראשי צוקין ולא הי' יודע איך להורידן, נתעטף בבגדו והתחיל יושב ותמי' מה תהא עליהן, כך אם אני בא להחזירן למצרים הרי פרעה ומצריים, ואם אני מוליכן לדרום הרי בעל צפון, ואם אני מוליכן לצפון הרי מגדול, ואם אני מוליכן למזרח הרי הים", היינו, שגם בדברי משה להקב"ה שולל ד' אפשרויות.

ואולי י"ל, שמשה מצ"ע הי' שייך להכתה שאמרה „נצווח כנגדן", להתפלל להקב"ה – כמובן מזה שאמר לו הקב"ה „מה תצעק אלי", „למדנו שהי' משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפלה כו'" (שם, טו ובפרש"י), וכמפורש במדרש (שמו"ר פכ"א, ד) „כשיצאו ישראל ממצרים רדף אחריהם פרעה שנאמר ופרעה הקריב, וכתיב ויצעקו אל ה', התחיל משה אף הוא מתפלל לפני המקום, א"ל הקב"ה למשה מה אתה עומד ומתפלל, כבר התפללו בני ושמעתי תפלתן, שנאמר מה תצעק אלי", ועד שתפלת משה שוה לתפלתן של ישראל, כמ"ש בהתחלת הענין שם: „מה תצעק אלי, הה"ד שומע תפלה . . הקב"ה . . הכל שוין לפניו . . תדע לך שהרי משה רבן של כל הנביאים כתוב בו מ"ש בעני, במשה כתיב תפלה למשה איש האלקים*, ובעני כתיב תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, זו תפלה וזו תפלה, להודיעך שהכל שוין בתפלה לפני המקום".

43) ראה קה"ע ועי' שם: „א' אומרת נפול לים, הן הצדיקים גמורים, כי אמרו אין מעצור לה' להושיע בים או ביבשה".

44) ועד כדי כך, שמשה אמר „אם אני בא להחזירן למצרים כו'" (יל"ש שם).

45) ואעפ"כ, „ויאמר משה גו' התיצבו וראו וגו' ואתם תחרישון" – שלכל ד' הכתות השיב משה שצ"ל אופן עבודה נעלה יותר, להמשיך ולנסוע לקבלת התורה, כדלקמן סכ"א.

46) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 880 ואילך – באופן אחר.

47) בהר כה, מב. שם, נה.

48) ב"מ יו"ד, א. ושנ.

---

*) להעיר, שפסוק זה הוא התחלת מזמור צ' בתהלים, שהתחלת אמירתו (ע"פ המנהג לומר המזמור המתאים למספר השנים) בי"א ניסן שנה זו (תנש"א), התחלת שנת הצ'.

עבדים[49]**, היו מוכנים** למסור נפשם (**„נפול לים”**[50]) **כדי שלא לעבור על ציווי הקב”ה** — יהרג ואל יעבור.

ויומתק יותר, שהדין דיעבור ואל יהרג (בכל המצוות, חוץ מע”ז ג”ע ושפ”ד) משום שנאמר[51] **„אשר יעשה אותם האדם וחי בהם”, „ולא שימות בהם”**[52] **— נתחדש ב־מתן־תורה, ולפני מ”ת היו צריכים למסור נפשם על כל ציווי של הקב”ה**[53]**.**

„נחזור למצרים”:

כוונתם „לחזור למצרים” היא (לא כדי להיות עבדים **למצרים — שהרי זה היפך ציווי ה', אלא) כדי להוסיף ולהשלים קיום ציווי ה' „ונצלתם את מצרים”**[54] **(כהבטחת הקב”ה לאברהם ש„אחרי כן יצאו ברכוש גדול”**[55]**)** — ע”ד **שגם לאחרי הציווי „לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם”**[36]**, „מותר לחזור לארץ מצרים** לסחורה ולפרק־מטיא”[56].

כלומר: כתה זו היתה סבורה שאין מקום לסברא למסירת נפש (נפול לים)[57]**, כי, אף שעי”ז לא יעברו על ציווי הקב”ה שלא להיות עבדים למצרים, הרי לאידך, לא תושלם כוונתו של הקב”ה שהוציאם ממצרים להיות בני חורין (כיון שתתבטל מציאותם ח”ו), ועוד ועיקר — שלא יוכלו לקיים ציווי הקב”ה ללכת להר סיני לקבל התורה (שבשביל זה הוציאם הקב”ה מ־מצרים**[58]**). ולכן, בראותם ש„מצרים נוסע אחריהם”, התחילו לדרוש ולחקור מהי ה־סיבה שעשה ה' ככה, והגיעו למסקנא ש־כנראה רוצה הקב”ה שיחזרו למצרים כדי להוסיף בקיום הציווי „ונצלתם את מצ־רים”, שאז תהי' היציאה ממצרים „ברכוש גדול” יותר מזה שיש בידם עתה**[59]**.**

„נעשה עמהן מלחמה”:

כתה זו היתה סבורה שבהחזרה למצרים יש סכנה שהמצריים עלולים לחזור ולשעבדם ח”ו, ולכן, יש לוותר על ההוספה ב„ונצלתם את מצרים” ע”י החזרה למצרים, כי אם, לעשות עמהם מלחמה **— לבטל את ההתנגדות של מצרים להליכתם של ישראל לקבלת התורה.**

49) כדברי פרעה: „מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו”, ולכן, „ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו גו' וירדוף אחרי בני ישראל” (בשלח שם, ה־ח).

50) ראה עד”ז במרכבת המשנה למכילתא שם, ש„הכת שאמרה נפול לים המה החזיקו כשיטת שאול שהמית את עצמו בל יתעוללו בו הפלשתים (כדאיתא בב”ר פל”ד, יג: „אך* את דמכם לנפשותיכם אדרוש, זה הממית את עצמו, יכול כשאול (שהפיל עצמו בחרב בעבור שלא יתעוללו בו הפלשתים ויהי' חילול כבוד שמים בדבר), ת”ל אך מיד כל חי' אדרוש את נפש האדם, זה המוסר את חבירו לחי' להרגו”), כמוהו המה, בל יתעוללו בהם המצריים” (ומשה השיב להם שהדין הוא כהמ”ד הב' בהמשך דברי המדרש, עיי”ש).

51) אחרי יח, ה.

52) סנהדרין עד, א. וש”נ. רמב”ם הל' יסוה”ת רפ”ה.

53) ראה ס' תלמידי רבינו יונה ע”ז כח, ב. מנ”ח מצוה רצו. ועוד.

54) שמות ג, כב.

55) לך לך טו, יד.

*) ל' מרכבת המשנה. ובב”ר — בשינויים.

56) רמב”ם הל' מלכים פ”ה ה”ח.

57) ולהעיר מהשקו”ט בנוגע לחיוב בני־נח במסירת נפש (ראה אנציק' תלמודית ערך בן נח ע' שנ ואילך. וש”נ), וכיון שלפני מ”ת הי' דינם כבני־נח (שם ע' שמח) — נסתפקו אם חייבים במסירת נפש.

58) כמ”ש „בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה” (שמות ג, יב ובפרש”י — משמו”ר פ”ג, ד).

59) ועי”ד המבואר במק”א (לקו”ש חכ”א ע' 77 ואילך) בביאור הטעם ש„ויסע משה את ישראל מים סוף”, „בעל כרחם” (בשלח טו, כב ובפרש”י), כיון שהיו עסוקים בביזת הים שהיתה גדולה יותר מביזת מצרים.

ובפרטיות יותר: הסברא ליפול לים (שלא לעבור על ציווי ה' שלא יהיו עבדים למצרים) מושללת מפני שרצונו של הקב"ה שלאחרי יצי"מ ילכו לקבלת התורה: והסברא לחזור למצרים (בשביל להוסיף ב„ונצלתם את מצרים") מושללת בגלל שעי"ז מעמידים בסכנה את היציאה ממצרים כשלעצמה.

„נצווח כנגדן":

כתה זו היתה סבורה שכדי לבטל את הניגוד דמצרים אין צורך אפילו במלחמה, כי אם להתפלל להקב"ה[60], ועי"ז יתבטל בדרך ממילא הניגוד דמצרים.

ויש לומר, שהלשון „נצווח כנגדן" (ולא „נתפלל לה'") מדגיש שהתפלה להקב"ה היא (לא רק תנועה של דביקות להקב"ה, אלא) גם פעולה (לבטל הניגוד דמצרים) „כנגדן"[61].

60) כפי' קה"ע וע"י שם („נצווח כנגדן . . אמרו שדי בתפלה"). וראה גם בחיי בשלח יד, יא: „ואמרו במדרש ד' כתות כו' כת ד' היו צועקים להקב"ה"* (וראה הערה הבאה).

61) וע"ד הפירוש ש„נצווח כנגדן" הוא מתכסיסי המלחמה ש„צווחין בקולם" כדי להפחיד האוייב (ראה תו"ש עה"פ (אות פא)), או הכאה בשמות הקדושים**. — אלא, שלפי פירושים אלה „נצווח כנגדן" היא פעולה של מלחמה (ושייך להכתה השלישית שאמרה „נעשה עמהן מלחמה", ולא כתה רביעית), משא"כ להפי' שבפנים „נצווח כנגדן" היא הצעקה להקב"ה, תפלה, והפעולה „כנגדן" (אינה באופן של התעסקות עם מצרים (מלחמה), אלא) נעשית בדרך ממילא.

*) וכן משמע מדברי הזהר (ח"ב מז, ב) בפירוש „ואתם תחרישון" (המענה לכתה שאמרו „נצווח כנגדן"): „לא בעי קב"ה דיתרעון ישראל אתערותא לחתא כלל . . תחרישון ודאי ולא תתערון מלה כו'".

**) ראה מרכבת המשנה למכילתא שם: „נצווח כנגדן, בספר יד יוסף, שהוא מענין משיח דכתיב בי' ברוח פיו ימית רשע, שרצו להכותם בשמות הקדושים. ולזה נוטה דעת ספר כנפי יונה הובא דבריו בילקוט ראובני פרשה זו".

ז. עפ"ז יש לבאר שה„ארבע כתות" הם ד' אופנים בעבודת בנ"י לעשות שלום בעולם, „אומה שעשתה שלום ביני ובין עולמי"[62]:

„נפול לים" הוא ה„שלום בעולם" מצד

62) להעיר מההקדמה למארז"ל בפי' „שולמית" („אומה שעשתה שלום ביני ובין עולמי"), „ד' פעמים כתיב כאן שובי שובי, כנגד ד' מלכיות ששולטין בישראל וישראל נכנסין תוך ידיהן בשלום ויוצאין לשלום" (שהש"ר שם) — די"ל, שכנגד ד' המלכיות ששולטין בישראל (ש„נקראו מצרים ע"ש שמצירים לישראל") ישנם ד' אופנים בעבודתם של ישראל ש„נכנסין כו' ויוצאין לשלום", שעושים שלום ביני ובין עולמי — „ארבע כתות".

ועפ"ז יש לבאר גם הקשר ד„ארבע כתות" ל„ארבעה מלכים . . דוד ואסא ויהושפט וחזקיהו (שמבטלים ד' המלכיות דלעו"ז), דוד אמר ארדוף אויבי ואשיגם וגו' . . עמד אסא ואמר אני אין בי כח להרוג להם, אלא אני רודף אותם ואתה עושה . . עמד יהושפט ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף, אלא אני אומר שירה ואתה עושה . . עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה, אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה" (איכ"ר וזהר שבהערה 40) — דיש לומר, ש„ארדוף אויבי ואשיגם" (שלימות הבירור) הוא ע"ד „נחזור למצרים", „אני רודף" (רדיפה בלבד) הוא ע"ד „נעשה עמהן מלחמה", „אני אומר שירה" הוא ע"ד „נצווח כנגדן", ו„אני ישן על מטתי" הוא ע"ד המס"נ ד„נפול לים"*.

*) והטעם לשינוי הסדר — כי, החילוק דה„ארבעה מלכים" הוא בהכח שלהם להלחם עם המנגד, שלכן מזכירים תחילה זה שכחו הכי גדול, ואח"כ זה שלמטה ממנו („אני אין בי כח וכו'"), ובנוגע לגודל הכח במלחמה עם המנגד — סדר ד' הכתות הוא „נחזור למצרים" (שבשביל שלימות הבירור דמצרים צריך כח גדול ביותר), „נעשה עמהן מלחמה" (שבשביל מלחמה בלבד מספיק גם מי שכחו פחות מזה), „נצווח כנגדן" (שבשביל זה אין צריך גם הכח דמלחמה), ו„נפול לים" (שאינו עושה פעולה לנצח את המנגד, אפילו לא הפעולה דתפלה).

קבלת עול מלכות שמים, תנועת המסירת־נפש להקב"ה — שעי"ז נעשה חלישות בתוקף מציאות העולם המנגד לאלקות[63], שאינו יכול להכריח את האדם לעבור ח"ו על רצונו של הקב"ה, שכן, במצב כזה מוסר האדם את נפשו („נפול לים")[64].

„נחזור למצרים" הוא ה„שלום בעולם" שנעשה ע"י הפעולה בעולם באופן שעניני העולם עצמם יתהפכו להיות עזר וסיוע לעניני אלקות[65], כמו במצרים, ש„גם אתה (פרעה) תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלקינו"[66], „ושאלה[54] אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב גו' ונצלתם את מצרים"[67].

„נעשה עמהן מלחמה" הוא ה„שלום בעולם" שנעשה ע"י ביטול הניגוד דעולם לאלקות, כלומר, הפעולה בעולם (בדרגא זו) היא [לא ע"י הירידה לעניני העולם שמנגדים לאלקות („נחזור למצרים") כדי להפכם לעזר וסיוע לעניני אלקות, כיון שירידה זו היא בחזקת סכנה, אלא אדרבה] ע"י מלחמה עם עניני העולם

63) ודוגמתו בעבודה בנפש האדם — ש„כשיש עליו עול מלכות שמים ה"ה מוגדר ומכווץ בכל החושים שלו . . לבלי להתפשט בהם נגד רצון ה' ח"ו" (קונטרס העבודה פ"ב).

64) להעיר מהמשך מארז"ל עה"פ „שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך מה תחזו בשולמית כמחולת המחנים", „אומות העולם אומרות לישראל עד מתי אתם מתים על אלקיכם . . נהרגין עליו . . וישראל משיבין להם כו'", „השולמית דרש נוטריקון משלמת למיתה"* (מ"כ שם) — דעפ"ז י"ל שב' הפירושים ד„שולמית" („שעשתה שלום ביני ובין עולמי", ו„משלמת למיתה") שייכים זל"ז, כי, (גם) עי"ז ש„משלמת למיתה" „עשתה שלום ביני ובין עולמי", שהעולם אינו יכול להכריח את ישראל לעבור ח"ו על רצונו של הקב"ה.

65) ודוגמתו בעבודה בנפש האדם — „בכל לבבך בשני יצריך" (ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ), שפועלים על היצר שבחלל השמאלי שיתהפך לאהבה את ה'.

66) בא יו"ד, כה.

67) ויש לומר, שענין זה (שע"י מצרים נוסף בעניני קדושה) מרומז גם בהמענה של משה לכתה זו, „כי את אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם" — שע"י הסברא „נחזור למצרים" נוסף ציווי חדש בתורה שאסור לחזור למצרים, שציווי זה נאמר לראשונה כאן*, כמארז"ל (ירושלמי סוכה פ"ה ה"א. מכילתא בשלח שם) „בשלשה מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים, שנאמר כי את אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם, וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד (שופטים יז, טז), והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה" (תבוא כח, סח).

ועוד ועיקר — שע"י הראי' דמצרים לאחרי קריעת ים סוף, „וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים"**, נוסף ונשלם הענין ד„וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (בשלח יד, ל־לא).

*) וראה ד"ה וכל בניך הנ"ל (בהערה 28) שהפירוש ד„שולמית" הוא גם „לפי שהם משלימים נפשם על קדושת שמו ית' . . כדאיתא במדרש (ב"ר רפ"ק) ע"פ דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו, א"ר אחא ולו אנחנו משלימים את נפשותינו".

*) ואף שהרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ז) מקדים הפסוקים בפ' שופטים ופ' תבוא לפני הפסוק שבפ' בשלח (דלא כסדר הכתובים וסדרם ב־ירושלמי ומכילתא), וי"ל הטעם לפי שהפסוק שבפ' בשלח „לא משמע ציווי אלא סיפור דברים" (חדא"ג מהרש"א לסוכה נא, ב), ו(עיקר) הציווי הוא בפ' שופטים („רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב גו'", שלכן הביא רק פסוק זה במנין המצוות שבהתחלת ספר הי"ד (ראה ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג מל"ת רלה (רנו, ג ואילך)) — הרי גם הציווי שבפ' שופטים מיוסד על הפסוק שבפ' בשלח: „וה' אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד" — שכבר אמר לכם בזמן יצי"מ, בפ' בשלח (ראה גם חדא"ג מהרש"א שם).

**) שבמצב זה („מצרים מת") לא חל האיסור ד„לא תוסיפון לראותם גו'" (ראה זח"ב נג, ב).

שמנגדים לאלקות[68], לבטל הניגוד דעולם לאלקות.

ו„נצווח כנגדן" הוא ה„שלום בעולם" שנעשה ע"י התפלה, התעלות למעמד ומצב של חיבור ודביקות עם הקב"ה[69] — „עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה"[70] — שבמעמד ומצב כזה לא שייך ניגוד על אלקות, ובדרך ממילא מתבטלת מציאותו של המנגד.

ח. ויש להוסיף, שבפעולת השלום ביני ובין עולמי ישנם (לא רק ד' אופני עבודה שמתחלקים ל„ארבע כתות" דבנ"י, כל כתה לפי ענינה, אלא גם) ד' דרגות בכללות העבודה דכל בנ"י לעשות שלום בעולם, שבעבודה זו הולך וניתוסף מדרגא לדרגא בהשלום בעולם:

א) התחלת העבודה דעשיית שלום בעולם היא ע"י קבלת עול מלכות שמים („ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"[71]) עד למסירת־נפש, שהעולם לא יכול להכריחו לעבור על רצונו של הקב"ה („נפול לים") — שפעולת השלום היא לגלות נקודה וחלק בעולם ש„מסכים"[72] (אינו יכול ל־נגד) לאלקות, אבל בחלק העולם ש„מנגד" לאלקות לא נעשית פעולת השלום[73].

למעלה מזה (ולאח"ז) — שפעולת השלום היא גם בחלק העולם ש„מנגד" לאלקות, ובזה גופא ב' אופנים:

ב) הפעולה בחלק העולם שמנגד לאלקות היא ע"י המלחמה עם המנגד — „נעשה עמהן מלחמה" — שלא יוכל לנגד.

ג) הפעולה בחלק העולם שמנגד לאלקות היא באופן שהמנגד עצמו יתהפך לעזר וסיוע — ע"ד „נחזור למצרים" כדי להוסיף ב„ונצלתם את מצרים"[74].

---

68) ודוגמתו בעבודה בנפש האדם — שאינו יורד להתעסק עם היצר שבחלל השמאלי להפכו לקדושה, כיון ש„המתאבק עם כו'", אלא דוחהו בשתי ידים (ראה תניא פכ"ח).

69) ומרומז בלשון „תפלה" — לשון חיבור, כמו נפתולי אלקים נפתלתי (ויצא ל, ח ובפרש"י), ובלשון המשנה (כלים פ"ג מ"ה) התופל כלי חרס (תו"א תרומה עט, סע"ד. ובכ"מ).

70) ברכות לג, רע"א.

71) תניא רפמ"א.

72) אף ש„הסכם" זה הוא בעל כרחו — ע"ד מארז"ל „מלאך רע עונה אמן בעל כרחו" (שבת קיט, ב).

73) וכמודגש בהחילוק שבין מצות לא תעשה למצות עשה — שבמצות לא תעשה יכול תמיד למסור נפשו שלא לעבור על רצונו ית', אבל במצות עשה יש אופנים שגם מסירת נפש לא תועיל שיוכל לקיים רצונו ית', „שהם יכולים לבטלה ממנו על כרחו שיניחוהו בבית האסורים ותבטל מאליו" (ר"ן שבת מט, א (ד"ה ומקשו). הובא בכס"מ הל' יסוה"ת רפ"ה).

74) והטעם שהסדר דה„ארבע כתות" הוא שהכתה שאמרה „נחזור למצרים" קודמת להכתה שאמרה „נעשה עמהן מלחמה" — יש לומר בפשטות, שסדר הד' כתות הוא (מלמטלמ"ע) בהיחס להציווי המפורש שהי' אז לילך למ"ת: „נפול לים" — דחיית הציווי לגמרי, „נחזור למצרים" — דחיית הציווי למשך זמן ובינתיים עוסקים בענין אחר, ו„נעשה עמהן מלחמה" ו„נצווח כנגדן" — הכנה לקיום הציווי, ע"י מלחמה שדורשת מעט זמן, או ע"י תפלה להקב"ה שיושיע מיד.

[ועפ"ז תומתק חלוקת ד' הכתות לב' פסוקים: ב' הכתות הראשונות שבפסוק הא' — דחיית הציווי; וב' כתות האחרונות שבפסוק הב' — הכנה לקיום הציווי].

ולהוסיף, שגם בנוגע להוראה על כל הזמנים יש מקום לסדר זה — כי, טבע בני־אדם שכאשר כתה אחת אומרת שצריך להתנהג בקצה אחד, אומרת הכתה השני' שצריכים להתנהג בקצה ההפכי, ואח"כ מציעה הכתה השלישית דרך אמצעית כו', ועד"ז בנדו"ד, שמיד לאחרי שהכתה הראשונה אמרה „נפול לים" (מס"נ, יציאה מהעולם שמנגד לאלקות), אמרה הכתה השני' הקצה ההפכי — „נחזור למצרים" (הפיכת המנגד), ואח"כ אמרה הכתה השלישית דרך אמצעית — „נעשה עמהן מלחמה" (לא יציאה מהעולם שמנגד לאלקות, ולא

ד) ולמעלה מזה (ולאח"ז) — שאין זה באופן שפועלים בעולם דבר נוסף על מציאותו [שעם היותו מצ"ע מנגד לאלקות, פועלים בו שלא ינגד, ויתירה מזה שיתהפך להיות מסייע], אלא הפעולה היא לגלות בעולם המעמד ומצב האמיתי שלא שייך (ומתבטל בדרך ממילא) ניגוד לאלקות (ומציאות המנגד אינה אלא בשביל לגלות כחו של הקב"ה[75]) — ע"י ההתעלות לדרגא שבה לא שייך ניגוד לאלקות, שזהו"ע התפלה, חיבור ודביקות עם הקב"ה.

ט. ובסגנון אחר קצת — ביחס לתורה ש"ניתנה לעשות שלום בעולם":

ובהקדמה[76] — שכיון שהתורה ניתנה מהקב"ה לישראל בהיותם למטה בארץ ("לא בשמים היא"[77]), יש בה גדרים שמצד הנותן, הקב"ה, וגדרים שמצד המקבל, ישראל, עד לגדרי העולם שבו ניתנה התורה, ובהתאם לכך נעשית גם פעולת התורה (ע"י ישראל לומדי התורה, "כל בניך לימודי ה'") לעשות שלום בעולם — מצד גדרי הנותן, הקב"ה, ומצד גדרי העולם שבו ניתנה התורה.

ומהדוגמאות לזה במצוות התורה — החלוקה הכללית שבין ג' המצוות שיהרג ואל יעבור לשאר המצוות שיעבור ואל יהרג משום שנאמר "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", "ולא שימות בהם": ג' המצוות שיהרג ואל יעבור — הם (בעיקר) מצד גדרי הנותן, מבלי להתחשב (כ"כ) בגדרי (הפעולה על) המקבל אם ביכלתו לקיימם אם לאו, שלכן, גם כשמכריחים אותו לעבור עליהם, יהרג ואל יעבור[78]; ובשאר המצוות מודגש גם גדרי המקבל — "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם", כלומר, לא זו בלבד שאין חיוב למסור נפשו על קיום המצוות, אלא שקיום המצוות הוא בשביל "וחי בהם"[79].

ובפרטיות יותר — נחלקים לד' אופנים־דרגות בפעולת התורה לעשות שלום בעולם:

מצד גדרי הנותן — נעשה (ומספיק) השלום בעולם באופן שהעולם אינו יכול לנגד לקבלת עול מלכות שמים ומסירת־נפש על קדושת שמו ית' — "נפול לים".

מצד גדרי המקבל — נעשה השלום בעולם באופן שחודר גם בחלק העולם ש־"מנגד" לאלקות, ובשני אופנים: פעולה על המנגד שיתהפך להיות עזר וסיוע לאלקות — "נחזור למצרים", או עכ"פ "נעשה עמהן מלחמה" — שלא ינגד.

ושלימות העבודה היא שפעולת השלום בעולם היא מצד גדרי הנותן והמקבל גם יחד — שבגדרי המקבל מגלים ומחדירים גדרי הנותן, שע"י החיבור והדביקות עם הקב"ה (תפלה,

---

הפיכת המנגד, אלא ביטול המנגד ע"י מלחמה), וכת רביעית הציעה דרך אמצעית שכוללת שניהם — "נצווח כנגדן" (ביטול המנגד ע"י התעלות לדרגא נעלית). וראה גם לקמן הערה 159.

75) כמ"ש במצרים "וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה' גו'".

76) בהבא לקמן — ראה בארוכה "הדרן" על מסכת פסחים (הא' — נדפס בהוספות להגש"פ עם לקוטי טעמים כו' — בהוצאת קה"ת תשל"ג ואילך (ס"ט ואילך)). "הדרן" על מסכת אבות (נדפס בהוספות לביאורים לפרק"א — בהוצאת קה"ת תשמ"ב ואילך (ס"ח ואילך)).

77) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

78) אלא שאעפ"כ שייך גם לגדרי המקבל — שלכן "אם עבר באונס אין מלקין אותו ואצ"ל שאין ממיתין אותו ב"ד . . שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו" (רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ה"ד).

79) וכמפורש בכתוב בכמה מצוות — "למען יאריכון ימיך גו'", "למען ירבו ימיכם גו'" (יתרו כ, יב. עקב יא, כא). וכיו"ב (וראה "הדרן" על מסכת אבות שבהערה 76).

„נצווח כנגדן") מתגלה האמת בעולם שלא שייך ניגוד לאלקות.

ועפ"ז האמור לעיל יש לבאר שד' אופנים אלה בפעולת התורה לעשות שלום בעולם ע"י עבודתם של ישראל (מקבלי ולומדי התורה, „וכל בניך לימודי ה'") מרומזים בד' המסכתות (שהר"ת שלהם „בניך") שסיומם וחותמם במאמר „ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך", כמודגש בתוכן המסכת כולה, ובפרט במאמר שבסיום המסכת שבהמשך אליו באה החתימה במאמר „ת"ח מרבים שלום בעולם" בכל א' מד' המסכתות, כדלקמן.

י. מסכת ברכות — שלום בעולם מצד גדרי הנותן (ע"ד „נפול לים"):

מהטעמים להתחלת הש"ס במסכת ברכות — שבה מדובר אודות קריאת שמע („מאימתי קורין את שמע"), שענינה קבלת עול מלכות שמים שהיא ראשית העבודה, „ראשית חכמה יראת ה'"[80], ועד למסירת־נפש על קידוש השם, כדרשת חז"ל (במסכת ברכות[81]) על הפסוק[82] „ובכל נפשך" (שבקריאת שמע) — „אפילו הוא נוטל את נפשך".

וכיון שמצד קבלת עול מלכות שמים ומסירת־נפש נעשה השלום בעולם רק באופן שהעולם אינו יכול להכריח את האדם לעבור ח"ו על רצונו של הקב"ה, כי במצב כזה יוצא האדם מן העולם — מסיימת מסכת ברכות בענינים הקשורים עם יציאת הנשמה מן הגוף: „הנפטר מן המת כו'", „תלמידי חכמים אין להם מנוחה . . בעולם הבא"[83] — בהתאם להענין ד„נפול לים", תנועת המס"נ.

[ויש להוסיף (ע"ד החסידות) שתנועת המס"נ מודגשת גם בשם המסכת — ברכות:

„ברכה" היא מלשון המשכה, כמו המבריך את הגפן[84]. ובפרטיות יותר — כדברי המשנה בסוף מסכת ברכות[81]: „התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם", שרומז על ההמשכה מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא[85], ובלשון הגמרא בסיום המסכת — ההמשכה מעולם הבא (עלמא דאתכסייא) לעולם הזה (עלמא דאתגלייא).

וגם ההמשכה (ירידה) מלמעלה למטה (מעוה"ב לעוה"ז) קשורה עם תנועה של מס"נ[86] — כפי שמבאר רבינו הזקן בספר התניא[87] ש„אור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה . . אף שע"ז יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה בשרשו יתבטל אורו במציאות . . כך נשמת האדם . . חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה כו'", שמזה מובן שההמשכה והירידה למטה היא היפך הרצון והטבע — „על[88] כרחך אתה חי"[89], ונעשית מצד תנועת המס"נ].

---

80) תהלים קיא, י"ד. וראה פסקי ריא"ז לברכות בתחלתם (הועתק גם בהקדמת פיהמ"ש להרמב"ם). וראה גם מאירי בפתיחתו (קרוב לסופה), ובריש מס' ברכות.

81) נד, א — במשנה. וראה שם סא, ב.

82) ואתחנן ו, ה וכספרי ופרש"י.

83) ומביא ראי' מהכתוב, „שנאמר ילכו מחיל אל חיל" — שמצד גודל מעלתם בענין המס"נ גדול שכרם בעולם הבא בעילוי אחר עילוי.

84) כלאים רפ"ז. וראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

85) ראה תו"א בראשית ו, ב ואילך. ובכ"מ.

86) נוסף על העלי' מלמטה למעלה, מעוה"ז לעוה"ב — מס"נ כפשוטה.

87) ריש פי"ט.

88) אבות ספ"ד.

89) נוסף על הענין ד„על כרחך אתה מת" (אבות שם) — במס"נ כפשוטה.

יא. ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בברכות על המזון שבמסכת ברכות:

מהטעמים להתחלת הש"ס במסכת ברכות – כיון שעוסקת בברכות על המזון, ש"הרופא[90] הבקי כשירצה לשמור בריאות הבריא . . יקדים תיקון המזון בתחלת רפואותיו, ועל כן ראה . . להתחיל בברכות, שכל מי שאוכל אין לו רשות לאכול עד שיברך . . הברכות שאדם חייב בהם על המזונות" (וכל ברכות הנהנין), ומזה מובן שעיקרה של מסכת ברכות הוא – ברכות על המזון[91].

ובטעם חיוב הברכות – איתא במסכת ברכות[92]: "אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה, וכל הנהנה מעוה"ז בלא ברכה מעל . . כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו מעל בקדשי שמים, שנאמר[93] לה' הארץ ומלואה . . כתיב לה' הארץ ומלואה, וכתיב[94] השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם . . כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה" (לאחר ברכה הרי היא לבני אדם[95]).

וצריך להבין: מהי פעולת הברכה להתיר ההנאה מעניני העוה"ז שהם "קדשי שמים" – הרי לא יתכן לומר שהברכה מפקיעה הקדושה ד"קדשי שמים"?!

ויש לומר הביאור בזה – שבאמירת הברכה מודגשת ההכרה שהקב"ה הוא בעה"ב על העולם כולו ועל האדם ("אלקינו מלך העולם"), שזהו"ע קבלת עול מלכות שמים, היינו, שהאדם האומר הברכה הוא עבדו של הקב"ה, ולכן מותר לו לאכול (להנות מ)"קדשי שמים", שהרי "המורם נאכל לכהנים . . ולעבדיהם"[96].

ומזה מובן שה"שלום בעולם" שב"ברכות" עיקרו מצד גדרי הנותן – הדגשת בעלותו של הקב"ה בעולם, "לה' הארץ ומלואה", שלכן כל עניני העוה"ז הם "קדשי שמים", והנאת האדם מהם אפשרית רק לאחר הדגשת עובדת היותו עבדו של הקב"ה.

יב. מסכת יבמות – שלום בעולם מצד גדרי המקבל, ע"י הבירור וההפיכה לקדושה (ע"ד "נחזור למצרים"):

ובהקדמה – שהסדר הרגיל הוא "וראה בנים לבניך שלום על ישראל' . . כיון שבנים לבניך שלום על ישראל דלא אתי לידי חליצה ויבום"[6] (שאין זה שלום[97]).

ואף שעיקר הענין ד"שלום על ישראל" הוא כש"בנים לבניך . . דלא אתי לידי חליצה ויבום", לא חליצה ולא יבום, מ"מ, כש"אתי לידי חליצה ויבום" – תוכנה של מסכת יבמות – יש מעלה ביבום על חליצה בנוגע לענין השלום, כי: (א) "חליצה היא כעין קטטה ומריבה שהיא מביישתו ויורקה בפניו על שאינו חפץ ביבום"[98], משא"כ יבום שיש שלום בין היבם ליבמה[99], (ב) חליצה היא "אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו . . להקים לאחיו

---

90) הקדמת פיהמ"ש להרמב"ם (ד"ה והחלק השישי).

91) אלא ש"כדי שלא יהי' חסר בעניין מן הענינים לפיכך דבר על כלל הברכות שאדם חייב בהם . . על המצוות, ואין לך מצוה שאדם חייב בה בכל יום אלא קריאת שמע בלבד, ואין נכון לדבר בברכות ק"ש קודם שידבר על ק"ש עצמה, לפיכך התחיל מאימתי קורין את שמע וכל מה שנתחבר אליו" (פיהמ"ש שם).

92) לה, סע"א ואילך.

93) תהלים כד, א.

94) שם קטו, טז.

95) פרש"י ברכות שם.

96) זבחים נה, א – במשנה.

97) ראה חדא"ג מהרש"א כתובות שם. סוף יבמות (נעתק לעיל ס"א).

98) חדא"ג מהרש"א כתובות שם.

99) ראה ערוך לנר שבהערה 10.

שם בישראל", היפך השלום בינו לבין אחיו, משא"כ יבום, ש„הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל"[100], שזהו"ע ד„שלום על ישראל, עש"ה להקים לאחיו שם בישראל"[98], מעין ה„שלום על ישראל" כש„בנים לבניך".

ואעפ"כ, גם בחליצה יש ענין של שלום — הן בנוגע להיבמה, שע"י החליצה נפטרת מזיקת יבום ומותרת להנשא לשוק, והן בנוגע לאחיו, שגם ע"י חליצה עושה טובה לנשמת אחיו, כדאיתא בזהר[101] (והובא גם בפוסקים[102]), אלא, שעיקר מעלת השלום היא ע"י יבום, שלכן „מצות יבום קודמת למצות חליצה"[103].

וביאור הענין בעבודת האדם:

הסדר הרגיל בקדושה הוא באופן ש„בנים לבניך" — הולדת בנים, כולל ובמיוחד „תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים"[104]. והמצב ד„מת . . ובן אין לו"[105] הוא מצד התערבות הלעו"ז, כדאיתא בזהר[106] ש„אל אחר אסתרס ולא עביד פירין", שעי"ז נטרד ונדחה מגבול הקדושה[107].

והתיקון לזה — ע"י יבום, שפועל ענין של הולדה אצל המת[108], „הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת"[109], או עכ"פ ע"י חליצה, שנעשה תיקון לנשמת המת[110], אלא שעי"ז לא נעשה אצלו ענין ההולדה, ולכן יבום קודם לחליצה.

ומזה מובן שבמסכת יבמות (יבום דוקא, „מצות יבום קודמת למצות חליצה") מודגשת פעולת השלום בעולם מצד גדרי המקבל ע"י בירור התחתון והפיכתו לקדושה.

יג. וענין זה מודגש גם בסיום מסכת יבמות בענין דרישה וחקירה — „דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה, שנאמר משפט אחד יהי' לכם, ומפני מה אמרו (חכמים) דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין" — שבדין דרישה וחקירה (הן מצד „דבר תורה", והן מצד תקנת חכמים) מודגש גדרי המקבל:

בכללות דין דרישה וחקירה מצד „דבר תורה" — אף ש„נצטוינו לחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר (אע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר) הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן"[111], מ"מ, „מצות עשה לדרוש את

100) תצא כה, ו־ז.

101) ראה זח"ג קפ, א (ר"פ חקת). רפא, א. שח, א. ועוד.

102) ראה ב"ש אה"ע סקס"ה סק"ט: „ועיין בזהר פ' חקת משמע דמצוה דוקא בחליצה".

103) יבמות לט, ב.

104) פרש"י ר"פ נח (מב"ר פ"ל, ו).

105) תצא שם, ה (ולהעיר ממו"ק כז, ב. וש"נ).

106) ח"ב קג, א. וראה לקו"ת חוקת ס, ג: „ואפשר שעל זה רמזו (בב"ר רפל"ג) אין מעשיהם של רשעים עושה פירות".

107) ראה זהר שבהערה 101.

108) ועד"ז אצל היבמה, „אשת המת" — די"ל שרומז על קבלת ההשפעה („אשה", בחי' מקבל) מלעו"ז — ש„לא תהי' אשת המת החוצה", מחוץ לגבול הקדושה, אלא „יבמה יבוא עלי' ולקחה לו לאשה ויבמה" — ע"ד מארז"ל „מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר" (מנחות מד, א), שזהו"ע ד„אתהפכא חשוכא לנהורא".

109) ויש להוסיף בביאור הדיוק „אחיו המת" — ש„אחים" רומז על יעקב ועשו, כמ"ש (מלאכי א, ב) „הלא אח עשו ליעקב", תוהו ותיקון, ו„מיתה" הו"ע שבירת הכלים דתוהו, והתיקון לזה ע"י העבודה דיעקב שיורש האורות מרובים דתוהו (ראה המשך וככה תרל"ז פס"ח. סה"מ תר"ל ע' פח. סה"מ קונטרסים ח"ב שסב, ב. ועוד).

110) ועד"ז אצל היבמה, „אשת המת" — שחולץ רוח המת מהאשה שלא תהי' עוד קבלת השפעה מלעו"ז, ביטול המנגד (אף שלא נתהפך לקדושה).

111) רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ז. פ"ח ה"ב.

העדים ולחקרן ולהרבות בשאלתן ומדקדקין עליהן ומסיעין אותן מענין לענין בעת השאלה כדי שישתקו או יחזרו בהן אם יש בעדותן דופי"[112]. כלומר: תורה כשלעצמה, כפי שהיא מצד גדרי הנותן, **קובעת ש„על פי שני עדים גו' יקום דבר"[113] — לא (רק) בגלל שהעדים מבררים המציאות, אלא** גזירת הכתוב[114], **שלכן חותכין הדין על פיהם** „אע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר". **ואעפ"כ, כיון שהתורה מתחשבת עם גדרי העולם והאדם,** גדרי המקבל, **שמצדם יתכן שיש בעדותן דופי — אמרה תורה („דבר תורה") ש„אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה", „כדי שישתקו או יחזרו בהן אם יש בעדותן דופי"[115*].**

ובתקנת חכמים ש„דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין" — שההתחשבות בגדרי המקבל היא עד כדי כך שמצד החשש שלא תנעול דלת בפני לוין, שיהיו כאלה שימנעו עצמם מלהלוות (אף שהתורה חייבה להלוות), עקרו חכמים דין תורה **שחייבה דרישה וחקירה בדיני ממונות, ואמרו ש„דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה".**

ובפרטיות יותר: ההתחשבות בגדרי המקבל מצד „דבר תורה" היא — שהאמת דתורה („על פי שני עדים גו' יקום דבר") יתאים גם עם האמת מצד גדרי העולם (שאין בעדותן דופי). וההתחשבות בגדרי המקבל מצד תקנת חכמים היא — שבשביל טובת העולם כפשוטו (שלא תנעול דלת בפני לוין[116]) מקילים בדין תורה שמחייב דרישה וחקירה גם בדיני ממונות[117].

יד. ודוגמתו בענין יבום וחליצה — תוכנה של מסכת יבמות:

ביבום וחליצה יש חילוק בין דין תורה לתקנת חכמים: מצד דין תורה — „מצות יבום קודמת למצות חליצה". ומצד תקנת חכמים — „עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה", ולדעת אבא שאול „הכונס את יבמתו לשם נוי ולשם אישות ולשום דבר אחר כאילו פוגע בערוה, וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר" — „אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום"[103].

ובשניהם מודגש גדרי המקבל:

בדין תורה — אף שמחייבת לייבם את אשת אחיו המת, מ"מ, נותנת אפשרות לחליצה „אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו", בגלל ההתחשבות בגדרי המקבל, **רצונו של האיש (וכן רצונה של האשה[119]).**

---

112) **שם הל' עדות פ"א ה"ד.**

113) **שופטים יט, טו.**

114) **ראה צפע"נ לרמב"ם הלכות יסוה"ת פ"ז.**

115) **ופשוט, שגם לאחר שחייבה תורה דרישה וחקירה נשאר דין גדר העדות (לא (רק) מצד בירור המציאות, אלא)** „דבר תורה" **(גזירת הכתוב), שלכן, „כל עד שנחקרה עדותו בב"ד, בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות,** אין יכול לחזור בו, **כיצד, אמר מוטעה הייתי, שוגג הייתי ונזכרתי שאין הדבר כן, לפחדו עשיתי,** אין שומעין לו אפילו נתן טעם לדבריו . . **כל דברים שיאמר העד אחר שנחקרה עדותו שיבוא מכללם ביטול העדות . . אין שומעין לו" (רמב"ם הל' עדות פ"ג ה"ה).**

*) ועפ"ז יומתק דיוק הלשון „**כדי שישתקו או יחזרו** בהן אם יש בעדותן דופי", ולא כדי שתבטל העדות אם יש בה דופי — כי, אם לא ישתקו ולא יחזרו בהן לפני גמר החקירה, הרי גם אם יש בה דופי תשאר עדותן בקיומה, עד כדי כך, שגם הם לא יוכלו לחזור בהם.

116) **ולהעיר שעי"ז נוסף בענין השלום — שהרי „גמילות חסדים (הלואה) . . שלום הוא, שמתוך שגומל חסד . . לחבירו הוא מכירו שהוא אוהבו ובא לידי אחוה ושלום" (פרש"י ברכות ח, רע"א).**

117) ועי"ד **הדגשת גדרי המקבל ברוב המצוות שיעבור ואל יהרג, כיון שענינם של המצוות הוא בשביל „וחי בהם".**

118) **ראה רמב"ם הל' יבום וחליצה פ"א ה"ב.**

ובתקנת חכמים — שבגלל ההתחשבות בגדרי המקבל, "שאין מתכוונין לשם מצוה", עוקרים דין התורה ש"מצות יבום קודמת למצות חליצה", ואומרים ש"מצות חליצה קודמת למצות יבום", אף שהשלום שבחליצה אינו דומה להשלום שביבום.

ורק לאחר דרישה וחקירה עד ש"ניכר וידוע שמכוונים לשם מצוה"[119], להיותם בדרגא ד"תלמידי חכמים" — יכול (וצריך) להיות ענין השלום בשלימות, ע"י יבום, "להקים לאחיו (המת) שם בישראל", שלימות בירור התחתון ע"י שמהפכים אותו לקדושה.

ויש להוסיף ולקשר גם עם סיום המסכת בפלוגתא בעדי נשים, "מר סבר כיון דאיכא כתובה למישקל כדיני ממונות דמי, ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי" — שמצינו דוגמתו גם ביבום וחליצה — בהפלוגתא דאבא שאול וחכמים, שלדעת אבא שאול מתחשבים בגדרי המקבל ("שאין מתכוונין לשם מצוה") לדחות הקדימה דיבום שמצד דין תורה (ע"ד ההתחשבות בדיני ממונות — גדרי העולם), משא"כ לדעת חכמים, גם כשכוונתו אינה לשם שמים קודם יבום לחליצה, כדין תורה[120] (ע"ד ההתחשבות בדיני נפשות — גדרי התורה).

[ולהעיר, שענין זה מרומז גם בהענין ד"נחזור למצרים" — כי, סברת הכתה השני' שאין ליפול לים, אלא לחזור למצרים כדי להוסיף ולהשלים קיום ציווי ה' "ונצלתם את מצרים" (בירור והעלאת ניצוצות הקדושה), באה לאחר דרישה וחקירה בתוכן הענין ד"מצרים נוסע אחריהם" (כנ"ל ס"ו), שאז הגיעו למסקנא שכיון שהיציאה ממצרים היא בשביל קבלת התורה, אין מקום לסברא "נפול לים" — דיני נפשות, ולאידך, כיון ש"מצרים נוסע אחריהם" ה"ז הוכחה שעדיין לא השלימו קיום הציווי "ונצלתם את מצרים", ולכן צריכים לחזור למצרים וליקח משם שאר ה"רכוש גדול" ד"כלי כסף וכלי זהב" — דיני ממונות].

טו. מסכת נזיר — שלום בעולם מצד גדרי המקבל, ע"י דחיית המנגד באופן של מלחמה (ע"ד "נעשה עמהן מלחמה"):

נזיר — הו"ע הפרישות ("אין נזירות בכל מקום אלא פרישות"[121]) מדברים שיכולים לגרום ענינים בלתי־רצויים, כמארז"ל[13] "הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהיין מביא לידי כו'", היינו, שפעולתו בדברים אלה היא (לא באופן של בירור והעלאה לקדושה, אלא) באופן שפורש עצמו מהם, שזהו"ע דנצחון המלחמה, ללחום עם הענינים הבלתי־רצויים ולנצחם שלא יפריעו לו בעבודת ה'.

וענין זה מודגש בסיום מסכת נזיר בענין הנצחון במלחמה — "גדול העונה אמן יותר מן המברך . . שהרי גוליירים מתגרין במלחמה וגבורים נוצחין".

ובהמשך לזה באה החתימה במאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" — שפעולת השלום בעולם היא (לא ע"י בירור הלעו"ז והפיכתו לקדושה, אלא) ע"י המלחמה עם הלעו"ז, לעמוד כנגדו ולנצחו שלא ינגד לקדושה.

טז. ויש להוסיף בביאור השייכות דתוכן כללות מסכת נזיר להסיום בענין הנצחון במלחמה בנוגע למעלת העונה אמן ("גדול העונה אמן יותר מן המברך")

119) טור (בשם ר"ת) ורמ"א אה"ע ר"ס קסה.

120) ולהעיר שלדעת הרמב"ם שם "מצות יבום קודמת למצות חליצה", "בכל זמן", "ואפילו נתכוין שלא למצוה" (פיהמ"ש להרמב"ם בכורות ספ"א).

121) במדב"ר פ"י, ח. ספרי נשא ו, ג. פרש"י שם, ב.

— שבזה מודגשת מעלת השלום בעולם במסכת נזיר לגבי מסכת ברכות:

„מברך" — הוא התוכן דמסכת ברכות, אשר, ע"י הברכות נעשה השלום בעולם כפי שהוא מצד גדרי הנותן, הדגשת בעלותו של הקב"ה בעניני העולם שהם בבחינת „קדשי שמים". אבל ביחס להניגוד שמצד גדרי העולם (גדרי ה־מקבל) — אין זה אלא באופן ד„גוליירים", „חלשים"[122], שאין כאן הכח לנצח ב־מלחמה עם המנגד[123], והיחס למצב של ניגוד הוא באופן של יציאה מהעולם, „נפול לים" (כנ"ל ס"י).

ו„העונה אמן"[124], שענינו „קיום הדבר ואמיתתו"[125], היינו, הקיום בנוגע לפועל ממש, לא רק מצד גדרי הנותן („מברך"), אלא גם מצד גדרי המקבל (העולם) — הוא התוכן דמסכת נזיר[126], שהפרישה מדברים שיכולים לגרום ענינים בלתי־רצויים היא ע"ד המלחמה והנצחון על המנגד שלא יוכל לנגד, שבשביל זה יש צורך בגבורה יתירה — „גבורים נוצחין"[127].

ועפ"ז י"ל, שבחתימה בהשלום בעולם בהמשך למאמר „גדול העונה אמן יותר מן המברך", מודגשת מעלת השלום בעולם שבמסכת נזיר („נעשה עמהן מלחמה") לגבי השלום שבמסכת ברכות — שהשלום בעולם הוא לא רק מצד גדרי הנותן, אלא גם מצד גדרי המקבל (אלא שבמסכת נזיר ה"ז רק באופן של מלחמה, לדחות המנגד ע"י הפרישה, ולא באופן של בירור והפיכה לקדושה, כבמסכת יבמות[128]).

יז. מסכת כריתות — שלום בעולם מצד גדרי הנותן והמקבל יחדיו (ע"ד „נצוות כנגדך"):

בענין כרת (כריתות) יש חידוש לגבי כל עונשי התורה — שכל עונשי התורה הם

---

122) פרש"י סוף נזיר.

123) ואעפ"כ, „גוליירים מתגרין במלחמה" — כיון שהתחלת המלחמה עם המנגד היא ע"י הדגשת וגילוי גדרי הנותן, בעלותו של הקב"ה בעולם, שזהו"ע קבלת עול מלכות שמים.

124) להעיר מהשייכות לסיום וחותם מזמור פ"ט בתהלים* — „ברוך („המברך") ה' לעולם אמן ואמן" („העונה אמן"), „כפל מלה זו אמן ואמן דהיינו רמז לאמת הדבר בעוה"ז ובעוה"ב" (חדא"ג מהרש"א סנהדרין קי, סע"ב) — ע"ד מ"ש בסוף ברכות „התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם", מעלמא דאתכסייא (עוה"ב) לעלמא דאתגלייא (עוה"ז), כנ"ל ס"י.

125) חדא"ג מהרש"א שם.

126) ויש לומר, שענין זה מרומז גם במסכת ברכות — שבסיום פרק אלו דברים (נג, ב), שבו מסתיימים דיני ברכות על המזון (בפרקים כיצד מברכין, שלשה שאכלו ואלו דברים), תוכנה העיקרי של מסכת ברכות (כנ"ל סי"א), מובא המאמר „גדול העונה אמן יותר מן המברך . . גוליירין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין". אלא, שבמסכת ברכות ה"ז פרט בגדרי הנותן, שבשביל השלימות שלו צ"ל גם ההמשכה והירידה למטה — ירידה דייקא, כדיוק הלשון „גוליירין יורדין ומתגרין [במלחמה]* וגבורים יורדין ומנצחין" (משא"כ במסכת נזיר, גדרי המקבל, מודגשת (רק) המעלה שבדבר — „גבורים נוצחין").

127) ולהעיר, שבשביל העבודה דאתכפיא, מלחמה תמידית (התוכן דמסכת נזיר), יש צורך בכח וגבורה יותר מאשר בעבודה דאתהפכא (התוכן דמסכת יבמות).

128) ויש לומר, שזהו ע"ד ענין החליצה שלמטה מהשלום שביבום, כנ"ל סי"ב.

---

*) שסיום אמירתו בי"א ניסן שנה זו (תנש"א) — ראה לעיל שוה"ג להערה 42.

*) דאף ש„גוליירין מתגרין במלחמה" הוא ע"י קבלת עול מלכות שמים, גילוי גדרי הנותן (כנ"ל הערה 123) — מ"מ, כיון שהכוונה בזה היא לצורך הפעולה בגדרי המקבל, ה"ז ענין של ירידה — „גוליירין יורדין ומתגרין [במלחמה]".

בעיקר ביחס להגוף[129] (כמו מלקות, ועד להעונשים הכי חמורים דד' מיתות ב"ד), משא"כ כרת, שהוא ביחס להנפש, כמ"ש[14] „ונכרתה הנפש ההיא מלפני", ולא ביחס להגוף[130]. ומזה מובן שבענין הכרת מודגשת מעלת הגוף דבנ"י (גם לגבי הנפש).

ויובן בהקדם הידוע[131] שעיקר השכר הוא בעולם התחי', לנשמות בגופים דוקא (כשיטת הרמב"ן[132]), ומהטעמים לזה[133] — מצד גודל מעלת הגוף, שבו היתה הבחירה של הקב"ה במתן־תורה, כמ"ש רבינו הזקן[134] ש„ובנו בחרת מכל עם ולשון[135] הוא הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", כלומר, בחירה אמיתית (למעלה מהשכל) שייכת רק בשני דברים שדומים ושייכים זל"ז שיש אפשרות בשניהם, ובוחרים בא' מהם,

ועניין זה אינו שייך בנוגע להנשמה, ששייכותה להקב"ה אינו מצד ענין של בחירה, כי אם מפני היותה „חלק אלקה ממעל ממש"[136], משא"כ הגוף, ש„נדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", ושייכותו להקב"ה היא מפני ש„בנו (דוקא) בחרת מכל עם ולשון".

ויש לומר, שמעלת הגוף שבו היתה בחירתו של הקב"ה מודגשת בגלוי בענין הכרת — שההתקשרות של הגוף עם הקב"ה מצד ענין הבחירה היא עד כדי כך שגם במצב של הנהגה בלתי־רצוי' עד ש„ונכרתה הנפש ההיא מלפני", אין זה שייך להגוף.

וההסברה בזה:

בנוגע להנשמה — כיון שהתקשרותה עם הקב"ה היא מפני היותה „חלק אלקה ממעל ממש", מצד גדרי הנותן, הרי, הנהגה בלתי־רצוי' מצד ירידתה והתלבשותה בגוף[137] (גדרי המקבל) היא בסתירה וניגוד להתקשרותה עם הקב"ה, ולכן „ונכרתה הנפש ההיא מלפני" (עד שיתתקן החטא והפגם ע"י התשובה[138]).

משא"כ בנוגע להגוף — כיון שהתקשרותו עם הקב"ה היא מצד הבחירה ב„גוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", הו"ז באופן של חיבור גדרי הנותן עם גדרי המקבל יחדיו, שהבחירה היא (לא מצד מעלת הגוף, אלא) מצד העצמות (גדרי הנותן), וביחד עם זה, הבחירה היא ב„גוף החומרי שנדמה

129) כולל גם העונשים שלאחרי מיתה — כדאיתא בגמרא (סנהדרין צא, סע"א ואילך) „גוף אומר נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר, ונשמה אומרת גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור . . הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד" (כמשל החיגר והסומא, ש„הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד").

130) וגם כרת דגוף (כמבואר ברמב"ן ובחיי (אחרי יח, כט) שיש ג' סוגי כרת, לגוף לבדו, לנפש לבדה, ולשניהם יחד) — אינו אלא בנוגע לחיי הגוף, מצד סילוק הנפש מן הגוף, ולא בנוגע למציאות הגוף עצמו.

131) ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושי ש"ש סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). ובכ"מ.

132) בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל — ע' שט).

133) נוסף לכך שהשכר הוא בהתאם לעבודה ע"י נשמות בגופים דוקא (ע"ד הנ"ל בהערה 129 בנוגע לעונש).

134) תניא פמ"ט.

135) שבחירה זו היתה במתן־תורה (שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד).

136) תניא רפ"ב.

137) כי הנשמה עצמה, „גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית'" (תניא ספכ"ד).

138) ד„עם היות שכרת הוא כמשל שנפרד ונכרת משרשו לגמרי, אעפ"כ, ע"י הרהור תשובה א' ישוב ויתדבק בשרשו . . כמו ד"מ אם הי' נמצא ברפואות לחבר גופו אל ראשו כו'" (לקו"ת ראה לב, ג).

בחומריותו לגופי אוה"ע" (גדרי המקבל בהיותו בחומריותו, לפני הבירור או דחיית החומריות), ולכן, גם במצב בלתי־רצוי (עד ש„ונכרתה הנפש ההיא מלפני") נשארת הבחירה בהגוף בתקפה (וסו"ס מתגלה גם בפועל ע"י התשובה)[139].

ובהתאם לכך נעשה גם השלום בעולם (כמו ב„עולם קטן זה האדם") — שפעולת השלום בעולם היא [לא (רק) ע"י הפעולה בגדרי המקבל שלא ינגד לאלקות, בדרך של פרישה (מסכת נזיר), או יתירה מזה בדרך של בירור והעלאה לקדושה (מסכת יבמות), אלא (גם ו)בעיקר] ע"י ההמשכה והחיבור דגדרי הנותן וגדרי המקבל יחדיו — דירה לו ית' בתחתונים[140], שב־מציאות העולם כמו שהוא מצד גדרי המקבל, תחתון שאין תחתון למטה ממנו, נמשכים ומתגלים גדרי הנותן, שנעשה דירה לו ית'[141].

יח. וענין זה מודגש בסיום מסכת כריתות בענין הקרבנות:

ובהקדמה — שהאמור לעיל אודות ה־בחירה בהגוף שמודגשת בענין הכרת הוא (בעיקר) ע"י ענין הכרת כפי שהוא בתורה, באופן שלא בא לידי כרת בפועל ח"ו[142], ולא עוד אלא שגם אם בא לידי כרת בפועל ח"ו — ה"ז מתתקן ע"י התשובה.

וענין זה מרומז בסיום המסכת בענין הקרבנות — כי, הקרבנות הם כפרה ותיקון (תשובה[143]) על החטא[144], „שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו וראוי לו כו' לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן כו'"[145].

ובעבודת התשובה (התיקון דכריתות) מודגש חיבור גדרי הנותן עם גדרי המקבל — שבהיותו במעמדו ומצבו (גדרי המקבל), באותו מעמד ומצב שהי' בעת העבירה (לפני הפרישה מענינים בלתי־רצויים, ועאכו"כ לפני הפיכתם לקדושה), „באותה אשה כו' ובאותו מקום" (ש„עומד באהבתו בה ובכח גופו ובמדינה שעבר בה")[146], מתעלה לדרגא נעלית שבה אין מקום לענין של חטא (גדרי הנותן), „יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"[147], ולא עוד אלא שדילוג זה [מן הקצה אל הקצה, ממעמד ומצב של „כרת" למעמד ומצב של חיבור ודביקות בהקב"ה, „אמש הי' שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד"[148]] לא נעשה ע"י גילוי אור מלמעלה (כי במעמדו ומצבו עתה

139) להעיר מהידוע ש„כרת" אותיות „כתר" (מאו"א כ, טו. וראה אוה"ת יתרו ע' תתסט) — די"ל, שבזה מרומזת מעלת הגוף בההתקשרות להקב"ה מצד ענין הבחירה, למעלה מטו"ד (כתר).

140) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

141) ויומתק יותר ע"פ המבואר בסה"ש תו"ש (ע' 120 ואילך) שבחירת העצמות בגוף קשורה עם התהוות הגוף הגשמי בכח העצמות, ש„מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו . . הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש כו'" (אגה"ק ס"כ) — דעפ"ז י"ל, שפעולת השלום בעולם היא עי"ז שמגלים בו שהתהוותו בכח העצמות.

142) ובפרט שלימוד חומר הענין דכרת פועל שלא יבוא לידי כרת בפועל ח"ו.

143) שענינה השבה וקירוב לה' — „והרוח תשוב אל האלקים" (קהלת יב, ז. וראה לקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ), כמו הקרבן, מלשון קירוב.

144) להעיר ש„כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת" (שבת סט, א. רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ב).

145) רמב"ן ויקרא א, ט.

146) יומא פו, ב. רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

147) רמב"ם שם ה"ב.

148) שם פ"ז ה"ו.

אינו שייך לגילוי אור מלמעלה), כי אם מצד עצמו[149], היינו, שגדרי המקבל מתחברים עם גדרי הנותן.

ועי"ד הענין ד"נצוות כנגדן" — שה־פעולה דביטול המנגד היא (לא ע"י דחי' באופן של מלחמה, ולא ע"י בירור והפיכה לקדושה, אלא) ע"י הדילוג לדרגא נעלית שבה אין מקום למציאות של מנגד — קירוב והתחברות עם הקב"ה, ענין התפלה, ודוגמתו בענין הקרבנות (שבסיום המסכת), שהרי התפלה היא במקום קרבנות[150], שבשניהם מודגש הקירוב וההתחברות עם הקב"ה: "קרבן" מלשון קירוב[151], ו"תפלה" מלשון חיבור[152].

ובהמשך לענין הקרבנות (תפלה) שבסיום המסכת באה החתימה במאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" — שפעולת השלום בעולם היא (לא ע"י בירור והפיכת המנגד, אלא) ע"י ההתעלות לדרגא שבה לא שייך ניגוד על אלקות, חיבור גדרי המקבל עם גדרי הנותן, כנ"ל.

יט. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בפרטי עניני הקרבנות שבסיום המסכת — "מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי, אמרו נשיילי' .. דכה"ג הוא וקים לי' דקא מסיק קרבנות כל יומא .. אמר להו אי גדיא יאי ייסק לתמידא .. ולא הוה תני לי' דתנן כבשים קודמים לעזים בכל מקום, יכול מפני שמובחרין, ת"ל ואם כבש, מלמד ששניהם שקולין כאחת":

ידוע[153] שב' סוגי הקרבנות, "אימרא" ו"גדיא", הם ב' אופנים בהקירוב לה': עבודת הצדיקים ("אימרא") ועבודת ה־בעלי־תשובה ("גדיא") — כמובן ממא־רז"ל[154] "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא והדר אימרי, כברייתו של עולם[155] ברישא חשוכא והדר נהורא", "סתם עזים שחורות סתם רחלים לבנות"[156], היינו, ש"אימרא" קאי על צדיקים שעיקר עבודתם בהמשכת וגילוי אור הקדושה, "(והדר) נהורא", ו־"גדיא" קאי על בעלי־תשובה שעיקר עבו־דתם בבירור והפיכת החושך, "(ברישא) חשוכא".

ותוכן השקו"ט אם "אימרא יאי" או "גדיא יאי" — שמצד גדרי הנותן יש מעלה בעבודת הצדיקים שהיא באופן של המשכה וגילוי מלמעלה, ומצד גדרי ה־מקבל יש מעלה בעבודת הבעלי־תשובה שהיא באופן של בירור והעלאת המטה[157].

והמסקנא היא ש"שניהם שקולין כאחת" — שהעבודה צריכה להיות מצד גדרי הנותן וגדרי המקבל, ושניהם כאחת.

ובהמשך לזה באה החתימה במאמר "תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם" — פעולת השלום בעולם מצד גדרי הנותן וגדרי המקבל יחדיו.

כ. עפ"ז י"ל שבד' המסכתות שתוכנם קשור עם פעולת השלום בעולם ישנם ב'

---

149) וזהו גם העילוי שבאתהפכא חשוכא לנהורא (זדונות נעשו לו כזכיות) שע"י עבודת התשובה — שהחושך מצד עצמו נהפך לאור (ראה לקו"ש ח"ט ע' 66).

150) ראה ברכות כו, ב. זח"ב כ, ב.

151) ספר הבהיר סמ"ו (קט). וראה לקו"ש חט"ז ע' 294. ושי"נ.

152) ראה לעיל הערה 69.

153) ראה אוה"ת וישלח תכו, א־ב. סה"מ תר"ל ע' שנא ואילך. תרס"ד ע' רצט ואילך. תרצ"ז ע' 210 ואילך. ועוד.

154) שבת עז, ב.

155) להעיר מהשייכות להתחלת מסכת ברכות — "תני ערבית ברישא .. יליף מברייתו של עולם, דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר".

156) פרש"י שבת שם.

157) ראה אוה"ת שם, שהחילוק בין "אימרא" ל"גדיא" הוא ע"ד החילוק שבין דעת עליון לדעת תחתון.

סדרים — הסדר במסכתות הש"ס (ברכות יבמות נזיר כריתות), והסדר בהראשי־תיבות „בניך" (ברכות נזיר יבמות כריתות):

ב' הסדרים מתחילים במסכת ברכות ומסיימים במסכת כריתות — כיון שהתחלת העבודה דעשיית שלום בעולם היא ע"י התגלות גדרי הנותן (מסכת ברכות), ושלימותה ע"י התאחדות גדרי הנותן עם גדרי המקבל (מסכת כריתות).

החילוק הוא בב' המסכתות שתוכנם בפעולת השלום בעולם מצד גדרי המקבל — שיש בזה ב' סדרים:

א) הסדר מצד התורה, „דבר ה'" ש„מן השמים דברתי עמכם"[158] — מלמעלה ל־מטה[159]: יבמות — שלימות הפעולה בגדרי המקבל, עי"ז שמבררים ומהפכים אותו לקדושה (אתהפכא), ואח"כ נזיר — שהפעולה בגדרי המקבל היא לכל הפחות בדרך של פרישה (אתכפיא), שלא יבוא לענין בלתי־רצוי.

ב) הסדר מצד עבודת בנ"י — „בניך" (עבודת האדם[160]) — מלמטה למעלה[161], מן הקל אל הכבד: נזיר — בדרך של פרישה (אתכפיא), ואח"כ יבמות — בירור והפיכה לקדושה (אתהפכא).

ויש להוסיף, שבסדר ד„בניך" (מצד עבודת האדם) נוסף עילוי במסכת כריתות — שנרמזת בכ"ף פשוטה („בניך"), ש„יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה (מן השורה) לרמז שתתפשט ותומשך הארת והמשכת גילוי אלקותו ית' למטה מטה, עד שאפילו בחי' עשי' יהי' כולו קודש לה'"[162], שזהו"ע המשכת וגילוי גדרי הנותן בגדרי המקבל.

כא. ויש להוסיף ולבאר הדיוק בהחתימה דד' מסכתות אלה בהדגשת השלום בעולם שנעשה ע"י התורה — „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך", „השלום בריבוי"[163]:

ובהקדמה — שבנוגע לכל ה„ארבע כתות" שבעבודת בנ"י במצב של ניגוד לקדושה (שמתאימים לד' האופנים־דרגות דפעולת השלום בעולם בד' המסכתות), נאמר „דבר אל בני ישראל ויסעו גו'"[164] — להמשיך ולנסוע לקבלת התורה, ע"י ההקדמה דקריעת ים סוף.

והענין בזה:

איתא במדרש[165] שלפני מתן תורה היתה גזירה ומחיצה שמבדלת בין עליונים לתחתונים — „עליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה", ובמתן תורה נתבטלה הגזירה — „עליונים ירדו לתחתונים ותחתונים יעלו לעליונים". ומזה מובן, שהשלום בעולם (חיבור דעולם ו־אלקות) שנעשה ע"י ה„ארבע כתות" (עד

158) יתרו כ, יט.

159) ועפ"ז יש לבאר גם הסדר דה„ארבע כתות", „נחזור למצרים" ואח"כ „נעשה עמהן מל־חמה" (נוסף על האמור לעיל בהערה 74) — שסדר זה הוא בהכתיבה בתורה (בפסוק ובדרז"ל), ולכן הסדר הוא מלמעלה למטה, כבפנים.

160) כמארז"ל „אתם קרויין אדם" (יבמות סא, רע"א. כריתות ו, ב).

161) ואף שבנ"י נקראים „אדם" ע"ש „אדמה לעליון" (של"ה ג, רע"א. כ, ב. ועוד), ויתירה מזה, שנשמתם היא „חלק אלקה ממעל ממש" — הרי, בהיותם למטה נעשה אצלם הסדר מלמטה למעלה. וי"ל שענין זה מרומז ב„אדמה (דמיון בלבד) לעליון" — שמצד ה„עליון" הסדר הוא מלמעלה למטה („עליונים ירדו לתחתונים"), ומצד ה„אדם" (שנמצא למטה) הסדר הוא מלמטה למעלה („תחתונים יעלו לעליונים").

162) לקו"ת פ' ראה כ, סע"ב — בענין נו"ן פשוטה.

163) אסת"ר בסופו. הובא בלקו"ת פ' ראה ד"ה וכל בניך ספ"ג (ל, ג).

164) בשלח יד, טו.

165) תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

להדרגא הכי נעלית ד„נצווח כנגדן", תפלה) לפני מ"ת — אינו בשלימות[166].

וההסברה בזה — שכיון שהעולם מצד עצמו (כמו שהוא לפני העבודה) הוא מציאות שמעלים ומסתיר על אלקות (עולם מלשון העלם[167]), ועד שהוא מנגד לעבודת ה', הרי החיבור שנפעל בו ע"י פעולת האדם (גם באופן הכי נעלה) הוא (סו"ס) הוספה על מציאותו, ואינו חודר בעצם מציאותו.

בסגנון אחר קצת: ע"י העבודה מתעלה העולם לדרגא כזו שאין שייך שם התנגדות, ולכן, גם כשגילוי דרגא זו חודר בו להיות ענינו, הרי, כיון שזה נעשה מצד ההתעלות לדרגא שלמעלה ממנו, אין זה גדר העולם כמו שהוא מצד עצמו (עולם מלשון העלם והסתר), אלא כמו שהוא „יוצא" ממציאותו[168].

והחידוש דחיבור עליונים ותחתונים

דמתן תורה[169] — שהגילוי בהתחתון הוא לא ע"י „יציאה" ממציאותו, אלא שגם ה„תחתון" שבו מתחבר עם אלקות[170]. אלא שהחיבור דעליונים ותחתונים שהי' במתן תורה הוא (בעיקר) נתינת כח על עבודה בתומ"צ שלאחרי מ"ת, שהגילויים שנמשכים בעולם ע"י התומ"צ שניתנו במתן תורה יהיו באופן שחודר ונעשה הגדר דהעולם עצמו, כנ"ל.

ולכן, בנוגע לכל ה„ארבע כתות" נאמר „דבר אל בני ישראל ויסעו", להמשיך בהנסיעה להר סיני לקבלת התורה — כי, ה„שלום בעולם" שע"י אופני העבודה ד„ארבע כתות" לפני מ"ת אינו חודר בהעולם עצמו, בה„תחתון" שבו, ולכן, צ"ל הנסיעה („ויסעו") לקבלת התורה, שאז תהי' פעולת השלום בעולם דכל ה„ארבע כתות" (גם בהכתה הראשונה שאמרה „נפול לים"[171]) בשלימות[172].

166) וע"ד מארז"ל (שהש"ר פ"א, ג (א)) „המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו" — שכולל גם עבודתו של יעקב, קו האמצעי, שמחבר וכולל ב' הענינים דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה.

167) ראה לעיל הערה 29.

168) דוגמא לדבר — בעבודת התשובה: ענין התשובה הוא שהאדם מעמיד את עצמו במצב כזה שאינו שייך שיעבור על ציווי הבורא. ובזה מודגשים שני ענינים: מחד — שאינו שייך כלל שיעבור מדגיש שזה נעשה מציאותו: ולאידך — זה ש„מעמיד את עצמו" במצב כזה, פירושו, שמשתנה ממציאותו הקודמת ונעשה מציאות אחרת. כלומר: לאחר שמשתנה ונעשה איש אחר, לא שייך שאיש זה (החדש) יעבור על ציווי הבורא, אבל מציאות ה„תחתון" שבו (כמו שהוא מצד עצמו) נשאר כמקודם*.

*) וגם כשהתשובה היא מצד נפש הבהמית שצר לה על ריחוקה מאלקות — הרי זה מפני שנפש האלקית מתלבשת ופועלת בנפש הבהמית (סה"מ תש"ו ע' 105. ובכ"מ), ולכן, אף שהפעולה דנה"א היא על נה"ב עצמה — הרי אין זה מצד ה„בהמיות" של הנפש, אלא מפני שאז היא במצב כזה שנוגע לה הריחוק מאלקות.

169) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 88 ובהערה 40 שם.

170) ואף שהגדר דעולם הוא (כשמו — עולם מלשון) העלם והסתר — הרי כוונת בריאת העולם באופן כזה, היא, כדי שע"י העבודה דתומ"צ יהי' גם התחתון דירה לו ית', אלא שלפני מ"ת — ההעלם דהעולם העלים גם על הכוונה, ולכן ענינו דהעולם הי' עולם מלשון העלם, וכל גילוי שנמשך בו הי' הוספה עליו שאינו נוגע להעולם עצמו (שהגילוי בו הי' ע"י „יציאה" מענינו, כנ"ל), ובמתן תורה נמשך בהעולם (עולם מלשון העלם) גילוי כוונת ההעלם, ולכן, הענינים שנמשכים בו לאחרי מ"ת, הם הגדר והענין דהעולם עצמו.

171) כלומר: גם ה„שלום בעולם" שע"י המשכה מלמעלה (גדרי הנותן) שנעשה ע"י העבודה דמס"נ „נפול לים" (שנפעל בעולם שמצד למעלה (עכ"פ) אין ביכלתו לנגד) — אין זה ע"י שמשתנה ממציאותו, אלא שגם כמו שנשאר למטה (תחתון) יש בו נקודה זו שמצד מלמעלה אין ביכלתו לנגד.

172) ועפ"ז יומתק שהתורה (הוראה נצחית)

וממשיך בכתוב[173] „ואתה הרם את מטך גו' ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" — שההכנה להנסיעה למ"ת („ויסעו") היא ע"י קריעת ים סוף:

„ים", שמכסה ומסתיר על הדברים שבתוכו — רומז על ההעלם וההסתר דהעולם שמעלים ומסתיר על אלקות[174], ויבשה רומז על גילוי. והפירוש ד„ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה" — שיהי' גילוי אלקות[175] (יבשה) שבהעולם עצמו, בתוך הים.

והחיבור דהעלם וגילוי (ים ויבשה) שבקריעת ים סוף, הי' הכנה והקדמה[176] להחיבור דעליונים ותחתונים שבמתן תורה[177], שבכח זה נעשית הפעולה ד„שלום בעולם" ע"י כל ה„ארבע כתות" בשלימות[178].

כב. ועפ"ז יש לומר, שבעבודה דה„ארבע כתות" בעשיית שלום בעולם לאחרי מ"ת גופא נוסף עילוי בהפעולה ד„תלמידי חכמים" (ע"י לימוד התורה) מעין ודוגמת העילוי דמ"ת לגבי לפני מ"ת — „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך":

ובהקדים — שהמעלה דתורה לגבי מצוות היא ע"ד המעלה דהמצוות שלאחרי מ"ת לגבי המצוות שלפני מ"ת, כי:

המצוות הם ציווים לאדם איך להתנהג בעולם, ומזה מוכח שלגבי המצוות (כמו שהקב"ה צמצם עצמו לצוות לאדם ולעולם) יש איזה תפיסת מקום לאדם ולעולם, ובמילא, לא מודגש כ"כ שבריאת העולם היא בשביל המצוות, שהרי אדרבה, ענינם של המצוות הוא להורות אופן ההנהגה בעולם. משא"כ התורה היא חכמתו של הקב"ה שקדמה לעולם, שבדרגא זו אין תפיסת מקום להאדם והעולם, כיון שהתורה אינה בשביל האדם והעולם, אלא אדרבה, כוונת בריאת העולם היא אך ורק בשביל התורה[179].

ולכן, הפעולה שנעשית בהאדם ובהעולם ע"י קיום המצוות היא כמו הוספה עליהם — ע"ד ובדוגמת הפעולה ע"י העבודה קודם מ"ת: והפעולה שנעשית בהם ע"י עסק התורה היא בכל עצם מציאותם.

וזהו תוכן המאמר „תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך

מבארת ענינם של ה„ארבע כתות" אע"פ ששוללת כולם — כי, השלילה היא רק ביחס ל„ארבע כתות" כפי שהם לפני החידוש דמ"ת, כיון שהעבודה דכל ה„ארבע כתות" צריכה להיות על יסוד החידוש דמתן תורה.

173) שם, טז.

174) ומרומז גם בלשון „טבע" — שהאלקות שבעולם הוא באופן ד„טובעו (מכוסה ונסתר) בים סוף" (שם טו, ד. וראה שו"ת חכם צבי סי"ח. הובא בלקו"ת ראה כב, ג).

175) להעיר ממארז"ל „ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים" (מכילתא ופרש"י שם, ב).

176) שהרי (הגילוי ד)קריעת ים סוף הי' לפי שעה, ולאח"ז „וישב הים גו' לאיתנו" (שם יד, כז), ועיקר החיבור דעליונים ותחתונים (ים ויבשה, גילוי והעלם) באופן קבוע ונצחי נעשה במתן־תורה.

177) ראה לקו"ש חט"ז ע' 202. וש"נ.

178) ולהעיר מהמבואר בכ"מ (המשך תער"ב ח"ב פשע"ד. סה"מ מלוקט ח"א ע' תצג) במעלת ה„שלום" שיהי' לע"ל על ה„שלום" שהי' בימי שלמה, שהגילוי שהי' בימי שלמה היא ב„מלכות דמלכות" כמו ששייכת ליסוד, ודוגמתו בעולם — בהעולם כמו ששייך לכח האלקי שמהווה אותו, ולכן נתבררו אז רק ניצוצות אלו ששייכים שיורגש בהם אור: ולע"ל יהי' הגילוי במלכות דמלכות עצמה. ודגמתו בעולם — בהעולם כמו שהוא מצד עצמו, ולכן „ובאו האובדים גו'" שגם אלו שאין שייכים להתעורר ע"י גילוי אור („אובדים") גם הם יבואו להשתחוות.

179) ראה הדרן על הרמב"ם תשמ"ח הערה 80 (סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 213). הדרן על ששה סדרי משנה תשמ"ח סכ"ו (שם ח"ב ע' 666).

לימודי ה' ורב שלום בניך" — שה„שלום בעולם" שנעשה ע"י עסק התורה של התלמידי חכמים הוא בריבוי, ריבוי אמיתי שאין למעלה ממנו, שלא נשאר בעולם נקודה אחת פנוי' מענין השלום, כיון שהשלום שנעשה בהעולם ע"י עסק התורה הוא בכל עצם מציאותו, כנ"ל.

ומאמר זה הוא הסיום וחותם דכל ד' המסכתות שתוכנם עשיית שלום בעולם — כיון שבכל ד' האופנים־דרגות דעשיית שלום בעולם צ"ל (וישנו) לא רק שלום סתם, אלא גם „מרבים שלום":

ע"י קיום ההלכות (מצוות) שבד' המסכתות נעשה שלום סתם (ע"ד ובדוגמת פעולת ה„ארבע כתות" לפני מ"ת) — דכיון שקיום ההלכות הוא פעולה בעולם (שישנו מציאות עולם לפני קיום ההלכות, והאדם פועל בו), הרי פעולת השלום (גם בדרגא הכי נעלית) אינה חודרת בעצם מציאותו, להיותה כמו הוספה על מציאותו, ולא עצם מציאותו, ובמילא, השלום הוא מדוד ומוגבל;

וע"י הלימוד דד' המסכתות ע"י „תלמידי חכמים" (תורה)[180], „לימודי[181] הוי'"[182] — נעשית פעולת השלום בעולם באופן שחודר בעצם מציאותו מבלי שתשאר נקודה פנוי', שלום בריבוי שאינו מוגבל, כי, אף שפעולת השלום היא בכל א' מד' הדרגות לפי ענינה, מ"מ, בכל דרגא (גם בדרגא הראשונה) הו"ז באופן בלתי מוגבל, שבדרגא זו חודר בעצם מציאותו מבלי שתשאר נקודה פנוי' — „מרבים שלום בעולם".

(משיחות יו"ד שבט
(והתוועדויות שלאח"ז) תש"מ)

180) וי"ל מעין דוגמא להוספה ע"י תורה (תלמידי חכמים) בכל א' מד' המסכתות: ברכות — „ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות* כדי שלא יבוא לידי מעילה" (ברכות לה, סע"א). יבמות — „ראה בנים לבניך שלום על ישראל" („דלא אתי לידי חליצה ויבום") עי"ז ש„מלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו" (סנהדרין יט, ב). נזיר — „נשאל לחכם והתירו" (נזיר לא, סע"ב — במשנה), היינו, שבכח התורה להתיר הנזירות. וכריתות (תשובה) — ששלימות התשובה (תשובה עילאה) היא ע"י לימוד התורה (ראה אגה"ת ספ"ח ואילך).

181) ראה סד"ה וכל בניך תרפ"ט (שבהערה 28) ש„לימודי הוי'" („ישכילו בחכמה כאילו יהיו תלמידי המקום ב"ה" (מצו"ד עה"פ)) כולל גם תנועת הביטול (תלמיד), „שיורגש אצלו האמת שהוא ית' מקומו של עולם".

182) להעיר מהמבואר בלקו"ת (ראה כט, א ואילך) השייכות ד„בניך" לד' אותיות שם הוי'. — ועפ"ז י"ל, שד' המסכתות שר"ת שלהם „בניך" הם כנגד ד' אותיות שם הוי', והעילוי שנוסף ע"י הלימוד דד' המסכתות (תורה) לגבי קיום ההלכות שבהם (מצוות**) הוא ע"ד ובדוגמת העילוי דקוצו של יו"ד, עד לבחי' דלא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל (ראה זח"ג יא, א. רנז, ב. לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ).

*) ועד"ז בנוגע לכללות העבודה בעניני הרשות (נוסף על ענין הברכות דהמזון) — „החכם ניכר . . במעשיו כו'", שהנהגתו היא באופן ש„בכל דרכיך דעהו" (רמב"ם הל' דעות ספ"ג. רפ"ה) — כדאיתא גם בסוף מסכת ברכות (סג, א): „איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו".

*) ע"ד מ"ש המעשה רוקח (הובא לעיל הערה 33) שהם כנגד ד' עולמות אבי"ע.

**) שתלויות בשם הוי' (ראה תקו"ז בהקדמה (ב, א). ת"ב (יח, סע"א). לקו"ת דרושי ש"ש סד, ד. ובכ"מ).

ב"ה, מוצש"ק פ' תבוא אל הארץ,
ח"י אלול ה'תש"נ
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

פותחין בברכה — שטייענדיק אין די טעג פון חודש אלול, און קומענדיק פון דעם סגולה־טאָג פון ח"י אלול, דער געבורטסטאָג פון שני המאורות הגדולים (די גרויסע ליכט־קוואַלן): דער בעל־שם־טוב (אין יאָר נח"ת) און דער אַלטער רבי בעל התניא והשלחן־ערוך (אין יאָר קה"ת),

---

פ' תבוא: **ראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשד"מ הערה ד"ה זה (לקו"ש חכ"ד ע' 641). לקו"ש חל"ד ע' 145 הערה 1.**

פ' תבא . . ח"י אלול: **להעיר מתורות הבעש"ט בפסוקי ריש פרשת תבוא שנאמרו בש"פ תבוא ח"י אלול תרנ"ב („היום יום" ח"י אלול. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' ג). וראה סה"ש תשמ"ז ח"ב — שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול. הנסמן במכתב ח"י אלול ה'תשמ"ה הערה ד"ה זה (לקו"ש חכ"ט ע' 515).**

אלול: **ראה לקו"א להה"מ (הוצאת קה"ת) סי' קיג. — הראשי־תיבות בתיבה זו — ראה לקו"ש ח"ט ע' 297 ואילך. חכ"ד ע' 177. שם ע' 14־313. לקו"ש חכ"ט ע' 272. ושי"נ.**

פותחין בברכה: **ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שבתניא. וראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשד"מ הערה ד"ה זה (לקו"ש חכ"ד ע' 641).**

שטייענדיק . . חודש אלול . . די פאַסנדע צייט צו ווינטשן . . אין איינקלאַנג מיט מנהג ישראל: **ראה מטה אפרים או"ח סתקפ"א ס"ט (מלקוטי מהרי"ל הל' ימים הנוראים): נוהגין כשכותב אדם לחבירו אגרת שלומים מן ר"ח אלול עד יוה"כ רומז לו כו' שהוא מעתיר עליו שיזכה בימי הדין הבאים לטובה להיות נכתב ונחתם בספר חיים טובים. וראה ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 610.**

דעם סגולה טאָג . . ח"י אלול: **ראה שיחת ח"י אלול ה'תש"ג (סה"ש ה'תש"ג ע' 140 ואילך) שאמרו אז „גוט יו"ט". וראה בהנסמן במכתב ח"י אלול ה'תשמ"ו הערה ד"ה סגולה־טאָג (לקו"ש חכ"ט ע' 527).**

ח"י אלול, דער געבורטסטאָג: **בענין יום הולדת של צדיקים — ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 86 שוה"ג להערה 1. ושי"נ. וראה ג"כ בעניננו (ח"י אלול): ספר השיחות ה'תש"ג ע' 89 ואילך. שם ע' 186. נתבאר בארוכה בלקו"ש חכ"ד ע' 178 ואילך. וראה גם ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 398 ואילך ע"ד ההנהגה ביום הולדת, ובהערות שם.**

דער געבורטסטאָג פון שני המאורות הגדולים: **שיחת ח"י אלול ה'תש"ג הנ"ל (ספר השיחות שם ע' 141 ואילך). וראה לקו"ש חכ"ד שם, ובהנסמן שם.**

בעל שם טוב: **ראה לקו"ש ח"ח ע' 27 הערה 42 ובשוה"ג שם.**

אין יאָר נח"ת: **ראה לקו"ד כרך א לא, א ואילך. שיחת ח"י אלול הנ"ל (סה"ש שם ע' 146. שם ע' 188).**

בעל התניא והשולחן־ערוך: **ראה לקו"ש ח"ו ע' 36 ואילך, ובהערות 14 שם.**

אין יאָר קה"ת: **ראה שיחת ח"י אלול הנ"ל (ספר השיחות שם ע' 188).**

איז איצט זיכער די פאַסנדע צייט צו ווינטשן יעדן איינעם און איינע, בתוך כלל ישראל, אין איינקלאַנג מיט מנהג ישראל, אַ שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בפרט אַז עס איז פאַראַן אַ ספּעציעלע פאַרבינדונג צווישן ח"י אלול מיט ראש־השנה, לויט ווי עס איז באַוואוסט, אַז אין צוגאָב צו דעם וואָס דער גאַנצער חודש אלול איז אַ צייט פון צוגרייטונג צום נייעם יאָר און חשבון־הנפש, זיינען די לעצטע צוועלף טעג פון חודש אלול, אָנהויבנדיק פון ח"י אלול, אויסגעטיילט דערמיט וואָס יעדער איינער פון זיי איז פאַרבונדן און שטעלט מיט זיך פאָר אַ חודש פון דעם איצטיגן יאָר, יום לחודש. און ח"י אלול — דער ערשטער פון די צוועלף טעג — איז אַנטקעגן דעם ערשטן פון זיי, דעם חודש תשרי, און אַזוי אַרום פאַרבינדט ער דעם ראש־השנה פון דעם יאָר מיט דעם ראש־השנה פון נייעם יאָר.

און ווי ס'איז אָפּט אונטערשטראָכן געוואָרן אין תורתנו, תורת־חיים, אַ הוראה בחיים, אַז המעשה הוא העיקר, איז ווי וויכטיק און נייטיק דער חשבון־הנפש איז, איז דער עיקר צוועק פון דעם חשבון־צדק, בנוגע דעם הוה ועתיד, אַז דאָס זאָל אַראָפּקומען אין מעשה בפועל, קיום המצוות מיט הידור און מיט שמחה, וואָס מער הידור און וואָס מער שמחה, אין יעדן טאָג און אַלע טעג פון דעם נייעם יאָר, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה.

* * *

מנהג ישראל: אשר מנהג ישראל תורה היא — ראה תוד"ה נפסל — מנחות כ, ב. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפא. וראה בהנסמן במכתב ח"י אלול ה'תשמ"ח הערה ד"ה זה (ספר השיחות תשמ"ט ח"ב ע' 762).

שנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד: ראה בהנסמן במכתב ח"י אלול הנ"ל הערות ד"ה אלו (ספר השיחות שם ע' 763).

ווי עס איז באַוואוסט . . יום לחודש: שיחת ח"י אלול ה'תש"ג הנ"ל (ספר השיחות ה'תש"ג ע' 177. שם ע' 179).

חודש אלול . . חשבון־הנפש: ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 141 ואילך. תרח"ץ ס"ע סו. סה"מ אידיש ע' 75. שם ע' 129. ובכ"מ. וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' כ, ובהנסמן שם הערה 65.

אָנהויבנדיק פון ח"י אלול: ראה שיחת ח"י אלול ה'תש"ה (לקו"ד כרך ג ע' 946. ספר השיחות ה'תש"ה ע' 122): א) ח"י אלול איז דער טאָג וואָס האָט געבראַכט אַ לעבן אין אלול. ב) ח"י אלול גיט אַ חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי. — נת' בלקו"ש חי"ט ע' 250 ואילך. לקו"ש חכ"ט ע' 161 ואילך.

חודש תשרי: אשר התחלתו וראשו הוא יום ראש־השנה.

תורת חיים, אַ הוראה בחיים: ראה זח"ג נג, ב: תורה, אמאי אקרי תורה, בגין דאורי וגלי במאי דהוה סתים דלא אתידע. חיים, דכל חיים דלעילא בה אתכלילו וממנה נפקין. וראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית.

המעשה הוא העיקר: אבות פ"א מי"ז. תקו"ז תנ"ב (פז, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג, ב. קלד, א).

חשבון־הנפש . . חשבון צדק: ראה מכתב ערב ח"י אלול ה'תשמ"א (לקו"ש חכ"ד ע' 601 ואילך).

קיום המצוות . . מיט שמחה: ראה רמב"ם סוף הל' לולב. סה"מ מלוקט ח"ב ס"ע עה ואילך: שם ע' קמז ואילך, ובהערות שם.

אין צוזאַמענהאַנג מיטן צוגרייטן זיך צום נייעם יאָר, קומט אין באַטראַכט, אַז יעדער יאָר האָט אַ צווייענדיקען אינהאַלט: די אַלגעמיינע באַדייטונג, אין וועלכע אַלע יאָרן גלייכן זיך אויס — אויך אַ נייער יאָר; און די ספּעציעלע באַדייטונג וועלכע איז פאַרבונדן מיט די אייגנאַרטיגע שטריכן פון דעם באַשטימטן יאָר, מיט וועלכע דער נייער יאָר טיילט זיך אויס פון אַנדערע יאָרן.

היי־יאָר זיינען די טעג פון ראש־השנה: דאָנערשטיק און פרייטיק (ערב שבת), וואָס פירן גלייך אַריין אין דעם טאָג פון שבת־קודש, וואָס דאָס שטרייכט אונטער און פאַרשטאַרקט די געמיינזאַמע נקודה צווישן ראש השנה און שבת.

די טעג פון ראש השנה — ימים נוראים — פילן אָן יעדע אידישע האַרץ מיט אַ הייליקן ציטער געפיל, וואָס נעמט דורך דעם מענטשן אינגאַנצן. דער דערהויבענער קדושה געפיל איז ניט נאָר אין געציילטע שעות פון טאָג, ווען מען איז פאַרנומען מיט צוגרייטן זיך און מקיים זיין מצות היום בשופר, אָדער די צייט פון די ספּעציעלע תפלות ובקשות פון ראש השנה, אד"ג, נאָר דעם גאַנצן צווי' מעת־לעת המשך פון ראש השנה איז אַ איד דורכגעדרונגען מיט דעם הייליקן גייסט פון ראש־השנה.

ווי דאָס קומט צום אויסדרוק אין דער אויפפירונג פון יעדן אידן, מאַן פרוי און קינד, אין צוגאָב דערצו וואָס מערערע שעות פון ראש השנה איז מען אין בית הכנסת, איז מען אין אַלגעמיין, במשך דעם גאַנצן המשך, אָפּגעהיט פון „איבעריקע רייד", יעדע פרייע מינוט „נוצט" מען די צייט אויף אמירת תהלים אד"ג. ביז אפילו די סעודות פון ראש־השנה, אויף וועלכע מען איז אָנגעזאָגט געוואָרן: אכלו משמנים ושתו ממתקים — זיינען אונטער דעם איינפלוס פון דעם ראש־השנה'דיקן הייליקן געפיל (ווי דער פסוק זאָגט ווייטער) כי קדוש היום לאדונינו.

ספּעציעלע באַדייטונג . . פון דעם באַשטימטן יאָר: שגם מזה ישנה הוראה, ובמכ"ש מהוראת הבעש"ט שכל דבר אשר האדם רואה או שומע הוא הוראת הנהגה בעבודת השם — כתר שם טוב הוספות אות קכז־קכט. וש"נ.

ימים נוראים: ראה לקו"ת ר"פ עקב. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שב. אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' קכ. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' של. ובכ"מ.

מצות היום בשופר: ר"ה כו, ב.

מערערע שעות פון ראש־השנה איז מען אין בית הכנסת: ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' ראש השנה סתקפ"ד ס"ו (מרמ"א שם ס"א): בר"ה מאריכין בפיוטים ובתפלות עד חצות היום לכל הפחות. וראה אלף למטה למטה אפרים סי' תקצו אות א'.

ראש־השנה . . אָפּגעהיט פון „איבעריקע רייד" . . אמירת תהלים: אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע ח"ד ע' קלב.

אכלו משמנים ושתו ממתקים: נחמי' ח, י. שו"ע אדה"ז שם סתקפ"ג ס"ד. וראה לקו"ש חי"ד ע' 369 ואילך.

סעודות . . ראש השנה . . אונטער דעם איינפלוס פון דעם . . הייליקן געפיל: שו"ע (ודאדה"ז) או"ח סי' תקצז ס"א „תהי' יראת ה' על פניהם". וראה אלף למטה הנ"ל.

ענלעך דערצו איז די קדושה פון שבת, ושמרתם את השבת כי קודש היא. די ג־ט־לעכע קדושה פון שבת קודש דרינגט אַריין אין יעדן אידן, דרינגט דורך און דורך, ביז אַז דעם גאַנצן טאָג, און אין אַלע טעטיקייטן פון טאָג, פילט מען זיך אַנדערש און קדושה'דיק דערהויבן.

* * *

עס איז באַוואוסט דער כלל פון תורתנו הקדושה: בתלתא זימני הוי חזקה (אַ זאַך וואָס ווערט געטאָן דריי מאָל — ווערט עס אַ חזקה). מיט דריי מאָל ווערט די זאַך אין אַ קביעות'דיקן אופן, חזקה פון לשון חוזק, דאָס פאַרפעסטיקט די זאַך, אַזוי אַז מען איז זיכער אַז אַזוי וועט דאָס אָנגיין ווייטער.

אויב דער כלל איז גילטיק אין באַצוג צו דברי הרשות, איז דאָך זיכער אַזוי ווען עס רעדט זיך וועגן קדושה־ענינים, וועלכע האָבן אין אַלגעמיין די נצחיות'דיקע קראַפט פון תורה, יעדע קדושה־פעולה האָט אַ דויערהאַפטע און שטענדיקע ווירקונג.

על אחת כמה וכמה ווען עס רעדט זיך וועגן ראש־השנה, וואָס ווערט בעיקר אָנגערופן „ראש השנה", ניט „תחילת השנה", וואָס דאָס מיינט, אַז, אין צוגאָב צום זיין דער אָנהויב פון יאָר, איז ער (אויך ו)בעיקר דער „קאָפּ" פון יאָר: ווי אַ קאָפּ פירט אָן מיט אַלע אברים פון גוף — און דוקא אויף דעם אופן און דורך דעם דערפילט יעדער אבר זיין צוועק בשלימות, אויך אַלס אַן אבר פאַר זיך — אַזוי אויך פירט אָן ראש השנה און באַלעבט אַלע טעג און יעדער טאָג פון יאָר, ביז אין אַלע פרטים פון טעגלעכן לעבן —

איז דאָך פאַרשטאַנדיק, אַז בשעת עס איז פאַראַן אַ „חזקה" אין דעם אויבנדערמאָנטן קדושה־צושטאַנד, האָט דאָס גאָר אַ שטאַרקע ווירקונג אויף דעם גאַנצן יאָר, אַז אַלע טעטיקייטן פון מענטשן, אַלע טעג און יעדן טאָג פון יאָר, ווערן געטאָן

ושמרתם את השבת: תשא לא, יד.

די ג־טלעכע קדושה פון שבת־קודש . . דרינגט דורך און דורך: ראה בארוכה מכתב: ערב ח"י אלול ה'תשמ"ג (לקו"ש חכ"ד ע' 622 ואילך): עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ז — ע' תשסב ואילך): ח"י אלול ה'תשמ"ט, ובהערות שם (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 708 ואילך).

אַלע טעטיקייטן: עד שאפילו כשישן — נאמר (סידור קול יעקב שחרית של שבת בסופו. ילקוט ראובני ואתחנן עה"פ ופן תשא) ששבת ר"ת שינה בשבת תענוג.

בתלתא זימני הוי חזקה: ראה יבמות סד, ב. — ולהעיר שגם באה"ק בשנה זו הוא המשך דר"ה ושבת, שלשה ימים רצופים.

יעדע קדושה־פעולה האָט אַ דויערהאַפטע און שטענדיקע ווירקונג: כי כל דבר שבקדושה אינו זז ממקומו — ראה ע"ח שער ד (שער אח"פ) פ"ג. שער לד (שער תיקון הנוקבא) פ"ג. שער לה (שער הירח) פ"א. אגה"ק ביאור לסי' ז"ך.

„ראש השנה" . . דער „קאָפּ" פון יאָר: ראה לקו"ת תבוא מא, ג. נצבים מז, א־ב. דרושים לר"ה נח, א־ב. עטרת ראש שער ר"ה בתחילתו. אוה"ת דרושים לר"ה כרך ה ע' ב'עז ואילך. ובכ"מ.

דער אָנהויב פון יאָר: כמו שאומרים בתפלת מוסף דר"ה (מר"ה כז, א) „זה היום תחלת מעשיך". וראה המשך תרס"ו ע' טז. שם ע' כ. ובכ"מ.

אונטער דעם איינדרוק און איינפלוס פון די קדושה'דיקע דערהויבנקייט פון די דריי טעג פון אָנפאַנג פון יאָר.

* * *

ויהי רצון, אַז יעדער איינער און איינע פון אונז, בתוך כלל ישראל, זאָל באַשליסן און טאָן אין איינקלאַנג מיט דאָס אויבנגעזאָגטע, און אין אַן אופן — ווי געזאָגט בראש פרשתנו (אין וועלכער מען גייט איצט אַריין): אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם גו' (איר שטייט פעסט היינט אַלע צוזאַמען, פאַר ג־ט אייער ג־ט גו') — מיט אַ פעסטן באַשלוס,

און אין דעם גופא — ווי דער אָנהויב פון דעם צווייטען חלק און פרשה פון היינטיקער וואָך (וואָס לויט דער קביעות פון היינטיקס יאָר ווערן זיי באַהעפט אַלס איין פרשה) — אין אַן אופן פון וילך, גיין אַלס העכער און העכער, מחיל אל חיל.

און די גוטע החלטה אין דעם אַלעם וועט נאָכמער צוגעבן אין דעם אויבערשטנ'ס ברכות בכלל און — די ראש־השנה ברכה במיוחד: די כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד,

ובמיוחד דמיוחד — די ברכה צו וועלכער „קוינו כל היום" (מיר האָפען יעדן טאָג, דעם גאַנצן טאָג) — גאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, מצאתי דוד עבדי, במהרה בימינו ממש.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה

אתם נצבים: שפרשה זו קורין לעולם קודם ר"ה — תוס' מגילה לא, סע"ב. וראה בהנסמן במכתב עש"ק שבת סליחות ה'תשמ"ה הערה ד"ה פ' אתם נצבים היום כולכם (לקו"ש חכ"ט ע' 521).

נצבים . . פעסט: בקומה זקופה (רש"י קורח טז, כז). נצבים הוא בבחי' תוקף יותר מענין עומדים — אוה"ת נצבים ע' א'רב.

מחיל אל חיל: תהלים פד, ח. וראה ברכות בסופה. ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג.

כתיבה וחתימה טובה: להעיר מר"ה טז, ב: בר"ה . . צדיקים גמורים (ועמך כולם צדיקים — ישעי' ס, כא) נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רי: שאם שבפרט הכתיבה היא בר"ה והחתימה ביוהכ"פ כו', אך בכלל הן הכתיבה והן החתימה נעשית בר"ה כו'. וראה הערות למכתב ח"י אלול ה'תשמ"ו בסופו (לקו"ש חכ"ט ע' 533). וש"נ.

קווינו כל היום: ברכת את צמח בתפלת העמידה.

גאולה האמיתית והשלימה: שאין אחרי' גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ בשלח טו, א. יל"ש ישעי' ס, א רמז תצט)).

מצאתי דוד עבדי: תהלים פט, כא. וקאי על משיח צדקנו שבא בהיסח הדעת, כמו מציאה — סנהדרין צז, א.

ב"ה, מוצש"ק פ' נצבים־וילך
כ"ה אלול ה'תש"נ
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך צו דעם וואָס האָט זיך גערעדט אינעם בריוו פון מוצש"ק ח"י אלול — אַז די אויסגעטיילטקייט פון קומענדיקן יאָר באַשטייט אין דעם וואָס די טעג פון ראש־השנה, דאָנערשטיק און פרייטיק (ערב שבת), פירן גלייך אַריין אין דעם טאָג פון שבת־קודש און אַזוי הויבט זיך אָן דער יאָר מיט אַ „חזקה" פון דריי טעג נאָכאַנאַנד אָנגעפילט מיט קדושה —

איז כדאי אָנצומערקן אויף דעם אונטערשייד אין דעם ענין צווישן ארץ הקודש און חוץ לארץ:

אין חוץ־לארץ ווערט אָט די „חזקה" פון נאָכאַנאַנדיקע דריי קדושה־טעג איבערגע־חזר'ט דריי מאָל (אין דעם חודש תשרי): אויך די ערשטע טעג סוכות, ובמילא אויך די לעצטע טעג, שמיני עצרת און שמחת תורה, קומען אויס דאָנערשטיק און ערב שבת־קודש, אַזוי אַז ס'איז דאָ אַ „חזקה" אין דער „חזקה" — דריי מאָל דריי קדושה־טעג נאָכאַ־נאַנד;

אין ארץ־ישראל, איז אָט די „חזקה" פאַראַן נאָר איין מאָל: ביי די טעג פון ראש־השנה — היות אַז אויך אין ארץ־ישראל ווערט געפראַוועט צוויי טעג ראש־השנה —

מוצש"ק: **שאז מסדרים סעודה כדי ללוות את השבת (טושו"ע או"ח ר"ס ש. וש"נ. שו"ע אדה"ז שם). וללוות — היינו שגם (הארת) השבת עם המלווים. — ובפע"ח שער יח (שער השבת) פכ"ד: סעודת מו"ש שהוא סעודה דדוד מלכא. ובסידור האריז"ל כוונת הבדלה ומו"ש:** ויאמר **דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא. ובזמירות למוצ"ש כו"כ בקשות לביאת אלי' ומשיח.**

פ' נצבים: **להעיר מהשיעור־חומש דפ' שבוע זה (נצבים ל, ו): „(ומל ה' אלקיך)** את לבבך **ואת** לבב **(זרעך)" — ר"ת** אלול **(בעה"ט עה"פ. וראה בהנסמן במכתב ח"י אלול ה'תשמ"ו הערה ד"ה יום ב' פ' נצבים־וילך (לקו"ש חכ"ט ע' 527)) — ענין התשובה. ומרומז בזה גם ענין התפלה — אגה"ק ס"ד.**

פ' נצבים־וילך: **להעיר אשר השבת (השלימות) של שבוע זה הוא „שבת מברכים חודש תשרי" — ראה תורת הבעש"ט בזה (שנמסר ע"י אדה"ז, ששמע ממורו ורבו הה"מ בהיותו במעזריטש) („היום יום" כ"ה אלול. כתר שם טוב — הוצאת קה"ת — הוספות סי' לא. וש"נ).**

אויך אין ארץ ישראל . . צוויי טעג ראש־השנה: **שו"ע אדה"ז או"ח הלכות ר"ה סת"ר ס"א. וראה בהנסמן ב„מ"מ וציונים" לשם. וכן הי' אף בזמן שהיו מקדשין על פי הראי' — שו"ע אדה"ז שם. ובזח"ג רלא, א: יום ראש השנה הוה בכל זימנא תרין יומין . . ולא חד. ובירושלמי עירובין (פ"ג ה"ט) שב' ימי ר"ה מתקנת נביאים הראשונים. ובתוספתא ר"ה (פ"א ה"י) שבימי משה קרה ב' ימי ר"ה. וראה לקו"ש ח"ט ע' 370, ובהערות שם.**

אָבער ניט ביי די יום־טוב טעג פון סוכות און שמיני־עצרת.

* * *

טיפער פאַרשטיין די נויטיקייט אין דער דריי־פאַכיקער „חזקה" וואָס איז דאָ דוקא אין חוץ לארץ, איז כדאי זיך אָפּצושטעלן אויספירלעכער אויף דעם חילוק צווישן ארץ הקודש און חוץ לארץ.

עס איז באַוואוסט דער וואָרט פון רבותינו נשיאינו וועגן דער עבודה פון אַ אידן: „מאַך דאָ (אין חוץ־לארץ) ארץ ישראל". דאָס מיינט, אַז אַ איד דאַרף אויפטאָן דעם עילוי און חשיבות פון ארץ ישראל אויך אין חוץ לארץ. ובמילא איז זיכער אַז ער קען דאָס אויפטאָן ובשמחה ובטוב לבב.

פון די עיקר אונטערשיידען צווישן ארץ הקודש און חוץ לארץ איז:

ס'איז דאָך „מלא כל הארץ כבודו" — דער אויבערשטער מיט זיין שכינה איז אומעטום פאַראַן. נאָר אין דער וועלט סתם איז די ג־טלעכע קדושה אין אַן אופן וואָס דרינגט ניט דורך די גשמיות פון לאַנד, דערפאַר איז דאָרט ניטאָ מצות תרומות ומעשרות א.ד.ג. די ג־טלעכקייט בגילוי אין דער פעלד; דאַקעגן די קדושה פון ארץ ישראל נעמט דורך די גשמית'דיקע מציאות פון לאַנד, דער באָדן גופא פון ארץ־ישראל איז אַן „ארץ הקודש": ביז, אַז די קדושת הארץ לייגט אַרויף פאַרשידענע דינים אויפן ארץ (און גידולי הארץ).

מען קען דאָס פאַרשטיין דורך אַ ביישפיל פון דער נשמה מיטן גוף: עס זיינען פאַראַן אַזעלעכע נשמה ווירקונגען וועלכע בלייבן באַהאַלטן אין דעם פנימיות'דיקן וועזן פון דעם מענטשן און עס איז ניט קענטיק זייער השפעה אויפן קערפער; עס איז אָבער אויך פאַראַן אַן אופן וואָס די נשמה באַאיינפלוסט און באַווירקט אויך די גשמיות פון דעם גוף, ביז אַז דאָס איז קענטיק און מען זעט עס אין די אויסערלעכע פיזישע טיילן פון קערפער. אַזוי איז עס בנוגע דער קדושה פון ארץ ישראל: דאָס דריקט זיך אויס אין דער פנימיות און רוחניות פונעם ארץ, און דאָס דרינגט דורך אויך דעם אויסערלעכן טייל, דעם „קערפער" פון ארץ ישראל, די גשמיות פון לאַנד.

* * *

דער וואָרט פון רבותינו נשיאינו: **אגרות־קודש אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ח"א ע' תפה (בשם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק). לקו"ש ח"ב ע' 621. וראה לקו"ש חי"ח ע' 404 בשוה"ג להערה 48.**

מאַך דאָ (אין חוץ־לארץ): **וגם בנ"י שבאה"ק אומרים בתפלה, שמדויקת בתכלית (טור או"ח סקי"ג) — גלינו מארצנו.**

פון די עיקר אונטערשיידן צווישן ארץ הקודש און חוץ־לארץ: **ראה גם — ע"פ חסידות — ההפרש בין השפעת השפע בארץ ישראל להשפעת השפע בחוץ לארץ — לקו"ת מסעי פט, ב ואילך. סה"מ תקס"ח ח"א ע' שנד ואילך. תרע"ח ע' שנב ואילך. תרצ"ו ע' 113 ואילך. ספר הליקוטים — דא"ח צ"צ ערך ארץ ישראל ס"י (ע' א'תקעג ואילך), ובהנסמן שם בשוה"ג.**

מלא כל הארץ כבודו: **ישעי' ו, ג.**

קדושת הארץ: **ראה אנציקלופדי' תלמודית כרך ב ערך ארץ ישראל (קדושתה ומצותי') ס"י ואילך (ס"ע ריג ואילך). וש"נ.**

עס פאַדערט זיך אַן ערקלערונג: אין וואָס באַשטייט די גרויסע מעלה פון דעם וואָס די קדושה איז קענטיק אויך אין גשמיות און חיצוניות? — דער עיקר איז דאָך, לכאורה, די רוחניות און פנימיות פון יעדער זאַך!

אין אמת'ן אָבער איז עס ניט אַזוי: דער עיקר מעלה איז דוקא ווען די פנימיות'דיקע און רוחניות'דיקע קדושה דרינגט דורך אויך די גשמיות פון וועלט.

ווי דאָס ווערט אונטערשטראָכן אין דער עבודה פון תורה ומצוות: דער עיקר פון אַ מצוה באַשטייט ניט (אַזוי) אין איר כוונה, אין דעם רוחנית'דיקן אינהאַלט פון דער מצוה, נאָר דוקא אין דער מעשה בפועל — דער קיום המצוה בגשמיות.

ווי דאָס ווערט קלאָר אַרויסגעבראַכט אין הלכה, אַז ווי דערהויבן און וויכטיק ס'איז די כוונת המצוות — ווי דער באַוואוסטער מאמר התורה, אַז קיום המצות בלא כוונה איז „כגוף בלא נשמה" — דאָך, ווען איינער זאָל אין געדאַנק דורכטראַכטן אַלע כוונות פון אַ מצוה, אָבער ער וועט דערביי ניט טאָן די מצוה בפועל ממש, האָט ער ניט מקיים געווען די מצוה (אפילו ניט קיין טייל פון דער מצוה). דאַקעגן ווען איינער טוט די מצוה בפועל, און האָט ניט דערביי קיין כוונה — האָט ער יוצא געווען די מצוה (בדיעבד).

און דער אַלטער רבי ערקלערט אין ספר תניא קדישא דעם טעם דערפון, ווייל „נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" **— דער אויבערשטער האָט (כביכול) „געגלוסט" צו האָבן אַ וואוינונגס־אָרט אין דעם תחתון (נידעריקייט) פון דער וועלט — און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך דעם וואָס אַ איד דינט דעם אויבערשטן דורך און מיט דער גשמיות פון עולם הזה, וואָס דערמיט פאַרוואַנדלט ער די תחתונים, די גשמיות פון וועלט, אין אַ דירה פאַר דער שכינה. און דאָס איז דער עיקר ציל און תכלית פון קיום המצוות: דורך קיום המצות בגשמיות דוקא ווערט דורכגעפירט די כוונה פון בריאת העולם, אַז די וועלט ווערט אַ דירה פאַרן אויבערשטן.**

* * *

ווי דאָס ווערט אונטערשטראָכן אין דער עבודה פון תורה ומצוות: **בהבא להלן ראה בארוכה תניא פ' לז־לח.**

ווי דאָס ווערט קלאָר אַרויסגעבראַכט אין הלכה: **ראה כמה דוגמאות בתניא רפל"ח. וראה בהנסמן ב„מראי מקומות" לפסוקים ומחז"ל לתניא שם (קה"ת תשמ"ז).**

ווי דער באַוואוסטער מאמר התורה . . „כגוף בלא נשמה": **ראה תניא שם. של"ה רמט, סע"ב. וראה בהנסמן במפתח פסוקים ומחז"ל בתניא (קה"ת תשמ"ה) ע' צ הערה 11.**

אין ספר תניא קדישא: **פל"ו ואילך.**

נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים: **ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו.**

אַ טיפערן ענין אין דער מעלה פון גשמיות קען מען פאַרשטיין פון דעם וואָס אויך שכר מצות איז פאַרבונדן דוקא מיט די גשמיות פון עולם הזה.

ס'איז באַוואוסט דער פסק דין פון רמב"ן — אין וואָס עס באַשטייט דער תכלית השכר:

כאָטש לויטן רמב"ם איז דער העכסטער שכר — גן עדן, וואָס דאָרטן געפינען זיך נשמות בלא גופים, ס'איז אַ רוחניות'דיקער אָרט, און ווי דער רמב"ם איז מבאר, אַז ס'איז כלל ניט צו פאַרגלייכן די רוחנית'דיקע דערהויבנקייט פון אַ נפש וואָס איז אָנגעטאָן אין אַ גשמית'דיקן גוף, צו דער הויכקייט און רוחניות'דיקן עילוי וואָס זי דערגרייכט בעת זי געפינט זיך אין גן עדן, אויסגעטאָן פון גוף.

אָבער דער רמב"ן וועלכער איז געוועזן נאָכן רמב"ם און געלערנט רמב"ם וכו' פסק'נט, אַז דער תכלית השכר איז דוקא אין דער צייט פון תחיית המתים, ווען די נשמות וועלן צוריק אַראָפּקומען אין עולם הזה און זיך ווידער אָנטאָן אין גשמיות'דיקע גופים. און הלכה כבתראי ובפרט בענין זה.

מ'דאַרף אָבער פאַרשטיין: עס איז דאָ אַן עילוי נפלא אין דער עבודה פון אַ אידן אויסצואיידלען די גשמיות פון וועלט און זי פאַרוואַנדלען אין אַ דירה פאַרן אויבערשטן — אָבער ווי קען מען פאַרשטיין און באַנעמען אַז דעם העכסטן ג־טלעכן שכר פון עולם הבא זאָל די נשמה באַקומען דוקא זייענדיק אָנגעטאָן אין אַ גשמיות'דיקן גוף און געפינענדיק זיך אין עולם הזה הגשמי?

איינער פון די ביאורים אין דעם איז, אַז דוקא אַ גשמיות'דיקער נברא האָט אין זיך אַזאַ הויכן ג־טלעכן כח, וואָס איז ניטאָ אפילו אין די הויכע רוחניות'דיקע וועלטן. וואָרום נאָר דער אויבערשטער בעצמו (הוא לבדו ית') האָט דעם כח און די יכולת צו

רמב"ן: בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל — ע' שט).

רמב"ם: הל' תשובה פ"ח ה"א־ב. פירוש המשניות שלו לסנהדרין פ' חלק ד"ה ועתה אחל.

נשמות בלא גופים: ולדעת הרמב"ם על זה קאי מה שארז"ל (ברכות יז, א) „העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי'". ולדעת הרמב"ן קאי מחז"ל זה על עולם התחי'.

און ווי דער רמב"ם איז מבאר: בהל' תשובה שם ה"ו. פירוש המשניות שם.

הלכה כבתראי: ראה רי"ף סוף עירובין. ועוד. וכן הוא גם בנוגע לפוסקים — מהרי"ק שורש פד. ועוד. — וראה בפרטיות אנציקלופדי' תלמודית ערך הלכה כבתראי. וש"נ.

ובפרט בענין זה: ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). הנסמן ב„תשובות וביאורים" (קה"ת תשל"ד) סי' יא הערה 23 (ע' 8־57). ובאוה"ת חוקת (ס"ע תתטו. שם כרך ה ע' א'תרלז) כתב: ואדמו"ר נ"ע (אדה"ז) בכל הדרושים הזכיר רק דעת הרמב"ן לבד.

איינער פון די ביאורים אין דעם: סהמ"צ להצ"צ שם (יד, ב ואילך).

דער אויבערשטער בעצמו (הוא לבדו ית') . . דעם כח . . יכולת צו באַשאַפן . . יש מאין: אגרת הקודש סי' כ (קל, ב).

באַשאַפן אַ דבר גשמי, אַ יש מאין — און די מעלה וואָס איז דאָ אין גשמיות דוקא, וועט אַנטפּלעקט ווערן אין דעם זמן פון תחיית המתים.

* * *

ויש לומר אַז דאָס איז דער אינהאַלט פון דעם אויבנדערמאָנטן וואָרט פון רבותינו נשיאינו „מאַך דאָ ארץ ישראל": די מעלה פון ארץ ישראל איז, ווי געזאָגט, וואָס איר קדושה נעמט דורך די גשמיות פון לאַנד; און די שליחות פון אידן אין חוץ לארץ איז, אַז זיי זאָלן אָט דעם עילוי פון ארץ־הקודש אויפטאָן אין חוץ לארץ, אַז די קדושה פון ג־ט־לעכקייט זאָל דורכדרינגען אויך די גשמיות פון דעם טייל פון וועלט וואָס די השגחה עליונה האָט פאַר זיי באַשטימט.

און דערצו פאָדערט זיך אַ ספּעציעלער כח און אנשטרענגונג — „מאַך דאָ ארץ ישראל", ווי דאָס קומט צום אויסדרוק אויך אין דער אויסגעטיילטקייט פון קומענדיקן יאָר, אַז אין חוץ לארץ איז נויטיק פיל מער התחזקות (דריי פאַכיקע „חזקה") אין דער „חזקה" פון דריי קדושה'דיקע טעג, בכדי די קדושה פון די הייליקע טעג זאָל אינגאַנצן דורכנעמען און דורכדרינגען די גשמיות'דיקע מציאות פון חוץ־לארץ.

ויש לומר אַז דאָס איז אויך געמיינט אין מאמר חז"ל, אַז לעתיד לבא „עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות" (ארץ ישראל וועט זיך אויסשפּרייטן אין אַלע לענדער). ווייל דעמאָלט, ווען אידן וועלן פאַרענדיקן זייער עבודה צו מאַכן פון וועלט אַ דירה פאַר דעם אויבערשטן, דורך מברר זיין, אויסאיידלן די גשמיות פון וועלט און אַריינברענגען די קדושה־ליכט אין גשמיות, וועט די קדושה פון ארץ ישראל זיך פאַרשפּרייטן אין אַלע לענדער פון דעם ארץ.

* * *

ויש לומר אַז ענלעך צו דעם אויבנדערמאָנטן חילוק, איז אויך דער אונטערשייד צווישן די צוויי ספּעציעלע טעג פון ח"י אלול און כ"ה אלול:

בנוגע צום טאָג פון ח"י אלול — דער געבורטסטאָג פון שני המאורות הגדולים:

די מעלה . . אין גשמיות דוקא: וגם זה הוא מהטעמים והמעלות שבמצוות מעשיות דוקא (נוסף על המבואר לעיל, ע"פ תניא ח"א פל"ז) — ראה אגה"ק שם בסיום האגרת (קלג, א): ואחרי הדברים והאמת האלה דעת לנבון נקל להבין ע"י כל הנ"ל גודל מעלת המצות מעשיות כו'. וראה לקו"ש חט"ז ע' 43 ואילך.

די מעלה . . וועט אַנטפּלעקט ווערן אין דעם זמן פון תחיית המתים: המשך וככה תרל"ז ספצ"א. סה"מ תרח"צ ע' ריט. ובכ"מ.

עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות: ראה פסיקתא רבתי פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג. הנסמן ב„מראי מקומות" ללקו"ת (הוצאת קה"ת ה'תשד"מ ואילך) מסעי פט, ב. נתבאר בלקו"ת, סה"מ תקס"ח ותרע"ח דלעיל הערה ד"ה פון די עיקר אונטערשיידען.

דער בעל־שם־טוב (אין יאָר נח"ת) און דער אַלטער רבי בעל התניא והשלחן־ערוך (אין יאָר קה"ת) — איז באַוואוסט דער וואָרט, אַז „ח"י אלול ברענגט לעבן (חי) אין אלול".

דער חיות פון ח"י אלול איז אַ רוחניות'דיקער חיות, אַ נשמה חיות וואָס איז פאַרבונדן מיט עניני אלול: תשובה, חשבון הנפש, עבודת התפלה אד"ג.

דער אויפטו פון כ"ה אלול איז פאַרבונדן מיט גשמיות, כ"ה אלול איז יום ראשון למעשה בראשית, דער ערשטער טאָג פון באַשאַף, אין דעם טאָג איז געווען בראשית ברא אלקים, די בריאה יש מאין פון דעם עולם גשמי.

* * *

ויהי רצון אַז יעדער איינער און איינע, בתוך כלל ישראל, זאָל טאָן אין דעם אויבנדערמאָנטן ענין, צו פאַרשטאַרקן און פאַרשפרייטן אידישקייט און הייליקייט אין טאָג־טעגלעכן לעבן, בא זיך און אַרום זיך, אין דער פולסטער מאָס, און דאָס וועט צוגעבן נאָך מער אין דער כתיבה וחתימה טובה אין אַלע הינזיכטן, סיי ברוחניות און סיי בגשמיות, ואדרבה — בעיקר בגשמיות,

ביז צו דער עיקר'דיקער ברכה, די גאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו, מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו, ויוליכנו קוממיות לארצנו הקדושה, אַלע דריי סוגים: כהנים לויים ישראלים,

---

איז באַוואוסט דער וואָרט: **שיחת ח"י אלול ה'תש"ה (לקו"ד כרך ג ע' 946. סה"ש ה'תש"ה ע' 122).**

כ"ה אלול איז יום ראשון למעשה בראשית: **ויק"ר רפכ"ט. פסיקתא דר"כ פיסקא כג (בחודש השביעי). יל"ש עה"פ (פינחס כט, א) ובחודש השביעי (רמז תשפב). תוד"ה לתקופות — ר"ה ח, א. וראה פרקי דר"א רפ"ח ובהגהות הרד"ל שם. — ושמים וארץ וכל תולדותיהם נבראו ביום ראשון (פרש"י עה"פ בראשית א, יד).**

כ"ה אלול . . די בריאה יש מאין פון דעם עולם גשמי: **דזהו החילוק בין כ"ה אלול לר"ה, שבכ"ה אלול הו"ע בריאה מאין ליש גשמי, ובר"ה הו"ע בריאה מאין ליש רוחני — לקו"ת נצבים מז, א. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע' תתמ.**

בראשית ברא אלקים: **בראשית א, א.**

ברא . . די בריאה יש מאין: **ראה רמב"ן עה"פ בראשית שם: ואין אצלנו בלשון הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון ברא.**

אין דער פולסטער מאָס: **ראה כתובות סז, רע"א.**

בעיקר בגשמיות: **להעיר, אשר עיקר הדין* ומשפט בר"ה הוא על דברים גשמיים — הגהות מיימוניות לרמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ג (אות א') בשם הרמב"ן (בשער הגמול), הובא בלקו"ת דרושים לר"ה נט, ב.**

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו: **תהלים פט, כא.**

כהנים לויים ישראלים: **יש לומר: דוד (ישראל), עבדי (לויים) בשמן קדשי משחתיו (כהנים). ועצ"ע.**

---

*) **עיקר הדין:** כ"ה בלקו"ת ר"ה שנסמן בההערה (אף שבהגמ"י, שהועתק בלקו"ת שם „אין אדם נידון כו' אלא לעניני העולם הזה").

תיכף ומיד ממש, ובלשון הכתוב: יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחי' לפניו — **די כתיבה וחתימה טובה פון ועמך כולם צדיקים, און צדיקים נכתבין ונחתמין** לאלתר **לשנה טובה.**

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה

לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות

גם יחד

ובלשון הכתוב: **הושע ו, ב. וראה לקו"ת דרושים לר"ה רד"ה יחיינו (סג, סע"ב), ד"יחיינו מיומים" קאי על ב' ימים של ר"ה ו"ביום השלישי הוא יום כיפור".**

ועמך כולם צדיקים: **ישעי' ס, כא.**

צדיקים נכתבין ונחתמין לאלתר: **ר"ה טז, סע"ב.**

בגשמיות וברוחניות גם יחד: **ראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' רצג. וראה שיחת ש"פ ואתחנן, שבת נחמו ה'תש"נ (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 606 ואילך).**

ב"ה, יום ג' פ' האזינו השמים
ג' סליחות, ה'תש"נ
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

געפינענדיק זיך איצט אין די טעג פון סליחות, נאָך נעענטער צו ראש־השנה, און אין די סליחות טעג גופא — ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב, וואָס דאָס אַלץ אונטערשטרייכט נאָך מער דעם ציווי להעלות בקודש (שטייגן אין קדושה) —

איז נויטיק אַריינצוטראַכטן טיפער אין דעם ענין וואָס איז באַרירט געוואָרן אין די פריערדיקע בריוו, אַז דער קומענדיקער יאָר טיילט זיך אויס דערמיט וואָס ער הויבט זיך אָן מיט אַ „חזקה" פון דריי קדושה־טעג נאָכאַנאַנד, און אַז אין חוץ לארץ ווערט אָט די „חזקה" איבערגע'חזר'ט דריי מאָל (במשך דעם חודש תשרי):

וואָס דער פנימיות'דיקער אינהאַלט דערפון איז, אַז די „חזקה" פון די קדושה־טעג גיט אַ התחזקות אין דער עבודה פון „מאַך דאָ ארץ ישראל", אַז ביי יעדן אידן, וואו ער זאָל זיך נאָר געפינען, זאָל די ג־טלעכקייט־קדושה דורכדרינגען אויך די גשמיות'דיקע ענינים (זיינע אייגענע און די אַרומיקע), ענלעך צו דער קדושה פון ארץ הקודש, וואָס נעמט דורך די גשמיות פון לאַנד.

* * *

אייגנטלעך, זיינען פאַראַן חילוקים אין דער קדושה פון ארץ ישראל גופא. וואָרום,

---

פ' האזינו: להעיר מהידוע בענין לימוד שירת האזינו ע"י כאו"א כו' (ראה ספר השיחות ה'תש"א ס"ע 56. ס' התולדות מהר"ש ע' 74. ס' הזכרונות לכ"ק מו"ח אדמו"ר פכ"ט, ממהר"ל מפראג בזה).

ג' סליחות: ראה רשימת כ"ק מו"ח אדמו"ר למאמר ג' סליחות ה'תרנ"ה־ה'תש"ה (נדפסה בהוספות לסה"מ תרנ"ה ע' תמג־ד ה'תש"ה ע' 6־225). וראה לקו"ש חי"ד ע' 348.

די טעג פון סליחות: ראה מכתב מוצש"ק ימי הסליחות ה'תשמ"ב הערה ד"ה ימי הסליחות (הא' והב') — לקו"ש חכ"ד ע' 616. וראה מכתב עש"ק שבת סליחות ה'תשמ"ה הערה ד"ה אין די לעצטע טעג פאַר ר"ה (לקו"ש חכ"ט ע' 521).

השלישי: יום שהוא גם ערב והכנה ליום הרביעי שבו נתלו המאורות (חגיגה יב, א) שהם מקור האור.

ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י עה"פ בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו (ובפרש"י שם — דגם העבר נעשה טוב). ובאוה"ת (בראשית לג, א ואילך. ועוד): בסה"מ תרנ"א ס"ע קצג: במכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 19 (השני). אגרות־קודש שלו ח"א ע' קלו) — מקשר זה עם מחז"ל (קידושין מ, א) טוב לשמים וטוב לבריות.

דעם ציווי: שהוא גם נתינת כח, שהרי „איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן" — במדב"ר פי"ב, ג.

דעם ציווי להעלות בקודש: ברכות כח, א. וש"נ. ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג. זח"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש חי"ג ע' 250 הערה ד"ה להעלות בקודש.

הגם אַז די הייליקייט פון ארץ ישראל איז אַ נצחיות'דיקע, דאָך געפינען זיך חילוקים מזמן לזמן אין דער קדושה וואָס ברענגט אַ חיוב מצוות אויפן ארץ און גידולי הארץ (ווי תרומות ומעשרות א.ד.ג.): די שלימות פון קדושת הארץ איז דאָ נאָר ווען כל יושבי' עלי', ווען זי איז באַזעצט פון אַלע צוועלף שבטים, וואָס נאָר דעמאָלט איז יובל נוהג. משא"כ אינעם זמן ווען אַ טייל שבטים זיינען פאַרטריבן געוואָרן אין גלות דורך סנחריב (ובא סנחריב ובלבל את העולם), האָט דאָן געפעלט אין דער אויבנדערמאָנטער קדושה ובמילא בטלו היובלות.

כשם ווי דאָס איז בנוגע צו ארץ ישראל אין פשטות, אַז איר פולקאָמע קדושה איז פאַרבונדן דערמיט וואָס אין איר געפינען זיך אַלע חלקים פון כלל ישראל, אַלע י"ב שבטים — אַזוי איז אויך אין דער רוחניות'דיקער עבודה פון „מאַך דאָ ארץ ישראל" ביי יעדן אידן: צו דער פולקאָמער קדושה דערגרייכט אַ איד דוקא ווען אַלע טיילן פון זיין נשמה (בלשון המדרש: נפש רוח נשמה חי' יחידה) ווערן ביי אים אַנטפלעקט און קומען צום אויסדרוק אין עבודת השם, ביז אין מעשה בפועל.

אין קלערערע ווערטער (און מער בפרטיות): עבודת השם דאַרף זיין סיי מיט די אַנטפלעקטע כוחות הנפש — וועלכע ווירקן אַז די מחשבות דיבורים און מעשים (טראַכטן, ריידן און טאָן) אין תורה ומצות (נפש), זאָלן זיין מיט די האַרץ־געפילן פון אהבת ה' ויראתו (רוח), זייענדיק באַגרינדעט אויף זיין גרונטיקן פאַרשטאַנד אין תורת ה' ומצוותיו (נשמה) — און סיי מיט די העכערע, מיט די באַהאַלטענע כוחות (חי' יחידה), וואָס קומען צום אויסדרוק אין דער מסירת נפש עבודה פון תורה ומצות, מיט דער

די הייליקייט פון ארץ ישראל איז אַ נצחיות'דיקע: ראה אנציקלופדי' תלמודית כרך ב ערך ארץ ישראל (קדושתה ומצותי') ס"י (ע' ריד). וש"נ.

חילוקים . . אין דער קדושה וואָס ברענגט אַ חיוב מצוות אויפן ארץ: ראה אנציקלופדי' תלמודית שם סי"א־יב (ע' רטו ואילך). וש"נ.

נאָר ווען כל יושבי' עלי' . . נאָר דעמאָלט איז יובל נוהג: ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

באַזעצט פון אַלע צוועלף שבטים: ולדעת הרמב"ן גיטין (לו, א ד"ה ומי איכא מידי) אינו נקרא כל יושבי' עלי' עד דאיכא רוב כל שבט.

אינעם זמן ווען אַ טייל שבטים זיינען פאַרטריבן געוואָרן אין גלות . . בטלו היובלות: ראה ערכין ורמב"ם שם: משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות.

דורך סנחריב: במדב"ר בסופו. רש"י ערכין שם. וראה בפירוש מהרז"ו שם.

ובא סנחריב ובלבל את העולם: ראה יומא נד, א. מסכת ידים פ"ד מ"ד.

בלשון המדרש: ב"ר פי"ד, ט. וראה קונטרס עניינה של תורת החסידות הערה 37.

נפש רוח נשמה חי' יחידה: בכמה מקומות (ודפוסים) הוא בשינוי סדר. אבל בסדר הזה (נרנח"י) הוא בעץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. שער הגלגולים בתחלתו. ובכ"מ.

עבודת השם דאַרף זיין סיי מיט די אַנטפלעקטע כוחות הנפש . . און סיי מיט די העכערע . . באַהאַלטענע כוחות: וע"ד הידוע בענין מה שאמר ריב"ז (ברכות כח, ב) איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי — לקו"ת ויקרא (הוספות) נ, סע"ד. ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 50 ואילך), ובהגסמן שם (ע' 49) הערה 1. ועוד.

חי' יחידה . . מסירת נפש: ראה תניא פי"ח. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' קסו, ובהערה 97 שם.

שטאַרקסטער איבערגעגעבנקייט, העכער פון אַלע חשבונות און באַגרענעצונגען פון שכל און מדות.

און בשעת די עבודה פון אַ אידן צו „מאַכן דאָ ארץ ישראל" איז אינעם העכסטן אופן פון „כל יושבי' עלי'", אַז אַלע חלקי הנפש זיינען אריינגעטאָן אין דער עבודת השם – ווערט ביי אים אַנטפּלעקט די פולקאָמע קדושה פון דער נשמה, וועלכע איז אַ חלק אלקה ממעל ממש.

* * *

דער אויבנדערמאָנטער ענין ווערט אויך אָנגעדייט אין דער וועכנטלעכער פרשה אין תורה, וואָס לויט דער קביעות פון דעם יאָר קומט אויס ראש־השנה אין דער וואָך פון פ׳ האזינו.

פרשת האזינו הייבט זיך אָן מיט די ווערטער: האזינו השמים גו׳ ותשמע הארץ גו׳. ביידע ווערטער, „האזינו" און „תשמע" האָבן דעם באַדייט פון הערן (פאַלגן), ס׳איז אָבער דאָ אַן אונטערשייד צווישן זיי אין דעם אופן פון דעם הערן: „האזינו" מיינט אַן איינהערן זיך צו רייד וואָס ווערן געזאָגט פון נאָענט (האזינו איז פון לשון אזנים, אויערן – דהיינו, בשייכות צו ווערטער וואָס ווערן אַריינגערוימט אין אויער), און תשמע באַציט זיך צו רייד וואָס מ׳הערט פון ווייטן.

לויט דער באַדייטונג פון די צוויי ווערטער, וואָלט דאַך געפּאַסט צו נוצן זיי אין אַ פאַרקערטן סדר: בנוגע די הימלען, וועלכע זיינען ווייט, האָט געדאַרפט שטיין שמעו שמים: און בשייכות צו דער ערד וואָס איז נאָענט – האזיני ארץ, ווי מ׳געפינט עס טאַקע אַזוי אין דעם לשון פון ישעי׳ הנביא: שמעו שמים והאזיני ארץ.

און די ערקלערונג אין דעם:

ווען אַ איד דינט דעם אויבערשטן מיט אַלע טיילן פון זיין נשמה (אין דעם אופן פון כל יושבי׳ עלי׳) ביז עס ווערט ביי אים פולקאָם אַנטפּלעקט די קדושה פון זיין חלק אלקה ממעל ממש, דעמאָלט זיינען אים די הימל׳שע רוחניות׳דיקע קדושה־ענינים נאָענט, און די ערדישע ענינים – ווייט: האזינו – השמים, ותשמע – הארץ.

דערפאַר האָט ישעי׳ הנביא געזאָגט מיטן לשון שמעו שמים והאזיני ארץ, ווייל אין זיין צייט איז שוין ניט געווען דער מצב פון כל יושבי׳ עלי׳, צען שבטים האָבן שוין גולה געווען פון ארץ ישראל ובמילא האָט געפעלט אין דער פולקאָמער קדושה פון אידן און

חלק אלוקה ממעל ממש: תניא רפ״ב. ובאגה״ת פ״ד (צג, סע״ב) ורפ״ה (צה, א) מביא ע״ז הפסוק „כי חלק הוי׳ עמו" – פרשתנו לב, ט.

האזינו . . פון נאָענט . . תשמע . . פון ווייטן: ספרי עה״פ.

האזינו איז פון לשון אזנים: ראב״ע עה״פ. ועוד.

אין דעם לשון פון ישעי׳ הנביא: ישעי׳ א, ב. וראה ספרי שם.

די ערקלערונג אין דעם: עוד ביאור בזה – ראה מכתב כ״ה אלול ה׳תשמ״ג (לקו״ש חכ״ד ע׳ 630).

ארץ־ישראל — האָט ער, אין זיין נבואה־רייד צו אידן, געזאָגט שמעו שמים, היות די הימל'שע קדושה איז ניט אַזוי נאָענט.

* * *

ס'איז באַוואוסט, אַז לעתיד לבא וועט ארץ ישראל צוריקקערן זיך צו איר פריערדיקן דערהויבענעם שלימות'דיקן צושטאַנד פון כל יושבי' עלי' ווי זי איז געווען בזמן בית ראשון, און נאָך מער ועיקר: זי וועט צוקומען צו אַ פיל פיל גרעסערער און העכערער שלימות, דורך דער פאַרברייטערונג פון ארץ ישראל (אויך) בגשמיות — ירחיב ה' אלקיך את גבולך, אַז אין צוגאָב צו ארץ שבעה אומות, וועט זי אויך איינשליסן ארץ קיני קניזי וקדמוני (ווי צוגעזאָגט צו אברהם אבינו אין ברית בין הבתרים), אין סך־הכל — עשר אומות.

דער רוחניות'דיקער אינהאַלט פון דעם ענין — וואָס לעתיד לבוא וועט ארץ ישראל כולל זיין אויך די דריי אומות פון קיני קניזי וקדמוני — איז, אין קורצן:

די זיבן פעלקער פון ארץ כנען דייטן אָן אויף די זיבן מדות, און די דריי פעלקער וואָס אידן וועלן איינעמען לעתיד לבוא זיינען מרמז אויף די דריי שכל־כוחות פון חכמה בינה דעת.

אויף דעם איצטיקן זמן איז דאָ דער אָנזאָג צו באַזעצן און באַהערשן די לאַנד פון די זיבן אומות, בדוגמא ווי בעבודה איז איצט דער (עיקר) עבודה פון אַ אידן צו ענדערן און אויסאיידלען זיינע זיבן מדות; און די עבודה פון די דריי כוחות פון שכל, איז בעיקר צוליב פועל זיין אויף די מדות (און צוליבן קיום התורה ומצוות בפועל ממש) — דע את אלקי אביך **צוליב** ועבדהו בלב שלם;

אָבער לעתיד לבוא, ווען יעדער ענין פון עבודת ה' וועט זיין מיט דער פולסטער שלימות, איז אין צוגאָב צו דעם וואָס די דריי שכל־כוחות פון דער נשמה וועלן זיין אַ ווירקונגס־כח אין דער עבודה פון מדות, וועלן זיי אַליין (אויך, ובעיקר) זיין אַן עבודה

ירחיב ה' אלקיך את גבולך . . ארץ קיני קניזי וקדמוני: **ראה יב, כ ובספרי עה"פ. שופטים יט, ח ובפרש"י עה"פ.**

קיני קניזי וקדמוני: **ראה אנציקלופדי' תלמודית שם (הארץ וגבולותי') ס"ו (ע' רה). וש"נ.**

ווי צוגעזאָגט . . אין ברית בין הבתרים: **לך לך טו, יט. וראה פרש"י עה"פ, מב"ר פמ"ד, כג.**

דער רוחניות'דיקער אינהאַלט פון אָט דעם ענין . . איז, אין קורצן: **בהבא להלן ראה בארוכה ד"ה אל תצר את מואב לכ"ק אדהאמ"צ (מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' ג ואילך).**

דע את אלקי אביך . . ועבדהו בלב שלם: **דברי הימים־א כח, ט. וראה תניא פמ"ב (נט, א). קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנו, ב).**

לעתיד לבוא . . פולסטער שלימות . . עבודה פאַר זיך: **דנוסף לזה שאז יהיו כל נרנח"י בגלוי (כל יושבי' עלי'), יהי' גם „(יחידה) ליחדך", יחיד שלך (ראה ע"ח ש' דרושי אבי"ע פ"א, הובא בלקו"ת ראה כז, א), שהוא למעלה יותר מכללות של כל העשר. ומצד זה, כל פרצוף הוא (גם) ענין בפ"ע: מוחין בפ"ע, וכן בכתר, נוסף על כתר השייך למוחין (אריך), גם כתר מועתק בפ"ע (עתיק).**

פאַר זיך — **צו פאַראייניקן זיך מיט ג־טלעכקייט דורך דער פולשטענדיקער פאַראייניקונג** (יחוד נפלא) **פון זיין שכל מיט חכמתו ית'.**

* * *

שוין גערעדט פיל מאָל, אַז אין די לעצטע טעג פון גלות, גיט דער אויבערשטער צו „פאַרזוכן" פון די הויכע „גילויים" וואָס וועלן זיין לעתיד לבוא, על דרך ווי דער דין אין הלכות שבת, אַז ערב שבת נאָך חצות איז מען טועם (פאַרזוכט) פון די מאכלי שבת, און פון יעדן תבשיל ותבשיל, וואָס אויף דעם ווערט געזאָגט: טועמי' חיים זכו.

דאָס זעלבע איז בנוגע דער אויבנדערמאָנטער תכלית השלימות לעתיד לבוא דורך אַריינעמען אין ארץ ישראל אויך ארץ קיני קניזי וקדמוני, וואָס אין עבודה רוחניות איז עס די שלימות אין די דריי שכל־כוחות פון חכמה בינה דעת — אַז דער אויבערשטער גיט צו „פאַרזוכן" פון דער עבודה אין דעם „ערב שבת" פון דער גאולה העתידה לבוא;

וואָס אָט די „טעימה" קומט צום אויסדרוק אין דער פאַרווירקלעכונג פון יפוצו מעינותיך חוצה, **אין דער הפצה פון תורת חסידות חב"ד (חכמה בינה דעת), דורך וועלכער מען קען און מען איז מקיים בזמן הזה די „מצוה רמה ונשאה" פון** דע את אלקי אביך **אין דער פולסטער מעגלעכער מאָס, ביז מען דערגרייכט דורך דעם צו די „מעיינות" פון תורה, די „נפלאות" פון תורתך.**

* * *

ויהי רצון, אַז יעדער איינער און איינע, בתוך כלל ישראל, זאָל אויסנוצן די כוחות וועלכע זיינען זיי צוגעטיילט געוואָרן אויף דורכצופירן די הוראה „מאַך דאָ ארץ ישראל**", און אין אַ שלימות'דיקן אופן פון** כל יושבי' עלי', **מיט אַלע טיילן פון זיין נפש, ביז צו דער העכסטער שלימות אין ארץ ישראל, ארץ עשר אומות, אויך די עבודה פון חב"ד (חכמה בינה דעת),**

יחוד נפלא: **תניא פ"ה (ט, ב).**

שוין גערעדט פיל מאָל: **ראה לקו"ש חט"ז ע' 282 ואילך. ח"כ ע' 173.**

דער דין אין הלכות שבת: **מג"א או"ח הל' שבת סר"נ סוסק"א. שו"ע אדה"ז שם סעיף ח. וראה בהנסמן בלקו"ש ח"כ שם הע' 13.**

אויף דעם ווערט געזאָגט טועמי' חיים זכו: **שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת, פע"ח שער יח רפ"ג, ועוד כנסמן בלקו"ש ח"כ שם.**

אין דעם „ערב שבת" פון דער גאולה העתידה לבוא: **ראה שיחת ש"פ וארא, ר"ח שבט תש"נ (סה"ש ה'תש"נ ח"א ע' 254) ובהערות שם.**

יפוצו מעינותיך חוצה: **ראה אגה"ק דהבעש"ט, נדפסה גם בכתר שם טוב בתחלתו.**

הפצה: **גם בהאדם עצמו, עד אשר — „הויתיו" ע"י „ידעתיו" (עיקרים מ"ב ספ"ל. מדרש שמואל לאבות פ"ו מ"ז. וראה מו"נ ח"א פנ"ח).**

די „מצוה רמה ונשאה" פון דע את אלקי אביך: **קו"א שם. — בקו"א שם: מצוה רבה ונשאה. וראה ב„לוח התיקון" לשם שצ"ל „רמה", כבפנים.**

מעינות: **לשון רבים, גם דלמעלה מחכמה — יחידה, ולמעלה מזה — „ליחדך" בגלוי (ראה לעיל הערה ד"ה לעתיד לבוא . . פולסטער שלימות).**

און דורך דעם וואָס אַלע צען נשמה־כוחות ווירקן בשלימות אין אַן אַנטפּלעקטן אופן, איז מען זוכה צו אַ נאָך העכערער און שלימות'דיקער אַנטפּלעקונג פון דעם חלק אלקה ממעל ממש **— דער** „איתן" פון דער נשמה, **די אומבויגזאַם־האַרטע פעסטע גייסטיקע שטאַרקייט וואָס איז פאַראַן באַ אַ אידן, וואָס קיין זאַך אין וועלט קען איר ניט ענדערן און אָפּשוואַכן: דער כח פון פולסטער מסירת נפש.**

וואָס דאָס איז די עבודה וועלכע ברענגט די גאולה העתידה, וואָס איז אַ גאולה נצחית שאין אחרי' גלות**, פאַרבונדן מיטן** בית המקדש השלישי**, וועלכער וועט זיין** אַ בית נצחי, מקדש אדנ־י כוננו ידיך, ה' ימלוך לעולם ועד.

בכבוד ובברכת כתיבה וחתימה טובה
לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד
בטוב הנראה והנגלה

שלימות'דיקער אַנטפּלעקונג פון דעם חלק אלקה ממעל ממש: **נוסף על „יחידה", גם „ליחדך", כנ"ל בהערות.**

דער „איתן" פון דער נשמה: **בהבא להלן ראה בארוכה מכתב י"א ניסן ה'תש"נ, ובהנסמן בהערות שם (סה"ש ה'תש"נ ח"ב ע' 8־737).**

גאולה נצחית שאין אחרי' גלות: **תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ בשלח טו, א. יל"ש ישעי' ס, א — רמז תצט).**

בית המקדש השלישי . . בית נצחי: **„וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה [„ביום השלישי" — יתרו יט, טז. וראה שבת פח, א] . . שעל כל דיבור פרחה נשמתן [שבת שם, ב (ושם „יצתה")] . . אלא שהחזירה הקב"ה להן בטל (ממשות — ע"ד מאור) [כתובות קיא, ב ע"פ גירסת היל"ש ואתחנן רמז תתכד. ובכתובות לפנינו „אור תורה". וראה סה"מ תרכ"ז ע' תלא] שעתיד להחיות בו את המתים והוא טל תורה" (ל' התניא ספל"ו).**

אַ בית נצחי: **זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז תיקון ח.**

מקדש אדנ־י כוננו ידיך, ה' ימלוך לעולם ועד: **בשלח טו, יז־יח. וראה פרש"י עה"פ שם, יז. פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. תוד"ה אין — שבועות טו, ריש ע"ב. ועוד.**

לשנה טובה ומתוקה: **ראה לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' שיא ואילך.**

ב"ה. יום שלישי שהוכפל בו כי טוב,
פרשת וזאת הברכה אשר ברך משה,
ששי לחודש השביעי, שנת תנש"א
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

פותחין בברכה, ברכת חתימה וגמר חתימה טובה צו יעדערן און יעדערע, בתוככי כלל ישראל שליט"א.

קומענדיק פון די ראש־השנה טעג און דעם שבת־קודש (שבת שובה) וועלכער קומט תיכף נאָך זיי, פאָדערט זיך נאָך מער צו פאַרטיפן זיך אין דעם וואָס האָט זיך גערעדט אין די פריערדיקע בריוו, אַז דער היינטיקער יאָר צייכנט זיך אויס גלייך ביים אָנהויב מיטן חזקה־מספר פון שלש (דריי):

די צוויי טעג ראש־השנה, דער „קאָפּ" פון יאָר, האָבן תיכף אַריינגעפירט אין שבת־קודש, אַזוי אַז דער יאָר האָט זיך אָנגעהויבן מיט דער „חזקה" פון דריי נאָכאַנאַנדיקע קדושה־טעג; און נאָכמער: במשך דעם חודש תשרי (אותיות רשית – דער חודש הכללי פון גאַנצן יאָר) קומט די „חזקה" צום אויסדרוק (אין חוץ־לארץ) דריי מאָל: אויך נאָך די

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י עה"פ בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו). וראה מכתב ג' סליחות ה'תש"נ הערה ד"ה זה (לעיל ע' 871).

ששי לחודש השביעי: יום הסתלקות של אמי מורתי הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה בת הרה"צ וכו' הרב מאיר שלמה ע"ה ז"ל, נסתלקה שבת תשובה בעת עלות המנחה שנת תשכ"ה. ולהעיר שהשנה מלאו עשרים ושש שנים מיום ההסתלקות – מספר שם הוי'.

לחודש השביעי: המשובע בכל (ויק"ר פכ"ט, ח), והמשביע ברוב טוב לכל ישראל על כל השנה – „היום יום" כה אלול. כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לא. ושי"נ. וראה גם ד"ה יו"ט של ר"ה ה'תש"י בתחלתו. וראה מכתב ר"ח מרחשון ה'תשמ"ג (לקו"ש ח"כ ע' 555), ובהערות שם.

פותחין בברכה: ע"פ פתיחת אגרת הראשונה באגה"ק שבתניא. וראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשד"מ הערה ד"ה זה (לקו"ש חכ"ד ע' 641).

שבת שובה: ראה לקו"ש חי"ד (ע' 144 הערה 9) מקורות לב' השמות „שבת תשובה", „שבת שובה".

אין די פריערדיקע בריוו: דמוצש"ק ח"י אלול, מוצש"ק כ"ה אלול וג' סליחות – תש"נ (לעיל ע' 859. 864. 871).

ראש־השנה, דער „קאָפּ" פון יאָר: לקו"ת דרושים לר"ה נח, א־ב. ובכ"מ.

תשרי (אותיות רשית: בעה"ט עה"פ („מרשית השנה" חסר א' כתיב – עקב יא, יב). אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. סה"מ תר"ל ע' רפז. תרנ"ו ע' רעז. ועוד.

דער חודש הכללי פון גאַנצן יאָר: ראה מאמרי אדה"ז תקס"ו ע' שעט. אוה"ת סוכות שם. ברכה ע' א'תתסו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. תרנ"ו ע' רעח. ה'תש"ב ע' 49. ועוד.

אין חוץ־לארץ: וקשור גם עם אה"ק, ע"פ תורת הצ"צ (הובאה באגרות־קודש אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע ח"א ע' תפה) „מאַך דאָ ארץ ישראל".

ערשטע טעג סוכות, ובמילא אויך נאָך די לעצטע טעג, שמיני עצרת און שמחת תורה, קומט גלייך דער יום השבת־קודש.

* * *

די הדגשה אויף דעם מספר שלש, געפינט מען אויך אין ראש־השנה גופא, ווי רז"ל זאָגן אַז די עבודה פון ראש־השנה באַשטייט פון דריי ענינים: אמרו לפני בראש השנה מלכיות, זכרונות, ושופרות (זאָגט פאַר מיר, אין ראש־השנה, פסוקים פון מלכיות, זכרונות און שופרות).

איינע פון די ערקלערונגען אין דעם איז:

די עבודה פון ראש־השנה איז דער ראש, יסוד פון עבודת השם פון דעם גאַנצן יאָר. ראש־השנה איז די צייט ווען אַ איד נעמט אויף זיך די מלוכה פון דעם אויבערשטן, וואָס קבלת עול מלכות שמים איז דער אָנהייב און יסוד פון קיום התורה והמצוות, ווי חז"ל זאָגן קבלו מלכותי ואחר כך אגזור עליכם גזירות (נעמט אָן אויף זיך מיין מלכות, דערנאָך וועל איך אייך געבן גזירות).

און ראש־השנה איז דאָך אויך אַ דערמאָנונג אויפן טאָג פון מתן־תורה, ווי מיר זאָגן אויספירלעך אין די פסוקי שופרות. די עבודה פון ראש־השנה, קבלת עול מלכותו ית', ברענגט צו קבלת עול מצוות, דער אינהאַלט פון מתן תורה און קבלת התורה.

וכשם ווי תורה איז איינגעטיילט אין (און פאַרבונדן מיט) דעם מספר פון שלש, ווי אונזערע חכמים ז"ל זאָגן, אַז תורה איז אוריאן תליתאי (אַ דרייפאַכע: תורה נביאים

סוכות: ולהעיר, אשר סוכות הוא רגל השלישי, והוא כנגד יעקב (טאו"ח סתי"ז. זח"ג (רע"מ) ק, ב) השלישי והמשולש שבאבות (ראה פרש"י עה"פ האזינו לב, ט: יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכיות כו' כחבל הזה שהוא עשוי בג' גדילים וכו'. ובספרי עה"פ: מה חבל זה משולש כו' הי' יעקב שלישי לאבות כו' וחוט המשולש).

ווי רז"ל זאָגן: ר"ה טז, א. שם לד, ב.

דריי ענינים . . מלכיות, זכרונות, ושופרות: ולהעיר, שכל אחד מהם הוא משולש — שלשה פסוקים מן התורה, ושלשה פסוקים של כתובים (תהלים), ושלשה מן הנביאים (ר"ה לב, סע"א. רמב"ם הל' שופר פ"ג ה"ח. טושו"ע (ודאהדה"ז) או"ח הל' ר"ה סתקצ"א ס"ד (ס"ז)) — ג' פעמים ג'.

קבלת עול מלכות שמים . . דער אָנהייב און יסוד: ראה תניא רפמ"א: ראשית העבודה ועיקרה ושרשה כו'.

ווי חז"ל זאָגן: ראה מכילתא (ויל"ש) עה"פ יתרו כ, ג. פרש"י עה"פ אחרי יח, ב. ולהעיר מברכות יג, א (במשנה): שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצוות. וראה המשך יו"ט של ר"ה ה'תש"ג פכ"ו (סה"מ ה'תש"ג ע' 69).

ראש־השנה . . אַ דערמאָנונג אויפן טאָג פון מתן־תורה: ראה רס"ג, הובא באבודרהם טעמי התקיעות (הענין השלישי), שאחד מהטעמים דתק"ש הוא להזכיר מעמד הר סיני. ולהעיר מהמשל בענין תק"ש „מהרה"ג החסיד מהרלי"צ ז"ל מבאַרדיטשוב" (קדושת לוי ר"ה צו, א) — הובא ונתבאר בהמשך וככה תרל"ז פרק ע (ע' קיא ואילך). סה"מ מלוקט ח"א ע' תכו. שם ע' תלד ואילך.

ווי אונזערע חכמים ז"ל זאָגן: שבת פח, א וכפרש"י שם. ובארוכה — תנחומא יתרו י. ר"נ גאון לשבת שם.

וכתובים), און איז געגעבן געוואָרן צו עם תליתאי (צו די דריי סוגים פון אידישן פאלק: כהנים לוים וישראלים),

אַזוי איז אויך די גרונט־עבודה און תפלה פון ראש־השנה, קבלת עול מלכות שמים, איינגעטיילט און אויסגעשטעלט אין דריי ענינים, מלכיות זכרונות ושופרות.

* * *

דער פאַרבונד פון ראש־השנה מיט דעם מספר „שלש" געפינט מען אויך אין דער הפטרה פון ערשטן טאָג ראש־השנה, וואָס אַנטהאַלט אין זיך די נבואה פון חנה.

עס איז באַוואוסט דער רמז, אַז די דריי אותיות פונעם נאָמען „חנה" דייטן אָן אויף די דריי מצוות וועלכע זיינען אָפּגעגעבן געוואָרן, הויפּטזעכלעך און צום אַלעם ערשטן, צו נשי ישראל (און וואָס אויך דער נאָמען פון יעדער איינער פון די דריי מצוות באַשטייט פון דריי אותיות): חלה, נדה, ה(דלקת ה)נר.

די דריי מצוות — וואָס דאָס זיינען (אין זייער אַלגעמיינעם באַדייט): קדושה (כשרות) דהאכילה ושתי', טהרת המשפחה, און הדלקת נרות שבת־קודש ויום טוב — שטעלן מיט זיך פאָר, ווי באַוואוסט, די דריי הויפּט־זיילן אויף וועלכע די אידישע היים און דער אידישער פאַמיליע־לעבן זיינען געבויט און באַגרינדעט, און זיי זיינען

די גרונט־עבודה און תפלה פון ראש־השנה, קבלת עול מלכות שמים: ראה מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשמ"ג הערה ד"ה אַלגעמיינע נקודה וכו' (לקו"ש חכ"ד ע' 621).

מלכיות זכרונות ושופרות: ראה ר"ה (לב, סע"א) ב' הדיעות: כנגד תורה נביאים וכתובים או כנגד כהנים לוים וישראלים — ע"ד „אוריאן תליתאי" או „עם תליתאי".

אין דער הפטרה פון ערשטן טאָג ראש־השנה: בתחילת ספר שמואל — מגילה לא, א („ומפטירין בחנה"). טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח הל' ר"ה סתקפ"ד ס"ב (ס"ז).

ראש־השנה . . נבואה פון חנה: להעיר מברכות (כט, א): הני תשע דר"ה כנגד מי . . כנגד תשע אזכרות שאמרה חנה בתפלתה. וראה לקו"ת נשא (כו, א): אוה"ת דרושים לר"ה (ע' א'שו ואילך) — השייכות לבנין המלכות דר"ה, ע"ש.

עס איז באַוואוסט דער רמז: מגלה עמוקות עה"ת פ' שלח ד"ה ג' מצוות (יז, ד), בשם הגה"ת מיימוני (ראה „הגהות דשייכי לספר זרעים" (שנדפסו ברמב"ם סוף ספר זרעים) בסופן).

די דריי אותיות . . נאָמען „חנה" . . „דוד": להעיר מתנחומא ור"נ גאון לשבת שם — כמה ענינים (ושמות) של „שלש" (אותיות) הקשורים במ"ת.

דריי אותיות . . „חנה": להעיר ש„חנה" בגימטריא ס"ג (לקוטי תורה וספר הליקוטים ושער הפסוקים להאריז"ל לשמואל־א בתחלתו. קה"י בערכו. אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'דש. לקוטי לוי"צ לזח"א ס"ע עד. ועוד) — ג' פעמים „אך", „אך טוב לישראל", והרמז י"ל — שקיום ג' מצות ד„חנה" מביא הטוב האמיתי לישראל. ויש להוסיף, ש„אך" הוא ג' פעמים ז' — שבעת קני מנורת כנסת ישראל (כנגד ז' דרכים ומדות שע"י מאירים העולם כנר מצוה — לקו"ת ר"פ בהעלותך. מאמרי אדהאמ"צ במדבר ח"ג בתחלתו).

די דריי מצוות וועלכע זיינען אָפּגעגעבן געוואָרן . . צו נשי ישראל: ראה בזה בארוכה מכתב ו' תשרי ה'תשמ"ה (לקו"ש חכ"ט ע' 487 ואילך) ובהנסמן בהערות שם.

דער נאָמען פון יעדער איינער פון די דריי מצוות . . דריי אותיות: במג"ע והגה"מ שם: „(חלה נדה) הדלקה", אבל גם שרש תיבת „הדלקה" הם ג' אותיות, „דלק".

ספעציעל צוגעטיילט געוואָרן דער אידישער פרוי, די עקרת הבית, וועלכע האָט די אויסערגעוויינלעכע אחריות און זכות אויפצושטעלן און אָנפירן די אידישע הויז.

* * *

דער תכלית השכר פון מעשינו ועבודתנו בזמן הזה איז די גאולה האמיתית והשלימה דורך דוד מלכא משיחא.

וכשם ווי תורה און די גרונט־עבודה פון אידן — קבלת עול מלכות שמים — זיינען אויסגעשטעלט אין דריי,

אַזוי איז אויך די שלימות פון גאולה — די דריטע גאולה, פאַרבונדן מיטן בית המקדש השלישי, כנגד יעקב אבינו, דער דריטער פון די ג' אבות, וואָס „קראו בית", וואָס דער בית וועט אַנטהאַלטן די אמת'ע שטאַרקייט און דויערהאַפטיקייט, ער וועט זיין אַ בית נצחי.

און אויך די שלימות פון דער גאולה השלישית ווערט אָנגעדייט אין נבואת חנה: דער אָפּשלוס פון דער נבואה (און אויך דער סיום פון דער הפטרה פון ערשטן טאָג ראש השנה) איז מיט די ווערטער וירם קרן משיחו, וואָס דערמיט ווערט געמיינט דער תכלית הרוממות פון דער גאולה דורך דוד מלכא משיחא — אויך דער נאָמען „דוד" איז דריי אותיות.

* * *

עקרת הבית: עיקרו של בית — ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' תתעא. שם ע' תתנח.

תכלית השכר פון מעשינו ועבודתנו בזמן הזה . . גאולה: תניא רפל"ז.

די דריטע גאולה . . בית המקדש השלישי, כנגד יעקב אבינו . . וואָס „קראו בית": ראה פסחים פח, א ובחדא"ג מהרש"א שם. לקו"ת מטות פג, ג־ד.

אַ בית נצחי: זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז תיקון ח.

דער אָפּשלוס: והכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א).

וירם קרן משיחו: שמואל־א ב, י. וראה תורת לוי יצחק ע' קד ואילך.

דערמיט ווערט געמיינט: כפי' התרגום עה"פ.

„דוד" . . דריי אותיות: להעיר ש„מאה וארבעים ושבעה מזמורות שכתוב בתהלים (דדוד) כנגד שנותיו של אבינו יעקב" (ירושלמי שבת פט"ז ה"א. מס' סופרים פט"ז הי"א. מדרש תהלים כב, ד), השלישי שבאבות. וגם לפי החלוקה בכל הספרים (ראה מנחת שי בהקדמה לתהלים בסופה. וראה לקו"ש ח"י ע' 75 בהערה) שהם ק"נ — ה"ז ג' פעמים נ' — „שער החמשים", השלימות דבינה ובמילא גם דמלכות (דוד). ושייך לר"ה (בנין המלכות. ולהעיר מר"ה לב, א), וכן למ"ת (שהוא ביום החמשים — ראה לקו"ת במדבר יב, א. ובכ"מ). וראה חותם פרשתנו (פ' ברכה) „ויעל משה . . אל הר נבו", ומדחז"ל (ל"ת להאריז"ל עה"פ ואתחנן ג, ט. של"ה שסט, א ואילך. וראה לקו"ת במדבר שם בשם הרב המגיד) שאז נגלו לו (וי"ל דג"כ למשה שבכל אחד — ראה תניא פמ"ב. וראה לקו"ש חי"ט ע' 374) שער הנ'. ושייך גם למשיח (גאולה), דאות נ' ר"ת נס, נפלאות (כמש"נ בגאולה העתידה (מיכה ז, טו. וראה אוה"ת נ"ך עה"פ ס"ק ז־ח (ע' תפז), מזח"א בהשמטות סכ"ה (רסא, ב). פע"ח שער כא (שער חג המצות) פ"ו (בד"ה מהר"י ז"ל)) „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"). כן להעיר ממה שפירסם כ"ק מו"ח אדמו"ר תקנת הבעש"ט, אשר מיום שני דר"ח אלול עד יום הכפורים (ולא עד בכלל — כי אז מרבים בתהלים. עוד יותר משלש וכו') יאמרו בכל יום ויום במשך היום שלשה קאַפּיטלעך תהלים — קובץ מכתבים לתהלים (אהל יוסף יצחק) ע' 208.

פון יעדן ענין דאַרף מען אַרויסנעמען אַן אָפּלערנונג אין דער עבודה פון יעדער אידן, ביז אין מעשה בפועל.

עבודת השם נעמט אַרום די דריי **„לבושי הנפש" פון** מחשבה דיבור ומעשה **(טראַכטן, ריידן און טאָן), אַ איד טאָר זיך ניט באַגנוגענען מיט גוטע באַשלוסן און געדאַנקען, אויך ניט בלויז מיט דערהויבענע תורה־ומצוות'דיקע מחשבות און דיבורים — ער מוז אויך,** ובעיקר, **זיך אָפּגעבן מיטן דריטן ענין, מיט קיום המצות במעשה דוקא, כמאמר המשנה:** לא המדרש עיקר אלא המעשה.

ויהי רצון, אַז יעדער איינער און איינע, בתוך כלל ישראל, זאָל טאָן און אויפטאָן אין אַלע דריי ענינים מיט דער פולסטער שטאַרקייט, מיט אַ דרייפאַכער חזקה, און דער עיקר — חזקה אין מעשה בפועל.

און זיכער וועט דאָס פועל זיין, אַז די ברכת חתימה און גמר חתימה טובה, צו יעדער איינעם און איינע, בתוכבי כלל ישראל, זאָל זיין נאָך אין אַ גרעסערן חוזק און שטאַרקערער מאָס —

און מען קען זאָגן אַז עס איז דאָ אַ רמז אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, וואָס די פרשה וזאת הברכה אשר ברך משה **ווערט היינטיקס יאָר געלייענט און געלערנט** דריי **מאָל** (במשך **דריי וואָכן), וואָס ווייזט אויף אַ תוספות מרובה אין די ברכות וועלכע ווערן געגעבן ספּעציעל היינטיקן יאָר,**

ביז צו דער עיקר'דיקער און שלימות'דיקער ברכה, וואָס צו איר איז „קווינו כל היום" — ביאת דוד מלכא משיחא, מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

---

עבודת השם . . מחשבה דיבור ומעשה: **ראה לקו"ת ר"פ פינחס. ובכ"מ.**

די דריי „לבושי הנפש" פון מחשבה דיבור ומעשה: **ראה תניא רפ"ד. ובכ"מ.**

מחשבה דיבור ומעשה: **בל' הפסוק (נצבים ל, יד): בפיך ובלבבך לעשותו — יסוד וכו' דס' התניא.**

כמאמר המשנה: **אבות פ"א מי"ז.**

די פרשה וזאת הברכה . . געלייענט . . דריי מאָל: **ואולי י"ל — כנגד ג' קדושות (ולהעיר מהנוסח בקרא בתפלות וכו' — ג"פ קדוש. ולהעיר מתנחומא ור"נ גאון דלעיל הערה ד"ה ווי אונזערע חכמים ז"ל זאָגן): קדושה הא' דישראל שהיא תמיד (ע"ד קריאת פ' ברכה (פעם אחת) תמיד בכל שנה), קדושה דשבת, ויו"ט שהוא „מקרא קודש" דשבת.**

במשך דריי וואָכן: **ובדיוק יותר — כ' יום עד יום שמח"ת. וי"ל — ביחד עם קריאת פ' ברכה במנחה דש"ק האזינו —** כ"א **יום, „אך" — ראה לעיל הערה ד"ה דריי אותיות . . חנה.**

אַ חוספות מרובה אין די ברכות: **אשר ברכתו של הקב"ה תוספתה מרובה על העיקר — ב"ר פס"א, ד.**

קווינו כל היום: **כמו שאומרים בתפלת העמידה — בברכת את צמח דוד וכו'. וראה לקו"ש ח"כ ע' 459; חכ"ה ע' 274; הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים (קה"ת תשמ"ו ואילך) ע' תשנט.**

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו: **תהלים פט, כא. וקאי על משיח צדקנו שבא בהיסח הדעת, כמו מציאה — סנהדרין צז, א. ב"ר פכ"ט, ג.**

און יעדער איינער און איינע וועלן בענטשן און שטענדיק דאַנקען דעם אויבערשטן: ברוך ה' לעולם אמן ואמן,

במצב ובזמן גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

בכבוד ובברכת חתימה וגמר חתימה טובה

ברוך ה' לעולם אמן ואמן: **תהלים שם בסיום וחותם המזמור. וראה יל"ש עמוס בסופו (רמז תקמט). הנעתק ב"קובץ י"א ניסן שנת הפ"ט" (קה"ת, תש"נ) על פסוק זה (אות סג ואילך).**

ב"ה, מוצש"ק כ"ה אדר,
אור ליום ג' שהוכפל בו כי טוב
פ' ויקרא אל משה,
ה'תנש"א. ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

קומענדיק פון די ימי הפורים — טעג פון נסים, וואָס דער אויבערשטער האָט באַוויזן „בימים ההם בזמן הזה", און דערנעענטערנדיק זיך צו חג הפסח — ווען מיר פראַוועז דעם יום-טוב פון „זמן חרותנו" און מיר דאַנקען דעם אויבערשטן פאַר די ניסים ונפלאות וועלכע ער האָט באַוויזן ביי יציאת מצרים —

איז איצט די פאַסיקע צייט צו ציען די פולע אויפמערקזאַמקייט אויף די נסים ונפלאות וועלכע האָבן פאַסירט נאָענט צו דעם היינטיקן פורים.

מוצש"ק . . אור ליום ג': **ג' ימים ראשונים בשבוע הם „בתר שבתא" (פסחים קו, סע"א).**

כ"ה אדר: **בו נברא העולם לדעת ר' יהושע** (ר"ה יא, רע"א) **שבניסן נברא העולם — תוד"ה לתקופות — ר"ה ח, א (ובנוגע לתקופות כן ההלכה — ר"ה יב, א). וראה תוד"ה כמאן מצלינן — ר"ה כז, א. שער הכוונות להאריז"ל ענין ר"ה דרוש א'. פע"ח שער ר"ה פ"ד (בכמה דפוסים — פ"ו). וראה לקו"ש חט"ז שיחה לפ' החודש ס"ד (ע' 483 ואילך), ובהערות שם. ד"ה החודש ה'תשל"ט ס"ח (סה"מ מלוקט ח"ג ע' פו). ד"ה אשה כי תזריע ה'תשכ"ה ס"ו (שם ס"ע צד ואילך). ד"ה החודש ה'תשל"ה (שם ח"ד ע' קצג ואילך).**

וראה בהערות למכתב מוצש"ק כ"ה אדר ה'תשמ"ב בתחלתו (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' תשכב).

אור ליום: **ראה מסכת פסחים בתחילתה.**

ליום ג' שהוכפל בו כי טוב: **פרש"י עה"פ בראשית א, ז, מב"ר פ"ד, ו (ובפרש"י שם — דגם העבר נעשה טוב). ובאוה"ת (בראשית לג, א ואילך. ועוד); בסה"מ תרנ"א ס"ע קצג ובמכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 19 (השני). אגרות-קודש שלו ח"א ע' קלו) — מקשר זה עם מחז"ל (קידושין מ, א) טוב לשמים וטוב לבריות.**

פ' ויקרא אל משה: **להעיר, אשר (בפשוטן של כתובים) בא „ויקרא אל משה" בהמשך לס"פ פקודי שהי' „בחודש הראשון גו' באחד לחודש" (פקודי מ, יז),** ר"ח ניסן. **וראה מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה הערה ד"ה זו (הגש"פ הנ"ל ע' תשסא).**

ימי הפורים . . חג הפסח: **דגאולת פורים וגאולת פסח שייכות זל"ז, דמיסמך גאולה לגאולה (גאולת פורים לגאולת פסח) — מגילה ו, סע"ב ובפרש"י שם.**

„בימים ההם בזמן הזה": **נוסח ברכת הנסים (והודאת „ועל הנסים") דחנוכה ופורים.**

„זמן חרותנו": **כן נקרא בנוסח התפלה יהקידוש דחג הפסח. וראה לקו"ש חי"ז ע' 71 ואילך (הגש"פ הנ"ל ס"ע תקז ואילך).**

דאַנקען דעם אויבערשטן פאַר די נסים ונפלאות . . ביי יציאת מצרים: **ובלשון ההגש"פ פיסקא „לפיכך" (מפסחים קטז, ב במשנה): להודות ולהלל כו' למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, הוציאנו מעבדות לחרות כו'.**

נסים ונפלאות: **רמב"ם הל' חמץ ומצה רפ"ז. תפלת „נשמת". וראה מאו"א מערכת אות הנו"ן סי' כ"א (במאו"א שם: כ"ב, והוא ט"ס).**

דאָס זיינען געווען נסים גלויים אָפענע נסים, ניט נאָר פאַר אידן, נאָר אויך פאַר אַלע פעלקער, ביז אַז „ראו כל אפסי ארץ", אַלע האָבן געזען די גרויסע נסים וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דעם זמן.

די נסים „בימים ההם", בימי מרדכי ואסתר, זיינען געווען, ווי באַוואוסט, באַהאַלטען אין דרכי הטבע, אַזוי אַז נאָר דורך פאַרבינדונג פון אָנפאַנג פון מלכות אחשורוש מיט בשנת שלש למלכו און מיט בשנת שבע למלכותו און מיט חודש ניסן בשנת שתים עשרה למלכותו וסעודות אסתר פאַר אחשורוש והמן — מאַכן פון דעם אַלעם איין המשך וענין און זיך אַריינטראַכטן טיף אין דעם אַז דאָס איז איין המשך פון איין ענין — האָט מען אין דעם דערקענט יד השם, וואָס דערפאַר ווערט אין דער גאַנצער מגילה (פון די כ"ד ספרי קודש) קיין איין מאָל ניט דערמאָנט דעם אויבערשטנס נאָמען בפירוש — ווייל אויך דער נס פון פורים איז געווען אין אַ אופן פון הסתר פנים, ווי איינע פון די פירושים אין פסוק ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, אַז דאָס מיינט דעם ענין פון נס פורים: אַ נס אָנגעטאָן און באַהאַלטן אין טבע.

דאַקעגן איז אין די געשעענישן פון די חדשים ביז אין (מיטן פון) חודש אדר פאָרגעקומען אַ גאָר גרויסער נס לטובת בני ישראל ולטובת העולם כולו, אַ נס גלוי לעיני כל העמים.

* * *

לויט די נאַטירלעכע אומשטענדן אין דער וועלט, האָט עס געהאַלטן דערביי, אַז עס זאָל זיין ניט נאָר אַ מלחמה ערקלערונג א.ז.וו. נאָר אַז די מלחמה זאָל אַריינציען מערערע פעלקער און זיך צעפלאַקערן אין אַ וועלט־קריג, ר"ל — און למעלה מדרך הטבע הרגיל, איז ניט בלויז אויסגעמיטן געוואָרן אַ וועלט־מלחמה, נאָר אויך די שוין אָנגעהויבענע מלחמה איז איינגעשטילט געוואָרן.

בעת אַלע סימנים האָבן געוויזן, אַז מ'דאַרף דערוואַרטן אַ שווערע מלחמה, און צוגרייטן אַ גאָר גרויסע אַרמיי מיט אַ סך כלי־זיין און דוקא פון די נייעסטע, און נאָך די

„ראו כל אפסי ארץ": **לשון הכתוב — ישעי' נב, י. תהלים צח, ג.**

ווי באַוואוסט: **אוה"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) נט, ג (בהוצאת ה'תש"מ ואילך — סימן קפב). תו"א מג"א צג, סע"ג ואילך. שם ק, א. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שע ואילך (נוסחא שני'). שער האמונה לאדמו"ר האמצעי (כט, ב). ביאוה"ז להצ"צ ח"א ע' שטז ואילך. סה"מ תר"ל ע' סב. ד"ה ברוך שעשה נסים תרס"ד (קה"ת, יו"ד שבט ה'תנש"א) ס"ע 18 ואילך.* ובכ"מ.**

בשנת שלש למלכו: **אסתר א, ג.**

בשנת שבע למלכותו: **שם ב, טז.**

חודש ניסן בשנת שתים עשרה למלכותו: **שם ג, ז.**

וסעודות אסתר: **שם ה, ד ואילך. ז, א ואילך.**

אין דער גאַנצער מגילה . . ניט דערמאָנט דעם אויבערשטנ'ס נאָמען בפירוש: **ראה לקו"ש חכ"א ע' 201, ובהנסמן בהערות שם.**

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא: **וילך לא, יח. וראה כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סי' לב. ס' בעש"ט עה"ת ח"ב פ' וילך אות ז.**

ואנכי הסתר אסתיר . . מיינט . . פורים: **ראה חולין קלט, ב: אסתר מן התורה מנין, ואנכי הסתר אסתיר. ובתקו"ז תס"ט (קיד, סע"ג): אסתר הכא רמיז (האזינו לב, כ) ויאמר אסתירה פני מהם כו'.**

---

*) נדפס בסה"מ תרס"ד הוצאה שני' (קה"ת, תשנ"ג) ס"ע קמב ואילך. **המו"ל.**

אַלע צוגרייטונגען ווי ס'איז דער סדר ווען מ'גרייט זיך צו אַ לאַנגער מלחמה, וואָס דאַרף דויערן וואָכן, חדשים — איז דער נצחון געקומען אין גאָר אַ קורצער צייט!

דער נצחון איז געווען אַזוי וואונדערלעך, אַז ער האָט ניט נאָר פאַרמיטן אַ סך שפיכות דמים צווישן אומות העולם (ווי מ'האָט מורא געהאַט), נאָר האָט געבראַכט דערצו, אַז דער שונא זאָל באַפרייען, אין אַ גוטן אופן, אַ טייל פון די מלחמה־געפאַנגענע און אפילו אַ טייל פון די געפאַנגענע פון פריער.

— מיר האָבן אַן אָנזאָג און אַ הוראה אין תורתנו: אל תפתח פה — זיין אָפּגעהיט פון רייד במרה שחורה — און עס זאָל זיין מכאן ולהבא נאָר בשורות טובות בטוב הנראה והנגלה. —

און נאָך מער: די וועלכע „ווייסן וואָס ס'טוט זיך אינעווייניק" — זיינען באַקאַנט מיט גאָר אַ סך איינצלהייטן וועלכע דערגרייכן ניט צו דער עפנטלעכקייט — באַגרייפן אַ סך מער דעם וואונדער פון די נסים ונפלאות בזמן הזה בימים האלה.

* * *

במשך פון דעם יאָר — אויף וועלכן אידן גיבן דעם נאָמען און סימן: „היה תהא שנת נפלאות אראנו", און נאָך פאַר דעם, ביים סוף פון פאַרגאַנגענעם יאָר, באַצייכנט פון אידן מיטן סימן „היה תהא שנת נסים" — איז פיל מאָל באַטאָנט געוואָרן בנוגע וואָס חז"ל האָבן פאָראויס געזאָגט (אין ילקוט שמעוני ישעי' רמז תצט) וועגן די מלחמות וועלכע וועלן פאָרקומען אין יענעם טייל פון וועלט, אַז דאָס זיינען פון די סימנים אַז אָט־אָט קומט די גאולה האמיתית והשלימה דורך משיח צדקנו.

און אין אָנבליק פון די אויבנדערמאָנטע געשעענישן און נסים, דאַרף נאָך שטאַרקער ווערן דער באַוואוסטזיין, אַז דאָס איז די צייט פון הכנה קרובה צו דער ערפילונג פון דער הבטחה „והיתה לה' המלוכה", ווען אַלע פעלקער וועלן זיין איבערצייגט אַז „יש בעל הבית לבירה זו", און די אָנערקענונג וועט זיי ברענגען „לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד".

אל תפתח פה: ברכות יט, א. וש"נ. הובא להלכה ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ב. מג"א או"ח סרל"ט סק"ז. וראה גם שו"ע אדה"ז חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ס"ב.

היה תהא: באופן ד„בהוויתה תהא" — ראה ברכות יג, א. מגילה ט, א. שם יז, ריש ע"ב. בכורות ד, ב. ובכ"מ.

היה תהא שנת נסים: ראה בארוכה מכתב וא"ו תשרי ה'תש"נ (סה"ש תש"נ ח"ב ע' 722 ואילך).

„והיתה לה' המלוכה": עובדי' א, כא.

„יש בעל הבית לבירה זו": ראה ב"ר רפל"ט.

„לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד": צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

ובפרט, ווי דערמאָנט, ווען מען דערנעענטערט זיך צו חודש ניסן — פון לשון נס **— און נאָך מער, ווי חז"ל דייטן אָן, אַז „ניסן" (מיט צוויי נונ"ן) באַווייזט אויף „נסי נסים" (ו„נס בתוך נס") — איז דאָך זיכער, אַז דער אויבערשטער וועט ווייזן נאָך גרעסערע נסים:**

און באַזונדערס, ווען אידן זיינען זיך משתדל אַז אויך זייער טאָג־טעגלעכע אויפפירונג אין אידישקייט: תורה און מצות — זאָל זיין אין אַן אופן פון „נס" — אויפגעהויבן אַלץ מער און מער, אַז יעדער איינער און איינע שי' הויבט זיך אויף העכער פון די געוואוינהייטן ביז איצט בלימוד התורה והידור בקיום המצות, ביז אין אַן אופן פון „נסי נסים" (לשון רבים), העכער און העכער און נאָך העכער:

ווי מיר האָבן אין דעם די הוראה גלייך אין אָנהויב פון דער היינטיקער סדרה (מלשון סדר): אדם כי יקריב מכם קרבן לה', **לויטן טייטש און תורה פון אַלטן רבי'ן:** מכם קרבן לה', **אַז דער קרבן דאַרף געבראַכט ווערן פון** אייך **אַליין, דער איד דאַרף אַרויסגיין פון זיינע געוואוינהייטן, באַגרענעצונגען און זיך** אינגאַנצן **איבערגעבן צום אויבערשטן.**

און די „נסים'דיקע" הנהגה פון יעדן אידן, אַ הנהגה אין אַן אופן פון „נפלאות אראנו", אַז דאָס איז אָפן און אַנטפּלעקט פאַר אַלעמען, וועט נאָך מער צואיילן די ערפילונג פון: כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, **דער אויבערשטער וועט מקיים**

חודש ניסן . . נס: **ראה מדרש לקח טוב עה"פ (בא יב, ב) החודש הזה לכם: ניסן שבו נעשו נסים לישראל. וראה ברכות נו, א: אקריון הללא מצראה (הלל שאנו קורין בפסח, רש"י) בחלמא, א"ל ניסא מתרחשי לך. ובפרש"י שם: שע"י נסים נקרא ניסן כו'. — ואף ששמות החדשים עלו בידם מבבל (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ב. ב"ר פמ"ח, ט) הרי נזכרו ניסן וכו' במג"א (ראה לעיל הערה ד"ה חודש ניסן).**

ווי חז"ל דייטן אָן . . צוויי נונ"ן . . „נסי נסים": **ראה ברכות נז, רע"א: הרואה כו' חנינא חנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו, ובפרש"י שם: חנינא, נוני"ן הרבה נסים רבים. ובפרט „ניסן" דשמו גופא מורה על נסים, וכמ"ש בחדא"ג מהרש"א שם בנוגע לשמות הנ"ל שבגמרא „דהשם גופי' מורה על החנות והטובה, והנונין מראין שיהי' בנס".**

„נס בתוך נס": **לשון חז"ל — שבת צז, א. וש"נ. פרש"י עה"פ וארא ט, כד (משמו"ר עה"פ — פי"ב, ד).**

טאָג־טעגלעכע אויפפירונג . . אין אַן אופן פון „נס": **ראה בארוכה מכתב וא"ו תשרי ה'תש"נ (סה"ש תש"נ ח"ב ע' 722 ואילך).**

„נס" — אויפגעהויבן: **ראה רש"י עה"פ יתרו כ, יז. וראה סידור (עם דא"ח) מד, סע"ב. פירוש המילות לאדהאמ"צ פקל"ט. אוה"ת בשלח ע' תרסה. שה"ש כרך א ע' כט. רד"ה ברוך שעשה נסים תרס"ד הנ"ל. סה"מ תרע"ח ע' פט. תרפ"ט ס"ע 203 ואילך. תרח"ץ ע' קסט. ובכ"מ.**

אין אָנהויב פון דער היינטיקער סדרה: **וראה לעיל הערה ד"ה פ' ויקרא אל משה.**

הוראה . . פון היינטיקער סדרה: **להעיר מתורת אדה"ז („היום יום" ב חשון. ספר השיחות ה'תש"ב ע' 29 ואילך): מען בעדאַרף לעבן מיט דער צייט . . מיט דער פרשת השבוע כו'.**

טייטש און תורה פון אַלטן רבי'ן: **קונטרס לימוד החסידות פי"ב (נדפס גם באגרות־קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ע' שנד). סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, א. „היום יום" יב אדר שני. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת פרשתנו ד"ה אדם כי יקריב.**

כימי צאתך . . אראנו נפלאות: **מיכה ז, טו.**

זיין זיין הבטחה: מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו, **ותיכף ומיד ממש, בגאולה האמיתית והשלימה, על ידי משיח צדקנו.**

בכבוד ובברכה להצלחה
ובברכת חג הפסח כשר ושמח

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו: **תהלים פט, כא. וקאי על משיח צדקנו שבא בהיסח הדעת, כמו מציאה — סנהדרין צז, א. ב"ר פכ"ט, ג.**

בגאולה האמיתית והשלימה: **שאין אחרי' גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ בשלח טו, א). יל"ש עה"פ (ישעי' ס, א) קומי אורי כי בא אורך — רמז תצט).**

חג הפסח כשר ושמח: **ראה לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' קצז. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ו בסופו הערה ד"ה ושמח (הגש"פ הנ"ל ע' תתצד).**

ב"ה. יום ג' שהוכפל בו כי טוב
אור ליום ד' בו נתלו שני המאורות הגדולים
פ' צו את אהרן ואת בניו לאמר
אור ליום ה' ניסן שנת ה'תנש"א, ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה רבה,

קומענדיק פון ראש חודש ניסן, וואָס היינטיקן יאָר איז עס געווען שבת פ' החודש, ווען מען לייענט החודש הזה לכם גו' ראשון הוא לכם לחדשי השנה, **וואָס דאָס אָנהויבן ציילן די חדשים פון חודש ניסן, אונטערשטרייכט די נסים־דיקע, למעלה־מדרך־הטבע הנהגה,**

און בהמשך צום פריערדיקן בריוו, אין וועלכן ס'איז באַטאָנט געוואָרן אַז ניסן איז

יום ג' שהוכפל בו כי טוב: **פרש"י עה"פ בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו). וראה בהנסמן במכתב כ"ה אדר שנה זו הערה ד"ה זה (לעיל ע' 883).**

בו נתלו שני המאורות הגדולים: **בראשית א, טז. חגיגה יב, א.**

פ' צו את אהרן ואת בניו לאמר: **ריש פרשתנו (ו, ב). וראה אוה"ח הקדוש עה"פ: ובדרך רמז תרמוז כל הפרשה על גלות האחרון כו', עיי"ש. וראה או"ת להה"מ (הוצאת קה"ת) ריש פרשתנו (לח, א־ב. בהוצאת קה"ת ה'תש"מ ואילך — סי' קח).**

שלום רב וברכה רבה: **ראה אסת"ר בסופו: מדות טובות של הקב"ה בהשפע בפירוי וריבוי כו', הברכה בריבוי כו' השלום בריבוי כו', עיי"ש בארוכה.**

רב . . רבה: **דמעלין בקודש (ברכות כח, א. וש"נ. ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ג), וכל החודש דאזלינן מיני' (ובכחו) — מרבין בשמחה (תענית כט, סע"א).**

ראש חודש . . שבת: **להעיר מהצד השוה שביניהם מהפטורת שבת זה (פ' החודש): שער החצר הפנימית . . יהי' סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח (יחזקאל מו, א). וראה ד"ה החודש באוה"ת בא (ע' רנג. שם כרך ח ע' ב'תתקס), עטר"ת (הא' — סה"מ עטר"ת ע' קצו ואילך).**

ראש חודש ניסן . . שבת פ' החודש: **ולהעיר שפ' החודש נאמרה (למשה וגם לבנ"י) בר"ח ניסן — ראה מכתב ר"ח ניסן ה'תשל"ז בתחלתו, ובהערות שם (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' עדרת).**

שבת פ' החודש, ווען מען לייענט החודש כו': **מגילה כט, א ואילך. רמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"כ. טושו"ע או"ח סתרפ"ה (הלכות ד' פרשיות) ס"ד.**

החודש הזה . . לחדשי השנה: **בא יב, ב. וראה ד"ה החודש תרכ"ו. מכתב עש"ק ר"ח ניסן ה'תשמ"ה (הגש"פ הנ"ל ע' תשסא־ב), ובהערות שם.**

דאָס אָנהויבן ציילן . . פון חודש ניסן, אונטערשטרייכט די נסים־דיקע . . הנהגה: **ראה עקידה פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לח). הובא ונתבאר באוה"ת בראשית יח, ב ואילך. וראה מכתב ר"ח ניסן ה'תש"נ (הגש"פ הנ"ל — קה"ת תנש"א — ח"ב ע' תתטז ואילך), ובהנסמן שם בהערה ד"ה דער אָנהויב יאָר וכו'. ד"ה כימי צאתך דאחש"פ ה'תשי"ב ס"ד ואילך (סה"מ מלוקט ח"ד ע' רכז ואילך).**

פריערדיקן בריוו: **דכ"ה אדר שנה זו (לעיל ע' 883 ואילך).**

ניסן איז אַ צייט פון נסי נסים: **ראה בהנסמן במכתב הנ"ל הערה ד"ה חודש ניסן . . נס וד"ה ווי חז"ל דייטן אָן (לעיל ע' 886).**

אַ צייט פון נסי נסים, און ספּעציעל אין היינטיקן יאָר פון „**ה**יה **ת**הא **ש**נת **נ**פלאות **א**ראנו",

איז כדאי זיך אָפּצושטעלן אויספירלעכער אויפן באַדייט פון אָט־די נסי נסים וועלכע קומען אין אַן אופן פון „נפלאות אראנו".

דער פסוק זאָגט כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, אַז די נסי נסים פון דער גאולה שלימה וועלן זיין גלייך (בדומה) צו די נסים פון יציאת מצרים, וועלכע זיינען געווען „נסים ונפלאות" אינגאַנצן למעלה מדרך הטבע; און נאָכמער, ווי דער באַוואוסטער פירוש אין אָט דעם פסוק, אַז זיי וועלן זיין נפלאות אפילו אין פאַרגלייך צו די נסים פון יציאת מצרים:

און אין דעם גופא ווערט נאָך צוגעגעבן אַז אָט די נסים׳דיקע נפלאות וועלן פאָרקומען אין אַן אופן פון אראנו: איך אַליין (השם) וועל זיי באַווייזן: וואָס בשעת דער איבערשטער אַליין באַווייזט, ווערט אַנטפּלעקט אַלץ, סיי דאָס וואָס איז שייך צו ווערן אַנטפּלעקט (נגלה), סיי דאָס באַהאַלטענע (נסתר): עס ווערט געזען דער אמת און די פנימיות פון דער הנהגה טבעית, די פולקאָמע הנהגה נסית, ביז אויך דאָס וואָס איז אינגאַנצן „נפלא".

* * *

אין חודש ניסן גופא, קומט דער איבערגעזאָגטער ענין (פון „נסי נסים" ביז „אראנו נפלאות") נאָכמער צום אויסדרוק אין דער היינטיקער וואָך, ווי דאָס ווערט אָנגעוויזן אינעם נאָמען פון דעם שבת — וכידוע, אַז דער לשון־קודש׳דיקער תורה־נאָמען פון יעדער זאַך, ברענגט אַרויס איר אינהאַלט און פנימיות — שבת הגדול, וואָס ווערט אַזוי

כימי צאתך . . אראנו נפלאות: **מיכה ז, טו.**

„נסים ונפלאות": **רמב״ם הל׳ חמץ ומצה רפ״ז. תפלת „נשמת". וראה מאו״א מערכת אות הנו״ן סי׳ כ״א (במאו״א שם: כ״ב, והוא ט״ס).**

ווי דער באַוואוסטער פירוש: **אוה״ת נ״ך עה״פ סק״ז (ע׳ תפז). מזח״א בהשמטות סי׳ כה (רסא, ב). וראה שם סק״ח, מפע״ח שער בא (שער חג המצות) פ״ז (בד״ה מהר״י ז״ל). וראה ד״ה בימי צאתך דאחש״פ ה׳תשי״ב (סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ רכה ואילך) וה׳תשל״ט (סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ קיט ואילך). ד״ה זה די״א ניסן ה׳תשמ״ב (סה״מ מלוקט ח״ב ע׳ לז ואילך).**

אַנטפּלעקט . . נגלה . . נסתר . . פולקאָמע הנהגה נסית: **שהרי אפשר שאין מכיר הנס בכלל (נדה לא, א).**

די פנימיות פון דער הנהגה טבעית: **ראה ד״ה כימי צאתך ה׳תשי״ב הנ״ל ס״ג ואילך. ושי״נ.**

וכידוע . . דער . . תורה־נאָמען . . ברענגט אַרויס איר אינהאַלט: **ראה לקו״א להה״מ סי׳ רמד (נח, ג ואילך). או״ת ד, סע״ג ואילך (בהוצאת קה״ת ה׳תש״מ ואילך — סי׳ יד). — ובצפע״נ לבעל התולדות יעקב יוסף בתחלתו — בשם הבעש״ט. שעהיוה״א פ״א. לקו״ת בהר מא, ג. ובכ״מ.**

שבת הגדול . . ווייל נעשה בו נס גדול: **תוד״ה ואותו — שבת פז, ב בשם מדרש (ראה דעת זקנים מבעה״ת עה״פ בא יב, ג). טור ושו״ע אדה״ז או״ח הל׳ פסח ר״ס תל. וראה הגש״פ הנ״ל במדור שבת הגדול (בעניני חה״פ) ע׳ תצא ואילך. תתקיג ואילך. וראה לקו״א להה״מ סי׳ קכד (כט, א). או״ת ל, ב.**

גערופן, ווי חז"ל ערקלערן, ווייל נעשה בו נס גדול — ניט סתם אַ נס, נאָר אַ נס גדול, אין אַן אָפענעם און אַנטפּלעקטן אופן.

* * *

יעדע זאַך פון אידן און אידישקייט איז פאַרבונדן מיט תורה, און אין דעם גופא — מיט דער פרשה, סדרה (פון לשון סדר) פון דער וואָך. געפינט מען טאַקע אַ בולט'ן רמז אויף דעם אַלעם אין דעם אָנהויב (און נאָמען) פון פרשת השבוע — צו את אהרן:

די גרויסע מעלה מיט וועלכער אהרן כהן גדול האָט זיך אויסגעטיילט, ווערט אַרויסגעבראַכט אין דעם באַוואוסטן לשון המשנה: הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה — דאָס איז די אומבאַגרענעצטע אהבה פון אהרן צו יעדן אידן, אפילו צו די גאָר פשוט'ע וועלכע ווערן גערופן „בריות", ווייל זייער איינציקע מעלה באַשטייט בלויז אין זייער זיין באַשעפעניש פון דעם בורא עולם; און אויך אָט די אידן איז אהרן מקרבן לתורה, ער דערנענטערט און הויבט זיי אויף צו דער תורה: ניט ער דערנענטערט און „נידערט אַראָפּ" ח"ו די תורה צו זיי — דורך מאַכן פשרות און געבן זיי בלויז באַגרענעצטע טיילן פון תורה ומצוות צו לערנען און מקיים זיין — נאָר ער איז זיי מקרב און הויבט אויף צום אמת'ן אָרט און ליכט פון דער תורה, אַזוי, אַז זיי ווערן פאַרבונדן מיט דער פולקאָמער און אומבאַגרענעצטער שלימות פון תורה.

וואָס דאָס אַלץ באַווייזט אויף דער אמת'דיקייט פון אהרן הכהן'ס אהבה־געפילן צו יעדער אידן: אמת'ע אהבה ווייס ניט קיין מאָס און גרענעץ און דעריבער נעמט זי אַרום אויך „בריות"־אידן; און זי ווירקט אויך אַז דער איד זאָל אויפגעהויבן ווערן העכער פון די באַגרענעצונגען פון זיין „מציאות" און זאָל ווערן דערנענטערט צו תורה.

— דערמיט ווערט פאַרשטאַנדיק דער פנימיות'דיקער טעם וואָס אָט די הוראה איז אַריינגעשטעלט געוואָרן אין אַ דבר משנה, ווייל „משנה" האָט אין זיך דעם כח אויפהויבן אירע לערנער פון אַלע זייערע באַגרענעצונגען (ווי אָנגעדייט אין מאמר חכמינו ז"ל: אין כל הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות):

ניט סתם אַ נס: כהלשון בשו"ע המחבר שם: „מפני הנס (סתם) שנעשה בו". — נתבאר בהגש"פ שם ע' תצא הערה 3.

יעדע זאַך . . פאַרבונדן מיט תורה . . מיט דער פרשה . . פון דער וואָך: להעיר מתורת אדה"ז („היום יום" ב חשון. ספר השיחות ה'תש"ב ע' 29 ואילך): מען בעדאַרף לעבן מיט דער צייט . . מיט דער פרשת השבוע כו'.

נאָמען פון פרשת השבוע: שבו מתבטא תוכן כל הפרשה — ראה לקו"ש חכ"א ע' 250, ובהנסמן שם הערה 2־1.

פרשת השבוע — צו את אהרן: כן נקראת פ' זו ברמב"ם הל' תפלה פי"ג ה"ב. ובסדר תפלות כל השנה בסופו. אבודרהם סדר הפרשיות וההפטרות. ובכ"מ.

הוי מתלמידיו של אהרן כו': אבות פ"א מי"ב. וראה בארוכה אבות דר"נ פי"ב.

די גאָר פשוט'ע . . „בריות": תניא פרק לב.

ניט ער דערנענטערט . . די תורה צו זיי: ראה לקו"ש ח"ב ע' 316. חט"ו ע' 198.

געבן זיי בלויז באַגרענעצטע טיילן פון תורה כו': ראה לקו"ש ח"כ ע' 357 ואילך.

אין כל הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות: ויק"ר ריש פרשתנו (פ"ז, ג). תו"א שמות מט, ג. תו"ח שם (יח, א־ב). ובכ"מ. וראה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) סי' ד' ס"ה.

און דעריבער, ווען אַ איד לערנט אָט די הוראה אין משנה — וואָס דורך לימוד התורה ווערט אַ „יחוד נפלא" צווישן דעם לערנער, זיין שכל, מיט די דברי תורה וואָס ער לערנט: ביז אַ „יחוד נפלא" מיטן נותן התורה, וואָס האָט זיך „אַריינגעשריבן" און „אַריינגעגעבן" אין תורה (אנא נפשי כתבית יהבית) — באַקומט ער אָט דעם אומבאַגרענעצטן כח צו פאַרווירקלעכן אָט די הוראה פון „אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".—

* * *

דער אָנזאָג צו אהרן הכהן אין אונזער פרשה טיילט זיך אויס דערמיט וואָס ער ווערט אויסגעדריקט אינעם לשון צו, און חז"ל טייטשן עס אָפּ: אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות.

אָט די זריזות פון „צו", מיד ולדורות, ווייזט אויף דער אומבאַגרענעצטער נתינת־כח פון אויבערשטן, סיי אין הווה (מיד) און סיי אין עתיד (לדורות):

מיד — עס איז ניטאָ ביי אים קיין שטערונג אָדער אפילו אַן אָפּהאַלט צו קענען דורכפירן דעם ציווי גלייך, ווייל ער איז אַריינגעטאָן אין דעם אינגאַנצן, ביז אַז דאָס איז זיין גאַנצער לעבן, דורך און דורך;

ולדורות — דאָס ווערט פאַרגעזעצט, און אין דעם זעלבן אופן פון זריזות, אויך ביי די קומענדיקע דורות — ל' רבים: און ווען ס'איז דאָ די חזקה פון דריי דורות (פון אים און נאָך צוויי דורות), ווערט עס אַן ענין נצחי אויף אַלע דורות, ווי חז"ל זאָגן: התורה מחזרת על אכסניא שלה — בשעת עס זיינען דאָ דריי דורות פון לומדי תורה, ווערט דאָרט די „אכסניא" פון תורה (אכסניא שלה), וואו זי בלייבט אויף אייביק.

* * *

דאָס וואָס איז געזאָגט געוואָרן אויבן דאַרף אויך דינען אַלס אַ הוראה אין עבודת השם, אין מעשה (ביז אין סוף מעשה):

עס איז ניט גענוג וואָס די אויפפירונג פון אַ אידן אין תורה און מצוות זאָל זיין אין אַן אופן פון „נס" — אויפגעהויבן, העכער פון דער ביז־איצטיקער געוואוינהייט אין לימוד התורה והידור בקיום המצות, נאָר ער דאַרף שטייגן אין דעם אַלץ העכער און העכער: בשעת ער ווערט איינגעוואוינט אין זיין נייער אויפגעהויבענער אויפפירונג

דורך לימוד התורה ווערט אַ „יחוד נפלא" כו': **תניא פ"ה. וראה גם שם פכ"ג.**

אנא נפשי כתבית יהבית: **שבת קה, א (כגירסת הע"י). יל"ש עה"פ יתרו כ, ב. וראה לקו"ת שלח מח, סע"ד. אוה"ת יתרו ע' תתקא. ובלשון המדרש (שמו"ר רפל"ג): מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה. וראה תניא פמ"ז (סז, א).**

אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות: **תו"כ (הובא בפרש"י) ריש פרשתנו. וראה אוה"ח הק' ואו"ת להה"מ דלעיל בתחילת המכתב הערה ד"ה פ' צו (ע' 888).**

התורה מחזרת על אכסניא שלה: **ב"מ פה, א.**

אין מעשה: **שהוא העיקר — אבות פ"א מי"ז. תקוני זהר תנ"ב (פז, סע"א). ת"ס (צג, ב). ת"ע (קלג, ב. קלד, א).**

איינגעוואוינט אין זיין נייער . . טבע . . העכערער דרגא פון „נס": **להעיר מב"ר (פנ"ט, ה) משה ניסן של ישראל . . ומי הוא ניסו של משה הקב"ה, וראה לקו"ש ח"ז ע' 225 ואילך.**

(הרגל נעשה טבע), **דאַרף ער זיך ווידער אויפהויבן צו נאָך אַ העכערער דרגא פון „נס", און אין דעם גופא — „נס בתוך נס", ביז ער דערגרייכט דעם אמת'ן „נס גדול", פאַרבונדן** מיט גדול הוי' ומהולל מאד.

ויהי רצון, אַז יעדער איינער און איינע זאָל טאָן אין דעם אַלעם אין אַן אופן פון זריזות, מיד ולדורות, **וואָס דעמאָלט וועט ערפילט ווערן בפועל דער** גדול הוי' ומהולל מאד, **די גדלות פון אויבערשטן וועט קלאָר אַנטפּלעקט ווערן פאַר אַלעמען אין אַן אופן אַז דער אויבערשטער איז** מהולל מאד,

ביז אַז ברוך ה' לעולם אמן ואמן — **עס קומט אַראָפּ אין וועלט אויף אייביק, לנצח נצחים,**

און יעדער איינער און איינע ווערט געבענטשט מיט דער תפלה, תפילת משה: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו' — יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, **אַז די שכינה איז שורה אויף אים, און אין אַלע זיינע ענינים, ביז אין** מעשה ידיו, **ביז אין** „סוף מעשה" — **אין זיין „חלק בעולם",**

און דאָס ווערט די הכנה, מתוך שמחה וטוב לבב, צו דעם בנין בית המקדש השלישי, וואָס וועט זיין אַ בנין נצחי, מעשה ידיו של הקב"ה, מקדש אדנ־י כוננו ידיך,

בפועל ממש, אין דער גאולה האמיתית והשלימה.

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור
ולחג הפסח כשר ושמח
ומתוך שמחת לבב

הרגל נעשה טבע: **תניא פמ"ד (סג, ב). וראה גם שם ספי"ד. פט"ו (כא, א). שבילי אמונה נתיב ד שער ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.**

„נס בתוך נס": **לשון חז"ל — שבת צז, א. ושי"נ.**

גדול הוי' ומהולל מאד: **תהלים מח, ב.**

ברוך . . ואמן: **תהלים פט, נג — סיום וחותם ספר** שלישי **שבתהלים.**

תפילת משה . . שתשרה שכינה במעשה ידיכם: **תו"כ (ר"פ שמיני (טו) פרש"י) שם ט, כג. ובפ' פקודי לט, מג. וראה לקו"ש ח"א ע' 169 ואילך. וראה גם פרש"י עה"פ תהלים כאן.**

ויהי נועם ה' אלקינו עלינו גו': **תהלים צד"ק, יז. וראה מדרש תהלים עה"פ (שם, א), שמזמור זה בתהלים הוא אחד מ„אחד עשר מזמורים (ש)אמר משה" כו'. פרש"י עה"פ תהלים שם, א. פקודי שם.**

ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאַפּיטל תהלים המתאים לשנות חייו (מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר ב„קובץ מכתבים" שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק (ע' 214). אגרות־קודש שלו ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא) — יותחל בי"א ניסן שנה זו אמירת מזמור צדי"ק שבתהלים.

בית המקדש השלישי . . בנין נצחי, מעשה ידיו של הקב"ה: **זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקוני זהר תיקון ח.**

מקדש אדנ־י כוננו ידיך: **בשלח טו, יז. וראה פרש"י עה"פ. פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. תוד"ה אין — שבועות טו, ריש ע"ב. ועוד.**

ולחג הפסח כשר ושמח: **ראה לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' קצז.**

שמחת לבב: **שני חללי הלב מלאים וחדורים שמחה.**

ב"ה, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב,
פ' ויהי ביום השמיני
י"א ניסן, נשיא לבני אשר, ה'תנש"א
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
בכל מקום שהם
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך צו דעם וואָס האָט זיך גערעדט אין די פריערדיקע בריוו, אַז די אויסגעטיילטקייט פון היינטיקן יאָר — זייענדיק דער יאָר פון „היה תהא שנת אראנו נפלאות" — ווערט נאָכמער אונטערשטראָכן אין חודש ניסן, וויבאַלד די נסים און נסי־נסים (ניסן) דערשיינען אין אַן אופן פון נפלאות, און נאָכמער — אראנו (נפלאות),

איז זייער מתאים זיך אָפּצושטעלן אויף נאָך אַ נקודה אין דער אויסגעטיילטקייט פון דעם יאָר, און איר שייכות מיט חודש ניסן:

שוין ביים אָנהויב יאָר איז מערערע מאָל באַטאָנט געוואָרן, אַז היינטיקער יאָר צייכנט זיך אויס מיט אַ „קדושה משולשת". ד.ה. אַז אַ סך פון די קדושה־ענינים אין דעם יאָר קומען אין אַ דריי־מאָליקן אופן פון „חזקה" (בתלתא זימני הוי חזקה).

דער יאָר האָט זיך גלייך אָנגעהויבן מיט אַ „חזקה" פון דריי קדושה־טעג נאָכאַנאַנד (די צוויי טעג פון ראש־השנה, דער „קאָפּ" פון יאָר, האָבן תיכף אַריינגעפירט אין שבת־

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י עה"פ בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו). וראה בהנסמן במכתב כ"ה אדר שנה זו הערה ד"ה זה (לעיל ע' 883).

פ' ויהי ביום השמיני: ראה להלן בהמכתב. וראה הערות למכתב י"א ניסן ה'תשמ"ה בתחלתו (הגש"פ עם לקוטי טעמים, מנהגים וביאורים — קה"ת תשמ"ו ואילך — ע' תשסז).

י"א ניסן, נשיא לבני אשר: ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח סתכ"ט ס"ט: בא' בניסן התחילו הנשיאים להקריב את קרבניהם לחנוכת המזבח נשיא אחד ליום עד י"ג בניסן, וכל נשיא ביום שהקריב קרבנו הי' יום טוב שלו כו'. ושם סט"ו: נוהגין מר"ח ואילך לקרות פ' הנשיא שהקריבו בו ביום כו'. והקריב קרבנו ע"ש הבחירה שבחר הקב"ה בישראל מכל האומות — במדב"ר פי"ד, יו"ד. וראה ד"ה ביום עשתי עשר יום די"א ניסן ה'תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' צט ואילך). — וראה לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' שכג־שכה. שם ע' תיט.

נשיא לבני אשר: ש„הוא יתן מעדני מלך" (ויחי מט, כ) — ר"ת מוח לב כבד (על הסדר דמוח שליט על הלב) — ראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנג, א. ושי"נ.

די פריערדיקע בריוו: דכ"ה אדר ואור ליום ה' ניסן שנה זו (לעיל ע' 883. 888). — ולהעיר שמכתב הנוכחי הוא מכתב השלישי שנכתב השתא בקשר לחה"פ הבע"ל.

מערערע מאָל באַטאָנט געוואָרן: ראה בארוכה מכתבים כללים לר"ה שנה זו (דמוצש"ק ח"י אלול, מוצש"ק כ"ה אלול וג' סליחות — ה'תש"נ; ואי"ו תשרי ה'תנש"א (לעיל ע' 859. 864. 871. 877).

בתלתא זימני הוי חזקה: ב"מ קו, ריש ע"ב. וראה גם יבמות (סד, ב) ובירושלמי שם (פ"ו ה"ו). סנהדרין פא, ב.

ראש־השנה, דער „קאָפּ" פון יאָר: לקו"ת דרושים לר"ה נח, א־ב. עטרת ראש שער ר"ה בתחלתו. המשך וככה תרל"ז (ע' קכח). רד"ה החודש תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלא), תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קנו), תרע"ח (הב' — סה"מ תרע"ח ס"ע רכד). ובכ"מ.

קודש): און נאָכדעם האָט זיך די „חזקה" איבערגעחזר'ט אין חודש תשרי (אין חוץ לארץ) נאָך צוויי מאָל (אויך ביי די ערשטע און לעצטע טעג פון חג הסוכות) — אַזוי אַז במשך דעם חודש תשרי (דער חודש הכללי) איז געווען אַ „חזקה" אין אַ „חזקה":

און אַזוי האָט זיך עס דערנאָך איבערגעחזר'ט אין דעם „ראש השנה לחסידות" — דער חג הגאולה פון אַלטן רבי'ן, י"ט־כ כסלו — און אין די שמחה־טעג פון די ימי הפורים.

דער ענין פון „חזקה" (לשון חוזק, שטאַרקייט) איז, אַז מיט (דער פאַרזעצונג אָדער איבער'חזר'ונג פון) דריי מאָל ווערט די זאַך קביעות'דיק, עס ווערט פאַרפעסטיקט און פאַרזיכערט אַז אַזוי וועט זי בלייבן.

און אין דעם באַשטייט די הוראה און נתינת־כח פון דער „שנה משולשת", אַז די ענינים פון קדושה, תורה און מצוות, זיינען דעם יאָר דורכדרינגענדיק און פאַרפעסטיקט אַזוי אַז זיי האָבן אַ דויערהאַפטע ווירקונג אויך אויף ווייטער.

* * *

אין דעם היינטיקן חודש ניסן (דער ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה) ווערט אָט־די קדושה־חזקה אויסגעדריקט אין דער תורה־קריאה במשך דעם חודש:

חודש ניסן, וואָס זיין ראש (דער „קאָפּ" פון חודש) איז היינטיקן יאָר געווען שבת פ' החודש, האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ דרייענדיקע קריאה, אין דריי ספרי־תורה — די קריאה: פון פרשת ויקרא, פון ראש חודש און פון פרשת החודש.

און דערנאָך, במשך דעם חודש, ווערט די זעלבע פרשה (סדרה), פרשת שמיני, געלייענט (און געלערנט) במשך דריי וואָכן נאָכאַנאַנד (אָנהויבנדיק פון יום שמיני בחודש, ביי דער קריאת מנחה פון שבת הגדול, ביז דעם סוף חודש, אין שבת כ"ט בניסן).

די באַזונדערע דערהויבנקייט פון „ויהי ביום השמיני", געמיינט „יום שמיני

תשרי (דער חודש הכללי): ראה אוה"ת סוכות ע' א'תשנו. סה"מ תרנ"ד ע' לו. ה'תש"ב ע' 49. ובכ"מ.

„ראש השנה לחסידות" . . י"ט־כ כסלו: מכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — נעתק ב„היום יום" יט כסלו. אגרות־קודש שלו ח"א ע' רנט. וש"נ.

אין . . חודש ניסן . . ווערט אָט־די קדושה־חזקה אויסגעדריקט אין דער תורה־קריאה: להעיר, אשר בתשרי הו"ע „בחר הקב"ה בעולמו" (שמו"ר פט"ו, יא), וי"ל שלכן הקדושה המשולשת אז היא בזמן — שלשה ימים: ובניסן הו"ע „בחר ביעקב ובניו" (שמו"ר שם), ולכן עניני ה„חזקה" שבחודש ניסן הם ביחס לתורה: קריאה משולשת בג' ספרי תורה, וקריאת פ' שמיני במשך ג' שבועות.

ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה: בא יב, ב. וראה ד"ה החודש תרס"ה (סה"מ תרס"ה ס"ע קט ואילך), אעת"ר (סה"מ אעת"ר ע' נו ואילך), עטר"ת (הב' — סה"מ עטר"ת ע' שכג ואילך). ועוד.

דער „קאָפּ" פון חודש: לקו"ת דרושים לר"ה שם נח, סע"א. עטרת ראש שם (ג, ב). המשך וככה תרל"ז (ע' קכח). ובכ"מ.

שבת פ' החודש . . אַ דרייענדיקע קריאה, אין דריי ספרי־תורה: רמב"ם הל' תפלה פי"ג הכ"א. וראה בארוכה שיחת ש"פ ויקרא, פ' החודש ש.ז. (לעיל ח"א ע' 379 ואילך).

„יום שמיני למילואים": פרש"י ריש פרשתנו.

למילואים" (דער אַכטער טאָג פון חנוכת המשכן), באַשטייט אין דעם, וואָס היום ה׳ נראה אליכם — להשרות שכינתו במעשה ידיכם — אין דעם טאָג האָט זיך אָנגעהויבן די השראת השכינה אין דעם משכן (שרתה בו שכינה).

און דאָס איז אויך אָנגעדייטעט אין דעם מספר „שמיני": די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן אין די שבעת ימי בראשית (זעקס טעג פון באַשאַף, און שבת וואָס האָט אַריינגעגעבן מנוחה אין וועלט, שלימות אין באַשאַף), און דערפאַר איז צייט (זמן) פון וועלט אויסגעשטעלט אין אַן אומקרייז פון זיבן־טעגיקע וואָכן (און אַזוי אויך די זיבן־יאָריקע שמיטה־קרייזן), אַזוי אַז די צאָל שבעה דייטעט אָן אויף די ג־טלעכע ליכט וועלכע איז באַשרענקט אין וועלט; און שמיני ווייזט אויף דער ג־טלעכער אַנטפּלעקונג וואָס איז העכער פון דער בריאה.

און דערמיט וואָס פרשת שמיני ווערט היי־יאָר געלייענט במשך דריי וואָכן, קומט צו די באַזונדערע מעלה פון „חזקה" און שטענדיקייט אין דעם ענין פון „שמיני" — השראת השכינה (די ג־טלעכע אַנטפּלעקונג וואָס איז העכער פון וועלט):

די השראת השכינה וואָס האָט זיך אויפגעטאָן אין „יום השמיני" איז געווען ניט אַ צייטווייליקע ג־טלעכע אַנטפּלעקונג, נאָר אויף אייביק, ווי דאָס איז פאַרשטאַנדיק פון לשון: להשרות שכינתו במעשה ידיכם, אַז די השראת השכינה זאָל זיין אין אַ שטענדיקן אופן, און ביי יעדער אידן (בתוך כל אחד ואחת מישראל), ביז אין מעשה ידיכם.

* * *

די השראת השכינה אין אַ קביעות׳דיקן אופן, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן ביום השמיני אין משכן, איז געקומען נאָך מער צום אויסדרוק אין דעם בית המקדש. וואָרום, ווי באַוואוסט, ווערט דער משכן אָנגערופן אהל, אַ „דירת עראי", אַ ניט־דויערהאַפטע

היום ה׳ נראה אליכם — להשרות שכינתו במעשה ידיכם: פרשתנו ט, ד ובפרש״י.

שרתה בו שכינה: לשון רש״י פרשתנו שם, כג.

אָנגעדייטעט אין דעם מספר „שמיני": בהבא להלן ראה כלי יקר ריש פרשתנו: שו״ת הרשב״א ח״א ס״ט — הובאו ונתבארו בד״ה ויהי ביום השמיני תרע״ח (סה״מ תרע״ח ע רסט ואילך), ה׳תש״ד (סה״מ ה׳תש״ד ע׳ 191 ואילך), ה׳תש״ה (סה״מ ה׳תש״ה ע׳ 167 ואילך). וראה גם אוה״ת פרשתנו ע׳ כה. אחרי כרך ג ע׳ תתכה. ועוד.

שבת . . אַריינגעגעבן מנוחה: דבא שבת בא מנוחה — פרש״י עה״פ בראשית ב, ב. פרש״י ד״ה ויכל — מגילה ט, א. תוד״ה חצבה — סנהדרין לח, א. וראה כתר שם טוב (הוצאת קה״ת) סי׳ ת־תא (נט, ב ואילך).

די השראת השכינה . . אויף אייביק: דמעשה ידי משה הם נצחיים — סוטה ט, סע״א. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 465, ובהנסמן שם.

בתוך כל אחד ואחת מישראל: כמאמר חז״ל עה״פ (תרומה כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם — בתוך כל או״א מישראל — ראשית חכמה שער האהבה פ״ו קרוב לתחילתו (ד״ה ושני פסוקים — סט, ב). אלשיך עה״פ תרומה שם קרוב לסופו (ועיין ג״כ בפירושו עה״פ (תהלים צד״ק, יז) ויהי נועם). ועוד. — נסמן בלקו״ש חכ״ו ע׳ 414.

ווי באַוואוסט: ראה שמואל־ב ז, ו. שהש״ר פ״א, טז (ג). זח״ב רמא, א. תו״א ר״פ ויגש. ועוד.

„דירת עראי": ובלשון הרמב״ם הל׳ ביהב״ח פ״א ה״א: והי׳ לפי שעה כו׳. וראה שהש״ר שם.

וואוינונג: דאַקעגן בית (בית־המקדש) איז אַ „דירת קבע", אַן אויף־שטענדיק באַשטימטע וואוינונג — און פון זינט מ'האָט אויפגעבויט דעם בית המקדש אין ירושלים, איז דאָס געוואָרן דער באַשטימטער און אייביקער אָרט פון השראת השכינה (זאת מנוחתי עדי עד).

און די פולקאָמע „קביעות'דיקייט" און חזקה פון דער השראת השכינה אין בית המקדש, וועט זיין אין דעם בית המקדש השלישי בשלימות, אַז פאַר יעדן אויג וועט זיין אָפן און קלאָר די פולשטענדיקע דויערהאַפטיקייט און שטאַרקייט פון דעם בית המקדש — אַ בית נצחי.

* * *

דאָס אויבנגעזאָגטע איז אויך אָנגעדייטעט אין דעם אָפּשלוס פסוק פון מזמור „תפלה למשה" (דער מזמור צדי"ק פון ספר תהלים): ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו:

די חז"ל זאָגן, אַז אָט דער פסוק איז געווען די תפלה פון משה רבינו אין צוזאַמענהאַנג מיט הקמת המשכן: אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו', אַז תפילת משה האָט פועל געווען די השראת השכינה אין משכן. און דערביי איז מודגש אַז די השראת השכינה איז אין אַן אופן פון „כוננה עלינו" (גרונטבאַפעסטיגונג) — מיט אַ קביעות, לדור דור.

ביז, אַז אין דעם ווערט אויך אָנגעדייטעט די נצחיות פון דעם בית המקדש השלישי, ווי חז"ל זאָגן אויף דעם פסוק, אַז די ווערטער „ומעשה ידינו כוננהו" באַציען זיך צום בית המקדש השלישי, אויף וועלכן דער אויבערשטער זאָגט: לעתיד לבא אני אבנה אותו ומשרה שכינתי בתוכו ואינו חרב לעולם.

בית . . „דירת קבע": ראה גם עיון יעקב לע"י פסחים פח, א (בשייכות לביהמ"ק השלישי).

פון זינט מ'האָט אויפגעבויט דעם בית־המקדש אין ירושלים כו': רמב"ם שם ה"ג. נתבאר בלקו"ש חט"ז ע' 466 ואילך.

אייביקער אָרט פון השראת השכינה: ראה רמב"ם שם פ"ו הט"ז: קדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטילה.

זאת מנוחתי עדי עד: תהלים קלב, יד.

בית נצחי: זהר ח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז תיקון ח.

אין דעם אָפּשלוס פסוק: פסוק טו"ב.

מזמור צדי"ק פון ספר תהלים: אשר ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאַפּיטל המתאים לשנות חייו — מתחילים בי"א ניסן שנה זו אמירת מזמור זה שבתהלים. והוא הראשון מן „אחד עשר מזמורים (ש)אמר משה" — מדרש תהלים ופרש"י עה"פ (צדי"ק, א). פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. ועוד.

חז"ל זאָגן . . אמר להם כו': פרש"י עה"פ פקודי שם. וראה גם פרש"י פרשתנו ט, כג. פרש"י עה"פ תהלים כאן. וראה תו"ש עה"פ פקודי שם (אות לד). וש"נ.

חז"ל זאָגן . . לעתיד לבא כו': מדרש תהלים עה"פ.

לעתיד לבא אני אבנה אותו . . ואינו חרב לעולם: ראה גם פרש"י עה"פ (בשלח טו, יז) מקדש אדנ־י כוננו ידיך. פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. תוד"ה אין — שבועות טו, ריש ע"ב. בהנסמן לעיל הערה ד"ה בית נצחי. ועוד.

ולכאורה קען מען צוגעבן אַ טעם, בדרך רמז, פאַרוואָס אַט די תפילה איז אין מזמור צדי"ק פון תהלים – ווייל די צאָל ניינציק, דריי מאָל דרייסיק, שטעלט מיט זיך פאָר די פולקאָמע שלימות אין חזקה – דריי מאָל דריי (מאָל צען).

* * *

ויהי רצון, אַז יעדער איינער און איינע, בתוך כלל ישראל, זאָל אויסנוצן די ספּעציעלע כוחות פון דעם היינטיקן יאָר, אויף דורכצודרינגען זיין גאַנצן וועזן מיט אַ קדושה־לעבן, ביז צו דערגרייכן די אמת'ע חזקה, נצחיות'דיקע שטאַרקייט אין אַלעם וואָס איז שייך צו לימוד התורה און קיום המצוות

– אָנהויבנדיק פון די הכנות צו חג הפסח בכלל, און בפרט צום פּראַוועוען דעם „סדר של פסח" מיט די דריי מצות (כהן לוי ישראל) און זעקס מינים אויף דער קערה (דריי מאָל דריי) –

און בפרט אַז דאָס איז אין אַ יאָר, כנ"ל, אין וועלכן מען לייענט פרשת שמיני דריי וואָכן נאָכאַנאַנד, וואָס „שמיני" ווייזט אויף דער ג־טלעכער הנהגה וואָס איז העכער פון וועלט, הנהגה נסית: און בשעת מען לייענט „שמיני" דריי וואָכן נאָכאַנאַנד, ווערט נאָכמער אונטערשטראָכן דורך תורה די איסגעטיילטקייט פון דעם יאָר, אַלס אַ יאָר פון אראנו נפלאות, דורך נסים ונסי נסים:

– ביז דאָס קומט אַראָפּ אין אַ קלאָר־אַנטפּלעקטן אופן, און לויט דעם פּתגם וואָס איז דערמאָנט געוואָרן מערערע מאָל: שמיני שמונה שמינה – אַ יאָר ווען מען לייענט פ' שמיני, שמונה – אַכט מאָל, וועט זיין שמינה, אַ „פעטער" יאָר בגשמיות וברוחניות –

און דאָס וועט נאָכמער צואיילן אַז מען זאָל זוכה זיין צום דעם דריטן „שמיני", בית המקדש השלישי, אין וועלכן עס וועט זיין דער כנור של שמונה נימין,

און עס וועט מקויים ווערן ביי יעדן איינעם און איינע די תפלה און ברכה, און

דריי מצות (כהן לוי ישראל) און זעקס מינים אויף דער קערה: „סדר הגדה" בהגש"פ נוסח אדה"ז. והוא מפע"ח שער כא (שער חג המצות) פ"ו. סידור האריז"ל במקומו. וראה ג"כ שו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח סתע"ג סכ"ו. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים שם (ע' ה־ו). וש"נ.

דריי: ועניז עיקרי בפסח – כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן: פסח מצה ומרור – הגש"פ פיסקא רבן גמליאל הי' אומר, ממשנה פסחים קטז, סע"א ואילך.

דעם פתגם: הובא ונתבאר גם בלקו"ש ח"ז ע' 297. ספר השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 395, שם ע' 413 ואילך.

שמיני . . שמינה: להעיר גם מהידוע בשם הה"מ בפירוש „ביום השמיני עצרת" – סה"מ מלוקט ח"ב ע' קמ. וש"נ.

ויש לקשר זה גם עם הנשיא די"א ניסן – אשר, שהוא מלשון אושר ותענוג (לקוטי לוי"צ אגרות־קודש ע' שכד. שם ע' תיט. ועוד).

בית המקדש השלישי . . כנור של שמונה נימין: ערכין יג, ב. וראה כלי יקר דלעיל הערה ד"ה אנגעדייטעט.

נאָכמער — אויך נתינת כח פון משה רבינו: ויהי נועם ה׳ אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו, **אין דעם בית המקדש השלישי, מקדש אדנ־י כוננו ידיך.**

בכבוד ובברכה
ובברכת חג הפסח כשר ושמח
וטוב לבב

מקדש אדנ־י כוננו ידיך: **בשלח טו, יז. וראה בהנסמן לעיל הערה ד"ה לעתיד לבא.**

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ר"ה ה'תנש"א הבע"ל

לשנה טובה תכתבו ותחתמו ושבתא טבא.

/מקום החתימה/

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הסוכות, זמן שמחתנו ה'תנש"א הבע"ל

יום טוב ודזמן שמחתינו דישמח ישראל בעושיו וישמח השם במעשיו וגוט שבת.

/מקום החתימה/

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר לשלוח להקפות שניות בירושלים עיה"ק, באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חה"ס ה'תנש"א
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בירושלים עיר קדשנו תוב"ב אמן
בתוככי כל עמנו בני ישראל השמחים
בשמחת התורה בכל מקום שהם — שליט"א

בזמן שהשמחה כפולה שמחת ישראל בתורה ושמחת התורה בישראל, מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמתי ונצחי,

תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו במקדש מלך עיר מלוכה הנצחית דעמנו הנצחי, ירושלים השלימה עיר שחוברה לה יחדיו,

בתוככי כל ארצנו הקדושה, פלטרין של מלך, בשלימותה,

שניתנו בנחלת עולם לעמנו גוי קדוש עם עולם, מאלקי עולם ככתוב בתורתו הנצחית —

שלימות הארץ ושלימות העם ושלימות תורתנו הקדושה.

ויהי רצון שתשוב ירושלים בקרוב ממש ליעודה ותפקידה וכהבטחת נביא הגאולה ישעי' אשר ממנה תצא תורה ודבר השם,

ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו קיום ההבטחה (בלשון הכתובים):

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי. מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,

המשתתף בשמחתכם — שמחתנו וחותם בכבוד רב ובתפלה לשנת תורה ושמחה ושלום אמתי.

/מקום החתימה/

וכהבטחת . . ישעי': ב, ג.
ממזרח . . אל תכלאי: ישעי' מג, ה־ו.
מצאתי . . משחתיו: תהלים פט, כא.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר לשלוח להקפות שניות בכפר חב"ד (נה"ח ועוד), באה"ק תובב"א

ב"ה, ערב חה"ס ה'תנש"א
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בכפר חב"ד (נה"ח כו') אשר באה"ק תובב"א,
על ידי משיח צדקנו
בתוככי כל אחינו בני ישראל השמחים
בשמחת התורה בכל מקום שהם — שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה שמחת ישראל בהתורה ושמחת התורה בישראל, מקפת ומאחדת את כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד, באיחוד אמתי ונצחי,

תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו בארצנו הקדושה בשלימותה, אשר תמיד עיני השם אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.

ויהי רצון שתהי' הקדושה בגלוי, והשגחת השם עושה פלא בטוב הנראה והנגלה,

וראו כל עמי הארץ כי בישראל גדול שמו — בשלמות התורה שלמות העם ושלמות הארץ,

ובמהרה בימינו ממש תחזינה עינינו קיום ההבטחה (בלשון הכתובים):

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי. מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו,

המשתתף בשמחתכם — שמְחתנו וחותם בכבוד רב ובתפלה לשנת תורה ושמחה ושלום אמתי.

/מקום החתימה/

תמיד . . הארץ: עקב יא, יב.
ממזרח . . אל תכלאי: ישעי' מג, ה־ו.
מצאתי . . משחתיו: תהלים פט, כא.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' לקראת חג הגאולה י"ט כסלו, ה'תנש"א

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי' תכתבו ותחתמו,

כולל פעילות רבה בכל המבצעים, ובכלל בתורה ובגמ"ח ובתפלה, וכל זה באופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה,

ומיום זה לימי ההכנה לחנוכה ולחנוכה,

יומין זכאין גם למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא:

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בכבוד ובברכה /מקום החתימה/

———•———

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח להמשתתפים שי' בהתוועדויות הגדולות לקראת חג הגאולה י"ט כסלו, ה'תנש"א

לכל המשתתפים בהפארברייינגענישן הגדולים די"ט כסלו — שליט"א

לחיים, לחיים ולברכה

יהי רצון מהשי"ת שבכל אחד ואחת יהי' ויקויים פדה בשלום וגו' ובמילואו,

ושיצליחו בעשיית הכלים לזה כביאור חז"ל בהכתוב שזהו העסק בתורה (הנגלה והחסידות) ובגמ"ח ובתפלה,

וכל זה באופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה, ומתחיל בהמבצעים, כל אחד מהם.

ומיום זה לימי הכנה לחנוכה ולחנוכה,

יומין זכאין גם למהר קיום היעוד בספר נעים זמירות ישראל דוד מלכא משיחא:

מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

בכבוד ובברכה /מקום החתימה/

———•———

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תנש"א

הצלחה רבה בכל עניני הילולא דנשיא דורנו, ובתר רישא גופא אזיל האנשים והנשים והטף.

כולל ובפרט התוועדויות פעילות ומתוך אהבת ישראל, ביום ההילולא ובשבת קודש להוי' מחר, שבת שירה, ובמוצאי שבת,

והמשך שלהן ופירותיהן בכל הימים שלאחריהם,

ויקויים היעוד בספר דוד מלכא משיחא: מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו,

ובני ישראל יוצאים ביד רמה,

במהרה בימינו ממש בגאולה האמיתית והשלימה.

בברכה

/מקום החתימה/

ובתר . . ואזיל: עירובין מא, א.

ובשבת . . מחר: שיעור חומש דיום ההילולא (בשלח טז, כג).

והמשך: הפעולה עצמה נמשכת ו(נוסף ע"ז) פירותיהן – ומעלה בכאו"א. וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא).

היעוד: תהלים פט, כא.

ובני . . רמה: תחלת פרשת יום ההילולא (בשלח יד, ח).

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת ימי הפורים, ה'תנש"א

פורים שמח ושבת שלום והתועדויות באופן ומתוך אורה ושמחה וששון ויקר ובהחלטות טובות ומוצלחות באורה זו תורה וכו' ככל פירושי חז"ל.

וכפליים לתושי' בתורה ומצות.

לחיים, לחיים ולברכה ולמסמך תיכף ממש גאולת פורים זה לגאולתנו האמיתית והשלימה ע"י דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו ברוך הוי' לעולם אמן ואמן.

/מקום החתימה/

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הפסח, ה'תנש"א

ביום ההילולא של אדמו"ר הצמח צדק ואור לי"ד ניסן יום הולדת הרמב"ם זמן הפסח וערב שקויו"ט, ראשון לרגלים,

אביע איחולי וברכותי לחג הפסח כשר ושמח וכולי. וש"ק ושלום, עונג וחירות בשלמותם לכל בנ"י בכל מושבותיהם.

ותקויים בקשת כל אחד ואחת האנשים והנשים והטפי בתוך כלל ישראל תפלת משה איש האלקים בספר נעים זמירות ישראל:

שבענו בבקר חסדך ונרננה ונשמחה בכל ימינו, יראה אל עבדיך פעליך והדרך על בניהם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו[2].

בכהנ"ל כפליים לתושי' וכעיסקא דשבתא ודהגאולה[3], בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

בכבוד ובברכת שבת והחג

/מקום החתימה/

---

1) וילך לא, יב.

2) תהלים צ, יד. טז, יז.

3) לקו"ת בתחלתו (ד"ה ראו כי ה' נתן לכם השבת). ד"ה ויאמר גו' לך לך באוה"ת (תרדע, א). תרכ"ז. תר"ל.

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תנש"א

שבת שלום ויום טוב שמח וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהמשיך כל זה בכל השנה כולה האנשים והנשים והטף,

ועד אשר במהרה בימינו ממש: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו,

בגאולה האמתית והשלימה.

/מקום החתימה/

ויהי נועם . . כוננהו: תהלים צ, יז (צדיק, טוב).

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הגאולה י"ב־י"ג תמוז, ה'תנש"א

ב"ה ימי חג הגאולה שנת ה'תנש"א.

לכל המשתתפים ולכל המשתתפות
בהתוועדויות דחג הגאולה ולכל אחב"י
— שליט"א

שלום וברכה!

חג הגאולה והתועדויות פעילות ומשפיעות על כל אחב"י, האנשים והנשים והטף,

ובפרט אשר כדברי בעל הגאולה במכתבו המפורסם: לא אותי בלבד גאל הקב"ה כי אם גם את כל כו',

וביתר שאת במעשה שהוא העיקר, מתחיל בהמבצעים הכללים וכל פרטיהם.

ותקויים מיד תפלתנו: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

ותיכף ומיד ההבטחה: דרך כוכב מיעקב גו' וישראל עושה חיל בגאולה האמתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

/מקום החתימה/

במכתבו המפורסם: נדפס בסה"מ תרפ"ח ע' קמו. תש"ח ע' 263. ועוד.
ויהי נועם . . כוננהו: תהלים צ, יז (צדיק, טוב).
דרך . . חיל: פרשתנו (בלק) כד, יז־יח (טו"ב, חי).

נוסח הברכה שהואיל כ״ק אדמו״ר שליט״א לשלות למחנות גן ישראל בקשר עם פתיחתן שנה זו.

ב״ה, עש״ק מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל . . כגנות עלי נהר,
חודש הגאולה, ה׳תנש״א. ברוקלין, נ.י.

ל„גן ישראל״
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

תהא פתיחת „גן ישראל״ וכל משך שהותם בו בהצלחה רבה,

וימשיכו ההצלחה בכל עניני „גן ישראל״ הגשמיים והרוחניים,

ו„גן ישראל״ יתאים לשמו — להצמיח אילנות טובים נושאים פירות טובים, על ידי לימוד תורתנו וקיום מצוותי׳, כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי פנימיות התורה,

כרצון ותקות כ״ק מו״ח אדמו״ר בעל הגאולה. והשם עוזר.

וימשיכו בכ״ז במשך כל השנה, ובהוספה. וביתר שאת בשנת ה׳תנש״א — הי׳ תהא שנת נפלאות אראנו.

ועי״ז תקויים בכאו״א מהם, בתוכבי כלל ישראל, תפילת וברכת משה רבינו בסיום

עש״ק: שהוכפל בו טוב — בראשית א, כה. שם, לא. חזקוני עה״פ. וראה רמב״ן שם. וראה לקו״ש חכ״ד ע׳ 641 הערה ד״ה זה. ובאוה״ת (בראשית לג, א ואילך. ועוד) מקשר ענין יום ג׳ שהוכפל בו כי טוב (פרש״י עה״פ בראשית א, ז. מב״ר פ״ד, ו) עם מחז״ל (קידושין מ, א) טוב לשמים וטוב לבריות.

מה . . נהר: פרשתנו כד, ה־ו. — שיעור היום בשיעורי חת״ת הידועים.

כגנות עלי נהר: אלו מלמדי תינוקות שבישראל שהם מוציאים מלבם חכמה בינה דעת והשכל ומלמדין להתינוקות לעשות רצון אביהם שבשמים (תנא דבי אליהו רבא פכ״א. יל״ש פרשתנו עה״פ — רמז תשעא).

בהצלחה: ראה אוה״ת וישב רעה, א־ב (עה״פ ויהי ה׳ את יוסף — שמו הראשון של בעל הגאולה — ויהי איש מצליח). לקו״ש חכ״ה ע׳ 213.

אילנות . . פירות . . לימוד תורתנו וקיום מצוותי׳: וכמ״ש (שופטים כ, יט) „כי האדם עץ השדה״, דקאי על תלמיד חכם (וכל בניך לימודי ה׳ — ישעי׳ נד, יג) עושה פירות (תענית ז, א), ומאי פירות כו׳ מצוות (סוטה מו, סע״א).

במאור שבתורה זוהי פנימיות התורה: ראה קרבן העדה לירושלמי חגיגה פ״ז ה״ז. יפה ענף לפתיחתא דאיכ״ר ב. אוה״ת תצוה ע׳ א׳רנח. סה״מ תרמ״ז ע׳ פז־פח. המשך תער״ב ח״ג ע׳ רנז. תרפ״ט ע׳ 176.

והשם עוזר: שבת קד, א. יומא לח, סע״א. וראה ד״ה הוי׳ לי בעוזרי די״ב תמוז הראשון, תרפ״ז (נדפס בסה״מ קונטרסים ח״א קעט, א ואילך. תרפ״ז ע׳ רא ואילך).

הי׳ תהא שנת נפלאות אראנו: ראה בארוכה מכתבים כלליים לחג הפסח שנה זו*.

---

*) נדפסו לעיל ע׳ 883 ואילך.

וחותם מזמור צדי"ק שבתהלים: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו — יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם,

ומעשה ידינו כוננהו — **בבית המקדש השלישי, שיבנה במהרה בימינו, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.**

בברכת שבת טוב
ולהצלחה בכל האמור

מנחם שניאורסאהן

יהי רצון . . במעשה ידיכם: **פרש"י עה"פ פקודי לט, מג. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. פרש"י עה"פ תהלים כאן.**

ומעשה ידינו כוננהו — בבית המקדש השלישי: **מדרש תהלים עה"פ.**

גאולה האמיתית והשלימה: **שאין אחריי גלות (תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. ממכילתא עה"פ בשלח טו, א. ילק"ש ישעי' רמז תצט).**

מפתחות

מפתח ענינים

א

ב

ג

ה

ט

נ

ס

פ

פסוקים:

פסח:

צ

ר

ש

ת

מפתח פסוקים

בראשית

נח

לך לך

וירא

כא, לג	**ברש"י: אמר להם ברכו למי שאכלתם כו': א 133.**

חיי שרה

	א 129 (שם הפרשה).
ר"פ	**ויהיו חיי"ש גו' (ורש"י: לכך נכתב כו' בת ק' כבת כ' כו' שוין לטובה): א 127.**
כג, טז	**ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר: א 246.**
כג, יז	**ויקם שדה עפרון גו': א 129.**
כד, א	**ואברהם זקן גו' בכל: א 135. 314.**
כד, ב	**שים נא ידך תחת ירכי (ורש"י): ב 587. 604.**
כה, א־ב	**ויוסף אברהם ויקח אשה גו': א 129.**
כה, ו	**וישלחם מעל יצחק בנו: א 129.**
כה, ז	**ואלה ימי שני חיי אברהם גו' מאת שנה גו' (ורש"י): א 128.**
כה, ט	**יצחק וישמעאל (ורש"י): א 129.**
כה, יב	**ואלה תולדות ישמעאל גו' שפחת שרה גו': א 129.**

תולדות

ר"פ	**ואלה תולדות גו' (ורש"י: קלסתר פניו של יצחק דומה כו'): א 135.**
	ברש"י: יעקב ועשו האמורים בפרשה: א 260. ב 609.
כה, כג	**ולאום מלאום יאמץ (ורש"י: כשזה קם כו'): א 170. 277.**
כה, כו	**וידו אוחזת בעקב עשו: א 145.**
כה, כז	**ויעקב איש תם גו': א 262.**
כה, לה	**מכרה כיום את בכורתך לי: א 146.**
כו, ה	**עקב אשר שמע אברהם בקולי: ב 760.**
כו, לד	**ברש"י: עשו הי' נמשל לחזיר כו': א 162.**
כז, טו	**בגדי עשו בנה הגדול החמודות: א 146.**
כז, כח	**ויתן לך (ורש"י: יתן ויחזור ויתן): א 152. 159. 356.**
כז, לה	**בא אחיך במרמה ויקח ברכתך: א 146.**
כז, לו	**ויעקבני זה פעמים גו': א 146.**
כז, מג	**ברח לך אל לבן אחי חרנה: א 141.**
כח, ב	**ברש"י: תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה: א 141.**
	וקח לך אשה משם: א 141.
כח, ה	**וישלח יצחק את יעקב גו': א 140.**
כט, ז	**וישמע יעקב גו' וילך פדנה ארם: א 141.**
ס"פ	**ברש"י ישן: א 181.**

ויצא

א 174 (סדר הפרשיות: ויצא וישלח וישב).

וישלח

וישב:

שמות

וארא

בא

בשלח

יתרו

משפטים

תרומה

תצוה

בהעלותך

שלח

קרח

תבוא

נצבים

וילך

האזינו

משלי

דניאל

דברי הימים א

מפתח מחז"ל

כתובות

נדרים

נזיר

סוטה

עבודה זרה

אבות

ספרי

דברים

ספר יצירה

מגילת תענית

סדר עולם רבה

פרקי דרבי אליעזר

תנא דבי אליהו רבה

פסיקתא דר"כ

פסיקתא רבתי

בראשית רבה

שמות רבה

ירמי'

רמז רנט — עלה ארי' כו': **ב** 721.

תהלים

רמז תרכ — למה רגשו . . כל רגשן . . לריק: **א** 73.

לקח טוב

לך

יד, א — אם ראית מלכיות מתגרות כו': **א** 138.

זוהר

א 273 (מלשון אור).

חלק א

ב, ב — צדי צדי אנת כו': **א** 403.

ג, ב — בראשית . . ברא שית: **א** 65.

כו, ב — [נגע אותיות ענג]: **ב** 492.

נד, א — קץ הימים . . הימין: **א** 189.

פג, א — אי לא אתייהיבת ארעא קדישא לכנען בקדמיתא: **א** 67.

קכב, ב — שרה זכתה כו' ולבנהא בתראה כו': **א** 131.

קכג, א — מאה שנה כללא דכולא כו': **א** 32־131.

קסה, א — ע"פ ויפגעו בו מלאכי אלקים: **א** 175.

קפ, א — קב"ה יהב לי' שבע עשרה שנין אחרנין כו': **א** 186.

קצג, א — קץ דשמאלא כו': **א** 189.

קצח, ב — ד' מלכים כו': **ב** 840. 842.

רה, ב — ויגש אליו יהודה הו"ע סמיכת גאולה לתפילה: **א** 206.

רו, א — בענין הגשת יהודה ליוסף: **א** 206.

חלק ב

לב, א — זמינין בני ישמעאל כו' ובההוא זמנא כתיב כי אז אהפוך כו': **א** 280.

לד, א — בא . . לך אל פרעה מבעי' לי' מאי בא אלא כו': **א** 273. 279.

מח, ב — אופן חיבור ים ויבשה בקי"ס: **א** 441.

סט, א — בדברי יתרו עתה ידעתי גו': **א** 294.

קג, א — אל אחר אסתרס כו': **ב** 848.

קסד, א — בי מקדשא כו' נטירו דילי' כו': **א** 216.

קסו, ב — תורה אור דקא נהיר כו': **א** 371.

ר"ז אינון בסטרא דימינא וק"ג כו' ש"י כו': **א** 71־370.

קצ, א — בכוס דברכה הכל חייבין כו': **ב** 596.

חלק ג

מפתח ספרים
רמב״ם

הלכות תעניות

הלכות מגילה

הלכות חנוכה

הלכות אישות

הלכות גירושין

הלכות יבום וחליצה

הלכות שבועות

הלכות נזירות

הלכות מתנות עניים

הלכות מעשר

הלכות ביכורים

הלכות שמיטה ויובל

ספר עבודה

הלכות בית הבחירה

הלכות כלי המקדש

הלכות תמידין ומוספין

הלכות טומאת צרעת

הלכות רוצח ושמירת נפש

הלכות שכירות

הלכות סנהדרין

הלכות עדות

פירוש המשניות

סנהדרין

מורה נבוכים

אגרת תימן

אגרת השמד

טור ושולחן ערוך

אורח חיים

יורה דעה

אבן העזר

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן

מהדורא תנינא

מהדורא קמא

הלכות תלמוד תורה

סידור

מפתח ספרים
(ע״פ סדר הא־ב)

מפתח ספרי חסידות

הבעש"ט

צוואת הריב"ש

סל"ה — **זהו חסד גדול מהשי"ת שהאדם חי אחר החפלה: א 361.**

כתר שם טוב

סצ"ז — **ע"פ תפלה לעני כי יעטוף: ב 555.**
סקל"א — **המוכיח צריך לכלול עצמו עמהן כו': א 253.**
הוס' קל"ג — **יוקר כ"א מישראל לפני הקב"ה כו': א 422.**

הרב המגיד

אור תורה

נג, א — **הי' הנביא יכול להפך מדין לרחמים כו': א 254.**
נו, ב — **ב 820.**
קח, ג — **הדבר הי' חלוי בניגון הנביא כו': א 254.**

אדמו"ר הזקן

תניא

א 117 (תושב"כ של תורת החסידות). 189 (כנ"ל. הדפסתו באותיות גדולות. בהתחלת ספר התניא נרמז סיום הגלות).
ב 764 (הפצתו והדפסתו בכתב ברייל עבור סגי־נהור). 765 (תושב"כ וכולל כל עניני מעינות הבעש"ט כו'. קו"א חלק חמישי, בדוגמת תושבע"פ. קו"א נק' ג"כ אגה"ק). 791 (הדפסתו בכתב ברייל עבור סגי־נהור).
עיין במפתח הענינים ערך חת"ת.

לקוטי אמרים

פ"א — **תניא בספ"ג דנדה: א 189.**
לכל איש מישראל כו' שתי נפשות כו': א 157.
רפ"ב — **ונפש השנית בישראל היא חלק אלקה כו': א 157. 245. 354. ב 754.**
פ"ג — **הדעת הוא קיום המדות וחיותן כו': א 116.**
פ"ה — **יחוד נפלא כו': א 13.**
פ"ו — **כל בי עשרה שכינתא שריא לעולם: א 414.**
ספי"א — **אכל בי עשרה שכינתא שריא: א 414.**

תורה אור

לקוטי תורה

מאמרי אדמו"ר הזקן

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

מאמרי אדמו"ר האמצעי

אדמו"ר הצמח צדק

אור התורה

כ"ק אדמו"ר מהר"ש

ספרי המאמרים

אדמו"ר מהורש"ב

ספרי המאמרים

אדמו"ר מהוריי"צ

ספרי המאמרים

סה"מ קונטרסים

לקוטי דבורים

ספרי השיחות

תש"א

תש"ג

תש"ד

אגרות קודש

כ"ק אדמו"ר שליט"א

היום יום

הרה"ג הרה"ח והמקובל מוהר"ר לוי יצחק שניאורסאהן

לקוטי לוי יצחק

לזהר ח"א

לזהר ח"ג

על תנ"ך ומארז"ל

תורת לוי יצחק

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות
ליום הבהיר י"א ניסן
יום מלאות מאה ואחת שנה
להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

נדפס על ידי ולזכות

הרה"ת ר' **הלל דוד** וזוגתו מרת **שטערנא שרה**

בתם ובניהם

חנה, ישראל ארי' ליב, לוי יצחק,

ברוך שניאור, מאיר ושמעי'

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

קרינסקי

להצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה

בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות

מתוך שמחה וטוב לבב

הוצאת ספרים
קה"ת
קרני הוד תורה
ליובאוויטש